Belg. 265 mc
2

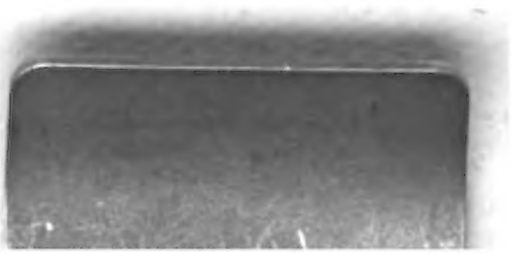

Digitized by Google

<36622241180015

<36622241180015

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

Digitized by Google

TWEEDE DEEL.

Digitized by Google

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

VAN HET

LEVEN, CHARACTER, EN LOTGEVALLEN

VAN WIJLEN

WILLEM DEN VIJFDEN,

PRINSE VAN ORANJE EN NASSAU.

UIT ECHTE BRONNEN EN BESCHEIDEN BIJEENGEBRAGT, EN IN EENE VOEGZAME ORDE OPGESTELD

DOOR

C. VAN DER AA.

TWEEDE DEEL.

*

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCCVII.

(*Voor Rekening van den Schrijver.*)

Digitized by Google

Belg. 265 mc/2

Digitized by Google

VOORBERICHT

AAN DE

INTEEKENAREN

OP DIT WERK.

Thans heb ik, zeer geachte BEGUNSTIGERS van mijnen Letterarbeid, *het genoegen U het* TWEEDE DEEL *dezer* Levensgeſchiedenis van onzen voormaligen ERFSTADHOUDER en Doorluchtigen Landgenoot, Prinſe WILLEM DE VIJFDE *in handen te ſtellen — Heb ik na de uitgave van het* Eerſte Deel, *langs verſcheidene wegen de goedkeuring van vele* bevoegde Kunstrichters *op dat Werk mogen vernemen, en heeft dit ten gevolge gehad, dat ondanks het verachten van hetzelve, door een zich ſchuilhoudend* Inquiſiteurtje in het Rijk der Letteren, (*) *nog*

(*) *De* Inquiſiteur van de droevige figuur, *in den Text bedoeld, is één van de Handlangers, om weeklijks een Blad van de* KONST- EN LETTERBODE *in de wereld te brengen, die in het* 14 Nommer, den 3 April uitgegeven, *mij de dubbele eere aandeedt, om niet alleen* het EERSTE DEEL van

nog meer dan Tweehonderd Exemplaren *daar en boven zijn begeerd geworden, (zoo als uit de hier na*

dit Werk, *maar ook* mijnen PERSOON *te gebruiken, als middelen om zijne Gal te ontlasten, en tevens zijne Schendlust bot te vieren: niet zoo zeer om zijn Lezers* ééne éénige gegronde of wichtige aanmerking op dat Boek te lezen te geven, (*want daar toe ſchijnt Hij geen kans gezien te hebben*), *maar alleen*, om dat hij den ſpijt niet verkroppen kon, dat een aanzienlijk deel der Natie, IN EEN INTEEKENLIJST VAN 55 BLADZIJDEN getoond heeft, eenig belang te ſtellen in eene door C. v. d. Aa opgeſtelde Levensgeſchiedenis van den, WELLIGT AL MEDE DOOR HEM MISHANDELDEN VORST. — *Uit eenige trekken blijkt*, dat Hij mij MEER DAN IN NAAM kent: *en zoo ik den bal niet geheel misſla*, is dat ook bij mij, TEN ZIJNEN OPZICHTE het geval. *Even dit, is bij mij eene voldoende rede, om mij zijn geblaf niet aan te trekken.* „ Wilt „ gij van geen dollen hond gebeten zijn, ga de ſtreeklijn „ van zijnen loop ter zijde, en het dier zal U niet ſchaden!" *Dit was de Les die ik, nog een Kind zijnde, van mijnen Vader reeds ontving, en die ik mijns oordeels ook omtrent dezen nijdigen ſchandvlek wel moge in acht nemen.* — Mijn Werk (*zegt Hij*) is beneden alle Kritiek! — *En ik oordeel* zijne ſchenderijen, ten mijnen aanzien, beneden alle Verdediging. — *Ik heb ſints eenige jaren van Lieden van zijnen ſtempel, zoo veel ſmaad en vervolging ondervonden, dat 'er dit als een toegift, zonder mij des te kwellen, wel bij kan.* Zijn blad is te HAARLEM uitgebroeid: *rede genoeg voor mijn beſluit. Intuſſchen geeft het mij wezenlijk genoegen, dat Hij zich ontvallen liet:* „ Dat 's Prinſen Geſlachtnaam hem „ heeft herinnert aan de Herſtelders en Verdedigers onzer „ Onafhangelijkheid, en aan onze Overwinningen op PHILIPS

„ DE

na volgende Suppletoire Inteekenlijst blijkt,) *ik vertrouwe dat ook dit gedeelte, met geen minder goedkeuring door U zal gelezen worden, dewijl ik uit mijnen aanzienelijken, en van tijd tot tijd vermeerderden voorraad van* Echte en Authentique Anecdoten en Beſcheiden, *in de gelegenheid geſteld ben, om aan elk onbevooroordeeld Lezer, door een reeks van de onwraakbaarſte bewijzen, en nader geſtaafd door de Algemeene Vaderlandſche Geſchiedenisſen van het behandelde Tijdvak* (1767—1781,) *aan te toonen, dat* WILLEM DE VIJFDE, *geduurende die jaren, door een*

„ DE II. en LODEWIJK DE XIV., en onwillekeurig deedt ſtil-
„ ſtaan bij WILLEMS PERSONEELE DEUGDEN, Zijne BRAAFHEID,
„ en GOEDHARTIGHEID!" *O! (dacht ik, dit lezende)* Hoe wordt de Deugd niet geëerbiedigd door hare hateren! *Schoon Koning* SALOMON *in zijnen tijd, van diergelijken loffpraak zou gezegd hebben,* het is een gouden bagge in een Varkensſnuit! *Dan, al genoeg hier van! Deze Noot grooter wordende, zou het mijn Werk ontçieren, en mijne goede Lezers in eenen gemelijken luim brengen. Dat dien* vuilaartigen Benenbijter aan den weg, *deze Noot leze, en ook* de voor dit TWEEDE DEEL geplaatſte NAAMLIJST VAN NADERE OPGEGEVENE INTEEKENAREN! *Hij addeere de* 10 *Bladzijden die dezelve beſtaat, met de* 55 BLADZIJDEN *van de* EERSTE LIJST, *waar op Hij het zoo vreesſelijk geladen heeft, en hij bezitte zijne ziel in lijdzaamheid, of, bijte op beiden zijne Slagtanden aan ſtuk, daar ik hem tot zijn grievend verdriet verzekeren kan,* dat zijne laage ſchenderijën onbegrijpelijk veel toegebragt hebben, om het reeds groot getal der Koopers van dit mijn Werk, aanmerkelijk te vermeerderen.

een groot aantal zijner Landgenooten van verſchillenden Rang en Stand, op de onrechtvaardigſte wijze is miskend en onteerd geworden, even als ware Hij een voorwerp waar aan niets te verbeuren viel, daar Zijne klachten in de Raadzalen niet gehoord, maar gedurig in den wind geſlagen werden, waar door het grieven en verguizen van dien Vorst en Zijn Huis, van tijd tot tijd tot eene hoogte ſteeg, waar van geen voorbeeld bij eenig beſchaafd Volk in de Geſchiedenis der Wereld te vinden is. Een taak, die onder het bewerken, en bijzonder na de uitgave des Eerſten Deels, *door de veelheid van aan mij geſuppediteerde ſtukken, (waar uit men alleen des Prinſen denkwijze en bedrijven kan leeren kennen) veel uitgeſtrekter geworden is, dan ik mij bij den aanvang dezes Werks kon voorſtellen, en daarom ook de eenige en ware oorzaak oplevert, dat ik, ondanks mijne voorloopige bepaling in het* Proſpectus van Inteekening *opgegeven, deze Geſchiedenis met dit* Tweede Deel *niet heb kunnen ten einde brengen.*

Intusſchen zou het onbillijk zijn, wanneer men het zoo even gezegde beſchouwen wilde, als een voorwendſel, niet ſtrookende met de ware geſteldheid der zake, maar als een opzettelijk oogmerk in het Bericht van Inteekening verzwegen, om de ware uitgeſtrektheid van het Werk voor de Inteekenaren bedekt te houden, om dus doende, hen te gereder tot het aankopen van hetzelve aan te ſporen; daar ik plechtig betuigen kan, dat ik mijnen toenmaligen voorraad van Bouwſtoffen *overziende, op goede gronden berekende, dat alles in* Twee Deelen *te kunnen*

be-

behandelen. Dan, daar eensdeels *de uitnoodiging ter toezending van belangrijke en* echte Anecdoten, *aan het Publiek door mij bij het Bericht gedaan*; *en* anderdeels, *de wijze waar op ik mijnen begonnen taak ten uitvoer gebragt hebbe, mijne Bouwſtoffen aanmerkelijk hebben doen vermeerderen, zoo kon het niet anders, of ik moest mij veroorloven, om de mij eerst voorgeſtelde palen te overſchrijden, ten zij dan, dat ik door het terughouden van zeer vele belangrijke ſtukken, aan mijne Inteekenaren een werk leveren wilde, van welks onvolledigheid niemand meerder dan ik zelve overtuigd kon zijn: iets, dat naar mijne gedachten met vrij wat meerder gronds*, een misbruik van het goed vertrouwen van zoo vele honderden Inteekenaars, als zich opgedaan hebben, verdiende genaamd te worden, *dan het nu alzoo zou kunnen begroet worden*, alleen om dat met dit Twede Deel het werk niet ten einde is gebragt, *dewijl deze meerdere uitgebreidheid alleen dienen zal, om met afſnijding van het onnoodige, deze Levensgeſchiedenis van den nu Zaligen Vorst, zoo volledig en belangrijk voor alle oprechte Vereerers van Zijne gezegende Nagedachtenis te leveren, als mij mogelijk zij, ten einde langs dien weg te meerder te beantwoorden aan hunne verwachting, en mijne bijzondere hoofdbedoeling bij het opvatten mijner penne opgegeven, die alleen daar in blijft beſtaan, om aangaande* WILLEM DE VIJFDE, *na Zijnen betreurenswaardigen dood, aan alle mijne Landgenooten die dit Werk in handen nemen, te kunnen doen gevoelen en tasten, dat de brave Vorst, ondanks Zijne feilen en gebreken* als MENSCH, *echter* als EMI-

NENT HOOFD VAN 'S LANDS BEZWORENE, EN DIESTIJDS WETTIGE CONSTITUTIE, *onſchuldig leedt, en tot een ſlachtoffer is geſteld geworden van eenige ontäarde* Nederlanders, *die in navolging van* uitheemſche Jacobijnen *en* Vorstenhaters, *eenen onverzoenelijken wrok tegen* KONINGEN *en* VORSTEN *in de ziel koesterden, en onder den ſchijn van* Volksvrienden *te zijn, geen andere bedoeling hadden, dan de uitbreiding van hunne heerschzucht, ten koste van den welvaart des Vaderlands, en den ondergang van het* VORSTELIJK ORANJEHUIS. *Een Huis en Geſlacht, het welk ſints meer dan twee eeuwen, een reeks van Helden aan dit Land opleverde, die hunne Schatten, Bloed, en Leven niet te dierbaar geacht hebben, om deszelfs Ingezetenen van het Spaanſche Dwangjuk te verloſſen, en in het bezit te ſtellen of te conſerveeren van ware Vrijheid in Godsdienst en Burgerſtaat, van welke uitmuntende deugden, de* HELD DEZER GESCHIEDENIS, *in alle Zijne rampen en ongelukken, getoond heeft niet ontaard te zijn, waar van een menigte bewijzen, in dit Deel door mij te boek geſlagen,* niets minder bevattende, DAN DES VORSTEN EIGENE WOORDEN, gebezigd bij onderſcheidene gelegenheden, *tot onwederſprekelijke bewijzen ſtrekken.*

Daar dit laatſte bij het ſchrijven van dit Werk, door mij zoo dikwijls waargenomen werdt, (zoo als bij de lezing van dit Deel op ontelbaar vele plaatzen blijken zal,) kon ik dan, (alleen om mij angstvallig binnen de geſtelde palen te beklemmen,) een aantal van zoodanige belangrijke ſtukken aan een zijde leggen,

gen, en dus doende ondankbaar handelen ten opzichte van zoo vele achtingwaardige Mannen, die oor- en ooggetuigen van 's Vorsten gezegden en bedrijven geweest zijnde, of aan wien dezelven medegedeeld waren, en die dat alles op mijne uitnoodiging aan mij ter hand gesteld hadden? Ik zal het antwoord op deze vraag aan elken verstandigen Lezer overlaten, en daar ik mij vleije, dat de zoodanigen mijn besluit billijken zullen, wil ik veel liever hier eene andere vraag, meerder geschikt ter mijner beantwoording opgeven, namelijk: of ik gebruik willende maken van zoo vele merkwaardige Voorstellen in de Hooge Staatsvergaderingen; belangrijke Gesprekken met bijzondere Personen; *en eindelijk*, ongekunstelde mededeelingen van Gedachten over de plaatshebbende Gebeurenissen, die Z. H. aan den dag leide, en ter mijner kennisse gekomen zijn, niet in de verplichting was, om naar aanleiding van de Geschiedenis van dien tijd, tevens te vermelden, de oorzaken en gelegenheden waarom de Prins alzoo dacht en sprak, om dus doende het verband te ontdekken, waar in men dezelve beschouwen *en beoordeelen moet*, zal men immer in staat geraken, om tot de ware zin en mening van 's Vorsten woorden door te dringen? *Dit dacht mij was hoogstnoodig in een Werk van dien aart als het tegenwoordige, en ik beschouwde het bij het schrijven deszelven als mijnen onvermijdelijken plicht*, om vele gezegden van den Vorst, niet slechts te vermelden, *maar* dezelven uit de Geschiedenis

op

op te helderen en te ſtaven, *ten einde mijne Lezeren te doen zien, op welk eene onedelmoedige wijze zich velen beijvert hebben, om 's Prinſen denk- en handelwijzen in een allerhatelijkst licht te plaatzen, met geen ander oogmerk, dan om Hem te beroven van de liefde en achting eener van alle tijden Vorstenminnende Natie. —— Welligt is dit gezegde voor ſommige mijner minkundige Lezeren wat duister, laat ik tot beter verſtand, hetzelve voor de zoodanigen, door dit volgende ophelderen.*

Zij allen die ſlechts eene oppervlakkige kennis dragen van de rampzalige twisten en verdeeldheden, die, ſints het uitbarsten van de Noord-Americaanſche onlusten met Engeland *ons Vaderland geteisterd en vervoest hebben, weten, dat de* Hoofdbeſchuldigingen *van des Vorsten* voornaamſte openbare Tegenſtanders (*de lasteringen van* bezoldigde Libellen Paskwilſchrijvers *wil ik in geene aanmerking nemen*) *hier op neêrkwamen:*

A. Dat Z. H. onbekwaam om Zijn Post te roer te ſtaan, ſteeds bedacht zou geweest zijn op de vermeerdering van Zijn gezach, en heimelijk ſtreefde naar de Souverainiteit, tot ondermijning van de Burgerlijke Vrijheid dezer Landen.

B. Dat die Vorst zich verſlaafd had aan het Britſche Cabinet, en ten believe van hetzelve, het herſtel van de Marine tegenwerkte, om het Vaderland dus doende aan het Engelſche juk te gereder onderworpen te maken.

C. Dat WILLEM DE VIJFDE als een belager van wa-

ware Volksvrijheid, al Zijnen invloed gebruikte, om de Noord-Americanen onder de gehoorzaamheid van Engeland *te doen* verblijven.

D. Dat *de* PRINS *de oogmerken* van het Franſche *Cabinet* te dien tijde, in dezelfde evenredigheid dwarsboomde, als Hij die van het Engelſche Hof bevoorderde. *Eindelijk*, (*om hier niet alles om te halen,*) *want ik wil mij bekorten.*

E. Dat 's Lands ERFSTADHOUDER de verdervende hand was, aan welke voornamelijk was dank te weten, 's Lands weerloozen toeſtand: de aanhoudende werkeloosheid: de geweldenarijen der Engelſchen tegen de Koopvaarders: en de mislukking van de Gewapende Neutraliteit. Dat Hij de Vervolger en Onderdrukker van de ware Patriottiſche Regenten was, en de Patroon van anderen, die zijne maatregelen goedkeurden. &c. &c.

Daar dit bekende daadzaken zijn, is het niet minder zeker en waarachtig, dat deze opgenoemde aantijgingen, even als waren het bewezene en uitgemaakte waarheden, in een menigte van te dien tijde uitgegevene Boekdeelen zijn voorgedragen, en dan eens als Vaderlandſche Geſchiedenis; *dan eens als drangredenen tot een* Grondwettig herſtel van ons Staatswezen; *dan wederom als* Vaderlandsch Huisboek, om WILLEMS betuigingen met Zijne daden te vergelijken, *en op veel meer andere manieren, tot walgens toe zijn opgewarmd geworden, bij welke gelegenheid de ſamenſtellers zich beijverden, om de aandacht der in beweging gebragte Natie, te bepa-*

len

len bij de UITWERKINGEN *die de droevige verdeeldheden te wege bragten, opzettelijk verzwijgende de* WARE OORZAKEN *van waar dezelven hunnen oorſprong hadden, terwijl zij daar bij niet vergaten, den* GOEDEN ERFSTADHOUDER, *het zij ingewikkeld of openlijk, zonder eenig menagement, als de eenige oorzaak van 's Lands onheilen aan de kaak te ſtellen, en Zijne* handelingen, *zoo ook Zijne* gevoelens *omtrent de publieke zaken, op eene bedriegelijke wijze voor te dragen. — Want*, wanneer de Vorst zich tegen de ſtoutſte inbreuken op Zijne Erffelijke Waardigheden verzette, *heete zulks bij de zodanigen* HEERSCHZUCHT. — *Verklaarde Hij zich* voor het in acht nemen van de ſtipſte Onzijdigheid jegens Engeland, Vrankrijk, *en de* Americanen, dewijl het bewaren van den Vrede met alle Mogendheden, naar zijne gedachten, eene ware behoefte voor de weerlooze Republiek was; *men noemde het* ENGELSCHGEZINDHEID, VIJANDELIJKE DENKWIJZE OMTRENT VRANKRIJK, *en* VERVOLGING JEGENS DE VRIJHEIDZOEKENDE COLONISTEN. *Drong de Vorst bij alle gelegenheden aan*, op de Defenſie van de Republiek zoo te Water als te Lande: *toonde Hij aan*, dat 'er geene of zeer ongenoegzame bijſtand van de Gewapende Neutraliteit, of andere vreemde hulp te verwachten was, wanneer men hier te Lande met kibbelen en twisten den tijd verſleet; *dit alles beſtempelde men* met de naam van DUBBELHARTIGHEID EN GEVEINSDHEID, en noemde het een opzet, om zijne vooron-

der-

derſtelde geheime oogmerken ten nadeele van het Vaderland te kunnen bereiken. *Dit het geval in die dagen geweest zijnde, en des Prinſen ware gevoelens door de bedoelde ſchrijvers, of geheel verzwegen, of ter kwader trouwe aan de Natie voorgepredikt zijnde, oordeelde ik bij het ſchrijven van dit Werk, hoogſt plichtmatig te zijn, niet ſlechts de aan mij geſuppediteerde* Anecdoten, *als* Fragmenten, *af te ſchrijven; maar tevens uit de* Reſolutien van Staat, *en zelfs uit de* voordragten van Zijne Tegenſtanderen, *op te ſpeuren, de Gronden en Motiven, waarom Z. H. omtrent de publieke zaken met de laatstgenoemde verſchilde, en verſchillen moest, het welk natuurlijker wijze den* omvang *van deze Geſchiedenis wel deedt vergrooten, maar des niet te min den* inhoud *aanmerkelijk intereſſanter maakte, dewijl de door mij geleverde* Anecdoten, *zonder die toelichtingen uit de* Staatſtukken *en de* Geſchiedenisſen *ontleent, hunne waarde grootdeels verloren zouden hebben, en ſommigen zelfs volſtrekt onverſtaanbaar voor vele Lezeren zouden gebleven zijn.*

Dit weinige, Zeer Geachte Landgenooten! *zal naar mijne gedachten voldoende bij U geoordeeld worden, om mijne wijze van behandeling, bij het ſchrijven dezer Levensgeſchiedenis van Uwen, ſchoon in het ſtof des doods rustende, echter voor U onvergetelijken* Erfstadhouder *in acht genomen, goed te keuren, en uit de belangrijkheid van dit* Tweede Deel, *tot het gewichtige en intereſſante van het* Derde, *dat nog dit jaar volgen zal,*

zal, te kunnen beſluiten! Zoo zeker als het is, dat de ontwikkeling der Lotgevallen van voorname Perſonagien belangrijker wordt, naar mate de Held der Geſchiedenis het einde Zijner loopbaan nadert, zoo zeker is dit ook ten aanziene van deze Geſchiedenis. Hoe nader wij WILLEM DE VIJFDE *het einde van Zijne Staatkundige Loopbaan hier te Lande zullen zien te gemoete ſnellen, en wij Hem eindelijk vergezellen moeten, tot aan het barre Zeeſtrand, om met een Viſſchers Pink, ter bevrediging van den bitteren wrok Zijner Hateren, Zijn eeuwig dierbaar Vaderland te verlaten; hoe belangrijker en gewichtiger deze Geſchiedenis, hoe grooter, verhevener, en navolgenswaardiger ons Zijn Character worden zal!*

Hij, (den EERSTGEBOOREN OPPER-ADMIRAAL-GENERAAL VAN DE NEDERLANDSCHE ZEEMACHT, *die weleer in de dagen onzer Vaderen, de geduchtſte Vijandelijke Vlooten van machtige Rijken uit Zee dreef of vernielde;) Hij moge zich als dan, als een Man van ſmerte, diep vernederd, liggende in eene armelijke Viſſcherskooi, aan ons oog vertoonen; doch met dat alles was en bleef Hij groot!* WILLEM DE VIJFDE, *weleer de* RIJKSTE EN VERMOGENDSTE VORST VAN EUROPA, *mogen wij in Zijne laatſte Levensjaren, beroofd van zoo vele Heerlijke Goederen, als Hij in dit Land agterliet, op vreemden grond als een Balling en Reiziger zien zwerven, doch met dat alles, was en bleef Hij rijk in Chriſtelijke deugden, ook zelfs ten nutte van ongelukkigen, zuchtende in Zijn ondankbaar Vaderland!*

Deug-

Deugden, die Hem tot op Zijn ſterfbed bijbleven, en als een waar Christenheld, met een opgeruimde Ziel, geſterkt door eene levendige hoope op de door JEZUS CHRISTUS *verworvene Zaligheid, deze rampvolle Aarde verlaten deedt! — En zoudt gij* MIJNE LANDGENOOTEN! *die altoos belang in dien Vorst ſtelldet, en aan wien Zijne nagedachtenis zoo dierbaar is, niet gaarne alle de aan mij ter hand gekomene bijzonderheden Hem betreffende, in eene behoorlijke orde bewerkt, in Uwe handen geſteld zien?* Wie toch verneemt niet gaarne alles wat zijne afgeſtorvene beste Vrienden, gedacht, geſproken, en verricht hebben? *Het is om die rede, dat ik op den tot hier toe gehoudenen voet, (wanneer mij de Hemel bij gezondheid bewaard,) mijnen taak ſpoedig volvoeren, en U een zoo veel mogelijk* volledig geheel *leveren zal, mij vleijende, dat U dit mijn beſluit niet ongevallig zal wezen.*

Voorts, niets anders te berichten hebbende, dan dat de door den beroemden Kunstgraveur VINKELES *geïnventeerde en gegraveerde Tijtelplaat, benevens de* Dichterlijke verklaring *van denzelven, door den* Geleerden Puikdichter BUSSINGH *vervaardigd, aan de Inteekenaren bij dit* Tweede Deel *wordt afgeleverd, om dezelve voor den tijtel van het* Eerſte Deel *te plaatzen; en dat de aan mij opgegevene misſtellingen, van eenige Namen der Inteekenaren op de* Eerſte Inteekenlijst, *als nu op deze zoo aanſtonds volgende behoorlijk veranderd zijn, ſubmitteere ik dezen mijnen arbeid aan Uwe beſcheidene beoordeeling,*

ling, met hartelijke bede, dat dezelve ſtrekken moge, ter vermeerdering van eene gegronde kennis in de Geſchiedenis van ons dierbaar Vaderland!

C. VAN DER AA.

Utrecht,
den 1 Junij 1807.

IN-

INTEEKENAREN

NA DE UITGAVE VAN HET

EERSTE DEEL

DEZES WERKS OPGEGEVEN.

---

*NB. De namen voor welken een * geteekend ſtaat, in de voorgaande Lijst niet accuraat opgegeven zijnde, zijn als nu, volgens nadere opgave behoorlijk veranderd.*

A.

Aa, (C. van der) *Boekverkooper* te Utrecht, 28 Exemplaren *Ordinair Papier*, en 5 dito *Best Papier* voor *Ongenoemden.*

Alberda van Dijxterhuis, (Mr. G. G.) *Lid van het Wetgevend Ligchaam, wegens het Departement Stad en Lande*, in 's Hage.

Asch van Wijk (Mr. H. M. A. J.) *Practiſeerend Advocaat* te Utrecht.

B.

Barenbrugh. (A.)

Becquer, (J. A.) *Oud Capitein* te Doesburg.

Beeldemaker, (N.) te Rotterdam.

Bentinck, (*Generaal Majoor*,) te Berlin.

Berkhout, (J.) *Oud Officier ter Zee.*

Berkhout. (J.)

Blanché, (F.) *Boekverkooper* te Utrecht, 2 Exemplaren.

Boogaert, (A.) *Koopman* te Rotterdam.

Boogaerdt, (Arie) *Houtkooper te Rotterdam.*

Boogaerdt, (H.) *Houtkooper* te Rotterdam.

Bornwater, (C.) *Steenbakker en Kalkbrander* bij Utrecht.

* D. H. Bosboom, te Amſterdam.

Box, (Willem) in den Haage.

Boijer, *Secretaris in dienst van Mevrouwe de Erfprinçesſe van Oranje en Nasſau, Douarierre van Brunswijk.*

Boijer, *Finantz-Raad* van Z. D. H. de Prins van Oranje.

Broekhuijzen, (de Baron van) te Deventer.

Bruin, (J. de) *Burgemeester* te Zutphen.

Brutel de la Riviere, (Mevrouw de Wed.) geboren Chion, te Leyden.

* Burch, (Mr. D. G. van der) *Vrijheer van Kronenburg, Loenen Hollandsch, &c. &c. Heere van Loenen Stichts; Nieuwerſluis, &c. &c. Domdecan,* en *Canunnik ten Dom, &c. &c.* te Utrecht.

Bye, (Mr. P. J. de) *Advocaat-Fiscaal der Gemeene middelen te Lande,* in het Departement Utrecht.

Byland, (den Grave van) te Berlin.

C.

Capellen tot Schonauwen, (Mevrouwe Douarriere) geboren d'Yvoy, op den huize Schonauwen.

Ca-

Capellen, (Mejuffrouw) *Kamervrouw van H. K. H. Mevrouwe de Prinçesſe van Oranje en Nasſau.*

Carp. (C.)

Cattendijke. *(de Heer van)*

Chabot, (Mevrouw) geboren Sautijn, *te Rotterdam.*

Citters, (Mr. A. W. van) van 's Gravenpolder, *Oud Burgemeester* der Stad Goes.

* Collen (Mr. Ferdinand van) *Heere van Gunterſtein*, te Amſterdam.

Collizzi (J. A. de) in den Haage.

Cramerus, (J. G.) *Schout en Notaris* te Noordwijk binnen.

D.

Daehne, *Luitenant.*

Dedem tot Vosbergen. (J. A. van)

Dekker, (P.) *Landman* onder Mariekerk in Walcheren.

Dhiel, (Mejuffrouw) *Kamervrouw van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſe van Oranje.*

Doll, (de Wed. Jan) *Boekhandelaresſe* te Amſterdam, 6 Exemplaren.

Duſen. *(de Heer van der)*

E.

Emenes, (H. van) *Boekverkoper* te Utrecht.

Estoppeij, (S.) te Houten.

Estorff, (de Freule van) *Hofdame van H. K. H. Mevrouwe de Prinçesſe van Oranje*, te Berlin.

Ewijck, (Mr. J. H. van) Heer van de Bildt, te Utrecht.

F.

Fagel, (de Heer Robert) op Beekeſtein.

Fluck, (J. C.) *Boekverkoper* te Utrecht, voor het Leesgezelſchap *Altoos Eendracht*, *Best Papier*. En nog 3 Exemplaren *Ord. Papier* voor Ongenoemden.

Fraisſenet Junior, (J. M.) *Koopman* te Amſterdam.

Francke, (L.) *Landman* te Aagtekerke in Walcheren.

Fredriks, (J. C.) *Secretaris* te Oostcapelle in Walcheren.

G.

Giezen, (P. H. van der) te Rotterdam.

Glazer. *Legations Raad van Z. D. H. de Prins van Oranje.*

Goethem, (Mr. P. Cl. van) *Oud Raad en Schepen* der Stad Middelburg.

Graaf: (N. de) *Farbikeur* te Leyden.

Groenewoud, (J.) *Kunstkooper* te Amſterdam, *Best Papier.*

Grootenhuijzen. (C. C.)

Guicherit, (Mr. G. S.) *Oud Raad en Advocaat Fiscaal van Demerarij*, in den Haage.

Guicherit, (Mejuffr. Anne) in den Haage.

Guldemont, (C. Wegman) *Hoogheemraad van den Crimpenerwaard*, te Ouwerkerk aan den IJsſel.

H.

Hall, (A. van) *Nederduitsch Schoolhouder* te Utrecht.

Hartman, (Johanna Rebekka) te Middelburg.

* Heec-

* Heeckeren, (Mevrouwe Alida Jacoba van) geboren van Westrenen, Vrouwe van Zuideras, te Leyden.
Heerdt, (de Baron van) *te Dietz.*
Herklots, *(Wm. Hk.) Koopman* te Rotterdam, *Best Papier.*
Heijm, (Mr A. van der) *Raad en Secretaris van Schieland*, te Rotterdam.
Heijlidij, (H.) *Heelmeester* te Utrecht.
Hinlópen, (Mr. J.) *Secretaris van het Departementaal Beſtuur 's Lands van Utrecht.*
Hodshon, (Albertus) te Amſterdam.
Hoffman, (Mr. . . .) *Practiſeerend Advocaat* te Rotterdam.
Holſtein, (Pieter) *Boekhandelaar* te Rotterdam.
Hopbergen, *(B. H. van) Capitein onder het 6 Regiment van Ligne.*
Houte. (Mr. J. van den) in den Haage.
Hugenholtz. (P.) V. D. M. te Utrecht.
Hulſebosch, (. . .) *Kunstkooper* te Amſterdam.

J.

Joosten, (E.) te Lochem.

K.

Kehl, *(de Freule van) Hofdame van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe van Oranje*, te Berlin.
Kiehl, (de Heer) *Pourvoyeur van wijlen Z. D. H.* te Dietz.
Kien, (Mr. J. L.) *Secretaris van het Capittel ten Dom*, te Utrecht.
Klis de Bert. (Willem) *Boekhandelaar* in den Haage.
Koppen, (Th.) *Notaris. Makelaar*, &c. te Utrecht.

Kortenieg, te Stellendam.

* Krauer, (J. E.) *Chirurgijn en Vroedmeester* te Westſouburg in Walcheren.

L.

Lakeman, (Jacob Thijmon)

Lallemand; (W.) V. D. M. te Oud-Beijerland.

Lampſins. (de Heer van)

Larrey, (de Heer Baron de) *Kamerheer van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe Douarriere van Oranje en Naſſau.*

Larrey, (de Freule) *Hofdame van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe Douarriere van Oranje en Naſſau.*

Lauer, (de Heer) *Kamerdienaar van wijlen Z. D. H. de Prins van Oranje.*

Ledeboer. (J.)

Leefers. (Chriſtiaan)

Leescollegie (het) te Nijmegen.

* Le Jeune, (Mejuffr.) te Amſterdam.

Lingen, (Cornelis van der) *Makelaar* te Amſterdam.

Lohman, (L.) *Lid van den Raad van Finantie* te Groningen.

Lohman, (de Savornin) *Lid van den Raad van Finantie* der Stad Groningen.

Lulius, (A.)

M.

Mareeuw, (J.) *Koopman* te Middelburg.

Meijer, (J. P.) *Boekhouder op de Commercie-Kamer* te Middelburg.

Moneka, (Mejuffrouw) *Kamervrouw van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe Douarriere van Oranje.*

Mo-

Moraaz, (. . . . de) te Gouda.
Muller, te Hengel.
Munnichhauſen, (*Mevrouw van*) te Berlin.
Muſſchenbroek, (*Mr. P. van*) *Regeerend Schepen* der Stad *Utrecht*.

N.

Nagell, (Mevrouwe M. C. Douarriere van) geboren Le Leu de Wilhem.
Nepveu, (Mr. L. J.) *Heere van Elſenburg, weleer Raad in de Vroedſchap der Stad Utrecht.*
Nies, (A. C. W.)
Nyvenheim, (F. W. van) te Nijmegen.

O.

Obent Smedeken.
Oester. (*O. C.*)
Oordt, (Gregorius van) *Oud Raad in de Vroedſchap der Stad Rotterdam, Best Papier.*
Oordt, (W. H. van) *Koopman* te Rotterdam.
Oorſprong.
Oosterhout, *Koopman* te Rotterdam.
Ostheim, (Mejuffrouw) *Kamervrouw van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe Douarriere van Oranje en Naſſau.*
Otter, Fz. (Pieter) te Amſterdam.
Ouwerkerk, (J. van) *Konſtſchilder* te Middelburg.
Overweg, (J. F. van) te Amſterdam.
Oyen. (L. A. Cock van)

P.

Paauw, (Mr. W. van der) *Procureur Generaal Hoofs van Utrecht.*

Pad-

Paddenburg (G. T. van) en Zoon, *Boekverkoopers* te Utrecht.

Pleister, qq. (J. H.)

* Poll, (Mr. Jan Wolters van de) te Amſterdam.

Poll, (Mr. Jacobus van de) te Amſterdam.

Pothuizen Senior, (H. van) *Med. Doctor* te Amſterdam.

* Prumers, (M. C.) te Middelburg.

Q.

Quesne, (Mr. E. W. Lewe van Nyenſteijn du) *Heere van Bruchem en Cillershoek*: voormaals *Schepen en Raad der Stad Amſterdam*, thans te Cleef woonachtig.

Quint, (Z.) *Boekverkooper* te Utrecht.

R.

Raad, Senior, (J. de) in den Haage, *Best Papier*.

Regeer, (J.) *Boekverkooper* te Delft.

Rheede, (de Freule van) *Hofdame van H. K. H. Mevrouwe de Prinçeſſe Douarriere van Oranje en Naſſau*.

Ridder, (Jan de) te Schalkwijk bij Utrecht.

Riedezel. (de Baronnesſe van)

Riemer, (. . . . de) te Rotterdam.

Rochefort, (de) Luitenant.

Romondt, (Mr. H. van) te Utrecht.

S.

Scharff, (A.) *Negoçiant* te Amſterdam.

Schneyders, *Kamerdienaar van Z. D. H. de Prins van Oranje*.

Schomaker, (M. M.) Weduwe van Hamel.

Schou-

Schouten, (P.) *Oud Luitenant bij de Hollandſche Cavallerij.*
Sloet. (J. A. J.)
Sonneveld, *(Jacob)* te Naaldwijk.
Sousſaye, (de la) Luitenant.
Stanfort, (de Baron van) te Berlin.
Steeg, (C. van der) te Utrecht.
Stoel, (J.) te Utrecht.
Stuivezant, (Jonkvrouwe C. van) te Utrecht.

T.

Taddighem, (Barend) te Rotterdam.
Tellering, (H. P.)
Troost Pz. (G.) *Koopman* te Rotterdam.
Tuijl van Serooskerken, (Mevrouwe Douarriere van) geboren de Pagniet, in 's Hage.
Tweehuizen, (W.) te Doetichem.

V.

Verdonk, (H.) *Drogist* te Rotterdam.
Verhamme Gorz. (A.)
Verhuell, (C. H.) *Rijksmaarſchalk, Lid van den Staatsraad, en Minister van de Koninglijke Hollandſche Marine* &c. &c. &c. in den Haage.
Vleeshouwer, (de Heer) *Kamerdienaar van wijlen Z. D. H.* te Dietz.
Voorduin, (W.) V. D. M. te Utrecht.
Voorduin, (A.) V. D. M. te Rotterdam, *voor het Leesgezelſchap.*
Vije. (J. P. de)

W.

Walien, (de Baron van Heekeren tot) te Zutphen.

Wal,

Wall, (D. Z. van den) Oud Major.
Wesſeling, (W.) te Amſterdam.
Westrenen, (Mr. J. van) te Utrecht.
Weve, (de Heer) *Hofmeester van wijlen Z. D. H.* te Dietz.
Winkelman, (H.) *Makelaar* te Amſterdam.
Wijngaarden, (H. van) *Schoolhouder, Koster, en Voorzanger* te Scherpenisſe, op het Eiland Tholen.

Y.

d'Yvoy, (de Heer Baron) *Kamerheer van H. K. H. Mevrouwe de Prinçesſe Douarriere van Oranje en Nasſau.*
Yzerworst, (W. van) *Boekverkoper* te Utrecht.

Z.

Zieſenis (Mevrouw) geboren Wattier, te Amſterdam.

*

GE-

Digitized by Google

UITLEGGING

VAN DE

TIJTELPLAAT.

Verblinding, aangehitst door Laster, Nijd, en Logen,
Hadt Vijfden Willems hart en deugd te lang gesmaad,
Zijn edeläartig Beeld als met een Kleed omtogen,
Geweven door de hand van List en Eigenbaat.
Dan, Hij die 't al ontdekt wat Haat en Wrok verdonkert,
De grijze Tijd rukt hier dat schandlijk dekkleed af,
En 't *Licht* dat op de borst der zuivre Waarheid flonkert,
Verspreidt een heldren glans op 's Vorsten duister graf.
Zij spoort Geschiedkunde aan om 't juist Tafreel te malen
Van Vaderlandsche Trouw, in onspoed en geluk;
En wijst haar op het Beeld dat we op den Zuil zien pralen,
Als 't edelste model voor 't schoonste Schilderstuk.
't Is Vijfde Willem, ja! wiens Beeldtnis wij zien schragen,
Door Godsdienst, Vrijheid, Zee- en Handel-maatschappij,
Wier luister en wier bloei de weereld deên gewagen
Bij 't vaderlijk bestuur diens Eed'len waarlijk vrij.
„ Die welvaart, (roepen ze uit) zij is met Hem verdreven!
„ Met Hem stierf Neerlands Roem! — maar heilig blijft zijn asch!
„ Wij hebben met ons bloed op zijnen zark geschreven:
„ *Hier ligt de Kroon in 't stof, die onze glorie was!*"

Gouda 1807. Bussinge.

Digitized by Google

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

VAN HET

LEVEN, CHARACTER EN LOTGEVALLEN

VAN WIJLEN

WILLEM DEN VIJFDEN,

PRINCE VAN ORANJE EN NASSAU.

Digitized by Google

*

VIERDE AFDEELING.

Hebben wij in de drie voorgaande *Afdeelingen* dezer Levensgeſchiedenis, ons bevlijtigd, om onze Lezeren met de *Opvoeding*, en de trapswijze ontwikkeling van het *Character* van Prinſe WILLEM DEN VIJFDEN te doen bekend worden; *zagen wij*, met welke bedoelingen die Vorst, ten tijde van zijne meerderjaarigwording de op hem gedevolveerde *Erffelijke Waardigheden* werkelijk aanvaardde; hoe Hij zich ingevolge den wensch van alle oprechte Vrienden en Voorſtanders van 's Lands gevestigde Regeerwijze, naa verloop van eenige maanden, met eene Vorstinne overeénkomſtig zijne hooge Geboor-

boorte en aanzienelijken Rang, in den Huwelijken ſtaat begaf; en deeden wij door het opgeeven van eenige daadzaaken, ten duidelijkſten zien, hoe ſpoedig de nijd en de afgunst van ſommigen in het geheim, en voor het gros der Vorstenminnende Natie, op een bijna onmerkbaare wijze in werking was, om niet alleen op zijne wettig verkregene Waardigheden inbreuken te maken, maar zelfs zijn huisſelijk geluk te verſtoren, en Hem van de achting en liefde des Volks te ontzetten; thans eischt de order der Geſchiedenis, dat wij onzen opgevatten taak vervolgende, (met opzettelijken voorbijgang, van het vermelden van veele uitbundige vreugdebetooningen en eerbewijzingen, den beiden Vorstelijken Perſonen te dien tijde alomme aangedaan (*)) ons nederzetten, om uit

(*) Wij bedoelen, dit zeggende, de Feestelijke inhaalingen, welken in de meeste en voornaamſte Steden onzes Vaderlands plaats hadden, niet ſlechts toen in *1767*, Z. H. met zijne jonge Gemaalinne, uit *Berlijn* komende, naar den *Haage* trok; maar waar mede ook een groot gedeelte van den Zomer des jaars 1768 geſleten werdt. Luttel moeite zou het ons kosten, om in navolging van anderen, een geheel Boekdeel te vullen, met het vermelden van de vleijende Eerbetoningen, koninglijke Pracht, en uitgezochte Vermaaken, welken in die dagen, als om ſtrijd, aan het Vorstelijke Paar bewezen, of ter hunner eere werden aangericht, en

uit echte bronnen op te ſpeuren, op welk eene wijze 's *Lands Erfſtadhouder* zich werkzaam betoonde, om zijne hooge Charges en Digniteiten tot dat einde te doen ſtrekken, waar toe dezelven door wettig genomene Reſolutien van alle de Hooge Bondgenooten, aan Hem en zijn Geſlacht wa-

en waarin in de Stad *Amſterdam*, op eene zichtbaare wijze deszelfs rijkdom en vermogen ten toon ſpreidde: dan, waar toe zou dit alles dienen? Veel liever willen wij dit onderwerp, naa alles wat 'er ſints dien tijd in Nederland en *Amſterdam* is voorgevallen, met ſtilzwijgen voorbijgaan. Zulken onzer Lezeren, die 'er begerig naar zijn mogten, kunnen hunnen weetlust boeten, niet alleen in de *Jaarboeken* van dien tijd, maar ook in het *Vervolg op Wagenaar*, in welken men alle de Vreugdebedrijven in de onderſcheidene Steden en Dorpen vermeld vindt. De beroemde JAN WAGENAAR, *Historie-Schrijver der Stad Amſterdam*, keurde het niet beneden zich, om zijn *Verheugd Amſterdam* in die dagen op te ſtellen, en in openbaren druk uit te geven, om de Natie te doen zien, dat men aldaar de *oude Veete*, tegen een Stadhouder ſcheen aan een zijde gezet te hebben, dewijl men WILLEM DEN VIJFDEN, eene Koninglijke eere bewees, en eenige dagen achter een, met zijne Gemaalinne, op het Raadhuis herbergde. Een ſtukje, dat zeker reeds over lange bij veelen is aan een zijde gelegd, doch niet te min aan elk opmerkend wezen ten bewijze ſtrekt, van de onbeſtendigheid van al het ondermaanſche, en dat met de tijden, ook de menſchelijke begrippen, aan verbazende veranderingen onderworpen zijn.

waren opgedragen: zoo ook, hoe Hij, in vele gevallen toonde, zijne ſchatten en rijkdommen niet te dierbaar te achten, om den roem, de welvaard, en onafhangelijkheid des algemeenen Vaderlands te vermeerderen en uittebreiden, door het beraamen en voorſtellen van de heilzaamſte ontwerpen, ter bevoordering van de *Eendracht*, en het weeren van Vreemden invloed, ten einde hetzelve niet weder op nieuw bloot mogte ſtaan aan vorige gevaren en onheilen, waardoor het weleer op den rand des verderfs was gebragt geworden! Gewichtige taak indedaad, die ons thans te behandelen ſtaat, wijl dezelve, wel ingezien, en eenigermaate doeltreffend bewerkt wordende, niet minder bevatten zal, dan een doorgaand betoog, van de waarheid van ons gezegde, aan het hoofd van deze Geſchiedenis geplaatst, waarbij wij niet ſchroomden te verklaren, „ *dat wij den overledenen Vorst, onder het* „ *zinnebeeld van een' Boom, ons voor den geest* „ *geſteld hebbende,*" in het vervolg, aan onze Lezeren op de duidelijkſte wijze zouden te zien geeven, „ *dat de Boom wel goed was; dat de* „ *vruchten, die Hij reeds in de vroege tijdper-* „ *ken van deszelfs groei en wasdom vertoonde,* „ *aan denzelven beantwoordden, en 'er derhalven* „ *niet aan te twijffelen valt, dat zoo wanneer*

„ *men*

„ *men dien weligen groei en wasdom, in die even-*
„ *redigheid, in de latere tijdvakken, bevoorderd*
„ *had, als men dezelve opzettelijk belet en ver-*
„ *hinderd heeft, Hij zijne takken wijd en zijd*
„ *over het Vaderland zou hebben uitgeſtrekt, en*
„ *dat hetzelve, benevens de Ingezetenen, onder*
„ *die aangenaame ſchaduw gezeten, het onge-*
„ *ſtoord genot van Welvaart en Vrede zouden on-*
„ *dervonden hebben.*" (*) Wel aan, met een opmerkzaam oog, en een hart dat waarheid zoekt, de *Registers van Staat* van de jaaren 1768 tot 1774, opgeſlagen en geraadpleegd; en met een gepast gebruik van zoo veele andere *Echte Berichten*, als wij thans voor ons hebben, onzen ingeſlagenen weg rustig vervolgd, en het zal blijken, dat WILLEM DE VIJFDE, in dat *ſchijnbaar gelukkig tijdperk van zijn Stadhouderlijk Bewind*, maar al te veel oorzaak had, om bij eene aandachtige beſchouwing van het geheel, te kunnen zeggen: „*waarlijk het uitneemendſte van al-*
„ *le mijne aardſche grootheid, was moeite en*
„ *verdriet.*" (†)

Zon-

(*) Zie de VOORREDE *voor het I. Deel geplaatst.* Bladz. XI en vervolgens.

(†) Niemand verwondere zich, dat wij het in den Text bepaalde tijdperk aanmerken, als dat, het welk in tegenoverſtel-

Zonder ons in het volvoeren van onzen taak angstvallig te bepalen, aan de juiste tijdorde waar in de thans te vermeldene werkzaamheden van den overledenen Vorst, geduurende het gemelde tijdvak aan ons zijn voorgekomen (dewijl ons Geſchiedverhaal in dat geval al ligtelijk den vorm van een Chronijk zou kunnen aannemen) oordeelen wij, ter beantwoording aan het zoo ſtraks opgegeeven hoofddoel, gevoeglijkst te zullen handelen, wanneer wij door een reeks van onbetwistbaare daadzaaken, Prins WILLEM DEN VIJFDEN, aan onze Lezeren doen kennen in deze navolgende betrekkingen: A. *Als een doorzichtig en rechtvaardig Beſlisſer van veele netelige geſchillen, die tusſchen Collegien en Perſonen van onderſcheiden rang gevoerd, en zelfs veele jaaren ach-*

ſtelling van alle de daarop gevolgden, als het gelukkigſte van WILLEM's Beſtuur, behoort beſchouwd te worden. Het jaar 1774 was het tijdſtip, dat het vuur van twisten en verdeeldheden, tusſchen het *Rijk van Groot-Brittanniën* en deszelfs *Noord-Americaanſche Volkplantingen*, zoo lange onder de asſche geſmeuld hebbende, in lichter laaije vlamme, ten dake begon uit te ſlaan, en met eene ongelooffelijke ſnelheid, uit *America* naar *Europa* overſloeg. Eene omſtandigheid, die over het algemeen, bijzonder noodlottig was voor het geheele Vaderland, maar allerbijzonderst voor WILLEM DEN VIJFDEN; zoo als het vervolg dezer Geſchiedenis bewijzen zal.

achter den anderen, tot nadeel van de algemeene belangen des Vaderlands, waren aan den gang gehouden: en tevens, als een beſcheiden Verdediger van zijne wettige Rechten en Waardigheden. B. Als een oprecht en naauwgezet Voorſtander van 's Lands Onafhangelijkheid, volgens de gronden der CONSTITUTIE, *en de voorſchriften der* UNIE; *ſteeds bedacht zijnde, om allen vreemden invloed, bij gepaste gelegenheden te verminderen. C. Als een Vriend der Weetenſchappen, en een verſtandig en verdraagzaam Voorſtander van den Hervormden Godsdienst, aangemerkt als de Godsdienst van den Staat, welken hij verplicht was te handhaven en voor te ſtaan. D. Als een Vorst, gelaten en onderwerpelijk aan de Hemelſche Voorzienigheid, in onaangenaame gebeurenisſen; en daarentegen afkeerig van openbaare vreugdebedrijven, ten koste en bezwaar van de Natie, zelfs bij gelegenheid van de heuchelijkſte Evenementen, zijn Doorluchtig Huis en Geſlacht betreffende.* En eindelijk *E. Als een Stadhouder, ſteeds bezield met eene heerſchende gezindheid, om de Republiek gevreesd en geacht te doen worden bij alle de Kabinetten van Europa, door op den duur aan te dringen op Eendracht onder de Bondgenooten, opzichtelijk het dadelijk herſtel van de Zee- en Landmacht,*

in een tijdſtip, dat de Republiek Vrede van buiten, en eene ſteeds toeneemende Welvaart en Rijkdom van binnen genoot. Vijf onderwerpen, die buiten alle bedenking de overweging van elken waarheidlievenden Lezer dubbel waardig zijn.

Wat het *Eerſte* betreft. Herinneren wij ons, het geene wij in het voorgaande Deel (*Bladz.* 363—386) te boek geſlagen hebben, zoo weeten wij, dat de Prins naauwlijks het Roer van Staat ter hand genomen hebbende, zich in de noodzakelijkheid gebracht zag, om in de Provintie *Vriesland* niet alleen uitſpraak te moeten doen, over eenige netelige twisten, die aldaar onder de Geconſtitueerde Machten en mindere Collegien, ſints eenen geruimen tijd aangevangen en volgehouden waren geworden; maar ook, dat Hij zich in de onaangenaame verplichting bevondt, om zich met ernst en nadruk te verzetten, tegen de inbreuken, die ſommigen aldaar op zijne Erfſtadhouderlijke Waardigheden beſtonden te ondernee-men. Billijker wijze, zou men immers hebben mogen verwachten, dat men in andere oorden des Vaderlands zich aan dat voorbeeld ſpiegelende, zich bevlijtigd zou hebben, om de aanhangige differenten, op eene minnelijke wijze onder elkander te vereffenen, en bovenal het aanvangen van nieuwe onëénigheden, die invloed op den

Stad-

Stadhouder of zijne Waardigheden hadden, op het zorgvuldigst te vermijden. Te meer, daar de Natie over *het geheel, op dien tijd*, door op eenvolgende Vreugdefeesten, haar genoegen over zijne komſte aan het Bewind blijken deedt? *Dan*, ondanks al dat Feestgebaar, beſpeurde elk doorzichtige, dat het bij veelen, niet dan lippenwerk was, waarin het hart zeer weinig, of geheel geen deel nam, dewijl men geene gelegenheid liet ontglippen, om den jongen Vorst met nieuwe onaangenaamheden te kwellen; het zij door het inroepen van zijne beſliſſende uitſpraak, *naa dat men jaaren lang* over hoop gelegen had, (een taak, die doorgaans, tot ongenoegen van eenen der twistende partijën afloopt;) (*) het zij

(*) Van dien aart was de twist, die ſints het jaar 1748 gevoerd was, tusſchen de *Vroedſchap van den Haage*, ter eener; en de *Magiſtraat* ter anderer zijde, daar de eene den anderen in Memoriën en Contra-Memoriën beſchuldigde, van *onbehoorlijke aanmatiging van gezag*, en verkorting van de Privilegiën en oude Coſtumen. — Naa 20 jaaren lang, onder het oog van WILLEM DE IV., de VROUWE GOUVERNANTE, den HERTOG, en eindelijk van WILLEM DEN V. getwist, en riemen papiers beklad te hebben, droeg men de beſliſſing aan den laatstgenoemden op, met dat gelukkig gevolg, dat die Vorst op den 21 *April* 1769, het pleit beſliste, door eenvoudig te verklaren, *dat de Vroedſchappen zich ſtiptelijk gedragen moesten, naar het Octroij ten jaare* 1525 *door*

zij, door meer rechtſtreekſche aanvallen op zijne Waardigheden of genomene beſluiten.

Tot de laatſte clasſe behoort, buiten alle tegenſpraak, het geſchil dat te dien tijde in *Zeeland* ontſtondt, over de benoeming van den *Raadpenſionaris* STEENGRACHT tot *Repræſentant van Z. H. als eerſten Edele van Zeeland*, zoo in de Vergadering van de *Gecommitteerde Raaden*, als in die van het *Collegie ter Admiraliteit* van dat Gewest, en zulks in plaats van den Heer WILLEM VAN CITTERS, die in voorzegde qualiteit zijn ontſlag verzocht en bekomen had. Over welke benoeming de Regeering der Stad *Middelburg* zich niet weinig bezwaard vondt, zoo iets aanmerkende, als onbeſtaanbaar met de vrijheid van delibereeren: waarom zij, eerst des Prinſen voordracht overnamen; daar naa weigerden, hunne ſtem uit te brengen; en eindelijk, ten ſterkſten aandrongen, dat Z. H. de gedaane benoeming des Heeren STEENGRACHT introk, en een ander Perſoon aan

door CAREL DE V. *aan die van den Haage verleend: en dat in de overige verzoeken van de Vroedſchappen, en in hunne verdere ten onrechte gemoveerde klachten tegen de Magiſtraat, niet kon worden getreden.* Eene uitſpraak, die duidelijk bewijst, dat Z. H. een voorſtander was van der Steden oude en weiherbragte Handvesten en Privilegiën. —

aan de Staaten ter Electie voordroeg, met last aan hunne Afgevaardigden ter Staatsvergadering, *om zoo lang de Heer* STEENGRACHT, *de plaatſen van Raadpenſionaris en Eerſte Edele bekleeden bleef, zich van het bijwonen der Vergadering te onthouden.* Een last, die weldraa werdt uitgevoerd, daar die van *Middelburg*, alleenlijk hunnen Penſionaris naar de Vergadering zonden, niet om deel in de Deliberatiën te neemen, maar ſlechts *om te zien en te hooren wat aldaar omging.* Onbegrijpelijk ſtijfzinnig gedrag! zal wellig hier iemand onzer Lezeren bij zich zelven zeggen, die met ons zich overreed houd, dat het hoegenaamd geen inbreuk op de Vrijheid des Zeeuwſchen Volks opleverde, of opleveren kon, toen de Prins, den *Raadpenſionaris van het Gewest*, tot zijnen Vertegenwoordiger in de beide Collegiën voordroeg; dewijl volgens de order van Regeering, de Raadpenſionaris de Man was, door wiens handen de voornaamſte zaaken van Regeering gaan moesten; die de Vergaderingen beſtendig bijwoonde; de telkens veranderende Leden ten gidſe verſtrekken moest; en (als 't ware) de ziel en het wezen van het geheel uitmaakte, en door zijne post zelve allernaauwst aan de belangen der Provintie verknocht was. — Dit het geval zijnde, wie

ge-

gevoelt dan niet, dat de meerderheid der Regeering van *Middelburg*, op deze wijze handelende, zulks niet zoo zeer deedt uit eene redelijke overtuiging, dat 'er de wezenlijke belangen des Volks door benadeeld, óf de Vrijheid der Ingezetenen door verwoest zoude worden; maar veel meer, om aan de wereld te toonen, dat zij de Souvereinen, en verre boven den Stadhouder verheven waren; dat Hij zijne aanſtelling aan hen te danken had; en dat zij zoo jaloers op het behoud van hunne Vrijheid waren, dat zij in onderſcheiding van alle de overige Staatsleden, Hem opentlijk in den ſchild durfden varen, en door het ſtremmen van den loop der algemeene zaaken, dwingen, om hun aan de hand te gaan, door een ander Perſoon in plaatſe van den genoemden Minister, aan de Staaten voor te draagen, en dus doende, zijnen onderſtelden misſlag openlijk te boeten. Wanneer men de Registers der *Staaten van Zeeland* van dien tijd onder het oog krijgt, dan blijft 'er geen twijffel over, om het zoo even gezegde vast te ſtellen: want welke inſtantiën 'er zoo van den benoemden Repræſentant, als van de Gedeputeerden der overige Zeeuwſche Steden werden aangewend, om die van *Middelburg* van beſluit te doen veranderen; dit alles baatte niets. De

Stad-

Stadhouder mogt aantoonen, *dat Hij dus handelende, in geenerlei wijze inbreuk maakte op de Souverainiteit der Staaten, en de Vrijheid der Burgeren, maar alleen gebruik maakte van een hem toekomend recht;* Hij mogt verklaren, *dat Hij zeer gevoelig was over de behandeling die men hem te Middelburg aandeedt; en dezelve beſchouwde als een' ſtap, daar heenen gericht, om Hem niet alleen in dit geval, maar ook bij vervolg in andere gevallen, in zijne Rechten te ſtooren, waar van Hij echter niet gezind was eenigermaate af te ſtaan;* men bleef volhouden, en door het niet zenden van Afgevaardigden, veroorzaakte men eene ſchadelijke ſtremming in het beleiden van de algemeene zaaken des Beſtuurs, waar uit eene gegronde vreeze voor de grootſte verwijdering en verwarring geboren werdt, bij alle oprechte liefhebbers des Vaderlands, en bijzonderlijk ook bij den Stadhouder; die zich eindelijk, op de inſtantiën van den benoemden Repræſentant STEENGRACHT, zoo inſchikkelijk betoonde, dat Hij de Waardigheid van *Eerſte Edele* aan den Heer JOHAN ADRIAAN VAN DE PERRE opdroeg, die dezelve dan ook aanvaardde: over welken vernederenden ſtap des Stadhouders, die van *Middelburg* niet weinig in hun ſchik waren, derwijze, dat zij, naa dezen behaalden triumph, be-

beſloten hebbende, hunne Gedeputeerden wederom ter Staatsvergadering af te zenden, alvorens eene ſchriftelijke verklaring deden inleveren, behelzende eene betuiging: „ *dat zij op het ingekomen bericht van de benoeming des Heeren* „ VAN DE PERRE, *niet wilden afzijn, om hunne* „ *Afgevaardigden ter Staatsvergadering te zenden, en dus doende Z. H., eene proef te geeven, hoe afkerig zij altoos geweest waren, om* „ *Hem in het wettig recht van voorſtelling in* „ *de Admiraliteit te ſtooren, en van het recht* „ *van Vertegenwoordiging in dat Collegie en andere Vergaderingen, Hem, als Eerſten Edele van* „ *Zeeland, ontegenzeggelijk toebehorende, te ontzetten.*" Zij gaven al verder te verſtaan: „ *dat* „ *zij het voorgevallene over de benoeming van den* „ *Heer* STEENGRACHT *voor afgedaan hielden,* „ *en gereed waren, om even als voorheen, op* „ *alle voorkomende zaaken de ſtem van hunne* „ *Stad uit te brengen; en wanneer de Heer* VAN „ DE PERRE *in de Admiraliteit zitting zou genomen hebben, als dan hunne Afgevaardigden* „ *in genoegzamen getale, en met behoorlijken* „ *last voorzien, wederom ter Staatsvergadering* „ *te willen afzenden;*" ſluitende voorts dit ſingulier ſtuk, met de, naa alles wat 'er gebeurd was, voor den Stadhouder in de daad trotſeeren-

rende verklaring, „ *dat zij geene vrijheid had-*
„ *den om van hunne gevoerde ſustenue aftegaan,*
„ *maar dat zij dezelve als nog in allen deele*
„ *moesten blijven aanhouden.*"

Het is uit de Geſchiedenis van dien tijd bekend, dat de Heer VAN DE PERRE, kort daar na als Repræſentant van Z. H. in die Collegiën plechtig zitting nam, waar door de gevoerde twist, zoo het ſcheen, ten vollen was getermineerd en afgedaan; maar het was met dat alles 'er zeer verre af, dat Z. H. tot dien ſtap beſluitende, zulks met volkomen genoegen deedt, of het gedrag van de meerderheid der Regeering van *Middelburg*, als billijk en rechtvaardig beſchouwde. Het tegendeel is waar: want 'er verliep ſlechts weinig tijds, of de Prins gaf in eenen brief duidelijk te kennen, *dat Hij door eene tweede benoeming, wel zijnes ondanks, van een hem toekomend recht had afgezien, alleenlijk om de zaake niet verder uit haar geheel te brengen, en eene totaale verwerring voor te komen; maar dat hij met dat alles, over het gedrag der Middelburgers, tegen hem gehouden, hoogst onvergenoegd en zeer gevoelig was.* En ten blijke, hoe zeer dien Vorst zoo voor zich, als voor zijne Succesſeuren, in vervolg van tijd, in zijne keuze, hem wettig competeerende, niet wilde be-

perkt of gedwarsboomd worden, zoo oordeelde hij zich onvermijdelijk verplicht te zijn, op de Staaten te begeeren, dat zij, ter vermijding van dergelijke inbreuken op Zijne Waardigheden, bij Staatsbesluit vastſtelden: „ *Dat Z. H. en zijne* „ *Succesſeuren in der tijd, als* EERSTE EDELE „ *onverlet zouden zijn en blijven, om bij eventu-* „ *eele vacatures van de effective Repræſentants-* „ *plaats, den tijdelijken Raadpenſionaris der Pro-* „ *vincie, tot het uitbrengen van Stem en Advis,* „ *zoo wel in het Collegie van de Admiraliteit,* „ *als in de Vergadering der Heeren Gecommit-* „ *teerde Raaden te mogen emploijeeren.*" Geringe ſatisfactie in de daad voor den zachtmoedigen Vorst, daar men met volle recht kon zeggen, *dat de kogel reeds door de kerk was*, en door *zijne toegeeffelijkheid in dat geval*, door deze eerſte proeve, *dat men door vol te houden, zijn zin krijgen kon*, den weg gebaand werdt, om in het vervolg van tijd, zulks in andere gevallen te onderneemen. Dit was ten minſten het oordeel van een *oud Regent van eenen der Zeeuwſche Steden*, die eene ongeveinsde hoogachting voor de Prins voedende, bij een zekere gelegenheid aan dien Vorst zijne bekommering over dat geval, met eene *Zeeuwſche* rondborstigheid, te kennen gaf: zeggende, „ *Uwe Hoogheid het recht*

„ *aan*

„ *aan Uw zijde hebbende, had naar mijne ge-*
„ *dachten niet moeten toegeeven, maar Uw ge-*
„ *zag doen gelden. Ik vreeze dat het werk ge-*
„ *volgen kan hebben, en Uwe toegeeffelijkheid, aan*
„ *ſommigen gelegenheid zal geeven, om in het*
„ *vervolg van tijd, eerst aan Uwen Repræſentant;*
„ *dan aan de Waardigheid van Eerſte Edele;*
„ *en vervolgens (even als Uwen Heer Vader be-*
„ *jegende,) aan Uw Marquiſaat van Veere en*
„ *Vliſſingen te tornen, want het kwaade zaad*
„ *van dien tijd, is nog niet geheel uit den Zeeuw-*
„ *ſchen akker.*" Eene waarſchouwing, die de welmeenende Grijsäart met de beste oogmerken deedt, doch welken door Z. H. beſchouwd werdt als eene zwaarmoedige gedachte, toe te ſchrijven aan zijne vergevorderde jaaren. Want (volgens het ons medegedeeld bericht van deze converſatie) de Prins dien braaven Man, met zijne hem aangeboorene minzaamheid, toeſprekende, beantwoordde hem in dezer voegen: *Mijn Waarde. . . . .* „ *Ik hoor Uwen raad met genoegen,*
„ *maar gij denkt wat te ongunstig over de braa-*
„ *ve Zeeuwen, dat mooglijk toe te ſchrijven is*
„ *aan Uwe hooge jaaren. Oude lieden tillen wat*
„ *zwaar. De Zeeuwſche Heeren hebben het ze-*
„ *kerlijk in dien tijd al vrij wat boos gemaakt*
„ *met mijnen Heer Vader, maar, gij weet Papa!*"

(hier tikte de Prins vertrouwelijk den ouden Heer op de ſchouder) „ *zij hebben ook die daad, naa* „ *verloop van eenige jaaren geboet en uitgewischt,* „ *toen zij de eerſte waren, die voor de herſtel-* „ *ling van het Stadhouderſchap uitkwamen, en* „ *mijnen Heer Vader tot Stadhouder van hun* „ *Gewest uitriepen!*" „ *Dit is waar, Uwe Hoog-* „ *heid,* (hervatte de Regent) *maar dat was meer* „ *de ſtem des Volks, dat de onderdrukking van* „ *Uw Huis, ſints veele jaaren met droefheid* „ *aanſchouwd had, dan dat het door eene over-* „ *reding der ziele van alle Regenten was! De* „ *vrees voor een vijandelijk bezoek der Franſchen* „ *in Zeeland, deed 'er ook al veel toe. — Waren* „ *die niet in Staats Vlaanderen gevallen, de* „ *verheffing van Uwen Heer Vader zou wel ach-* „ *ter wege gebleven zijn. Ik kan het daarom* „ *voor Uwe Hoogheid niet verbergen, dat ik de* „ *onaangenaamheden, U door eenige Middelbur-* „ *gers aangedaan, over de voordragt van den* „ *Raadpenſionaris tot Uwen Repræſentant in* „ *de Admiraliteit, niet anders beſchouwe, dan* „ *als een inbreuk op Uwe Rechten, en een be-* „ *wijs, dat men redenen heeft, waarom men dien* „ *kundigen Minister niet gaarne in dat Colle-* „ *gie geplaatst zag. Die Admiraliteiten zijn* „ *kostbaare Huishoudingen in ons Land, waar-*

„ *om*

„ *om het te wenſchen is, dat daaromtrent de*
„ *nodige reformes in tijds mogten gemaakt wor-*
„ *den, eer het te laat is.*" &c. — De Prins, hoorde (volgens het ons medegedeelde bericht) deze ronde Zeeuwſche taal, met opmerking en genoegen aan, en eindigde dat aanmerkelijk geſprek, met den braven en achtingwaardigen Grijsäart op te beuren, door in ſubſtantie te zeggen: „ *Het zal zoo erg niet loopen als gij*
„ *vreest! De Heer* VAN DE PERRE *is een kundig*
„ *en braaf Man, die geheel mijn vertrouwen*
„ *waardig is! De Heeren van Middelburg zijn*
„ *immers nu content! En wat de Reformes in de*
„ *Admiraliteiten betreft, ons Land is thans rijk*
„ *en welvarend; de Koophandel bloeit; de Zee-*
„ *vaardij wordt bij het genot van eenen alge-*
„ *meenen Vrede, ongehinderd gedreven; en dus heb*
„ *ik alle hoop, dat de Heeren Staaten van alle*
„ *de Gewesten, zich die gelukkige omſtandighe-*
„ *den ten nutte zullen maaken, door het weeren*
„ *van allengs ingeſlopene misbruiken; en bovenal,*
„ *door met vereende kragten werkzaam te zijn*
„ *tot herſtel van 's Lands zwakke Zeemacht,*
„ *waar bij uwe Provincie, zoo bijzonder geinte-*
„ *reſseerd is! Wanneer ik onder mijn Beſtuur*
„ *dit heil voor het Vaderland beſchoren zie, o!*
„ *dan zal ik mij recht gelukkig achten, en als*

„ *dan zal ik ligtelijk vergeten kunnen, de on-*
„ *aangenaamheden, die men mij ten uwent over*
„ *de benoeming van den Heer Raadpenſionaris*
„ STEENGRACHT *tot Eerſte Edele, heeft aange-*
„ *daan.*"

Op deze wijze, maakte WILLEM DE VIJFDE een einde aan dien neteligen twist, waar door Hij zich betoonde een *Man des Vreds* te zijn. Zekerlijk, zouden wij ons over dat onderwerp zoo breedvoerig niet uitgelaten hebben, dewijl de zaak, aan de zijde van den Vorst, en *op zich zelven beſchouwd*, weinig om het lijf had, en de zogenaamde triumf aan zijne wederſtreveren bij alle verſtandigen, tot weinig eer gerekend is geworden: dan, wij oordeelden zulks noodzaaklijk, *eensdeels*, dewijl ons dit eene voegſaame gelegenheid aan de hand gaf, om gebruik te maaken van het aan ons medegedeelde geſprek, kort naa den afloop dier zaake gehouden, tusſchen Z. H. en een nu ſints vele jaaren afgeſtorvenen *rechtſchapen Patriot*, wiens edel Character, als een bevallig *Pendant*, bij dat van den goeden Vorst, in deze onderhandeling voorkomt. (*) En

(*) Het was (dit willen wij niet ontkennen) voor ons eene zeer interesſante en aangename Bijdrage tot dit tegenwoordig werk, toen wij, de in den Text medegedeelde

Anec-

En *anderdeels*, om dat wij ſtraks in de gelegenheid komen zullen, om aan onze Lezeren, op

Anecdote onder het oog kregen, en betuigen onzen openlijken dank voor de toezending derzelve. Het gehouden geſprek doet, onzes inziens, niet alleen eer aan het *Character* en de *Nagedachtenis* van den *Held dezer Geſchiedenis*, maar ook aan dat van den *eerlijken en kundigen Regent*. EERLIJK zeggen wij, daar Hij als een *ronde Zeeuw*, niet ſchroomde, de dingen bij de regte naamen te noemen, om den Stadhouder opmerkzaam te doen worden, op den adder die toen reeds onder het gras verſcholen lag, en Hem in later tijd, zoo vinnig beet. — KUNDIG noemen wij Hem, en wel opzichtelijk de rede die *Hij* aan de Prins voordroeg, waarom *men den eerstbenoemden* Heer niet admitteeren wilde. Het lijdt bij ons geene de minſte bedenking, dat dien Grijsaart de waare grond van de zaak gevat had, namelijk, *dat men de kostbaare en omſlachtige Huishouding van de Admiraliteit, om des eigenbelangs wille, aan de hand wilde houden, en niet gaarne zag, dat de Raadpenſionaris aldaar als* EERSTE EDELE, *den Stadhouder vertegenwoordigde*. — Wanneer men zich herinnert, het geen wij in ons I. DEEL *Bladz.* 225—228 bijgebragt hebben, aangaande de wijze waarop het uitmuntend en voor 's Lands Zeemacht, zoo nuttig Plan des ADMIRAALS VAN KINSBERGEN, (*om* PRINS FREDRIK *tot een kundig Admiraal te vormen*,) gedwarsboomd werdt, dan ziet men duidelijk, dat onze braave Regent, reeds in 1768, de ſpijker juist op de kop ſloeg. Men verijdelde het nuttigſte Plan, door ſchandelijke intrigues, en, ten koste van de eer eenes GROOTEN ZEEHELDS, alleen, *om dat men niet gaarne zag, dat de* ZOON DES ERFSTADHOU-

op de duidelijkſte wijze te doen zien, dat WILLEM DE VIJFDE het ongelijk, hem te dien tijde in ZEELAND aangedaan, op eene grootmoedige wijze, vergeten en vergeven had: ten minſten, dat Hij het niet wreeken wilde aan de Ingezetenen van dat belangrijk Gewest, toen zich daar toe de ſchoonſte kans aanbood, bij gelegenheid, dat het Finantiewezen aldaar in zulk eenen bekommerden toeſtand bevonden werdt, dat 'er redenen van vreeze waren, dat ZEELAND van de *Unie* af-

HOUDERS, *in de wijze van huishouding inzage verkreeg.* — PRINS FREDRIK werdt derhalven bij de Armée geplaatst; die vijf kostbaare Huishoudingen, bleven op den ouden voet; en derzelver Leden bevrijd van het oppertoezicht van den jongen Vorst, die al vroeg bewijzen aan den dag lag, dat Hij een belangloos liefhebber van zijn dierbaar Vaderland was. — De oude Regent, ſtemde in 1768 volmaakt overéén, met den zoo evengenoemden ZEEHELD, (die thans met de Waardigheid van RIJKS-MAARSCHALK zich vereerd ziet) daar het niet gelochend kan worden, dat die verdienſtelijke Ridder, ſints het uitbarſten van de *Noord-Americaanſche Onlusten*, en den daar uit geſprotene *Engelſchen Oorlog*, een aantal voorſtellen gedaan heeft, om de *Vijf kostbaare Admiraliteiten* vernietigd, en *één Collegie van Marine*, ingevoerd te krijgen, doch alles zonder vrucht. — Wie begeerig is, om die Voorſtellen te leeren kennen, leeze onzen uitgegevenen ATLAS DER NEDERLANDSCHE ZEEHAVENS, in de Inleiding. Bladz. 40–43.

afgeſcheiden, en door de overige Bondgenoten, aan deszelfs noodlot zou overgelaten worden. Dan, de goede *Stadhouder* voorkwam dit uiterſte, daar *Hij* op eene edelmoedige en hoogstmildadige wijze, zijne *eigene Schatkist* voor zijne *geliefde Zeeuwen* opende, en de Staaten door *die* gunstbetooning in ſtaat ſtelde, om de zaken aan den gang te houden, *en Zeeland* bij de UNIE te doen bewaard blijven; zoo als wij in het vervolg nader zullen overwegen. Laaten wij nu, onzen weg vervolgende, eene andere *proeve* bijbrengen, ten bewijze, dat *Z. H.*, ter wegneeming van *wezentlijke* bezwaren, niet aarzelde, *om op eene grootmoedige* wijze, van de pecuniëele voordeelen, aan zijne wettig verkregene *Præ*eminentien gehecht, afſtand te doen.

Dit bleek duidelijk, toen 'er omtrent het einde des jaars 1768, een hevig geſchil tusſchen de *Bewindhebberen der West-Indiſche Compagnie*, uitmaakende de *Kamer van Tienen*, en de *Amſterdamſche Hoofdparticipanten der gezegde Handelmaatſchappij* ontſtondt, ter zaake, dat de eerstgenoemden, *zonder voorafgaande kennis en toeſtemming van de laatſten*, het beſluit genomen hadden, om de Jaarwedde van des Vorsten Repræſentant, (zijnde den Amſterdamſchen Oud Schepen MR. FERDINAND VAN COLLEN,) aan-

merkelijk te verhogen, en aan *H. H. Mog.* ter approbatie over te geeven. Eene beloning, die *naar het oordeel* der Deelhebberen, aan de *eene zijde*, niet geëvenredigd was, aan den bekrompenen toeſtand der Maatſchappij; en aan de *andere zijde*, eene ongerijmdheid mogt geheten worden, vermits de *Repræſentant* VAN COLLEN op die manier, jaarlijks *f* 2000 - : - : meerder genieten zoude, dan *Zijne Hoogheid*, die Hij ſlechts vertegenwoordigde, en het welk daarenboven, door de *Kamer van Tienen* op eene onwettige wijze was doorgedreven. 'Er zijn 'er geweest, die het gehouden gedrag der *Bewindhebberen*, hebben trachten te verdedigen, terwijl zij de klachten der *Hoofdparticipanten*, als overdreven en ongegrond beſchouwende, aanvoerden als een bewijs, dat zij den Stadhouder geen goed hart toedroegen, en zulks aan Zijnen Vertegenwoordiger wilde doen blijken: doch anderen hebben de liberaliteit van *Bewindhebberen*, aan eene geheel andere oorzaak toegekent, waarom zij de *Hoofddeelgenooten* in het gelijk ſtellen. Hoe dit zij, de twiſtende partijën, het onderling niet kunnende eens worden, zoo beſloten de klagende *Hoofdparticipanten*, hunne bezwaren, door eene zeer uitvoerige Misſive, ter kennisſe van de *Algemeene Staaten* te brengen, met verzoek, *dat dezen het*

Pleit

Pleit ten hunnen voordeele, en overeenkomſtig het Octrooi aan de Maatſchappij verleent, beſlisſchen zouden, door welke Demarche de zaak wel ſpoedig aan den *Stadhouder* bekend werdt. Dan, *Z.* H. aan de eene zijne voorziende, dat de *Algemeene Staaten* huiverig zijn zouden, om hunne approbatie, op het verhoogde Tractement des Heeren VAN COLLEN terug te houden; en aan de andere zijde, de klachten der *Hoofdpartiçipanten*, niet geheel ongegrond keurende, zoo nam Hij het beſluit, om het geheele geſchil *ten zijnen koste* te termineeren en uit de wereld te maaken, door te *renuntiëeren* en afſtand te doen, van de 4 pCt in de uitdeelingen der Maatſchappij, welken door de *Bewindhebberen*, ten tijde van *Zijne* meerderjarigwording, aan Hem, in qualiteit als *Opperbewindhebber*, bij ſpeciaale Reſolutie vrijwillig was toegelegt. Eene diſpoſitie, die de Prins ter eerſter inſtantie aan den Heer VAN COLLEN en de verdere Heeren *Bewindhebberen* bekend maakte, die dan ook niet in gebreke bleven, om dezelve ter kennisſe van *H. H. Mog.* te brengen, door eene Misſive, die aan een opmerkzaam lezer ten duidelijkſten doet zien, dat *Z.* H. niet zeer geſticht was, over de breedſpraakige wijze waar op *Hoofdpartiçipanten* zich hadden uitgelaten, over de aan Hem toegelegde 4 pCt., en de

2 pCt. die zij aan Zijnen *Repræſentant*, in plaatſe van een vast jaarlijksch Tractement van *f* 3600-:-: wilden hebben toegelegd: door al het welke, de Natie natuurlijker wijze in den valſchen waan gebragt of verſterkt werdt, dat de *Stadhouder*, telken jaare, aanzienelijke ſchatten, zoo van de *Ooster-* als *Wester-Maatſchappijen* tot zich trok. Een denkbeeld, dat in laater tijd bij veelen als een Euangelie is geloofd en nagezegd geworden, en vervolgens als een bewijs voor 's Vorsten gewaande ſchraapzucht, jaa zelfs als een hoofdbeſchuldiging tegen WILLEM DEN VIJFDEN is voorgedragen, doch het welk ten eenemaale valsch, en de ongerijmdheid zelve is. Om het welke aan onze Lezeren te bewijzen, wij bij deze gelegenheid, eenige oogenblikken beſteden willen, zoo tot het overneemen van de *Misſive*, waarbij des Vorsten edelmoedig beſluit, aan *H. H. Mog.* werdt bekend gemaakt; als tot het mededeelen van de wijze, waar op dat beſluit van Z. H. bij Hoofdpartiçipanten ontvangen werd, benevens eene en andere *bijzonderheden*, die wij aangaande dat onderwerp, elders hebben aangetroffen, die bijzonder geſchikt zijn, om de waarde van de zoo evengenoemde aantijging, te kunnen bereekenen. —

De *Misſive* van *Bewindhebberen*, aan *H. H. Mog.* door ons bedoeld, was van dezen inhoud:

Hoog

HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Wij *hebben op den 4den dezer* ontvangen,
„ en *in onze Extraordinaire Vergadering tenzel-*
„ *ven dage* gelezen, eene Misfive van *Z. D. H.*
„ *den* Heere Prinçe Erfſtadhouder, geſchreven
„ in den Haage den 2den bevorens, geadresſeert
„ aan den Heer Repræſentant MR. F. VAN COL-
„ LEN, en verdere Bewindhebberen van de geoc-
„ troijeerde W. I. C. ter Kamer alhier, inhou-
„ dende: Dat Z. D. H. ter gelegenheid van ze-
„ kere aan Hoogstdenzelven gepræſenteerde Re-
„ queste, *door of* van wegen de gezamentlijke
„ *Hoofdpartiçipanten* van deze kamer, waarbij
„ dezelve goedgevonden hadden, *Z. H. appui* en
„ interçesſie bij U. H. Mog. te verzoeken, ten
„ einde de Reſolutie van de jongstgehoudene Ver-
„ gadering van Tienen, in dato 15 November
„ 1768, nopens een jaarlijkſche toeleg van
„ *f 3600-:-:* aan den Heer VAN COLLEN, *in*
„ *qualiteit van Hoogstdeszelfs* Repræſentant, als
„ Opperbewindhebber genomen, bij *U Hoog Mog.*
„ niet mogte worden geäpprobeerd, maar inte-
„ gendeel zodanige verklaring gedaan, als bij het
„ ſlot der Misfive van dezelve Hoofdpartiçipan-
„ ten aan *U H. Mog.* is verzocht, was genood-
„ zaakt geworden, *Hoogstdeszelfs aandagt te*

„ *moe-*

„ *moeten fixeeren, op het adſpect waar inne het*
„ *aan gemelde Hoofdparticipanten gelust had*
„ *bij derzelver gemelde Misſive aan U Hoog*
„ *Mog. te doen voorkomen, eene zoogenaamde*
„ JOUÏSSANÇE *van vier ten honderd, van de uit-*
„ *deelingen welke deze Compagnie aan haare*
„ *Geintreſſeerden in het vervolg zouden doen,*
„ *onder de poincten der delatie het Opperbewind-*
„ *hebberſchap aan hooggemelde Z. H. geoffereert,*
„ *en welke offerte Z. H. te dier tijd uit ſpeci-*
„ *aale èguards vermeent hadde niet te moeten*
„ *weigeren.*

„ *Dat het althans de bijzondere Conſidera-*
„ *tien, zoo uit dat Adſpect, als uit het gantsch*
„ *beloop der voorſchr. zaak, voor Hoogstdenzel-*
„ *ven reſulteerende waren, die Z. H. hadden doen*
„ *nemen het beſluit, omme deze* ZOGENAAMDE
„ JOUÏSSANÇE *bij proviſie, en tot Hoogstdeszelfs*
„ *kennelijk wederzeggen, aan den voornoemden*
„ *Heer* VAN COLLEN, *als Hoogstdeszelfs jegens-*
„ *woordige Repræſentant te çedeeren, en daar*
„ *van ten behoeve van Zijn Ed., proviſioneele*
„ *afſtand te doen.*

„ Dat Z. D. H. dan ook begreep, dat door
„ deze diſpoſitie, in faveur van dezen Heer, het
„ effect der bovengemelde Reſolutie van de Ver-
„ gadering van Tienen van dato 15 Nov. jongſt-
„ le-

„ leden, bij proviſie zoude dienen te blijven ge-
„ ſuspendeert.

„ Dat *Z. H. vervolgens niet* had willen af-
„ zijn, *ons van* dit beſluit te verwittigen, met
„ verzoek, *dat wij de gezamentlijke Hoofdpar-*
„ *ticipanten in deze Kamer, tot hunne naarich-*
„ *ting daar van geliefden te informeeren, en dat*
„ *wijders van deze Zijne Hoogheids Demarche,*
„ *door Ons aan U Hoog Mog. behoorlijke ken-*
„ *niſſe mogte worden* gegeeven.

„ Wij hebben de eer, bij dezen ons van dit
„ laatſte poinct te acquiteeren, en ten opzichte
„ van het vorige, *U Hoog Mog.* te informeeren,
„ dat wij bij Reſolutie van onze Vergadering
„ den Heer Hoofdparticipants Bewindhebber ver-
„ zocht hebben, den inhoud van gemelde Mis-
„ ſive ten ſpoedigſten te willen brengen, ter ken-
„ niſſe van Hoofdpartiçipanten ter dezer Ka-
„ mer, dewelke aan ons hebben doen toekomen
„ een *Extract* hunner Reſolutie, op *dat ſubject*
„ in *hunne Vergadering van den 7de* daar aan
„ volgende genomen, welke wij de vrijheid ge-
„ bruiken Copiëelijk hier nevens te voegen,
„ waar mede wij denken aan de intentie van
„ Z. D. H. in allen opzichten te hebben vol-
„ daan.

„ Waar mede &c." —

Be-

Belangelooze en in de daad edelmoedige opoffering van den goedhartigen Stadhouder, ter weering van discrepantien en hatelijke twisten onder aanzienelijke Collegien, en ter bevoordering van de algemeene belangen der aanzienelijke Handelmaatſchappij! *Hoe aangenaam, en met welk eene vreugde moet dit beſluit van Z. H. niet vernomen zijn geworden, door de klagende en bezwaarde Partiçipanten! Hoe zullen zij, verrukt van vreugde over 's Vorſten edelmoedigheid, hun genoegen en dankbaarheid deswegens niet hebben doen blijken!* Dit dunkt ons hier een of ander onzer Lezeren te hooren zeggen, die even als wij, zich op het verneemen van het belangeloos Vorstelijk beſluit, vinden aangeſpoord, om het edel Character van WILLEM DE VIJFDE, ook in dit geval, voortreffelijk en navolgenswaardig te heeten. Dan, hoe ſmert het ons te moeten zeggen, *dat des Prinſen beſluit, en de afſtand van een Hem toekomend recht, door de Hoofddeelgenooten zeer koeltjes vernomen werdt!* Want in plaatſe, dat men Z. H. het zij door eene *Commisſie*, of door eene ſchriftelijke *Reſolutie*, de verſchuldigde dankbaarheid betoonde, zoo liep het werk geheel af, met het neemen van eene Reſolutie, „ *dat Hoofdpartiçipanten na de-*
„ *liberatie hadden goedgevonden, den Heer Hoofd-*
„ *par-*

„ *participants Bewindhebber, en verdere Heeren*
„ *Bewindhebberen, voor de gedaane Communica-*
„ *tie te bedanken,*" waar mede deze zaak, tot verwondering van veelen, een einde nam. — Dan die verwondering vond geen plaats, bij allen die opmerkzaam genoeg waren, om uit des *Stadhouders* ſchrijven aan de Vergadering der *Bewindhebberen* en *Hoofdpartiçipanten* te ontdekken, dat Z. H. niet onverſchillig dacht, over de wijze van voordragt, betrekkelijk de Hem toekomende 4 pCt., en de 2 pCt. die *Hoofddeelgenooten* aan den Heer VAN COLLEN wilden accordeeren. Eene voordracht, waar door de Natie natuurlijker wijze in den waan gebragt of bevestigd werdt, dat Z. H. wel bijster groote ſchatten jaarlijkſch van de Compagnie genoot, voor al bij de zoodanigen, die wisten, met welk eenen verbazenden ſchat van genegotieerde Capitalen dat Handeldrijvend Ligchaam bezwaard was, en daarentegen onkundig gebleven waren, hoe ellendig en gering de uitdeelingen ſints eenige jaaren geweest waren: dewijl het uit de Boeken en andere Beſcheiden bewezen was, dat 'er geduurende het tijdvak van 40 jaaren, dat verlopen was tusſchen de jaaren 1730 tot 1769, niet meerder dan 37 pCt. aan de Deelhebberen was uitgekeerd, het welk de jaarlijkſche uitdeeling, alle de jaaren door el-

kander gerekend, niet hooger maakt dan ruim ¾ pCt. het welk zeer veel verſchilt van 4 pCt. waar van men, voor het oog van de Natie, zulk eenen verbazenden ophef maakte. Dit in het oog houdende, wie beſeft dan niet, dat de waardigheid van *Opperbewindhebber*, aan Z. H. ten jaare 1766 opgedragen, meer *Honorabel* dan *Profitabel* was? en dat zij, die in later tijd beweerd hebben, dat de *Stadhouder* ſints dien tijd, ook door dien weg, enorme ſchatten tot zich geſtreken hadt, de bal deerlijk misſloegen; dewijl het geheele jaarlijksch voordeel, geſteld zijnde, (des neen,) dat de Prins zijn recht niet had afgeſtaan, niet hooger dan circa *f* 1300-:-: beliep? (*) Men zegge intusſchen, (naa deze opheldernde aanmer-

(*) CIRCA *f* 1300-:-: BELIEP, (zeggen wij) want volgens de opgave die de *Heeren Raaden en Rekenmeesters van Z. D. H., aangaande den* STAAT *Zijner* ERFGOEDEREN *en* INKOMSTEN, *hier te Lande gelegen en genoten*, aan de *Franſche Repræſentanten*, op den 9 *Februarij* 1795 ter hand ſtelden, zoo bedroeg het jaarlijks montant, netto *f* 1288-19-:. Zie dit origineel ſtuk, geplaatst, in ons III. DEEL *der* GESCHIEDENIS *van den* OORLOG, Bladz. 317. — met bijvoeging tevens, *dat die Post*, zoo als ook het *Dividend van de Oost-Indiſche Maatſchappij*, bedragende jaarlijksch *f* 18,239-1-1, *in de laatſte jaaren door Z. D. H. niet begeerd of genoten was.*

merking gelezen te hebben) niet: „ *Bedroeg de* „ *ſom waar van de Prins hier renunçieerde, niet* „ *meer dan f 1288-19-:, dan was ook de op-* „ *offering aan zijne zijde van weinig importan-* „ *tie.*" Want, om nu niet te zeggen, dat die Vorst, (zoo als uit de aantekening hier onder blijkt) even edelmoedig afſtand gedaan heeft *van het hem toekomend Divident van de Ooster Maatſchappij*, dat jaarlijksch *f* 18,239-1-1 bedroeg, zoo was en bleef het eene ongehoudene en vrijwillige edele daad: en de geringheid der ſomme, beneemd niets aan deszelfs waardij: vooral, wanneer men in aanmerking neemt, dat, zoo wanneer het lieve Vaderland bij den toenmaaligen ſtaat van Voorſpoed en Vrede was bewaard gebleven, en eenige jaaren laater, in den heilloozen *Oorlog met Engeland*, niet opzettelijk was ingewikkeld geworden, waar door den *O. en W. I. Compagnien* de doodelijkſte neepen werden toegebragt, ook als dan, deszelfs bloei zou zijn vermeerderd, en uit dien hoofde, het jaarlijksch Divident naar evenredigheid een aanmerkelijk hooger ſom zou belopen hebben, in welk geval de goede Vorst, buiten allen twijffel, de edelſte zelfsvoldoeding zou gevonden hebben, zoo als wij veilig beſluiten mogen, uit het geene wij op dit ſujet, in de aantekeningen van één der toenmaalige ge-

trouwe Dienaaren van Z. H. hebben aangetroffen, hier in beſtaande: *dat toen deze aan de Prins te kennen gaf, dat zijne diſpoſitie bij eenen toeneemenden bloei der Maatſchappij, een aanzienlijke Post minder, op de lijst zijner Inkomsten zou kunnen veroorzaaken;* zoo beantwoordde hem de Vorst in dezer voegen: *Het eindigen van de gerezene geſchillen, is mij reeds eene aangenaame beloning voor de geringe offerte die ik gedaan hebbe; en wanneer de welvaart der Maatſchappij tot die hoogte ſteeg, dat Heeren Bewindhebberen de uitdeeling op 4 pCt. bepalen konden, ik zou het een gelukkig Evenement in mijn leven ſchatten. De gedaane afſtand zou mij nimmer berouwen, en ik zou het eenigſints onaangenaame dat ik in den loop van die zaak meende te ontdekken, op de aangenaamſte wijze vergoed achten.* &c. Zoo dacht, zoo ſprak, zoo handelde WILLEM DE VIJFDE, wanneer Hij kennis kreeg van netelige twisten, gerezen tusſchen onderſcheidene Collegien of bijzondere Perſoonen! Zoo toonde Hij, *dat onaangenaamheden, en zelfs beledigingen te vergeven, Hem niet zwaar of moeilijk viel, en dat het ſtil verdulden of opkroppen van dat leed, bij Hem het beginzel van hartelijk vergeven was!* (*)

Want

(*) Zie, de Characterſchets, door ons opgegeven in het voorgaande I. DEEL, Bladz. 130 en 131.

Want, niettegenſtaande het gedrag der *Amſterdamſche Hoofdparticipanten*, in dit geval gehouden, alles *behalven vriendelijk en* verplichtend omtrent *den* STADHOUDER *en Zijnen* Repræſentant, *den* Heer VAN COLLEN, mogt geheten worden; zoo leerde de ondervinding echter, korten tijd daar naa, dat Z. H. geen wrok of haat op de *Amſterdamſche Hoofddeelgenooten* van deze Handelmaatſchappij, over dat geval in de ziel behouden had, veel min, dat Hij eene poging doen wilde, om hun dat betaald te zetten. Het is deze aanmerking, die ons als met de hand geleid, tot de overweging van des Vorsten gehouden gedrag, in het finaal beſlisſen van eene nog oneindig hatelijker en meer ingewikkelde twist, ontſtaan tusſchen de zoo evengenoemde *Bewindhebberen ter Kamere Amſterdam*, en de *Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland*, over *de Vrije Vaart op de West Indiſche Volkplantingen Eſſequebo en Demerary*, welke de *Zeeuwen* voor zich alleen, *met uitſluiting van hunne overige Medehandelaren*, behouden wilden. Eene twist, die bijna 20 jaaren, en ſoms met veel drifts en hevigheids, tusſchen de *Geintereſſeerden in de W. I. C.* en de *Heeren Staaten van twee zoo naauw aan elkander verbondene Gewesten* gedreven geworden, en eindelijk door den *Stadhouder* beſlist,

ſlist is op eenen voet en wijze, die WILLEM DEN VIJFDEN tot geene geringe eer verſtrekte, dewijl Z. H. daarin, volgens *Conſtitutioneele gronden*, en *de regelen van billijkheid en rechtvaardigheid* te werke gaande, de *ongefundeerdheid van der Zeeuwen voorgewend uitſluitend recht aantoonde*, en daarentegen, *die van Amſterdam en alle de verdere Ingezetenen dezer Landen, bevoegd en gerechtigd verklaarde, om op die Colonien vrijelijk te navigeeren*; zoo als blijkt uit den *ſommieren inhoud van des Prinſen Misſive*, geſchreven aan *H. H. Mog.* op den 15 *October* 1770, het welk wij, om onze Lezeren aangaande dat onderwerp een juist begrip te doen vormen, hier eene plaats overwaardig keuren. Een brief, waar in Z. H. verklaarde: „ *Dat, naa dat H. H. Mog. bij* „ *Reſolutie van den* 17 *Augustus bevorens, had-* „ *den goedgevonden, aan Z. H. te defereeren de* „ *Arbitrage en Deciſie over de differenten, ra-* „ *kende de Colonie Eſſequebo en Demerary, en* „ *Z. H. de last hem opgedragen, hoe ongaarne* „ *ook, echter ter beantwoording aan het vertrou-* „ *wen door H. H. Mog., en de gezamentlijke* „ *Bondgenooten in hem geſteld, en ter betrach-* „ *ting van de plichten, Z. H., ook ten dezen in-* „ *cumbeerende, met betamelijke bereidwilligheid* „ *hadde aanvaard, Hoogstdezelve niet getardeerd*

„ *had-*

„ *hadde, van terſtond eene præparatoire voorzie-*
„ *ning te doen, waar door* (Hij) *in ſtaat konde gera-*
„ *ken, om met zoo veel ſpoed als de aart dezer ge-*
„ *wichtige en importante zaak eenigzints toeliet,*
„ *aan het verlangen van H. H. Mog, te voldoen.*
„ *Dat ten dien einde, bij Hoogstdeszelfs Mis-*
„ *ſive van den 20 derzelver maand, aan de Hee-*
„ *ren Staaten van Holland en Westvriesland,*
„ *als mede aan de Heeren Staaten van Zeeland,*
„ *een korten termijn van zes weeken gefixeert*
„ *hebbende, binnen welken Z. H. zoude inwach-*
„ *ten zodanige Memorien of Deductien, als tot*
„ *nadere adſtructie van het wederzijds geſuſti-*
„ *neerde zoude mogen ſtrekken, en na verloop*
„ *van welken tijd, Hoogstdezelve deze geheele*
„ *zaak voor voldongen zoude houden; Z. H.*
„ *daags daar aan ontvangen hadde, een Reſcrip-*
„ *tie van de Heeren Staaten van Holland, waar*
„ *bij Dezelven aan Z. H. hadden gedeçlarceerd,*
„ *dat zij in verbeelding waren, Hun geſuſtineerde*
„ *nopens het recht van Vrije Vaart en Handel op*
„ *de gemelde Colonie, bij Reſolutie van den 29*
„ *Januarij jongstleden, ter Vergadering van H.*
„ *H. Mog. ingebragt, zoo klaar en convinçent te*
„ *hebben geadſtrueert en betoogd, dat zij overbodig*
„ *oordeelden, Z. H. met verdere Memorien of*
„ *Deductien te incommodeeren.*"

„ *Dat Hem van wegens de Heeren Staaten van*
„ *Zeeland, Hoogstdezelve op den 2. dezer loopende*
„ *maand, eene Misſive was geworden, bij welke*
„ *Zij onder een niet min ernſtig declaratoir van*
„ *hun uiterſt vertrouwen op de gefundeerdheid van*
„ *het gepretendeerd recht van privative Vaart en*
„ *Handel voor hunne Ingezetenen op de gezegde*
„ *Colonie, nog ten overvloede een Memorie tot*
„ *ſuccincte recapitulatie der Argumenten in de*
„ *anterieure ſchriften vervat, aan Z. H. had-*
„ *den geëxhibeerd en overgezonden.*"

„ Dat die zaak alzoo geinſtrueert en voldon-
„ gen zijnde, Hoogstgedachte Z. H. gaarne had-
„ de gewenscht, ingevolge het eerſte Lid der
„ delatie van H. H. Mog., Hoogstdeszelfs goe-
„ de officie, tot applaneering der ontſtaane diffe-
„ renten, door middel van het een of ander ge-
„ past expedient te kunnen adhibeeren; dan dat
„ het geen Z. H. aangaande de ſentimenten en
„ diſpoſitien van de beide Hooge Partijën, ten
„ vollen bekend was, daar toe geene de minſte
„ hoope geevende; terwijl ook het object van
„ twee zoo zeer geoppoſeerde en tegens elkan-
„ deren rechtdraads ſtrijdende ſuſtenuën, als was
„ die *van de privative Vaart der Ingezetenen*
„ *van Zeeland op de gemelde Colonie*, aan de
„ eene; en die *van de Vrije en algemeene*

„ *Vaart*

„ *Vaart voor alle de gezamentlijke Ingezetenen*
„ *van de Republiek*, aan de andere zijde, geen
„ gevoeglijk temperament of conçiliatoir ſcheen
„ te admitteeren, Z. H. vermeent hadt, *hem*
„ *niet te kunnen houden buiten de voor Hem on-*
„ *aangenaame noodzaaklijkheid, om dat Hoofd-*
„ *verſchil door eene peremptoire Deciſie te moeten*
„ *termineeren.*"

„ Dat het vervolgens was, na eene zeer rijpe
„ overweging, dat Z. H., met zoo veel bedaard-
„ heid als onzijdigheid, de merites van de we-
„ derzijdſche ſuſtenuën naauwkeurig ponderceren-
„ de, geoordeeld had, tot een' grondſlag van
„ Hoogstdeszelfs Deliberatien te moeten leggen,
„ deze onwrikbaare waarheid: *Dat het recht tot*
„ *de privative Vaart en Handel op eene Colonie,*
„ *die over en weder erkend wierdt, onder de Sou-*
„ *verainiteit van het Bondgenootſchap gezament-*
„ *lijk te behooren, door geen Lid van hetzelve af-*
„ *zonderlijk, en met uitſluiting der verdere Le-*
„ *den, (anders dan uit krachte van eene Wet,*
„ *Privilegie, of Conçeſſie, van H. H. Mog.) wet-*
„ *tiglijk verkregen, en deugdelijk geëxerçeerd*
„ *konde worden.*"

„ Dat op dien grond voortgaande, en het ge-
„ ſuſtineerde der Heeren Staaten van Zeeland
„ inziende, Z. H. betuigen moest, *dat Hem gee-*

„ *ne zoodanige Wet, Privilegie, of Conçesſie was*
„ *voorgekomen, waar bij het recht van privative*
„ *of exluſive Navigatie en Commerçie aan de*
„ *Ingezetenen van die Provinçie vergund of toe-*
„ *gekend zoude zijn.* Z. H. had het zoo verre
„ van daar af gevonden, dat het *Octrooy door*
„ *H. H. Mog. in* 1674, *aan de Generaale W.*
„ *I. Compagnie der Vereenigde Nederlanden ver-*
„ *leend, en ſedert ſuccesſivelijk geprolongeert; of*
„ *eenige andere diſpoſitie van H. H. Mog., als*
„ *namelijk de Ratificatie van H. H. Mog. op*
„ *de Conventie van den* 11 *April* 1670, *deze Co-*
„ *lonie conçerneerende, het geſuſtineerde recht*
„ *van privative Vaart en Handel in het minſte*
„ *zoude begunſtigen, of de Aanſchrijving bij de*
„ *Heeren Staaten van Zeeland, den* 11 *September*
„ 1750, *aan het Gouvernement der gemelde Colo-*
„ *niën gearreſteert, eenigſints zouden kunnen wet-*
„ *tigen,* (*) *dat (integendeel) de klaare en expreſſe*
Text

(*) Tot recht verſtand van dit gedeelte van des Prinſen uitſpraak in deze netelige twist, dient geweten, dat niet alleen de *Zeeuwſche Hoofdpartiçipanten*, maar ook de *Staaten van Zeeland* zelve, hun recht *van privitive en uitſluitende Navigatie op die Colonie*, in zeer wijdluftige Memorien en Contra-Memorien, hadden trachten te beweren, uit het *Octrooi van* 1674, en de *Ratificatie van de Conventie van* 1670. De Prins oordeelde derhalven te

„ *Text van hetzelve Octrooi, de gefundeertheid*
„ *van de ſuſtenue der Heeren Staaten van Hol-*
„ *land en Westvriesland, zoo wel als de vol-*
„ *ſtrekte nulliteit van die aanſchrijving, ten dui-*
„ *delijkſten evinceerde.*"

„ Dat derhalven Z. H. (*die het maintien der*
„ *hooge Rechten van H. H. Mog. in de hand-*
„ *having der Fundamenteele Wetten van den*
„ *Staat, onder hoogstdeszelfs allergewichtigſte en*
„ *dierbaarſte plichten moest ſtellen*), Zijn beſluit
„ op de voorſchr. geindigiteerde gronden inrich-
„ tende, na rijpe deliberatie goedgevonden had,
„ vermogens de Authoriſatie door H. H. Mog.,
„ in naam van de gezamentlijke Bondgenooten,
„ op Hem verleend, bij wege van uitſpraak
„ te verſtaan en te verklaren, zoo als Z. H.
„ was doende: *Dat aan alle Ingezetenen van*
„ *deze Republiek competeerde het Recht, om op*
„ *de Colonie van Eſſequebo en Demerary, vrij*
„ *en onverhinderd te mogen vaaren en hande-*
„ *len, ingevolge de Conçeſſie daar toe door de*

„ Ge-

te recht, *dat daar in die beide ſtukken geen grond voor hun gevoelen was*, de aanſchrijving der *Staaten van Zeeland*, ten jaare 1750 gedaan, nul en van onwaarde was, en het geſuſtineerde overzulks van allen grond ontbloot.

„ *Generaale W. I. C. der Vereenigde Nederlan-*
„ *den, uit krachte van haar verkregen Octrooi*
„ *te verleenen, en dat dienvolgende de Aanſchrij-*
„ *ving door Bewindhebberen van de W. I. C. ter*
„ *Kamer Zeeland, aan het Gouvernement van*
„ *de gemelde Colonie gedaan*, (om geene ſche-
„ pen, komende uit de Havenen dezer Landen,
„ die niet voorzien zijn met een Hout- of Zout-
„ brief, afgegeven bij de Kamer Zeeland, op
„ Eſſequebo, of annexe Rivieren te admitteeren,
„ om te laaden of te losſen) *behoorde te worden*
„ *geannulleerd en geſteld buiten effect.*

„ Dat Z. H. daar mede deze geheele zaak
„ zoude kunnen houden voor afgedaan; edoch in
„ overweging genomen hebbende het heilzaam
„ oogmerk van de zoo ampele Delatie, die *H.*
„ *H. Mog.* met betrekking tot gemelde differen-
„ ten, aan Hoogstdezelve hadden gelieven te
„ doen, welke Delatie zich tot het onderwerp
„ van een Juridicque deciſie geenſints bepaalde;
„ en tevens het oog gevestigd hebbende, op het
„ gewicht en de billijkheid der redenen en moti-
„ ven daar voor militeerende; *dat aan de Inge-*
„ *zetenen van de Provincie Zeeland, een convena-*
„ *bel en redelijk aandeel in de vrije Vaart en*
„ *Handel op de Colonie van Eſſequebo en Deme-*
„ *rary wierde geäſſecureert, Z. H. dienstig geoor-*

„ *deeld*

„ *deeld had, het volkomen effect, en de volle exe-*
„ *cutie van Hoogstdeszelfs voorenſtaande uitſpraak*
„ *te ſuspendeeren en op te ſchorten, ter tijd toe,*
„ *dat de middelen en maatregulen, welke tot*
„ *vaste verzekering van zoodanig aandeel, voor*
„ *en ten behoeve van de Ingezetenen van Zee-*
„ *land, op de beste wijze zouden kunnen ſtrek-*
„ *ken, door Z. H. zouden wezen beraamd, en*
„ *Z. H. zijne intentie des aangaande aan H.*
„ *H. Mog. nader zoude hebben verklaard.*"

Eene uitſpraak, die natuurlijker wijze aan die van *Holland* even zoo zeer behaagde, als dezelve door de *Zeeuwen* met een heimelijken tegenzin vernomen werdt, het welk echter merkelijk verminderde, toen naa verloop van eenigen tijd, een aan *Z.* H. voorgelegd *Reglement* in de wereld kwam, waar bij bepaald werd, *dat 'er telken jaare geene Paspoorten aan de Hollanders zouden afgegeven worden, dan naa dat alvorens door de Zeeuwen 16 Schepen naar die Colonie zouden zijn uitgeklaard*, met verdere bepalingen die wij hier niet vermelden zullen, (*) doch welken van dien aart

(*) Daar zijn 'er die beweerd hebben, dat het Reglement in *Zeeland* opgeſteld, en aan de Prins ter goedkeuring voorgelegd en ſmakelijk gemaakt zou zijn, op een tijdſtip dat *Z.* H. door andere bezigheden overkropt zijnde, buiten

aart waren, dat de Hollandſche Kooplieden zich genooddrongen vonden, hunne bezwaren deswegens aan *Z.* H. te moeten voordragen, verzoekende met kracht en klem van redenen, *dat Hoogstdezelve die geliefde uit den weg te ruimen, door het voorzegde Reglement te ſtellen buiten effect, en Bewindhebberen in het geeven van Paspoorten te laten vrij en onverlet, als een natuurlijk effect zijnde van de erkende Vrije Navigatie op de meergemelde Colonien.* Een verzoek, dat daar *Z.* H. het als gegrond en billijk beſchouwde, ten gevolge had, dat aan hetzelve wel dra beantwoord, en een einde aan die langduurige en netelige twist gemaakt werdt, tot geen gering genoegen van den Prins, die, ondanks de moeite en onaangenaamheden, hem door de ongefundeerde eiſchen der *Zeeuwen* aangedaan, een korten tijd daar naa, op de duidelijkſte wijze aan den dag lei, dat Hij dat alles uit den zin ge-

ten de mogelijkheid was, om het behoorlijk in te zien. Anderen hebben het arreſteeren van dit ſtuk toegekend aan des Vorsten *bijzonder zwak, of aan zijne veranderlijkheid ten opzichte van een bevorens goedgekeurd advis.* Wij willen hier niets beſliſſen; maar zoo veel is zeker, dat Z. H. de bezwaren der *Amſterdamſche Kooplieden* wettig keurde, en edelmoedig genoeg was, om aan dezelven gehoor te geeven, door het *Reglement* aanmerkelijk te altereeren.

geſteld had, en zich niet weinig hunner belangens aantrok, in een zaak van een oneindig meerder gewicht, en waar aan het *bewaard blijven* of *affcheuren* der Provinçie *Zeeland* van het Bondgenootſchap, verbonden ſcheen. Behoeven wij voor een' kundig' Lezer, hier met veel omſlags te vermelden, wat wij, dus ſpreekende, op het ooge hebben? Wat anders, dan de opgave van het geen 'er te dien tijde ter Generaliteit met de *Staaten van Zeeland* ter eener, en de *Staaten der Zes overige Gewesten*, ter anderer zijde voorviel, over het werk der *Quota's*; ſuſtineerende de *Zeeuwen*, dat zij in hun aandeel in de Algemeene Lasten van het Bondgenootſchap, veel hooger waren aangeſlagen, dan het vermogen van hun Gewest gehengde; en aandringende op eene aanmerkelijke vermindering. Het welk door de overige Gewesten volſtrektelijk geweigerd wordende, niet alleen eene nieuwe bron van twisten onder de Bondgenooten opende; maar ook den *Stadhouder* wederom op nieuw in de onaangenaame gelegenheid bragt, om die ſchadelijke twist, door zijne tusſchenkomst en deçiſoire uitſpraak te moeten termineeren. Een taak, voor den *Stadhouder* allermoeijelijkst en bezwaarlijk; dewijl de grond van het geſchil oorſprongelijk te zoeken was, *in eene over-*

dre-

drevene toepaſſing van de Souverainiteit, welke aan elk Gewest overgelaten was, opzichtelijk hunne huiſſelijke belangen, en de wijze van heffing der gewoone en buitengewoone Lasten, waar van een gedeelte tot het draagen van de Algemeene uitgaven van den Staat, na het inbrengen van de Provinçiaale Conſenten, verſtrekte. Een kwaad, het welk van oude tijden af, de nadeeligſte gevolgen voor het Vaderland veroorzaakt had, *dewijl het* 23 *Art. van de* UNIE, (aangemerkt als de voornaamſte Grondwet van den Staat,) *buiten werking bleef, alleen, om dat men het niet verkoos in werking te ſtellen, dewijl elk Gewest, bij het klagen over onvermogen, of bij de ſpreekendſte bewijzen van onwilligheid in het geſtand doen der heiligſte verplichtingen, en tot het voldoen van de Ingewilligde Petitien, zijne Provinçiaale Souverainiteit deedt gelden, en met hand en tand vasthield, onaangezien de onberekenbaare nadeelen, die daar door aan de dierbaarſte belangen van het Algemeene Bondgenootſchap werden toegebragt.* Een gedrag, dat in vroeger dagen het Vaderland tot op den rand des verderfs had gebragt, en nu wederom op nieuw bedreigde te brengen, zoo niet de tusſchenkomst van WILLEM DEN VIJFDEN zulks verhoed had. Laaten wij, alvorens des Prinſen gehouden

ge-

drag in die twist te vermelden, eenige oogenblikken beſteden, om te zien uit welke bron dezelve ſpruitende was.

Niets kan, (naar ons inzien) aan elk opmerkzaam beſchouwer van 's Lands Geſchiedenisſen, ſints de oprichting der Republiek, gereeder en duidelijker in het oog vallen, dan de veele bebewijzen die de Geſchiedenis bevat, ten betooge, hoe ongegrond de beſchuldiging is, die men den *Opſtelleren der Unie*, ſints meer dan eene Eeuw te laste lag, zeggende: *dat zij in 1579 niet gezorgd hadden, om behoorlijke dwangmiddelen te verordenen, om de Bondgenooten bij hunnen plicht te houden*, dit noemende, *een in het oog loopend en wezenlijk gebrek in de Conſtitutie.* Eene aantijging, die in onzen leeftijd niet alleen is nagezegd geworden, *maar op eene nog hatelijker wijze is voorgedragen, door het* VERBOND DER UNIE *te beſtempelen, met de benamingen van* STAATKUNDIG WANSCHEPSEL, ZEVENKOPPIGE HYDRA, *en wat niet al meerder? Waar door men de asſche van onze zalige Voorvaderen ontrustte, en hunne roemrijke Nagedachtenis in het daarſtellen van waare Vrijheid in Godsdienst en Burgerſtaat, op eene onzinnige wijze bezwadderde.* In de daad, zoo 'er ooit een tastbaare onwaarheid opentlijk is beweerd geworden, het

is de zoo evengenoemde, daar het bewezen is, dat de *Opſtellers der* UNIE, wel voorziende, dat het niet behoorlijk bijdragen van alle de Gewesten tot de algemeene verdediging des Vaderlands, de geheele UNIE of CONFŒDERATIE nutteloos maaken, en het grootsch gebouw der NEDERLANDSCHE VRIJHEID ſloopen zoude, de beste en krachtigſte middelen daar tegen verordenden, die elk Lezer van de UNIE van zelfs in het oog vallen, wanneer hij zijne oogen niet willens geſloten houdt, waarom wij dezelven hier niet zullen opgeven. Dan, wat baaten de beste Voorzieningen, en de heilzaamſte Wetten en Voorſchriften, wanneer men dezelven opzettelijk, of onder nietswaardige voorwendſels ſlaapen doet, op een tijdſtip dat zij behoorden te werk geſteld te worden? In dat geval, *ligt de ſchuld niet aan de Wetten*, maar, *bij Hen die dezelven behoorden te handhaven.* Zoo dra de *laatstgenoemden* hunnen plicht vergeten, is het de ongerijmdheid zelve, om de daar door veroorzaakt wordende onheilen, aan de *eerstgenoemden* toe te ſchrijven. Dit is ondertusſchen hier het geval. — *De* UNIE *voorzag in alles;* en zoo lang men zich daar naar gedroeg, ging het den Lande wel: zelfs ten tijde van den hevigſten ſtrijd met het onderdrukkend *Spanje*, gedurende welken, door

een-

eendrachtige gewilligheid, of het *gepast gebruik maaken van de voorgeſchrevene middelen van voorzieningen*, het Vaderland tot het hoogſte toppunt van macht en aanzien ſteeg. Doch, toen men van dien regel afweek, en op den duur toonde, zich aan denzelven niet te willen houden, kon het niet anders, of 'er moesten alle die ſchadelijke gevolgen uit ontſtaan, welken in de Geſchiedenis van ons Vaderland op zeer veele plaatſen aangeteekend zijn geworden. — Vraagt men, *wanneer heeft men beginnen van dien regel af te wijken?* of, *hoe lang heeft men naar de voorſchriften der Unie blijven handelen?* Wij kunnen die vragen niet beter beantwoorden, dan met de eigen woorden van den Hiſtorieſchrijver JAN WAGENAAR, welke van het werk der *Quota's* ſpreekende, dit volgende heeft te boek geſlagen. —

„ In Oorlogstijden, en wanneer de ſchatkisten
„ der bijzondere Provinçien uitgeput waren,
„ heeft men dikwijls veel moeite gehad, om de-
„ zelven tot het opbrengen der ingewilligde las-
„ ten te bewegen. *Holland* was doorgaands ge-
„ reed genoeg: maar verſcheidene andere Provin-
„ çien bleven dikwijls veel ten achteren. — Men
„ moest veeltijds *bezendingen*, en nu en dan *be-*
„ *dreigingen* doen, om een gedeelte van de ſchuld
„ te betalen. — Bij het *XXIII. Artikel der*

„ *Utrechtſche Verééniging* (de UNIE), *waren voor*
„ *het onderhouden der voorwaarden dier Vereeni-*
„ *ging, de Inwoonders der Vereenigde Landen en*
„ *hunne Goederen verbonden, welke men alomme*
„ *mogt laaten aanſlaan.*" (*Een bewijs derhalven dat het niet mangelde aan middelen van Conſtrainte.*) „ Niet lang (vervolgt WAGENAAR)
„ naa het ſluiten dier Vereeniging, naamlijk op
„ den 13 Julij 1579, werdt dat zelfde, door eeni-
„ ge Stadhouders, en de meeste Provinçien vast-
„ geſteld, ingeval de Provinçien gebrekig waren
„ in het opbrengen der ingewilligde Lasten. —
„ *Den Hollanderen zelven, is het in* 1586 *ge-*
„ *beurd, volgens deze Wet, tot betaling genood-*
„ *zaakt te worden: en hetzelfde lot is andere*
„ *Provinçien, tot den jaare* 1639 *toe, dikwijls*
„ *te beurte gevallen.* — De Raad van Staate
„ *liet vóór dien tijd niet naa, om zich van het*
„ *recht te bedienen, dat de Wet van* 1579 *hen*
„ *gaf.*" — ERGO, TOT DIEN TIJD HIELD MEN ZICH AAN DE UNIE. — „ *Doch* (leezen wij verder,) *toen ſtelden 'er de Provinçien zich zoo krach-*
„ *tig tegen, dat de Raad afliet, van de Schulden*
„ *van den Staat zoo ſcherp als te voren in te*
„ *vorderen.*" — Hier ontdekt men de grond van het kwaad: *de willekeur der Provinçien*, en *niet een defect in de* UNIE. En wat was het gevolg?

volg? — WAGENAAR zegt het ons, dus vervolgende: „ Hier uit, (uit de tegenkanting der Ge-
„ westen) rees veel ongemaks. Den 2 Meij
„ 1663," (*derhalven, toen 'er geen Stadhouder was, en de Raadpenſionaris* DE WITT, *als Dictator het Land beheerſchte*) „ beſloten de Staaten
„ van Holland hunne pogingen aan te wenden,
„ om bij de Algemeene Staaten te weeg te bren-
„ gen, dat de Wet van den 13 Julij 1579 we-
„ derom in gebruik werdt gebragt; doch, dit
„ heeft toen, en tot heden (*het was in 1737*
„ *toen* WAGENAAR *dit ſchreef*) niet willen ge-
„ lukken. — Voornaame Staatsmannen (laat hij
„ 'er op volgen) hebben 'er deze reden voor ge-
„ geven: *De bijzondere Provinçien zijn tegen-*
„ *woordig meer Penningen dan eertijds aan de*
„ *gemeene Schatkist ſchuldig, — Indien zij nu*
„ *den Raad van Staate toelieten, volgens de*
„ *inſtelling van den 13 Julij 1579, de betaling*
„ *dier agterſtallen te vorderen, zou het ligt ge-*
„ *beuren kunnen, dat de Staaten der bijzon-*
„ *dere Provinçien zelven, en hunne Afgevaar-*
„ *digden ter Generaliteit, voor de achterſtallen*
„ *hunner Provinçien werden aangeſproken.* —
„ *De Raad van Staate heeft in de jaaren* 1716
„ *en* 1717 *herhaalde voorſlagen aan de Algemee-*
„ *ne Staaten gedaan, om de invordering van de*

„ *achterſtallen der Provinçien op beteren voet te*
„ *brengen, en in* 1721 *is deswegens door de Af-*
„ *gevaardigden van de Algemeene Staaten, en*
„ *van den Raad van Staate, een' nieuwen Order*
„ *ontworpen, en aan de bijzondere Provinçien*
„ *gezonden; doch, men heeft dien de Staaten der-*
„ *zelven tot nog toe niet kunnen doen aannee-*
„ *men*" (*)

Merkwaardig bericht in de daad, dat wij in deze paſſage aantreffen, daar het de waare bron aanwijst, waar uit alle die onzalige twisten in vroeger dagen, zoo wel in *Stadhouderlijke*, als in *Stadhouderlooze* tijdvakken zijn voortgeſproten, tot onberekenbaar nadeel van het lieve Vaderland, dat al vast in de grootſte ongelegenheden gebragt en gelaten werdt, door het diep verval van deszelfs *Land-* en *Zeemacht*, wijl men geen het minſte gehoor gaf, aan de dringendſte voorſtellen des *Raads van Staate*, en van de *Heeren Stadhouders* in der tijd, en, ondanks de overtuiging van de billijkheid dier exhortatien, onder allerhande voorwendſelen, de Beurs geſloten

(*) Zie den *Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden* I. DEEL *Bladz.* 298–301. Een werk in 1739 uitgegeven: grootendeels, en bijzonder dit gedeelte, gevloeid uit de Pen van den beroemden Hiſtorieſchrijver WAGENAAR.

ten hieldt. *Allerhande voorwendſelen* (zeggen wij): want uit de *Registers van Staat* blijkt op de ontegenzeggelijkſte wijze, dat 'er verſcheidene jaaren verliepen, eer 'er over veele gevraagde Petitien in de Staatsvergaderingen der onderſcheidene Gewesten, met ernst gedelibereerd werdt, en dat men als dan, of *geheel niet*, of *ſlechts ten deele*, in dezelve conſenteerde, dewijl de één voor de behoeften van de *Landmacht*; de ander voor die van de *Zeemacht* wilde gezorgd hebben. Intusſchen kwam 'er met al dat kibbelen, twisten, en gebrekkig conſent dragen, geen geld in *de Algemeene Kas:* de Provinçiaale achterſtallen, allengs grooter wordende, veroorzaakten ſchulden die tot den Hemel ſtegen, en werd 'er nu en dan met den ſterkſten nadruk om betaling gevraagd, dan was de laatſte uitvlucht, om de voldoening van de Geconſenteerde Sommen te ontduiken, deze: *dat de Quota waar op men aangeſlagen was, te hoog, en boven het vermogen van het Gewest berekend was*, met bijvoeging, *dat als men die verminderde, ook dan de betaling volgen zou*, en dus vorderde de groote zaak geen de minſte ſchrede. Integendeel, die eisch maakte de twisten nog ingewikkelder, dewijl de Staaten der andere Gewesten, die klachten veelal ongegrond keurden, en ongezind waren, om hun aandeel te zien ver-

hoogen, het welk echter het geval worden moest, wanneer de *Quota* van een der Gewesten zoude verminderd worden. (*) Het is deze aanmerking

(*) Het zal (zoo wij vertrouwen) voor minkundigen onder onze Lezeren, niet onnut of overtollig kunnen gerekend worden, dat wij ter opheldering van het gezegde in den Text, hier opgeven, hoe het van ouds met de verdeeling der *Quota's* gelegen was. — Hoe zeer ten jaare 1579 bij het ſluiten van de UNIE bepaald was, *dat elk der Gewesten*, PRO RATO *deszelfs inkomſten en vermogen, zoude bijdragen tot de algemeene Lasten van het Bondgenootſchap*; zoo liep het echter aan tot in het jaar 1612, eer de Staaten der onderſcheidene Gewesten bepaald hadden, *hoe veel elk Gewest, in een gegeven ſom van Eenhonderd Guldens, in het vervolg aan de Kas van de Generaliteit zou hebben te contribueeren*, bij welke gelegenheid de *Quota* van *Zeeland* bepaald werdt op *f* 11-:-:. Dan, de *Zeeuwen* oordeelden toen reeds, dat zij te hoog waren aangeſlagen, en dus wierdt in het jaar 1616, dat aandeel verminderd op *f* 9-1-10, terwijl het hun afgenomene, door eene nieuwe repartitie, tot lasten van de VI overige Gewesten gebragt werdt, waar door de verdeeling van iedere *f* 100-:-: hier op neêrkwam.

GELDERLAND. . . .	*f* 5-11-2
HOLLAND.	- 57-15-8
ZEELAND.	- 9-1-10
UTRECHT.	- 5-15-5
VRIESLAND.	- 11-10-11
OVERIJSSEL.	- 3-10-8
GRONINGEN EN OML. . .	- 5-15-10
DRENTHE.	- :-19-10

De-

king die ons tot het zoo ſtraks verlaten punt te rugge brengt, dewijl even dit de oorzaak was, waar over in dien tijd tot in het oneindige getwist en geharreward werdt, tusſchen de *Staaten van Zeeland* ter eener, en die van de *VI overige Gewesten*, ter andere zijde, met dat gevolg, dat de zaak in quæstie, ten langen laatſten, aan de finaale deçiſie en uitſpraak van Z. H. werdt overgelaaten. — Laaten wij nu bezien, op welk eene wijze dien Vorst dat moeijelijk en gewichtig werk tot genoegen van de twistende Gewesten, echter niet dan ten koste van Zijne eigene Schatkist, ten uitvoer bragt.

Ten langen laatsten, (zeggen wij) want eer het zoo ver kwam, dat men het verſchil aan Z. H. ter beſlisſing overgaf, hadden 'er eenige omſtandigheden plaats, die wij niet ongemerkt pasſeeren

Deze vermindering van *Zeeland*, werdt echter maar voor 4 jaaren geaccordeert, doch toen men in 1639 wederom van verhooging ſprak, dewijl het vermogen van dat Gewest door de voordeelen van de *Zeevaart*, en de *Kaaprederij* zeer vermeerderd was geworden, zoo waren de *Zeeuwen* daar toe niet te bewegen, en dus bleef alles op den gewonen voet. In later tijd zijn daar in nog eenige veranderingen gemaakt, derwijze, dat het aandeel van *Holland* tot ruim *f* 60-:-: ſteeg, doch dat alles te vermelden, zou ons hier te uitvoerig doen worden.

ren moeten, dewijl men daar uit kan ontwaren, tot welk eene hoogte dien twist gerezen was. Immers, niettegenſtaande de *Staaten der onderſcheidene Gewesten*, ſints eenige jaaren, op de aanhoudende klachten der *Zeeuwen*, in zoo verre regard genomen hadden, dat zij aan dat Gewest eenige temporaire verligting in ſommige Posten bezorgden; het voldeed aan de *Staaten van Zeeland* niet, die aanhoudend dringen bleven, dat men hunne *Quota* aanmerkelijk verminderde. Een eisch, waar in de overige Gewesten volſtrektelijk niet bewilligen wilden. Na veele en langduurige debatten, over dat onderwerp ter Algemeene Staatsvergadering gehouden te hebben, was men (daar elk op zijn gevoelen ſtaan bleef) met de zaak niet verder gevorderd, dan aan de *Zeeuwen* den voorſlag ſmaaklijk te maaken, „ *dat* „ *men gezamentlijk Z. H. zou verzoeken, om* „ *door zijne uitſpraak te bepalen: hoe, en op* „ *welke wijze, de Provinçie Zeeland, in deszelfs* „ *bekommerden toeſtand, door de Bondgenooten* „ *bij proviſie behoorde te gemoet gekomen te wor-* „ *den, en in ſtaat geſteld, om nevens dezelven* „ *aan de verplichting, in het draagen der Las-* „ *ten van de* UNIE, *te kunnen voldoen?*" Een voorſlag, die den *Zeeuwen*, over het geheel genomen, niet alleen niet ongevallig was, maar zij von-

vonden zich ook bereid en genegen, om den Prins, volgens de UNIE, tot *Arbiter* aan te neemen. Doch ten opzichte van de zaak die men Hem ter beſlisſing zoude aanbieden, verſchilden zij niet weinig van de overige Gewesten, daar zij begeerden, „ *dat Z. H. bepalen zou, welke vermin-* „ *dering van* QUOTA, *of ander temporeel Sou-* „ *laas, bij proviſie aan de Provinçie Zeeland, in* „ *haare tegenwoordige ſituatie zou behoren te wor-* „ *den geaccordeerd?*" Een voorſtel, dat wanneer men het met het zoo even opgegevene in vergelijking brengt, van hetzelve aanmerkelijk verſchilde, *daar het eene vermindering in de* QUOTA *onderſtelde:* iets, daar de overige Gewesten niet van hooren wilden, en het welk ook de oorzaak opleverde, dat de Staaten derzelver, naa dat zij over *Zeelands* voorſtel in den hunnen gedelibereert hadden, het eenparig beſluit uitbragten, *dat het volſtrekt onaanneemlijk was*, waar door 'er op dien tijd van 's Prinſen beſlisſing (het heilzaam middel bij de UNIE duidelijk voorgeſchreven) niets kwam; de voldoening van het achterſtallige achter wege bleef; en eene totaale verwarring in de Finantien langs hoe waarſchijnelijker werdt.

Intusſchen, daar dit laatſte onheil de ſchroomelijkſte gevolgen voor het geheele Vaderland naar

zich

zich zoude ſlepen, en de *Gedeputeerden van H. H. Mog. tot de Zaaken van de Finantie*, dat uiterſte nog voorkomen wilden, zoo gaf dit gelegenheid, dat dezen te raade werden, om in navolging van het geene bij ſoortgelijke gelegenheden, in vroegere tijdvakken geſchied was, namelijk het *zenden eener plechtige Commisſie*, beſtaande uit eenige Leden, gekozen uit *H. H. Mog.* Vergadering, naar *Middelburg*, voor te ſlaan, ten einde eene proeve te neemen, of men de *Zeeuwen*, door minnelijke onderhandelingen, zou kunnen bewegen, *om, of het geſchil onderling te termineeren?* of *Z. H. op eene onvoorwaardelijke wijze, als Scheidsman te admitteeren?* Een voorſlag, die door *H. H. Mog.*, met welgevallen aangehoord zijnde, ten gevolge had, dat dezelve weldra bewerkſtelligd werdt, daar de Heeren BRANTSEN, QUARLES, en D'ABLAING VAN GIESSENBURG, wegens *Gelderland*, *Holland*, en *Utrecht*, in H. H. Mog. Vergadering zitting hebbende, benevens den Heere PESTERS, Lid des *Raads van Staate*, en den *Theſaurier Generaal* GILLES, benoemd werden, om zich ten ſpoedigſten naar *Zeeland* te begeven, ten einde de Staaten van dat Gewest, door alle mogelijke middelen te bewegen, „ *dat zij zich, zonder* „ *eenig verder uitſtel, met het gevoelen van de*

„ *VI*

„ *VI overige Provinçien zouden vereenigen.*" Met verderen last, „ *dat ingevalle de Heeren Staaten* „ *van Zeeland, onverhoopteliijk daar toe niet be-* „ *ſluiten wilden, zij afgezondenen, hen als dan* „ *moesten aanzeggen, dat H. H. Mog. zich niet* „ *langer konden onthouden, om de zaaken des* „ *Algemeenen Bondgenootſchaps, naar de order* „ *der Regeering te behandelen, en genoodzaakt* „ *zouden zijn, den gedanen voorſlag, volgens de* „ *gemanifesteerde intentie der VI Gewesten ten* „ *uitvoer te brengen, en de uitſpraak van Z.* „ *H. den Heere Erfſtadhouder, op zijn tijd,* „ *door alle bekwaame en krachtdadige Midde-* „ *len te onderſteunen, en uitwerking te doen er-* „ *langen.*" En nu duurde het niet lange, of de voorzegde aanzienelijke Staats-Commisſie met derzelver gevolg, gezeten in twee Jachten, vertrokken uit den *Haage*, naar Zeelands Hof- en Hoofdſtad *Middelburg*, alwaar dezelve met de uitſtekendſte eerbetooningen ontfangen, en in de Staatsvergadering, ter opening van hunnen last verwelkoomd werden.

En welk eenen uitſlag had dezé omſlachtige en voor den Lande zeer kostbaare bezending? Werdt 'er het oogmerk der *Gedeputeerden tot de Finantieele Zaaken des Algemeenen Bondgenootſchaps* door bereikt? Toonden de *Zeeuwen*, dat

zij

zij zich, ter opruiming van de twist met de *Leden der Staats-Commisſie*, in het minnelijke wilden vinden laaten? Of, dat zij op eene onvoorwaardelijke wijze, de zaak aan des *Erfſtadhouders uitſpraak* wilden laaten verblijven? Alles behalven dat: de gemelde Leden, naa omtrent drie maanden lang, te *Midaelburg* gedelibereert, en getwist te hebben, moesten de zaak opgeven, en de geheele bezending, waar van men zich over het geheel veel goeds beloofd hadt, liep ten eenemaale vruchtloos af: en nu duurde het niet lange, of de *Staaten der VI Gewesten*, verzochten Z. H. *om met zijn gezach tuſchen beide te treden, en de zaak in verſchil, door zijne deçiſi-ve uitſpraak te willen termineeren.* Een verzoek waarin Z. H. veele bezwaaren voorzag, en daarom, niet dan op de nadere inſtantien der Heeren *Staaten van Gelderland* ſtemde. Dan, eer de *Erfſtadhouder* die taak volvoerde, had 'er eene omſtandigheid plaats, die wij hier vermelden moeten, niet alleen, om dat dezelve tot het tegenwoordig onderwerp behoord, maar veel meer, om dat wij daar door eene voegzaame gelegenheid vinden, om het Character van dien goeden Vorst, in zulk een heerlijk en verheven licht, aan onze Lezeren ter beſchouwing voor te ſtellen, dat Zijne oprechte Vrienden,

den, (aan wien zijn gedrag in dat opzicht gehouden, onbekend gebleven is,) in hunne hoogachting voor *Zijne Nagedachtenis* verſterkt zullen worden, *terwijl het te gelijk den laster van veelen Zijner hateren zal verſtommen doen.*

Niets laat zich voor elk nadenkend Lezer gemakkelijker verklaren, dan dat 'er aan de zijde van *'s Lands Erfſtadhouder* een geruime tijd nodig was, tot een behoorlijk onderzoek van zaaken, tot het uitdenken van redmiddelen, en tot het nemen van een finaal beſluit. *Zoo* ook; dat zelfs dan, wanneer de twistende partijen genegen waren, om zich aan des Vorſten uitſpraak te onderwerpen, 'er als dan nog eenigen tijd verlopen moest, eer het groote oogmerk, waarom de *Arbitrage* van *Z.* H. ingeroepen was, bereikt zoude zijn, het welk in niets minder beſtond, dan aan de eene zijde, *den klagenden Zeeuwen momenteele redding in hunnen nood te bezorgen:* en aan den anderen kant, *een middel te beramen, dat zij in ſtaat geraakten, om hun verſchuldigd aandeel in de algemeene ſchatkist van den Staat door pecunieele bijdragen op te brengen.* Van hier, dat de *Staaten der VI Provinçien*, ten tijde dat *Z.* H. nog geene uitſpraak gedaan had, ter voorkoming van eene totaale verwarring, een zeker redmiddel voor de *Zeeuwen* uitdachten,

hier

hier in beſtaande: „ *dat de Staaten van dat Ge-*
„ *west, zoodanig eene ſomme van Penningen, als*
„ *hun te kort bedroeg, tegen eenen behoorlijken*
„ *interest (door hen te voldoen,) ten Comptoire*
„ *Generaal van de Unie negotieeren moesten,*
„ *om daar mede het verſchuldigde in den Staat*
„ *van Oorlog te voldoen, en onder belofte, dat*
„ *zij het alzoo genegotieerde Capitaal,* VOOR
„ HET EINDE DES JAARS, *wederom zouden resti-*
„ *tueeren, met de als dan verſchenen interesſen:*
„ *onder bedreiging, dat men anders het verſchul-*
„ *digde, bij Executie, op het Gewest van Zeeland*
„ *zoude verhalen.*" Het is hier noch de tijd noch de plaats, om in een onderzoek te treden, *in hoe verre de Staaten der VI Gewesten bevoegd waren, om aan de bekommerde Zeeuwen, op zulke vernederende voorwaarden, eene in de daad zeer geringe gratie te bewijzen, alleen hier op neêrkomende, dat men hen voor ſlechts weinige maanden, tegen betaling eener behoorlijke Rente, een ſomme gelds uit de Algemeene Schatkist ten gebruike gaf?* Wij willen hier de vragen niet opwerpen: of *deze gewaande Barmhartigheid geen Wreedheid genaamd mogt worden? Of zulk een redmiddel de kwaal niet moest verergeren, wanneer de Zeeuwen dwaas genoeg geweest waren om van hetzelve gebruik te maaken?* Dit dan in het mid-

den laatende zullen wij ons liever bepalen om op te geeven, welk eene uitwerking die voorſlag deedt, zoo op de gemoederen van de *Staaten van Zeeland;* als op dat van *'s Lands Erfſtadhouder*, te meer, daar WILLEM DE VIJFDE bij die gelegenheid blijken deedt, welk eene edele Vaderlandminnende Ziel in zijn binnenſte huisvestte.

Wat de eerstgenoemden betreft: toen het zoo even opgegeven voorſtel der *VI Gewesten*, ten hunner kennis kwam, veroorzaakte het in zeer veele gemoederen, eene mengeling van hartstochtelijke gewaarwordingen, die het gewoone gevolg is bij elken Man van Eer, wanneer hij op eene trotſche en vernederende wijze behandeld word, van hem, van wiens bijſtand en beſcherming hij alle goed hoopte, en waarop hij eene wettige aanſpraak heeft. Eene gewaarwording, die natuurlijker wijze in al hare kracht gevoeld moest worden bij *fiere Vrijheidminnende Zeeuwen*, die bewustheid droegen, hoe onbedenkelijk veel hunne Voorvaderen hadden toegebragt, tot het vestigen van de Vrijheid des algemeenen Vaderlands, en dier Bondgenooten, van wien zij nu, even als overwonnenen behandeld worden! —— „ *Dit verwekte* (zegt een zeker Schrijver) *bij* „ *de Staatsleden van Zeeland geene geringe*

„ *aandoening, en zij beklaagden zich, zoo over*
„ *de gemaakte ſchikking, als wegens de gedaane*
„ *bedreiging ten hoogſten.*" (*) Dan, hier rijst de vraag, *Aan wien beklaagden zij zich?* Uit de *Notulen van Zeeland* blijkt, dat zij dit op verſchillende tijden, aan de *Staaten der overige Gewesten* deeden, maar hier klopten zij aan eens doofmans deure! *Aan hunne Vrienden?* Maar die konden hunne bezwaren niet wegneemen! En dus bleef hun niets over, dan dat zij hunne toevlucht namen tot den *Stadhouder*, aan wien toch de beſliſſing des geſchils, (ondanks hunne voorgaande tegenkanting,) ter goeder uure was opgedragen. *Ter goeder uure* (zeggen wij), want Z. H. ruimde op de edelmoedigſte en ſpoedigſte wijze, het ſtruikelblok uit den weg, *daar Hij de benarde Zeeuwen, door het dadelijk ter hand ſtellen eener ſomme van* HONDERD-DUIZEND GULDENS, *genomen uit* ZIJNE EIGENE BEZITTING, *uit hunne verlegenheid hielp; door die daad, zonder eenig bezwaar hen in ſtaat ſtellende, om aan den eisch der Bondgenooten te voldoen, en zich van de gedreigde Executie te bevrijden.* Eene daad, die met de uitſtekendſte blijken van dankbaare erkentelijkheid, door

(*) Zie het *Onmiddelijk vervolg op* WAGENAAR, *XXIV. Deel* Bladz, 224.

door de *Staaten van Zeeland* vernomen en beantwoord werdt. (*)

Intusſchen liet het *'s Lands Erfſtadhouder*, bij dit uitſtekend bewijs van *Zijne zucht tot behoud van de* UNIE en *bevoordering van de Eendracht onder de Bondgenooten* niet berusten. — Die *Tonne Gouds* mogt dienstbaar zijn, om in den momenteelen nood te voorzien, en de bedreigde executie voor te komen; dan, dit was naar 's Prinſen gedachten niet genoeg. Z. H. op de ernſtigſte inſtantiën der *Staaten van Gelderland*, de uitſpraak in deze netelige zaak op zich genomen hebbende, was van oordeel, 'er moest ook een middel beraamd worden, om de bron van Twist en Tweedracht voor het vervolg te ſtoppen, door der Provinçie *Zeeland* eene aanmerkelijke verlichting in haare jaarlijkſche toelage tot de algemeene Staatslasten te bezorgen: en hier aan voldeedt Hij naa eenigen tijd, door te verklaren:

„ *Dat*

(*) Z. H. gaf die *f* 100,000-:-: aan de *Staaten van Zeeland* uit Zijn *Comptoir van de Annaten*, binnen *Utrecht* geëtablisſeert. Een Comptoir, aan het welke de Penningen betaald werden, van de *Præbenden der V Capittelen* die ter dispoſitie van den *Stadhouder* ſtonden. In plaats van dezelven weg te ſchenken, liet Z. H. ze verkoopen, en beſtemde dien ſchat tot een *liefdadig Inſtitut*. Wij zullen dit nader leeren kennen.

„ *Dat de Provinçie Zeeland, bij proviſie voor*
„ *den tijd van 7 jaaren, aanvang neemende met*
„ *het jaar* 1772, *en eindigende met* 1778, *bij*
„ *de overige Bondgenooten zou worden geſoula-*
„ *geerd en te gemoete gekomen, door middel van*
„ *het jaarlijksch profijt van de* VOLLE POST VOOR
„ DE FORTIFICATIEN BUITEN DE PROVINÇIEN,
„ TER SOMMA VAN *f* 300,000-:-: OP DEN OR-
„ DINARIS STAAT VAN OORLOG VOORKOMENDE.
„ *Met dien verſtande, dat de Provinçie Vries-*
„ *land, ter zaake van den minvoordeeligen toe-*
„ *ſtand harer Finantien, van de reëele Contri-*
„ *butie in het opgemelde Soulaas zou blijven ge-*
„ *ëximeerd, en bij continuatie haar aandeel in*
„ *de voorſchreven Post, ter ſomme van f* 34,638-:-:
„ *zou profiteeren. — En dat dienvolgens, bij het*
„ *formeeren van den Staat van Oorlog voor de*
„ *gemelde jaaren, waar in dat Soulaas door*
„ *Zeeland zoude worden genooten, de Post voor*
„ *de Fortificatiën buiten de Provinçien, tot de*
„ *ſom van f* 334,638-:-: *zou worden verhoogd:*
„ *en dat van deze alzoo verhoogde Post, een ſom*
„ *van f* 300,000-:-: *op de Provinçie Zeeland;*
„ en het overige tot *f* 34,638, op de *Provinçie*
„ *Friesland zouden worden gerepartitieerd.*' Alles echter onder dezé expreſſe *Mitſen* en *Conditien*: „ *Dat de Staaten van Zeeland, ten beste*

„ *van*

„ *van den ſtaat hunner Finantien, alle moog-*
„ *lijke middelen zouden moeten aanwenden,* en
„ gehouden zijn, *van hunne gedaane verrichtin-*
„ *gen, naa verloop van die 7 jaaren verſlag te*
„ *doen aan de Gedeputeerden van H. H. Mog.*
„ *tot de zaaken van de Finantien, en aan den*
„ *Raad van Staate, met openlegging van den*
„ *ſtaat hunner Geldmiddelen.*" Onder belofte en toezegging: „ *dat wanneer dit alles tot*
„ *genoegen van de Bondgenooten op dien tijd*
„ *werdt verricht, dezelfde voordeelen als nog*
„ *7 jaaren, en dus tot* 1785, *door die van*
„ *Zeeland op gelijken voet, zoude kunnen wor-*
„ *den genoten.*" — Harde conditiën, en met de Provinçiaale Souverainiteit der Vrijheid-minnende en fiere *Zeeuwen*, geheel niet ſtrookende voorwaarden in de daad, waar door hun Gewest aan eenen volmaakten ſtaat van dependentie aan de Staaten der overige Provinçien werd onderworpen gemaakt, derwijze, dat de Provinçie *Zeeland*, veel eer als een *Conquest*, dan als eene Souvereine Bondgenoote van de VI overigen mogt aangemerkt worden; doch welke voorwaarden, men door den drang der omſtandigheden, zijnes ondanks genoodzaakt was zich te laaten welgevallen. „ *Zee-*
„ *land berustte in deze ſchikking* (zegt de ſtraks

„ genoemde Schrijver) (*) *doch* (voegd hij 'er bij) „ *onder veele tegenverklaringen wegens het gehou-* „ *den gedrag der VI Gewesten*," terwijl hij zijne Lezers onkundig laat *aangaande de redenen van ongenoegen die zij te kennen gaven*, of bepaaldelijk op te geeven, *aan wien zij den ongunſtigen afloop der zaake toeſchreven, en wien zij van dat alles vrijkeurden.* Het zal daarom zoo wij vertrouwen, onzen Lezeren niet onaangenaam zijn, dat wij, (alvorens van dit belangrijk onderwerp af te ſtappen,) hen in ſtaat ſtellen over het een en ander met grond te kunnen oordeelen, door het plaatſen van den hoofdinhoud eenes zeer merkwaardigen briefs, die kort naa de gedaane uitſpraak des Prinſen, over dat onderwerp geſchreven is door even dienzelfden *braaven Regent*, wiens Vaderland- en Conſtitutieminnende denkwijze wij reeds hebben leeren kennen uit zijn geſprek met Z. H., door ons hier voren (Bladz. 19) hoofdzaaklijk medegedeeld; waar in Hij, aan éénen Zijner Hollandſche Vrienden over den afloop dier zaake ſchrijvende, zich dus hooren laat: „ *Ik ſtem U volkomen toe, dat* „ *de Zeeuwen eene oneindige verplichting hebben* „ *aan den Heere Erfſtadhouder, wijl Hij hen* „ *be-*

(*) *Vervolger op* WAGENAAR, XXIV Deel, Bladz. 293.

„ *bevrijdde van de bedreigde Executie, door het*
„ *edelmoedig en dadelijk fourneeren van eene Ton-*
„ *ne Gouds uit Zijn eigen Schatkist, en dat*
„ *op zulke gunſtige voorwaarden. Ik beſchouwe*
„ *zulks als een daad, die het hart van elken*
„ *weldenkenden Zeeuw, met liefde, hoogachting*
„ *en dankbaarheid voor dien Vorst vervullen,*
„ *zal, zoo lang de Republiek aanwezig zijn, en*
„ *eenen Stadhouder aan het hoofd van deszelfs*
„ *vastgeſtelde Conſtitutie en Regeerwijze eerbiedi-*
„ *gen zal; dewijl Z. H. in dit geval betoond*
„ *heeft, de voetſtappen na te volgen van Zij-*
„ *den Doorluchtigen Voorvader, Prins* WILLEM
„ DEN EERSTEN, *die, ten tijde van de Spaan-*
„ *ſche Inquiſitiedwang, ter wegneeming van het*
„ *plaatshebbend geldgebrek, niet alleen alle zij-*
„ *ne Juweelen en Kostbaarheden verkoopen liet;*
„ *maar ook Zijne Duitſche Staaten bezwaarde*
„ *en verpandde, om de mishandelde en verdrukte*
„ *Nederlanders Vrijheid van Geweten te bezor-*
„ *gen, en hen van het Spaanſche Dwangjuk te*
„ *bevrijden. Maar ik ben 'er verre af, om even*
„ *dit zelfde getuigenis te geeven, aangaande de*
„ *gemaakte ſchikkingen ter verligting van on-*
„ *ze bezwaarde Finantiën: want dezelve zijn van*
„ *dien aart, dat zij de kwaal nimmer op eene*
„ *radicaale wijze herſtellen kunnen, dewijl zij*

„ *ſlechts temporair zijn. Zoo ooit de Provinçie*
„ *Zeeland uit haaren bekommerden toeſtand het*
„ *hangend hoofd zal opheuren, dan moet zij in*
„ *haare Quota aanmerkelijk verminderd wor-*
„ *den. Doch hier heeft men geene ooren naa, wel*
„ *wel wetende, dat zoo iets eene geheele reviſie van*
„ *dat penibel en omſlachtig werk ten gevolge*
„ *zou hebben; en om dat men zulks in de mees-*
„ *te Gewesten, en bijzonder in Holland, niet ver-*
„ *kiest, zoo blijft men doof voor de billijkſte klach-*
„ *ten, en paait ons met palliative middelen, die*
„ *de kwaal eerder verergeren dan verbeteren, en*
„ *naar mijne gedachten, door den tijd ongenees-*
„ *ſelijk maaken zullen. De verligting die Z.*
„ *H. bij Zijne Uitſpraak aan Zeeland bezorgd*
„ *heeft, is buiten alle tegenſpraak aanmerke-*
„ *lijk; maar dezelve is niet geëvenredigd aan*
„ *den tegenwoordigen bezwaarden toeſtand van*
„ *deszelfs Finantien; en ik kan dezelve daarom*
„ *niets anders beſchouwen, dan als eene halve*
„ *maatregel, welker ongenoegzaamheid na ver-*
„ *loop van weinig jaaren blijken zal; vooral,*
„ *wanneer de Republiek* (het welk God genadig
„ verhoede) *geſtoord word in het tegenwoordig*
„ *genot van eenen algemeenen Vrede met alle de*
„ *Mogendheden van Europa. Dan, dit is het*
„ *nog niet al, wat ik over dat onderwerp hebbe*

„ *aan*

„ *aan te merken. Wanneer ik mijn* oog vestige,
„ op *welk eenen duuren prijs ons die* verligting
„ *te ſtaan kan komen, dan mijn Vriend!* voel
„ *ik een gloed van verontwaardiging in het aan-*
„ *gezicht ſtijgen, over de vernedering die de Zeeu-*
„ *wen, na verloop van ſlechts 7 jaaren zullen*
„ *moeten ondergaan, daar zij zich hebben moe-*
„ *ten verplichten, om als dan den ſtaat van hun-*
„ *ne geldmiddelen aan hunne* Mede-Bondgenoo-
„ *ten bloot te leggen, en aan dezen, even* als
„ *waren de Zeeuwen hunne Vaſallen of Lijfei-*
„ *genen, rekenſchap te geeven van hunne gehou-*
„ *dene Adminiſtratie. Keuren alsdan die* Onder-
„ *zoekers het verrichte goed; hebben de Zeeuwen*
„ *naar hun oordeel opgepast; dan zal men hun*
„ *nog 7 jaaren op de proef ſtellen, en dus doen-*
„ *de, tot in het oneindige in een ſtaat van de*
„ *volſtrekſte afhangelijkheid, aan hunne* Mede-
„ Bondgenooten *doen voortleven. — Is dat eene*
„ *handelwijze eenigermaate overeénſtemmende met*
„ *de Letter van onze kostelijke* UNIE? *Zijn*
„ *de Staaten van Zeeland minder Souverain*
„ *dan de Staaten van Holland, of die der* ove-
„ *rige Gewesten? Zijn onze klachten ongegrond?*
„ *Of kan men ons van volſtrekten onwil, of van*
„ *eene onbehoorlijke Adminiſtratie op duchtige*
„ *gronden beſchuldigen? Zoo het eerſte kan be-*

„ we-

„ *wezen worden, dat men ons dan executeere,*
„ *en tot voldoening noodzaake! Dat zou naar de*
„ UNIE *gehandeld zijn, waar in geen ſchaduw*
„ *te vinden is, dat het één Gewest onder de Cu-*
„ *rateele van de overigen geſteld mag worden, zoo*
„ *als nu (helaas!) ons lot geworden is. — Dan,*
„ *dit is het geval in Zeeland niet. Onze klach-*
„ *ten zijn wettig en gegrond. De* QUOTA *waar*
„ *op wij geſteld zijn, en op den duur geſteld blij-*
„ *ven, gaat het vermogen van de Provinçie verre*
„ *te boven, en niettegenſtaande wij op herziening*
„ *aandringen, jaa zelfs bidden en ſmeeken, men*
„ *wil 'er niet naar hooren. Men laat ons boven*
„ *vermogen bezwaard blijven, niet, omdat men de*
„ *klachten ongegrond vind, maar om dat men*
„ *ongenegen is, het ons afgenomene als zijn wet-*
„ *tig aandeel over te neemen. En zonder dat,*
„ *kunnen wij nooit gered worden. — En*
„ *wat de Adminiſtratie in Zeeland betreft, ik*
„ *kan U op de zekerſte gronden verklaren, dat*
„ *de Finantien bij ons zoo getrouw en eerlijk*
„ *behandeld worden, als in eenig Gewest geſchied,*
„ *of geſchieden kan. — Mijne jaaren zijn hoog,*
„ *en naar alle waarſchijnlijkheid, zal ik het*
„ *jaar* 1779 *(wanneer dat Rekening te geeven,*
„ *voor de eerſtemaal geſchieden moet,) niet belee-*
„ *ven; maar dit gaat vast, dat zij die het on-*

„ *der-*

„ derzoek doen, als dan bevinden zullen, dat Zee-
„ lands verachterden toeſtand aan geene ſlordige
„ huishouding kan toegeſchreven worden. Inmid-
„ dels doet het mij hartelijk leed, dat Z. D. H.
„ de Heer Erfſtadhouder, in die harde en ver-
„ nederende Conditien heeft bewilligd: te meer,
„ daar dit een middel is, juist geſchikt, om de
„ harten der Zeeuwſche Ingezetenen van hem te
„ verwijderen. Want die Vorst heeft te veel kun-
„ de en doorzicht, ten opzichte van de CONSTI-
„ TUTIE, en te veel hoogachting en eerbied voor
„ de UNIE, dan dat Hoogstdezelve niet zou ge-
„ voeld hebben, dat die bepalingen ſtrijdig zijn
„ met de Provinçiaale Souveraineteit, waar op
„ de Zeeuwen een evengelijke aanſpraak maa-
„ ken kunnen als de Staaten van alle de overi-
„ ge Gewesten, en bijzonderlijk als die van Hol-
„ land, die ook in dit geval, al wederom den
„ hoogſten toon gezongen hebben, om dat zij het
„ meeste tot de algemeene Staatslasten bijdragen-
„ de, tegen het herzien der QUOTA's het ſterkſte
„ ijverden, dewijl zij voorzagen, dat in dat ge-
„ val hun aandeel zou moeten verhoogd worden.
„ Neen, onkunde aan de zijde van Z. H. kan
„ hier de oorzaak niet zijn! Ik achtte dien Vorst
„ te ſchrander en te edeldenkende, dan dat Hij
„ hier geen ſluiting in zou ontdekt hebben. Ik

„ zou

„ *zou daarom liever gelooven, dat men in dit*
„ *geval, een misbruik heeft gemaakt van zijn*
„ *toegeevend Character, en den* HERTOG VAN
„ BRUNSWIJK *in het ſpel heeft gebragt, wel wee-*
„ *tende, dat die veel invloed op de Prins hadt,*
„ *en dat aan die oorzaak de ongunſtige afloop*
„ *dezer zaak voornamelijk is toe te ſchrijven.*
„ *Want het is van ouds bekend, dat de Staaten*
„ *van Holland, trotsch op hunne groote toelage*
„ *tot de Algemeene Staatsbehoeften, (het gevolg*
„ *van den grooten handel en den meerderen rijkdom*
„ *van hunne Ingezetenen,) zich altoos een groot*
„ *gezach over hunne Mede-Bondgenooten aange-*
„ *matigd hebben. Een meesterſchap, dat bij het*
„ *niet gebruiken van de krachtdadigſte middelen*
„ *van beteugeling, wel altoos zal blijven voortduu-*
„ *ren* (*), *ten zij dan, dat Z. H. als Stadhou-*
„ *der.*

(*) De OUDE REGENT, dit ſchrijvende, heeft hier in de waarheid gezegd. De *Hollanders* hebben dat ſyſtema volgehouden, zoo lang de STAATS EN STADHOUDERLIJKE REGEERWIJZE hier te Lande in gebruik bleef. — Zelfs naa dat dezelve vernietigd was, en veele HOLLANDSCHE REPRÆSENTANTEN de mond vol hadden van VRIJHEID en GELIJKHEID, konden zij hunne *Meesterſchap over de Zeeuwen* niet nalaaten uit te oeffenen. Want toen de ZEEUWSCHE VOLKS-REPRÆSENTANTEN geen ooren leenen wilden, om de *Eilanden* WALCHEREN *en* ZUID-BEVELAND aan de toenmalige *Fran-*

ſche

„ *der met Zijn gezach tusſchen beiden treed, om die*
„ *inbreuken op der Zeeuwen Vrijheid en Onafhan-*
„ *gelijkheid krachtdadig te keer te gaan.*" &c. &c.

Voortreffelijke taal in de daad, die niet alleen het eerlijk en rond Character van dien fieren, en Vorst en Vaderlandminnenden *Zeeuw*, duidelijk te zien geeft; maar die ook het doorzicht van den edelen Schrijver kenmerkt, waarom wij dezelve hier eene volledige plaatſing dubbel waardig keurden. De braave Grijsäart heeft het jaar 1779 niet beleefd, en is uit dien hoofde bevrijd gebleven van de ſmert, die hij zeker zou ondervonden hebben, op het zien van alle de rampen

ſche Conventie afteſtaan, bij het *Alliantie Tractaat* waar over men in onderhandeling was, zoo kwam 'er een Commisſie uit den *Haag* naar *Middelburg* over, niet alleen, *om de Zeeuwen daar toe aan te ſpooren*, maar ook, *om hen bij die gelegenheid wel dapper over hun gedrag te beſtraffen, en hunne plichten indachtig te maaken.* Een taak, die de *Dordrechtſche Predikant* VAN BOSVELD, doch tegelijk VOLKS-REPRÆSENTANT, volvoerde, met eene *arrogantie*, die alle verbeelding te boven gaat. Het is hier de plaats niet, om dit gezegde bij de ſtukken te bewijzen, doch zulken onzer Lezeren, die dit begeeren, kunnen hunnen weetlust voldoen, in onze GESCHIEDENIS VAN DEN OORLOG, III. *Deel*, *Bladz.* 392–402, alwaar wij den zakelijken inhoud van des Predikants *Politieke Predicatie*, en *Beſtraffende Finantiëele Toepaſſing* hebben opgegeven.

pen en onheilen, die het ongelukkig Vaderland, toen reeds, en nog feller in volgende jaaren geteisterd hebben, voornamelijk daar door, dat men op veele plaatſen, de gronden van de *Conſtitutie* allengs ondermijnde, en niet alleen, geen gehoor verleenen wilde aan den getrouwen raad van *'s Lands Erfſtadhouder*, ter weering van alle ſchadelijke twisten en onéénigheden; maar ook alle gelegenheden opzocht en te baate nam, om hem te kwellen in de uitoeffening van Zijne *Erfſtadhouderlijke Waardigheden*, en tevens de zaaden van achterdocht met volle handen in de zielen van 's Lands Ingezetenen te ſtrooijen. Dat wij, dus ſpreekende, niets meer dan de waarheid zeggen, zal best blijken, uit het gene wij nu vermelden zullen, betreffende het leed, dat WILLEM DEN VIJFDEN reeds ten dien tijde berokkend werdt, over de uitoeffening der *Militaire Jurisdictie*; derwijze, dat Hij verplicht was zich op eenen ernſtigen toon te doen hooren, dewijl Hij het aanmerkte *als eenen openlijken aanval op Zijne Hooge Rechten en Waardigheden.* Een geval, dat wij verplicht zijn aan te merken, als de voorbode van het geen daar omtrent in later tijd is ondergenomen geworden, en daarom hier niet met ſtilzwijgen voorbij kunnen gaan. Wij zullen dit ſlechts aanſtippen, en daar mede het door ons

(op

(op Bladz. 8) opgenoemde *Eerſte onderwerp van* WILLEMS *werkzaamheden, in het ſchijnbaar gelukkigst tijdperk van zijn bewind*, voor afgehandeld houden.

Niets valt, (onzes inziens) aan een' opmerkzaam' onderzoeker van 's Lands Geſchiedenisſen gereeder in het oog, dan dat de *Heeren Stadhouders*, aangemerkt *als Kapiteins Generaals van de Landmacht van den Staat*, ten allen tijde een groot gezach hadden over het geheele *Militaire Wezen van den Staat:* iets, dat geen nader betoog behoefd. Zoo ook, dat bij ontſtentenis van van een' *Stadhouder*, (dat is onder de *zoogenaamde Vrije Staatsregeeringen*), dat gezach aan de Staaten der onderſcheidene Gewesten overging, en door dezelven werdt uitgeoeffend. — Dit in het oog houdende, wie gevoeld dan niet, hoe ongerijmd het is, wanneer men Wetten, Reglementen of Verordeningen, ten opzichte van Militairen genomen en in gebruik gebragt, ten tijde dat men geenen Stadhouder had, in werking wil brengen, op een tijd dat zich dat *Eminent Hoofd* aan het roer van den Staat bevind? en dat, wanneer men zoo iets tracht door te dringen, zulks met geen ander doelwit geſchied, dan om de macht en invloed van een' Stadhouder op de Militie, in die zelfde evenredigheid te beperken,

ken, als die der Staatsleden uit te breiden? En dit zoo zijnde, wie kan in dat geval met eenigen grond, op eene ingewikkelde wijze, een' *Stadhouder* van onmatige *uitbreiding zijnes gezachs*, van *Heerschzucht*, of van *een toeleg op de Burgerlijke Vrijheid* beſchuldigen, wanneer Hij zich tegen zulk eene poging verzet, en eene Wet, in eenen Stadhouderlozen tijd geëmaneert, voor hem van geene verbindende kracht beſchouwd? Hoe dit zij, het zoo evengenoemde ongerijmde denkbeeld, had reeds kort naa Z. H. komſte aan het Bewind plaats, bij de Leden van het *Hof van Juſtitie van Holland en Zeeland*, daar zij dien ouden twistappel van nieuws opwierpen, door hunne bekommering over de *Militaire Jurisdictie*, aan de *Staaten van Holland* in een uitvoerig ſtuk voor te draagen, waar in zij die Vergadering onder het oog bragten, *hoe zeer* zij, (vereerd zijnde met eene macht, die uit den boezem van den Souverain voortvloeide,) *zich in de bekleeding van hunnen post belemmerd vonden, wanneer dezelve moest uitgeoeffend worden omtrent Militaire Perſonen.*

Het was (naar hun inzien) een zeer verkeerd begrip, dat veelen beweerden en onderſteunden, dat namelijk, den Burgerlijken Rechter geenerhande gezach over de Militairen toekwam; maar dat de-

dezen alleen aan eene algemeenen en bijzondere Jurisdictie onderworpen waren: in zoo verre zelfs, dat de Hooge en Laage Krijgsraaden, zoo in Burgerlijke als in Lijfstraffelijke Misdaaden, zonder onderscheid, de eenige bevoegde Rechters over de Militairen zijn zouden. Een begrip (zeggen die van den Hove) *zoo verre gedreven wordende, dat niet alleen de Militairen, maar ook hunne aan- en onderhorigen aan den Burgerlijken Rechter onttrokken werden, even als maakten zij eene bijzondere Clasſe van Inwooneren uit. Al het welke door den Souverain zelven nimmer aan den Militairen Rechter was opgedragen.* Beroepende zij zich op een Beſluit, in het jaar 1654 door de Staaten van Holland op dit onderwerp genomen, hetzelve beſchouwende als eene Landwet, die voor altoos, en dus ook in den tegenwoordigen tijd, in acht genomen en gevolgd moest worden.

Wonderlijk begrip van deze kundige Rechtsgeleerden! Dit zal welligt een of ander onzer opmerkzaame Lezers bij zich zelven denken, terwijl hij verwonderd de vraagen opwerpt, *of Præſident en Raaden van den Hove niet hadden behooren in aanmerking te neemen, dat een beſluit, genomen ten tijde dat men het Stadhouderſchap vernietigd hadt, in geen aanmerking komen kon, na dat men de Waardigheid van*

STADHOUDER, *en* KAPITEIN GENERAAL *over de Militie van den Staat, hadt Erffelijk gemaakt in het Huis van Oranje? — Gaf zulk een begrip geene aanleiding om te denken, dat die van den Hove het oogmerk hadden, om inbreuk te maaken op de Rechten en Præëminentien van den Stadhouder, en dat Z. H. zulks bemerkende, daar bij niet onverſchillig blijven kon?* Laaten wij de zoodanigen hier op antwoorden, dat die van het Hof, ondanks dat alles, echter geene zwarigheid maakten, om dat oude en hatelijke verſchil wederom op nieuw ter baane te brengen. Want, nietteegenſtaande zij met de zaak verlegen waren, en de vrees bij zich zelven gevoelden, dat de Natie hen deswegens van een nadeelig oogmerk omtrent den *Erffladhouder* verdenken zou, zoo beſtonden zij echter, om aan de *Staaten van Holland* te verzoeken: „ dat ingeval *Hun Ed.* „ *Gr. Mog.* van begrip mogten zijn, dat de Ju„ risdictie over de Militairen door den Politie„ ken Rechter, niet meer op denzelfden voet „ behoorde geoeffend te worden, als vóór de „ verheffing van WILLEM DEN VIERDEN, het „ als dan derzelver welbehagen mogt zijn, bij „ eene Staatswet te verklaren, hoe verre de Ju„ risdictie van den Politieken Rechter, ten dien „ opzichte bepaald was; en hoe verre de Staa-

„ ten

„ ten goedvonden, dat door den Militairen Rech-
„ ter Jurisdictie geoeffend wierde? Tevens hier
„ bij overleggende de Copij eenes briefs, door
„ Prinſe WILLEM DEN DERDEN, in de voorgaande
„ Eeuw, over dat onderwerp aan het Hof ge-
„ ſchreven, benevens het antwoord dat daar op
„ aan dien Vorst door hetzelve was gegeven
„ geworden." Een voorſtel, dat bij ſommige Leden met verwondering wordende aangehoord, naar hun oordeel behoorde van de hand gewezen te worden. Doch dat desniettegenſtaande bij de overigen van dat aanbelang gerekend werdt, dat de Vergadering hetzelve tot een onderwerp van raadpleging maakte, hetzelve, benevens de Bijlagen, in handen van *Z. H.* ſtellende, met verzoek om Hoogstdeszelfs Conſideratie en Bericht te mogen vernemen. Ten duidelijken bewijze, dat het toen reeds niet mangelde aan veele Leden, die met de verkeerde begrippen van het Hof volkomen inſtemden.

En hoe dacht *Z. H.* over deze demarche van den Hove? Een thans voor ons liggend bericht, zegt ons, *dat de jonge Vorst, op aandrijven van den* HERTOG VAN BRUNSWIJK, *over dezelve niet weinig verontwaardigd was, dezelve aanmerkende als eenen directen aanval op één der gewichtige Charges en Waardigheden, aan Hem ten jaare*

1766 *door de Staaten der onderſcheidene Gewesten vrijwillig opgedragen. Te meer, daar de* HERTOG *Hem dadelijk herinnerde, dat die van het Hof ſoortgelijken ſtap ten opzichte van Zijnen Heere Vader vruchteloos ondernomen hadden; dewijl* FRISO *als toen op eenen ernſtigen toon aan die van den Hove te verſtaan gaf,* „ *dat Hij de* „ *Reſolutie van* 1654 *welke men inriep, niet an-* „ *ders dan als ongepast, en zeer nadeelig voor het* „ *gezach en aanzien van een' Stadhouder en Ka-* „ *pitein Generaal van de* UNIE, *en als geheel* „ *vervallen beſchouwde. Dat, wilden zij desniette-* „ *genſtaande een Adres over die zaak aan de* „ *Staaten van Holland maaken, Hij Erfſtad-* „ *houder zulks niet konde of wilde beletten,* „ *maar echter hetzelve niet kon aanmerken als* „ *een bewijs van vriendſchap en attentie van het* „ *Hof voor Hem.*" Eene verklaring, welke te dien tijde van dat gevolg was, dat de Leden van het Hof, hunne ſustenue vaaren lieten, en welke als nu bij deze nieuwe poging, door WILLEM DEN VIJFDEN niet alleen in alle deelen werdt overgenomen; maar bovendien nog nader aangedrongen door een vertoog, waar in Z. H. op duchtige gronden aantoonde, „ I. *Dat de thans in* „ *gebruik zijnde Militaire Jurisdictie gegrond* „ *was op het Roomſche Recht; dat reeds van den*

„ *tijd*

„ *tijd van Keizer* CAREL DE V. *af, door den*
„ *Souverain dezer Landen bij uitdrukkelijke*
„ *Placaaten was bevestigd en tot een Landrecht*
„ *was gemaakt geworden.* II. *Dat de Crimineele*
„ *Ordonnantie van het jaar* 1570, *door voor-*
„ *noemde Keizer* CAREL *geſtatueert, en ſints dien*
„ *tijd, tot heden, als eene Landwet in acht ge-*
„ *nomen en gevolgd geworden zijnde, de Mili-*
„ *taire Jurisdictie mitsdien gebazeerd was, op de*
„ *Primitive* CONSTITUTIE *van de Republiek, ach-*
„ *tervolgens de* UNIE VAN UTRECHT, *en op de*
„ *verdere Wetten en Placaaten van den Lande.*
„ III. *Dat Hun Ed. Gr. Mog. bij onderzoek be-*
„ *vinden zouden, dat de Reſolutie van* 1654, *als*
„ *genomen ten tijde van de eerſte Stadhouderlooze*
„ *Regeering, en niet beſtaanbaar zijnde met de*
„ *Rechten van een' Kapitein Generaal; bij de*
„ *wederinvoering van het Stadhouderſchap geſla-*
„ *pen had en buiten gebruik gebleven was.* — Ein-
„ delijk IV. *gaf Z. H. in overweging, wat 'er*
„ *te denken ware van des Hofs handelwijze,*
„ *blijkbaar in het aanvoeren van meergemelde*
„ *Reſolutie des jaars* 1654, *welke Hij niet zon-*
„ *der verwondering van Præſident en Raaden*
„ *vernomen hadt, even of de obſervantie van de-*
„ *zelve, ook in eenen tijd dat de Republiek een'*
„ *Kapitein Generaal aan het hoofd van de Mi-*

„ *litie hadt, door Hun Ed. Gr. Mog. zou bevo-*
„ *len zijn.*" Sluitende Z. H. dit weldoordacht Vertoog met eene betuiging: „ *Dat Hij in het*
„ *zeker vertrouwen ſtondt, dat Hij, die de Waar-*
„ *digheden van Stadhouder en Kapitein Generaal,*
„ *op geenen anderen voet dan Zijne Voorzaten*
„ *aanvaard hadt, ook door de Staaten zou ge-*
„ *handhaafd worden, en orgeſtoord gevestigd blij-*
„ *ven, in alle de Voorrechten en Eeren waar*
„ *mede Zijne Voorzaten die Waardigheden be-*
„ *kleed en uitgeoeffend hadden: waar onder Hij,*
„ *als het Hoofd van de Militie van den Staat,*
„ *het doen oeffenen van eene* UNIVERSEELE MI-
„ LITAIRE JURISDICTIE *over de Officieren en het*
„ *Volk van Oorlog, geenſints voor het minſte kon*
„ *houden.*"

Het is zoo, dit ernſtig en nadrukkelijk ſchrijven van Z. H. ter verdediging van Zijne Rechten en Waardigheden, had ten gevolge, dat die van den Hove, *op dien tijd*, geene verdere inſtantien ter doorzetting van hun gevoelen aanwendden, waar door de zaak op den ouden voet bleef: maar het is niet minder zeker, dat alle doorzichtigen van oordeel waren, dat Præſident en Raaden van het Hof, zulks niet zoo zeer deden uit eene redelijke overtuiging dat *zij* gedwaald, en de *Erfſtadhouder* het recht aan zijne zijde hadt;

hadt; maar veel meer, om dat zij het toenmalig tijdſtip niet gunstig genoeg keurden, om Z. H. nog verder openlijk in den ſchild te vaaren, en dien Vorst, ook in dat opzicht, in de uitoeffening van Zijne Hooge Waardigheden te belemmeren. Men kropte derhalven dat leed op, met voornemen om een gunſtiger gelegenheid af te wachten, die zich dan ook na verloop van eenige jaaren (*) aanboodt; het welke thans te

(*) Het vervolg van deze Levensgeſchiedenis zal ons doen zien, dat men de *Militaire Jurisdictie* als onbeſtaanſtaanbaar met de Burgerlijke Vrijheid, afſchafte. Onder zoo veelen als tot bereiking van dat oogmerk hunne pennen ſtomp geſchreven hebben, muntte inzonderheid uit, de berugte F. A. VAN DER KEMP, te dien tijde *Predikant onder de Doopsgezinden* te *Leyden*, en te gelijk *Bevelhebber over een gewapend Jager-Corps te Wijk bij Duurſtede*. Een der bitterſte vijanden van WILLEM DEN VIJFDEN, en der driftigſte omwroeters van 's Lands Conſtitutie, waar toe hij niet alleen den *Predikſtoel* in zijne Gemeente te *Leyden*, tot openbaare ergernis van veelen ontheiligde; maar waar toe hij ook de Drukpers bezigde, door het uitgeven van zijne *Rehabeams Predicatie*, en meer andere *onrustzaaijende Libellen*. Hoe vreemd het ſchijnen moge, en hoe zeer het Nageſlacht het naauwlijks zal kunnen geloven, dat *een Bedienaar van het Euangelie, onder zoogenaamde weêrlooze Doopsgezinden* zulk eene verfoeijlijke rol ſpeelde, niets is echter waarachtiger. Hij was de Man die zich gebruiken liet, tot het uitgeven van 12 *Boekdeelen*, bevattende een menig-

te vermelden, ons te verre van ons tegenwoordig doel verwijderen zou, waarom wij zulks tot het vervolg beſpaaren, hier mede van die zaak afſtappen, en te gelijk van het door ons bevorens opgegeven *Eerſte Onderwerp* van des *Erfſtadhouders* werkzaamheden geduurende dat tijdvak, waar door Hij zich betoond heeft te zijn, *een doorzichtig en rechtvaardig Beſlisſer van veele netelige geſchillen:* en tevens *een beſcheiden verdediger van Zijne wettige Rechten en Waardigheden.* Laaten wij nu, met voorbijgang van nog andere gevallen van dien aart, (*) onzen taak verder ver-

nigte van ſlukken betrekkelijk de *Militaire Jurisdictie*, met geen ander oogmerk bijéén geraapt, dan om den *Stadhouder* den voet te ligten, en *'s Lands Conſtitutie* te renverſeeren. Een werk, dat tot verbazing van veelen, openlijk uitgegeven, en zelfs met toejuiching ontfangen en gelezen werdt, ja, waar voor de PROVINCIALE STAATSVERGADERINGEN hem bij Reſolutien en Brieven dank betuigde; ſchoon het heden ten dage in de Koffijwinkels gebruikt wordt, dewijl de tijd en de ondervinding geleerd hebben, dat de *Subordinatie*, (die de ziel en het wezen van den Militairen ſtand uitmaakt,) bij het vernietigen eener *Militaire Jurisdictie* ten eenenmaale verwoest wordt, en de verwarringen dag op dag deed vermeerderen.

(*) Wij bedoelen (dit zeggende) de uitſpraak en beſlisſing van Z. H. in een lang gevoerd geſchil, *tuſſchen den Procureur Generaal van Gelderland*, en *de Magiſtraat der Stad Nijmegen, over de uitoefening van het Lijfſtraffelijk Rechtsgebied in het Rijk van Nijmegen*, waar bij de Magiſtraat

vervolgen, en naar aanleiding van het *Tweede Onderwerp* door ons opgegeven, Prins WILLEM DEN VIJFDEN beſchouwen, *als een oprecht en naauw gezet Voorſtander van 's Lands Onafhangelijkheid, en ſteeds bedacht, om allen vreemden invloed bij gepaste gelegenheden te verminderen.*

B. Niets is 'er (naar ons inzien) dat voor 's Lands Onafhangelijkheid en de waare Vrijheid der Ingezetenen ſchadelijker en gevaarlijker kan gerekend worden, dan dat *Nabuurige Vorsten*, of meer verwijderde *aanzienelijke Vreemdelingen* bezitters zijn van uitgeſtrekte Heerlijke Goederen, gelegen op het grondgebied des Vaderlands. En dit zoo zijnde, wie zal ons dan niet toeſtemmen, dat elke poging die eene ſtrekking heeft,

ſtraat door Z. H. in haar wettig recht gehandhaafd werdt. — Voorts kan men hier toe ook betrekkelijk maaken, de finale afdoening van den twist in *Vriesland* gevoerd, *tuſſchen de Grietlieden en het Hof Provinciaal, over het recht en de bevoegdheid der Eerstgenoemden, om de Procureurs Generaal over hunne Grietenijen af te zetten, en anderen aan te ſtellen.* Een twist, die de Prins ten voordeele van de Grietmannen beſliste, houdende de ſustenue van het Hof voor ongegrond. — Wij moeten dit maar ſlechts aanſtippen, om niet te uitvoerig te worden. Genoeg is het bijgebragte, om te doen zien, dat Z. H. bereid en genegen was, om volgens recht en wetten, alle gerezene verſchillen uit den weg te ruimen.

heeft, om zoodanige Heerlijke Goederen door overdragt of koop aan of ten behoeve van gedomiçilieerde Nederlanders, van vreemde heerſchappij ontheven te krijgen, als loffelijk niet alleen, maar ook als een ſprekend bewijs voor waare zucht tot 's Lands Vrijheid en welzijn behoord beſchouwd te worden? En verder: dat het de onbillijkheid en onredelijkheid zelve is, wanneer men den aankoop van zodanige uitgeſtrekte goederen toeſchrijft aan een onmaatige uitbreiding van gezach; of zoo iets aanvoerd als een bewijs van een voorgewend ſtreeven naar de Hoogſte Macht? Wij hebben reeds bij den aanvang dezes werk aangemerkt, dat de PRINSEN VAN ORANJE ſints bijna onheuchelijke tijden in het bezit van veele Heerlijke Goederen, niet alleen in *Duitſchland*, maar ook binnen den omtrek der *Vereenigde Gewesten* gelegen, gekomen waren, het zij door *Erfſtelling*, *Donatie*, of *Koop*, waar door zij bij vrienden en vijanden als de rijkſte en meest gegoedſte Inwooners zijn erkend geworden: ook is het uit de Geſchiedenis bekend, dat het Kinderloos overlijden van Prinſe WILLEM DEN DERDEN, de weg baande, *dat een aantal Domeinen van ouds her op eene wettige wijze aan den* HUIZE VAN ORANJE *ten eigendomme geworden, ten jaare* 1732, *in vreemde handen geraakten*,

ten, en daar onder, de zoodanigen, die in het hart van HOLLAND, *en zelfs in de Reſidentie van den Souverain, het Vorſtelijk* 's GRAVENHAGE, *gelegen waren*, dewijl de toenmalige *Koning van Pruiſſen*, gebruik maakende van *zijne macht*, en van de onbehoorlijke toegeeflijkheid der *Algemeene Staaten* ten nadeele van Prinſe WILLEM DEN VIERDEN, zich een aantal derzelver zag toe- en aanbedeeld, bij het *Tractaat van Partage* op den 14 *Junij* des gemelden jaars tot ſtand gebragt. In welk bezit hij gebleven is tot het jaar 1754, toen de *Vrouwe* GOUVERNANTE, de *Hooge en Laage Zwaluwe; Klein Waspik* en *Twintighoeven; Naaldwijk; Hoenderland; Wateringen; Oranjepolder; 's Gravezande; Zand ambacht; Honds-holredijk*; en het *Oude Hof in den Haage*, voor een ſom van *f* 705,000-:-:- van gezegden Koning kocht, ten behoeve van haaren minderjaarigen Zoon Prinſe WILLEM DEN VIJFDEN, aan welken dezelven, als toen, bij wettig Transport andermaal in eigendom overgegeven werden. (*)

Eene

(*) Men zie zulks breeder in onze uitgegevene GESCHIEDENIS DER VERÉENIGDE NEDERLANDEN, *het* II. DEEL Bladz. 425–438. Zoo ook, welk eenen hatelijken draai door ſommigen aan dit bedrijf van de VROUWE GOUVERNANTE is gegeven geworden, (hetzelve voordragende, als een bewijs

van

Eéne gebeurenis, die destijds bij alle ware liefhebbers des Vaderlands met de uitbundigſte vreugdeblijken was vernomen en goedgekeurd, dewijl men daar door het Vaderland van eenen nadeeligen vreemden invloed bevrijden zag. Met dit alles, de zoo ſtraks genoemde Heerlijkheden in 1754 aan *Z.* H. opgedragen, waren de eenigen niet, die bij gelegenheid van het *Partage-Tractaat* van den jaare 1732, uit de *Domeinen van het Oranjehuis* aan den *Koning van Pruiſſen* ten deele gevallen waren; dewijl hij nog in het bezit bleef van de *Heerlijkheid* MONTFOORT, een Landſtreek gelegen aan de grenzen van *Staats Opper Gelderland*, hebbende eene uitgeſtrektheid van 3 uuren gaans in de lengte en 2 uuren in de breedte, wordende ten *Zuiden* en *Westen* door het Hertogdom *Gulik*; ten *Oosten* door de *Rhoer*; en ten *Noorden* door de *Maaze* bepaald. (*) Het is

van haare zucht tot eene onmaatige uitbreiding van het gezach van haaren toen nog onmondigen Zoon,) in het I. DEEL *dezer Levensgeſchiedenis* BLADZ. 146–147, en wel bijzonder in de *Noot* aldaar, geplaatst.

(*) De HEERLIJKHEID MONTFOORT in den Text gemeld, behoorde van ouds aan de *Kroon van Spanje*, en bleef daar aan gehecht, tot in het jaar 1647, toen *Philips de IV.*, dezelve als een *Erfleen* afſtond aan FREDRIK HENDRIK *Prinſe van Oranje*, die dezelve aan zijnen Zoon en Kleinzoon WIL-

is twijffelachtig, of de VROUWE GOUVERNANTE ten jaare 1754 op den afſtand van deeze Heerlijkheid hebbe aangedrongen, *dan wel*, of de Koning zulks aan die Vorſtinne geweigerd hebbe; maar zoo veel is zeker, dat FREDRIK DE GROOTE *ten jaare 1769* als nog in het bezit van de HEERLIJKHEID MONTFOORT was: en dat Z. H. al kort naa zijn voltrokken Echt met 's Konings Nicht, die gelegenheid te baate nam om was het mooglijk die uitgeſtrekte Heerlijkheid, gelegen op der Staaten grondgebied, (zijnde het laatst overgebleven Domein, uit KONINGS WILLEMS *nalatenſchap* aan *Pruiſſen* toebedeeld,) magtig te worden, en dus doende, het Vaderland van dien vreemden invloed te bevrijden. Daar zijn 'er, die beweeren, dat Z. H. eene aanmerkelijke ſomme gelds voor de verkrijging van dit

WILLEM DE II. en WILLEM DE III. achterliet, uit wiens nalatenſchap die Heerlijkheid aan de *Koning van Pruiſſen* kwam, die het ook als een Leengoed aanvaarde, van de *Algemeene Staaten*, op welken de oppermacht bij het *Tractaat van Barriere* was overgegaan. De Koning trachtte ten jaare 1717 zich wel van die Leenroerigheid te ontſlaan, maar het was te vergeefsch: *H. H. Mog.* ſtelden in dat goed zoo veel belang, dat zij des Konings verzoek op eene beleefde wijze van de hand ſloegen, en de oppermacht aan zich behielden.

dit zijn *Voorvaderlijk Erfgoed*, aan den Koning zou betaald hebben; dan, wij twijffelen daar zeer ſterk aan, dewijl wij 'er nergens eenig bewijs voor gevonden hebben: veel liever willen wij daarom onze toeſtemming geven aan het gevoelen van anderen, die beweerd hebben, *dat* FREDRIK DE GROOTE *de Heerlijkheid* MONTFOORT *vrijwillig en zonder eenen Koopſchat te begeeren aan* WILLEM DEN VIJFDEN *hebbe afgeſtaan, tot een bewijs der Hoogachting welke die Monarch aan Zijnen Neeve toedroeg, en tegelijk tot een blijk van zijne goede gezindheid jegens den Staat.* Een gedrag derhalven, dat ons duidelijk doet zien, hoe ongegrond de zwarigheid was, die veelen hier te Lande over 's Vorsten Huwelijk met 's Konings Nicht in het midden gebragt hebben, even als of de Republiek daar door in een eminent gevaar geſteld werdt, om t'eenigen tijde haare *Republikeinſche Vrijheid* te verliezen, en tot een Wingewest van *Pruiſſen* vernederd te worden. Hoe dit zij, de Koning ſtondt deze uitgeſtrekte en belangrijke Heerlijkheid, in het begin des jaars 1769, aan Z. H. af, en het duurde niet langer dan tot den 8 *Junij* van dat jaar, dat de Prins door twee Gevolmachtigden, (zijnde de Heeren C. DU VERDUN, *Raad en Rekenmeester*, en A. BRAND, *Auditeur ter Ka-*

Kamer van Zijne Rekeningen,) van dit Zijn *Voorouderlijk Erfgoed* plechtig bezit nam, en de betamelijke hulde der In- en Opgezetenen, onder de uitbundigſte vreugdebetooningen ontfing, welken over die verwisſeling van Heer niet weinig vergenoegd waren, dewijl zij zich vleiden met de hoope, dat *Z.* H. hen op even denzelfden edelmoedigen voet behandelen zoude, als de bewoneren van *Zijne* overige Domeinen ondervinden mogten. En in de daad, wij hebben alle reden om te mogen vastſtellen, dat de In- en Opgezetenen van dit Domein zich in die hoop niet hebben bedrogen gevonden. Want zoo het waarheid *is*, het geen wij ergens hebben aangeteekend gevonden, dat toen Prinſe FREDRIK HENDRIK deze Heerlijkheid ten jaare 1647 van de *Koning van Spanje* kreeg, de inkomſten ruim *f* 25,000-:-: beliepen; en wij dit in vergelijking brengen met het geene 'er WILLEM DE VIJFDE van genooten heeft, dan levert het zulk een verbazend verſchil op, die ons geen twijffel over laat, om te beſluiten, dat de Inwoneren van dien Vorst eene aanmerkelijke verligting in lasten moeten genoten hebben, dewijl wij in den *Generaalen Staat van de Inkomſten en Uitgaven van 's Prinſen vaste Bezittingen in deze Landen, ten jaare 1795 door Raaden en Rekenmeesteren ingeleverd*

aan

aan de Franſche Volksrepræſentanten, de Inkomſten van dit Erfgoed niet hooger vonden uitgetrokken, dan tot een ſom van *f* 4,913·11. — Een duidelijk bewijs (onzes bedunkens), dat min een ſtreven naar vermeerdering van macht en ſchatten; maar veel meer de zucht tot vermindering van vreemden invloed, en verzekering van 's Lands Vrijheid en Onafhangelijkheid Z. H. hebbe aangeſpoord, om ook dit gedeelte van Zijne Voorouderlijke bezittingen, Zijnen Doorluchtigen Vader in vroeger dagen afhandig gemaakt, wederom machtig te worden, en voor Zijn Huis en Afſtammelingen te waarborgen. Zeer zeker te dien tijde niet hebbende kunnen vermoeden, dat 'er ſlechts weinig jaaren behoefden te verloopen, om Hem in eigen Perſoon reeds te doen ondervinden, dat Hij niet ſlechts van deze, maar ook van alle Zijne overige Heerlijke Goederen in het Vaderland gelegen, door een ſamenloop van de verbazendſte gebeurenisſen ontzet zoude worden.

Intuſſchen, (op dat wij onzen weg vervolgen) het zoo even genoemde bewijs van WILLEMS heerſchende gezindheid, om de Republiek van vreemden invloed te ontheffen, is het eenige niet, wat ons de Algemeene Geſchiedenis onzes Vaderlands aan de hand geeft. Integendeel, 'er is nog

een

een ſterker bewijs, dat Z. H. in dat opzicht, met even dezelfde edele ſentimenten bezield bleef, zelfs toen reeds, toen 'er voor een opmerkzaam beſchouwer van 's Lands lotgevallen geen twijffelen aan was, dat 'er een partij in den Lande aanwezig was, die zich met ernst en nadruk begon toe te leggen, om den vastgeſtelden Regeringsvorm te veranderen, en te gelijk Hem, die aan het hoofd van de Conſtitutie geplaatst was, den voet te ligten. Zelfs in dien tijd, waarin ſommigen dien Vorst opentlijk begonden aan te tijgen, dat Hij, zoo al niet vijandig, ten minſten onverſchillig verkeerde omtrent den bloei en welvaart des Vaderlands, toonde Hij door een ontegenzeggelijke daadzaak, dat Hij Zijn lot en dat van Zijn Huis, op het naauwſte verbinden wilde aan dat van Zijn Vaderland, daar Hij ten koste van Zijne ſchatkist eene aanmerkelijke uitgeſtrektheid van den Vaderlandſchen grond aan de heerſchappij van eenen Vreemdeling onttrok, niet zoo zeer ter bevoordering van Zijne bijzondere belangen, maar veel meer voor dien des algemeenen Vaderlands. Vraagt iemand wat wij dus ſprekende bedoelen? Niets anders, dan de wijze waar op Z. H. de Heerlijkheden Borkulo en Lichtenvoorde voor een importante ſomme gelds aankocht, waar door die uitgeſtrekte ſtreek

Bayerische Staatsbibliothek München

gronds uit vreemde handen geraakte, tot geen geringe blijdſchap van deszelfs Bewooneren, en van allen die omtrent de belangen des Vaderlands niet onverſchillig dachten. Wij zullen dit kortelijk opgeven, en daar mede ons *Tweede onderwerp* voor afgehandeld houden.

Wanneer men de Kaart van de *Provincie Gelderland* beziet, en de Geſchiedenis raadpleegt, dan ontdekt men, dat de beiden zoo evengenoemde Heerlijkheden onmiddelijk grensden aan de Heerlijkheid BREDEVOORT, welke bij *Prinſe* MAURITZ in 't jaar 1612 voor *f* 50,000-:-: van de Staaten in Pandſchap bekomen zijnde, ook door Zijne Opvolgers alzoo is bezeten geworden tot het jaar 1697, als wanneer de *Staaten van Gelderland* de voorzegde Heerlijkheid in vollen eigendom afſtonden en overdroegen op Prinſe WILLEM DEN DERDEN, uit wiens nalatenſchap dezelve in het jaar 1732, bij het Tractaat van Verdeeling, aan WILLEM DE VIERDE en vervolgens aan Z. H. ten eigendomme gekomen was, en mitsdien uit vreemde handen bleef. Een lot, geheel verſchillende met dat van BORCULO en LICHTENVOORDE, welken geduurende een tijdverloop van veele jaaren, door *Verkoop*, *Erfenis*, en *Huwelijk*, in onderſcheidene vreemde handen gekomen zijnde, ten jaare 1776 werkelijk be-

bezeten werden door eenen *Poolſchen Magnaat*, zijnde de *Vorst* ADAM CZARTORYSKI, *Generaal van Podolien*, en *Luitenant-Generaal in dienſt van den Koning van Poolen*, die ondanks zijne verre afwezigheid van de Nederlandſche Republiek, in deze aanzienelijke ſtreek lands het *Hoog*, *Laag*, en *Middelbaar Rechtsgebied* en meer andere Hooge en Heerlijke Rechten uitoeffende. Of deze verre afſtand, dan wel gebrek aan geld, den voornoemden *Poolſchen Edelman* te dien tijde bewogen hebbe, om deze Heerlijkheden, benevens nog een ander Landgoed, MARHULSEN geheten, (gelegen in de nabuurſchap der Stad GROL) tot gelde te maaken en te verkopen: zoo ook, of *Hij*, dan wel *Z.* H. daar toe het eerſte aanzoek deedt, is ons niet gebleken, maar zoo veel is zeker, dat CZARTORYSKI getermineerd zijnde om deze Heerlijke Goederen te verkopen, tot dat einde eene behoorlijke volmacht paſſeerde op de Heer DIRK WESTRIK, *voornaam Negotiant te Amſterdam*, en dat deze, naa een wijl handelens, met eenen gequalifiçeerden van wegens Z. H. die goederen ten diens behoeve verkocht voor eene ſomme van *Zes Tonnen Gouds:* met dat gevolg, dat dezelven in het begin des jaars 1777 aan den Heer *Domeinraad* VAN DER BORCH en den *Griffier* ARDESCH, (als daar toe door de

Prins gequalificeerd zijnde,) behoorlijk getransporteerd, en vervolgens door denzelven in bezit genomen wierden, tot geene geringe vreugde van alle de In- en Opgezetenen, die over deze verwisseling van Heer, door het afleggen van den *Eed van Trouwe* aan den nieuwen Heer, door alle de hooge en mindere Amptenaaren, hunne blijdschap op de luidruchtigste wijze te kennen gaven, wijl zij in de blijde hoope verkeerden, dat hunnen stand door die verandering aanmerkelijk zou verbeteren, wijl het bekend was, dat WILLEM DE VIJFDE dien hoogen koopschat niet zoo zeer besteedde, om ten koste van de Bewoneren dier Heerlijkheden een hooge Rente te trekken, en dus doende Zijne schatkist te vullen; maar veel meer, om het Vaderland en deszelfs Bewoneren van allen vreemden dwang of invloed te bevrijden, het welke aan onze Lezeren te betogen wij ons hebben voorgesteld. (*) Teregt zong daarom de grijze BERKHEY, het oog hebbende op WILLEMS *zucht voor 's Lands Onafhangelijkheid*, zijne Landgenooten dit volgende toe:

„ O Laat uw rechtehand zich zelv' veel eer vergeeten,
„ Dan 's Vorsten eed'le ziel aan Neerlands heil gehecht!

„ Zijn

(*) Om dit gezegde aan elk onbevooroordeeld Lezer te doen vatten, zal het niet onnut kunnen gerekend worden, hier

„ Zijn ijver voor uw bloei! zijn teêrheid van geweten!
„ Zijn zucht voor 't waar geloof, en 't ongekreukte recht!
„ Volleerd in 't onderzoek van 's Lands Historiebladen,
„ Was Volk- en Stedenwet, en Handvest, en Verdrag,
„ De wellust van zijn ziel, de regel van zijn daaden,
„ De willekeur zijn haat, de vrijheid zijn gezag.
„ Doorluchtig Hoofd des Staats, in 't midden van zijn Leden,
„ En, grooter in dien rang dan op een Konings throon,
„ Hoe wierd Hij niet in 't hart der braaven aangebeden,
„ Hoe blonk zijn Godvrucht niet in 't hartbekoorlijkst ſchoon!
„ Wat TITUS was zoo braaf, zoo edel van gevoelens?
„ Wat MARCUS zoo verçierd met Edelmoedigheid!
„ Wat boezem was zoo blank in reinheid des bedoelens!
„ Waar blonk de glans der deugd met zulk een majeſteit!
„ Wat heeft Hij d'Oppermacht der Staaten toegedraagen
„ Dan eerbied, dan een hart van vuige heerschzucht vrij!
„ Laat andren naar gezach, naar gouden Kroonen jaagen;
„ Zijn Kroon beſtond in 't hart der Vrije Burgerij.
„ Nooit heeft hij 's Lands gezag voor Vorsten trots doen buigen;
„ Bij d'oneer van den Staat, nooit eigen eer gezocht,
„ (Laat Volken, laat Euroop' van Zijne oprechtheid tuigen)
„ Noch voor het bloed des Volks een ijd'len roem gekocht. (*)

Trou-

hier aan te merken, *dat de Prins* een zeer geringe *Interest van de betaalde f* 600,000-:-: *genoten heeft.* Want uit de opgave van de Inkomſten dezer Heerlijkheden blijkt, dat dezelven jaarlijksch niet meerder afwierpen, dan *f* 11,190-:-14. Het welk in verre naa *geen* 2 *pCt.* opleverde. —— Zie de *Staat der Inkomſten* en *Lasten van alle des Vorsten Bezittingen*, bevorens door ons opgegeven in het III. *Deel* der GESCHIEDENIS VAN DEN OORLOG, *Bladz.* 312–317.

(*) Zie Zijne LIJKGEDACHTENIS Bladz. 19 en 20.

Trouwens, dat dit geen laffe vleitaal zij; dat WILLEM DE VIJFDE van laage baatzucht ten eenenmaale verwijderd was, en ſteeds bezield bleef met eene zucht *om de belangen van Kerk en Staat, en die van de Ingezetenen te bevoorderen*, zal nog nader blijken, bij de behandeling van het door ons opgegeven *Derde Onderwerp zijner werkzaamheden, ſtaande het opgenoemde Tijdperk zijnes Beſtuurs.* Een Tijdperk, meer dan eenig ander bijzonder rijk in voorbeelden, dat den overledenen Vorst zich betoonde te zijn, een *Bevoorderaar van Geleerdheid* en *nutte Weetenſchappen*, dezelve beſchouwende als rijke bronnen van *Beſchaving*, *Induſtrie*, en *Voorſpoed* van een Vrij Volk. Zoo ook, dat Hij, (bezield met eene verſtandige verdraagzaamheid jegens allerhande Gezindheden, zoo in als buiten het Christendom,) een kundig Belijder, een hartelijk Voorſtander, en een getrouw Beſchermer van den Hervormden Godsdienst was. Laaten wij het een en ander door eenige daadzaaken aantoonen.

C. Niet ten onrechte hebben ſommige kundige aanklevers en verdedigers van de in 1747 herſtelde Staats- en Stadhouderlijke Regeerwijze opgemerkt, dat die belangrijke gebeurenis bijzonder gunstig was voor den bloei der Wetenſchappen in ons Vaderland. Hoe veele Geleerde

Maat-

Maatſchappijën uit bijzondere Perſoonen, zoo *Binnen-* als *Buitenlanders* te zaamgeſteld, in de 17de en in de eerſte helfte der 18de Eeuwe, in verſcheidene nabuurige en meer afgelegene Rijken en Staaten ook mogten worden opgericht, men zag hier te Lande dat loffelijk voorbeeld niet navolgen, dan naa de komst van FRISO aan het roer van Staat, en wel allereerst binnen de Stad *Haarlem*, alwaar eënige weinige Burgers zich tot dat oogmerk vereenigden, met dat gelukkig gevolg, dat reeds ten jaare 1752 de *Hollandſche Maatſchappij der Weetenſchappen* aldaar haar aanwezen verkreeg, en in korten tijd zulk eenen grooten opgang maakte, dat de *Staaten van Holland* geene zwarigheid maakten, om dezelve ten jaare 1761 bij opene brieven niet alleen goed te keuren, maar ook van hunne beſcherming te verzekeren. Het is uit de openlijk uitgegevene Werken dezer beroemde Maatſchappij bekend, dat de Directeuren derzelver, Z. H. zelfs nog een kind zijnde, tot *Protector* of Beſchermer over dezelve benoemden: en hij, die niet geheel vreemdeling in den Lande gebleven is kan het onbekend zijn, dat die Vorst niet weinig heeft toegebragt om derzelver roem, zelfs in andere werelddeelen uit te breiden, en haare loffelijke oogmerken alleſints bevoorderlijk

te zijn, ook onder anderen in het aanleggen en vermeerderen van derzelver Cabinet van Natuurlijke zeldzaamheden. Het kon niet wel anders, of deze eer den Haarlemmers te beurte gevallen, moest de naarijver ook in andere Steden opwekken, en van hier, dat men in weinig jaaren dergelijke Geleerde Maatſchappijen te *Vliſſingen*, te *Rotterdam*, te *Utrecht*, te *Groningen*, &c. tot ſtand zag komen, die allen niet verzuimden, om dezelven aan de beſcherming van den Vorst op te draagen. Wij zwijgen van nog meer andere Geleerde Genootſchappen in onderſcheidene vakken van Weetenſchappen, die ſints dien tijd in veele Steden zijn opgericht, dewijl dit ons te uitvoerig zou doen worden. Van meer belang, en met ons tegenwoordig oogmerk meer ſtrokende zal het zijn, om in eenige bijzonderheden aan te toonen, dat WILLEM DE VIJFDE een *Voorſtander was van den Hervormden Godsdienst*, welkers Leerſtellingen, Hij, volgens de gronden der Conſtitutie niet ſlechts belijden en geloven, maar derzelver belangen ook voorſtaan, en tegen allen inbreuk beſchermen moest.

Dit bleek duidelijk in 's Prinſen gedrag omtrent het veel geruchts gemaakt, en bij veelen kwaad bloed gezet hebbend geval, dat ten jaare 1770 te *Groningen* ontſtond, met den Hoogleeraar

F.

F. A. VAN DER MARCK, die niet alleen volgens het oordeel van de *Claſſis van Groningen* en het *Gorecht*, maar ook van de meerderheid der Leden van den *Academiſchen Senaat*, in zijne Leſſen over het *Natuur- en Volken Recht*, zoodanige Leerſtellingen aan de ſtudeerende Jeugd voordroeg, die onbeſtaanbaar waren met de Leere der Hervormde Kerk, uitgedrukt in de Formulieren van Eenigheid, en bepaald en vastgeſteld in de *Synode van Dordrecht*, welke hij bij het aanvaarden van zijn Ampt erkende te geloven, met belofte, van zich in de uitoeffening van het zelve daar aan te zullen houden; wijl hij naar hunne gedachten, *te veel gezachs aan de Rede en de Natuurleere toeſchreef*, en daar en tegen *de Noodzaaklijkheid en het Gewicht van de Goddelijke Openbaring zoo niet geheel ontkende, ten minſte aanmerkelijk verkleinde.* Gevoelens, welke hij niet ſlechts in zijne gewoone Leſſen mededeelde aan zoodanige Studenten als zich op *Rechtsgeleerdheid* toelagen; maar welken hij ook onder de *Theologanten* opzettelijk te verſpreiden zogt, door hen in bijzondere Leſſen te leeren, *op welk eene wijze zij het Natuurlijk Recht op de Godgeleerdheid moeſten toepaſſen.* Het kon niet wel anders, of zulk een gedrag en handelwijze, om Jongelingen die tot het Leeraarampt opgeleid

werden, (en uit dien hoofde met VAN DER MARCK als *Profesſor in de Rechten*, niets te ſchaffen hadden) met zijne Leerſtellingen te doen bekend worden, moest in het oog loopen en opſpraak verwekken, bij zoodanige Predikanten, als zich in gemoede verplicht rekenden, om overeenkomſtig de vastgeſtelde Leere der Hervormde Kerk, hunne Amptsbediening waar te neemen, en tegen de vervalſching derzelver door eenen openbaaren belijder van dezelve getrouwelijk te waaken, eerst door hunne Gemeentens te waarſchouwen, tegen het vervalſchen der Leere, en naderhand (toen VAN DER MARCK zijne gevoelens door den druk nog algemeener maakte,) door het inleveren van een aantal bezwaren en bedenkingen aan *Heeren Curatoren*, over zeer veele plaatzen in zijn gedrukte Leſſen voorkomende, welken hun toeſchenen ſtrijdig te zijn met de Leere der Kerke en de Formulieren van Eenigheid, waar door de zaak niet alleen ter kennisſe kwam van Z. D. H., in qualiteit als *Curator Magnificentisſimus van de Hooge Schoole van Stad en Lande*; maar ook verzochten Curatoren tevens des Prinſen gedachten desaangaa de te mogen vernemen, die dan ook niet in gebreke bleef, zijn advis daar over uit te brengen, hier in b ſtaande: „ *dat* aan de eene zijde, *het* „ *Advis van de Claſſis eenen gantsch vrijen en*

„ *on-*

„ *onverhinderden loop behoorde te hebben:* en aan
„ de andere zijde, *dat aan* VAN DER MARCK
„ *niets moest worden onthouden, van alles wat*
„ *tot zijne verdediging en plenaire defenſie zou*
„ *kunnen verſtrekken.*" Met verdere verklaring:
„ *dat, indien bij de beoordeeling over de ingele-*
„ *verde bezwaren van het Clasſis, en de daar te-*
„ *gens te doene defenſie aan de zijde van den*
„ *Hoogleeraar, eenige diſpariteit van opinien on-*
„ *der de Leden van den Academiſchen Senaat*
„ *mogte oprijzen, het als dan volſtrekt dienſtig*
„ *en noodzaaklijk zoude zijn, dat, alvorens met*
„ *de eindelijke Deçiſie voort te gaan, de ſchrif-*
„ *telijke Adviſen van de Theologiſche Faculteiten*
„ *op de vier overige Academien dezer Republiek,*
„ *over de ingebragte bezwaren van het Clasſis, en*
„ *het daar tegens in te leveren bericht des Hoog-*
„ *leeraars* VAN DER MARCK, *bij den Senaat zou-*
„ *den worden verzocht en ingenomen.*" Treffelijk, en aan wat zijde men de zaak onbevooroordeeld beſchouwd, alſints billijk en rechtvaardig oordeel, dat WILLEM DE VIJFDE in deze belangrijke zaak deedt blijken, daar Hij aan de eene zijde betoonde, *dat die van de Clasſis bevoegd waren om voor de zuiverheid der Leere van de Hervormde Kerk te waaken:* en aan de andere kant, *den beſchuldigden Hoogleeraar het onbetwistbaar recht toe-*

toekende om zich te verdedigen, en van de tegen hem ingebragte bezwaren volledig te zuiveren, wanneer hem zulks regt ernst ware. Dan, het bleek weldraa dat VAN DER MARCK daar toe ongezind was. Want in plaatſe van zich daar naa te gedragen, en een tijd van drie maanden hem daar toe gegeven, te beſteden om de ongegrondheid der beſchuldigingen van het Clasſis aan te wijzen, en dus doende voor de *zuivere Hervormde Kerkleer* opentlijk en rond uit te komen, zoo ontdook hij zulks, en leverde op den 26 *Maart* 1772 een *Exeptioneel antwoord* aan den Senaat over, waarin hij *de zaak ten principaale niet aanroerde*, maar zich door het aanvoeren van veele omſlachtige Rechtsgeleerde distinctien in het brede uitliet, *over de wijze waarop, en het onderwerp waarover die van de Clasſis zich tegen Hem verklaard hadden: te gelijk van oordeel zijnde, dat de zaak niet geſchikt was om door die van den Senaat bij finaale uitſpraak of vonnis beſlist te worden.* Een ſtuk, dat Hij ten zelfden tijde in druk uitgaf, en dus aan het oordeel van het Publiek onderwierp, het welk den twist langs hoe hatelijker maakte. (*)

Het

(*) De Exceptien die VAN DER MARCK aanvoerde, deden duidelijk zien dat Hij met de zaak verlegen was. Want vol-

Het is hier de plaats niet, om alles te vermelden wat 'er aan de zijde van den Heer VAN DER MARCK, te dien tijde is in het werk geſteld, om zich *als een Martelaar van de Hervormde Rechtzinnigheid zijner beſchuldigers*, aan de Natie te doen

volgens zijn oordeel, *hadden die van de Clasſis* 1. *Hunne Commisſiebrief of Acte van Qualificatie* IN JUDICIO *moeten præſenteeren, ten einde daar uit kon blijken, of de bezwaren aan hen ſpeciaal waren opgegeeven, dan wel, of het aan hun was overgelaten om dezelve naar goedvinden op te geven.* 2. *Profeſſoren waren bij het uitgeven van Geſchriften, niet onderhevig aan Clasſicaale Approbatie.* 3. *Wanneer de Clasſis bevoegdheid had tot den gedanen ſtap, dan ſtondt Hij ook bloot voor de aanvallen van andere Clasſen,* EN WIE ZOU *dan in dat geval* PROFESSOR IN HET JUS NATURÆ WILLEN ZIJN? 4. *Dat zoo wanneer 'er onrechtzinnigheid bij hem was, niet de Clasſis, maar wel de Kerkenraad van Groningen daar tegen had behoren te waaken.* Dit nu niet gedaan zijnde, concludeerde Hij ten 5. *Dat het gedrag van de Clasſis ſtrekte tot minachting van den Groningſchen Kerkenraad, even of die geene oplettendheid op de Leerſtellingen van haare Ledemaaten genomen hadt, en tot Vilipendie van de Theologiſche Faculteit te Groningen, en zelfs van Heeren Curatoren, even of zij geene attentie betoonden voor den bloei der Hooge Schoole &c.* Wij geven deze punten alleenlijk op, om elk onzer Lezeren te doen zien dat wij in den Text de waarheid ter nederſtelden, *dat de Profr. de zaak ten principaale ontdook*, en zich behielp met *uitvluchten*, die, wel beſchouwd duidelijk bewijzen, dat Hij met de zaak verlegen was.

doen voorkomen; ook niet, welke toegeeflijkheid de laatstgenoemden ten zijnen opzichte gebruikt hebben, om het geſchil ten einde te brengen, en tevens hem en zijn talrijk gezin voor alle onaangenaame gevolgen te bevrijden: genoeg is het te zeggen, *dat des Hoogleeraars Exceptioneel antwoord bij den Senaat ter zijde werd gelegd*, als niet voldoende aan het oogmerk waar toe het van hem was gevraagd geworden, en dat, naa lang kibbelens en twistens aan de zijde van den Hoogleeraar, ook naa het toeſtaan van uitſtel uit hoofde van zijne onpasſelijkheid, een zeer *onvolledig*, en *niets afdoend bericht* aan den *Senaat* werdt overgeleverd, het welk bij deze in ernſtige overweging genomen zijnde, bij meerderheid van ſtemmen, als onvoldoende werdt beſchouwd, en verklaard, omtrent *drie Fundamenteele Leerſtukken des Geloofs*, (*) te bevatten „ *ſtellingen*, *onbe-*

„ *ſtaan-*

(*) Wanneer men de te dien tijde uitgegevene geſchriften over die zaak inziet, dan bevindt men, dat VAN DER MARCK en zijne Vrienden, bijzonder de *Remonſtranten* en *Mennoniten*, alle zeilen bijſpanden om de Natie te beduiden, dat de ijver van zijne Beſchuldigers alleen was toe te kennen, *aan hunne zucht om de* POLITIA ECCLESIASTICA *van* GIJSBERTUS VOETIUS *met hand en tand vast te houden, en dat het verſchil met de Leer der Hervormde Kerk niets gemeens had.* — Intusſchen was dit eene ſchandelijke verdraaijing van

„ *ſtaanbaar met, en aanlopende tegen de Leere*
„ *der Hervormde Kerke van Nederland, zoo als*
„ *die*

van den waaren ſtaat des geſchils: want het bepaalde zich niet zoo zeer tot het KERKENRECHT, maar voornamelijk tot de LEER VAN DE KERK zelve, en wel *tot de Characteriſeerende en Fundamenteele punten derzelver, waar door de Hervormden zich van de* DISSENTERS *onderſcheiden.* — De reden waarom *Z. H.* en *de Senaat* den Hoogleeraar VAN DER MARCK zijn affcheid gaven, was niet, *om dat hij het Kerkelijk Recht van Vader* VOETIUS *zijn blanketzel afwiſchte*; (gelijk hij naderhand te *Lingen* vertelde, toen hij aldaar zijne Intree-Rede deedt,) *maar, om dat Hij in zijne Leſſen en Geſchriften de aangenomene en vastgeſtelde Leer der Hervormde Kerk ondermijnde en vervalschte*, door ſtellingen voor te draagen, *waar in het oorſprongelijk en algemeen Zedelijk bederf van den Mensch; zijne daar uit voortgeſprotene aangeboorene blindheid in geestelijke zaaken; en zijn onvermogen om door eigen krachten zijn eeuwig geluk te verkrijgen:* — Voorts, *de noodzaaklijkheid van de Wedergeboorte, en de verlichtende medewerking van den Heiligen Geest, om in het hoogst geluk herſteld te worden:* en eindelijk, *de toepaſſing van de Verdiensten des Middelaars en zijne Voldoening voor de zonden der menſchen;* op eene wijze geleerd werdt, die onbeſtaanbaar met, en direct aanlopende was tegen de Leere der Hervormde Nederlandſche Kerk, uitgedrukt in de Formulieren van Eenigheid, volgens de Leere der H. Schrift. Gelijk die van de *Claſſis*, door een groot aantal bewijzen, *met zijne eigene woorden* hadden opgegeven, en welken hij nimmer heeft uit den weg geruimd.

Dat men zulk een gedrag voor *Kettermakerij*, voor het

in-

„ *die in haare Symboliſche Boeken is vervat:*
„ *met ontzegging aan Hem van alle zijne eis-*
„ *ſchen bij dat bericht gedaan, voor zoo verre de-*
„ *zelven niet door vorige judicata reeds geweigerd*
„ *waren geworden.*" Een beſluit, dat VAN DER MARCK niet weinig verbaasde, en hem beſluiten deedt, om zich bij Reqneste aan den *Senaat* te adresſeeren, met betuiging, „ *dat het hem leed*
„ *deedt, dat zijne uitgegeevene Leſſen aan zulke*
„ *onvoorziene verdenkingen van Onrechtzinnigheid*
„ *waren onderworpen geweest; verklarende;* DAT
„ HIJ GEENE ONRECHTZINNIGHEID IN ZIJNE STEL-
„ LINGEN KON ZIEN, *en tevens bereid te zijn,*
„ *om*

invoeren van *Pauſelijke Bullen*, en wat niet al meer? uitkrijt, bewijst niets tot de zaak: maar wel, dat die van de *Claſſis* niet zonder grond klaagden, en dat die van den *Senaat* eene rechtvaardige uitſpraak deden. Te meer, *daar de Kerk met den Staat* OP DIEN TIJD *in een onafſcheidelijk verband ſtondt, en de Prins verplicht was om het inſluipend kwaad te helpen weeren.* En dit zoo zijnde, wat blijft 'er voor elk onbevooroordeeld mensch anders over, dan te beſluiten, dat al het klaagen over *Gewetensdwang* en *Hierarchy van Kettermaakende Geeſtelijken*, bij die gelegenheid zoo algemeen gehoord, met geen ander oogmerk is geſchied, dan om eene proeve te neemen, om niet alleen de *Godsdienst van den Staat*, maar ook de *Conſtitutie* zelve, ter bereiking van zekere geheime oogmerken naar willekeur te veranderen? Doch welke proef als toen nog niet gelukte.

„ *om over de drie opgegevene Leerſtukken zijne*
„ *waare meening duidelijker, en, zoo hij meende,*
„ *voldoende op te geeven, met aanbieding, om*
„ *des gerequireerd wordende, nooit op deze Hooge*
„ *Schoole over de voorſchreevene drie Poincten iets*
„ *te zullen doçeeren, of door anderen te laaten*
„ *defendeeren.*

Oppervlakkig beſchouwd, ſcheen de Hoogleeraar als nu te willen toeſtemmen, *dat hij tegen zijnen plicht gehandeld had.* Doch toen de *Senaat*, ter vermijding van verdere gevolgen eene proef neemen wilde, of het hem recht ernst ware, ſprong de aap uit de mouw, want hij weigerde een daar toe bij den *Senaat* ingeſteld *Declaratoir* te onderteekenen, bevattende eene bekentenis:

„ 1. *Dat Hij onvoorzichtig was geweest in zijne*
„ *wijze van Doçeeren en Schrijven, en afgewee-*
„ *ken te zijn van de Hervormde Kerkleere.* 2.
„ *Dat het Hem leed deedt, zoo veel onrust in*
„ *de Kerk, en zoo veele moeite aan Z. H. en*
„ *den Senaat veroorzaakt te hebben.* 3. *Dat*
„ *Hij zijne erroneuſe ſtellingen omtrent de drie*
„ *punten bij Decreet vermeld, afkeurde en ver-*
„ *wierp.* 4. *Dat Hij op nieuw de Waarheid in*
„ *de Symboliſche Boeken vervat, en op den Bijbel*
„ *gegrond huldigde en omhelsde.* 5. *Dat Hij*
„ *beloofde zich voortaan in zijne Leſſen en Ge-*
„ *ſchrif-*

„ *ſchriften te zullen onthouden, van zaaken tot*
„ *de Theologie behoorende, geene directe betrek-*
„ *king tot zijne ſtudie hebbende &c.:*" begeerende dat het *2e en 4e Artijkel* naar zijne meening veranderd werde. Dan, daar Z. H. en de *Senaat* hier toe niet wilden of konden verſtaan, zoo vonden zij zich, hunnes ondanks, uit hoofde van 's Mans dubbelhartigheid en onverzettelijkheid genoodzaakt, aan hem de navolgende Reſolutie te doen voorleezen: „ *Dat aan Hem* F. A. VAN
„ DER MARCK, *uit naam van Z. D. H. en*
„ *Heeren Curatoren, de Profeſſio* JURIS PUBLICI
„ NATURÆ ET GENTIUM, *op de Academie van*
„ *Stad en Lande werdt opgezegd, en dezelve va-*
„ *cant verklaard.*" Waar mede dit veel gerucht en opſpraak gemaakt hebben geval finaal ten einde liep.

Het is niet te verwonderen (zeggen de Schrijvers der Nederlandſche Jaarboeken) *dat de Hoogleeraar, gelijk het doorgaans gaat, ook in zijn geval zijn voor- en tegenſtanders heeft gehad,* en dit ſtemmen wij volmondig toe: maar is het voor elk onbevooroordeeld Lezer, niet even onbegrijpelijk, *dat men deze Remotie van den Heer* VAN
„ DER MARCK, (zelfs tegen 's Mans getuigenis aan) *gebezigd heeft als een bewijs, dat* WILLEM DE VIJFDE *een onverdraagzaam vervolger in het*

ſtuk

ſtuk van den Godsdienst was, of *blindeling geloof ſloeg*, *aan het geene hem door zoogenaamde heetgebakerde Geestelijken aangaande des Profeſſors Onrechtzinnigheid werdt voorgepraat?* Zonder ons over die zaak verder uit te laaten, (dewijl een opmerkend Lezer, uit het door ons bijgebragte genoegzaam in ſtaat geſteld is, om over die Remotie te oordeelen,) zoo kunnen wij echter niet nalaaten, ter afweering van die onwaarachtige aantijging ten laste van Z. D. H. te vraagen: of het Inquiſitie of Vervolging kan geheeten worden, wanneer men van een bezoldigd Amptenaar vorderd, dat hij zijn Ampt overéénkomſtig zijne belofte uitoeffene? Kan het aan eene *Vergadering van Hervormde Predikanten* met reden ten kwade geduid worden, dat zij bemerkende, hoe een *Hoogleeraar in de Rechten*, een *openbaar Belijder van den Hervormden Godsdienst*, *onder hunne Kerkgemeente reſſorteerende*, zich opzettelijk toelegt om die Leer door mond en pen te ondermijnen, hem daar over in den ſchild vaaren, en ter verantwoording van zijn Gedrag en Leere roepen, vooral, wanneer zij bemerken, (gelijk hier het geval was) dat 'er eene opzettelijk oogmerk plaats heeft, om *buiten zijne Profeſſie*, wangevoelens mede te deelen aan Jongelingen die zich aan den dienst der Hervormde Kerke heb-

ben toegewijd? Ware het aan de zijde des Hoogleeraars niet edelmoediger geweest, dat hij zich niet langer kunnende vereénigen met de Leere der Hervormde Kerk, zijn Lidmaatſchap aan dezelve had opgezegd, dan zulks in naam te blijven, om dat 'er volgens de toenmaalige Conſtitutie het behoud van zijn Ampt aan verbonden was? Te *zeggen*, dat men de *Fundamenteele Leer* van het Kerkgenootſchap van harte toeſtemd; zich ondertusſchen in openbaare Leſſen en Schriften alle moeite te geeven om die gronden weg te redeneeren, en onwillig te zijn en te blijven om die dwaling te herroepen, wanneer daar toe de ruimſte gelegenheden worden aangeboden, wat moet men daar van denken? Kan zoo iemand van zijn Ampt ontzet wordende, zich met reden over verongelijking beklagen? En daar Z. H. als *Stadhouder* volgens de Conſtitutie verplicht was, om de belangen van de Hervormde Kerk voor te ſtaan en te bevoorderen; en Hij *als Curator Magnificentisſimus van de Groninger Academie, met de overige Leden van den Senaat*, de waare en bevoegde Rechter was, om van die zaak kennis te neemen, en daar naa het vonnis van *Vrijſpraak* of *Deportatie* van den Geaccuſeerden uit te ſpreeken, wie gevoeld dan niet, dat de openbaare naſpraak welke Z. H. over dat veel gerucht s gemaakt

maakt hebbend geval heeft moeten dulden, de onbillijkheid zelve was, en niemand bevoegd maakte, om Hem als een *Vervolger om den Godsdienst*, of als een *Belager van de Burgerlijke Vrijheid* aan de Natie voor te dragen, alleen om Hem en Zijn Beſtuur bij dezelve in den haat te brengen. Trouwens, zij die WILLEM DEN VIJFDEN van nabij hebben leeren kennen, weeten bij ondervinding, dat Hij, bij het volgen en omhelzen van de gezuiverde Leerbegrippen der Hervormde Kerke, eene prijswaardige Verdraagzaamheid jegens alle andere Gezindheden blijken deedt, en *Vrijheid van denken* in dat opzicht, als ééne van de uitmuntendſte voorrechten van den *Vrijen Staat* (welks *Erfſtadhouder* Hij was,) altoos beſchouwde. Ook is het bewezen, dat Z. H. ſpeciaal in dit geval, om geene andere reden dan die van *Plichtsbetrachting*, tot de afzetting van den afgedwaalden Hoogleeraar zijne toeſtemming gaf. Want eenigen tijd daar naa, bij eene zekere gelegenheid, met een zeer beroemd, doch nu ſints eenige jaaren reeds afgeſtorvenen Leeraar onder de Hervormden, over deze zaak in geſprek geraakt zijnde, aarſelde Hij niet, in ſubſtantie te zeggen: „ *dat het gebeurde met* VAN DER MARCK *hem zeer leed deedt, dewijl Hij hem altoos als een' Man van meer dan gewoone Kunde en Talenten beſchouwd had, en niets liever*

zou gezien hebben, dan dat men hem voor het Vaderland en de Weetenſchappen had kunnen behouden. 's Mans ongelegenheid en die van zijn talrijk Huisgezin, door zijne vrije denkwijze veroorzaakt, treft mij te meer, daar Hij aan zijnen overdreven ijver en onverzettelijkheid omtrent nader aangenomene begrippen, alles heeft dank te weeten, niet in het oog houdende, dat Hij als Hoogleeraar en Lidmaat der Hervormde Kerk, tegen zijne Belangen en plechtig afgelegde Geloofsbelijdenis handelde, in het verſpreiden van gevoelens, die reeds ten tijde van de Remonſtrantſche Kerkverſchillen te Dordrecht veroordeeld zijn geworden, en tot welks opzettelijke behandeling Hij niet geroepen veel min genoodzaakt was. — Ik vermoede wel (zei de Vorst) *dat het niet ontbreeken zal aan Lieden, die het gebeurde met den Profeſſor* VAN DER MARCK *afkeurende, ook daar in gelegenheid vinden zullen, om mijn gedrag daar in gehouden te condemneeren, van oordeel zijnde dat ik hem zou hebben moeten protegeeren, doch, hoe men daar over denken moge, ik heb in dit geval volgens mijn geweten en mijnen plicht gehandeld. — Die een Lidmaat van de Hervormde Kerk heeten wil, en zegt: belang te ſtellen in deszelfs bloei en welvaart, moet zulks ook doen blijken door zijne daaden, het welk zeker niet geſchie-*

ſchieden kan, wanneer men de vastgeſtelde Leerwijze tracht te ondermijnen. Die zich met dezelve in gemoede niet verëénigen kan, heeft immers vrijheid om het Hervormd Kerkgenootſchap te verlaten, en tot eene Gezindheid over te gaan die 't hem goeddunkt. Dit is het voorrecht van dit Vrije Land, dat ik niemand betwisten zal: maar nimmer moet men van mij verwachten, dat ik omtrent de belangen van de Hervormde Kerk en deszelfs Redelijke Leerwijze, gezuiverd van ONGELOOF *en* BIJGELOOF, *mij onverſchillig betoonen zal.*" (*) Trouwens, dit laatſte bleek duidelijk, toen te dien zelfden tijde een dweepzuchtig ijveraar in de Hervormde Kerk optrad, zich alle moeite gevende om den openbaaren Eerdienst in minachting te brengen, doch waar in hij door Z. H. op eene krachtdadige wijze belet werdt.

Het geval dat wij dus ſpreekende bedoelen, is dat, het welk ten jaare 1772 op het Eiland *Ameland*, éénen van 's Vorſten Vrije en Souveraine Erfheerlijkheden, in het Vaderland liggende, plaats had,

(*) Volgens een aan ons medegedeeld bericht, bij monde van den Weleerwaardigen Heere D. A. REGULETH, laatst Predikant in de Haagſche Kerkgemeente. Een Man voor wien Z. H. eene bijzondere achting had, en wiens gedachtenis aldaar en elders als nog in zegening is.

had, bij gelegenheid dat een zeker Jongeling (voorgevende een Student in de Theologie op de Groningſche Academie te zijn) zich onderwond, om aldaar op ongewoone tijden en plaatzen afgezonderde Vergaderingen aan te leggen, onder voorwendſel, om de vergaderde menigte op eene uitſtekende wijze de waarheden van den Hervormden Godsdienst voor te dragen, even of de Dorpelingen daar toe geene gelegenheden hadden door het onderwijs der aldaar wettig dienstdoende Predikanten. Een gedrag, waar door Hij veele eenvoudige en ligtgelovige zielen aan zijn ſnoer kreeg, ſpreekende van bovennatuurlijke bevindingen en ſoortgelijke dwalingen, die ten allen tijde bij verſtandige en redelijk denkende Christenen, als zeer nadeelig voor de waare belangen van den openbaaren Godsdienst waren beſchouwd geworden. Hoe zeer deze geestdrijver van wegens den Kerkenraad en de Politie der plaatſe was aangemaand, en zelfs gelast, om zich van het houden dezer Vergaderingen bij nacht te onthouden, en de Prediking van het Euangelie over te laaten aan Hen die daar toe volgens Kerkelijke en Wereldlijke Wetten beroepen en ingezegend waren, het kon niet baaten. Hij bleef met dat bedrijf voortgaan, en dus was men genoodzaakt de zaak ter kennis van Z. H. te brengen,

gen, die zulk een gedrag wraakende, dan ook niet in gebreke bleef om het zelve door eene openbaare Publicatie krachtdadig tegen te gaan, waar bij het houden van zoodanige ongepermitteerde Conventiculen, ingevolge de ſubſiſteerende *Frieſche Wetten*, op eene geldboete van *Vijftig Goudguldens* verboden werdt, met qualificatie op den Bailluw, om zoodanige onbevoegde Oeffeninghouders, des noods door de ſterke hand het Eiland te doen ruimen. Verklarende des niet te min: „ *dat het Zijne intentie niet was, om* „ *particuliere bijeenkomſten van goede Vrienden,* „ *ingericht tot onderlinge ſtichting, en het hou-* „ *den van Godvruchtige ſamenſpraken over de* „ *Goddelijke Waarheden, het zingen van Pſal-* „ *men en Liederen, &c. tegen te gaan, als hou-* „ *dende zulks voor nuttig en ſtichtelijk, wanneer* „ *het binnen de behoorlijke paalen bleef.*" Beſluitende alles met eene Vaderlijke vermaning aan alle Burgers, In- en Opgezetenen van deze Zijne Heerlijkheid, „ *om de Openbaare Godsdienſt-* „ *oeffening niet naa te laaten, en om aan de* „ *wettig beroepene Predikanten aldaar de ver-* „ *ſchuldigde Hoogachting te betoonen: van hunnen* „ *Dienſt een naarſtig gebruik te maaken, en* „ *zich bovendien zorgvuldig te onthouden, dezel-* „ *ven op eenigerhande wijze met woorden of daa-*

„ *den te beleedigen, op pœne van Arbitraire Cor-*
„ *rectie.*"

Op deze wijze betoonde zich *'s Lands Erfſtadhouder* een verdraagzaam en beſcheiden Handhaver en Voorſtander van den Openbaaren Godsdienst te zijn, en te gelijk een afkeer te hebben van alles wat de Eerwaardije van denzelven tot nadeel verſtrekte! Dan niet alleen dit, maar het ontbreekt ook niet aan voorbeelden, dat Hij niet alleen zijnen invloed beſteden wilde, om de *Openbaare ſtichting* in de Kerk te bevoorderen, maar ook door ruime toelagen uit Zijne ſchatkist, mede te werken tot den opbouw *van geheel nieuwe*, of het *herſtellen van in verval geraakte Kerkgebouwen!* Wij zouden te uitvoerig worden, wanneer wij aangaande die beide onderwerpen hier alles vermelden wilden wat 'er van gezegd kan worden, ſlechts één van ieder, hier aan te ſtippen, alvorens wij van dit gedeelte dezer Geſchiedenis afſtappen, zal genoegzaam zijn om aan ons oogmerk te beantwoorden. En dan betrekken wij tot het *Eerſte*, het gewichtig aandeel dat WILLEM DE VIJFDE nam, in het *verbeteren* van het *Pſalmgezang in de Hervormde Kerk:* een aandeel zoo gewichtig en belangrijk, dat men zonder loffpraak te bezigen, als onbetwistbaar zeker ſtellen kan, dat daar aan vooanamelijk de daarſtelling van

dat

dat alzins nuttig en Godsdienstig werk behoord toegeſchreven te worden. — Het is ten overvloede bekend, dat niettegenſtaande de Weetenſchappen in het algemeen, en de Nederduitſche Taalen Dichtkunde in het bijzonder, geduurende den loop der 18de Eeuwe tot eenen aanmerkelijken trap van beſchaving in ons Vaderland waren opgeheven geworden, en 'er ſtaande dien tijd, verſcheidene Nieuwe Berijmingen van het *Boek der Pſalmen* waren in het licht gegeven; echter ondanks dat alles, en den hartelijken wensch van alle verſtandige Godsdienstvrienden, *de ellendige rijmelarij van* P. DATHEEN in gebruik bleef, niet zoo zeer, om dat men de invoering van eene betere berijming onnodig keurde; maar alleen om dat de Staaten der onderſcheidene Gewesten tot geen eenparig beſluit komen konden, dewijl de Synoden over het algemeen veele bedenkingen in het midden bragten, en de Staatsleden zelve tegen dat omſlachtig werk, even als tegen eenen hemelhoogen berg opzagen. Reeds in het jaar 1757 vervoegde zich de *Gelderſche Synode* bij de Staaten van hun Gewest, doch het had geen gevolg dan in 1763, toen die van de Synode eene gemotiveerde voordragt over dat werk ter Staatsvergadering van *Gelderland* inleverden, welke aldaar derwijze met genoegen ont-

ontvangen werdt, dat de Staaten het beſluit namen om de zaak in de Vergadering van *H. H. Mog.* te brengen, met verklaring, *dat het hun aangenaam zoude zijn, wanneer de overige Bondgenooten met hun wilde medewerken, om dat belangrijk werk ten nutte en ſtichting van de Kerke Gods in deze Landen ten uitvoer te brengen.* Een voorſlag, die door de Staaten der overige Gewesten overgenomen zijnde, naa verloop van twee jaaren door nog vijf derzelver, over het geheel werdt goedgekeurd. Doch in *Holland* ſcheen men zich des niet aan te trekken, want het duurde tot den 6 *Mey* 1772, en dus meer dan acht jaaren, eer *Hun Ed. Gr. Mog.* hun gevoelen daar over te kennen gaven, te gelijk voorſlaande, de wijze waar op alles zou behoren in het werk geſteld te worden, het welk zoo zeer tot genoegen van alle de Bondgenooten geſchiedde, dat tot verwondering van veelen, *nog dien zelfden dag, het Advis van Holland in een Algemeen Staatsbeſluit veranderd werdt.* Naauwlijks had het jaar 1773 eenen aanvang genomen, of de *Gedeputeerden, zoo uit H. H. Mog, als uit alle de Synoden dezer Landen benevens de Amanuenſen*, kwamen in den *Haage* bijéén, en leverden (zoo als bekend is) reeds na verloop van zes maanden, eene nieuw bewerkte Berijming van deze verhe-

ve-

vene Dichtſtukken, die bij bevoegde Kunſtrichters als een meeſterſtuk beſchouwd, en door alle verſtandige Belijders van den Hervormden Godsdienſt met een hartelijk genoegen is ontvangen geworden. „ *De pogingen die Z. H. met een* „ *taai geduld in het werk geſteld heeft, om ons* „ *een verbeterd Kerkgezang te bezorgen, de aan-* „ *ſporingen aan de Bondgenooten om toch eenmaal* „ *eene gewenſchte afkomst van die belangrijke* „ *en allernuttigſte zaak te maaken*, (dus ſchreef „ een voornaam Staatsman te dien tijde aan „ één zijner Vrienden,) *gaan alle verbeelding te* „ *boven, en laaten geen twijffel over, dat onze* „ *jonge Vorst, in tegenoverſtelling van ſommige* „ *hedendaagſche Wereldgrooten, of van veele aan-* „ *zienelijke Edellieden een Vriend van den* „ *Godsdienst is, en omtrent dezelve niet onver-* „ *ſchillig denkt.*" Trouwens, dit zouden wij nog nader kunnen bewijzen door een aantal voorbeelden, waar bij Hij zelfs aanzienelijke geldſommen ſchonk, ter opbouwing of verbetering van in verval geraakte Kerkgebouwen. Jaa zelfs, dat Hij het niet beneden zich achtte, om daar toe aangezocht wordende, den *Eerſten Steen* aan eene nieuw te bouwen Kerk te leggen, of zulks in zijnen naame, door één daar toe gemachtigd Perſoon te doen verrichten, waar van de, in 1772 binnen de Stad

Har-

lingen nieuwgebouwde *Kruiskerk*, ten dienſte der Hervormden, tot een ſprekend bewijs verſtrekt. — Het laatere Nageſlacht zal zeer zeker des Vorsten nagedachtenis nog vereeren, als het te eenigen tijde (wanneer dat Kerkgebouw door de ijzere hand des allesvernielenden Tijds geſloopt zal zijn,) de uitgeholde *Blaauwe ſteen* in het ooge krijgt, een' *zilveren Plaat* zich in denzelven bevindende ontdekt; en dan nog op den laatstgenoemden dit volgende leezen zal: „ *In den jaare* „ 1772, *den XXV. van Bloeimaand, werdt de* „ *Eerſte Steen aan deze Kerk gelegd, door Zij-* „ *ne Doorluchtige Hoogheid* WILLEM DEN VIJF- „ DEN, *Prinſe van Oranje en Nasſau, Erfſtad-* „ *houder, Erf-Gouverneur, Capitein, en Admi-* „ *raal Generaal der Verééнigde Nederlanden,* „ *&c. &c. &c., in deze plechtigheid vertoond,* „ *door* HANS WILLEM *Baron van* PLETTEN- „ BERG, *Raad in de Vroedſchap, Regeerend Bur-* „ *gemeester dezer Stad, en Raad ter Admirali-* „ *teit in Vriesland,*" als zijnde door dien Vorst daar toe ſpeciaal gevolmachtigd.

Wij hebben (onzes inziens) aangaande dit *Derde Onderwerp van* WILLEMS *werkzaamheden in de ſchijnbaar rustige dagen Zijnes rampſpoedigen Bewinds*, genoeg gezegd, om aan onze Lezeren te doen zien, dat de geleerde SCHARP de waar-

waarheid ſprak, toen Hij opzichtelijk WILLEM DEN VIJFDEN dit alles aanſtippende, (welke regelen wij volvaardig de onzen maaken) zich in ſubſtantie aldus hooren liet: „ *De Geleerdheid en de* „ *Weetenſchappen zijn door Hem bevoorderd!* „ *Hoe menig behoeftig Geleerde is door Hem on-* „ *derhouden! Hoe menig Konstenaar ondersteund,* „ *niet uit 's Lands, maar uit Zijne eigene mid-* „ *delen! Laten de Maatſchappijen der Geleerd-* „ *heid te* HAARLEM *en te* VLISSINGEN; *laat die* „ *der Letterkunde te* LEYDEN; *laat de Aca-* „ *demie der Teeken- en Schilderkonst in den* „ HAAG *en zoo veele anderen getuigen, wat* ORAN- „ JE ALLEEN, *voor de Geleerdheid over had! —* „ *Wie meer dan Hij, was de kundige Belijder,* „ *de hartelijke Voorſtander, de verſtandige Be-* „ *ſchermer van onzen gezuiverden Godsdienst?* „ *Dat het de* VRIESCHE SYNODE, *dat het* GRO- „ NINGEN, *dat het de jaarlijkſche* SYNODAALE „ ACTEN *van* ZUID- EN NOORDHOLLAND *bevesti-* „ *gen! — Geen ééne Gezindheid, zelfs de Jood,* „ *of haare billijke Vrijheid werdt door Hem be-* „ *waard en verdedigd: en nooit bevoorderde Hij* „ *gehaate Conſcientiedwang of Vervolging, die* „ VADER WILLEM *ten Lande hadt uitgedreven?* „ *Maar de* HERVORMDE GODSDIENST *door Hem be-* „ *leden, en aan Zijn Kroost ingeſcherpt; de naar-*

„ *ſti-*

„ *ſtige bijwooning der Godsdienſtoeffeningen; het*
„ *onafgebroken gemeenſchap houden aan de Ta-*
„ *fel des Heeren; de beſcherming van haare waar-*
„ *dige Bedienaars en Belijders; en vooral de werk-*
„ *dadige Godsvrucht aan de arme Leden van*
„ JEZUS CHRISTUS, *verſchaffen Hem alöm dit*
„ *getuigenis:* DEZE HEEFT WELGEDAAN AAN GOD
„ EN AAN ZIJN HUIS! — *Zoo lang de Neder-*
„ *landſche Kerk bloeit, leeft de naam des* VIJF-
„ DEN WILLEMS *bij onze Lofgezangen! Ge-*
„ *kuischte Toonen! waarmede wij den Lof der*
„ *Godheid zingen! Nooit had men U gehoord*
„ *in onze Tempelchooren! Nog zongen wij waar-*
„ *ſchijnlijk den kreupelen Zang van den woelzie-*
„ *ken* DATHEEN, *zoo niet de invloed van* ORANJE
„ *ons in het jaar* 1773 *onze uitmuntend verbe-*
„ *terde Pſalmberijming bezorgd had!*" (*) Kon het wel anders, of een Vorst, bezield met zulke edele ſentimenten omtrent de inſtandhouding en bevoordering van den redelijkſten, en te gelijk weldadigſten Godsdienst, moest deszelfs kracht en invloed op zijne handelingen, zoo wel bij bekommerende, als bij heugchelijke gelegenhe-

(*) Zie 's Mans Jubelrede, te Rotterdam uitgeſproken op den 25ſten Verjaardag van 's Vorsten Erfſtadhouderlijk Bewind, Bladz. 50 en 51.

heden ten toon ſpreiden? De beantwoording dezer vraage zal ten betooge van het opgegeven *Vierde Onderwerp* ſtrekken kunnen, waar bij wij WILLEM DEN VIJFDEN zullen leeren kennen, als een' *Vorst, gelaten en onderworpen aan de Hemelſche Voorzienigheid in onaangenaame gebeurenisſen; en daarentegen afkeerig van ijdele eerbetooningen ten koste of bezwaar van de Natie, zelfs bij de heugchelijkſte evenementen* Zijn Huis en *Geſlacht betreffende.*

D. Niets was 'er, uit hoofde van de *Erffelijkverklaring der Stadhouderlijke Waardigheden in het Huis van Oranje*, dat naa de voltrekking van des Vorsten Huwelijk, niet alleen door de Hooge Echtelingen, maar ook door het weldenkende gedeelte der Natie, met meerder ernst gehoopt en van den Hemel begeerd kon worden, dan de blijmaare te hooren, dat H. K. H. zich in eenen gezegenden toeſtand bevond, en 's Vorsten Huis (mogt het zijn) door de geboorte van een' Prins vermeerderd zoude worden. Van zulk eene gebeurenis, en wanneer het Vorſtelijk Kind bij het leven bewaard bleef, hong (menſchelijker wijze gedacht) de beſtendiging van 's Lands vastgeſtelden Regeringsvorm af: en zij, die op den duur nog altoos zwarigheid maaktén over de *Succeſſie in de Vrouwelijke Linie*, konden daar doo

van hunne vreeze ontheven worden. Geen wonder derhalven, dat toen *Z.* H. op het einde des jaars 1769, aan *H. H. Mog.* legaale kennis gaf van de reeds vergevorderde zwangerheid Zijner Gemaalinne, de blijdſchap zoo ten Hove als over de uitgeſtrektheid der geheele Republiek, op veeler aangezichten te leezen ſtondt, en de *Lentemaand* des volgenden jaars, (het aangekondigd tijdſtip der verlosſing) met verlangen werdt te gemoete gezien. Dan, die vreugde werdt bij de uitkomst in rouwe veranderd, en de opgevatte hoop ten eenemaale verijdeld, daar 's Prinſen Koninglijke Gemaalinne, naa het doorſtaan van eenen langduurigen en zwaaren arbeid, die veelen zelfs voor haar jeugdig leven vreezen deedt, in den nacht van den 23 *Maart* 1769, van een welgeſchapen doch helaas! dooden Prins verlost werdt. — Behoeven wij hier met veel omſlags te vermelden, welk eene ſenſatie en algemeene verſlagenheid het eerſte bericht van deze gebeurenis door het geheele Vaderland verwekte? Zulken onzer Lezeren, die met ons zich dat alles nog herinneren, zijn des ten vollen bewust, waarom wij zulks achterwegen laaten. Van meer belang zal het zijn, hier eenige aan ons ter hand gekomene bijzonderheden te vermelden, waar uit men des Vorsten Character en onderwerpelijk gedrag aan het

het vrijmachtig beſtel des Hemels, als een vrucht van Zijn geloof aan den Godsdienst die Hij van harte beleedt, in dien treurigen toeſtand ten duidelijkſten beſpeuren kon. Want, naa dat Hij aan Zijne droefheid en traanen over het verijdelen van Zijne hoop en verwachting, en over de gevaarvolle omſtandigheid waarin zich H. K. H. bevondt, eene korte poos den vrijen loop gegeven had, hernam de Reden haare plaats, en de Vorſtelijke Ziel was wel ſpoedig vatbaar voor den vertroostenden balſem van het Christendom, die Zijn Vriend en oude Leermeester in den Godsdienst, de *Eerwaardige* ROIJER, Hem toediende, door de herinnering, *dat de Godheid in alle haare handelingen met ſtervelingen ten allen tijde wijze en heilige oogmerken had, zelfs dan, wanneer dezelven niet overeenſtemden met de wenſchen en begeerten van den kortzichtigen mensch, die met zijn beperkt verſtand het verband der dingen in de Zedelijke, zoo min als in de Phyſique Wereld doorzien of omvatten kan. Dit moest Hem aanſporen om met eene Christelijke gelatenheid zich aan den wille Gods te onderwerpen: dezelve als Heilig en Goed te eerbiedigen, en daar in te berusten. De Godsdienst die* JEZUS CHRISTUS *had aan het licht gebragt, die Hij kende en geloofde, leerde hem, dat 'er in de Wereld*

niets bij geval, maar alles volgens het Plan door de Eeuwige Wijsheid ontworpen geſchiedde, waar naar de lotgevallen van den grootſten Monarch zoo wel als van den geringſten Dagloner geregeld zijnde, aan den mensch op deze Wereld zijne afhangelijkheid en nietigheid in vergelijking van den Hoogen God leerde kennen, en het ook in de toekomſtige Wereld blijken zoude, het beste en uitmuntendſte geweest te zijn, ter bevoordering van des menſchen eeuwig geluk. &c. &c. De Prins hoorde (volgens het ons medegedeelde bericht,) deze leerzaame troostredenen met veel opmerking aan, betuigde den Leeraar zijnen oprechten dank, en doelende op het laatſte gedeelte van 's Mans rede, voegde Hij 'er in ſubſtantie deze opmerkelijke woorden bij. „ *Mijne droef-*
„ *heid ſpruit niet voort uit een morren tegen Gods*
„ *Vrijmacht, of uit een trotsch denkbeeld dat* IK,
„ *om mijnen ſtand in de wereld, bevrijd had moe-*
„ *ten worden voor eene bedroevende gebeurenis,*
„ *die veelen mijner Natuurgenooten ondervinden.*
„ *Integendeel, ik erkenne op gronden van den*
„ *Godsdienst die ik van U geleerd hebbe, en van*
„ *harte gelove en belijde, dat ik bij God even*
„ *als alle Menſchen aan zonden ſchuldig ſtaa*
„ *en vergeving nodig hebbe; maar ik ſtorte traa-*
„ *nen over het verijdelen van mijne hoope, en*

„ *over*

„ *over het levensgevaar waar in zich de Prinçesſe*
„ *bevindt! God hoop ik, zal haar bij het leven*
„ *bewaren, en de gebeden, die ik vertrouwe dat*
„ *alle welmeenenden in den Lande ten goede*
„ *van mijn Huis zullen opzenden, genadig ver-*
„ *horen.*" Uitmuntende Charactertrek, die wij hier in WILLEM DEN VIJFDEN middagklaar ontdekken, en die ons geen twijffel overlaat om te erkennen, dat Hij ondanks Zijnen hoogen rang in de Wereld, en de verſtrooijingen aan denzelven zoo zeer verbonden, een Vorst was die *Godsdienst bezat;* dat Hij dus ſprekende toonde, *derzelver kracht in Zijne Ziele te gevoelen, en op Zijne bijzondere omſtandigheden toe te paſſen,* daar Hij, (in onderſcheiding van *ellendige Vrijgeesten,* die zich gewoonlijk aan Vorstelijke Hoven onthouden, waanende dat zij boven het gros der ſtervelingen verheven, ook de ſcheppers van hun geluk zijn, en daarom den toekomenden ſtaat van vergelding aan de overzijde des grafs beſpotten durven) Zijne afhangelijkheid aan God openlijk erkende; en te gelijk de plicht des ernſtigen Gebeds voor Hem en Zijn Huis onontbeerlijk keurde! — Trouwens, de Vorst werdt ook in deze zijne hoope niet te leur geſteld! God verhoorde de welmeenende gebeden, die op hoog bevel voor de herſtelling van de Vorstelijke

Kraamvrouw, en voor de bemoediging van de beide Hooge Echtelingen in dezen weg van beproeving, ten hoogen Hemel werden opgezonden, daar H. K. H. eerlange tot vorige krachten herſteld zijnde, die Gebeden in Dankzeggingen mogten veranderd worden, bij welke gelegenheid de verheugde Vorst voor het behoud Zijner geliefde WILHELMINA Zijne dankbaarheid, *door ruime giften aan Armen en Behoeftigen* op eene regt Vorstelijke wijze blijken deedt. Zoo als ook het geval was, toen eenige maanden daar naa, het leven van H. K. H. op nieuw in geen gering gevaar gebragt, doch ſpoedig gered was, door het herſtel uit eene gevaarlijke Kinderziekte, die Hoogstdezelve in de maand *December* overviel; welke omſtandigheid niet alleen het Stadhouderlijk Hof, maar bijzonder de braave Vorst op nieuw in diepen rouwe dompelde. „ *Zoo ooit*," (dus luid het aan ons medegedeeld bericht eenes geloofwaardigen Ooggetuigen) „ *Zoo* „ *ooit zich eene zuivere Huwelijksliefde* (*zoo zeld-* „ *zaam bij Vorsten*) *aan een Hof vertoonde, het* „ *was te dien tijde aan dat van* WILLEM DEN VIJ- „ DEN, *toen H. K. H. zich in den Haage, door* „ *de afzichtelijke en gevaarlijke Kinderziekte,* „ *in het prilſte van haare jeugd zag aangetast!* „ *Ondanks den raad der Geneesheeren, dat de*

„ *Vorst*

„ *Vorst zich van het bezoeken der Lijderesſe ont-*
„ *houden zoude, ſchroomde Hij niet om aan*
„ *dien plicht te voldoen, vertrouwende op de God-*
„ *delijke bewaring ten Zijnen opzichte, en op*
„ *diens macht, om Zijne geliefde Wederhelfte*
„ *van voor de poorte des doods terug te brengen,*
„ *en bij het leven te bewaren. — Ach!*" (hoorde men Hem dikwerf bij het beſchouwen der bijna onkenbaare Vorstinne zeggen: „ *Ach! wat*
„ *is de Schoonheid niet vergangelijk, wanneer de*
„ *hand der Almacht den zwakken en broozen*
„ *mensch aanraakt, en op het krankbed ter ne-*
„ *derlegd!*" Waar naa Hij, verzonken in droevige gepeinzen zich naar zijn Cabinet begaf, om voor het behoud zijner Echtvriendinne Zijne gebeden ten Hemel te zenden! Ook ditmaal verhoorde God des Vorsten bede! H. K. H. herſtelde van de krankheid, en werdt derwijze door 's Hemels gunſtige beſtelling bij de herſtelde gezondheid bewaard, dat Zij naa een tijdverloop van ruim *drie jaaren*, zich als eene blijde Moeder van ÉÉNE PRINÇESSE en TWEE PRINSEN beſchouwen mogt, daar Zij op den 28 *November* 1770 Prinçeſſe FREDERICA LOUIZA WILHELMINA; op den 24 *Augustus* 1772 den Erfprins WILLEM FREDRIK; en op den 15 *Februarij* 1774 den van alle weldenkende Nederlanders hartelijk

beminden, (maar helaas! in den bloei Zijnes levens op vreemden grond te vroeg afgeſtorvenen Vorst,) Prinſe WILLEM GEORGE FREDRIK, tot onuitſpreekelijke blijdſchap van 's Lands Ingezetenen in het algemeen, en van de Doorluchtige Ouderen in het bijzonder ter wereld bragt. Gebeurenisſen, die te regt als zoo veele bewijzen voor de goedkeuring des Hemels op den *vastgeſtelden Regeeringsvorm dezer Landen*, en *de Erffelijkverklaring der Stadhouderlijke Waardigheid in het Doorluchtig Stamhuis van Oranje*, door alle Verſtandigen en Welmeenenden in den Lande werden begroet, daar het welig bloeijen van den *Oranjeboom*, het lieve Vaderland, (menſchelijker wijze) ſcheen te waarborgen, voor de herleving der oude Staatstwisten, en de wederinvoering van eene op de proef voor 's Lands dierbaarſte belangen zoo nadeelig bevondene *Ariſtocratie*, of nog rampzaliger *Democratie*, waar door het geluk van Landen en Volken ten eenenmaale ondermijnd en verwoest wordt. Luttel moeite zou het ons kosten, om hier een aantal bladzijden te vullen, met het verhaal van de Plichtplegingen en Doopsplechtigheden, zoo ook van de rijke Geſchenken door 's Lands Hooge Machten aan de Vorſtelijke Kinderen gedaan. Dan, daar een tijdverloop van weinig jaaren, de waarde van al-

dien

dien omſlag en uitwendige Eerbetooning heeft doen kennen, zullen wij ons daar van onthouden, vertrouwende oneindig meerder ſtrookende met ons oogmerk te zullen handelen, wanneer wij eenige oogenblikken beſteden, om uit den rijken voorraad van *Anecdoten* thans voor ons leggende, eenige trekken op te geeven, die ons het Edel Character van den *Held dezer Geſchiedenis* in een bevallig licht zullen te beſchouwen geeven, dewijl Hij bij die gelegenheden blijken liet, dat Zijn hart in een zee van genoegen zwom, niet zoo zeer over den ſteeds vermeerderenden luister van Zijn Doorluchtig Huis en Geſlacht, dan wel over de vermoedelijke beſtendiging en vermeerdering van het algemeene Welzijn des Vaderlands, en den Hem toeſchijnenden bloei van alle deszelfs Ingezetenen.

Wanneer wij ons herinneren het geene wij zoo ſtraks vermeld hebben, namelijk, dat H. K. H. bevorens, niet dan naa eenen zeer langduurigen en allerſmertelijkſten arbeid doorgeworsteld te hebben, van eene *Dóode Vrucht* verlostte, en deskundigen zelfs door de vreeze beloopen werden, dat de afgematte Vorstinne weldra ten prooi des grafs verſtrekken zoude; dan laat het zich zonder onze aanwijzing zeer geredelijk bevatten, dat H. D. en K. H., hoe zeer verlangende naar de ge-

boorte van eene gezonde en welgeſchapene Vrucht, 'er echter oogenblikken waren, waarin men met een zekere huivering aan dat oogenblik dacht, zich het voorgaande in al deszelfs omſtandigheden herinnerende. Dan, het bleek op het einde, dat men zich onnodig bekommerd had: want toen het oogenblik der bevalling daar was, verloste H. K. H. zoo ſpoedig als gelukkig, dat de beangste Vorst het naauwlijks geloofde toen men Hem het bericht gaf van de geboorte eener gezonde en welgeſchapene *Prinçeſſe.* — *God dankende voor de gelukkige uitkomst, en voor den Zegen Hem en Zijn Huis geſchonken! Ook Hij, nam in navolging van Zijnen Doorluchtigen Vader, het pas geboren Kind in Zijne Armen, en droeg het op de aandoenelijkſte wijze aan de gunstige beſcherming des Hemels op.* Een der Hovelingen mogt daar naa te kennen geven, *hoe wenſchelijk het voor Z. H. zou geweest zijn, wanneer Hem eenen Zoon geboren was:* beantwoordde Hij zulks, met te zeggen: *Laaten wij met de wijze ſchikkingen des Hemels te vreden zijn wanneer de uitkomst niet beantwoord aan onze bijzondere inzichten; en ons onthouden van bedenkingen op dezelve te maken, om dat die niet ten vollen beantwoorden aan onze wenſchen!* Het vervolg leerde ook, dat de Prins die les in eigen Perſoon in acht nam, want

Hij

Hij beminde het Kind uitſtekend, en droeg de Prinçesſe tot Zijnen jongſten ſnik de tederſte liefde toe, derwijze, dat men Zijne beminde LOUIZA als de *Geliefdſte onder de Geliefden* mogt aanmerken. Intuſſchen ontſlipte de zoo evengenoemde aanmerking des Hovelings aan het ſtaalen geheugen van WILLEM DEN VIJFDEN niet, want toen H. K. H. in den vroegen morgen van den 24 *Augustus* 1772, op eene niet minder ſpoedige dan gelukkige wijze den *Heere* ERFPRINS ter wereld bragt, zoo bleek dit duidelijk, daar Hij, (ondanks de vreugde welke Zijne Ziel doorſtroomde over de geboorte eener Mannelijke Spruit, die Hij als den Erfgenaam van Zijne Waardigheden beſchouwen mogt,) die bedenking aan denzelven herinnerde, door dezen met eene Hem zoo eigene goedheid te vraagen: „ *Wel nu, nu* „ *heeft de Hemel mij een' Zoon gegeven! Zijt* „ *gij nu meerder dan voorheen voldaan, over het* „ *tegenwoordig heuchelijk Evenement voor mijn* „ *Huis en het geheele Vaderland?*" En, zonder het antwoord af te wagten, voegde de Vorst 'er bij: „ *Dank den Hemel met en voor mij over* „ *de geboorte van eenen* ERFPRINS. *Laaten wij* „ *bidden, dat Hij, tot mannelijke jaaren ge-* „ *komen zijnde, door daaden toonen mag, het voet-* „ *ſpoor te volgen van mijne Voorvaderen, tot be-*

„ *ſten-*

„ *ſtendiging van 's Lands Vrijheid, waar van*
„ *nu juist twee Eeuwen geleden, de grondſlagen*
„ *zijn gelegd geworden!*" — Een ander bericht inziende, ontdekken wij, dat de Vorst deze gevoelens van Zijn hart niet alleen aan iemand anders bij herhaling te kennen gaf, maar dat Hij dien dag, zijnde den 24 *Augustus*, bijzonder opmerkelijk vondt, wanneer Hij denzelven in vergelijking bragt met dien van het jaar 1572. „ *Toen*
„ (zeide Hij) *zag het 'er voor ons Land hopeloos*
„ *uit, en het Parijſche Moord-toneel bevlekte*
„ *dezen dag met bloed en traanen. Thans mo-*
„ *gen wij ons verheugen in het genot van alle*
„ *Burgerlijke en Godsdienstige Vrijheden!*" — Op zulk eene edele en regt Vaderlandlievende wijze dacht WILLEM DE VIJFDE bij deze heuchelijke gebeurtenis, en gaf zulks niet minder te kennen toen Hem eene tweede Mannelijke Spruit, de geliefde WILLEM GEORGE FREDRIK, op den 15 *Februarij des jaars* 1774 geboren wierdt, dit nieuwe Hemelſche gunstbewijs op de dankbaarſte wijze erkennende en op den regten prijs waardeerende, niet zoo zeer om den ſteeds toeneemenden bloei en aanwas van Zijn Doorluchtig Stamhuis; maar voornaamelijk, om dat Hij daar aan de beſtendiging van 's Lands Conſtitutie en het wezentlijk heil van 's Lands Ingezetenen verbonden re-

ken-

kende. Hier aan heeft men ook (naar ons inzien) toe te ſchrijven dat WILLEM DE VIJFDE bij de geboorte Zijner *drie Kinderen*, aan 's Lands Hooge Machten Zijne wenſchen en begeerten te kennen gaf, dat de Natie zich onthield, om geldverkwistende openbaare Vreugdebedrijven en prachtige Illuminatien ter Zijner eere en dat van Zijn Huis aan den dag te leggen, betuigende, *dat het Hem veel aangenaamer zoude zijn, wanneer de Ingezetenen hunne vreugde in het betonen van buitengewoone liefdadigheid aan Armen en Behoeftigen, door milde giften blijken deeden, zich verzekerd houdende van de bereidwillige toegenegenheid waar mede die liefdeplicht uitgeoeffend zou worden;* het welk ten gevolge had, dat buiten het onkostbaar losſen des Geſchuts, en het uitſteken van Vlaggen over de uitgeſtrektheid des Vaderlands, bij alle die gelegenheden geene andere vreugdebedrijven plaats hadden, en dat men op zeer veele plaatzen *buitengewoone Collecten* en inzamelingen voor de Armen deedt. Al het welke te vermelden, als tot dit werk niet behorende, thans door ons onnoodig wordt geacht, terwijl wij het van meer belang keuren, om de aandacht onzer Lezeren niet ſlechts te bepalen bij de weldadige zorgen voor de hulpbehoevende Ingezetenen door Z. H. bij het doen

van

van dit verzoek aan den dag gelegd; maar ook te gelijk om melding te maken van het ongemeen ſchitterend voorbeeld van menschlievendheid, dat de Vorst (*pas in de tedere betrekking van* VADER *geſteld zijnde*) aan den dag lei, in het waarſijk groot en verheven ontwerp, *om uit Zijne eigene bezitting, en zonder eenig bezwaar van de Natie,* EEN FONDS DAAR TE STELLEN EN IN WERKING TE BRENGEN, „ *waar door de* „ *agtergelatene Vaderlooze Weezen van Onder-* „ *Officieren, Trompetters, Tambours, Ruiters,* „ *Dragonders, Soldaten, Artilleristen, en Mi-* „ *neurs, in 's Lands dienst reeds geſneuveld en* „ *overleden, of op Gagie geſteld zijnde, eene be-* „ *hoorlijke opvoeding en verzorging genieten zou-* „ *den, en langs dien weg opgeleid tot nuttige* „ *Leden van het Vaderland.*" Een Plan, dat (onzes oordeels) het edel Character van WILLEM DEN VIJFDEN in het beminnelijkst daglicht plaatst, en uit dien hoofde alhier volledig en in alle deelen verdiend opgegeeven en gekend te worden, waarmede wij, naa alvorens eene belangrijke aanmerking vooraf gezonden te hebben, dit *Vierde Onderwerp van des Vorsten werkzaamheden in het meergemelde tijdvak,* en tevens deze VIERDE AFDEELING beſluiten zullen.

„ *God,*" (zegt een zeer beroemd Man, ſpree-

ken-

kende van de voortreffelijkheid en nuttigheid van het Huwelijk,) „ *God behoudt het Menſchelijk* „ *Geſlacht door het Huwelijk en door het huis-* „ *ſelijk gezelſchap. Men zegge wat men wil,* „ *deze band, die God zelve door de Natuur tus-* „ *ſchen twee Echtgenooten en tusſchen Ouderen* „ *en Kinderen legt, blijft altoos een zeer verée-* „ *renswaardige inrichting: en wijzer, beter, en* „ *doeltreffender had God het niet kunnen maa-* „ *ken.* — WAT AL NIEUWE GEWAARWORDINGEN „ ONTWAKEN NIET MET DEN NAAM VAN VADER? „ *zelfs de Hottentot en Kaffer, gevoeldt de* KRACH- „ TIGE TREK DER NATUUR *tot zijne Kinderen!* — „ *Met haare komst vermeerderen de behoeften;* „ DAAR DOOR WORDT HET NADENKEN OPGE- „ WEKT. DE VLIJT OPGESCHERPT. MEN WORDT „ VINDINGRIJK *en* SPAARZAAM. *En zoo groeit ons* „ *uitwendig geluk, en te gelijk de beſchaving* „ *van den Geest.* — VOOR IEDERE OPENLIJKE „ ECHT NEEMT HET ALGEMEEN DE VERZEKE- „ RING OP ZICH, *en de Schepper wil, dat elk* „ *dien heiligen band zal vereeren, en voor de ge-* „ *dachten ſchrikken om hèm door zijne harts-* „ *tochten te verbreken.*" Waar uit hij dit gevolg afleidt, „ *Dat Hij, die dezen band des Huwelijks* „ *tracht los te maaken en met den voet te trè-* „ *den, zijne Kinderen ongelukkig maakt eer ze*

„ ge-

„ *geboren worden. Vergetende, dat Hij die Kin-*
„ *deren wil teelen, dezelven ook moet opvoeden:*
„ *dat Hij, dus handelende, zich de edelſte vreugde*
„ *ontroofd, en den vasten tuin omverre rukt dien*
„ *de Vader des Menſchen geſteld heeft, en de wet-*
„ *ten verbreekt, die als een ijzeren muur om de*
„ *Eer, de Rust, en de Waardigheid van het*
„ *ganſche Menschdom ſtaan moest.*" (*) Zouden wij hier de bal geheel misſlaan, wanneer wij als zeker ſtellen, dat WILLEM DE VIJFDE, als ECHTGENOOT en VADER, de Eerwaardije en het voortreffelijke des Huwelijks gevoelende, de waarheid van dit gezegde erkend hebbe, dezelve toepaſſende op het *Militaire Wezen des Vaderlands*, welks nagelatene Weezen, veelal aan het noodlot overgelaten wordende, niet zelden tot een last der Burgerlijke Maatſchappij verſtrekken, of tot alle ondeugden opgroeijen? En dat Hij te dien tijde daar in willende voorzien, (ingevolge de ſtelling des zoo evengenoemden Schrijvers,) *de waarborging voor iederen Echt eenes braaven Soldaats op zich neemen wilde, door de werkelijke afzondering en aanwijzing van een important Fonds, waar uit hunne onmondige en wettige Kin-*

de-

(*) Zie SANDER *over de* VOORZIENIGHEID, *I. Stuk*, Bladz. 102–106.

deren, naa verloop van ſlechts weinige jaaren, zouden kunnen opgevoed, en tot nutte Leden van den Staat gevormd worden? Hoe dit zij, vast gaat het, dat de goede Vorst niet alleen dat weldadig voorneemen uitdacht, maar hetzelve ook voor een gedeelte ter uitvoer bragt; ſchoon het niet minder zeker is, dat de voltooijing van hetzelve al mede door des Vorsten onrechtvaardige verjaging uit Zijn wettig Erf- en Vaderland, eerst geſtremd, en vervolgens tot onbeſchrijflijk nadeel van honderden ongelukkige Weezen ten eenenmaale verijdeld is. Laaten wij voor zoo veelen onzer Lezeren, als van deze belangrijke zaak nimmer iets te weeten kwamen, dit alles door de onwraakbaarſte ſtukken en beſcheiden nader ſtaaven.

Wanneer men het *Reglement van Regeering voor de Provinçie en Stad van Utrecht*, van dato den 16 *April* 1674, ten tijde van Prinſe WILLEM DEN DERDEN vastgeſteld, en door de Drie Leden van Staat ter eener, en den STADHOUDER ter andere zijde beëedigd, inziet, dan blijkt daar uit ten klaarſten, dat onder alle de Prærogativen en Voorrechten, aan gemelde Z. H., en ook ingevolge het gebeurde in 1747, aan WILLEM DEN VIERDEN, en in 1766 aan WILLEM DEN VIJFDEN bij dat Reglement gedefereert en toegekend,

ook onder anderen geene van de minſte was, „ *Dat de Stadhouder in der tijd zoude hebben* „ *de begeevinge van de Præpoſituren, ofte Proost-* „ *dijën van de Vijf Capitulen binnen de Stad* „ *Utrecht aanwezig zijnde, zoo wanneer die* „ *zouden komen te vaçeeren,* ZONDER EENIGE „ NOMINATIE OFTE CONTRADICTIE VAN IE- „ MAND: *en dat de Welgemelde Stadhouder* „ *in der tijd, insgelijks zoude hebben de vrije* „ *en libere diſpoſitie van alle de Canoniſijen die* „ *in de Zes zoogenaamde 's Lands* of *Staaten* „ *Maanden*" (ook wel de *Onëvene Maanden* geheten, namelijk *Januarij, Maart, Meij, Julij, September,* en *November,*) „ *zouden komen te* „ *vaçeeren,* EN DAAR MEDE ZOUDE MOGEN DOEN „ EN HANDELEN NAAR ZIJN GOEDDUNKEN, EN- „ DE WELGEVALLEN." Een afſtand en overgifgifte, die op zich zelven aangemerkt, en aan de zijde der *Staaten 's Lands van Utrecht* beſchouwd zijnde, niet gering was. Want daar door renunçieerden zij *ten behoeve van den Stadhouder in der tijd*, van de inkomſten en voordeelen die bij hen bevorens genoten waren, van alle de *Præbenden*, welke in de zoo ewengenoemde *Onëvene* of *Staaten Maanden* vacant werden, vermits dezelven in eenen Stadhouderlozen tijd, niet ten voordeele van 's Lands Kaſſe verkocht; maar als *Tour-*

amp-

ampten, of *Beneficien*, ſtaande ter *privative diſpoſitie van de Staatsleden*, aangemerkt werden, die dezelven naar goedvinden verkogten of aan hunne Vrienden vereerden, dan welk recht als nu aan den Stadhouder kwam. — WILLEM DE VIJFDE had dus een onbetwistbaar recht om met de alzoo vacant gewordene *Canonifijen* naar zijn goedvinden te handelen, en de *Præbenden* derzelver *weg te ſchenken* of te doen *verkopen*, welke laatſte manier aan Hem het meest beviel, niet zoo zeer om *Aanhangelingen* te maaken, of om *Zijne ſchatkist daar mede aan te vullen*; maar om de daar uit voortſpruitende Capitaalen onder eene bijzondere Adminiſtratie te brengen, ten einde des goedvindende daar over naar welgevallen te beſchikken. (*) Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat

(*) Het is hier de tijd noch de plaats, om over het *Regeerings-Reglement van de Provincie en Stad Utrecht* dat alles te zeggen wat wij 'er in dit Werk van moeten zeggen, *dewijl het den* ERFSTADHOUDER *zoo veel leeds berokkende*, en bij ons ten allen tijde niet anders is aangemerkt, *dan als de bal, dien de Ariſtocraten opwierpen om* WILLEM DEN VIJFDEN *den voet te ligten, door de Natie tegen Hem in het Harnas te jaagen en hunne macht en gezach uit te breiden*, zoo als wij in het vervolg duidelijk zullen te zien geeven. — Met dit alles, kunnen wij opzichtelijk het gezegde in den Text niet nalaten, onze Lezers hier te doen

dat de vacant gewordene *Præbenden*, te dien tijde voor eenige duizenden Guldens verkocht werden,

zoo

opmerken, hoe valsch en hatelijk het voorwendſel was van de beſtrijderen des bewusten *Regeerings-Reglements*, het onkundig deel der Burgerij opruijende, door dezer aandagt ook te bepalen *bij de Dispoſitie over de helft der Vacante* PRÆBENDEN. *Hier door maakte de* STADHOUDER, (volgens hun voorgeven,) *zich Afhangelingen wanneer Hij dezelve vereerde.* — *Verkocht Hij de* PRÆBENDEN, *dan vulde Hij Zijne Schatkist met het eigendom der Provincie.* — *Dus, hoe men het beſchouwde, die macht des Stadhouders was nadeelig voor de Burgerlijke Vrijheid.* — Intuſſchen het een zoo wel als het ander was een lompe leugen. — De Prins vereerde de PRÆBENDEN niet, *maar liet ze verkoopen.* En te recht: want het was Zijn eigendom, Hem wettig toegekend; en het geld dat de Koopers voor die PRÆBENDEN betaalden, was zijn geld. Derhalven had Z. H. die Kooppenningen in Zijne ſchatkist kunnen laaten ſtorten, en niemand kon Hem zulks met reden betwisten of ten kwade duiden. Dan, ook dit begeerde de goede Vorst niet: Hij hield dien ſchat afgezonderd, en wijdde denzelven toe aan het edelst en menschlievendst gebruik dat 'er immer van gemaakt kon worden, zoo als ons het vervolg in den Text leeren zal. — Dit de waare ſtaat des gevals zijnde, wie gevoelt dan niet de ongerijmdheid en het kwaade oogmerk dat men had, toèn men te *Utrecht* van alle kanten een kreet deedt opgaan over dat drukkend Regeerings-Reglement, derwijze, dat 'er het geheele Vaderland door in rep en roere raakte, en te gelijk de afgrond geopend werdt, waar in *Conſtitutie*, *Erfſtadhouder*, en *Volksgeluk* geſtort, en aan het

ſchrei-

zoo laat het zich zeer gemakkelijk bevatten, dat die Capitaalen onder eene behoorlijke administratie gesteld, en de jaarlijksche Interessen almede tot Capitaal aangelegd wordende, zulks de Hoofdsom in eenige jaaren zeer aanzienlijk maaken moest, en van hier, *dat het zelve ten jaare 1773, tot een Capitaal van f 261,000 was geaugmenteerd*, en telken jaare nog vermeerderen moest. Uitmuntend Fonds in de daad, voor een' goedhartig' en zulk eene goudmijn niet behoevend' of begeerend' Vorst, om 'er ten algemeenen nutte een uitstekend goed gebruik van te maaken! Zoo als dan ook duidelijk ten jaare 1771 bleek, daar *Z. H.*, ten einde de benarde *Zeeuwen* (gelijk wij hier boven, Bladz. 66, gezegd hebben,) bij de UNIE te bewaren, uit het zelve *f* 100,000-:-: ten gebruike gaf, zonder daar voor eenige Rente te begeeren, en zelfs op Conditie: „ *dat de Hee-*
„ *ren Staaten van Zeeland, voornoemde Somma*
„ *zouden kunnen restitueeren, tijde, wanneer*
„ *het hunne Provinçiaale Kas het best zoude con-*
„ *venieeren.*" (*) 'Er bleef dan derhalven, naa aftrek

schreijend oog van elken waaren liefhebber des Vaderlands ontogen zijn.

(*) Wanneer men deze Periode in de Obligatie door welgemelde *Staaten van Zeeland* op den 16 *December* 1771

trek van de verſtrekte *f* 100,000-:-: ten jaare 1773 nog *f* 161,000-:-: in dat Fonds: en daar Z. H. op de beste gronden berekenen kon, dat het zelve in weinig jaaren tot die hoogte zou geſtegen zijn, om 'er het zoo ſtraks opgegeven *Inſtitut*, ten nutte van ongelukkige Weeskinderen van braave Onder-Officieren en Soldaten nagelaaten, van te ſtichen, zoo oordeelde Hij van dit Zijn weldadig en menschlievend oogmerk *in het generaal*, reeds op den 10 *Julij* 1773 aan de *Staaten 's Lands van Utrecht* præallabele kennis te moeten geeven, met bericht tevens, *dat*

Hij

gepaſſeerd, overweegd, dan dunkt ons klaar en duidelijk te zijn, dat Z. H. zeer onverſchillig dacht over deze, door Hem zoo cordaat ten gebruik gegevene *Tonne Golds*. Het was even zoo goed als gezegd: „ *Kunt gijlieden Reſtitutie doen wanneer het U welgaat, het zal mij wel zijn: doch zoo U dat niet mooglijk is, ik zal 'er U nooit om vraagen!*" — De *Zeeuwen* hadden derhalven die ſom kunnen behouden. Dan dit deden zij niet. *Als eerlijke en erkentelijke Mannen, losten zij ten jaare* 1784 *die ſchuld af*, en zoo wij wel onderricht zijn, *kan daar van nog heden ten dage* (op de Provinciaale Rekenkamer der toenmalige Staaten) *het bewijs gevonden worden, in de Rekening van het jaar* 1784, *in het Capittel van Afloſſingen, zoo ook, aan de Lias der Stukken bij dezelve overgelegd, alwaar zich, de door den Theſaurier* REIGERSMAN *gequiteerde Obligatie, bevindende is.*

Hij voornemens was, om in vervolg van tijd, dat Inſtitut in éene der kleine Steden van het Sticht werkelijk tot ſtand te brengen. Eene keuze, die niet alleen het doorzicht en de edelmoedige belangeloosheid van den Vorst in dit opzicht kennen doet, dewijl Hij dus doende, die Provinçie, uit welker oude Conſtitutie en Regeerwijze het Fonds oorſpronglijk was, de voordeelen toekende, die daar uit bijzonder aan deszelfs Ingezetenen moesten te beurte vallen; maar die ook boven dien, wat het wezen der zaake betreft, *als eene complete afſtand van een aan Hem alſins wettig toekomend Eigendom beſchouwd moet worden.* Laaten wij, om des Vorsten weldadig oogmerk nader te leeren kennen, Hem zelven hooren, door het plaatſen van den Brief dien Hij op den 10 *Julij* 1773 aan de *Staaten van Utrecht* ſchreef. Dus luid dezelve:

EDELE MOGENDE HEEREN! BIJZONDERE GOEDE VRIENDEN!

„ Wij zijn al eenen geruimen tijd van intentie
„ geweest, om uit de Penningen die van wegens
„ *verkochte* PRÆBENDEN in Ons *Comptoir der*
„ *Annaten* zijn berustende, eene Fundatie te
„ ſtichten in eene der kleine Steden van de Pro-

„ vinçie van Utrecht, die wij, of zoo het God
„ niet behaagde, dat wij zoo lange mogte leven
„ tot dat het geëxecuteert wierde, de Erfſtadhou-
„ der in der tijd, daar toe het Convenabelſte zou-
„ de vinden, ten einde in dezelve te plaatſen
„ *Vaderlooze Weezen van Onder-Officieren, Trom-*
„ *petters, Tambours, Ruiters, Dragonders, Sol-*
„ *daten, Artilleristen, en Mineurs*, welke ge-
„ ſneuveld of wel overleden zijn, nog in 's Lands
„ dienst zijnde, of hun Gagement bekomen heb-
„ ben; doch zoodanig, dat geene Kinderen daar
„ in zullen kunnen worden geplaatst, zonder
„ voorkennis en approbatie van den *Kapitein Ge-*
„ *neraal* in der tijd, en zulks, *zonder onderſcheid*
„ *op wat Repartitie de Ouders zullen hebben ge-*
„ *diend.* (*) Aan Ons of aan den *Kapitein Ge-*
„ *ne-*

(*) De goede Vorst (men vergunne ons deze aanmerking) toonde dus in dit opzicht, *alle Militairen als* ÉÉN GEHEEL LIGCHAAM *te beſchouwen, ſchoon zij op onderſcheidene Provinçien gerepartitieert waren, en door dezelven moesten betaald worden.* Wie ontdekt hier niet de WAARE GELIJKHEID in den eigentlijken zin van dat aanlokkelijk en betoverend woord, waar mede men in laater tijd zoo veel onheils brouwde voor het geheele Vaderland? — De PRINS toonde hier geen onderſcheid tusſchen *Soldaat* en *Soldaat* te maaken. Hij beſchouwde hen *allen Gelijk*, als dienende *éénen Heer*, en allen op Hem, als *Kapitein-Generaal*, even gelijke betrekking

„ *neraal* in der tijd reſerveerende, zodanig Re-
„ glement omtrent dat Huis te maaken, als tot
„ het meeste welzijn van het zelve, en van de
„ daarin opgebragte Weezen zullen vinden te be-
„ hooren.

„ Wij hebben die *Penningen in Obligatien op*
„ *de Provinçie van Utrecht* doen aanleggen, be-
„ dragende dezelven thans reeds eene ſomma van
„ *f* 161,000-:-:. Doch hebben wij bovendien,
„ nog aan de *Provinçie van Zeeland* uit dit
„ Fonds voorgeſchoten *f* 100,000-:-: die wij
„ van intentie zijn, wanneer het immer of ooit
„ behagen zal aan gemelde Provinçie, omme de-
„ zelve te restitueeren, bij het zelve Fonds, waar
„ uit zij ter leen genomen zijn, weder te voe-
„ gen: hoe zeer wij aangenomen hebben dezel-
„ ve nimmer te repeteeren, en dus zullen moe-
„ ten afwachten, dat de *Finantie van Zeeland*
„ in een floriſanter ſtaat zijnde, de Heeren Staa-
„ ten,

king hebbende. Denkbeelden, geheel verſchillende van die der latere doordrijvers van het overdrevendst *Fœderalisme*, in 1784 tot 1787, die eene distinctie maakten tusſchen *Soldaten* die *Zij* betaalden, en tusſchen *Soldaten* die door andere Provinçien betaald werden. De *eerſten*, ter bereiking van ſnoode oogmerken *met weldaden overladende*; de *anderen*, even als Pesten, *op hun Grondgebied niet willende dulden.*

„ ten, uit eigene beweging goedvinden, de voor-
„ gemelde *f* 100,000·:·: aan dit Fonds te res-
„ titueeren. (*)

„ En hebben Wij voorgenomen, om geduu-
„ rende Ons geheele leven, alle de PROOSTDIJEN
„ en PRÆBENDEN, die in de *Vijf Capittulen* der
„ Provinçie Utrecht zullen komen te vaçeeren;
„ als mede alle de PRÆLATUURSCHAPPEN *van*
„ *St. Catharijnen Præbenden ter Horst, en Com-*
„ *manderijen*, aan de meestbiedenden Publiek te
„ doen verkoopen en de Penningen daar van pro-
„ venieerende, als mede de Interesſen die daar
„ uit zullen provenieeren, in Obligatien op de
„ *Provinçie Utrecht* aan te leggen, vermeenende
„ dat in den jaare 1793, of wel eenige jaaren
„ vroeger, een ſuffiçient Fonds ter bereiking
„ van ons oogmerk in Caſſa zal zijn. (†)

„ Wij hebben vermeend, U EDEL MOGENDEN
„ van deze Onze intentie kennis te moeten ge.en,
„ op dat hier van in Uw EDEL MOG. Registers
„ een blijk zoude gevonden worden: en Wij twij-
„ fe-

(*) Men herinnere zich hier wat wij hier voren Bladz. 150 *in de noot*, aangaande de restitutie gezegd hebben.

(†) Dat WILLEM DE VIJFDE hier niet buiten den waard rekende, zullen wij in de BIJLAGEN *tot deze Afdeeling* ten duidelijkſten bewijzen.

„ felen niet, of Uw ED. MOG. zullen ter zijner
„ tijd aan dit Ons oogmerk coöpereeren, aan
„ hetzelve alle moogelijke façiliteit toebrengen, en
„ de daar toe vereischt wordende immuniteiten
„ gaarne accordeeren.

„ Waar mede,

„ EDELE MOG. HEEREN, BIJZON-
„ DERE GOEDE VRIENDEN!

„ Wij Uw EDEL MOG. bevelen in Gods Hei-
„ lige Protectie.

(Onder ſtaat)

Uwer Ed. Mog Dienstwillige Dienaar.

(Is geteekend)

W. P. v. ORANJE,

(Lager ſtaat)

Ter Ordonnantie van Zijne Hoogheid,

(Is gecontraſigneert)

T. J. DE LARREY.

In 's Gravenhage
den 10 *Julij* 1773.

Het

Het laat zich zonder onze voorlichting zeer gereedelijk vatten, dat deze, over het geheel beſchouwd, regt *Chriſtelijke*, *Menſchlievende*, en voor de *Militairen* in het bijzonder, waarlijk *Vaderlijke* dispoſitie van *'s Lands Erfſtadhouder*, met de levendigſte aandoening bij de *Staaten 's Lands van Utrecht* vernomen werdt. Zoo ook, dat zij die hier van kennis kregen, zeer nieuwsbegeerig waren, of het etablisſeeren dier *Fundatie* aan *Amersfoort*, *Rheenen*, *Wijk bij Duurſtede*, of *Montfoort* ten deele zoude vallen, dewijl Z. H. zich daaromtrent in de zoo even medegedeelde Misſive niet bepaaldelijk had geëxpliceert. Dan, het duurde niet lang, of het bleek dat de Vorst dat important voordeel aan de kleine Stad *Wijk bij Duurſtede* had toegedagt. Een Stad, die in welvaart voor die van een groot aantal Dorpen ſints veele jaaren de vlag ſtrijken moest, en welks Ingezetenen zich door des Prinſen keuze, bij de hoop op gelukkiger tijden niet weinig zagen opgebeurd, (*) toen zij ontwaar werden, dat Z. H. wer-

(*) Het is voor eenen opmerkzaamen beſchouwer van het thans zeer vervallen, en diep vernederd *Wijk bij Duurſtede*, eene ſtoffe van verwondering, dat deszelfs Bewoneren, zich in vroeger en gelukkieer dagen niet bediend hebben, van de groote voordeelen welke de natuurlijke lage dezer Stad, als

werkelijk een groot en bij uitnemendheid zeer geſchikt locaal, tot het ſtichten dezer Fundatie voor een ſom van *f* 9000-:-: binnen hunne Stad had doen aankoopen en transporteeren, aan den Ontfanger van het *Comptoir der Annaten* binnen de Stad Utrecht gevestigd, zijnde ten dien tijde de Heer Mr. WILLEM KRAAYVANGER, aan wien intusſchen de zorg voor het behoorlijk onderhoud door Z. H. was opgedragen, die dan ook aan dien last getrouwelijk beantwoordde tot aan het jaar 1784, toen dat kostbaar en ruim gebouw, weleer bewoond door den Hoogleeraar DAVID DE GORTER, op de eigendunkelijkſte en gewelddadigſte wijze overmeesterd werdt door de Hoofden der Opſtandelingen, zijnde de beruchte DE KOCK, DE NYS, en den Leydſchen Mennoniten Predikant F. A. VAN DER KEMP, die een proef met het gering en onbeduidend WIJK BIJ DUURSTEDE, ter *ondermijning van 's Lands Conſtitutie*, en de *verjaging van den Stadhouder* willen-

als *aan den Rhijn liggende*, hen aanboodt. — Is 'er eene plaats in het gantſche *Sticht*, daar men met een goed gevolg *Koophandel* drijven kan, het is *Wijk*. — Met dat al, men maakte nimmer eenig gebruik van dit groot voordeel. — Geen wonder derhalven, dat men zich van des *Prinſen Fundatie* groote voordeelen en gelukkiger dagen beloofde.

lende neemen, aldaar alles in rep en roere ſtelden, (*) en hunnen ziedenden haat tegen den goeden Vorst ook onder anderen daarin blijken deden, dat zij aan hunne bijééngeraapte benden van *Auxiliairen*, des Vorsten Eigendom tot een verblijf aanwezen, waar door in ruim twee jaaren tijds, dat wel eer kostbaar en proper Huis, met deszelfs Tuinen en verdere Aanhorigheden, in een afzichtelijke *Barak* of *Caſern voor Soldaten* veranderd, en in zulk eenen vervallen toeſtand ge-

(*) Wanneer men het gebeurde in die dagen binnen het onbeduidend, en in zeker opzicht gering WIJK BIJ DUURSTEDE, in deszelfs omvang met opmerking beſchouwd, dan is men genoodzaakt om te beſluiten, dat de in den Text genoemde *Toongeevers* met deze kleine Stad begonnen, met geen ander desſein dan, om bij het welgelukken, even hetzelve in grootere Steden te onderneemen. — In 1784 begonden zij te WIJK de nieuwe kunst, *om Wettige Regenten die hun in den weg ſtonden, zoogenaamd te* CONGEDIËEREN, en de Heeren DE JONCHEERE en CURTIUS, ſtrekten tot eene eerſte proeve van de geweldadige *Remotien*, die vervolgens in andere Steden en Gewesten ondernomen werden. De *Staaten van Utrecht* onderling verdeeld zijnde, en de onlusten te WIJK, ondanks den mad des Prinſen niet krachtdadig *willende* ſtuiten, had dit ten gevolge, alle de rampzalige gebeurenisſen die 'er op gevolgd zijn, die ten duidelijken bewijze ſtrekten, *dat men 'er het kleine* WIJK *aan waagde, om te zien welk een bijval het elders ondervinden zoude.*

gebragt was, dat veelen voor deszelfs totaale ruïne ten hoogſten beducht werden. — Dan, toen in het jaar 1787, al die euvelmoed geſtuit werdt, en de zaaken wederom, zoo veel mogelijk, op den ouden voet gebragt werden, liet Z. H. het door de *Auxiliairen* vreesſelijk verhavend en ontredderd gebouw, (door Hoogstdenzelven tot een verblijf voor ongelukkige Weeskinderen verordend,) wederom ten zijnen koste in vorigen ſtaat brengen, en vervolgens in de beste order onderhouden, tot in het begin des jaars 1795, toen niet alleen het door dien Vorst bijéengezamelde FONDS voor Zijne geprojecteerde FUNDATIE te WIJK BIJ DUURSTEDE, bedragende omtrent EEN MILLIOEN GULDENS, aan de Adminiſtratie van den *Ontfanger der Annaten*, den Heere LOTEN ontnomen werdt; maar deze, door de zich onwettig opgeworpen hebbende *Proviſioneele Repræſentanten 's Lands van Utrecht*, genoodzaakt werdt, dien aanzienelijken ſchat, benevens zijn *geheel Comptoir*, met alle deszelfs *Chartres*, *Boeken*, en *Papieren*, op de voorgaande Finantie der Staaten over te brengen, die aan dien last, zijnes ondanks, dan ook heeft voldaan op den 24 *Augustus* 1795. Een bedrijf, waar door het weldadig en menschlievend oogmerk van den besten, doch toen ten Lande uitgejaagden Vorst, ten nutte van Arme

en

en van hunne Ouderen beroofde Weezen, ten eenenmaale verijdeld en in den afgrond der Revolutie is geſmoord geworden; derwijze, dat 'er heden ten dage binnen de Stad WIJK BIJ DUURSTEDE geen ander zichtbaar overblijfzel van beſpeurd wordt, dan, de door het gedurig herbergen van eenige honderden Soldaten, bijna onbewoonbaar gewordene uitgeſtrekte Gebouwen en Tuinen, welke bij alle *weldenkende Wijkenaaren* niet dan met innigen weêdom hunner zielen daaglijksch aanſchouwd worden, en hun geduurig herinneren doen, welke onberekenbaare nadeelen door dat alles aan die thans kwijnende en verarmde Stad, ondanks de ernſtigſte Vertogen om redres en bijſtand, zijn toegebragt. (*) Rampſpoedig gevolg, dat de woeste Revolutie des jaars 1795, ook in dit opzicht, voor de Christelijke en

(*) ONDANKS DE ERNSTIGSTE VERTOGEN OM REDRES, zeggen wij: want welke pogingen de Regeering der Stad WIJK BIJ DUURSTEDE ſints eenige jaaren heeft aangewend, om de Stad, in plaatſe van des Stadhouders geprojecteerde *Fundatie*, met een ander *Inſtitut* begunſtigd te zien, het heeft geen gevolg gehad. Zoo als wij in de volgende BIJLAAGE nader zien zullen, als bevattende eenige bijzonderheden van 't geen 'er van het *geheele Fonds* des overledenen *Erfſtadhouders*, en de in 1775 aangekochte Gebouwen binnen gezegde Stad, tot heden geworden is.

en geregelde Opvoeding van zoo veele onmondige en verlatene Weezen, tot nuttige Leden der Burgerlijke Maatſchappij en den dienst des Vaderlands veroorzaakt heeft! De waare Menſchenvriend zal bij de overweging van dit alles, (dit vertrouwen wij) een' gevoeligen traan ſtorten! — Dan daar ZIJNE MAJESTEIT, onze tegenwoordige Koning, met het verordenen en tot ſtand brengen van ſommige inrichtingen ten nutte van het opkomend Geſlacht, ten einde dezen voor hun volgend leven tot den dienst des Vaderlands bekwaam te maaken, zich onledig houdt; daar vleijen wij ons met de ſtille hope, dat die Vorst ter gelegener tijd het begonnen Ontwerp van WILLEM DEN VIJFDEN ten uitvoer zal doen brengen! met welken wensch wij van deze zaak afſtappen. — Wij hebben (naar ons inzien,) het door ons opgegeven *Vierde Onderwerp van* WILLEM's *werkzaamheden, in het eerſte tijdvak van Zijn weldadig doch nutteloos gemaakt Beſtuur*, aan onze Lezeren genoegzaam doen kennen, en zouden nu kunnen overgaan tot de behandeling van het *Vijfde* of *Laatſte*. Dan, daar wij over dat allerbelangrijkst onderwerp al vrij wat hebben voor te dragen, en deze *Afdeeling* daar door te zeer de uitgebreidheid van de voorgaanden zou overſchrijden, zullen wij hier voor een korte poos onze penne

eenige rust, en onzen Lezeren gelegenheid tot nadenken over het verhaalde verſchaffen, ons verzekerd houdende, dat het niet ontbreken zal aan de zoodanigen, die een' gevoelvollen traan aan de Nagedachtenis van den Menschlievenden Vorst gewijd, in hun oog voelende drijven, in navolging van den grijzen BERKHEY erkennen zullen:

„ Zachtmoedigheid, en Liefde, als Wachters aan Zijn drempel,
„ Verzelden Hem getrouw, alöm, bij elken tred.
„ Vol werkzaamheid aan 't Hof, vol aandacht in Gods Tempel,
„ Was Land en Volk Zijn wensch, Zijn doelwit, Zijn gebed!
„ Vergeefs wou gunst of haat den uitſlag overhalen
„ Des Evenaars in 't hart, 't Geweten leedt het niet:
„ Geen aasjen willekeurs onteffende Zijn ſchalen,
„ Maar 't Recht voerde in Zijn Ziel een onbepaald gebied.
„ Teêrhartig, zacht van Ziel, genegen tot ontfermen,
„ Vond Weeuw, en Wees bij Hem een Vaderlijk onthaal;
„ Nooit was Zijn milde hand geſloten voor 't erbarmen;
„ Nooit was Zijn goedheid ſchijn, Zijn mededogen praal.

BIJ-

BIJLAGEN,

Behoorende tot nadere opheldering van het ſlot dezer VIERDE AFDEELING.

Daar het aan ons, door een reeks van de geloofwaardigſte beſcheiden gebleken is, dat Z. H. niet ſlechts bij het neemen Zijnes weldadigen beſluits, *om binnen eene der kleine Steden van de* PROVINCIE UTRECHT, *de in den Text gemelde* FUNDATIE *te ſtichten*, met dat Plan bijzonder ingenomen was; maar daar geduurende *geheel Zijn leven* mede ingenomen bleef, en Hij het zelve Zijn FAVORIT PLAN noemde, daar zal het, zoo wij vertrouwen, onze Lezeren niet onverſchillig kunnen zijn te verneemen, hoe het ſints de Revolutie des jaars 1795 tot op den huidigen dag, *zoo met het toen door Z. H. bijéngegaderde* FONDS; *als met het in* 1775 *reeds aangekochte* LOCAAL *binnen de Stad* WIJK *is afgeloopen*, met dat gevolg, dat 'er tot heden nog niets van tot ſtand gekomen is, niettegenſtaande Z. H. in het jaar 1804 (*bij gelegenheid dat 'er een* PLAN VAN SCHAÊVERGOEDING IN GELD, *voor de aan Hem en Zijn Huis*

in 1795 *toegebragte verliezen hier te Lande ontworpen, gereguleert, en naar allen uiterlijken ſchijn finaal tot ſtand gebragt was,) zich als nog voor de oprichting van die* FUNDATIE *bijzonder interesſeerde, daar Hij het* FONDS VAN DE ANNATEN, *niet onder de geproponeerde Schaêvergoeding ten Zijnen behoeve wilde betrokken hebben; inſteeren blijvende op het nog in ſtand brengen van de Fundatie. En tevens Zijne Gevolmachtigden tot het reguleeren der toen aangebodene, doch achtergeblevene Schaêvergoeding, expresſelijk in last geevende,* VAN DAT PRINÇIPE NIET AF TE GAAN, *maar te bewerken, dat de geldſommen tot bereiking van des Prinſen oogmerk bijéengezameld, tot geen ander einde mogten worden geëmploieert, dan ten nutte en behoeve van 's Lands Armée.* (*)

De

(*) „ Opmerkelijk is het," (*dus leezen wij in één der thans voor ons liggende Anecdoten*) „ dat Z. H. zulk een „ groot belang ſtelde in de voltooijing van dit Zijn FAVORIT „ PLAN, ten behoeve van de ongelukkige Weezen van „ 's Lands Armée, niet ſlechts toen Hij nog in de Repu„ bliek was; maar dat Hij 'er nog even zeer voor zorgde, „ naa dat Hij het Land ontweken was, en op uitheemſchen „ grond zwerven moest. — *De Vorst wilde ten tijde dat „ Hij nog in het Land was, nimmer hooren van het Fonds „ der Annaten te verminderen, zoo min als van verlen„ ging van tijd om de* FUNDATIE *in werking te brengen. „ Zijne oogmerken bleven altoos dezelfde, zelfs in tijden van „ geldgebrek.* Op zekeren tijd dat 'er contanten noodig, en „ niet genoeg voor handen waren, gaf één der Domeinraa„ den aan Z. H. in conſideratie, *om in den preſſanten*

„ *nood*

De mededeeling van de volgende ſtukken, eene bijzondere betrekking op ons Geſchiedverhaal hebbende, en over dat voor veelen *nog* duister gebleven Onderwerp een aanmerkelijk licht verſpreidende, zal daar toe kunnen dienen.

Hoe zeer, uit het gene wij in den Text gezegd hebben, bij elk onbevooroordeeld Lezer geen de minſte twijffel kan overblijven, dat het *Comptoir van de Annaten*, binnen de Stad *Utrecht* geadminiſtreert wordende door den Heer LOTEN, *als een wettig Eigendom van Z. H. moest beſchouwd worden*, en het eene bewezene waarheid is, dat het zelve ondanks de Revolutie, in geenen deele aan de *Provinçie Utrecht* vervallen was, maar tot de achtergelatene Domeinen en Bezittingen van den Stadhouder behoorde; zoo maakten de Leden van het toenmalig *Adminiſtratief Beſtuur 's Lands van Utrecht* geene zwarigheid, om dien ſchat als (quaſi) aan het Volk van *Utrecht* vervallen aan te merken, en mitsdien den Ontvanger LOTEN te gelasten, *de Gelden en Effecten, met alles wat tot zijn Comptoir behoorde, op de Provinçiaale Finantie over te brengen.* Zeker met

„ *nood, eenige Gelden uit het Fonds der Annaten ſlechts*
„ TER LEEN *te ligten.* Doch de Prins driftig wordende,
„ nam dit zeer euvel op, zeggende: *Ik wil aan dat Fonds*
„ *niet geraakt hebben! Dat zal niet verminderd worden;*
„ *en ik zal hem nimmer voor* MIJN VRIEND *houden, die mij*
„ *met zoodanige Propoſitien voorkomt.*" — Welk een Edel,
„ en navolgenswaardig Character ziet men hier niet ten
„ toon geſpreid!!!

met geen ander oogmerk, dan om daar over naar welgevallen te beſchikken, even gelijk zij, en die van het *Stedelijk Beſtuur* dier Stad, voornemens waren te doen met de *Kerkgebouwen* en de verdere aanzienelijke *Eigendommen* van de *Vijf Capitulen* binnen de Stad *Utrecht* ſints veele Eeuwen aanwezig geweest zijnde. —— Dan, de ondervinding heeft geleerd, dat die Lieden in het eene geval zoo wel als in het andere den bal ellendig misſloegen: want de *Capitulairen* zich tegen die willikeurige handelwijze krachtdadig verzettende, werden naa verloop van eenen geruimen tijd, (toen 'er een meer gematigd Beſtuur hier te Lande was ingevoerd) in den wettigen Eigendom van hunne Bezittingen bevestigd. (*) En wat het *Comptoir van de Annaten* betreft,

(*) Wij hebben in het VI. DEEL van onze GESCHIEDENIS VAN DEN OORLOG (Bladz. 197—233) over het gedrag der toenmalige Gezagvoerders over het *Gewest* en de *Stad Utrecht*, opzichtelijk de *Capittelgoederen*, gehandeld, en de mislukking hunner gewaagde pogingen aangewezen, waarom wij 'er hier niets van herhalen zullen. —— Intuſſchen kunnen wij bij deze gelegenheid niet nalaten te doen opmerken, dat de zoo evengenoemde onwettige Gezagvoerders te dien tijde, *'s Lands Advocaten de zaak der Annaten* zeer verkeerd en ter kwader trouwe moeten hebben voorgedragen, daar deze *Rechtsgeleerden*, (ten betooge van de onwettigheid der gevoerde ſuſtenuën dier Beſtuurderen,) zich onder anderen dus hooren laaten. „ *Het is toch aan het Beſtuur bekend, dat bij* „ *de overneming van het* COMPTOIR VAN DE ANNATEN *in* „ *het jaar* 1795. *op het zelve gevonden was voor omtrent* „ *één Millioen Guldens aan Lands Obligatien*, MEEST-

„ DEELS

treft, men heeft het *als niet vervallen aan het Volk van Utrecht*, maar *als behoorende tot de agtergelaatene Domeinen en Bezittingen van den Vorst van Nasſau beſchouwd*, welken men nimmer met de overige Domeinen van de Republiek of derzelver Inkomſten, met die van de algemeene of bijzondere ſchatkisten van het Land vermengde, dewijl dezelven, na dat de *Franſche Conventie* de Bezittingen van Z. H. geabandonneerd had, onder het bijzonder

„ DEELS DOOR HET VORIG BESTUUR AANGEKOCHT, *uit den* „ *verkoop der Proostdijën, Theſaurijën, Scholasterijën, Vi-* „ *carijen, en Præbenden*, SINTS DE LAATSTE TWINTIG JAAREN „ IN DE ONËVENE MAANDEN VOORGEVALLEN: *en welk voor-* „ *deel nog f* 300,000-:-: *grooter zoude zijn geweest, zoo* „ *niet de* PROOSTDIJËN VAN DEN DOM *en van* ST. JAN, „ *in dien tijd niet tot tweemalen* GRATIS *waren geconfereert* „ *geworden.*" — Dit was eene volſtrekte onwaarheid. Het vorig Beſtuur had met de vacante *Proostdijën, Vicarijën, Præbenden* &c., in het geheel niets te ſchaffen. Alle de vacante plaatſen in de EVENE MAANDEN voorvallende, ſtonden *ter begeeving van de* CAPITULAIREN: die van de ONËVENE MAANDEN, *ſtonden aan den* STADHOUDER. En, om dat Z. H. dat weldadig Plan bij Zijne komst aan het Bewind vormde, *zoo verkocht* HIJ, *en niet het* VORIG BESTUUR, *die Præbenden:* en uit die gelden kocht, niet het VORIG BESTUUR, *maar de* ONTVANGER VAN DE ANNATEN, VÓÓR, EN TEN BEHOEVE VAN DES STADHOUDERS GEPROJECTEERDE FUNDATIE, *den door het in* 1795 *zich opgeworpen hebbend Beſtuur naar zich genomenen Schat.* Een daad, waar toe zij volſtrekt onbevoegd waren, zoo als door de restitutie aan de nader benoemde en aangeſtelde Commisſie over des Prinſen Goederen, ten vollen bewezen is.

der beſtuur geſteld werden, van een expres daar toe aangeſtelde Commisſie, geſubmitteert aan *Theſaurier Generaal en Raaden van Finançien der Bataafſche Republiek*, aan welker beheering nu ook, het door Z. H. binnen WIJK BIJ DUURSTEDE aangekocht *Locaal* werd opgedragen. Laaten wij nu, naa deze aanmerking vooraf gezonden te hebben, kortelijk opgeeven hoe het zich met dat *Locaal* hebbe toegedragen.

Zoo als wij reeds in den Text gezegd hebben, het proper Gebouw, dat door de Auxillairen vóór en in 1787 op de eigendunkelijkſte wijze tot een CASERN gemaakt en vreesſelijk ontramponeerd geworden was, werdt op order en ten koste van WILLEM DEN VIJFDEN, naa de herſtelling der Conſtitutie in *September* 1787, wederom in behoorlijken ſtaat gebragt, en daar bij onderhouden tot op het tijdſtip van de Revolutie des jaars 1795, als wanneer het zelve, even als veele andere fraaije en ruime Gebouwen van Z. H., tot het herbergen van de veele duizenden Franſche Troupen die de Republiek binnen ſtroomden ten verblijve werdt aangewezen, waar door het na verloop van tijd in den allerellendigſten ſtaat, en bijna onbewoonbaar was gemaakt geworden. — Een toeſtand, die in het jaar 1803 zoo jammerlijk geworden was, dat de *Regeering der Stad Wijk bij Duurſtede*, vreezende voor de totaale Ruïne van het Huis en annexe Gebouwen, het beſluit nam, om deze navolgende Misſive op den 27 *December* van dat jaar, aan *Theſaurier Generaal en Raaden van Finançien der Republiek te doen afgaan:*

„ Op

„ Op den 10 November 1795, is voor den Ge-
„ rechte dezer Stad, aan Mr. GIJSBERT KRAAY-
„ VANGER, *Ontvanger der Annaten wegens den*
„ *gewezenen Stadhouder dezer Republiek* wel en
„ wettig getransporteert, *zekere Huizinge, Erve*
„ *en Grond, met deszelfs Tuin, Koetshuis, als*
„ *mede een Boomgaardje daar achter gelegen: Voorts*
„ *een Stalling met een aparte Tuinmans-woning,*
„ *met een Schuur en Hof achter dezelve; mitsgaders*
„ *nog twee kleinder Huizingen, over de bovengemel-*
„ *de groote Huizinge ſtaande, met deszelfs Erven*
„ *en Gronden, en de Tuin daar achter: alle ſtaan-*
„ *de en gelegen binnen de Stad Wijk bij Duurſtede,*
„ *in het Klooster, annex den anderen:* en eindelijk,
„ *noch zekere Moestuin, op de Barmen tegen de*
„ *Stads Muur gelegen, achter of ter zijde van de*
„ *gemelde groote Huizinge:* EN ZULKS TEN BE-
„ HOEVE VAN HET FONDS, STAANDE TER DISPO-
„ SITIE VAN WELGEMELDEN HEERE ERFSTADHOU-
„ DER. *Over den aart en natuur van welk Fonds*
„ Ulieden zullen gelieven te oordeelen, uit den brief
„ door den Stadhouder den 10 *Julij* 1773, aan de
„ voormalige Staaten 's Lands van Utrecht geſchre-
„ ven, en aan Regeerders dezer Stad communicatoir
„ gemaakt, in derzelver Reſolutien van den 12 *Fe-*
„ *bruarij* 1776 geinſereert, waar van wij de vrijheid
„ gebruiken Extract Authentiecq nevens deze te
„ zenden." (N. B.) *Wij hebben die Misſive reeds*
„ *hier voren in den Text Pag.* 154 *aan onze Lezeren*
„ *medegedeeld.*)

„ De voorgemelde Gebouwen zijn ſedert den

„ jaare 1775, tot en met den jaare 1795, altoos
„ ten behoeve van dit Fonds geadminiſteert geweest,
„ door den Ontvanger der Annaten, welke niet al-
„ leen ſints 1775 de beheering heeft gehad van het
„ Capitaal van *f* 161,000-:-: in Obligatien op de
„ Provinçie van Utrecht aangelegd; (waar van in
„ den brief van den Stadhouder gewag wordt ge-
„ maakt,) maar ook van de *f* 100,000-:-: uit dit
„ Fonds door Z. H. aan de *Provinçie van Zeeland*
„ voorgeſchoten, en welke ſom, *zoo wij anders wel ge-*
„ *informeert zijn*, door de toenmaalige *Staaten van*
„ *Zeeland* zijn gerestitueert. Gelijk ook alle de
„ *Proostdijën* en *Præbenden*, die in de *V Capittu-*
„ *len der Provinçie van Utrecht*, als mede alle de
„ *Prælatuurſchappen van St. Catharijnen Præbende*
„ *ter Horst*, en *Commanderijen* aan de meestbie-
„ denden publiek zijn verkocht, en de Penningen
„ daar van, als mede de Interesſen daar uit gepro-
„ flueert, in *Obligatien op de Provinçie van Utrecht*
„ *zijn aangelegd.* —— Dan, daar na den jaare
„ 1795 het *Comptoir der Annaten* voornoemd ge-
„ mortifiçeert, en de daar bij voor handen zijnde
„ Boeken, Charters en Papieren, Contante Penning-
„ gen, en Effecten, aan een ander Comptoir zijn
„ overgebragt, ſupponeeren wij, dat bij die gele-
„ genheid ook de *Effecten* en *Gelden* tot dit Fonds
„ behoorende mede afgegeven zijn, zonder dat voor
„ zoo verre ons bewust is, eenige beſchikkingen
„ *over het Fonds zelven*, als *zoodanig* is gemaakt. —
„ De Huizingen en Gebouwen daar toe behoorende
„ binnen deze Stad aangekogt, zijn wel (immers

„ zoo

„ zoo het ons toeſchijnt) *eenigſints* onder opzicht
„ geweest van de Burgers PRONCKERT en RENEAUD;
„ ſucçesſivelijk de vacante *Theſaurie van den Dom*
„ geadminiſtreert hebbende, zonder nogthans dat
„ dit *opzicht* (zoo als van zelve ſpreekt) met de *The-*
„ *ſaurie van den Dom* eenige de minſte Connectie
„ had: gelijk ook de Ongelden en Lasten uit de
„ gemelde Huizingen cum annexis gaande, door de
„ genoemde *Adminiſtrateurs der Theſaurie van den*
„ *Dom*, tot over den jaare 1802 incluſive zijn be-
„ taald. Doch, daar ook de meergemelde *Theſaurie*
„ *van den Dom* ſedert is verkocht, en de Admi-
„ niſtratie daar van Conſequentelijk opgehouden
„ heeft, zijn de Ongelden en Lasten over den jaa-
„ re 1803 onbetaald gebleven: ook word 'er thans
„ *niemand gevonden*, die met het opzicht of de Ad-
„ miniſtratie van de Huizen en Gebouwen binnen
„ WIJK tot het meergemelde Fonds behoorende, is
„ gechargeert."

„ En daar als nu in den volſtrekſten zin, ſedert
„ den jaare 1795, voor zoo verre wij weten, geen
„ de minſte reparatien aan de Huizen en Gebou-
„ wen voornoemd heeft plaats gehad; maar het
„ opzicht bovengemeld, *misſchien* alleen beſtaan
„ heeft in de betaling der jaarlijkſche Lasten en On-
„ gelden tot over den jaare 1802, behoefd het
„ naauwlijks gezegd te worden, dat dezelven door
„ Militairen en Particulieren van tijd tot tijd ge-
„ occupeert zijnde, in een ſlechten ſtaat zijn, en,
„ zonder opzicht op den duur blijvende, noodzaak-
„ lijk meer en meer verſlechten moeten."

„ Wij

„ Wij hebben, *Theſaurier Generaal en Raaden* „ *van Finantie!* gemeend het van onzen plicht te „ zijn, Ulieden hier van gedetailleert te moeten ken- „ nis geeven: ten einde Ulieden in dezen zooda- „ nige maatregulen zouden kunnen daarſtellen, als „ dezelven naar derzelver wijsheid meest geſchikt en „ dienſtig zullen oordeelen, ten einde het *Fonds* „ meergemeld, het geen wij toch vertrouwen, dat „ bij gunstige tijden, (die wij hartelijk wenſchen „ dat ſpoedig mogen aanbreken) ten Effecte zal ko- „ men, en wij voor verdere ſchadens in dezen be- „ vrijd blijven."

„ En hier mede Ulieden bevelende in de dierbaare „ Protectie des Allerhoogſten, zijn wij

Theſaurier Generaal en Raaden van Finantie der Bataafſche Republiek,

Ulieder Dienstwillige Vrienden,

Præſideerende en andere Leden van het Gemeente Beſtuur der Stad Wijk bij Duurstede,

Ter Ordonnantie van dezelve

(is getekend)

Wijk bij Duurſtede
den 27 *December* 1803. L. van Schaik.

En

En welke uitwerking had dit geſchrijf? Voldeedt men aan het zelve ſlechts in zoo verre, dat 'er aan de zoo zeer vervallene Gebouwen de hoognodige Reparatien werden verzorgd? Alles behalven dat. Daar kwam op deze Misſive geen ander antwoord dan de toezending van het navolgend ſtuk, het welk voor ons niet weinig licht verſpreid, over de wijze hoe het met dat FONDS *over het geheel* zich hebbe toegedragen. Dus luid hetzelve:

EXTRACT uit het Register der Reſolutien van Theſaurier Generaal en Raaden van Finantien der Bataafſche Republiek.

Vrijdag den 17 *Februarij* 1804.

„ Aan de order van den dag zijnde, de delibe-
„ ratien over het Rapport, den 5 Julij 1803 uit-
„ gebragt, door den Chef de Bureau *A. J. Verbeek*,
„ en den Inſpecteur Generaal *E. Temmink*, relatif
„ het Fonds der Annaten en de Goederen tot het
„ zelve Fonds behoorende. — En nu bij reſumtie
„ gedelibereerd:

„ 1° Op eene Misſive van Gedeputeerden van het
„ Departementaal Beſtuur 's Lands van Utrecht,
„ geſchreven aldaar den 10 Maart 1803, houdende
„ verzoek, om even als plaats gehad had, ten aan-
„ zien der goederen welken afkomſtig uit het *Comp-*
„ *toir der Annaten*, door den Rentmeester *N. J.*
„ *Reneaud te Cuilemburg* zijn geadminiſtreert, ze-

„ ke-

„ kere Springtiend onder *Bommel*, welke uit het
„ zelve Fonds was aangekocht, onder den Rent-
„ meester van hun Departement te ſtellen."

„ 2° Op een Misſive van het Departementaal Be-
„ ſtuur 's Lands van Utrecht, geſchreven aldaar
„ den 13 Meij 1803, houdende, dat zij geinformeert
„ zijn, dat behalven de Goederen, ingevolge Re-
„ ſolutie dezer Vergadering van den 8 *Februarij*
„ 1802. No. 2. door den Rentmeester *N. J. Re-*
„ *neaud* aan hun overgegeven, en behalven de
„ Springtiend, bij Misſive van hunne Gedeputeerden
„ in dato den 18 *Maart* daar te voren omſchreven,
„ *zich nog onder de beheering van opgemelden Rent-*
„ *meester Reneaud bevinden eenige Gebouwen bin-*
„ *nen de Stad* WIJK BIJ DUURSTEDE *gelegen, en*
„ *andere, welken bevorens al mede tot het Comptoir*
„ *der Annaten hebben behoord:* Verzoekende derhal-
„ ven, dat dezelven onder de Adminiſtratie van
„ den Rentmeester Generaal binnen hun Departe-
„ ment mogen worden geſteld."

„ 3° Op eene Misſive van den Præſident en Le-
„ den van het Gemeente Beſtuur van WIJK BIJ
„ DUURSTEDE, geſchreven den 27 December 1803,
„ houdende verzoek om voorziening tegen het
„ verder verval van zekere Gebouwen binnen hun-
„ ne Stad gelegen, en welken bevorens zijn aange-
„ kocht uit het *Comptoir der Annaten.* — En tevens
„ in aanmerking genomen zijnde, dat alle de Goe-
„ deren waar van bij opgemelde Misſives wordt
„ mentie gemaakt, als mede die, welke bij Reſo-
„ lutie van den 8 *Februarij* 1802 breeder omſchre-

„ ven,

„ ven, en ingevolge die Reſolutie reeds onder de
„ Adminiſtratie van voorſchr. Departementaal Be-
„ ſtuur zijn gebragt, van denzelven aart zijn als
„ alle goederen *herkomende van den Vorst van Nas-*
„ *ſau*, welke onder de bijzondere Adminiſtratie van
„ dezen Raad zijn geſteld, en onder denzelven, in-
„ gevolge beſluit van het *Staats-Bewind van den*
„ *15 Junij* 1802. *No. 68. Litt. I.* behooren te blij-
„ ven. — Is goedgevonden en verſtaan:

„ 1° Het verzoek bij de opgemelde Misſives van
„ Gedeputeerden van het Departementaal Beſtuur
„ 's Lands van Utrecht, en van het Departemen-
„ taal Beſtuur 's Lands van Utrecht zelve gedaan,
„ te declineeren en te wijzen van de hand."

„ 2° Om, met intrekking ën buiten effect ſtelling
„ van de Reſolutie dezer Vergadering van den 8 Fe-
„ bruarij 1802. No. 2., met alle de gevolgen van
„ dien, het voorſchr. Departementaal Beſtuur aan
„ te ſchrijven en te authoriſeeren, om aan den Rent-
„ meester van het Domein *Cuilemburg N. J. Re-*
„ *neaud*, weder over te geeven, alle zoodanige Goe-
„ deren, herkomende uit het *Comptoir der Annaten*,
„ welken bevorens door laatstgemelde zijn geadmi-
„ niſtreert; dan, welke uit kragt van de laatstge-
„ melde Reſolutie dezer Vergadering zijn overge-
„ bragt ten Comptoire van den Rentmeester der
„ Domeinen van het Departement Utrecht, met de
„ Gelden, Chartres en Papieren, welken aan hun
„ zijn geëxtradeert, of naa de overneeming deswe-
„ gens zijn ontvangen. — Wordende de Rentmees-
„ ter *N. J. Reneaud* bij dezen geauthoriſeert en

„ ge-

„ gelast, om dezelve Goederen wederom onder zij-
„ ne beheering te neemen, dezelve afzonderlijk te ad-
„ miniſtreeren, en het jaarlijksch Provenue daar van,
„ naa het afhooren en ſluiten zijner Rekening, aan
„ den *Theſaurier en Ontvanger Generaal, A. C. Mo-*
„ *liere*, over te maaken."

„ 3° Het Departementaal Beſtuur 's Lands van
„ Utrecht aan te ſchrijven en te verzoeken, de noo-
„ dige ordres te ſtellen, dat alle agterſtallige Inte-
„ reſſen op de Effecten, herkomende van het *Comp-*
„ *toir der Annaten*, en onder den *Theſaurier en*
„ *Ontvanger Generaal A. C. Moliere* berustende,
„ rigtig worden aangezuiverd en voldaan."

„ 4° Den *Theſaurier en Ontvanger Generaal A.*
„ *C. Moliere* te authoriſeeren, om voorſchr. Pen-
„ ningen, proſlueerende zoo uit de Intereſſen der
„ gezegde Effecten, als die welke door den Rent-
„ meester *N. J. Reneaud* ten zijnen Comptoire
„ zullen worden overgebragt, uit het zelve Fonds
„ herkomende, te ontvangen en te incaſeeren, en
„ bij ſeparate rekening te adminiſtreeren en te ver-
„ antwoorden."

„ 5° Den *Theſaurier en Ontvanger Generaal A.*
„ *C. Moliere* te gelasten, aan deze Vergadering op
„ te geeven, welke Effecten en Penningen, onder
„ hem, van wegens het dikwijls gemelde Fonds
„ zijn berustende: als mede het beloop der reeds
„ verſchenen Intereſſen, welke door hem, ingevol-
„ ge deze Reſolutie, van het Departement Utrecht
„ moeten worden ontvangen."

„ 6° Den Rentmeester *N J. Reneaud* aan te
„ ſchrij-

„ ſchrijven en te gelasten, om dadelijk, na dat
„ aan hem alle de Goederen, voormaals behoord
„ hebbende tot het *Comptoir der Annaten* zullen
„ zijn overgegeven, eene pertinente ſtaat derzelver
„ te formeeren, en het Double van dien, aan de-
„ ze Vergadering in te zenden.

„ 7° De door den Rentmeester ingezonden Dou-
„ bles der Rekeningen, aan Commisſarisſen tot de
„ Finantien van het voormalig Gewest Utrecht,
„ door hem geformeerd, van een gedeelte van
„ het Fonds, voortſpruitende uit het *Comptoir der*
„ *Annaten*, over den jaare 1798, 1799, en 1800.,
„ aan denzelven Rentmeester terug te zenden, met
„ last, om die ten ſpoedigſten met derzelver Dou-
„ bles, aan de Auditie-kamer dezer Adminiſtra-
„ tie over te maaken, ten einde aldaar opge-
„ nomen, en door dezen Raad gefloten te wor-
„ den."

„ 8° De Misfive van *Præſident en Leden van het*
„ *Gemeentebeſtuur van* WIJK BIJ DUURSTEDE, te
„ ſtellen in handen van den *Inſpecteur Generaal*
„ *E. Temmink*, met last om zorg te dragen, dat
„ de Gebouwen daar in vermeld, door den Rent-
„ meester *N. J. Reneaud* overgenomen zijnde,
„ voor verder verval worden bewaard."

„ En zal Extract dezer aan het *Departementaal*
„ *Beſtuur 's Lands van Utrecht*, als mede aan het
„ *Gemeentebeſtuur van de Stad* WIJK BIJ DUUR-
„ STEDE; en aan den *Rentmeester Reneaud* worden
„ gezonden, en aan den *Chef de Bureau A. J. Ver-*

„ *beek*, den *Inſpecteur Generaal Temminck*, en den „ *Theſaurier en Ontvanger Generaal Moliere* wor„den ter hand geſteld, tot informatie."

(Onder ſtaat)

Accordeert met voorſchr. Register,

(Getekend)

T. DES BORDES.

Kon, en mogt de *Regering der Stad* WIJK BIJ DUURSTEDE, nu niet op goeden grond verwachten, dat 'er ingevolge het 8e *Artijkel* van dit beſluit, door den *Inſpecteur Generaal* TEMMINCK, de noodige voorzieningen tot dadelijk herſtel van de zoo zeer vervallene Gebouwen binnen WIJK zouden zijn bewerkſtelligd geworden? Wie toch kon daar aan met eenigen grond twijffelen! Dan, de uitkomst leerde dat 'er ondanks deze Reſolutie om dat werk niet gedacht werdt. — Men liet de Gebouwen in derzelver diep vervallen toeſtand aan het geval over, en zag 'er niet naar om, geduurende een tijdverloop van meer dan 18 maanden, in welken tuſſchentijd het *Staatsbewind*, *Wetgeevend Ligchaam*, en *andere Collegien* vernietigd werden, na dat het diep gefolterd Vaderland onderworpen gemaakt was aan het *Dictatoriaal Gezach van den Raadpenſionaris* SCHIMMELPENNINCK, waar van zich veelen de heilrijkſte ge-

gevolgen voorſtelden, ook onder anderen de *Regering van* WIJK, welks Leden al mede voor hunne verarmde Stad en veel al kwijnende Ingezetenen, van dien kant eenige verädeming te gemoete zagen, toen alles een nieuwe gedaante kreeg, en het gerucht zich door de Republiek verſpreidde, dat *Zijne Exellentie* had goedgevonden, om het *Theoretisch* en *Practisch Militaire School, beſtemd tot onderwijs van Artilleristen, Genie, Mineurs, Pontonniers en Waterſtaat*, ſints eenige jaaren binnen de Stad *Zutphen* geëtablisſeerd, en zich aldaar in den besten ſtaat bevindende, niet dan met ontzettende zwaare kosten van daar naar *Amersfoort* te verplaatſen; niet zoo zeer uit hoofde van eene gebiedende noodzaakſijkheid, dan wel, om langs dien weg, aan de Burgerij van het uitgeput en kwijnend *Amersfoort* eenige voordeelen te bezorgen. Immers die van WIJK, verneemende dat zulks in til was, en dat SCHIMMELPENNINCK *tot dat einde voor eenige duizenden Guldens, den Stads Doelen aankoopen, en door het beſteden van nog oneindig grooter ſchat, tot een Militaire School approprieeren wilde*, zoo begrepen zij *dat Zijne Exellentie dat Plan met oneindig minder kosten voor het Land, en met meerder ſpoed zou kunnen volvoeren, indien Hij het Militaire School binnen* WIJK BIJ DUURSTEDE *overbragt, en de ruime Locaalen door* 's LANDS ERFSTADHOUDER *ten jaare* 1775 *aldaar aangekogt, tot een verblijf aanwees, welken van dag tot dag tot langs hoe grooter verval geraakten, dewijl 'er niemand naar omzag.* —

Hoe dit zij, het was ingevolge dat denkbeeld, dat de Regeering dier Stad, in de maand *Augustus* des jaars 1805, de navolgende Misfive, aan *H. H. Mog.* houdende, aan den *Raadpenſionaris* SCHIMMELPENNINCK toezonden:

HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Het was op den 27 December des jaars 1803, „ dat wij de vrijheid gebruikten, aan *Theſaurier „ Generaal en Raaden van Finantie der Bataafſche „ Republiek* bij Misfive kennis te geeven, dat op „ den 10 November 1775 voor den Gerechte dezer „ Stad, aan Mr. GIJSBERT KRAAYVANGER, *Ont- „ vanger der Annaten wegens den gewezenen Stad- „ houder dezer Republiek*, wel en wettig was ge- „ transporteerd, zekere *groote Huizinge Erve en „ Grond, met deszelfs Tuin, Koetshuis, als mede „ een Boomgaardje daar achter gelegen; voorts „ Stallingen, met een Tuinmanshuis, Schuur en Hof „ achter dezelven; mitsgaders nog twee kleiner Hui- „ zingen tegen over de voorſchr. groote Huizinge, „ ſtaande en gelegen binnen de Stad* WIJK BIJ DUURSTEDE *in het Klooster, annex den anderen:* en eindelijk *nog zekere Moestuin op de Bermen, tegen „ den Stadsmuur op dezelve, gelegen achter of ter zij- „ de van de gemelde groote Huizinge.* — En zulks „ TEN BEHOEVE VAN HET FONDS, STAANDE TER „ DISPOSITIE VAN WELGEMELDEN STADHOUDER. — „ Wij voegden daar bij Extract Authenticq uit de „ Re-

„ Reſolutien van Burgemeesteren en Regeerders de-
„ zer Stad, in dato 12 *Febr.* 1776, met geinſereer-
„ de Misſive van den gewezenen Stadhouder, den
„ 10 *Julij* 1773 de voormalige Staaten 's Lands
„ van Utrecht geſchreven, ten einde welgemelde
„ *Theſaurier Generaal en Raaden van Finantien*
„ over de Aart en Natuur van dit *Fonds* zouden
„ kunnen oordeelen: tevens met kennisgeving van
„ de wijze van Adminiſtratie van dat *Fonds*, en de
„ veranderingen daar in ſucçesſivelijk gekomen, en
„ van den deplorabelen ſtaat waar in de voorge-
„ melde Huizingen en Gebouwen, door gebrek aan
„ behoorlijk toeverzicht zich bevinden. —— Het
„ heeft daarop aan *Theſaurier Generaal en Raaden*
„ *van Finantie* behaagd, ons bij Extract uit derzelver
„ Reſolutien van 17 *Februarij* 1804. No. 6. onder
„ anderen kennis te geeven: *dat onze Misſive voor-*
„ *noemd*, was geſteld in handen van den *Inſpecteur*
„ *Generaal* E. TEMMINCK, *met last*, *om zorg te*
„ *dragen*, *dat de Gebouwen daar in vermeld*, *door*
„ *den Rentmeester* Mr. J. RENEAUD *overgenomen*
„ *zijnde*, *voor verder verval wierden bewaard:* —
„ Edoch, DAAR VAN TOT HEDEN NIETS GEWOR-
„ DEN ZIJNDE, meenen wij, ter voldoening aan
„ onzen plicht, de vrijheid te mogen gebruiken,
„ U Hoog Mogenden het een en ander te reme-
„ moreeren.

„ En, daar wij door de publieke Nieuwspapie-
„ ren geinformeert zijn van het Staatsbeſluit, om
„ binnen de Stad *Amersfoort* te etablisſeeren, *een*
„ *algemeen Theoretisch en Practisch Militair School*,

„ *beſtemd tot onderwijs van Artillerij, Genie, Mi-*
„ *neurs, Pontonniers en Waterſtaat:* en wij, niet
„ alleen uit hoofde van de *gemanifesteerde Intentie*
„ *van den gewezenen* ERFSTADHOUDER, bij de
„ erectie van het bovengenoemde *Fonds;* maar ook
„ na veranderde order van zaaken, uit hoofde
„ van *zijdelingſche beloften*, ons gemeend hebben
„ te mogen vleijen, dat men bij de daarſtelling van
„ het *Fonds* of van één of ander employ, het welk
„ men van de Effecten en opgeloopene Revenuën
„ daar toe behoorende, ten algemeenen nutte zoude
„ willen maaken, de Stad WIJK BIJ DUURSTEDE
„ (die toch bij den eerſten aanleg een *zeker recht*
„ op het zelve bekomen had) niet geheel en al
„ zouden buiten ſluiten: zoo neemen wij eerbiedig
„ de vrijheid *U Hoog Mogenden* vriendelijk te ver-
„ zoeken, dat bij eene eventueele daarſtellinge van
„ een of ander Etablisſement, *herkomende uit het*
„ *meergemelde Fonds*, ook om de Stad WIJK BIJ
„ DUURSTEDE ten goede mag worden gedacht, en
„ dezelve niet ten eenenmaale, (immers niet voor
„ een gedeelte) mag worden gepriveert, van de
„ plaatſelijke voordeelen, voor derzelver Ingezete-
„ nen, ſpruitende uit iets, waar op zij in den be-
„ ginne, uit hoofde *van zeker Recht*, en de dade-
„ lijke aankoop van Gebouwen, als nog binnen
„ derzelver muuren gevonden wordende, eenen ze-
„ keren ſtaat gemaakt heeft, en het welk in zoo
„ veele opzichten geene geringe Bijdrage zoude zijn,
„ tot herſtel van den zoo deerlijk vervallenen ſtaat
„ van derzelver Finantieu.

„ Wij

„ Wij bevelen voorts *U Hoog Mog.* in de dier-
„ baare Protectie des Allerhoogſten, en hebben de
„ eer met gevoelens van Hoogachting te zijn."

(Lager ſtaat)

UWER HOOG MOG. D. W. DIENAREN,
De Leden van het Gemeentebeſtuur
der Stad WIJK BIJ DUURSTEDE.
Ter Ordonnantie van dezelve,
WIJK BIJ DUURSTEDE (Is geteekend)
den 5 Augustus 1805. L. VAN SCHAIK.

Dan, ook deze alſints billijke en gepaste poging der *Wijkſche Regeering*, ten voordeele van hunne ſteeds meer en meer vervallende Stad, en veelen van derzelver ongelukkige Ingezetenen, deedt hoegenaamd geen nut! Niettegenſtaande het den *Raadpenſionaris*, uit hoofde van zijne onbeperkte macht, ook in het *ſtuk der Finantien*, ſlechts éénen wenk behoefde te kosten, om aan den wensch der *Wijkſche Regenten* te voldoen, of tot het herſtellen der zoo zeer *vervallene Gebouwen* de noodige bevelen te geven, zij bleven aan verder verval blootgeſteld, en de Burgerij der Stad verſtoken van eenig ſoulaas in haaren bekommerden toeſtand, daar zij tot hunne ſmert aanſchouwen moesten, dat het *Militaire Kweekſchool*, niet dan met verbazende kosten uit *Zutphen* naar het naburig *Amersfoort* overgebragt wordende, 'er ook om het ongelukkig WIJK, zoo min als om de *ontredderde Gebouwen* binnen deszelfs muuren gelegen, gedacht werdt. — Of dit veroorzaakt zij geworden door de opééngepakte werkzaamheden, wel-

ke het invoeren van een geheel *nieuw ſtelſel van Belastingen*, en meer andere nieuwe inrichtingen aan dien Minister veroorzaakten; dan wel, of zulks aan de ſpoedige en overhaaste ontruiming van zijnen Raadsheerlijken Zetel zij toe te ſchrijven, willen wij niet beſliſſen: maar zoo veel is zeker, dat het tot op dezen dag, met die geheele zaak op den zelfden voet gebleven is, en dat de *Regering* en *Burgerij* der Stad WIJK BIJ DUURSTEDE, zich nu nog met de hoope vleijen, dat ZIJNE KONINGLIJKE MAJESTEIT zich ook aan hunne Stad niet onbetuigd zal laten, door te bevelen, dat het door WILLEM DEN VIJFDEN bijéengebragte FONDS, overeenkomstig diens weldadige bedoelingen, ten nutte van 's Lands Armée, en tot ſoulaas van het ongelukkig WIJK moge aangewend en gebruikt worden! —— Wie, die een regt Vaderlandminnend hart in den boezem voelt kloppen, zou zulk een bevel niet aanmerken als daadzaak, EERE DOENDE AAN DEN KONING, en te gelijk aan de *Nagedachtenis van* WILLEM DEN VIJFDEN, na dat Hij in de eeuwige ruste is ingegaan!! — Niemand wraake intuſſchen, dat wij, *bij wijze van Bijlage*, tot dit gedeelte van des Vorsten *Charactermatige Levensgeſchiedenis*, deze bijzonderheden, onder het oog van onze Lezeren gebragt hebben. Wij oordeelden dezelven, (in den Text niet wel gevoeglijk kunnende plaatſen,) te belangrijk, en tot ons tegenwoordig werk te naauwe betrekking hebbende, dan dat wij onzen Landgenooten dezelven onthouden mogten.

VIJF-

*

VIJFDE AFDEELING.

Naa dat wij (zoo wij vertrouwen) in de voorgaande Afdeeling, Prins Willem den Vijfden in het *ſchijnbaar gelukkigst Tijdperk Zijnes Stadhouderlijken Bewinds*, hebben doen kennen *I. Als een' doorzichtig' en rechtvaardig' Beſlisſer van moeijelijke en hatelijke geſchillen: II. Als een' Voorſtander van 's Lands Onafhangelijkheid, in het weeren van vreemden invloed: III. Als een' Vriend der Wetenſchappen, en een' verſtandig' Voorſtander en Beſchermer van den Hervormden Godsdienst: IV. Als een' Vorst, onderwerpelijk aan het beſtel der Hemelſche Voorzienigheid in onaangenaame gebeurenisſen, en afkerig van openbaare*

Vreugdebedrijven tot bezwaar van de Natie, zelfs bij de heugchelijkſte Evenementen, Zijn Huis en Geſlacht betreffende: zoo moeten wij volgens ons gemaakt beſtek, thans overgaan tot de behandeling van het *Vijfde en laatſte* ONDERWERP door ons opgegeven, tot niets minder moetende ſtrekken, dan om Z. H. te doen kennen: „ *Als een'* „ *Stadhouder, bezield met eene heerſchende gezind-* „ *heid om de Republiek gevreesd en geacht te* „ *doen worden bij alle de Kabinetten van Eu-* „ *ropa, door op den duur aan te dringen op* „ *Eendracht onder de Bondgenooten, opzichtelijk* „ *het dadelijk herſtel van de Zee- en Landmacht,* „ *in een tijdſtip dat de Republiek Vrede van* „ *buiten, en eene ſteeds toeneemende Welvaart en* „ *Rijkdom van binnen genoot.*" Belangrijk en gewichtig onderwerp derhalven, dat wij thans behandelen moeten; dewijl eene behoorlijke en aandachtige overweging van het zelve, ons geleiden zal, tot de *voornaamſte Bron* van alle de verdrieten en wederwaardigheden die WILLEM DEN VIJFDEN, gedurende Zijn wisſelvallig en rampſpoedig leven getroffen hebben, en ons tevens den toetſteen in handen ſtellen, om de waarde te beproeven van zoo veele ſtoutgewaagde, tot walgens toe herhaalde, doch nooit bewèzene aantijgingen, als aan dien Vorst, door Zijne eerst geheime, en

daar

daar na openbare Vijanden en Hateren, zonder eenigen grond van waarheid zijn te laste gelegt, *even als was Hij verſlaafd aan de belangen van het Britſche Kabinet ten nadeele van Zijn eigen Vaderland, en uit dit dat beginſel ſteeds bedacht en werkzaam, om de Republiek ten opzichte van haare* NAVAALE MACHT *in den weérloosten ſtaat te houden, en uit dien hoofde het geheele Vaderland, deszelfs kostbare Buitenlandſche Etablisſementen, 's Lands Ingezetenen en hunnen Koophandel, in een' ſtaat van Afhanglijkheid aan de Britten onderworpen te maaken, ter bevrediging van Zijne vooronderſtelde Heerschzucht.* Aantijgingen, met geen ander oogmerk uitgedacht, en op de openlijkſte wijze van mond tot mond voortverteld, dan om 's LANDS ERFSTADHOUDER en Zijn BESTUUR bij de Natie verdacht en gehaat te maaken, en dus doende, den weg te baanen, om beiden den voet te ligten. Wel aan, met de *oorſprongelijke Staatsſtukken* in de hand, het thans voor ons liggend pad der Geſchiedenis van 's Vorsten Leven en Bedrijven opgeſlagen en bewandeld, en bij het licht van de Zon der Waarheid, het gedrag van WILLEM DEN VIJFDEN van nabij beſchouwd! Het zal aan het einde blijken, (hier van kunnen wij elk' waarheidlievend' en onbevooroordeeld' Lezer reeds vooraf

ver-

verzekering geven) dat 's LANDS ERFSTADHOUDER, te midden van de algemeene rust, waar in *Europa* in het algemeen, en *dit Land* in het bijzonder zich in dat tijdvak nog bevondt, niets onbeproefd liet, om het Vaderland in eenen behoorlijken ſtaat van defenſie geſteld te krijgen, ten einde deszelfs Vrijheid en Onafhanglijkheid voor allen aanval, zoo *ter Zee* als *te Lande*, te handhaven en te verdedigen: het welk betoogd en bewezen zijnde, (onzes inziens) tot een onwederlegbaar bewijs ſtrekt voor de valschheid en onwaarachtigheid der zoo ſtraks genoemde beſchuldiging ten nadeele van den Held dezer Geſchiedenis.

E. Wanneer wij ons herinneren het geen wij in het voorgaande gedeelte dezer Levensgeſchiedenis, aangaande den toeſtand van *'s Lands Zeemacht*, en den zwakken ſtaat der *Frontieren*, *Grensvestingen*, en *Magazijnen* des Vaderlands gezegd hebben, (*) zoo weeten wij, dat dezelven zich

(*) Zie ons I. DEEL Bladz. 170–192, bevattende een ſchets van 's Lands weêrlozen toeſtand *ten tijde van de* VROUWE GOUVERNANTE *en ſtaande des Prinſen minderjarigheid*. Vervolgens, hoe het daar mede gelegen was *ten tijde dat Z. H. in* 1766 *het Beſtuur van Zaaken aanvaarde*, in het zelfde DEEL Bladz. 242–356. — Onderwerpen, die hier

zich ten tijde van WILLEM's komste aan het Roer van Staat, ſints veele jaaren in eenen zeer vervallenen toeſtand bevonden hadden, en op dat tijdſtip als nog bevindende waren: en dat de Staaten van den Lande, als toen in de blijde hoope verkeerden, jaa zelfs opentlijk hunne zekere verwachting te kennen gaven, „ *dat zij het oogen-*
„ *blik van 's Vorsten meerderjaarigheid beſchouw-*
„ *den, als het tijdſtip van waar men den aanvang*
„ *van 's Lands herſtelde macht en luister tellen*
„ *zoude.*" Eene verklaring, die niets minder vooronderſtelde, dan dat 's Lands Hooge Machten zich overtuigd hielden, dat de jonge Vorst over die belangrijke onderwerpen niet onverſchillig dacht, en te gelijk gezind en genegen was, *om door Zijnen invloed*, door Zijn aandrijven op verbetering, aan dezelve een nieuw leven en een dadelijk herſtel te bezorgen. Dit was alles wat een *Stadhouder* volgens de *toenmalige Conſtitutie* doen kon, en van Hem bij eenige mogelijkheid verwacht kon worden. Dit het geval zijnde, wat volgt daar uit? Naar ons inzien niets anders, *dan dat zoo lang door de onwraakbaarſte bewijzen kan bewezen worden, dat Z. H. aan die ver-*

wach-

hier tot regt verſtand van zaaken, op nieuw de lezing van alle opmerkzaamen overwaardig zijn. . . .

wachting ten Zijnen opzichte completelijk voldaan hebbe, het ook de ongerijmdheid en onbillijkheid zelve is, de nadeelen door het verder en aanhoudend verwaarlozen van 's Lands defenſie veroorzaakt, op Zijne rekening te ſtellen. — De groote vraag derhalven, waarop het nu aankomt, is: *Hoe dacht* WILLEM DE VIJFDE *over dat noodzaaklijk herſtel? Gaf Hij zich des geene moeite? Stelde Hij die zaak* (om zoo te ſpreken) *op de lei, denkende: O! het is nu Vrede van rondsomme! Wij hebben thans geene Oorlogſchepen, Soldaten, verſterkte Frontieren, noch welvoorziene Magazijnen noodig: en als 'er een ruptuur ontſtaat, dan is het tijds genoeg daar aan te denken, of door geld de hulp van machtige Bondgenooten te bewerken?* Alles behalven dit! Wie ook dus zorgeloos en onſtaatkundig over 's Lands dierbaarſte belangen in die gulde dagen denken mogt, WILLEM DE VIJFDE dacht 'er geheel anders over: want Zijn gantſche Ziel was doordrongen met het denkbeeld, van de noodzaaklijkheid om nu, *nu het een tijd van Vreede en Welvaart was*, dadelijk handen aan het werk te ſlaan, en geen oogenblik daarmede te vertoeven. En dit denkbeeld gaf Hij bij alle gelegenheden op de duidelijkſte wijze te kennen, zoo in Zijne bijzondere geſprekken, als bij het raadplegen in de hoo-

hooge Collegien over 's Lands gewichtigſte aangelegenheden. Wij kunnen hier niet alles wat wij ter ſtaving van dit gezegde zoude kunnen zeggen, een plaats inruimen, dewijl het ons te uitvoerig zou doen worden, waarom wij ons alleen bepalen zullen, bij het kortelijk ſchetſen van het geene over dat onderwerp door Z. H. aan het hoofd des *Raads van Staate*, jaar op jaar, aan de *Algemeene Staaten* is voorgedragen, het geen door *H. H. Mog.* wel werdt aangehoord en toegeſtemd, doch echter ten eenenmaale vruchteloos bevonden is, zelfs tot op het oogenblik dat het vuur des Oorlogs rondom het Vaderland aan het blaaken was, en Z. H. den Bondgenooten vertoonde, in welk een gevaar zich de Republiek bevondt, om door hetzelve aangeſtoken en verteerd te worden. Laaten wij, ter bereiking van ons doel, niet de logenachtige exclamatien van overdrevene *Orateurs*, of gehuurde *Dagbladſchrijvers*, maar de *Petitien* of *Staten van Oorlog* van die jaaren raadplegen, als welken voor ons het pleit ten voordeele van den afgeſtorvenen Vorst ten vollen beſliſſen zullen, daar de doorgaande inhoud ons duidelijk zal doen zien, dat de *Doorzichtige en Staatkundige Vorst*, (die zulk een helder inzicht in de bedoelingen der *Kabinetten van Europa*; in het waare *belang van*

Zijn

Zijn Vaderland en in de *toekomst* hadt,) onophoudelijk gewaarſchouwd heeft, doch dat men Zijnen welmeenenden raad, en Zijne beste pogingen in den wind ſloeg en ten eenenmaale verijdelde. Beginnen wij met de *Eerſte Petitie*, die Hij in qualiteit als *Erfſtadhouder* aan *H. H. Mog.* overbragt bij het eindigen des jaars 1766. waar in de *Raad van Staate* in ſubſtantie dus aanving 's Lands toeſtand aan de Bondgenooten voor te dragen:

„ De Raad verheugd zich, voor de eerſtemaal „ verçiert en vereerd met Z. H. aan haar Hoofd, „ den *Staat van Oorlog* te mogen overbrengen, „ *en dat zij dit doen mag in een' tijd van Voor-* „ *ſpoed en ongeſtoorde Vrede.* — Voorwaar een „ zeldzaam en onwaardeerbaar geluk! God geve, „ dat die zegen Z. H. beſtuur en gebied geſta- „ dig vergezelle, op dat Zijne pogingen veel eer „ *de inwendige verſterking en beveiliging van den* „ *Staat en haare gewichtigſte belangen, als over-* „ *winningen tot haar doelwit mogen hebben!* God „ geve, dat de Bondgenooten, overtuigd dat „ *ieders welzijn* van het *gemeene welzijn* inſepa- „ rabel is, met eene waare cordaatheid, ieder „ naar vermogen daar toe mogen medewerken. — „ Dus zullen de PETITIËN, *door Z. H. geest be-* „ *zield*, kort en zakelijk kunnen worden inge-

„ richt.

„ richt. — Men zal zich niet behoeven te pijni-
„ gen, om jaarlijksch een getal Bladzijden te vul-
„ len, en de Raad zal mogen vertrouwen, dat
„ haare devoiren vruchtbaar in goede gevolgen
„ zijn zullen: immers dat haare aanmerkingen
„ ten minſten de attentie meriteeren zullen, dat
„ men 'er op antwoorden, en zich rondborstig
„ op expliçeeren zal. — De *zaaken van de Zee*
„ *hebben zoo groot een invloed op 's Lands wel-*
„ *vaart, dat Z. H. en de Raad niet kunnen af-*
„ *zijn van ten minſten twee ſtukken daar toe*
„ *ſpecteerende aan te roeren*, te weeten: *de Pe-*
„ *titie van den aanbouw van* 25 *Oorlogſchepen*;
„ *en het achterſtallige van de Equipagien van*
„ *de laatſte Troubles.*" Verder herinnerende,
„ *dat 'er naa* 1761 *buiten* HOLLAND *en* ZEE-
„ LAND, *geene fournisſementen waren gedaan:*
„ GELDERLAND, UTRECHT, *en* OVERIJSSEL *wa-*
„ *ren nog ſchuldig:* VRIESLAND *had ſlechts in*
„ DE HELFT, *doch* STAD EN LANDE IN NIETS
„ *geconſenteert.* Z. H. *recommandeerde derhal-*
„ *ven die zaak aan de ſerieuſe attentie van de*
„ *Staaten der defectueuſe Provinçien, op dat men*
„ *eindelijk mogte weeten, wanneer aan deze* REEDS
„ 25 JAREN OUD GEWORDENE PETITIE, *voldaan*
„ *zou worden.*" Billijker wijze zou men immers
hebben mogen verwachten, dat, daar Z. H. voor

de eerſtemaal aan het hoofd des *Raads van Staate* in de Vergadering der Bondgenooten verſcheen, en deze indedaad verwijtende aanvrage ge deedt, men ook voor dezelve een meerder attentie dan voorheen zou betoond hebben? Dan, het bleek weldra dat men 2 jaren achter een op even denzelfden tragen voet bleef handelen, niettegenſtaande in dien tusſchentijd het Oorlogsvuur tusſchen ſommige omgelegene Volken ten dake was uitgeſlagen. Immers bij het overgeeven van de *Petitie* voor 1769, moest Z. H. berichten, „ dat HOLLAND zich wel verklaard had *voor het* „ *jaarlijksch Equipeeren van 6 Fregatten, ja* „ *zelfs van 6 Linieſchepen van de minste Char-* „ *ter; zoo ook, dat* OVERIJSSEL *zich daar toe* „ *niet ongenegen had getoond:* maar verder was „ men niet gevorderd: want GELDERLAND, *hoe* „ *zeer ruimſchotig op het ſtuk der Augmentatie,* „ *had gereſerveert met opzicht tot de Equipa-* „ *gie.* — UTRECHT *expliçeerde zich op eene dela-* „ *toire wijze.* VRIESLAND, *en* STAD EN LANDE „ *expliçeerden zich niet. En* ZEELAND *declareer-* „ *de, dat de bekrompenheid van haare Finantie,* „ *niet toelict in het een of ander te conſenteeren.*"

„ Deze bekrompenheid was het, die Z. H. „ weêrhouden had in 1767 en 1768, van nieuws „ op de voorſchr. ſtukken aan te dringen, en die

„ hem

„ hem als nog zoude gepermoveerd hebben, om
„ dezelven wederom met ſtilzwijgen voorbij te
„ gaan. Dan, Hij vreesde, dat de Bondgenoo-
„ ten daar door (hoewel ten onrechte) in het
„ denkbeeld zouden kunnen vallen, *als of Z. H.*
„ *en de Raad op het ſtuk van de beveiliging der*
„ *Republiek, thans anders dagten dan te voren,*
„ *daar ze integendeel als nog begrepen, dat de*
„ *Republiek, zoo wel ten aanzien van haare*
„ *Land- als Zeemacht in beter postuur behoorde*
„ *te zijn.*"

„ Was ZEELANDS Finantie in een voordeeli-
„ ger toeſtand, Z. H. en de Raad zouden niet na-
„ laaten van ſpecifiquer voorſtellingen omtrent
„ de voorgemelde twee Objecten te doen, en ur-
„ geeren *op de verſterking van de Militie tot*
„ 50,000 *Man of daaromtrent, het welk niet*
„ *meerder is, dan de Republiek tot haare gerust-*
„ *heid nodig heeft: en op een jaarlijksch Equipe-*
„ *ment van ten minste zes Schepen van Linie*
„ *ten kosten van de Provinçien, boven en behal-*
„ *ven de Fregatten, welken de Collegien ter Ad-*
„ *miraliteit uit hunne middelen 'er zouden heb-*
„ *ben kunnen bijvoegen, hoedanig eene Equipagie*
„ *tot behoud van den naam van een Zeemogend-*
„ *heid, en tot protectie van een geëxtendeerde*
„ *Navigatie vereischt zoude worden.*" — Thans

vergenoegden Z. H. en den Raad zich, met de Bondgenooten plichtshalven te hebben gewaarſchouwd, en zij wenschten vuriglijk, „ *dat een* „ *meer eminent gevaar hun nooit mogt noodza-* „ *ken, om niet zoo zeer den toeſtand van de Fi-* „ *nantien, dan wel het indispenſabel behoud van* „ *alles wat dierbaar is, in achting te neemen.*"

Wanneer men het ſlot van deze voordragt inziet, dan ontdekt men duidelijk, dat Z. H. hier reeds *een nakend gevaar* in het verſchiet plaatſte, ten einde daar door H. H. Mog. tot dadelijk herſtel aan te ſporen: dan, het deedt geen effect. Het was daarom, dat de VORST bij den ingang des jaars 1770, dat gevaar hun nader voor den aandagt bragt, in het navolgend *uitmuntend Vertoog*, het welk de zaak nu van eenen anderen kant te bezien gaf, en naar ons inzien, te regt *een meesterſtuk van gezonde Staatkunde* mag genaamd worden, wijl hetzelve nog heden ten dage ter verantwoording blijft, van hen die WILLEMS raad op eene onbegrijpelijke wijze, te dien tijde in den wind geſlagen hebben. „ Gelijk 'er voor „ een Land en deszelfs Ingezetenen, (dus luid „ des Prinſen taal) niets dierbaarder kan zijn, dan „ 't behoud des Vredes, zoo kan 'er ook geen „ grooter verplichting op een Souverain liggen, „ *dan om ten vollen te contribueeren aan alles,*

„ *wat*

„ *wat tot beſcherming van dien vereischt wordt,*
„ *en te voorzien in alles wat nodig is om dezelve*
„ *Vrede, zoo lang mooglijk te conſerveeren.*

„ Het zal daartoe niet genoeg zijn, te ſteunen
„ op de ſituatie waar in de Vrede tot dusverre
„ is gecontinueert; even of alle middelen hier
„ toe geëmployeerd, ook bij vervolg ſufficient
„ zouden zijn. Integendeel, hoe langer de Vrede
„ heeft geſubſiſteert, hoe meerder redenen een
„ Souverain altoos zal hebben om wel op zijne
„ hoede te zijn: dewijl buiten andere reflexien,
„ *de onderſcheidene oogmerken en interesſen der*
„ *Natien, nimmer nalaaten, ſteeds verandering*
„ *van tijden voort te brengen.* — Met geen
„ meerder grond zou het aan de verplichtingen
„ eenes Souverains kunnen gezegd worden te
„ voldoen, *wanneer dezelve in Vredestijd, zich*
„ *zoodanig alleen aan de herſtelling van de Fi-*
„ *nançien zou willen attacheeren, dat hij daarom*
„ *niet genegen zou zijn om te vervullen, het*
„ *gunt tot de nodige ſecuriteit vereischt zoude*
„ *worden: dewijl het niet alleen een verkeerde*
„ *Staatkunde zoude zijn, de nodige defenſie en be-*
„ *ſcherming te negligeeren, om de Finantien te*
„ *ſterken; maar zelfs die maxime zeer veel zou*
„ *contribueeren, om de Vrede met alle deszelfs*
„ *voordeelen te verliezen, als zullende de welge-*

„ *ſteldheid der Finantiën met de rijkdommen der*
„ *Ingezetenen, zonder daar bij een geproportioneer-*
„ *de macht te hebben, ter behoorlijke defenſie van*
„ *dien, altoos de beste motiven uitleveren, waar*
„ *door de jalouzij zal kunnen gaande gemaakt,*
„ *en dezulken die verderffelijke desſeinen voeden,*
„ *te eerder aanzetten, om dezelven ter uitvoer te*
„ *brengen, ſomtijds ook op een tijd, dat alle de*
„ *ſchatten niet zouden kunnen baaten, om dat*
„ *te verkrijgen, wat tot tegenſtand van zoodanig*
„ *een Vijand zoude vereischt worden.*"

„ Eindelijk kan men het ten aanzien van Zij-
„ ne verplichtingen almede niet voor ſuffiçient
„ houden, wanneer den Souverain dacht, *dat het*
„ *altoos nog tijds genoeg zoude zijn, wanneer*
„ *een reëel gevaar werd ontdekt of opkwam,* (*)
„ naar-

(*) De Prins en verdere *Leden des Raads van State*, beſtrijden in dit gezegde het ſchadelijk, en Land en Volk-verwoestend gevoelen, dat in die dagen reeds bij veelen begon veld te winnen, namelijk: *dat het geldverſpillen was, in een tijd van volle Vrede zich ter Zee en te Land in eenen geduchten ſtaat van defenſie te ſtellen, zoo als Z. H. jaar op jaar begeerde.* De zoodanigen konden daar geen nut in zien, maar wel nadeel. Want volgens hun zeggen: *moest al dat werven van Soldaten, en het aanbouwen van Schepen, de jalouzij en argwaan bij andere Mogendheden in beweging ſtellen. — Men was in volle Vrede:* en dus, *waar toe*

„ naardien op die wijze niet gereflecteerd zoude
„ worden, *dat men ten allen tijde niet kan doen*
„ *en*

toe zoo veele ſchatten verſpild? Het was veel beter dat men de Finantien herſtelde, en de Provinçiaale Schulden verminderde door Aflosſingen. Anderen gingen nog verder, beweerende, „ *dat Z. H. niet zoo zeer ijverde voor 's Lands*
„ *welzijn, maar om daar door in de gelegenheid te komen*
„ *een groot getal afhangelingen te maaken, dewijl aan*
„ *Hem de aanſtelling der Officieren zoo van de Land- als*
„ *Zeemacht was toegekent.* — *Waar toe* (dus redeneer-
„ den zij,) *zou het toch dienen om nog* 15 *a* 20,000 *man*
„ *in dienst te neenen? Wat hebben wij aan Soldaten? Daar*
„ *valt immers niet te vechten, nu wij Vrede van rondsomme*
„ *hebben? Zou men ook voornemens zijn,* (vroegen anderen
„ die het op H. K. H. geladen hadden) *om* (even als in
„ Pruiſen,) *de Steden met talrijke guarnizoenen op te vul-*
„ *len, en de Vrijheid van 's Lands Ingezetenen van lang-*
„ *zamerhand aan Militairen onderworpen te maaken?* —
„ *Waar toe kan ook in den tegenwoordigen vreedzamen toe-*
„ *ſtand van zaaken in Europa, zulk een groote Zeemacht*
„ *dienen? De Koopvaardij heeft ſlechts kleine Convooijen*
„ *nodig. En als 'er een ruptuur te Lande ontſtaat,*
„ *dan kan men immers altoos* MET GELD *Soldaten van de*
„ *Duitſche Vleeshouwers* (de kleine Duitſche Vorsten) *koo-*
„ *pen, en Oorlogſchepen in dienst neemen van andere Zee-*
„ *Mogendheden, waar mede wij in vriendſchap leven?*" —
Intusſchen, na verloop van eenige jaren, toen de *Keizer* de Republiek *te Lande* bedreigde, en *Engeland* dezelve *ter Zee* vijandelijk aanviel, toen bleek het, hoe ellendig het met het een zoo wel als met het ander afliep, en tegelijk de waare re-

„ *en bijbrengen dat ter beveiliging zou nodig zijn.*
„ Dat bovendien *het minſte evenement het neemen*
„ *van de noodige maatregulen onuitvoerlijk kan*
„ *maaken, en het zich te laat in ſtaat van de-*
„ *fenſie ſtellen, dikwijls tot merkelijk nadeel en*
„ *ruïne van het Land was uitgevallen.* Al het
„ welke te meer moest ſtringeeren, als men con-
„ ſidereert hoe ſchielijk een nieuw Evenement
„ kon opkomen, *alwaar alles dependeert van de*
„ *goede of kwaade wille van Koningen en Prin-*
„ *ſen, die enkel te gebieden hebben, en wiens*
„ *Humeuren, Inclinatien, Intereſſen &c., niet*
„ *altoos dezelfde blijven, maar zeer ſubiet tot fa-*
„ *taale veranderingen kunnen gebragt worden.* —
„ Om alle welke bijgebragte redenen en gronden
„ vertrouwd werd, dat dies te veiliger zal wor-
„ den vaſtgeſteld en geconcludeerd, dat een Sou-
„ verain ter voldoening aan zijne verplichting
„ tot behoud van den Vrede, met alle de voor-
„ deelen en aangenaamheden van dien, verobli-
„ geerd en verbonden is, door alle tijden heen,
„ en dus *vooral in Vredenstijd, zich in zoodanig*
„ *postuur van defenſie te houden, en van zooda-*
„ *ni-*

redenen, waarom men des Vorsten geduurig herhaalden raad, op den duur in den wind geſlagen had. Zoo als het vervolg dezer Geſchiedenis leeren zal.

„ *nige macht te doen voorzien zijn, als waar*
„ *door zich dezelve respectabel kan doen voorko-*
„ *men bij zijne Nabuuren, en waar door hij in*
„ *ſtaat kan zijn, deszelfs Onderdanen bij haare*
„ *Bezittingen en Rechten te bewaren, en het ge-*
„ *dreigd gevaar, immers het effect van een on-*
„ *voorziene aanſtoot, te kunnen afweeren of voor-*
„ *komen.*'

„ Z. H. en de Raad hebben niet ondienstig
„ geoordeeld, de voorſchreven Principes te laaten
„ voorafgaan, ten einde de gronden te doen zien,
„ waarop zij, als die genen zijnde, die Eed- en
„ Plichtshalven verbonden zijn, om op alles wat
„ tot de ſecuriteit der Republiek ſpecteert, ten
„ ſterkſten te moeten vigileeren, de tegenwoordige
„ ſituatie van dien met alle applicatie nogmaals te
„ hebben nagegaan, en waarop vervolgens aan haar
„ was voorgehouden, *dat 's Lands Macht zoo*
„ *te Water als te Lande, gelijk dezelve zich al-*
„ *thans bevindt*, ten voorſchr. einde geenſints ſuf-
„ ficient kan worden geoordeelt, zelfs niet in
„ deeze volle Vredestijd. Men zwijge van de gene-
„ raale ſituatie van zaaken in Europa. Dewijl, of-
„ ſchoon daar in tot dus verre zich geen bijzonder
„ gevaar voor de Republiek mogt opdoen, ech-
„ ter niet zonder reflectie behoeft gepaſſeert te
„ worden, veele omſtandigheden die daar in voor-

„ komen, en inzonderheid, *dat het Oorlogsvuur*
„ *nog niet is uitgeblust: dat ook van verſcheidene*
„ *kanten de Commerçie en Navigatie de eenige*
„ *bron van welvaart dezer Republiek, merkelijk*
„ *wordt belemmerd, en difficiel gemaakt:* en dat in
„ het algemeen *de Conſtitutie van zaaken in Eu-*
„ *ropa, in veele opzichten als zoodanig moet voor-*
„ *komen, dat zelfs het penetrantſte oordeel geen*
„ *recht doorzicht kan hebben, wat daar van ein-*
„ *delijk zal moeten worden.*"

Naa hier op de noodzaaklijkheid van het augmenteeren van de *Landmacht* betoogt te hebben, vervolgt Z. H. op deze nadrukkelijke wijze: „ En wat nu de tegenwoordige toeſtand van „ *'s Lands Zeemacht* aangaat: (indien dezelve „ alzoo nog verdient genoemt te worden) waar „ van oudtijds de reputatie en het aanzien van „ den Staat pleeg te dependeeren; zoo zal het niet „ nodig wezen, daar van hier veel optehaalen, „ *als te zigtbaar en zeker zijnde, dat dezelve*
„ *zich bevindt in eene zeer beklaaglijke ſituatie,*
„ terwijl, hoezeer de Collegien ter Admiraliteit
„ uit haare Inkomsten, jaarlijksch nog al eenige
„ Fregatten equipeeren, dezelven echter niet in
„ ſtaat zijn zoo veel te kunnen bijbrengen, als
„ abſolut vereischt zoude worden, om de Zee-
„ dienst in ſtaat te houden, en de Commercie

„ met

„ met effect te kunnen protegeeren, en de Vry-
„ de, *al was het alleen met de Barbarijſche Ro-*
„ *vers, na behoren te doen respecteeren*, zonder
„ eens te denken op het geen de prudentie vor-
„ dert, dat in allen gevalle, tot dekking der Kus-
„ ten en Zeegaten, tegens alle voorvallen in ge-
„ reedheid zouden behoren gehouden te worden,
„ en verre van te ſpreeken wat vereischt zoude
„ worden, *om de Republiek de naam van Zee-*
„ *mogendheid met eenig recht te doen meriteeren.*
„ Voorwaar, daar met relatie tot de ſecuriteit der
„ Republiek *wegens de zaaken van de Zee, de-*
„ *zelve in veel zwakker geſteltenis als van die te*
„ *Lande is: daar nogthans, bijaldien die ter Zee,*
„ *als certijds de voorrang niet zoude verdienen;*
„ *dezelve echter van zoo veel importantie voor 't ge-*
„ *heele ligchaam van den Staat als nog te hou-*
„ *den zij, dat dezelve in allen gevalle met de*
„ *beſcherming van de Republiek te Lande*, Pari
„ Paſſu *moesten gaan, en niet dan op de ver-*
„ *ſterking van beiden te zamen behoort gedacht*
„ *te worden.* Als even gewichtige en wel gefun-
„ deerde redenen, dienende om de Bondgenoo-
„ ten zoo wel *het meerder Equipeeren van Sche-*
„ *pen, als het matig Augmenteeren der Militie*
„ *te moeten aanraden.*"

„ *Uw Hoog Mog.* weeten, en het is aan de
„ Bond-

„ Bondgedooten niet onbekend, *hoedanig deze*
„ *twee poincten bij eenige voorgaande Petitien in*
„ *conſideratie zijn gegeven:* dan het geene daar
„ van tot dus verre gekomen is, beſtaat enkel
„ hier in: *dat geen der Provinçien zich daarop*
„ *te zamen favorabel heeft geëxpliçeerd: dat wei-*
„ *nige van dezelven zich omtrent één derzelver*
„ *hebben uitgelaten: terwijl de eene voor eene*
„ *Augmentatie, en een ander voor de Equipagie*
„ *zich verklaard heeft: en dat de meeste Gewes-*
„ *ten daarop ſtilgezwegen, of zich niet anders*
„ *dan op eene delatoire wijze geuit hebben.*"

„ Ondertuſſchen, daar bij Z. H. en de Raad het
„ contribueeren van het voorſchr. tot beſcherming
„ en ſecuriteit der Republiek, met alles wat daar
„ in dierbaar is, nodig wordt geoordeeld, thans
„ van geen minder noodzaaklijkheid kunnen
„ houden, dan wanneer zulks bij vorige *Peti-*
„ *tien* is aangedrongen: en daar benevens con-
„ ſidereeren, dat ofſchoon het Finantiewezen van
„ den eenen Bondgenoot in die favorabele ſitua-
„ tie niet mogt zijn als die van de anderen, daar-
„ om echter het gunt tot de gemeene defenſie
„ behoort, en tot ſecuriteit van het geheele lig-
„ chaam van den Staat moet dienen, niet be-
„ hoort te worden uitgeſteld, en nog veel min-
„ der behoort te worden nagelaten, als van de

„ ui-

„ uiterſte gevolgen ten nadeele van den Staat
„ moetende ſtrekken; zoo is het uit dien hoof-
„ de, *dat Z. H. en de Raad niet hebben kunnen*
„ *afzijn die poincten* NOGMAALS *ten dezen we-*
„ *derom levendig te maken, en aan de ernſtige*
„ *overweging der Bondgenooten te recommandee-*
„ *ren*, die daar bij verzekerd en verdagt kunnen
„ aijn, dat gelijk het oogmerk der verſterking
„ geen ander is, dan om de Republiek zelfs te-
„ gen alle onvoorziene voorvallen in behoorlijken
„ ſtaat van defenſie te brengen en alzoo de
„ intentie niet verder gaat, dan om dezelve ter
„ executie te leggen op eene zoo onkostelijke
„ voet als eenigſints zal mogelijk zijn, waar toe
„ de Plans, wanneer de Provinçiën gezamentlijk
„ zich alvorens op de nuttigheid en noodzaak-
„ lijkheid van de voorſchr. poincten rondborstig
„ zullen hebben verklaart, nader zullen kunnen
„ worden gematureert en opengelegt."

„ Z. H. en de Raad verzekerd zijnde van de
„ geneigdheid en ijver van *U. H. Mog.* om te
„ willen contribueeren, omtrent alles wat tot
„ meerder ſecuriteit van den Staat, en vermeer-
„ dering van deszelfs aanzien verſtrekken kan;
„ kunnen niet twijffelen aan hoogstderzelver on-
„ derſteuning bij de Bondgenooten omtrent het
„ gene voorſchreven is. Terwijl Z. H. en de
„ Raad,

„ Raad, zonder zich dezen aangaande eenigſints
„ verder uit te breiden, in allen gevalle zich ver-
„ zekerd houden, daar in hunne ſatisfactie te zul-
„ len kunnen vinden, dat, *daar alles wat de*
„ *defenſie van de Republiek aangaat, en het be-*
„ *houd van de daar in zijnde dierbaare panden*
„ *betreft; haar ten duurſten is opgelegd en aan-*
„ *bevolen*, ZIJ TEN ALLEN TIJDE NIET HEBBEN
„ VERZWEGEN, *het gunt zij geoordeeld hebben,*
„ *daar toe noodzaaklijk te wezen*, de verdere
„ overweging laatende aan de wijsheid en voor-
„ zichtigheid van alle de Bondgenooten. Alleen
„ maar aan dezelven nogmaal doende dit ver-
„ zoek, *dat zij wel gelieven te conſidereeren, en*
„ *nimmer ook in 't midden van den Vrede willen*
„ *vergeten, dat het vertrouwen op de Goddelijke*
„ *Voorzienigheid, altoos moet gepaart gaan met*
„ *het gebruik der middelen, welken dezelve aan*
„ *de hand geeft.* In welken zin de Voorouderen
„ geen gepaster lesſe hebben nagelaten, dan het
„ VIGILATE DEO CONFIDENTES, dat is: TE WA-
„ KEN, TERWIJL MEN OP GOD VERTROUWT."

Wij hebben de moeite genomen om dit door-wrocht Staatkundig Vertoog, voorſtellende de waare en eenige *Conſtitutioneele Middelen*, waar door de Vrijheid en Onafhangelijkheid des Vaderlands, en tegelijk den algemeenen welvaart

der

der Ingezetenen, met medewerking van den Goddelijken Zegen zouden kunnen vermeerderd en bevestigd worden, niet zonder het gevoel van zeer verſchillende aandoeningen afteſchrijven, ten einde daardoor, zelfs onze minſtkundige Lezeren in ſtaat te ſtellen, om te kunnen oordeelen, hoe, en op welk eene wijze *'s Lands Erfſtadhouder*, voor 's Lands dierbaarſte belangen zorgde, toen 'er nog mooglijkheid was, om de gebreken ten aanziene van 's Lands defenſie, ſints meer dan 50 jaren aanwezig zijnde, radicaal te herſtellen, en nu durven wij, in navolging van een weleer beroemd en kundig Vaderlander, (wijlen den Advocaat Mr. E. LUZAC) toen Hij in 1781 over deze *Petitie* ſprak, aan onze Lezeren vragen: „ *Of een Stadhouder, en Leden van eene Hooge* „ *Regeering, die geene andere dan perſuaſieve of* „ *overredende middelen kunnen gebruiken, om het* „ *geene zij tot het gemeene welzijn vermeenen te* „ *moeten worden in het werk geſteld, zich ſter-* „ *ker, dringender, en gevoeglijker hadden kun-* „ *nen uitlaaten? Z. D. H. en de Raad* (zegt Hij, „ en wij met Hem) *hadden in deze* PETITIE *wel* „ *is waar, geene Mogendheid met naame aange-* „ *wezen en genoemd, van welken de Staat eenen* „ *Vijandelijken aanval te vreezen had: maar die* „ *niet geheel onbelezen was, en iets van de Vu-*

„ *der-*

„ *derlandſche Geſchiedenis wist, kon ligtelijk op-*
„ *maaken,* DAT ENGELAND HOOFDZAKELIJK BE-
„ DOELT WAS, *als de eenige Mogendheid zijnde,*
„ *die door eenen aanval op onze Koopvaarders*
„ *en Coloniën, deszelfs vijandelijke desſeinen het*
„ *ſpoedigſte ten uitvoer kon brengen, en wel in*
„ *zulk eenen tijd,* dat alle de ſchatten niet zou-
„ den kunnen baten, om te verkrijgen, het gunt
„ tot tegenſtand van zoodanig eenen Vijand zou
„ vereischt worden. *Weshalven men met waar-*
„ *heid zeggen kan, dat Z. D. H. aan H. H.*
„ *Mog. in den jare* 1770 *voorſpeld heeft, het*
„ *geen in* 1780 *en vervolgens gebeurd is. — De*
„ *Engelſchen zijn ons aangevallen! Onze zwak-*
„ *heid heeft buiten bedenking hen tot een Vrede-*
„ *breuk te ligter doen overgaan! Zij zijn ons*
„ *aangevallen in een tijd, dat alle ſchatten ons*
„ *niet konden bezorgen, dat geene, het welk tot*
„ *tegenſtand van zoodanig eenen Vijand vereischt*
„ *werdt. Onze Coloniën waren weerloos. Onze*
„ *Scheepsmacht geheel vervallen: en de Admira-*
„ *liteiten buiten ſtaat, om, al hadden zij alle*
„ *de ſchatten der aarde gehad, dat geene werk-*
„ *ſtellig te maaken, dat vereischt werd om eene*
„ *Zeemacht in Zee te brengen, bekwaam om te-*
„ *gen die der Engelſchen eenigermaate zich te*
„ *kunnen weeren.*" Ontzettende, maar niet min

eeu-

eeuwig zekere waarheden, die het menſchelijk begrip bijna te boven gaan zouden, wanneer dezelve niet door de droeve ervaring ten volle waren bevestigd geworden! Of, (dat hier nog meer, jaa alles, afdoet) wanneer het mangelde aan de onwederſprekelijkſte bewijzen, dat 'er ſlechts weinig jaren behoefden te verloopen, om zoo klaar als de zon op den middag te kunnen zien, *dat zij, die het meest en luidrugtigst hunne klaagſtemmen ophieven, over het aanhoudend diep verval van 's Lands Zeemacht, en over de groote nadeelen welken zij te gemoete zagen, wanneer Engeland de Republiek vijandig mogt aanvallen*, met dat alles, HUNNE VREUGDE EN BLIJDSCHAP OPENLIJK BLIJKEN LIETEN, toen de voorzegging van WILLEM DEN VIJFDEN na een tijdverloop van 10 jaren in alle deelen tot vervulling kwam, daar *Engeland* den *Oorlog aan de Republiek verklaarde, en te gelijk zich in korten tijd meester maakte van wel* 80 MILLIOENEN SCHATS, *door het ongehinderd wegnemen van eene menigte rijkgeladene Koopvaardijſchepen, alleen, om dat men bij gebrek aan Oorlogſchepen de Engelſchen volſtrekte meesters van de Zee liet, en de Koop- en Zeevaardije van behoorlijke Protectie verſloken hieldt.* Hoe onnatuurlijk en ongelooflijk zulk een onverklaarbaar, en tegen 's Lands waar be-

larg ten eenemaale ſtrijdend gedrag ook ſchijnen moge, niets is zekerder. Dan, daar wij ons zelven het bewijs voor dit gezegde verplicht en verſchuldigd rekenen, zullen wij dit, (wanneer wij met deze *Geſchiedenis van des Erfſtadhouders Leven en Bedrijven*, tot dat ongelukkig tijdſtip genaderd zijn,) op de volledigſte wijze volvoeren, dewijl het ons thans te verre van ons tegenwoordig pad verwijderen zou.

Intusſchen, daar het als dan middagklaar zal blijken, dat 'er in 1781 werkelijk *Nederlanders* (zoo zij dien naam nog waardig zijn) aanwezig waren, *die zich over hunne eigene ſchade, en 's Lands algemeene Rampen verheugden*, (*) dan houdt

(*) Volgens de verzekering van den VERVOLGER *op* WAGENAAR; (en wie zal aan het gezegde van dien Schrijver, die zich zoo zeer de BESCHULDIGER van WILLEM DEN VIJFDEN; als de VERDEDIGER van zijne BITTERSTE VIJANDEN betoonde te zijn, twijffelen?) *waren het* KOOPLIEDEN *die dus dachten, toen de Oorlog met Engeland uitbarstte*; wie, die eenigſints menſchkundig denkt, en met ons weet dat *Eigenbelang* bij Kooplieden alles afdoet, moet zich dan niet overtuigd houden, *dat zij alleen verheugd waren, om het voordeel hun toegezegd, door zoodanige Regenten of Ministers, die van dien kant zich goudene bergen beloofden?* Menſchen, die in den volſtrekſten zin, zich tot een ſtelregel ſchijnen geſteld te hebben: *Doe het kwaade, op dat 'er goed uit voorkome!* — Een regt *verderffelijke Leer*, aan welks opvol-

houdt ook alle reden van verwondering op, dat al het *waarſchouwen*, *vermanen*, en *bidden*, zoo van den goeden *Erfſtadhouder*, als van de welmeenende Leden des *Raads van State*, ten nutte van het weêrloos Vaderland, lang vóór, en nu bij den aanvang des jaars 1771 gedaan, geheel en al vruchteloos was. — *Uit dat verblijd en wel te vreden zijn*, OM DAT MEN MET ENGELAND AAN DEN DANS GERAAKTE, blijkt immers klaar, dat ſommigen in *Holland* het Vaderland in dien weêrloozen ſtaat laten, en niets genoegzaams tot deszelfs defenſie, zoo *te Land* als *ter Zee*, bewerkſtelligd hebben wilden, alleen om langs dien weg, de ſchuld van dat alles op den STADHOUDER te ſchuiven, en hunne geheime desſeinen ten uitvoer te brengen, daar in beſtaande, *om* WILLEM DEN VIJFDEN *en Zijn Beſtuur bij de Natie in den haat te brengen, en Zijne pogingen nutteloos te maken?* Wie aan de waarheid van dit gezegde twijfelen moge, ſla zijne oogen op het geene 'er na het inleveren van de *Petitie des jaars 1771 in de Vergadering der Staten van Holland*, ten aanziene van dit onderwerp is voorgevallen, het welk wij hier kortelijk opgeven moeten, om dat het ons

volging men dan ook de daar op gevolgde onheilen alleen hebbe toe te ſchrijven.

ons den ſleutel in de hand geeft, door welken men tot het ware geheim kan doordringen.

Wanneer men de herhaalde en dringende voorſtellen, zoo van *Z. H.* als van den *Raad van State*, (hier voren door ons opgegeven,) inziet, dan waren dezelven indedaad niets anders, dan *ſnerpende verwijtingen aan de Staten van alle de Gewesten*, over hunne onverantwoordelijke nalatigheid, en verwaarloozing omtrent der Ingezetenen dierbaarſte belangen: *en, daar die van* HOLLAND *meer dan twee derde gedeeltens tot de benoodigde geldſommen verplicht waren op te brengen*, zoo laat het zich zonder onze nadere aanwijzing duidelijk vatten, dat die verwijtingen ook op hun het meest hechten moesten, dewijl het verſtandig en opmerkzaam gedeelte der Natie, op de zekerſte wijze kundſchap droeg, *dat het den Hollanderen in die dagen van Rijkdom en Voorſpoed aan geen vermogen ontbrak; en dat 's Lands aanhoudende weêrlooze toeſtand derhalven aan hunnen wil voornamelijk was toe te kennen.* Hoe dit zij, zoo veel is zeker, dat de dringende aanzoeken van *Z.* H. en den *Raad van State*, zoo ſtraks door ons opgegeven, eene gewenschte uitwerking ſchenen te zullen hebben, daar de *Staten van Holland*, bij *H. H. Mog.* op verbetering begonnen aan te dringen. Doch wel ingezien,

was

was het ook niet meer dan ſchijn. Wij zullen om dit te ſtaven, Prins WILLEM DEN VIJFDEN hier zelven laten ſpreken, ten einde den minſtkundigen onder onze Lezers in ſtaat te ſtellen, deswegens met grond te kunnen oordeelen. „ *Eerlang*, zegt de Vorst *in Zijne Memorie*, „ (verhaald hebbende, wat hij ſints zijne komst „ aan het Bewind in dit opzicht verricht had,) „ *werden de Bondgenooten gedrongen, eenigſints* „ *voor de vervallen Zeemacht te zorgen, door den* „ *Oorlog met welken de Keizer van Marocco* „ *goedvondt de Commerçie en Scheepvaart van* „ *de Republiek te belemmeren en te ontrusten.* „ *Want de Staten van Holland bragten op den* „ 24 APRIL 1771, *ter Vergadering van H. H.* „ *Mog. eene Reſolutie over, waar bij zij verklaar-* „ *den, bereid te zijn, om tot het beter in ſtaat* „ *ſtellen van de* LAND- *en* ZEEMACHT *met al* „ *haar vermogen te contribueeren; mits beide* „ *pari paſſu*, (dat is op gelijken voet) *zoude ge-* „ *ſchieden.*" — En zien wij die Reſolutie zelve in, dan deden zij dat met een ernſtigen aandrang, die geſchikt was, om allen twijffel aan welmeenendheid buiten te ſluiten, daar zij in dat ſtuk verklaarden, „ *te hopen en te vertrouwen* „ *dat de Bondgenooten, overwegende de nadeelige* „ *en ſchromelijke gevolgen, die uit het verder*

„ *verval te duchten waren, niet langer vertragen*
„ *zouden. Zij waren, in dit vertrouwen, bereid,*
„ *om met Hun zamen te ſtemmen, om Z. H. en*
„ *den* Raad van State *te verzoeken, om een Plan*
„ *tot verſterking van de Landmacht, zoo als bij*
„ *de Petitie van 1770 was voorgeſteld, aan H.*
„ *H. Mog. voor te leggen, om na genomen be-*
„ *ſluit des Raads van State, daar toe eene Pe-*
„ *titie gedaan, en, overeenkomſtig de orders van*
„ *den Lande, daarop beſloten te worden.*" — Oppervlakkig beſchouwd, mogt men zich nu iets goeds voorſtellen: dan een opmerkend Lezer van dat ſtuk, bemerkte ſpoedig, dat het hinkende paard agter aan kwam, daar hetzelve beſloten werdt, met deze, deels *bedreigende*, en deels *geheimzinnige* verklaring: „ *Dat bij aldien de ge-*
„ *daane aandrang en aanbiedingen, tegen alle*
„ *verwachting bij de verdere Bondgenooten geen*
„ *ingang mogten vinden, en dezen weigerig mog-*
„ *ten blijven, om tot het zoo noodig herſtel van*
„ *de Zeemacht krachtdadig mede te werken,*
„ *zoodanig eene weigering invloed zou moeten*
„ *baren op de* CONSENTEN *die in het vervolg*
„ *van hun zouden kunnen verwacht worden.*" Een beſluit, waar over zich (wel is waar) veelen van de weldenkende Staatsleden zeer verheugden, *Z. H. geluk wenſchende met het aanſtaande goed*

ſuc-

ſucçes van Zijne pogingen; doch volgens een thans voor ons liggend bericht, *had de Prins 'er zeer geringe gedachten van.* „ *Men vraagd nu we-*
„ *derom op nieuw een Plan*, (hoorde men Hem in ſubſtantie te dien tijde zeggen, tegen zeker' Staatsman) „ *even of 'er nog geen Plannen zijn inge-*
„ *leverd.* — *Waar toe kan dat anders ſtrekken*
„ *dan om den kostelijken tijd te verſpillen met*
„ *nieuwe debatten, die daar bij zeer zeker ont-*
„ *ſtaan zullen?* — *Zoo het den Heeren Staten*
„ *van Holland waarlijk ernst is, het gene zij*
„ *bij hunnen voordragt te kennen geven, dan*
„ *vinden zij immers genoegzame aanleiding in*
„ *de reeds gedane voorſtellen en overgeleverde Plan-*
„ *nen, om dadelijk handen aan het werk te ſlaan;*
„ *te meer, daar de Heeren Staten van Gelder-*
„ *ook over dit onderwerp zeer gunstig denken.*
„ *Wij zullen* (voegde de Vorst 'er bij) *aan die*
„ *begeerte voldoen, en ſpoedig een nieuw Plan in-*
„ *leveren, maar ik vreze, dat het 'er niet beter*
„ *mede zal afloopen dan met de vorigen, en bij-*
„ *zonder met mijnen voorſlag van het jaar* 1768,
„ *om jaarlijksch ten minſten* ZES SCHEPEN *aan te*
„ *bouwen. Had men dat Plan toen gevolgd, welk*
„ *een beter aanzien had de Marine nu reeds niet*
„ *kunnen hebben? &c. &c.* — Dat de Prins, dus ſprekende, den bal niet misſloeg, leerde de onder-

vinding: want 'er verliepen ſlechts eenige dagen, toen Hij een Plan *tot aanbouw van* 24 LINIE SCHEPEN *aan H. H. Mog. overleverde*; te weten, 6 *Schepen van* 60, *en* 18 *dito van* 50 *ſtukken Geſchut*; het welk, volgens de daar bij overgelegde berekening van kosten, eene uitgave van *f* 4,178,508-:-: voor het geheele Bondgenootſchap zou opleveren. — Zou men nu, het zoo evengemelde voorſtel van *Holland* in aanmerking nemende, niet op goede gronden hebben mogen verwachten, dat (daar de Staten van *Gelderland* zich directelijk voor den aanbouw der 24 *Schepen* verklaarden,) des Prinſen voorſtel bij de *Algemeene Staten* zou goedgekeurd en bewerkſtelligd zijn geworden? Dan dit liep (naar 's Vorsten voorſpelling) geheel anders af. „ *De* „ *Gewesten* (zegt de *Vervolger op Wagenaar*), „ *namen het Plan over, en deze zaak van zoo* „ *veel aanbelang werdt, even als voorheen, ſleepen-* „ *de gehouden*," terwijl Hij zijne Lezeren in het onzekere laat, door wiens toedoen zulks voornamelijk veroorzaakt werdt. Het zal daarom noodig zijn, de zoodanigen hier aan te wijzen, waar toe wij des ERFSTADHOUDERS *eigene woorden* in Zijne *Memorie* gebezigd, gebruiken zullen; dewijl dezelven tot dat einde toereikende zijn. Dus luiden zij: „ *Maar de ijver der Heeren Sta-*

„ *ten*

„ *Staten van Holland voor de vermeerdering der*
„ *Landmacht verſtaauwde aanmerkelijk, wan-*
„ *neer zij in* 1772, *op de verbetering der Navale*
„ *Macht inſtemden, en in ſpeçie, op het Fournis-*
„ *ſement van de Quotes der Provinçien, in de*
„ *Petitien van* 1770 *en* 1771 *tot Extraordinaris*
„ *Equipagien gedaan, en op den gepetitioneer-*
„ *den aanbouw der Schepen, thans alleen ver-*
„ *klaarden bereid te zijn,* OM DE VOORZIENING
„ OP DE LANDMACHT OP GELIJKEN VOET MET
„ DE ZEEMACHT IN OVERWEGING TE NEMEN,
„ *daar zij in het vorige jaar verklaard hadden:*
„ BEREID TE ZIJN, OM 'ER MET AL HUN VER-
„ MOGEN TOE TE CONTRIBUEEREN."

Wie ſtaat niet verbaasd over zulk een contraſteerend gedrag als wij in deze paſſagie aantreffen! Behoefd men, na dit gelezen en overwogen te hebben, angſtvallig naar het antwoord te zoeken op deze twee vragen: *Wie was hier de verdervende hand, om het Vaderland in den ouden weêrlonzen toeſtand te laten? Wie daarentegen was onophoudelijk en met een taai geduld werkzaam, om het in eenen behoorlijken ſtaat van defenſie te brengen?* Indedaad, de beantwoording is zoo min moeijelijk, als het is, de waare reden te ontdekken, waarom de zaken tot in den jare 1773 in denzelfden toeſtand bleven, toen de uitzichten

voor het behoud van den Vrede, in dien tusſchentijd langs hoe donkerder geworden waren, het geen aan even dezelfde *Hollandſche Staatsleden*, wederom eene nieuwe gelegenheid aan de hand gaf, om ter Vergadering van de *Algemeene Staten*, op de verzorging van 's Lands aangelegenheden aan te dringen, en de Bondgenooten aan te ſpooren, om op dat belangrijk onderwerp eindelijk eens met ernst bedacht te worden, even, of dezelven hen wel bijster zwaar op het harte lagen. Een voorſlag, welke ten gevolge had, dat *H. H. Mog.* (*volgens het zeggen van den ſtraks genoemden Schrijver*,) het beſluit namen; „ *bij* „ *alle de Gewesten het hunne te zullen aanwen-* „ *den, om in de billijke eisſchen van* HOLLAND „ *toe te ſtemmen; en verder goedgevonden Z. H.* „ *en den Raad van State te verzoeken, om een* „ *Plan ter verſterking van de* LANDMACHT, *ter* „ *Algemeene Staatsvergadering te willen openleg-* „ *gen, om daarop, overeenkomſtig de orde van* „ *Regeering dezer Landen, te beſluiten.*" — Zie daar, door deze voordragt van *Holland*, al wederom een nieuw Plan bij alle de vorigen gevoorderd, tot niets anders ſtrekkende (*zoo als bij de uitkomst bleek*), dan om den kostbaren tijd nutteloos te verſpillen; het Vaderland aan hoe langs hoe grooter gevaar blootgeſteld te maken; en ein-

de-

delijk, om *Z. H.* en den *Raad van State* nieuwe moeijelijkheden te verſchaffen, met geen ander oogmerk, dan om van dezelven geen het minſte gebruik te maken.

Zoo als bij de uitkomst bleek (zeggen wij), en, wij vertrouwen, met het hoogſte recht. *Want niettegenſtaande de Prins*, (volgens eene aan ons medegedeelde Anecdote,) *over dit marren zeer verdrietig was, en aan éénen zijner vertrouwde Vrienden Zijne bevreesdheid te kennen gaf, dat het al wederom op het einde als eenen nutteloozen arbeid zou moeten beſchouwd worden*; zoo duurde het niet lang, of het begeerde Plan *tot verſterking van de Militie*, werdt door *Z. H.* en de *Raad van State*, ter tafel van H. H. Mog. Vergadering overgeleverd, en oogenblikkelijk aan de Staten der onderſcheidene Gewesten toegezonden, ten einde hetzelve met dat, *tot den aanbouw van* 24 *Oorlogſchepen* voorheen ingeleverd, goed te keuren en dadelijk in werking te brengen. Een Plan, volgens 't welke 's Lands Armée *zou vermeerderd worden met* 8927 *Koppen, en* 1363 *Paarden, waar van het jaarlijksch onderhoud berekend was tot f* 1,560,654-:-: *boven de Recruteerg'lden, die op f* 653,987-:-: *zouden te ſtaan komen.* (*)

En

(*) Hier boven zegen wij, dat de kosten tot den aanbouw van

En op welk eene wijze dachten 'er nu de Bondgenooten over? Zonder ons te vermoeijen met de afſchrijving van de veelal uitvoerige beſluiten, welken nog voor het einde des jaars 1773 in de Gewestelijke Staatsvergaderingen genomen werden, zullen wij alleen zeggen: dat de Staaten van GELDERLAND, VRIESLAND, UTRECHT, OVERIJSSEL, en STAD EN LANDE, in de beide Plannen genoegen namen, en in dezelven bewilligden. Doch die van ZEELAND betuigden, „ *dat hoe zeer* „ *zij geene zwarigheid zouden vinden, om ten aan-* „ *zien van het herſtel der Zee- en Landmacht* „ *het gevoelen van* HOLLAND *te omhelzen; zij* „ *echter tot hun leedwezen betuigen moesten, daar* „ *in verhinderd te worden door den bekrompen toe-* „ *ſtand*

van 24 *Oorlogſchepen*, berekend waren op *f* 4,178,538-:-: Wanneer men hier nu bijvoegd, het gunt Z. H. voor de Armée vraagde, ter ſomme van *f* 2,214,641-:-: dan blijkt, dat 'er ter completering van de behoorlijke defenſie van het *Vaderland*, en de beſcherming van de *Colonien*, en de *Zeevaardij en Koophandel der Ingezetenen* nodig was, een Capitaal van *f* 6,393,149-:-: Guldens. Was dit nu in een tijd van Rijkdom en Welvaart, als waarin de Republiek zich door het genot van eenen langduurigen Vrede te dien tijde bevondt, eene ſom van dat aanbelang, om 'er zoo veele jaren achter den anderen over te raadplegen? Wie vindt zich niet genooddrongen, om het geklag over onvermogen aan *Onwil*, aan *opzettelijk Verzuim* toe te kennen? —

„ *ſtand hunner Provinçiaale Finançien, welke*
„ *niet toereikende waren om de* GEWONE UITGA-
„ VEN *te kunnen dragen, veel min in ſtaat,*
„ *om aan de importante* BUITENGEWONE UITGA-
„ VEN *tot den aanbouw van* 24 *Schepen en de*
„ *vermeerdering van 's Lands Armée hun aandeel*
„ *op te brengen. Zij konden derhalven tot geene*
„ *toeſtemming komen, welke zij met geene da-*
„ *delijke geldopbrengingen zouden kunnen bekrach-*
„ *tigen, ten zij dan, dat de Bondgenooten konden*
„ *overgehaald worden, om* ZEELAND *daar toe*
„ *meer dan tot nu toe geſchied was, in ſtaat*
„ *te ſtellen. Ten ſlotte zich beklagende over de*
„ *verkortingen en verongelijkingen, hun door de*
„ *VI overige Gewesten op den duur wordende aan-*
„ *gedaan.*"

Vijf Gewesten verklaarden zich derhalven in *October* 1773 overéénkomſtig den vurig geuiten wensch der *Staten van Holland:* en, daar het uit hoofde van den bekenden veragterden toeſtand der *Zeeuwen*, een vergeefſche arbeid mogt geheeten worden, op hunne toeſtemming te blijven aandringen, zoo ſtreelden zich veelen met de hope, dat *om die reden* het dus verre gevoorderde werk niet geheel in duigen ſpatten, maar tot ſtand komen zoude, door het maken van ſchikkingen, waar toe het rijk en vermogend *Holland*, ter be-

ſpoe-

ſpoediging van deszelfs eigen voorſtel (naar hun begrip) het oor wel zoude willen leenen. — Dan, wat gebeurt 'er? — Ondanks de dringendſte aanſporingen tot het dadelijk en onverwijld herſtel van het weêrloos Vaderland door de *Staten van Holland* gedaan, zoo vérliepen 'er na het ingekomen Conſent der *Vijf Provinçien*, niet minder dan ZEVEN MAANDEN, eer die van *Holland* daar mede in gereedheid waren, werpende als toen, tot verbazing van *'s Lands Erfſtadhouder*, en van alle welmeenenden in den Lande, een' nieuwen twistappel op, die niet alleen, (volgens ſommiger zeggen) *een bron van veele andere Raadplegingen opende*; maar die naar onze gedachten, bij alle doorzichtigen tot een duidelijk bewijs verſtrekte, *dat de Staten van Holland* (immers het meerderdeel) *ondanks al hun dringen en aanſporen, aan het weêrloos Vaderland geene dadelijke hulp wilden toegebragt hebben:* dewijl zij, ondanks de betoonde bereidwilligheid der *V Gewesten*, tot het aanneemen en omhelzen van de bij hun begeerde Plannen, nu weigerig waren daar toe bij te treden, brengende, niet eerder dan op den 25 *April des volgende jaars* 1774, een zeer uitvoerig Advis uit, waar in zij, na met veel omſlags van woorden, hunne zucht voor het verbeteren van 's Lands deſenſie, *zoo*

ter

ter Zee als te Land, aan de Bondgenooten te kennen gegeven te hebben, verklaarden tot de beiden opgegevene Plannen hunne toeſtemming wel te willen geven, mits dat de Heeren hunne Gedeputeerden ter Generaliteit moesten inſteeren: „ *dat als eene* CONDITIO SINE QUA NON, *bij de* „ *Bondgenooten werde geaffecteerd een jaarlijksch* „ *Fonds voor de Marine ter ſomma van f* 786,000 „ *ten einde daar uit de noodige ſubſidien aan de* „ *Admiraliteiten zouden kunnen geſchieden, om* „ *jaarlijksch een bekwaam getal Oorlogſchepen in* „ *Zee te houden. Dan om de noodige gerustheid* „ *omtrent de præstatie der reëele Fournisſementen* „ *tot dat Fonds te Conſtateeren, moest, in de* „ EERSTE PLAATS, *worden vastgeſteld, dat het* „ *middel van egaliſatie en rescontre, omtrent de* „ *Posten op den Staat van Oorlog de defenſie* „ *te Lande conçerneerende, ten laste van de de-* „ *fectueuſe Provinçien plaats zal hebben, en ge-* „ *adhibeert worden, in dezer voegen: dat de Pro-* „ *vinçien zouden aanneemen hunne Contingen-* „ *ten in het Fonds voorſchr. aan het Comptoir* „ *Generaal van de Unie jaarlijksch vroegtijdig* „ *te fourneeren.* TEN TWEEDEN: *Dat door den* „ *Raad van State, voor den* 1 *October van elk* „ *jaar, aan* H. H. MOG. *moest overgezonden wor-* „ *den, een præçieſe Staat, zoo van de gedane*

„ *Four-*

„ *Fournisſementen, als van de Nonbetalingen of*
„ *Defecten daar op gevallen.* TEN DERDEN: *dat*
„ *zij Staten van Holland zich verbonden, om die*
„ *Defecten te ſuppleeren: zoodanig nogthans;* dat
„ bij het formeeren van den Staat van Oorlog
„ voor het volgende jaar, zoo veel meerder Mi-
„ litie op de repartitie der defectueuſe Provin-
„ cien moest worden gebragt, en daar tegen met
„ het montant van dien, de repartitie van Hol-
„ land ontlast, met zoodanige ſom, als het ſup-
„ plement aan de Admiraliteiten verſtrekt, zou-
„ de importeeren. *Eindelijk* TEN VIERDEN:
„ *moest Z. H. en den Raad van Staten nu*
„ *voor als dan worden geauthoriſeert, telken jare,*
„ *waar in Defecten of Nonbetalingen plaats had-*
„ *den, de voorgemelde egaliſatie en rescontre*
„ *op den Staat van Oorlog te doen.*

„ *Wanneer nu op dat alles bij H. H. Mog.*
„ *finaal zou zijn gereſolveert,* ALS DAN, *waren*
„ *de Staten van Holland bereid, om in de voor-*
„ *gelegde Plans in zoo verre te conſenteeren, dat*
„ *de resteerende ſom tot de defenſie te Lande, en*
„ *ten behoeve van de Militie werde gedestineert.*
„ *Ten welken einde, naar hun begrip, Z. H. en*
„ *de Raad van State moest worden verzocht,*
„ *om* EEN NADER PLAN *ten dien einde te for-*
„ *meeren, en hetzelve derwijze in te richten, dat*

„ *de*

„ *de meerdere jaarlijkſche uitgave ter zake voor-*
„ *ſchreven, het laatstgenoemde Montant niet kwam*
„ *te exçedeeren.*" Sluitende dit hun uitvoerig en (zoo men 't wel inziet), *tegen de gronden der* UNIE, *lijnrecht ſtrijdend voorſtel*, met de verklaring: „ *Dat*
„ *zij vermeenden, als nu doorſlaande preuves te*
„ *hebben gegeven van hunne geneigdheid, om ter*
„ *bevoordering van deze importante deliberatien,*
„ *dat alles toe te brengen, wat van hun met*
„ *eenige redelijkheid kon gevergd worden.* —
„ *Zij vertrouwden, dat de* NON EQUIPEERENDE
„ GEWESTEN *niet langer zouden vertoeven, met*
„ *te beantwoorden aan de Exhortatien van Z. H.*
„ *en den Raad van State: en dat eerlange door*
„ *eene gewenschte eensgezindheid en toegevendheid,*
„ *een ſalutair en vruchtbaar beſluit mogt wor-*
„ *den genomen, waar door meer en meer verſterkt*
„ *en bevestigd mogten worden die banden, wel-*
„ *ke de Leden van het Bondgenootſchap onder-*
„ *ling veréénigden, en die nooit minder gevaar*
„ *liepen van gekrenkt of verbroken te worden, dan*
„ *wanneer aan het* MEEST CONTRIBUEEREND
„ LID (*) *niet word onthouden het genoegen,*
„ *van*

(*) Dat de Provinçie HOLLAND *het grootſte aandeel in de algemeene behoeften van den Staat opbragt*, is eene bekende waarheid: maar te ſtellen *dat zij het meest*

„ *van Zijne pogingen tot redding en herſtel van*
„ *vervallene zaken, welke op het ligchaam*
„ *van*

contribueerende, ook uit dien hoofde het meeste te zeggen hadde, en dat de overige Gewesten HOLLAND *in alles van de hand vliegen moesten*, was een valsch begrip. — De *Provinçie* OVERIJSSEL, die ten allen tijde het minſte aandeel opbragt, *betaalde naar evenredigheid van deszelfs vermogen zoo veel als* HOLLAND, *en dus was het even Souverain, en had even veel te zeggen als dat Gewest.* De verdeeling der QUOTA's was gebazeerd op de *bevolking der Gewesten, op derzelver meerdere of mindere gunstige ligging tot den Koophandel*, en op *de daar aan natuurlijk verbondene Rijkdommen en Vermogens van derzelver Inwoonderen.* Die ſchijnbare *Ongelijkheid* was juist de *ware Gelijkheid*, Het *meerdere* en *mindere* was ſlechts denkbeeldig: en gaf HOLLAND geen bevoegdheid om op de andere Gewesten met verachting neder te zien, alleen *om dat* HET *bijna* TWEE DERDE GEDEELTEN *van het geheele beloop der Staatsuitgaven moest contribueeren; en de VI andere Gewesten ſlechts het overige* DERDE DEEL. De Provinçie HOLLAND had van de vroegſte tijden af, door deszelfs ligging aan de Zee, een natuurlijk voordeel boven de *Landprovinçien*; en dat voordeel werdt door de UNIE zelfs nog zeer vermeerderd, door dien het deszelfs bevolking in dezelfde evenredigheid deedt *vermeerderen*, als die van de andere Gewesten verminderen, derwijze, dat men hier zou kunnen zeggen: *Hollands Bloei, was het verval van de rest, dat niet meerder bloeijen kon, dan in betrekking tot Holland, en afhanglijk van deszelfs wel of kwalijk varen.* Dit het geval zijnde, wie gevoeld dan niet, *dat de voorgewende ſuperioriteit der Staten van*

Hol-

„ *van het Bondgenootſchap van eene generaale*
„ *en wezenlijke influentie zijn, door de concur-*
„ *rentie Zijner Mede-Bondgenooten geſecondeert*
„ *te zien.*"

Schoonſchijnende gezegden in de daad, welker

Holland, ALS HET MEEST CONTRIBUEERENDE, *een loutere hersſenſchim was?* — Intuſſchen gaf dit aan hen geen recht, om de andere Gewesten *die ſuperioriteit* op zulk eene trotſche wijze te doen gevoelen: iets, dat reeds ten tijde van JAN DE WITT plaats had, die zich niet ontzag te beweeren: *dat de overige Gewesten aan Holland tot eenen last verſtrekten.* — Was dat niet wel regt Vaderlandlievend gedacht van dien grooten *Patroon der Ariſtocraten*, die alles van zijne wenken deedt afhangen? Die begeerde, *dat de Requesten aan hem luidende moesten eindigen, met den Almachtigen te bidden voor den langen duur van zijne Hoog Edele Geſtr. glorierijke Regeering.* — *Die de Edelen van den Lande van Holland dwong, om hunne Wapens en Tijtels te ſupprimeeren?* &c. &c. Niemand duide het in ons euvel, dat wij bij deze gelegenheid die aanmerking maaken: want het gedrag dat de *Staten van Holland* ten jaare 1775 begonden aan den dag te leggen, was alleen daar aan toe te ſchrijven, *dat zij* JAN DE WITT'S *voetſtappen in alles drukken wilden.* Van hier, dat men telkens hoorde brommen, *van de glorievolle dagen ten tijde van zijn Dictatoriaal Gezag.* Verzwijgende, *dat duizenden van Huizen in Amſterdam ledig en te huur ſtonden, door het verval van den Handel, het gevolg van de bloedige Oorlogen, waar in Hij den Staat inwikkelde, om zijnen haat tegen een* STADHOUDER DOT TE VIEREN. —

ker waardij, uit alles wat wij uit de onwederlegbaarſte gronden aangewezen hebben, ten vollen kan berekend worden! Daar lag nu het blij vooruitzicht op 's Lands redding uit deszelfs weêrloozen toeſtand, ten eenenmaale op nieuw in het voetzand geworpen, en de *goede Stadhouder*, benevens de Leden van den *Raad van State*, al wederom aan nieuwe moeijelijkheden blootgeſteld! Geen wonder des, dat toen het ſtuk ter kennis van Z. H. kwam, hij zijne gevoeligheid en verontwaardiging tevens, op de duidelijkſte wijze aan één zijner kundigſte en vertrouwdſte Vrienden blijken liet, door in ſubſtantie te zeggen: „ *Wat of toch de reden zijn moge, dat de* „ *Heeren Staten van Holland alle pogingen tot* „ *herſtel van 's Lands weêrlozen toeſtand, zoo* „ *zichtbaar tegenwerken, door telkens met nieuwe* „ *inçidenten, die het nemen van een heilzaam* „ *beſluit verhinderen, voor den dag te komen? Zij* „ *ſpreeken van doorſlaande preuves, die zij zou-* „ *den gegeven hebben, om de groote zaak in ver-* „ *ſchil te bevoorderen, en tot een gewenscht einde* „ *te brengen, maar waar uit kan zulks bewezen* „ *worden? Zij ſpreken, in onderſcheiding van* „ *zich zelven,* VAN NON EQUIPEERENDE GEWES- „ TEN, *even of de Heeren Staten van de overige* „ *Provinçien, zich tegen den aanbouw van de*

„ 24

„ 24 *Oorlogſchepen geſteld hebben, en ondertus-*
„ *ſchen zijn zij alleen de genen, die zich tegen*
„ *dien aanbouw verzetten, door het voorſlaan van*
„ *een middel, dat in deszelfs aart en natuur incon-*
„ *ſtitutioneel en onuitvoerlijk is, dewijl het jaar op*
„ *jaar nieuwe bronnen van onëenigheden en twis-*
„ *ten openen moet, wanneer die Gewesten, welken*
„ *in gebreke blijven om hun aandeel in het ge-*
„ *projecteerde* FONDS VOOR DE MARINE *op den*
„ *bepaalden tijd te fourneeren, zich zullen be-*
„ *zwaard vinden, met de voldoening van Trou-*
„ *pen, die volgens den Staat van Oorlog door*
„ *Holland moeten betaald worden. — Welke ver-*
„ *warringen moeten uit zulk eene Huishouding*
„ *niet geboren worden! En welk een ondraag-*
„ *lijke, ja bijna onuitvoerlijke laſt, wordt op*
„ *die manier niet aan den Raad van State, en*
„ *aan mij op de ſchouderen gelegd, wanneer wij*
„ *jaar op jaar de geëischte* EGALISATIE *of* LIQUI-
„ DATIE *op den Staat van Oorlog brengen zou-*
„ *den?*" —

Hoe dit zij, de ondervinding leerde, dat WILLEM DE VIJFDE, (die zoo angſtvallig was, om iets te doen dat tegen 's Lands Conſtitutie in het minſte ſcheen te ſtrijden) dien voorſlag *van Holland* in geenen deele kon goedkeuren; maar derzelven onbeſtaanbaar met de UNIE keurende, toon-

de Hij zich echter bereidvaardig, om ten beste van het Vaderland, een *Conciliatoir* aan de Bondgenooten voor te ſlaan, ten einde de zoo zeer uit één loopende ſentimenten der *Staten van Holland*, met die van de andere Gewesten te verëénigen. Een arbeid, waar mede zoo veel tijds verliep, dat het ſtuk niet eerder dan op den 17 *Januarij* 1775 door de Heeren Gecommitteerden tot de zaken van den Oorlog, ter Vergadering van de *Algemeene Staten* werdt ingeleverd, en ten bewijze ſtrekte, hoe zeer *'s Lands Erfſtadhouder* door daadzaken toonde, het heil des algemeenen Vaderlands ter harte te nemen, door het voorſlaan van een middenweg, geſchikt, om op eene *Conſtitutioneele wijze* het verſchil te termineeren. Wij zullen ter ſtaving van dit gezegde, het ſtuk hier volgen laten, dus luide hetzelve hoofdzakelijk:

„ Dat aan hen Heeren Gedeputeerden en Ge-
„ committeerden, zoo wel als aan Z. H., wiens
„ conſideratien en hoogwijs advis, ingevolge de
„ voorſchreven Reſolutie Commisſoriaal, door
„ Heeren Gecommitteerden uit den Raad van Sta-
„ te op deze zaak was ingenomen, aanſtonds
„ was voorgekomen, de verſchillendheid van ſen-
„ timenten, welke zich omtrent het voorgeſlagen
„ Plan van Augmentatie kwam op te doen, in de

„ ad-

„ adviſen door de Provinçien *Gelderland*, *Utrecht*,
„ *Vriesland*, *Overijsſel*, en *Stad en Lande*, wel-
„ ken volledig hadden geconſenteert, *ter eener*;
„ en door de Provinçie *Holland en West-Vries-*
„ *land*, *ter anderer zijde*, omtrent de voorſchr.
„ zaak ter Vergadering van *H. H. Mog.* inge-
„ bragt, en waar omtrent derhalven niets wen-
„ ſchelijker konde voorkomen, dan dat een mid-
„ del kon worden uitgevonden, om, indien mo-
„ gelijk, die verſchillendheid van ſentimenten uit
„ den weg te ruimen. Dat Z. H. ook met dat
„ oog de zaak hebbende ingezien, *tot een nieuw*
„ *blijk van Hoogstdeszelfs aanhoudende waak-*
„ *zaamheid en ijver voor de belangens van den*
„ *Staat*, *en ter bevoordering van de zoo noodige*
„ *eensgezindheid tusſchen de Bondgenooten*, *om-*
„ *trent eene zaak van zoo veel aanbelang*, als
„ een bekwaam expedient ter vereéniging van de
„ voorſchrevene discrepeerende ſentimenten, aan
„ meergemelde Heeren Gecommitteerden uit den
„ Raad van State wel had willen ſuppediteeren
„ een *Plan* en *Conçiliatoir*, waar bij gemeend
„ hadde te moeten voorſlaan: *Of de Heeren Sta-*
„ *ten der Vijf eerstgenoemde Provinçien niet zou-*
„ *den kunnen reſolveeren*, *om te vernieuwen der-*
„ *zelver gedragene Conſenten in de Augmentatie*
„ *van de Militie*, *en aanbouw van Schepen*. *Doch*

„ *tevens derzelver Conſenten in de Militie in*
„ *zoo verre te veranderen, dat zij verklaarden*
„ *wel te mogen lijden, dat de ſomma daar toe*
„ *voorgeſlagen, verminderd wierde op omtrent*
„ *f 1,500,000-:-: en dat een Post van f 600,000-:-:*
„ *op den Staat van Oorlog wierde gebragt, om*
„ *te dienen tot Equipagie van Schepen, door Z.*
„ *H. en den Raad van State te raportitieeren,*
„ *zoodanig als oirbaar zullen achten, om alle*
„ *vreeze voor Nonbetaling, of immers klachten*
„ *over Nonbetaling te prævenieeren? Doch in ver-*
„ *wachting, dat de eene Post niet zonder de an-*
„ *dere zoude verminderd worden, en wel na pro-*
„ *portie, en in dier voegen, dat als de gereſol-*
„ *veerde Augmentatie met f 150,000-:-: vermin-*
„ *dert wierde, als dan de Post tot de Marine,*
„ *met f 100,000-:-: zoude moeten worden ver-*
„ *minderd: en zoo ook viçe verſa. Mitsgaders*
„ *dat men alle efforts zoude doen, om door eene*
„ *behoorlijke menage en afſchaffing van alle on-*
„ *noodige depenſes bij de Admiraliteiten, en door*
„ *eene rigtiger invordering der Middelen te Wa-*
„ *ter, die Collegien in ſtaat te ſtellen, om boven*
„ *het gegeven ſubſidie uit derzelver middelen, jaar-*
„ *lijksch eenige Fregatten te equipeeren, om tot*
„ *protectie van de Commerçe dezer Landen te die-*
„ *nen.*

„ Dat

„ Dat zij Heeren Gedeputeerden en Gecom-
„ mitteerden, het voorſchreven Conçiliatoir heb-
„ bende overwogen, hetzelve alſints geſchikt had-
„ den gevonden, om door dien weg een billijk
„ genoegen aan de wederzijdſche in dezen discre-
„ peerende Provinçien te doen erlangen: ten min-
„ ſten, om eenigſints te bereiken de groote oog-
„ merken die dezelve onderling zich zoo lange
„ hebben voorgeſteld, van zoo wel de Land- als
„ de Zeemacht van dezen Staat eenigermate te
„ zien verbeteren, en waar omtrent bij alle de
„ Bondgenooten eenpariglijk is geavoueert, de
„ hooge noodzakelijkheid om eenige bekwame
„ maatregulen te nemen."

En welk eenen uitſlag had dit *Conçiliatoir?* Keurden de *Staten van Holland* hetzelve goed? — Wij zullen den voorbeeldeloos werkzamen en geduldigen Vorst deze vragen zelve laaten beantwoorden. „ *Het is ons niet mogelijk geweest,*
„ (zegt Z. H.) *om het Conçiliatoir, door ons ont-*
„ *worpen, aan die Leden van Holland, die van*
„ *alle vermeerdering van Landmacht zich afke-*
„ *rig toonden, te doen gouteeren, hoewel wij de*
„ *Provinçien van* GELDERLAND, VRIESLAND,
„ OVERIJSSEL, *en* STAD EN LANDE *gepermo-*
„ *veert hadden, om hetzelve uit inſchikkelijkheid*
„ *aan te nemen, en offchoon hetzelve ook behalsde*

„ *eene belofte, dat men alle efforts zoude doen,*
„ *om door eene behoorlijke menage en afſchaffing*
„ *van alle onnoodige depenſes bij de Collegien*
„ *ter Admiraliteit, en door een rigtiger invorde-*
„ *ring van de Middelen te Water, die Collegien*
„ *in ſtaat te ſtellen, om boven het gegeven ſub-*
„ *ſidie uit derzelver Middelen, jaarlijkſch eenige*
„ *Fregatten te equipeeren, om te dienen tot Pro-*
„ *tectie dezer Landen.*"

Ongelukkige uitſlag *voor*, en ondankbare beantwoording *aan* de Vaderlandlievende pogingen van den goedhartigen Vorst! Het geheele verſchil bedroeg als nu, na de overlevering van het *Conciliatoir*, geen *twee Tonnen Gouds!* En niettegenſtaande de zoo evengenoemde *Vier Gewesten* in het wezen der zaake *Hollands Plan* volgden, en zich met des Prinſen voorſlag gaaf en gewillig vereenigden, en dat de Staten van ZEELAND en UTRECHT zich geen partij ſtelden, dewijl zij hetzelve overnamen; zoo leerde echter de uitkomst, dat de *Hollandſche Staten* in hetzelve geen genoegen nemen wilden, hetwelk dan ook de oorzaak opleverde, dat het geheele Plan in duigen ſpatte, en te gelijk het lieve Vaderland, zoo wel ten aanziene van deszelfs *Zee* als *Landmacht*, in denzelfden weêrloozen en beklagenswaardigen toeſtand bleef. Want van de *vermeer-*

de-

dering der Militie kwam niets: en 'er verliepen niet minder dan *zeven jaren*, en niet voor dat het Vaderland met eenen Oorlog zoo ter Zee als te Lande dag op dag bedreigd werdt, eer 'er *op de Petitie tot den aanbouw van* 24 *Oorlogſchepen* een toeſtemmend beſluit genomen werdt.

Wanneer men nu alle deze, door ons tot hier toe opgenoemde daadzaken aandagtig gade ſlaat, en aan de eene zijde het oog vestigd, op het gedrag van WILLEM DEN VIJFDEN, om ten regten tijde den veegen Staat geducht bij Vijanden, en geëerd en belangrijk bij Vrienden te maken; en aan de andere zijde in overweging neemt, de handelwijze van het meerderdeel der Staatsleden van het machtigſte en rijkſte van alle de Gewesten; behoefd men dan te twijffelen, dat ondanks al het geſchreeuw en geklag over *Inäctiviteit* en *Verwaarloozing van 's Lands gewichtigſte belangen*, men echter opzettelijk het voornemen had opgevat, om tot herſtel van hetzelve niet te zullen medewerken? Kon een onbeduidend verſchil van nog geen *Twee Tonnen Gouds*, een ſchijnbare reden opleveren, dat alles onafgedaan blijven moest? niet, om dat de zaak aan onöverkomelijke zwarigheden onderhevig was; *maar alleen*, (om hier de eigen woorden van den meergenoemden *Vervolgſchrijver op Wagenaar* te bezigen) „ OM DAT

„ MEN

„ MEN 'ER HOLLAND GEEN SMAAK IN KON DOEN „ VINDEN!" Het was dus niets anders dan willekeur, voortſpruitende uit die onzuivere bron waar uit ſints de wederinvoering der *Staats-* en *Stadhouderlijke Regeerwijze*, en de vaſtſtelling des *Erfſtadhouderſchaps*, zoo veele onaangenaamheden ook voor WILLEM DEN VIJFDEN waren voortgevloeid, welke, de eene meerder, de andere minder, geene andere ſtrekking hadden, dan om Z. H. en Zijn Beſtuur bij het gros der Natie in eenen kwaden reuk te brengen, even of daar aan 's Lands weêrloozen toeſtand waar toe te ſchrijven; en even dit verſtrekte aan den goeden Vorst tot een innig zielsverdriet. „ *Ach! wat is het* „ *voor de Republiek niet ongelukkig*, (hoorde men den Vorst bij zekere gelegenheid zeggen) „ *dat men, bij het naderen van het gevaar, zoo* „ *weinig belang ſtelt, om hetzelve af te weeren,* „ *door zich bij tijds in ſtaat van defenſie te ſtel-* „ *len! Van alle kanten trekken zich donkere wol-* „ *ken bijéén, die ik vreze dat zich eerder dan* „ *men denkt, rondom ons met een woest geweld* „ *ontlasten zullen, en wat moet 'er dan, bij ge-* „ *brek van eene genoegſame Zee- en Landmacht,* „ *van het Vaderland worden? Was 'er ooit een* „ *tijdſti, om eensgezind de handen in één te* „ *ſlaan, en alle oude twisten en verdeeldheden*

„ *aan*

„ *aan een zijde te ſtellen, het is het tegenwoor-*
„ *dige! En ondertusſchen ſchijnt men zich toe te*
„ *leggen, om niet alleen dezelve te doen voort-*
„ *duuren, maar zelfs door meer anderen te ver-*
„ *meerderen.*" —— „ *Ik heb* (dus ſprak Hij bij eene andere gelegenheid) „ *den geest der Prophetie*
„ *niet; maar uit de informatien die ik van ver-*
„ *ſcheidene kanten ontfangen hebbe, zijn 'er ze-*
„ *ker groote Evenementen in en buiten Europa*
„ *op handen, waarbij de Republiek geintereſſeerd*
„ *zal zijn, en buiten welken zij zich niet, dan*
„ *door in tijds eene fiere houding aan alle zijden*
„ *aan te nemen, voor de nadeeligſte gevolgen be-*
„ *vrijden kan. Ik voorzie, dat de onderſcheidene*
„ *inzichten van naburige maghtige Mogendheden*
„ *ons zullen blootſtellen aan tegenſtrijdige eis-*
„ *ſchen, aanzoeken, beloften, en bedreigingen, in-*
„ *gericht naar derzelver zoo zeer uiteenlopende*
„ *en tegenſtrijdige belangen, waar door het voor*
„ *de Republiek zeer moeijelijk, zoo niet onmoog-*
„ *lijk gemaakt zal worden, om bij haar ſyſthe-*
„ *ma van Onzijdigheid bewaard te blijven, het*
„ *welke boven alles in het oog te houden, en te*
„ *bewaren, alle onze zorgen en werkzaamheden*
„ *vereischt. &c. &c.*

Op deze wijze dacht en ſprak *'s Lands Erfſtadhouder*, in het bijzijn en tegen Zijne welmee-

meenende Vrienden, toen de Natie zich nog verblijden kon in het genot van den Vrede! Toen de *Vaart en Handel op de Oost- en West-Indiſche Bezittingen en alle bekende deelen der Wereld*, ongehinderd gedreven wierden, en zich in eenen bloeijenden toeſtand bevindende waren! Toen onze *Viſſchers*, zoo in afgelegene Zeeën als in de nabijheid van den Vaderlandſchen wal, zonder eenige vrees voor Vijandelijke ontmoetingen, hun ſtil en vreedzaam bedrijf konden uitoeffenen, en dus doende, al mede het hunne toebragten, om den algemeenen welvaart onder alle ſtanden te helpen vermeerderen! (*) Een gedrag, dat de dui-

(*) Niemand moet het ons euvel duiden, dat wij dus gunſtig denken over den bloeijenden toeſtand van het Vaderland, *zelfs nog op dat tijdſtip, waar van wij in den Text ſpreken.* Hoe groot en algemeen de klachten over het verval des Handels, bij *altoos onvergenoegde menſchen* ook zijn mogten, niets is zekerder, dan dat het den Vaderlande in vele opzichten *ongemeen wel ging*, en dat van alle oorden der Wereld de verbazendſte ſchatten derwijze naar de Republiek ſtroomden, dat vele Ingezetenen, bijna geen weg wisten, om dezelve te kunnen plaatſen, dewijl 's Lands Schuldbrieven rentende 2½ pCt., *tot* 10 *pCt. boven het Capitaal* werden ingekocht. —— Wie aan de waarheid van dit gezegde twijffelen moge, ſla zijne oogen *op den navolgenden* STAAT VAN VERSCHEIDENE TAKKEN VAN DEN NEDERLANDSCHEN KOOPHANDEL *voor den jare* 1774. Hij brenge die in vergelijking met

duidelijkſte kenmerken oplevert, dat WILLEM DEN VIJFDEN een Vorst was, die zich ten aanzien

met die van lateren tijd, en ſtorte in ſtilte tranen over het gemis van de oude zegeningen. — Volgens de naauwkeurigſte lijsten, waren 'er in dat jaar, zoo in de MAAZE als in TEXEL *binnengekomen* 3410 Schepen, behalven zeer veelen in *Zeeland* en elders, waar van gene opgave gedaan was, terwijl het getal der *uitgezeilde Schepen* uit de beiden genoemde Zeehavens, bijna hetzelfde getal opleverde. — — Uit de OOST-INDIEN vielen niet minder dan 24 *rijkgeladene Bodems* in de onderſcheidene Havens van het Vaderland binnen; waar tegen 30 ledige naar die afgelegene Gewesten ter weder inlading werden uitgerust. Tot de HARINGVISSCHERIJ zeilden 186 zoo *Buizen* als *Ventjagers* naar de neering. Tot de KABBELJAUWVANGST *op het Doggerzand* werden 84 Schepen uitgerust: terwijl het getal der GROENLANDS- EN STRAAT DAVIDSVAARDERS niet minder dan 120 bedroeg. — En welke voordeelen leverden de COLONIEN IN DE WEST bij dit alles niet op? Op de *Rheede van Surinamen alleen*, kwamen in het jaar 1775 54 Schepen aan, waar tegen 63 rijkgeladene Bodems van daar naar het Vaderland werden afgezonden, die met elkander eene lading in hadden van AGTIEN MILLIOENEN PONDEN KOFFIJBOONEN: — ruim VIJFTIEN MILLIOENEN PONDEN SUIKER: — ZESMAAL HONDERD DUIZEND PONDEN CACAO: — en HONDERD EN VIJFTIG DUIZEND PONDEN CATOEN. Behalven eene groote quantiteit mindere en geringete Producten van dat vruchtbaar Land. — De Vrachtgelden, welken alleen voor het *overbrengen* van alle die Producten door de Zeevaardije genooten wierden, bedroegen een Capitaal van EEN MIL-

LI-

ziene van de Staatkundige betrekkingen der naburige Mogendheden, *op* en *van* de ware belangen van zijn Vaderland, de opgehelderdſte begrippen vormde, derwijze, dat toen het omweêr over den Staat was uitgebarsten, en deszelfs rampzalige gevolgen niet meer gelochend konden worden, daar zij zich ten jare 1782 alomme deden gevoelen; die Vorst ter zijner verdediging voor geheel de Natie zonder eenigen ſchroom zeggen kon: „ *Toen de onlusten tusſchen* VRANKRIJK *en* „ ENGELAND *ontſtaan waren, en de toenmalige* „ *ſtaat van zaken tusſchen den* KEIZER *en den* „ KONING VAN PRUISSEN *ons deden vrezen voor* „ *het uitbarsten van eenen algemeenen Oorlog in* „ *Europa, oordeelden wij ons verplicht, om aan* „ *de*

LIOEN, VIERMAAL HONDERD EN ZESTIEN DUIZEND, TWEE HONDERD EN VIJFTIG GULDENS. — Is het niet onbegrijpelijk dat de *Staten van Holland*, (welks Ingezetenen zoo ongemeen veel aandeel in dezen verbazend uitgebreiden Handel hadden) zoo veele jaren doof bleven, voor de waarſchouwingen die hun door Z. H. gedaan wierden, om in tijds de noodige middelen daar te ſtellen, dat het de Republiek niet ontbreken mogt aan eene genoegzame macht, om niet alleen dien Handel, maar ook de *Colonien* zelven, tegen allen aanval van machtige Naburen krachtdadig te beſchermen? — Wie was hier de VERDERVENDE HAND, waar van men naderhand in HOLLAND zoo veel opheſs maakte?

„ *de Hooge Bondgenooten voor te ſtellen, het ge-*
„ *vaar waar aan de Republiek zich zag geëx-*
„ *poneert*, OM VAN HAARE ONAFHANGELIJKHEID
„ NIETS ANDERS OVER TE HOUDEN DAN DEN
„ BLOTEN EERETIJTEL, *indien men niet in tijds*
„ *alle efforts deed en de handen in een ſloeg,*
„ *om haar te brengen in eenen respectabelen*
„ *ſtaat, die haar beveiligen konde tegen de on-*
„ *aangename en hoogstnadeelige noodzaaklijkheid,*
„ *om te moeten partij kiezen; daar de* NEUTRA-
„ LITEIT *en de* VREDE *de wenſchelijkſte zaak was*
„ *vóór haren bloei en welvaart, in welken nie-*
„ *mand in het gantſche Land zulk een belang*
„ *kan hebben dan wij zelfs. — De zuiverſte oog-*
„ *merken ter bevoordering van de wezenlijkſte be-*
„ *langen van dit Vaderland derhalven*, (vervolgt
de Prins,) „ *eischten, dat wij niets verzuimden,*
„ *van alles wat ſtrekken kon, om hetzelve bij*
„ *den Vrede te bewaren, en het te ſtellen in een*
„ *ſtaat, dat geene der Oorlogvoerende Mogendhe-*
„ *den ons dwingen konde, deel te nemen in haren*
„ *twist: of ten minſten dat wij, aangevallen wor-*
„ *dende, ons behoorlijk, immers tegen eenen eer-*
„ *ſten aanval konden verdedigen. — Hier in* (zegt
de Vorst) „ *hadden wij ook de ſatisfactie dat*
„ *verre weg de* MEESTE LEDEN VAN STAAT, *het*
„ *met ons ééns waren:* DOCH ANDEREN, *zich ver-*

„ *beeldende dat Engeland met deszelfs Colonien*
„ *genoeg te doen hebben, en geenen Oorlog met*
„ *Vrankrijk wagen zoude; en dat de Republiek*
„ *met den waarschijnlijk aanstaanden Oorlog in*
„ *Duitschland niets te doen hebben zoude, zoo*
„ *præfereerden zij,* OM HET LAND BUITEN DE-
„ FENSIE TE HOUDEN, *en* ZELFS DE VERMEER-
„ DERING VAN DE ZEEMACHT VOOR ALS NOG
„ ONNODIG TE HOUDEN." (*) Weinig woorden voor-

(*) Wanneer men dit gezegde des ERFSTADHOUDERS met aandacht overweegd, dan ontdekt men de ware rede, *aan wien*, en *waarom* het toekwam, dat ZEE- en LANDMACHT in dien toestand gelaten werdt. Het mankeerde niet aan den STADHOUDER: ook niet aan de MEERDERHEID DER HOOGE BONDGENOOTEN, die het met Z. H. eens waren: maar aan die ANDEREN, welken zich met de in den Text genoemde hersenschimmen van Engelands onvermogen tegen Frankrijk, uit hoofde van den Oorlog met de Noord-Americanen, en met de onwaarschijnlijkheid van eenen Oorlog op het vaste Land in de nabijheid van de grenzen, even als met luchtbellen vermaakten, en onder dat voorwendsel zich tegen alle verbetering van 's Lands Defensie bleven verzetten. — De ondervinding leerde echter de ongegrondheid van die beide voorwendsels: daar de krijg zoo ter Zee als te Lande tusschen de Mogendheden eenen werkelijken aanvang nam. — Wat was nu billijker en betamelijker geweest, dan niet langer op dien rietstaf te leunen en dadelijk handen aan het werk te slaan? — Wanneer wij het vervolg dezer Levensgeschiedenis behandelen, zal het blijken dat men zich met het-

voorzeker! bevattende de ware en eenige oorzaak van de aanhoudende werkeloosheid ten aanziene van 's Lands *Land-* en *Zeemacht*, het welk als de vruchtbare Baarmoeder moet aangemerkt worden van alle de onheilen, die daar uit in het vervolg van tijd voor het dierbaar Vaderland zijn voortgeſproten. Te recht mogt WILLEM DE VIJFDE over die gebeurenisſen ſprekende, zich beroemen, „ *dat het van Hem niet gedependeert* „ *had, om de Republiek zoo* TER ZEE, *als te* „ LAND *in beter ſtaat van Defenſie te bren-* „ *gen, in dien tijd, toen zulks zonder aan iemand* „ *Offenſie of Ombrage te geven, zoude hebben kun-* „ *nen en* (Zijns bedunkens) *had behoren te ge-* „ *ſchieden.*"

Het is zoo, men heeft die tastbare waarheid op den duur op de ſtoutſte wijze gelochend: maar daar het tegendeel, door hen die zulks deden, nooit op wettige gronden of door duchtige bewijzen is geſtaafd geworden, zoo oordeelden

hetzelfde denkbeeld van *Engelands* onvermogen paaide, toen de Oorlog tegen de Republiek op het punt van uitbarsten was. Zeggende: *De Engelſchen zijn buiten adem gevochten, zij kunnen en durven ons den Oorlog niet aandoen.* Hoe ſpoedig en onverwacht bleek de valschheid van zulk *droomen* niet!!

den wij ons verplicht te zijn om dit gezegde van 's LANDS ERFSTADHOUDER, door het aanvoeren van eenige ſtukken, *getrokken uit de Registers van den Staat* nader aan te klemmen, ten einde langs dien zekeren weg voor den minstkundigſten onzer Lezeren te betogen, dat gene, het welk wij bij de behandeling van dit *Vijfde Onderwerp van* WILLEMS *werkzaamheden gedurende het ſchijnbaar gelukkigst tijdvak van Zijn Beſtuur*, ons zelven hadden voorgeſteld, niet twijffelende, of elk die waarheid zoekt en op den regten prijs waardeerd, zal zich overtuigd houden, „ *dat* Z. H. *in waarheid bezield was, met* „ *eene heerſchende gezindheid om de Republiek* „ *gevreesd en geacht te doen worden bij alle de* „ *Kabinetten van Europa, in een tijdſtip dat* „ *het Vaderland Vrede van buiten, en een ſteeds* „ *toenemende Welvaart en Rijkdom van binnen* „ *genietende was.*" Een zegen, die hier te Lande zoo vele jaren agter één was ondervonden, dat men 'er in 's Lands Geſchiedenisſen geen voorbeeld van aantreft, het welk ſommigen niet zonder grond van waarſchijnlijkheid op het denkbeeld gebragt heeft, dat daar aan de aanhoudende zorgeloosheid gedeeltelijk was toe te ſchrijven, doch meest, naar ons inzien, aan het ſteunen op de opééngehoopte Rijkdommen geduuren-

rende dien tijd gewonnen, door welken veelen bij andere Mogendheden alles meenden te kunnen redden, wanneer 'er eene ruptuure ontſtond. En eindelijk, aan het verbannen van alle vrees voor vijandelijke handelingen aan de zijde der *Engelſchen*, veroorzaakt, door roekeloos een blind geloof te geven aan de verzekeringen van logenachtige paskwilſchrijvers, even als ware *Engeland* daar toe ten eenenmale buiten ſtaat, door den fellen Oorlog waarmede het met de bewoneren van zijne *Noord-Americaanſche Volkplantingen* en het *Franſche Rijk* was ingewikkeld geworden. Denkbeelden, na verloop van weinige jaren zoo ongegrond als valsch bevonden, doch die onbeſchrijfelijk veel hebben bijgedragen om den gelukſtaat des Nederlandſchen Volks te verwoesten, door de *Republiek* uit hoofde van eene volſtrekte onmacht om zich te doen gelden, tot een ſpeelbal van machtige Nabuuren, en tot een aanfluiting voor geheel *Europa* te ſtellen. Terwijl men van binnen, door het dag op dag vermeerderen van Factiën en Twisten op de wreedſte wijze in deszelfs ingewanden wroette; den heiligen band der UNIE losmaakte en verſcheurde; en onder dat alles, Prins WILLEM DE VIJFDE, op eene bij beſchaafde Volken nooit gehoorde wijze tot het beſtendig doelwit van den ſnood-

ſten laster en den woedendſten haat ſtelde! Het vuur van hatelijken twist en morrend ongenoegen, tusſchen het *Rijk van Groot-Brittannien* en de *Bewoneren van de zoo evengenoemde Colonien*, dat ſints het Vreêverdrag des jaars 1763 tusſchen *dat Rijk* en de Kroonen van *Vrankrijk* en *Spanje* geſloten onder de asſche ſmeulen bleef, begon te midden van 's Lands weêrloos gelaten toeſtand in *America* te ontbranden, en ſloeg weldra naar *Europa* over. Een verſchijnſel aan den Staatkundigen Horiſont, dat bij ons wordt aangemerkt als den eerſten openbaren aanval, ter omverrewerping van alle Throonen en gevestigde Regeeringsvormen door eenige uitlandſche Dwepers voor lang in het geheim uitgedacht, en als toen begonnen meer opentlijk te onderneemen. Een aanval, die de oorzaak opleverde, dat de Gelukszon van den Nederlandſchen Staat met verſnelden vaart naar deszelfs ondergang begon te neigen, daar het hier te Lande niet ontbrak aan menſchen, welken de *Democratiſche Leerſtellingen en woelingen van* THOMAS PAINE, VOLTAIRE, J. J. ROUSSEAU, R. PRIÇE, JONATHAN TRUMBELL en anderen, gehuld in het kleed van eene bedriegelijke Volksvrijheid geredelijk overnamen, dezelven tot de wolken verhieven, door mond en pen onder alle ſtanden bekend en ſmaak-

lijk

lijk maakten; en dus doende de kwade zaden van achterdocht, ontevredenheid, en oproerigheid in de zielen van duizenden voorheen wel te vredene en gelukkige Ingezetenen ſtrooiden. (*)

Eene

(*) Het *Hoofdſyſthema* van deze buitenlandſche Kampvechters ter verwoesting van het tijdelijk en eeuwig geluk des menschdoms, beſtond hier in: DE MENSCH IS VRIJ. VRIJE MENSCHEN MAKEN HET VOLK UIT. — DAT VOLK IS DE WARE SOUVERAIN. — EN ELKE SOUVERAIN IS MEESTER OM OVER ZIJNE SOUVERAINITEIT TE BESCHIKKEN. — „ Zie „ daar de toenmalige taal, (*zegt de beroemde* KLUIT, *die na zijnen ongelukkigen dood, zelfs bij zijne voormalige Vervolgers en Onderdrukkers, om zijne kunde en braafheid den welverdienden lof wegdraagt.*) „ waar door, wegens „ hare ſchoonſchitterende begocheling zoo veele menſchen „ verleid wierden, en die zelfs op veele Academien in Eu„ ropa, zonder de noodige voorbehoedſelen de Jeugd wer„ den ingeprent, en hem reeds tot *Naampatriotten* verhief, „ eer zij nog eens den *Staat* en de *Wereld* ingetreden wa„ ren, of gelegenheid gekregen hadden, om *ware Patriotten* „ te worden. Het was de valſche en verkeerde toepaſſing „ van in zich zelven ware gronden, op reeds gevestigde „ Regeeringsſtaten, waar in *Regeerders* en *Geregeerden* door „ bijzondere *Verdragen*, *Grondwetten*, en *Voorzieningen in* „ *de Opvolging*, tegen alle nieuwe verdeeldheden en beroerin„ gen reeds gezorgd hadden, op dat het *Volk* of de *Geregeerd*„ *worden*, niet telkens zouden zeggen: WIJ ZIJN DE SOUVE„ RAIN! WIJ KUNNEN DIE BESCHIKKINGEN MAKEN ZOO ALS ONS „ GOEDDUNKT! — Het was (*zegt de* HOOGLEERAAR) *die* SCHRIK-

Eene gebeurenis, die wij als bijzonder noodlottig voor WILLEM DEN VIJFDEN te beſchouwen hebben, wijl dezelve een einde maakte aan de ſchijnbare gelukkige dagen van dien goeden Vorst, en een geheel nieuw tijdperk van Zijn rampvol leven aan ons beſchouwend oog voorſteld, waar in Zijne treffende rampen, verdrieten, mishandelingen, en meer andere wederwaardigheden eerst regt begonden aan te vangen. — Laten wij ten be-

„ KELIJKE, *die* VOLKSVERWOESTENDE, *die* KONINGSMOORDEN-
„ DE *Leer van* THOMAS PAINE, *dat het eene Geſlacht het*
„ *andere of volgende Geſlacht door geene* VERDRAGEN, OVER-
„ EENKOMSTEN, PACTA CONVENTA, *en voortduurende* GROND-
„ WETTEN VAN DEN STAAT *verbinden kan.* — Zie 's Mans
„ IETS *over den Engelſchen Oorlog*, Bladz. 38 en 39." —
Een wangevoelen, dat die brave Man in 1793 nog nader ontzenuwde, en in al deszelfs gruwelijkheid kennen leerde, in Zijn uitmuntend Boek, genoemd: *De Rechten van den Mensch in Frankrijk, geene gewaande Rechten in Nederland.* — Een Werk, dat in die dagen te weinig gelezen, en welks voortreffelijken inhoud door de Natie nog minder is in acht genomen geworden, doch welks Lecture als nu, na alles wat 'er ſints dien tijd gebeurd is, elken waren Liefhebber van het Vaderland tranen ſtorten doet, vooral dan, wanneer hij kennis draagt, dat 'er in die dagen Nederlanders gevonden werden, die hunnen kostelijken tijd en vermogens te koste lagen, om de verderffelijke geſchriften van PAINE, PRIÇE en andere Politieke Dwepers, in het Nederduitsch over te zetten en in elks handen te ſpelen.

betoge van dit gezegde, in de EERSTE PLAATS kortelijk opgeven *de oorzaak waar uit dien twist tusſchen de Colonisten en het Moederland geboren werdt, en te gelijk nagaan de redenen waarom ſommige Franſche Ministers onder* LODEWIJK DE XVI. *dezelve aanſtookten en deden voortduuren, derwijze, dat de Engelſchen daar aan het eindelijk verlies van deze uitgeſtrekte Volkplantingen hadden dank te weten.* Om dan in de TWEEDE PLAATS te vermelden, *de rampzalige gevolgen welke uit dat alles zoo voor het* VADERLAND *in het algemeen, als voor* 's LANDS ERFSTADHOUDER *in het bijzonder zijn voortgeſproten, tot op het eindigen van den hoogstverderffelijken Oorlog met Engeland, door het ſluiten van den ſchandelijken Vrede te Parijs op den* 20 *Meij* 1784.

A. Wat het eerſte betreft. Niets valt aan een onderzoeker der Geſchiedenis van den Oorlog, te dien tijde tusſchen het *Rijk van Groot-Brittannien* en deszelfs *Noord-Americaanſche Volkplantingen* ontſtaan, gereder in het oog, dan de verbazend ver uitéénlopende en zelfs tegenſtrijdige gevoelens en oordeelvellingen, die deswegens in *Engeland* zelve, zoo ook in *deze Republiek* en meer andere *Landen* zijn beweerd en voorgedragen geworden, zoo wel ten aanziene

van de OORZAAK van dien Twist, als over de WIJZE waarop dezelve door de ſtrijdende Partijën eindelijk is beſlist geworden, naardien het aan de eene zijde alomme niet ontbrak aan lieden, die het gedrag der *Coloniſten* als ondankbaar en oproerig *jegens* het Moederland aanmerkende, de pogingen der *Engelſchen*, om hun tot onderwerping te brengen, als billijk en betamelijk beſchouwden: terwijl een aanzienlijk aantal aan de andere zijde beweerde, dat de *Americanen* tot dien opſtand bevoegd en gerechtigd waren, zich alle moeite gevende om hun gedrag als loffelijk en navolgenswaardig voor alle Natien tot de wolken te verheffen; en daar en tegen het gedrag der *Engelſchen*, niet alleen *toen*, maar ook ten *allen tijde* opzichtelijk de *Coloniſten* gehouden, als ten uiterſten Despotiek en Tyraniek af te ſchilderen, met aanbeveling aan alle andere Volken die onder het juk van groote of kleine Dwingelanden gezegd werden te zuchten, het edel voetſpoor der Vrijheidminnende *Americanen* te volgen, en zich door ſoortgelijken *heiligen opſtand*, van het knellend ſlavenjuk te ontdoen, en zich de ware Vrijheid te bezorgen. — Het is ons oogmerk niet, ook zou het met den aart van dit werk niet ſtroken, ons hier over het geſchil zelve, in het brede uit te laten, en nog veel min-

der

der, om in een onderzoek te treden naar de gegrond of ongegrondheid der wederzijdſche aangevoerde redenen, om het gedrag des eenen te prijzen en dat des anderen te laken, waarom wij ons daar van onthoudende, ſlechts in weinige regelen zullen opgeven, aan welke oorzaken men (naar ons begrip) dien onzaligen twist hebbe toe te ſchrijven, en om welke redenen in *Vrankrijk* niet alleen *eenige Staatsministers van* LODEWIJK DE XVI. zich met dien twist bemoeiden, en dezelve tot eenen openbaren Opſtand en Oorlog opvoerden; maar ook, welke inzichten eenige voorname Nederlanders hadden, om zich in dien twist te mengen. Niet gelijk men voorwendde, zoo zeer ijverende om de zaak der Menschheid in die der *Americanen* te handhaven; maar veel meer, om langs dien weg het dag op dag toenemend *Vrijheidseuvel* in *Europa* uitgebroeid, en in *America* tot meerder wasdom gebragt, hier te Lande ſmaaklijk te maken, ten einde de vastgeſtelde *Staats- en Erfſtadhouderlijke Regeerwijze* te renverſeeren, en door eene *gedrochtelijke Volksregeering* te doen vervangen worden.

Niet „ *een aaneengeſchakeld ſtelſel van Dwin-*
„ *gelandij en Onderdrukking, in de duisternis des*
„ *Kabinets van Grootbrittanjes Hof ontworpen,*
„ *om de Noord-Americaanſche Volkplantingen*

„ *van*

„ *van haare Rechten te beroven;*" Niet eene ſtrafbare poging aan de zijde des Engelſchen Kabinets, „ *om de uitgeputte ſchatkist van hun door* „ *bovenmatige weelde verzwakt Rijk, te vullen* „ *met de rijkdommen van de nieuwe Wereld, en* „ *den Koning eene willekeurige macht over dat* „ *gedeelte der Onderzaten in handen te ſtellen:*" En even min, eene onſtaatkundige bedoeling van eenige weinige Engelſche Staatsministers, „ *om* „ *de werkzaamheden dier opkomende Maatſchap-* „ *pijen te ſnuiken,*" (zoo als den VERVOLGER *op* WAGENAAR zijne Lezers diets maakte) (*); maar

(*) Zie zijn I. DEEL *Bladz.* 19 *en* 21. Uitdrukkingen, juist geſchikt, om bij den aanvang zijns werks in de zielen zijner Lezeren zijne bijzondere gevoelens over te gieten. — Opmerkelijk is het ondertusſchen, dat Hij na het ter nederſtellen van die zwarte beſchuldigingen, zich zelven als in éénen adem in dit opzicht vierkant tegenſpreekt. — Want, zoo die *Dwingelandij* en *Onderdrukking* &c., in de daad is gepleegd geworden, van waar dan dien uitmuntenden gelukſtaat, welken door de *Colonisten* bij het begin der vijandelijkheden (*naar zijn zeggen*) genoten werdt? Kan van een Land dat onder een ijzer dwangjuk zucht, en welks Bewooneren als ſlaven beſchouwd en behandeld worden, dit Tafereel opgehangen worden? „ NOORD-AMERICA *was en* „ *bleef de verzamelplaats der verarmden en verdrukten!* „ *De Burgerlijke en Godsdienſtige Vrijheid daar genooten,* „ *uitgezonderd de verdrukkende bepalingen omtrent den* „ *Koop-*

maar wel, *aan de zijde des Britſchen Kabinets*, het blijven volgen van het *oud, en door den tijd in andere Rijken en Staten* (als 't ware) *gewettigd ſyſthema*, dat de Volkplantingen afhangelijk waren van het Moederland, en deszelfs Bewoneren in

„ *Koophandel, lokten veelen derwaarts. In andere opzich-*
„ *ten hadt* Engeland *zijne dwingelandſche eisſchen niet dan*
„ *van verre doen horen. — Elke Volkplanting, hoe onder-*
„ *ſcheiden in Staatsbeſtuur, ſtondt onder hare eigene Wet-*
„ *ten, en ging daar volgens te werk. — Wetende wat zij*
„ *nodig hadden, en welke middelen 'er voor handen wa-*
„ *ren, bezorgden zij dit nodige, door* LIGT OPBRENGBARE BE-
„ LASTINGEN. *Zij mogten veeleer als een Gift der Burge-*
„ *ren, dan als een ſchatting der Regeering worden aan-*
„ *gezien. De Wetten werden 'er met eene meerderheid*
„ *van ſtemmen gemaakt. Alles vertoonde het beeld eener*
„ *ware Gelijkheid! De vreed- en deugdzame Bewoner der*
„ *Volkplantingen, genoot onder de ſchaduw der Wetten,*
„ *al het geluk dat deze Wereld met hare onvolmaaktheden kan opleveren. De Wetgeevende en Uitvoerende*
„ *Machten liepen zamen ter bevoordering van het alge-*
„ *meene Welwezen en van elk hoofd voor hoofd: oeffenende*
„ *het verleende gezach met zoo weinig partijdigheid als*
„ *mogelijk was.*" — Is men, na het lezen van dit aanminnig Tafereel, niet genoodzaakt te vragen: *Waarom vergenoegden de Colonisten zich met alle deze uitſtekende zegeningen niet?* — Het vervolg in den Text zal het ons nader leeren, en tevens doen zien, waarom men de *Colonisten* tot eenen opſtand aanſpoorde.

in allen gevalle verplicht, om in de kosten ter hunner inſtandbrenging en beſcherming gemaakt, een zeker aandeel te dragen, zoo door het opbrengen van zekere Belastingen, als door bepalingen dat de Planters de bij hun ingezamelde Producten, bij præferentie, naar het Moederland zenden moesten: — en *aan de zijde der Colonisten*, het *geheel nieuw en ongehoord* denkbeeld van ongehoudendheid tot het verder volbrengen van die bevorens erkende en uitgeoeffende Plichten: dit waren (naar ons inzien) de eerſte oorzaken die de voornaamſte aanleiding gaven tot dien hatelijken Twist welke kort daar na de geheele wereld in rep en roere ſtelde, dewijl de *Americanen* begeerden, OF, *dat men hunne toeſtemming vroege, alvorens hen eenige Belasting aftevorderen:* OF, *dat men hen, even als de Britſche Onderdanen, eene Repræſentatie in het Parlement, en eenen Vrijen Handel met alle Natien toeſtond.* Eisſchen, waartoe het Britſche Kabinet ten eenenmale ongezind en afkerig was, dezelven als ſchadelijke nieuwigheden van de hand wijzende. Het lijdt bij ons gene bedenking om als zeker te ſtellen, dat zoo wanneer de bevorens *wel te vredene*, en (volgens het zoo even geſchetst Tafereel) *in alle opzichten gelukkige Colonisten*, niet tegen het Moederland waren opge-

geſtookt geworden, door de ſtraks genoemde Predikers eener *tomeloze Volks-Vrijheid*, die aldaar hunne verfoeijelijke Leerſtellingen met mond en pen begonden te verſpreiden (*); dat als dan dien twist welligt nimmer ontſtaan, ten minſten nooit tot die hoogte geſtegen zou hebben. Dan, daar die Leerſtellingen niet alleen een gereed onthaal bij veele *Colonisten* ontmoeteden; maar ook ſommige Ministers van het toenmalig Franſche Kabinet, hen op den krachtdadigen bijſtand van *Vrankrijk* hoopen deden, wanneer zij zich maar op den duur tegen het *Engelsch Gouvernement* bleven verzetten, en door daden toonden, *waarlijk Vrije Lieden, der Vrijheid waardig* te willen worden, zoo werdt de breuke langs hoe ongeneeslij-

(*) Dit is geen losſe of gewaagde ſtelling, maar eene onbetwistbare waarheid, welke van den kant dier nieuwe Staatsberoerders zelve is erkent geworden. De beruchte MANDRILLON, die hier te Lande zoo veel kwaad zaad in den Staats-akker ſtrooide, zegt 'er met betrekking tot ons Land dit volgende van. „ *De oorſprong van de eerſte gisting of* „ *geestdrift der Burgeren, denk ik, dat men toeſchrijven* „ *moet, aan de uitmuntende Schriften die in Engeland* „ *zijn uitgekomen op het ſtuk van den Americaanſchen* „ *Oorlog, en bijzonder die van Doctor* PRIÇE." — „ *Een* „ *heerlijk getuigenis zeker*, (zegt Profr. KLUIT) *van de* „ *uitwerking die zulke Geſchriften als van* PRIÇE, PRIESTLEY, PAINE &c., *in Europa gedaan hebben!*"

lijker, en 'er verliep ſlechts weinig tijds, of *Engeland* zag zich met zijne *Volkplantingen*, en tevens met het *Franſche* en *Spaanſche* Rijk in eenen completen Oorlog ingewikkeld, daar de *Colonisten* het oor niet lenen wilden aan de veelvuldige voorſtellen van de Britſche zijde tot verzoening gedaan; en het toenmalig *Franſche Kabinet* geen zwarigheid maakte, om in weerwil van deszelfs ellendige en bijna hopelooze Finantieſtaat, veroorzaakt door den jongſten Oorlog en een onverantwoordelijk ſlecht beſtuur der geldmiddelen, den *Americanen* in hunnen aangevangen opſtand tegen het Moederland, alle mogelijken bijſtand te verleenen.

Onbegrijpelijk en onſtaatkundig gedrag! zal hier welligt een opmerkzaam Lezer zeggen, terwijl hij de verwonderende vraag opwerpt: *wat was toch de oorzaak van hetzelve? Kon een* LODEWIJK DE XVI. *of Zijne Staatsministers niet berekenen dat zij, door zich op nieuw eenen Oorlog op den halze te halen, de ellendige toeſtand der Finantie van het Rijk nog ellendiger maken, ja onherſtelbaar bederven zoude? Had de Staatkunde zelfs hen zulks niet behoren te ontraden, door het gevaar dat 'er altoos in het onderſteunen der Colonisten tegen het Moederland, voor hunne eigene Volkplantingen gelegen was, wanneer de bewone-*

ren

ren derzelver, dat zelfde voetſpoor verkozen te volgen? Belangrijke vragen! die door veelen zijn gedaan, die op verſchillende wijzen zijn beantwoord geworden, en wij ons verplicht rekenen hier op te geven. — Zij toch, die naar de verleidende Syreenenzangen der doldriftige voorſtanders eener *overdrevene Democratie* het oor neigden, ſtelden alle die zwarigheden aan een zijde, en keurden de bemoeijingen des Franſchen Konings, en die zijner voornaamſte Ministers den uitbundigſten lof waardig! LODEWIJK DE XVI. *was bij hen* (niettegenſtaande het goede *Franſche Volk* onder het onverdraaglijkst juk van ondeugende Hovelingen, en alles opſlokkende Edelen en Geestelijken gebukt ging,) *de groote Patroon der Vrijheid! De veilige toevlucht der verdrukten! De groote en machtige Verdediger van de Rechten der lijdende Menschheid &c. &c.* Anderen, die van den inwendigen toeſtand der Franſche Monarchy niet onkundig waren, en te gelijk oordeelden, dat de Koning veel verſtandiger handelen zou, wanneer hij zijnen eigen verwarden boedel beredde, dan zich in den ontſtanen twist te mengen, vielen op het vermoeden, „ dat niet „ zoo zeer het belang der Colonisten, en eene „ zucht voor hunne Onafhangelijkheid Z. M. „ tot dien ſtap bewoog; maar veel meer, de hoop

„ dat de Colonisten van *Engeland* onafhange-
„ lijk geworden zijnde, alle betrekkingen met het
„ Moederland afbreken, en hunnen Handel (waar
van men zich goudene bergen beloofde) „ naar
„ Vrankrijk verleggen zouden, het welk als dan
„ naar hunne verbeelding de weg banen moest,
„ om Vrankrijks benarde Finantien in eenen
„ beteren ſtaat te herſtellen. Een vermoeden, dat
„ hen langs hoe waarſchijnlijker werdt, wanneer
„ zij den Nationalen haat tusſchen de beide Na-
„ tien geworteld daar nevens ſtelden, en zonder
„ het welke des Konings handelwijze voor hen
„ onbegrijpelijk was."

Dan, de ondervinding leerde na verloop van weinig tijds, dat zij die dus dachten de bal deerlijk misſloegen, en dat 'er geheel andere oorzaken voor zulk een onſtaatkundig gedrag en roekeloze handelwijze aanwezig waren. Vraagd iemand: *wat was dan hier het ware doel?* Niet wij, maar wijlen de *doorzichtige en kundige Hoogleeraar* KLUIT, lost ons dat vraagſtuk op, in 1793 dus ſchrijvende: „ Het geen toen onbegrijpelijk
„ ſcheen, is ſederd begrijpelijk geworden. De
„ goede Koning LODEWIJK DE XVI. had toen
„ reeds in zijnen boezem de ſlang die hem ge-
„ beten en gemoord heeft. — De pogingen om
„ de Amerikanen tot eene VRIJE REPUBLIEK te
„ ver-

„ verheffen, en hen daar toe tegen Engeland te
„ helpen, moesten het voorſpel zijn, van het gee-
„ ne naderhand in Vrankrijk zelf ondernomen en
„ gebrouwen moest worden: en America zou
„ dan wederkerig op zijne beurt, daar toe door
„ zijne zendelingen en voorſchriften behulpzaam
„ zijn. En kon men vervolgens in Nederland
„ den Stoel des Erfſtadhouders omkeeren, en de
„ Republiek van Engeland aftrekken, dan had men
„ van die zijde niets te vrezen, maar men zou dan te-
„ gen Engeland in alles ruim kunnen opwegen." (*)

Belangrijk antwoord dat wij in deze paſſage aantreffen, bevattende een reeks van onbetwistbare waarheden, die wij na verloop van weinige jaren, tot vervulling hebben zien komen. Het is zoo, het toen nog in de duisternis gewikkeld Plan van dolzinnige *Jacobijnen*, om de Vorsten van hunne Throonen te jagen, en alle Regeeringsvormen om te keeren, was voor het grootſte gedeelte der Natien als een diep geheim verborgen, en het goede Nederlandſche Volk vermoede althans in die dagen den aanſlag op hare gevestigde Conſtitutie niet: doch dit belette echter niet, dat eenige weinige doorzichtige Mannen hunne oogen op de

(*) Zie in het meergenoemde IETS *over den Engelſchen Oorlog*, Bladz. 28 en 29.

de toekomst gevestigd houdende, al het ſchreeuwen om Vrijheid, en het onophoudelijk klagen over Tyrannij en Onderdrukking, in de nieuwe wereld aangeheven, en in de oude opgevangen en nagebaauwd, als het begin van de verbazendſte Gebeurenisſen, zoo in de *Phyſique* als *Moreele* Wereld aanmerkten, waar onder wij buiten alle tegenſpraak ook Prins WILLEM DEN VIJFDEN behoren te rangſchikken, dewijl het uit verſcheidene aan ons medegedeelde *Anecdoten* ten duidelijkſten blijkt, dat Z. H. geen onverſchillig aanſchouwer was, toen het onder de asſche ſmeulende twistvuur in *America* begon te ontglimmen, en Hij zich van dat werk de noodlottigſte gevolgen voor *Europa* in het algemeen, en voor de *Republiek* in het bijzonder voorſtelde, niet alleen uit den heillozen Oorlog, welken daar uit naar alle waarſchijnlijkheid zou geboren worden tusſchen de Kroonen van *Engeland* en *Vrankrijk*, en het gevaar dat daar in voor den Koophandel en de Zeevaardij der Natie gelegen was; maar ook uit de gevaarlijke en alle Maatſchappijelijk geluk verwoestende Grondbeginſelen, die dag op dag in veele Landen werden voorgedragen, en ook hier te Lande door aanzienelijke Mannen, zoo van den *Tabbaard* als van den *Degen*, op alle mooglijke wijze ter overneming en navolging werden voortgeplant.

plant. Slechts eenige trekken, uit alles wat ons aangaande des Vorsten denkwijze over dat belangvol onderwerp onder het oog gekomen is hier op te geven zal genoegzaam zijn, EENSDEELS, om WILLEMS doorzicht in de toekomſtige gebeurenisſen en tevens zijne edele denkwijze omtrent de dierbaarſte belangen van *Godsdienst*, *Vaderland*, en *Vrijheid*, in tegenoverſtelling van die der *Naampatriotten* te doen kennen: en ANDERDEELS om dus doende, eenen voegzamen overgang te maken tot de behandeling van het *Tweede* en belangrijkſte deel des onderwerps, dat wij hier voren (Bladz. 249) hebben opgegeven.

„ Toen het gerezen verſchil (*dus lezen wij in een ons medegedeeld bericht*,) tusſchen Engeland
„ en de Americaanſche Volkplantingen, die ern-
„ ſtige gedaante aannam, dat de Colonisten alle
„ voorſlagen tot bemiddeling van de hand wezen,
„ en ik met veelen zich nog ſtreelden met de
„ hoop op een minnelijk vergelijk met het Moe-
„ derland, gaf de Prins zulk een duidelijk be-
„ wijs van Zijn helder en opgeklaard inzicht in
„ hen gene 'er in die verafgelegene Gewesten be-
„ gon ondernomen te worden, dat ik mij daar over
„ bij de uitkomst niet genoeg verwonderen kon.
„ Want op eenen zekeren tijd tot Z. H. toege-
„ laten zijnde, terwijl Hij eenige papieren con-

„ çerneerende de Noord-Americaanſche Onlusten
„ voor zich had, zoo begon (na het afhandelen
„ van de zaak, waar over ik Hoogstdezelve kwam
„ ſpreken) dit volgend geſprek." — Wij zullen ter vermijding van herhalingen, de ſpreekende Perſoonen door de Letters *Z. H.* en *V.* onderſcheiden.

Z. H. „ De verſchillen tusſchen Engeland en
„ deszelfs Volkplantingen in America worden
„ van tijd tot tijd ernſtiger, en doen mij vrezen
„ dat voor Engeland niet dan met het verlies
„ van die Colonien zullen eindigen. De Colo-
„ nisten worden langs hoe afkeriger van alle
„ minnelijke ſchikkingen, die in dit geval boven
„ alle anderen te præfereeren zijn, en dus vree-
„ ze ik, dat wanneer Engeland hen door de wa-
„ penen tot onderwerping zal trachten te bren-
„ gen, zulks aanleiding zal geven tot eenen bloe-
„ digen Oorlog, niet alleen tusſchen de Colo-
„ nien en het Moederland, maar ook tusſchen
„ het laatstgenoemde en het Franſche Rijk, de-
„ wijl men aldaar alles inſpand om die belangrij-
„ ke Bezittingen aan Engeland afhandig te ma-
„ ken."

V. „ Ik ſtem Uwe Hoogheid gaarne toe, dat
„ wanneer de Colonisten op den duur onverzet-
„ telijk blijven mogten, om naar redelijke voor-

„ waar-

„ waarden van bevrediging te luisteren, Enge-
„ land niet nalaten zal, om zijn recht door ge-
„ weld van wapenen te doen gelden. Dan, ik kan
„ niet denken dat het tot dat uiterſte komen zal.
„ De Americanen zullen zoo dwaas niet zijn,
„ om zich in zulk eenen ongelijken ſtrijd in
„ te wikkelen. Ontbloot van eene welingerichte
„ Armée; onvoorzien van eene Zeemacht; en
„ zich bevindende in een wijduitſtrekkend, en
„ van verſcheidene kanten te naderen Land, zou
„ het roekeloos gehandeld zijn, alles te wagen
„ om ſlechts een gedeelte te kunnen winnen.
„ Hoe groot de berichten aangaande de alge-
„ meenheid van den opſtand in ſommige Staten
„ ook zijn mogen, dien opſtand is echter verre
„ van algemeen te zijn, en zoo ik wel onder-
„ richt ben, is het getal der Colonisten die de
„ zijde van het Moederland blijven toegedaan,
„ zeer aanmerkelijk. Ik weet wel, dat men tegen
„ het eerſte zal aanvoeren, dat Vrankrijks bij-
„ ſtand het onvermogen der Colonisten kan te
„ hulp komen, door het zenden van Schepen en
„ Troupen: maar dat zal echter niet eerder kun-
„ nen geſchieden, dan na dat het tot eenen open-
„ baren Oorlog tusſchen dat Rijk en Engeland
„ zal gekomen zijn. Doch dit komt mij onwaar-
„ ſchijnlijk voor, dewijl de Finantien van Vrankrijk

„ zulks niet toelaten. Alles wat ik van dien
„ kant verwacht, zal zich (*naar mijne gedachten*)
„ bepalen, tot een geheime toevoer van noodwen-
„ digheden uit de Franſche Colonien, om de
„ Americanen in hunnen opſtand te ſtijven en te
„ ſterken, doch dit zullen de Engelſchen door
„ hunne meerdere macht ter Zee, zoo niet ge-
„ heel beletten, ten minſten zeer bezwaarlijk ma-
„ ken kunnen."

Z. H. „ Gij zoud dan van begrip zijn, dat
„ het tusſchen Engeland en America niet tot het
„ uiterſte komen zal, en dat 'er nog hoop op
„ een minnelijk verdrag voor handen is? Hoe
„ gaarne ik zulks wenſche, zoo geloof ik echter
„ het tegendeel. Ik beſchouw de zaak te ver uit
„ uit zijn geheel gebragt, en voor geene weder-
„ zijdſche bevrediging meer vatbaar, dewijl de
„ gemoederen aldaar, door een Enthuſiasme voor
„ eene overdrevene en losbandige Volksvrijheid
„ zijn opgewonden, die alle denkbeelden te bo-
„ ven gaat, en dag op dag nog gevaarlijker word,
„ door den haat waar mede men tegen het Moe-
„ derland is ingenomen. Engeland zal derhalven,
„ wil het zich, na alles wat 'er reeds gebeurd
„ is, voor geheel Europa niet beſpottelijk ma-
„ ken, genoodzaakt zijn om het kwaad door mid-
„ delen van geweld te ſtuiten: maar ik vreze, dat

„ dit

„ dit olij in de vlam zal geworpen zijn, en een
„ middel bevonden worden, om dies te eerder
„ die belangrijke Colonien voos altoos te verlie-
„ zen. Want zoo dra dat gebeurt, zal de algemee-
„ ne klacht over onderdrukking en geweld, die
„ reeds zoo lang, niet alleen in America, maar
„ ook in Europa opging, in een luide kreet om
„ wraak, en het bieden van den dapperſten tegen-
„ ſtand veranderen, die eenen algemeenen opſtand
„ ten gevolge zal hebben. En welke uitwerking
„ zal dit niet hebben op zoo vele duizenden
„ in beweging gebragte gemoederen, die zich
„ door de gevaarlijkſte Leerſtellingen, ter onder-
„ mijning van alle Maatſchappelijke Order heb-
„ ben laten wegſlepen? Welk een kwaad voor-
„ beeld tot dergelijken Opſtand en Rebellie zal
„ dit niet geven aan de Volkplantingen van an-
„ dere Mogendheden, en ook aan de onzen? Ik
„ wil hopen, dat het bij de uitkomst blijken zal,
„ dat ik over de Americaanſche Onlusten te zwaar-
„ moedig gedacht hebbe, en niets zou mij tot
„ meer genoegen verſtrekken, dan te zien, dat
„ het Engelsch Gouvernement, door het wegne-
„ men der bezwaren zich toegeeflijk tegen de
„ Colonisten betoonde, en dat dezen door daad-
„ zaken toonden zich wederom met het Moeder-
„ land te willen verzoenen: dan, ik vermoede

„ dat dien wensch te vergeefsch zal zijn, en dat
„ de geest van opſtand en Revolutie, na in Ame-
„ rica de grootſte veranderingen te hebben uitge-
„ werkt, wel ſpoedig naar Europa zal overwaai-
„ jen, om in onderſcheidene Rijken en Staten,
„ de welgelukte eerſte proeve te hervatten. Wan-
„ neer men met opmerking de tegenwoordige
„ publieke opinien van velen over de Ameri-
„ caanſche twisten nagaat, dan is het niet meer
„ twijffelachtig, om te beſluiten, dat alomme de
„ ſnaren geſpannen worden om het voorbeeld der
„ Colonisten te volgen, en onder het masque van
„ te ijveren voor herkrijging van verlorene Rech-
„ ten en Vrijheden, en het onophoudelijk klagen
„ over Onderdrukking en Despotisme, de vastge-
„ ſtelde Regeeringsvormen omverre te werpen,
„ en eene toomelooze Democratie in derzelver
„ plaats in te voeren, van welke, uit de vroe-
„ gere en latere voorbeelden bewezen is, dat de-
„ zelve geen andere ſtrekking heeft, dan om het
„ geluk der Maatſchappijen te verwoesten."

V. „ Ik heb geen de minſte rede om de ge-
„ grondheid van Uwe Hoogheids ſentimenten
„ eenigſints in twijffel te trekken, want de zaak
„ over het algemeen beſchouwd, is van eenen zeer
„ bedenkelijken aart, vooral als men in aanmer-
„ king neemt, dat, zoo wanneer de Colonisten

„ zich

„ zich van het Moederland afſcheuren, zulks
„ eenen verbazenden invloed op de algemeene
„ Staatkunde van Europa zal veroorzaken. —
„ Met dat alles, ik flatteer mij op de zoo even
„ gezegde gronden, dat de verſchijning eener
„ formidabele Vloot de weg tot onderhandeling
„ zal banen, te meer, daar het de Colonisten in
„ Engeland niet aan Vrienden ontbreekt, die zich
„ ten hunnen voordeele opentlijk laten hooren,
„ het welk anderen die zich voor het doorzetten
„ der gedane eisſchen verklaren, tot nadenken en
„ toegeven zal bewegen, want geen rechtſchapen
„ Engelsman kan naar mijne gedachten over het
„ verlies of behoud, over den bloei of den on-
„ dergang van die gewichtige Bezittingen onver-
„ ſchillig zijn. Zoo het tot het uiterſte komen
„ moet, kan men veilig vertrouwen dat Engeland
„ een aanzienlijk getal Oorlogſchepen, en moge-
„ lijk 30 a 40,000 Man troupen derwaard heen
„ zal zenden, en wanneer dezen daar voet aan
„ wal zetten, en het tooneel des Oorlogs word
„ bij voortduring van den twist, in de Colonien
„ overgebragt, welke onheilen kunnen daar uit
„ voor de Colonisten niet geboren worden, daar
„ het hen aan genoegzame middelen ontbreekt,
„ en zal blijven ontbreken, om eene geregelde
„ Armée te keer te gaan?"

Z.

Z. H. „ Neem mij niet kwalijk, mijn waar-
„ de V....! wanneer ik U zegge, dat Uwe gun-
„ ſtige gedachten op eenen losſen grond ſteunen!
„ Uwe onderſtelling, dat het de Colonisten aan
„ verdedigingsmiddelen ontbreekt, gaat niet door.
„ Ik weet wel, dat veelen met U op die wijze
„ over dat onderwerp denken, maar die onder-
„ ſtelling behoorde men eerst te bewijzen. De
„ Colonisten hebben meer verdedigingsmiddelen
„ dan men denkt, en wanneer de Engelſchen tot
„ het voeren van eenen geregelden Oorlog beſlui-
„ ten, zullen zij dat maar al te duidelijk onder-
„ vinden Zij mogen de Colonisten alle toevoer
„ onthouden, en alle hunne macht aanwenden,
„ om te zorgen dat zij dezelven niet van elders
„ ontvangen, maar zulks volſtrekt te beletten,
„ dat kunnen zij niet. De Colonisten ontfangen
„ veele zaken die zij nodig hebben van de Fran-
„ ſche Colonien, en, (hoe zeer zulks ongeoor-
„ loofd is) ook van de onzen. Zij zullen dus
„ geen ongewapenden hoop te bevechten hebben,
„ maar een Leger van welgeoeffende Burgers en
„ bijéengebragte Militairen, dat het hunne mo-
„ gelijk twee of driemaal in getal zal overtref-
„ fen, (*) dat met het Climaat en de geſteldheid
„ van

(*) De Prins berekende hier, naar ons inzien, de macht der
Noord-

„ van het Land bekend is, en bovenal door een
„ geestdrift om Onafhangelijk te worden ge-
„ heel ingenomen is. — Wanneer men dit alles
„ overweegt, dan is de afſcheuring van het Moe-
„ derland in de daad geen hersſenſchim: en
„ wanneer dat eenmaal het geval word, wie kan
„ dan de gevolgen berekenen die het voor andere
„ Landen, en bijzonder voor deze Republiek heb-
„ ben kan? Hoe velen interesſeeren zich niet
„ voor de Colonisten, in zoo verre zelfs, dat
„ men hunne zaak te bevoorderen als eenen on-

„ ver-

Noord-Americanen veel juister dan de beruchte *Doctor* PRICE, die het getal der weerbare Manſchap aldaar, *op een* HALF MILLIOEN zielen ſtelde, door even, of het een Godſpraak was, dit volgende aan zijne Lezers voor te ſnoeven: „ *Een*
„ *vierde der Ingezetenen in elk Land, is in ſtaat de Wa-*
„ *penen te dragen.* — *Indien derhalven de Volkplantin-*
„ *gen twee Millioenen Inwoners hebben, zoo zal het getal*
„ *der weerbare Manſchap in dezelven* EEN HALVE MILLIOEN
„ ZIJN." — Wie hoorde ooit op die manier *buiten den Waard rekenen?* — Zie zijne *Aanmerkingen over de Burgerlijke Vrijheid*, I. Stuk, Bladz. 100. Een ſtukje, dat veel kwaad zaad hier, zoo wel als in andere Landen verſpreidde, na dat de *Baron* VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL hetzelve uit het Engelsch vertaalde, en de Nederlanders in handen gaf, met geen ander oogmerk, dan om den vastgeſtelden Regeeringsvorm aan een zijde te ſchuiven, en zijn wrok tegen WILLEM DEN VIJFDEN den teugel te vieren.

„ vermijdelijken plicht beſchouwd? Men roemt
„ hunne zucht tot de Vrijheid: men maakt de-
„ zelve ook op dit Land toepasſelijk, door het
„ overnemen van de overdrevendſte grondbegin-
„ ſelen: en men berekend zich van hunne Vrij-
„ heid gouden bergen te zullen bekomen door
„ den Handel. &c. En ſteld ons dit alles niet
„ wederom op nieuw in gevaar, om in eenen
„ Oorlog met Engeland en Vrankrijk ingewik-
„ keld te worden, en dat in een tijd waar in
„ wij in den weerloosten toeſtand verkeren? Ik
„ wil mij niet vermeten om in de toekomst in
„ te dringen, maar wanneer ik de tegenwoordige
„ politieke geſteldheid van Europa beſchouw, en
„ overweeg wat 'er thans in ons Land gebeurt,
„ dan voorzie ik (zoo de Hemel het gevaar niet
„ afwend) zeer bedenkelijke tijden te gemoete.
„ &c. &c."

Dus dacht en ſprak Prins WILLEM DEN VIJFDEN op het tijdſtip, waarin door Zijne geheime Vijanden, *de reeds in 1766 beraamde Inconſtitutioneele maatregulen ter ondermijning van Zijne Erfſtadhouderlijke Waardigheden* meer opentlijk begonden ontwikkeld te worden, door het zaad van morrend ongenoegen over 's Lands weerlozen toeſtand, bij het ſteeds aangrimmend oorlogsrumoer, met volle handen in de zielen der In-

Ingezetenen te ſtrooijen, ten zelfden tijde, dat men alle middelen van Defenſie opzettelijk afkeurde en te beletten wist: en ondertusſchen niet vergat, om de zaak der verdrukte *Colonisten* in het ſpel te brengen, door dezer gedrag in alle opzichten prijsſelijk en navolgenswaardig te noemen, en de Natie bij alle voorkomende gelegenheden aan te ſporen, *om toch op het weeren van alle inbreuken op hunne Vrijheid bijzonder bedacht te zijn*, even of men thans meer dan ooit in het grootſte gevaar was om dezelve te verliezen. De ſchadelijkſte geſchriften, opgeſteld door waanwijze Wereldhervormers, en opgevuld met de verleidelijkſte Leerſtellingen ter verſtoring van de Maatſchappelijke Order, en ter ondermijning van den Chriſtelijken Godsdienſt, welke te dien tijde in *Engeland*, *Vrankrijk*, *Duitschland*, *Zwitſerland* en andere Landen uitgegeven, en aldaar gretig ontvangen werden, zag men weldra in een Nederduitsch kleed gehuld der Natie in handen gegeven, zelfs door Mannen van den eerſten rang, welken, ondanks de door hun bekleed wordende Regeeringsposten in den Staat, tot het vertalen van dezelven hunnen tijd niet te dierbaar achteden. Geſchriften, doorzaait met de nieuwe en nooit gehoorde benamingen van *'s Volks Alvermogen*, *Onvervreemdbare Rechten van den Mensch*

en

en Burger; 's Volks Oppermachtigen Wil; &c. Ja, waarin men ter ondermijning van de UNIE, opentlijk beweren durfde, *dat alle Verbindtenisſen en Overgiften door de Voorouderen aangegaan, krachteloos en van gene waarde zijn, wanneer het Volk oordeeld, dat zij ten nadeele van de Vrijheid en hunne aangeboorene Rechten ſtrekken,* terwijl men opzettelijk verzweeg, op eene duidelijke wijze te bepalen, *wat men voor de ware ſtemme des Volks te houden had, en in welke gevallen dezelve op eene wettige wijze in aanmerking komen kon.* Leerſtellingen, die weldra door geborene Nederlanders (zelfs door zulken, die van den STADHOUDER met Eer-ampten en gunsten beweldadigd waren,) de Natie werden voorgepredikt, (*) met gene andere bedoeling, dan om

(*) Onder die aanzienlijke Mannen welken zich tot het *vertalen* van de bedoelde Geſchriften verledigde, behoorde de BARON VAN DE CAPELLEN TOT DEN POLL, die niet alleen het Werkje van Dr. PRICE vertaalde, maar ook dat van FLETCHER, die *de noodzaaklijkheid van een Burger Landmilitie* betogende, de gewoonten en zeden der *Oude Spartaanen* in het beſchaafd *Europa* wilde nagevolgd hebben. Vertalingen, aan welken men het oprichten van *Volks-Societeiten, Burger-Geconſtitueerden, Gewapende Genootſchappen, Vliegende Burgerlegertjes*, en wat niet al meer, in ons Vaderland hebbe toe te ſchrijven, en welken daarom als de

cer-

om in navolging van *Buitenlandſche Koningshateren*, (die het op de *omkeering van alle Throonen*, en het *ombrengen van alle Vorsten* begonnen toe te leggen,) de Grondvesten en Hoekkanteelen van het Nederlandſche Staatsgebouw eerst los te maken en op losſe ſchroeven te ſtellen, om het ter gelegener tijd dies te gereeder in het voetzand te doen nederploffen, en te gelijk den *Erfſtadhouderlijken Zetel*, ten jare 1766 aan WILLEM DEN VIJFDEN aangewezen, en door Hem op eene wetti-

erſte oorzaken van alle de daar na gevolgde Rampen, Oordeelen, en Volksonheilen verdienen aangemerkt te worden. De voorgang van zulk een' *Regent*, en anderen die zijn voetſpoor volgden, porden een' PIETER PAULUS aan, om onder den ſchijn van het NUT DER STADHOUDERLIJKE REGEERING te betogen, en de UNIE te verklaren, de Ingezetenen met afkeer voor beiden te vervullen. En of 'er nog iets aan ontbrak, hem volgde een legioen van menſchen, die het kwaad nog opentlijker verſpreiden durfden, toen Z. H. het roer van Staat nog in handen had. De Dichter PIETER VREEDE maakte 'er in 1784 geen geheim van, waar het op gemunt was, zingende in zijne Nagedachtenis op CAPELLEN TOT DEN POLL, dien Ridder ter eere:

„ Te lang kon ſchijn alleen 't verbijsterd oog behagen:
„ Te lang moest Nederland, onkundig ketens dragen:
„ In 't eind ſpreekt Jonker DERK. Het Volk herkent zijn ſtaat;
„ Schudt ſluks zijn ketens af, en vloekt de Bron van 't kwaad!

tige wijze in bezit genomen, te verbrijzelen, om het misleide Volk een ondraaglijk *Democratisch Juk* op de ſchouders te leggen. Genoeg gezegd, om onze Lezeren in weinig regelen, en zoo kort ons mogelijk was, de *oorzaak* van den twist tusſchen de *Engelſchen* en de *Noord Americanen*, en tevens het gedrag van eenige *Franſche Staatsministers onder* LODEWIJK DEN XVI. daar bij gehouden, te doen kennen. Laten wij nu, volgens ons gemaakt beſtek, meer opzettelijk nagaan en overwegen, *de rampzalige gevolgen welke uit deze twist, zoo voor het* VADERLAND *in het algemeen, als voor* 's LANDS ERFSTADHOUDER *in het bijzonder zijn voortgeſproten, tot op het eindigen van den hoogstverderffelijken Oorlog met Engeland, door het ſluiten van den Vrede te Parijs op den* 20 *Meij* 1784. Een tijdvak zoo rijk van opéengehoopte Gebeurenisſen, door het ter baane brengen van allerhande klachten en bezwaren, en het ontſtaan van verſchillende, en tegen elkander botzende *Factiën* en *Aanhangen in den Staat*, dat men 'er te vergeefsch een weêrgaa van zoeken zal in de Jaarboeken des Vaderlands.

B. Ja, bekommerend en allernoodlottigst was deze twist tusſchen de *Colonisten* en de *Engelſchen*, (hoe men ook over dezelve, in het afgetrok-

trokkene beſchouwd, denken moge,) voor het lieve Vaderland, vooral toen het *Franſche Miniſterie onder* LODEWIJK DEN XVI,, ter bekoeling van eenen ouden ingewortelden haat, niets naliet om de *Eerſten* tegen de *Laatſten*, op allerhande wijzen te ondersteunen, ten einde zich van alle betrekkingen te ontſlaan, en Vrij en Onafhangelijk te worden; dewijl het wederom de weg baande, *Eensdeels*, tot eenen nieuwen Oorlog tusſchen de beide Volken: en *Anderdeels*, om de oude oneenigheden over het al of niet in acht nemen van de ſtipſte onzijdigheid hier te Lande van nieuws af eenen aanvang te doen nemen.

Daar men uit het gebeurde ten tijde van de VROUWE GOUVERNANTE ondervonden hadt, hoe moeijelijk en bezwaarlijk het voor de weêrlooze Republiek was, om bij het voeren van eenen Zee-oorlog tusſchen twee zoo nabijgelegene en machtige Rijken *Neutraal te blijven, en de begeerde Neutraliteit door het aannemen eener fiere houding te doen gelden*, zoo kon men, zonder verrekijker te behoeven, wel voorzien, dat de oude Tooneelen van *het vleijen des eenen*, en *het dreigen des anderen*, om na hunne bijzondere en zoo zeer uitéénloopende inzichten te handelen, wederom ſtonden vernieuwd te worden. „ *En-*
„ *geland, bewust van ons onvermogen ter Zee:*

„ *zal wederom met de oude eisſchen voor den dag*
„ *komen, van de Republiek meerder begeerende,*
„ *dan waarop het volgens de Tractaten recht en*
„ *aanſpraak heeft. — Vrankrijk, zal ter bevoor-*
„ *dering van zijne inzichten aanraden, dat wij*
„ *ons recht moeten handhaven, en geensſints de*
„ *wet laten voorſchrijven. — De Kooplieden zul-*
„ *len uit hoofde van hunne handelbelangen, dien*
„ *raad goedkeuren, en op eene beſcherming van*
„ *hunnen Handel aandringen, die men hun niet*
„ *geven kan. — Engeland dit ziende, zal den*
„ *Handel belemmeren: en welke gevolgen zal dit*
„ *alles niet veroorzaken, daar de animoſiteit te-*
„ *gen dat Rijk, uit hoofde van de Americaan-*
„ *ſche onlusten, van dag tot dag ſterker en alge-*
„ *meener wordt. Hoe wenſchelijk het behouden*
„ *van de Neutraliteit ook zijn moge; het zal*
„ *thans bij zoo vele tegen elkander ſtrijdige be-*
„ *langen en oogmerken, zoo niet onmooglijk, ten*
„ *minſten zeer bezwaarlijk zijn; ten zij dan,*
„ *dat men hier te Lande het werk wederom op-*
„ *vat, daar men het in 1763 gelaten heeft, en*
„ *zich dien tijd ten nutte maake, om met ter*
„ *zijde ſtelling van alle discrepantien, eenparig*
„ *de handen in één te ſlaan, tot herſtel van Zee-*
„ *en Landmacht, eer het dreigend onweêr boven*
„ *onze hoofden uitbarste, en zijne uitwerking ge-*

„ *voe-*

„ *voelen doe.*" Dus dacht Z. H., en dus gaf hij door deze en ſoortgelijke gezegden, tegen ſommige Staatsleden, ſtaande het toenemen des verſchils, bij verſcheidene gelegenheden Zijne bekommering over de toekomst te kennen, niets vuriger wenſchende, dan dat men in dezen ſtand der dingen, de ſtipſte Onzijdigheid in acht nemen zoude, als zijnde het eenige middel om bij den Vrede met de omgelegen Rijken bewaard te blijven.

Dan, de ondervinding leerde wel ſpoedig, dat des Vorsten wensch, en dien van alle doorzichtigen, omtrent 's Lands toeſtand en belangen, ten eenenmale ijdel was, daar de weg door *H. H. Mog.* ingeſlagen, om de Republiek Onzijdig te houden, en aan niemand der twistende partijen billijke redenen tot klagten te geven, werdt toegemuurd, *eensdeels*, door den luiden kreet die dag op dag door velen in den Lande opgeheven werdt, over het, naar hun oordeel, wreed en verfoeijelijk gedrag der roofzuchtige Britten, ter onderdrukking van de Vrijheid der Colonisten; waar bij als dan niet vergeten werdt, te kennen te geven, dat den laatstgenoemden (even als *Vrankrijk* deedt,) ter hulp te ſchieten, de plicht van elken Voorſtander der Burgerlijke Vrijheid was: en *anderdeels*, door den onwederſtaanbaren trek van velen Ne-

derlandſche Kooplieden, om in dit troebel water visſchende, voor zich ſchatten te winnen, door de in opſtand geraakte *Colonisten* van al het ontbrekende te voorzien, ten einde zich met dies te meerder nadruk tegen de *Engelſchen* te kunnen verzetten. Het is wel zoo, dat de Kooplieden en Zeehandelaars zich wel zorgvuldig onthielden, om de vereischte noodwendigheden, directelijk van *uit de Havenen dezer Landen, naar die der Engelſche Volkplantingen* af te ſchepen, dewijl zulks vierkant ſtreedt met het *Alliantie Tractaat*, dat ſints 1663 tusſchen *Engeland* en *dezen Staat* ſubſiſteerde; doch dit belette niet, dat zij wel een middel wisten uit te denken, om dien onwederſtaanbaren trek naar winst bevredigd te krijgen, door alles wat men ter bereiking van de inzichten der *Colonisten* nodig keurde, van hier naar *St. Euſtatius*, *Curaçao*, &c. en andere West-Indiſche Colonien te zenden, van waar het zeer gereedelijk naar de in opſtand zijnde *Volkplantingen der Engelſchen* werd overgevoerd. Hoe geheim en bedektelijk die in de daad ongepermitteerden ſmokkelhandel ook gedreven werdt; hoe zeer men, door alles van hier naar de gezegde Hollandſche Colonien te zenden, den letter des Tractaats oppervlakkig ontdook; het ware oogmerk bleef voor de achterdochtige en ſcherpziende *Britten*

ten niet verborgen, en de buitengewone ſterken handel op *St. Euſtatius* en *Curaçao*, zoo ook de algemeene geestdrift van velen die nimmer eenigen Zeehandel gedreven hadden, om almede Cargaſoenen derwaards heen te zenden, was hun een zeer geweldige doorn in de voet, en werdt bij hen beſchouwd als ſtrijdende met de Onzijdigheid die zij van de Republiek in dit geval, volgens den Letter des Tractaats recht hadden te verwachten. (*) Van hier, dat de

(*) Niets kan aan een opmerkzaam beſchouwer, van het gene in die dagen hier te Lande omging, duidelijker gebleken zijn, dan even dat, wat wij in den Text gezegd hebben. De drift om *op de West* te handelen was zoo groot, dat 'er Lieden gevonden werden, die bij gebrek van vermogen zich in ſchulden ſtaken, wanende dat zij voor de afgezondene waaren eene dubbelde winst genieten zouden, doch dat echter geheel fout liep, dewijl de groote en algemeene toevoer veroorzaakte, dat men tot vele Producten en Levensmiddelen gene Koopers vinden kon. Dit het gevolg van dien buitengewonen ſterken Handel op onze Colonien zijnde, wie gevoeld dan niet hoe mank het gezegde is dat de VERVOLGER *op* WAGENAAR heeft opgegeven, toen hij dien Handel aanvoerde *als een bewijs, hoe heilzaam de Onzijdigheid voor den Staat was. De onvoorbeeldelijke hoogte van denzelven, die* (volgens zijn zeggen) *ten ſpijt der Engelſchen in die ſtreken gedreven werdt*, was in de daad veel eer een bewijs DAT MEN NIET ONZIJDIG BLIJVEN WILDE. *Men nam* (zegt hij) *als om ſtrijd, deel in dien Handel, dewijl*

de Koning dan ook al kort na den aanvang des jaars 1775 zulks duidelijk te kennen gaf, toen hij zijnen Gezant YORKE authoriſeerde, om aan *H. H. Mog.* op eene Vriendnabuurlijke wijze voor te dragen: „ Dat *Z.* M. vernam, hoe Kooplie-„ den in deze Republiek, 't zij Inboorlingen of „ Vreemdelingen, geduurige verzendingen van „ Oorlogstuig naar *America* deden, het zij on-„ middelijk, het zij over de Colonien van den „ Staat in de West-Indien, verzoekende welge-„ melde Gezant, uit naam van den Koning uit-„ drukkelijk, dat H. H. Mog. zonder uitſtel daar „ tegen de krachtigſte middelen wel zouden ge-„ lieven te beramen, welke derzelver wijsheid „ en beleid zouden aan de hand geven, ten ein-„ de geene Wapenen of Oorlogstuig, onder welk „ voorwendſel ook, naar de West-Indiën wier-„ den verzonden, boven het gene tot gebruik der „ Colonien van den Staat ter goeder trouwe „ zou noodig zijn. Niet twijffelende, of H. H. „ Mog. zouden gaarne deze gelegenheid waarne-„ men, om eene wezentlijke proeve van hunne „ vriendſchap voor den Koning, en van hunne „ verknochtheid aan een Nabuur zoo als Enge-

„ land

daar in een Goudmijn geopend ſcheen. Trouwens de tijd leerde ſpoedig, *dat veelen door dien ſchijn bedrogen werden*

„ land was, te kunnen geven." Een verzoek, dat op dien tijd van dat gevolg was, dat de *Algemeene Staten* een duidelijk blijk gaven, hoe zeer zij voornemens waren het ſyſthema van Onzijdigheid te willen blijven in acht nemen, daar zij na verloop van eenige dagen een Placaat deden uitgaan, waar bij geſtatueerd en bevolen werdt: „ *dat gedurende den tijd van Zes Maanden geen* „ *Buskruit, Geſchut, Kogels of eenige andere* „ *Inſtrumenten van Oorlog, zouden mogen wor-* „ *den geladen, om met eenige andere Schepen,* „ *het zij vreemde, of hier te Lande t'huis hoo-* „ *rende, naar buiten Lands te worden uitgevoerd,* „ *zonder conſent en permisſie van het Collegie ter* „ *Admiraliteit waar onder de inlading zou moe-* „ *ten geſchieden. Alles op pœne van Confiscatie* „ *van de Wapenen, Buskruit en andere Amunitie* „ *van Oorlog, welke zonder permisſie mogten in-* „ *geladen zijn, en van een boete van f* 1000-:-: „ *te verbeuren bij den Schipper in wiens Schip de* „ *voorgemelde Wapenen &c. zouden geladen zijn,* „ *en voor welke boete zijn Schip werdt executabel* „ *verklaard.*" *&c.* Een verbod, dat even voor de expiratie van dien tijd, nog wel voor zes maanden verlengd werdt, doch dat juist een tegenovergeſtelde uitwerking ſcheen te hebben, dewijl het vervoeren van de verbodene artijkelen

's Lands Zeehavens naar de *West-Indiën* meer dan ooit in zwang geraakte, tot geen geringe bekommernis van allen die omtrent 's Lands ware belangen niet onverſchillig dachten; en bijzonder van den ERFSTADHOUDER, dewijl hem niet onbekend was, dat *Engeland* met Argus oogen liet toezien, wat 'er hier te Lande in dat en in andere opzichten gebeurde; en dat het in het Miniſterie aldaar niet ontbrak aan Leden, die 'er geen geheim van maakten, dat men zulks *het koste wat het wilde* krachtdadig beletten moest. „ *Is* „ *het niet ongelukkig* (dus ſprak de Vorst te dien tijde tegen een zeker Man van aanzien:) „ *Is het* „ *niet ongelukkig, dat de Winzucht en Eigenbaat* „ *van eenige Ingezetenen zoo verre gaan, dat zij* „ *met de Wetten en Placaten van den Souverain* „ *opentlijk den ſpot drijven, en dat 'er geene mid-* „ *delen toereikende ſchijnen om dezelven te doen* „ *in acht nemen en volgen? Welke gevolgen kan* „ *zulk een gedrag niet veroorzaken voor het ge-* „ *heele Vaderland, wanneer Engeland gebruik* „ *makende van onzen weêrloozen toeſtand, niet al-* „ *leen dien ſluikhandel met geweld beletten wil,* „ *maar boven dien zich bevoegd rekent, om de* „ *Zeevaardij te belemmeren? Hoe onſtaatkundig* „ *is het ſtijven en ſterken van de Coloniſten te-* „ *gen het Moederland, hier te Lande niet, daar*

„ *thans*

„ *thans in ſommige van onze eigene Coloniën*
„ *zich een geest van inſurrectie openbaard, die*
„ *alle onze oplettendheid vorderd!* (*) *Hier te*
„ *Lande wint de tweedragt dag aan dag veld!*
„ *De Licentie in ſpreken en ſchrijven, om de*
„ *Eendragt te verbannen wordt aangevuurd,*
„ *door Lieden zelfs, die het plichtshalven in an-*
„ *deren behoorden te beletten! Men ſchijnt de Neu-*
„ *traliteit niet te willen, en Oorlog boven Vrede*
„ *te verkiezen! Men droomd, dat men langs dien*
„ *weg de gouden eeuw zal herboren zien, en ſtelt*
„ *alles in de waagſchaal, om ſlechts een klein ge-*
„ *deelte aan te winnen. Welk eene verblinding*
„ *en begoocheling! Hoe zal men op dien voet voort-*
„ *hollende, zich dit alles niet beklagen, wanneer*
„ *men*

(*) De Prins bedoelde dit zeggende, niet alleen den zorgelijken toeſtand waarin zich de Colonie SURINAME bevondt, door den *opſtand onder de Boschnegers*; maar meer bijzonder den geest van Inſurrectie, die zich in DEMERARY en ESSEQUEBO, onder de Ingezetenen langs hoe duidelijker vertoonde; daar velen zich niet ontzagen, om in vilipendie der bevelen van Directeur Generaal en Raden, zich zoodanige daden en uitdrukkingen te veroorloven, eene ſtrekking hebbende, om alle ſubordinatie te renverſeeren, en door voorſchrevene licentieuſe ondernemingen het verderf dier Colonien te veroorzaken. Zoo als duidelijk blijkt uit de Reſolutie van *H. H. Mog.* van dato 6 *Augustus* 1776.

„ *men 'er de onheilen van ondervinden zal!*" *&c.* Gegronde reflectien in de daad, die door elk' verſtandig' en bedachtzaam' Nederlander, op het hooren noemen zelfs moesten toegeſtemd worden; doch die nu bij velen ten eenemale werden in den wind geſlagen, dewijl de ondervinding dag op dag leerde, dat men, ondanks 's Lands zwakke toeſtand ter Zee, naar gelegenheid zocht om met *Engeland* aan den dans te komen, waar toe de twist met de Colonisten, aan de zijde van dat Rijk de ſchoonſte gelegenheid aan de hand gaf. Trouwens, het duurde niet lang of het *Britſche Cabinet* gaf 'er weldra de zichtbaarſte blijken van, toen het door den Gezant YORKE aanvrage deedt, om de teruggave der *Schotſche Brigade*, in dienst van den Staat. Eene aanvrage, die volgens de gedachten van één der toenmalige kundigſte Regenten, den Engelſchen niet regt ernst was, maar veel eer geſchiedde om te doen opmerken, hoe weinig moeite het hun bij het voortduren van den twist kosten zou, om de Republiek, zelfs boven en behalven den Letter van het *Alliantie Tractaat* als 't ware te noodzaken, om het *ſyſthema van Neutraliteit* te moeten vaarwel zeggen, en zoo al niet direct, ten minſten een zijdelings aandeel in den ontvlamden Oorlog te nemen; als ook wel voornamelijk, om daar door de geheime

vij-

vijandelijke opinien van velen hier te Lande uit te lokken, of hen tot gematigder begrippen te leiden, ten einde daar na in het vervolg hunne maatregelen te nemen. (*) Dan die eisch had eene

(*) Dat het vragen om de *Schotſche Brigade*, den *Engelſchen* geene regte ernst ware, is duidelijk gebleken, om dat zij 'er niet op bleven aandringen, niettegenſtaande 'er veel meer redenen aanwezig waren, om hun daar in te wille te zijn, dan om hun zulks te weigeren. — Wij kunnen in geen onderzoek van het *voor* en *tegen* dezer zake thans treden, maar ſlippen dit alleen aan, om dat het vervolg zal doen zien, dat het *Britſche Cabinet* zelf bewijzen aan den dag leide, *dat als de Republiek zich in waarheid onzijdig toonde*, men dezelve *geheel buiten de twist houden wilde*. Intusſchen, was dit buiten noodzaak vragen om de *Schotſche Brigade* zeer noodlottig voor de Republiek, en nadeelig voor de belangen der *Engelſchen* zelve, want hadden zij dit nagelaten, de BARON VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL zou geen gelegenheid gevonden hebben, om door zijn *advis*, even als met een' *Electriquen ſchok* alles in beweging te zetten. Een voordragt, geſtemd op eenen toon, juist geſchikt om de zaden van Burgertwist en morrend ongenoegen tegen de Hooge Machten des Vaderlands, en bijzonder tegen zijnen Weldoener, Prins WILLEM DEN VIJFDEN te verſpreiden, zeggende: *Liever te zien dat men Janitſaren, dan Troepen van eenen Vrijen Staat huurde.* — „ *Ellendig raiſonnement*, (hoorden wij te dien tijde een kundig Man zeggen) „ *dat de Ridder in zijn advis voert!* „ *Weet Hij, een Staatsman zijnde, dan niet, dat 'er Trac-*

„ *ta-*

eene allerongunstigſte uitwerking, bij hen die met het opzet zwanger gingen, om in navolging van het gene in andere Landen gebeurde, ook hier te Lande hunnen haat tegen de gevestigde Regeerwijze bot te vieren, en WILLEM DEN VIJFDEN tot een ſlachtoffer van denzelven te maken. Niemand kwam daar in die dagen onbeſchaamder en doldriftiger voor uit, dan de bekende Overijsſelſche Ridder JAN DERK VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL, die, (niettegenſtaande Hij, en velen van zijn geſlacht, ſints de grondvesting der echte Nederlandſche Vrijheid, door de bekleeding van de aanzienelijkſte Eereposten in den Staat, en dus niet zonder de gunsten van de *Prinſen van Oranje*, als met weldaden overladen was geworden,) (*) hij echter de Man was, die over de

„ *taten tuſſchen den Staat en Engeland beſtaan, die een* „ *wederzijdsch werkende kracht hebben, en waar bij de* „ *contractcerende Partijen zich over en weder verbonden* „ *hebben, om elkander bij te ſtaan. Het geheele advis* „ *ſteunt op een' valſchen grond, dewijl Hij dit niet in het* „ *oog houd, en is nergens anders toe ingericht, dan om* „ *een' aanhang te maken en het weerloos Vaderland in eenen* „ *verderfelijken Oorlog in te wikkelen.*" — Hoe heeft de tijd en de ondervinding dit gezegde niet ten vollen bewaarheid?!!

(*) Zulken onzer Lezeren die in het begrip vallen mogten,

de aanvrage om de *Schotſche Regimenten*, een' kreet, tegen den STADHOUDER ingericht, in den Lande deedt opgaan, die duizenden van zielen in beweging ſtelde, en tegen den besten Vorst in het harnas joeg, derwijze, dat WILLEM DE VIJFDE, zijn DOORLUCHTIG GESLACHT, ja HET GEHEELE VADERLAND,

ten, dat wij hier te ſterk ſpreken, lezen het geen de beſaamde VAN DER KEMP in zijne uitgegevene *Historie der Admisſie van dien Edelman in de Overijsſelſche Ridderſchap*, aangaande den rang en het aanzien van Zijne Voorouderen gezegd heeft. Een bericht, dat te gelijk doet zien welke ſentimenten de *Overgrootvader van* CAPELLEN TOT DEN POLL reeds bezielden ten tijde van WILLEM DEN TWEEDEN, en welken in 1775 door Zijnen Neeve, den Heer CAPELLEN TOT DE MARSCH in druk zijn uitgegeven, die zich almede als een' eerſten grooten tegenſtander van WILLEM DEN VIJFDEN kennen deedt. — Hoe zeer Z. H. door zijne deçiſoire uitſpraak de oorzaak was, dat CAPELLEN TOT DEN POLL ten jare 1772 in de Overijsſelſche Ridderſchap geadmitteerd werdt; zoo toonde Hij reeds in 1775 hoe ondankbaar hij omtrent dezen zijnen Weldoener was, *door Hem opentlijk in den ſchild te varen, en eene gedrochtelijke Democratie, ter ondermijning van Conſtitutie en Erfſtadhouderſchap, door mond en pen ſmaaklijk te maken.* Werkzaamheden, waar in de Heer VAN DE MARSCH hem niets wilde gewonnen geven, want volgens het gezegde van VAN DER KEMP, *onderſteunden zij de Colonisten toen zij nog geen Regeeringsvorm uitgekozen hadden, met hunnen* RAAD, *door hunnen* INVLOED, *en* MIDDELEN.

LAND, alle de opgevolgde rampen en onheilen daar aan hebben toe te ſchrijven. Zijn advis over die zaak uitgebragt, dat weldra in elks handen geſpeeld werdt, deedt aan een' opmerkend' beſchouwer genoeg zien, tot welke oogmerken hij den Americaanſchen opſtand nuttig keurde, en met hart en ziel wilde doen verſtrekken, daar hij den wensch te kennen gaf, „ *dat alle* „ *Volken, welken in hunne Voorrechten zich ver-* „ *kort achteden, en nog zoo gelukkig waren,* „ *van tot derzelver behoud of herwinning eenige* „ *pogingen te kunnen aanwenden, hen tot een op-* „ *wekkend voorbeeld ſtellen zouden.*" Een wensch, die hij voorwendde te zullen kunnen bevredigen „ *door onder anderen een Landmilitie in plaats* „ *van van eene ſtaande Armée in werking te* „ *brengen, en eene* ONBEPAALDE VRIJE DRUK- „ PERS *hier te Lande in te voeren,*" zekerlijk met geen ander oogmerk, dan dat men daar na ten uitvoer zag brengen, te weten: *om door Vrijcorpſen en vliegende Burgerlegers, alles naar de hand te zetten; en door de invoering eener onbepaalde Vrije Drukpers, de verderffelijkſte gevoelens niet alleen te verſpreiden, maar* PUBLIEKE PERSONEN VRIJELIJK TE MOGEN LASTEREN. (*)

Hoe

(*) Wie beefd niet op het lezen van dit gevoelen, het welk

Hoe dit zij (op dat wij voortgaan), het alarm over de aanvrage der *Engelſchen* om de *Schotſche*

welk men voor onwaarachtig zou kunnen aanmerken, wanneer VAN DER KEMP het niet had aan het licht gebragt, in zijne *Historie der Admisſie*. Volgens zijn gezegde, ſchreef ÇAPELLEN TOT DEN POLL aan hem als zijnen vertrouwdſten Boezemvriend. „ *Wilde ik mij aan naamlooze Schrijvers* „ *ſtoren, dan had ik nooit gedaan: ook zouden mij in het* „ *bijzonder gerechtelijke Procedures zeer kwalijk ſtaan,* „ DIE BEKEND BEN, ZULK EENE RUIMTE AAN DE VRIJHEID DER „ DRUKPERS TOE TE KENNEN, DAT IK VAN BEGRIP BEN, DAT „ ALTHANS PUBLIEKE PERSONEN VRIJ MOGEN GELASTERD „ WORDEN." Wie hoorde ooit in een beſchaafd Land zulk eene helſche Leer? Dan, wanneer men dit gezegde van VAN DE POLL inziet, *behoefd men zich dan wel te verwonderen over het dag op dag* LASTEREN *en* SCHENDEN, *dat Z. H. in die dagen, toen Hij nog aan het roer van Staat ſtondt, dulden moest, en niet geſtuit kon krijgen?* Waarom? *Om dat men 'er de macht niet toe had?* Alles behalven dat. — *Maar, om dat het Overijſſels Orakel daar vrijheid toe gaf. De Hoogſte Publieke Perſoon moest men het meeste lasteren, om dat dit juist dienen moest, ter bereiking van het beraamde Plan, de verjaging van dien Vorst en de omverwerping van de Conſtitutie.* — Z. H. oordeelde derhalven naar waarheid, toen Hij VAN DE POLL en VAN DE MARSCH verklaarde te houden, *voor de eerſte oorzaken van de toenmalige troubles, hen aanmerkende als Hoofden van eene Partij in de Republiek, die het Stadhouderlijk Huis zogten over hoop te werpen.* — Hunne daden hebben door de gevolgen het zegel der waarheid op WILLEM's verklaring ge-

ſche Regimenten ten gebruike tegen de Americanen te geven, geraakte ſpoedig aan het bedaren, dewijl zij 'er niet op bleven aandringen. Dan, over het gene 'er tot bekommering van *'s Lands Erfſtadhouder* en alle verſtandige Ingezetenen in de Havens omging, lieten zij zich dies te nadrukkelijker hooren. Hadt de Koning bevorens bij monde van Zijnen Gezant doen blijken, *dat hij over den in zwang gaanden Smokkelhandel niet onverſchillig dagt*, het duurde niet langer dan tot in de maand *October* 1776, dat hij door den Ridder YORKE aan *H. H. Mog.* eene Memorie deedt overleveren, waar in hij zijne vorige verzoeken op eenen meer ernſtigen toon herhaalde niet alleen, maar ook, (volgens het zeggen van den VERVOLGER *op* WAGENAAR,) *de ſtoutheid had, zijne verwachting te kennen te geven, dat de Staten hunne Havens voor Zijne in opſtand zijnde Co-*

zet. — Intusſchen geeft dit geſchrijf van dien Ridder, wanneer men op het zelve doordenkt, gelegenheid tot een menigte van vragen, die zijne bewonderaars thans zeer moeijelijk zouden kunnen beantwoorden, nu, tot blijdſchap van al wat eerlijk denkt, dat *geprivilegeerd lasteren*, door *Koninglijk gezach* beteugeld is. Had CAPELLEN TOT DE POLL het jaar 1806 beleefd, en zich nog als het Orakel geëerbiedigd gezien, de Hemel weet, hoe ver het lasteren DOOR ZIJNE VRIJE DRUKPERS zich zou uitſtrekken.

Colonisten ſluiten zouden, met last aan de genen die 'er werkelijk binnen lagen, om dadelijk te moeten vertrekken. Wij zullen 'er *in de eerſte plaats*, eenige trekken uit opgeven, niet zoo zeer om onzen Lezeren te doen zien, hoe openlijk het verbod van *H. H. Mog.* overtreden werdt, maar veel meer, om *in de tweede plaats*, de redenen aan te wijzen, waarom *Z.* H. en ſommige Leden van Staat geen volkomen genoegen namen in de wijze, op welke ten aanzien van het laatſte gedeelte van des Konings voorſtel gehandeld werdt. Eene bijzonderheid die hier verdient opgemerkt te worden, dewijl des Vorsten verſchillende gedachten over dit onderwerp, door zijne Vijanden en Hateren zijn aangevoerd geworden als een bewijs van *Zijne voorgewende ſtrafbare Engelschgezindheid ten nadeele van Zijn Vaderland*; en *van Zijne heerſchende gezindheid om de Vrijheidminnende Colonisten te helpen onderdrukken.* Twee zwarte beſchuldigingen, die velen, van dat tijdſtip af, aan den goeden Vorst op de openlijkſte wijze te laste leiden, en welke Hem tot in de ziele griefden.

Wat het *Eerſte* betreft: Na dat de Koning aan *H. H. Mog.* zijnen dank betuigt had over de beide Placaten, behelzende een verbod van uitvoer van Oorlogstuig; en na een verzoek ge-

daan te hebben, dat hetzelve nu voor de derde-maal herhaald wierde, liet YORKE daarop volgen: „ Ongelukkiglijk zijn de voorzorgen welken de „ Vriendſchap en de Wijsheid U Hoog Mog. „ tot dus verre hebben doen nemen, bevonden „ van geene uitwerking te zijn geweest: en het is „ met leedwezen, dat de Ondergeteekende zich ge- „ noodzaakt ziet te verklaren, dat de Oorlogsbe- „ hoeftens zoo openlijk in de Havens van de Re- „ publiek zijn ingeſcheept, als of U Hoog Mog. „ daaromtrent niets verboden hadden. Te ver- „ geefsch zou men voorgeven, dat de verzendin- „ gen gedaan worden naar de Colonien van de „ Republiek, of naar eenige andere vreemde Ha- „ vens, en dat de vereischte Eed uitſluit de voor- „ gegevene beſtemde plaats in America." (Dit waren de voornaamſte uitvluchten, waar door de Verzenders van Oorlogstuig de Placaten eludeer-den, te gelijk naar willekeur den gerequireerden Eed interpræteerende) „ Doch (dus vervolgt YOR- „ KE) U Hoog Mog. zijn te zeer verlicht, om „ zich door zoodanige bedachte uitſluitingen te „ laten misleiden, daar het door geheel Europa „ bekend is, dat de tegenwoordige voorname „ Handel van dusdanige Koopwaren zijnen zetel „ heeft in den opſtand tegen het wettig gebied „ van Groot-Brittanniën." Trouwens dit was het, dat

dat bij alle doorzichtigen niet in twijffel kon getrokken worden, *dewijl het niet ontbrak aan vele ſpeculateurs in die verbodene waren, welke zelfs op publieke plaatſen zich openlijk beroemden de opgenoemde Huismiddelen te gebruiken, om tegen het Placaat te kunnen handelen.* De Prins des niet onbewust, keurde dit gedrag ten ſterkſten af, beſchouwende hetzelve als vierkant ſtrijdig met de XIIde tot de XVIde Artijkelen des Tractaats van 1663; als een daad van vijandelijkheid tegen *Engeland;* en derhalven onbeſtaanbaar met het *ſyſthema van Neutraliteit*, het welk' *H. H. Mog.* niet alleen aangenomen hadden, maar om het welke de overtreders van de afgekondigde Placaten, zich zelven het luidruchtigſte hooren lieten. Met dit alles, de Koning oordeelende, *dat in dat opzicht gedane zaken niet te herſtellen waren*, liet, ten blijke van zijne begeerte om den Vrede te willen conſerveeren, door zijnen Gezant in ſubſtantie al verder verklaren: „ zich niet meer te zullen bekommeren over „ het voorledene, maar alleen te willen zorgen „ voor het toekomende: en vertrouwende op de „ Wijsheid, Rechtvaardigheid, en Vriendſchap „ van H. H. Mog. hield hij zich verzekerd, dat „ men Hem niet minder zou zijn toegedaan dan „ andere Europeeſche Mogendheden. Zijn zaak

„ was de zaak van alle Oppergebieders. — Het „ gering en kortſtondig belang van baatzuchti- „ gen, op ongeoorloofde winsten vlasſende, kon „ niet opgewogen worden tegen dat, wat door „ geheel het Menschdom voor geheiligd gehou- „ den werdt. — De Koning vroeg om niets dan „ om het gene hem was toegeſtaan, en waar toe „ hij uit dien hoofde bevoegd was, zich verder „ beroepende, op de Letter des Tractaats. &c. Sluitende verder met het tweeledig verzoek, dat wij zoo even hebben opgegeven.

En welk eene uitwerking had dit ſtuk, zoo *bij de verdeelde en in beweging zijnde Natie* in het algemeen, als *bij de Algemeene Staten* en *Z. D. H.* in het bijzonder? — Bij de eerstgenoemden was het olij in de vlam! Sommigen toonden zich hoogst verontwaardigd over het trotsch en onbetamelijk gedrag dat het *Engelsch Ministerie* in deze Memorie des Konings (naar hun inzien) aan den dag leide: anderen, vloekten en raasden in allerhande Pamfletten en Libellen, zonder eenig menagement op de roofzuchtige Britten, en het Vrijheidonderdrukkend Ministerie, terwijl men den opentlijken wensch te kennen gaf, hoe plichtmatig, hoe nuttig, en voordeelig het voor de Republiek zijn zoude, wanneer men den *Americanen*, even als *Vrankrijk*, op alle wijzen hulpe boodt,

en

en zich aan de verzoeken of eisſchen van het *roofzuchtig Albion* niets liete gelegen leggen. — Dan, de *Algemeene Staten* op dien tijd nog beſſende, hoe veel belang de Republiek had om bij de *Neutraliteit* bewaard te blijven, en alle vijandelijke gedragingen zoo aan den eenen als aan den anderen kant te vermijden, ſloegen eenen veiliger weg in, toen zij op den 10 *October* het verbod van uitvoer nog voor den tijd van een jaar verlengden, onder vaſtſtelling en bedreiging van de voorheen geſtatueerde voorzorgen en pœnaliteiten. Dan, wat het tweede gedeelte van des Konings verzoek, (*het doen vertrekken en afwijzen van alle Engelsch-Americaanſche Schepen en Vaartuigen*) betrof, hier in konden of wilden zij den Koning niet te wille zijn, ten minſten, zij lieten dat onbeantwoord, hetzelve niet toeſtaande of van de hand wijzende. Een beſluit, dat Z. H. geheel niet beviel, als welke van oordeel was, „ *dat men in den toenmaligen ſtaat van zaken,* „ *en overéénkomſtig het Tractaat van* 1663 *met* „ *Engeland aangegaan, en ook volgens het aan-* „ *genomen ſyſthema van Onzijdigheid, gehouden* „ *was, om aan de in Opſtand zijnde Colonisten* „ *het inloopen, onthouden, en uitloopen in 's Lands* „ *Zeehavens te ontzeggen; immers en in allen ge-* „ *valle, tot dat de onlusten en verſchillen tuſſchen*

„ *Hen en het Moederland finaal waren getermi-*
„ *neerd en afgedaan!*" — Behoeven wij hier voor een opmerkend Lezer met veel omſlags te betogen, dat dit (wel ingezien) *zeer juist en gefundeert begrip des* ERFSTADHOUDERS, in de toenmalige verhitte geſteldheid der gemoederen, bij allen die Hem een kwaad hart toedroegen, regt koorn op den molen was, om hunnen haat tegen Hem den losſen teugel te vieren, en de onkundige menigte door de aantijging van Zijne *Vervolgzucht* omtrent de *Vrijheidminnende Americanen*, tegen Hem voor in te nemen, hun wijzende op dit bewijs van 's Vorsten vooronderſtelde onbetamelijke gehechtheid aan de belangen van *Engeland?* Niets laat zich (onzes inziens) gereeder bevatten, daar de droeve ervaring van alle tijden leert, dat het kwaad gerucht gewoonlijk een gereed onthaal bij de onkundige menigte vindt, vooral, wanneer *Lieden van Rang en Aanzien*, (zoo als hier het ongelukkige geval was) achter den ſcherm of op den voorgrond zitten, om den gerezen' argwaan aan te blazen en te vermeerderen. Dit dan achter wege latende, zal het van meerder belang en overeenkomſtiger ons oogmerk zijn, de ongegrondheid en onwaarachtigheid van dat ongerijmd vermoeden, en het daar uit afgeleide hatelijk gevolg tegen den Vorst, op de duidelijkſte wijze

voor

voor te dragen; het welk wij dies te eerder kunnen doen, dewijl aan ons over dat onderwerp nergens dat gene is voorgekomen, het welk ons door de mededeeling eener belangrijke *Anecdote* in handen gekomen is, die alle de hatelijke en verguizende geruchten en gezegden, ten nadeele van WILLEM DE VIJFDE ten eenenmale logenſtraft; dewijl uit dat ſtuk op de overtuigendſte wijze blijkt, dat *geene ſtafbare Engelschgezindheid; geen opgevatte haat tegen de in opſtand zijnde Colonisten*; en nog veel minder *een belagen of inbreuk maken op de Burgerlijke Vrijheid van 's Lands Ingezetenen en derzelver wettige Rechten Z. H. bewoog, om aldus, in onderſcheiding van 's Lands Staten, (of derzelver meerderheid), over het afwijzen en niet toelaten der Americaanſche Schepen, te denken*; maar *dat dit alleen het natuurlijk gevolg was*, EENSDEELS: *van Zijn verlicht en juist oordeel over den waren ſtaat des gevals, en de verſchillende betrekkingen waar in de Republiek ten opzichte van de beide twistende Partijen*, OP DAT TIJDSTIP *ſtondt:* en ANDERDEELS: *van Zijne onwrikbare gezindheid, om in geen geval hoegenaamd af te gaan van de duidelijke Letter der Tractaten, tusſchen den Staat en deszelfs Geallieerden ſubſiſteerende; dewijl dit naar Zijn inzien, onbeſtaanbaar was met het van*

ouds aangenomen en gevolgd vredelievend ſyſthema dezer Republiek, waar aan Z. H. het ware heil des Vaderlands onafſcheidelijk verbonden rekende. Het ſtuk dat wij bedoelen, is het afſchrift eenes briefs, in die dagen over dat onderwerp geſchreven, door een toenmalig *Overijsſelsch Regent* aan één zijner Vrienden, (zijnde een *Amſterdamsch Koopman*), waarin de Schrijver, (*die tegen het gevoelen des Prinſen geweest was*,) zijnen Vriend verſlag geeft, van een geſprek dat hij met Z. H. over die zaak gehouden had, het welk bij hem van die uitwerking geweest was, dat hij des Vorsten gedachten omhelsde, als gegrond en billijk beſchouwde, en ter inlichting van zijn Vriend aan denzelven mededeelde. — „ Uit een verkeerd be-
„ grip, veroorzaakt door gemis van behoorlijk
„ doorzicht in het verband der dingen, (dus
„ ſchreef deze weldenkende Man,) kan men in
„ ſommige gevallen zeer gereedelijk tot dwalingen
„ vervallen, en bovenal in de Staatkunde van on-
„ zen tijd, daar zoo veele tegenſtrijdige belangen
„ en inzichten, zoo hier te Lande, als in ande-
„ re Rijken en Staten, met elkanderen in eenen
„ hevigen ſtrijd zijn ingewikkeld: doch zoo dra
„ het verkeerd begrip door een verſtandig on-
„ derricht, en gehoor te geven aan de ſtem der
„ overreding, gevoeld en erkend wordt, dan is
„ het

„ het voor elken Man van Eer, eenen heiligen
„ plicht, om zijne dwaling te erkennen en vaar-
„ wel te zeggen, en de waarheid hulde te bewij-
„ zen. Gij zult welligt, (dit lezende) verwon-
„ derd vragen: Waar toe deze inleiding aan het
„ hoofd van eenen vriendſchappelijken brief? Gij
„ hebt 'er ook reden toe, en dus wil ik U niet
„ lang ophouden, maar direct ter zake overgaan.
„ Gij weet, dat toen ik nu omtrent 14 dagen
„ geleden ten Uwent was, het antwoord van H.
„ H. Mog. op de Memorie des Konings van En-
„ geland aan den Ridder YORKE gegeven, het groo-
„ te onderwerp van de geſprekken was, die wij
„ met elkander en meer andere Uwer goede Vrien-
„ den gehouden hebben, en dat ik als toen geen
„ bedenking maakte, om te verklaren, dat de
„ Prins zich, ten nadeele van het Land, zeer vij-
„ andig betoonde tegen de Colonisten, door te
„ beweren, DAT MEN HUN HET IN- EN UITLO-
„ PEN UIT ONZE HAVENS VERBIEDEN MOEST.
„ Dan, mijn Vriend! na dat ik gelegenheid ge-
„ had hebbe om de gronden te ontdekken, waar-
„ op Z. H. dus denkt, zoo vinde ik mij geper-
„ moveert, om mijne voorgaande ſuſtenue als on-
„ gegrond te moeten verwerpen, en onzen Stad-
„ houder het recht te doen wedervaren, dat Hij
„ de zaak veel beter dan ik, in deszelfs waren

„ aart

„ aart beſchouwd, en het recht aan Zijne zijde
„ heeft. Mij dunkt, gij vraagt: van waar die
„ ſpoedige Politieke Bekering? — Alleen aan
„ de inlichting, die ik, in den Haage zijnde,
„ van den Prins zelven ontving, bij gelegenheid
„ dat ik Hem over zekere zaken mijne Stad
„ betreffende, ſpreken moest, en juist een oogen-
„ blik aantrof, waar in Hij mij buitengewoon
„ converſabel voorkwam. Want na dat wij het
„ onderwerp waar over ik mij bij Hem had laten
„ aanmelden, afgehandeld hadden, en waar uit
„ Hem gebleken was, dat ik te Amſterdam ge-
„ weest ware, zoo begon Hij met mij dit vol-
„ gend geſprek:

Z. H. „ Wat nieuws hebt gij te Amſterdam
„ opgedaan? Is men 'er nog ijverig in de weer
„ met de verzendingen naar de West-Indien?
„ Zijn de Amſterdamſche Kooplieden niet in hun
„ ſchik, dat H. H. Mog. aan het verzoek van
„ Engeland, om de Americanen onze Zeehavens
„ te ontzeggen, niet gedefereerd hebben?"

Ik. „ Buiten het nieuws van den dag, was 'er
„ niets bijzonders. Alle geſprekken loopen veelal
„ op de twist tuſſchen de Engelſchen en de Co-
„ lonisten uit. Ieder denkt 'er op zijne wijze over;
„ doch de animoſiteit tegen Engeland wordt dag
„ op dag algemeener, en de Handel op de West

„ is

„ is aldaar voorbeeldeloos ſterk. Dat H. H.
„ Mog. het verzoek van den Koning van Enge-
„ land gepasſeert hebben, wordt algemeen goed-
„ gekeurd; doch het ontbreekt ook niet aan ande-
„ ren die liever zouden gezien hebben, dat men
„ Z. M. op een cordate manier beduid had, dat
„ hij iets van ons vorderde, daar hij hoegenaamd
„ geen recht op heeft, en het welk ingewilligd
„ wordende, ons van eenen anderen kant in on-
„ aangenaamheden zoude kunnen brengen."

Z. H. „ Ja, zoo denken velen, niet alleen
„ te Amſterdam, maar ook elders; en dewijl men
„ niet onkundig gelaten is, dat ik van een contra
„ gevoelen ben, zoo maakt dit zeer vele Ingeze-
„ tenen, bijzonder tegen mij geïndisponeerd; even
„ of ik de verklaarde Vijand van de Colonis-
„ ten, en derhalven (volgens der zoodanigen ge-
„ dachten) ook van de Burgerlijke Vrijheid zijn
„ zoude. In Gelderland en Overijsſel maakt
„ men daar thans ook geen geheim meer van,
„ dit weet ik, maar Lieden van kunde en oor-
„ deel, doen mij (dus denkende) groot onrecht,
„ daar ik niet dan met genoegen vernemen zou-
„ de, dat de ongelukkige twist tuſſchen de
„ Colonisten en Engeland, tot wederzijds ge-
„ noegen getermineert wierde, en alle billijke re-
„ denen van bezwaar, die de eerſten hebben,

„ op

„ op eene wettige wijze uit den weg geruimd
„ waren."

Ik. „ Ik kan met betrekking tot het onge-
„ noegen dat velen thans doen blijken, niet ont-
„ kennen dat Uwe Hoogheid zeer wel geinfor-
„ meerd is. In Gelderland, Overijsſel (trouwens
„ ook in de overige Gewesten) hoort men geenen
„ anderen wensch, dan dat men hier het voor-
„ beeld van Vrankrijk ſpoedig navolge, in den
„ Colonisten allen mogelijken bijſtand te verlee-
„ nen: men moet (zegt men) hun geene redenen
„ van een ongenoegen geven, dat ons in het ver-
„ volg tot nadeel ſtrekken kan, wanneer zij Vrij en
„ Onafhangelijk geworden zijn. Men beſluit der-
„ halven, dat het ons belang ware geweest, om
„ des Konings verzoek openlijk van de hand te
„ wijzen, en ....."

Z. H., mij met eenige drift in de reden vallende:
„ En, omdat H. H. Mog. dat niet gedaan hebben;
„ en omdat men onderricht is geworden, dat ik van
„ gevoelen ben, dat de Republiek zich volſtrekt met
„ die twist niet behoort of vermag te bemoeijen,
„ om daar door aan beide de partijen geene rede
„ tot offenſie te geven, (het welk naar mijn oor-
„ deel, door het in- en uitloopen der Americanen
„ en den clandeſtinen Handel op en naar de En-
„ gelſche Volkplantingen, in vilipendie van Trac-

„ ta-

„ taten en Placaten werkelijk en openlijk ge-
„ ſchied) zoo meent men regt te hebben, om
„ mij, op aanſtoking van eenige weinigen, (die
„ geen ander desſein hebben, dan om de Con-
„ ſtitutie te renverſeeren) tot het voorwerp van
„ den algemeenen haat te maken, niettegenſtaan-
„ de zij, even zoo duidelijk als ik, begrijpen
„ kunnen, DAT VRANKRIJKS GEDRAG OMTRENT
„ DE COLONISTEN, TOT GEEN VOORBEELD KAN
„ GENOMEN WORDEN DOOR ONS, DIE HIER IN
„ NIET MOETEN VOLGEN HET GEENE ANDEREN
„ DOEN, MAAR ALLEEN HET GEENE WIJ, VOL-
„ GENS DE SUBSISTEERENDE TRACTATEN, KUN-
„ NEN EN VERMOGEN TE DOEN."

„ De ernst en nadruk, waar mede, en den toon,
„ waarop de Prins deze woorden uitſprak, maak-
„ ten (dit ontveins ik niet) eenen zeer diepen
„ indruk op mij: en daar ik niet vreemd ben
„ om te denken, dat Hij dit niet zonder desſein
„ deedt, en mogelijk niet onbewust was, hoe ik
„ op dat oogenblik nog over dat onderwerp
„ dacht, zoo maakte mij dit min of meer gede-
„ contenançeerd, dewijl ik mij zoo iets niet had
„ voorgeſteld. Of de Prins dit bemerkte weet
„ ik niet, maar wel, dat Hij mij uit mijne mo-
„ menteele verlegenheid, om hem van antwoord
„ te dienen, redde, door oogenblikkelijk op eenen

„ min-

„ minder ernſtigen en meer vertrouwelijken toon
„ dus te vervolgen."

Z. H. „ Het is dat, door mij zoo even be-
„ doeld, zeer verkeerd en ongerijmd denkbeeld,
„ dat als de ſpil moet aangemerkt worden, waar
„ op de verderffelijke Politique van ſommige Re-
„ genten thans ronddraait, en dewijl de Heer
„ VAN DE POLL in Uwe Provinçie zich distin-
„ gueert, als het hoofd en den eerſten voorſtander
„ van hetzelve, en hij alomme zijne aanhangers
„ en volgers vindt, zoo doet het mij een ſenſi-
„ bel genoegen, thans in de gelegenheid te zijn,
„ om U dit te kunnen zeggen, en tevens de gron-
„ den op te geven, waarom ik mij met de denk-
„ beelden van de zoodanigen niet vereenigen kan,
„ die van oordeel zijn, dat men, even als in
„ Vrankrijk geſchiedt, de Colonisten *nu reeds*
„ op alle wijzen behoorde te onderſteunen: dat
„ men de Republiek van Engeland afſcheuren,
„ en daar en tegen op de naauwſte wijze met
„ Vrankrijk vereenigen moest: dat men in plaats
„ van eene ſtaande Armée, een Burger Landmi-
„ litie op de been brengen, en eene volſtrekte
„ Democratie, voor de thans gevestigde Regeer-
„ wijze invoeren moest. (*) Wie zulke gevoelens

„ als

(*) Dit was het *Compendium* van CAPELLEN, en van hun die

„ als nuttig en bevoorderlijk voor den welvaart
„ des Vaderlands beſchouwen en aanprijzen mo-
„ ge,

die hem van de hand vlogen, om welkers inſtandbrenging zij alles ondernamen, en wanneer zij daarin eenigen tegenſtand ontmoeteden, tot een' *Enthuſiasmus* vervielen die tot eene *volſlagene Politieke Razernij* overſloeg. — Dat dit laatſte, ten aanziene van hun Opperhoofd CAPELLEN TOT DEN POLL het geval was, lijdt geen' twijffel, en willen wij, ter ſtaving van ons gezegde, hier door één voorbeeld uit velen *met zijn eigen woorden* aantoonen. Men weet, dat in den beginne der beroeringen, door de *Illuminaten* en andere *Volksverleiders* aangevangen, de Stad *Geneve* in *Zwitzerland* de eerſte proeve van hunnen euvelmoed moest ondervinden, doch dat zij daar in geſtuit werden, door den bijſtand van andere Cantons: dit ging CAPELLEN zoo zeer aan het hart, dat hij aan zijnen boezemvriend VAN DER KEMP dit volgende ſchrijven durfde: „ *Het ſpijt mij*
„ *verſchrikkelijk, dat die van* GENEVE *hunne Stad niet heb-*
„ *ben laten in de Lucht vliegen. Had ik een middel gewe-*
„ *ten om den dampkring te vergiftigen, ik had 'er heen*
„ *gevlogen, om hun dit middel te leeren. — God geve! dat*
„ GENEVE *in het kort enkel door Nachtuilen en Vledermuizen*
„ *bewoond zij, anderen nog Vrijen Gemeenebesten ten ſpiegel*
„ *en afſchrik.*" — Wiens hairen rijzen niet te berge, op het lezen van zulk eene *onzinnige taal*, en *volſtrekte Politieke Razernij*, alleen om dat hij zijne Plannen in *Zwitzerland* niet ten uitvoer zag brengen? — Wie bedroefde zich in die dagen niet, wanneer hij deze Hemeltergende taal, door een' *Bedienaar van het Vergeving-ademend Euangelie* zag of hoorde aanvoeren, om zulke *Dweeperijen* na te volgen,

„ ge, die doe het, wanneer hij zich volgens zijn
„ geweten daar toe gedrongen vindt: doch ik kan
„ en zal dat nimmer doen, of daar in toeſtem-
„ men, zoo lang ik bij het gebruik van mijne
„ zinnen bewaard blijve, en gevoel drage van mij-
„ ne plichten die ik mij aan mijn dierbaar Vader-
„ land, in mijne betrekkingen op hetzelve, en
„ aan de Natie verſchuldigd rekene. — Het
„ is, naar mijn gevoelen, geene zaak voor ons
„ land, om het getal van deszelfs Geallieerden,
„ op

en CAPELLEN tot den Hemel te verheffen, over zijne ellendige zoogenaamde edele zucht voor Vaderland en Vrijheid? Men wane niet, dat wij dit bewijs van des Ridders verregaande dwalingen (geboren uit eene jeukerigheid om van het onkundig gemeen, als een Godheid, aangebeden te worden,) hier aanvoeren, met oogmerk om zijne nagedachtenis te beleedigen: niemand dan wij kan ernſtiger wenſchen, *dat God hem ook die zonde in de ure des doods moge vergeven hebben!* Maar wij voeren het alleen aan, om te doen zien, dat Z. H. niet dwaalde, toen Hij dien Man als de oorzaak van 's Lands verwarden toeſtand beſchouwde, en als het hoofd van eene Partij, die het had toegelegd op den ondergang van Zijn Huis; en dat Z. H. de wettigſte en gegrondſte redenen had, om zijne deugdzame en van alle onderdrukking verwijderde ziele te kwellen, wanneer Hij zag, hoe zeer men dien Edelman om zijne wangevoelens in dezelfde evenredigheid vergoodde, als men Hem STADHOUDER tot het doelwit der vinnigſte pijlen van den ſnoodſten laster ſtelde.

„ op gelijken voet te houden, en nog veel minder,
„ om hetzelve te verminderen, en zich op eenen
„ onzekeren kans, nieuwe mededingers naar des-
„ zelfs welvaart op den halze te halen. Het wa-
„ re geluk des Lands is naar mijn inzien daar in
„ gelegen, dat wij met alle Mogendheden in goe-
„ de verſtandhouding en vrede leven, ten einde
„ de zenuwen van onzen Welvaart, Koophandel
„ en Zeevaardij, zonder eenige belemmering van
„ den een of den ander, langs dien weg vrijelijk
„ kunnen bevoorderd worden. — Wanneer wij
„ met Engeland breken, om de banden van vriend-
„ ſchap met Vrankrijk naauwer aan te haalen,
„ wat zullen wij, het ſlot opgemaakt zijnde, daar
„ mede gewinnen? Immers niets! Integendeel:
„ wij moeten 'er aan verliezen. Want Engeland,
„ omtrent welks vriendſchap wij niet onverſchil-
„ lig vermogen te denken, dewijl wij met dat
„ Rijk door Tractaten van Alliantie en Koop-
„ handel verbonden zijn, wordt in dat geval on-
„ ze Vijand, en wij winnen in Vrankrijk, waar
„ mede wij thans door geene dergelijke Trac-
„ taten verbonden zijn, niet meer dan het geene
„ wij met Engeland verloren hebben. — De Vre-
„ de met dat Rijk aan te houden, en te gelijk die
„ met Vrankrijk aan te binden en zekerder te
„ maken, door het ſluiten van Ttactaten van Al-

„ liantie en Koophandel, dat is het, waar op wij
„ in dezen tijd, meer dan in eenigen anderen, be-
„ horen bedacht te zijn; en dat is het ware en
„ eenige middel, om ons buiten den Oorlog die
„ 'er tusſchen die beide Natien ontſtaan is, te
„ houden, en om bij het in acht nemen van de
„ ſtiptſte Neutraliteit jegens beiden, even als in
„ vorige dagen, ſchatten te winnen, terwijl zij
„ zich door den Oorlog uitputten en bederven."

„ De Prins ontwikkelde zijne denkbeelden, door
„ dus te ſpreken, met zulk een vuur en duidelijk-
„ heid, dat ik op Zijne betuiging: „ Dit zijn
„ in het algemeen mijne ſentimenten aangaande
„ de thans gevoerd wordende twisten, en over
„ de partij die de Republiek in dit tijdſtip be-
„ hoort te kiezen;" en op Zijne daar op ge-
„ volgde vraag: „ Wat dunkt 'er U van?" niets
„ kon aanmerken, maar mij gedrongen vondt, daar
„ op te antwoorden. „ Ik kan de aangevoerde
„ gronden van Uwe Hoogheid niet anders dan
„ advoueeren. Onzijdig te blijven is het waar-
„ achtig belang van den Staat, vooral daar wij
„ ons in eenen zwakken toeſtand ten aanziene
„ van onze Zeemacht bevinden. En om bij die
„ Onzijdigheid bewaard te blijven, is 'er vast geen
„ heilzamer middel en veiliger weg, dan aan de
„ Oorlogvoerende Mogendheden te toonen, dat

„ wij

„ wij de banden van vriendſchap willen onder-
„ houden, en door nieuwen nog vaster aan-
„ halen. En in de daad, dit zeggen was geen
„ onbeduidend compliment, maar het was de taal
„ van mijn hart, geboren uit de overreding, dat
„ de Vorst ſolide gronden voor zijn gevoelen
„ had: en dit bleek nog duidelijker, toen Hij
„ dus voortging:"

Z. H. „ Wij zijn het dan, wat de algemee-
„ ne gronden betreft, volkomen daar in eens,
„ dat Onzijdig in den twist te blijven, ons BE-
„ LANG; en Vrede met de ſtrijdvoerende Mo-
„ gendheden te houden en aan te kweken, voor
„ ons eene BEHOEFTE is. Daar kan dus geen
„ verſchil vallen om toe te ſtemmen, dat men
„ hier te Lande verplicht is daar toe den best
„ mooglijken weg in te ſlaan. En nu wil ik het
„ aan de uitſpraak van elk onbevooroordeeld en
„ waarheidminnend mensch overlaten, of 's Lands
„ waarachtige belangen kunnen bevoorderd wor-
„ den, door het onophoudelijk razen en tieren
„ tegens Engeland? Door het dringen om alle
„ liaiſons met hetzelve af te breken? Door het
„ aanprijzen, om zonder uitſtel Vrankrijks oog-
„ merken in alles te volgen, en met de Colonis-
„ ten eene gemeene zaak ten nadeele van Enge-
„ land te maken, zoo als de zoogenaamde Vrien-

„ den der Vrijheid, op het voetſpoor van Uwen
„ Landgenoot thans opentlijk beweeren? De on-
„ kundige Ingezetenen diets makende, dat En-
„ geland, uit hoofde van onvermogen, zich dat
„ alles zal moeten laten welgevallen: Dat Vrank-
„ rijk ons door zijne groote macht voor alle na-
„ deelige gevolgen zal kunnen en willen bevei-
„ ligen: en dat de Handel met de Colonisten
„ eene nieuwe goudmijn voor de Kooplieden zul-
„ lende openen, het ook om die reden van de
„ uiterſte noodzaaklijkheid is, dat de Nederlan-
„ ders door hun dadelijk en zonder uitſtel alle hulp
„ te bewijzen, zich dezen tot Vrienden maken,
„ EENSDEELS, om het ongenoegen der Colonis-
„ ten te ontwijken; en ANDERDEELS, om door
„ hen, boven alle anderen, met de voordeelen van
„ den Handel begunstigd te worden, wanneer zij
„ zich geheel Vrij en Onafhangelijk van Enge-
„ land gemaakt zullen hebben. (*) Dan, behalven

„ dat

(*) De PRINS VAN ORANJE toonde in deze weinige woorden zeer duidelijk, dat Hij zeer wel onderricht was van alle de kunstgrepen die 'er in die dagen gebruikt werden, om de Republiek in eenen verderſſelijken Oorlog in te wikkelen. — *Engelands Onvermogen*, en *Frankrijks Alvermogen*, (twee hersſenſchimmen,) *plaatſte men op den* VOORGROND *van dit bedrieglijk Tafereel.* — Op den TWEEDEN GROND *ſtelde men het beeld eener denkbeeldige Vrijheid*, *ver-*

„ dat het van ouds aangenomen, en ook nu be-
„ geerd wordende ſyſthema van Onzijdigheid,
„ ons dit ontraadt, ja ons verplicht, om aan gee-
ne

verkrijgbaar door het invoeren eener volſtrekte Democratie. Terwijl men op den ACHTERGROND *de gouden eeuw ſchetſte, die uit dien Handel met de Colonisten zou te voorſchijn komen.* — Dit laatſte verzinſel deedt wonderen op de gemoederen des Volks. — Men vertelde, *dat als de Colonisten zich van het Engelsch Dwangjuk bevrijd zagen, zij zeer vele noodwendigheden, voorheen van Engeland hebbende moeten ontvangen, als dan bij de Hollanders zouden zoeken; en men ſchilderde het vruchtbaar Noord-America (dat bij de werkzaamheden van zijne Bewoneren, oneindig meerder Producten van allerhanden aart opleverde dan zij noodig hadden) af, even als was het eene dorre woestenij, daar men verplicht was, zijne behoeften uit Europa zich te moeten aanſchaffen.* Was het wonder, dat onze Zeehandelaars niets vuriger begeerden, dan de eerſten te zijn, om van dien buit te deelen? Onbegrijpelijker was het, dat men zich zulke grollen op den mouw liet ſpellen, daar men in vele uitgegevene werken had kunnen leeren, welk een gezegend Land het was, dat een' vrijen Handel t'eenigen tijde kunnende drijven, de balans altoos naar zijne zijde zou doen overſlaan. —— De tijd die ſints verlopen is, heeft het zegel der waarheid op dit gezegde gedrukt. — WILLEM DE VIJFDE, die dit, uit hoofde van zijne uitgebreide wereldkennis, zeer wel wist, hechtte daarom aan die vertellingen geene waarde, en zie daar de reden dat men Hem als een' Belager van der Colonisten Vrijheid, en als eenen Huurling van Engeland, op de onzinnigſte wijze aan de Natie ten toon ſtelde,

„ ne van de Oorlogvoerende Mogendheden, re-
„ denen van offenſie te geven, zoo is 'er nog
„ eene andere en gewichtiger reden, om ons te
„ wachten voor den minſten ſtap, die daar toe aan-
„ leiding kan geven, te weten: het recht dat En-
„ geland, in tegenoverſtelling van Vrankrijk, in dit
„ tijdſtip heeft, om van ons te vorderen, dat zij-
„ ne in opſtand zijnde Colonien van hier niet
„ voorzien worden met noodwendigheden, om
„ dien opſtand te kunnen doorzetten. Wij ver-
„ mogen zoo iets, volgens het Tractaat van 1663
„ behoudens de goede trouw niet doen of oog-
„ luikende gedoogen, zoo lang de Colonisten
„ niet door Engeland Vrij en Onafhangelijk ver-
„ klaard zijn. Het Tractaat ſpreekt desaangaan-
„ de zoo klaar en duidelijk, dat men 'er geene
„ andere explicatie aan geven kan, en het heeft
„ daar en boven eene wederzijdsch werkende
„ kracht, ten dien effecte, dat wanneer de Hol-
„ landſche Colonisten tegen de Republiek begon-
„ nen op te ſtaan, en de Britten hen onderſteun-
„ den, het zij uit de Engelſche Havens, of uit
„ die van hunne Volkplantingen, wij aan onze
„ zijde recht zouden hebben, om even dat zelfde
„ van hun te eiſchen. En wanneer zij dien eisch
„ dan van de hand wezen, eenen clandeſtinen
„ Handel oogluikende gedoogden, en het in en

„ uit-

„ uitloopen van onze West-Indiſche Schepen in
„ hunne Havens toelieten of protegeerden, zouden
„ wij dan geen reden hebben, om zulks als eene
„ vijandelijke daad te beſchouwen, en op de vol-
„ doening van het Tractaat aan te dringen? Ik
„ oordeele ja! En dit is de voornaamſte grond
„ waarom ik dien Smokkelhandel, en het ver-
„ blijf van Coloniale Schepen in onze Zeeha-
„ vens, als onbetamelijk en zeer onſtaatkundig af-
„ keure; wel te verſtaan, zoo lang de Colonis-
„ ten nog afhanklijk van het Moederland zijn. —
„ Kunnen zij voor zich dat voorrecht buiten ons
„ verwerven, en zelfs door Franſche hulp, nie-
„ mand zal hun dat voorrecht gereeder gunnen
„ dan ik, en niets zal mij als dan tot meerder
„ genoegen verſtrekken, dan te mogen verne-
„ men, dat de algemeene Welvaart des Vader-
„ lands ook door die nieuwe bron van Koop-
„ handel moge vermeerderd en uitgebreid wor-
„ de. — In dit Vrije Land geboren en opge-
„ voed, (hier toonde de Prins zich gevoelig aan-
„ gedaan te zijn) kenne ik de waarde der Bur-
„ gerlijke Vrijheid te grondig, dan dat ik dat
„ uitſtekend voorrecht voor den mensch aan ie-
„ mand, wie hij ook zijn moge, betwisten zou.
„ Ja, ik zou het bloed waar uit ik geſproten
„ ben, en dat in de dagen mijner Voorouderen

geſtort is om de Vrijheid aan de Nederlanders
e bezorgen, ſchande aandoen, wanneer ik,
(zoo als mijne Vijanden mij aantijgen) eene
heimelijke bedoeling had, om dit Land en alle
deszelfs Inwooneren, op nieuw onder een
vreemd juk te brengen. — De tijd zal het lee-
ren in hoe verre het heil des Vaderlands, door
het volgen van de tegenwoordige overdrevene
denkbeelden zal bevoorderd worden; maar dit
ſtelle ik zeker, dat zoo de Republiek (het wel-
ke God genadig verhoede!) in deszelfs weêr-
loos gelaten toeſtand met Engeland in eenen
Oorlog word ingewikkeld, de nadeelen onbe-
rekenbaar zullen bevonden worden."

„ Zie daar mijn Vriend! U den hoofdzakelij-
ken inhoud van deze belangrijke converſatie,
zoo toevallig met Z. H. over de thans rou-
leerende verſchillen gehouden, medegedeeld,
met geen ander oogmerk, dan om U te
doen gevoelen, dat wij in onze gehoudene ge-
ſprekken zeer verkeerde gevolgen ten nadeele
van den Prins getrokken hebben, om dat hij
zich tegen den zoo zeer in het oogloopenden
Sluikhandel en het verblijf der Colonialę
„ Schepen in onze Zeehavens verklaard heeft.
„ Ons geheele raiſonnement (dit zult gij mij im-
„ mers wel willen toeſtemmen) ſteunde op een

„ val-

„ valſchen grond, hier in beſtaande: dewijl *Vrank-*
„ rijk de Colonisten krachtdadig bijſtaat en on-
„ derſteunt, moeten wij niet vertoeven om dat
„ Rijk daar in na te volgen: terwijl wij uit het
„ oog verloren, dat Vrankrijk met Engeland in
„ eene geheel andere relatie ſtaat. Iets, dat zeer
„ veel verſchilt van ons geval; vermits wij, met
„ Engeland geallieerd zijnde, zulks niet vermogen
„ te doen, en niet kunnen zoo lang wij den Oorlog
„ met hun vermijden, en het ſyſthema van Onzij-
„ digheid in acht nemen willen. — Dit laatſte is de
„ grond van des Prinſen gevoelen, dat elk ver-
„ ſtandig man, zoo hij voor reden en overtuiging
„ vatbaar is, verplicht is toe te ſtemmen; en al-
„ thans aan niemand recht geeft, om *Z.* H. zon-
„ der eenigen grond en op eene ongemeſureerde
„ wijze van verderffelijke desſeinen verdacht te
„ houden, veel min zulks in het publiek te ver-
„ zekeren. — Wat mij betreft, de liefde tot de
„ waarheid, heeft mij ſedert die converſatie ge-
„ drongen, om mijne vorige denkbeelden vaarwel
„ te zeggen, en die van *Z.* H. ook voor de mijnen
„ aan te nemen, niettegenſtaande ik daarom wel-
„ ligt gevaar loope, om bij ſommigen van *An-*
„ *glomanie* beſchuldigd te worden. Daar ik, be-
„ lang in de voortduring onzer oude vriendſchap
„ ſtellende, alle verwijdering tusſchen ons præve-

„ ni-

ieeren wilde, vond ik mij verplicht, U dus om-
tandig mijn wedervaren ten Hove, en mijne
veranderde maniere van denken over dat on-
derwerp te moeten mededeelen, dewijl des
Prinsen gezegden eene complete defensie van
Zijne denkbeelden opleveren, welken te ken-
nen, voor elk waar liefhebber van het Va-
derland van de grootste utiliteit is, om 'er in
het vervolg des Stadhouders gedragingen mede
te vergelijken, en dezelven naar die gronden te
beoordeelen." &c. &c, (*)

Edel-

(*) Wij hebben de volledige plaatzing van dit interessant
k, (voor welks toezending van eenen zeer respectabelen
nt, wij onzen openlijken dank betuigen) hier van de groot-
noodzaaklijkheid geoordeeld. Niet alleen om dat het
er het geheel eere doet aan de edele sentimenten van den
verledenen ERFSTADHOUDER en den SCHRIJVER; maar ook
n dat het ons in het vervolg van dit werk kan bevrijden
n herhaalde aanwijzingen, waarom dien Vorst zich ver-
icht oordeelde te moeten verschillen, van zulken die met
et *overdreven Vrijheids-euvel* besmet zijnde, des Prinsen
sthema met de zwartste kleuren ten toon stelden. —— De
msterdamsche Koopman, zou (naar onze gedachten,) aan
et Vaderland eenen wezenlijken dienst gedaan hebben, wan-
eer hij aan dit schrijven van zijnen *Overijsselschen Vriend*,
ehoorlijke Publiçiteit gegeven had. Dan, de vrees om als
en *Anglomaan* gebrandmerkt te worden, belette zulks. — Men
ad het te dien tijde reeds zoo verre gebragt, dat niemand

het

Edelaartig en cordaat gedrag dat wij in den Schrijver van deze belangrijke brief ten duidelijkſten ontdekken! Hoe wenſchelijk ware het niet geweest, dat 's Lands Ingezetenen over het algemeen op zulk eene redelijke wijze gedacht en gehandeld hadden, door gehoor te geven aan des ERFSTADHOUDERS wijze en weldoordachte raadgevingen, en zulks te weigeren aan de verleidelijke Syrenenzangen die dagelijks in den Lande werden aangeheven! — Dan, de eene dag toonde na den anderen, dat de bondigſte bewijsredenen, om de nadeelen van zulke handelingen te betogen, eene vlak tegenovergeſtelde uitwerking hadden, en dat de herhaalde Placaten van den Souverain nergens anders toe ſtrekten, dan om den verbodenen Handel langs hoe ſterker en openlijker te drijven, niet alleen uit de Vaderlandſche Zeehavens, maar ook uit die van de Colonien van den Staat. Getuige hier van was het gene te dien tijde op *St. Euſtatius* gebeurde, alwaar de *Gouver-*

het wagen durfde, om iets te ondernemen dat een' zweem had van de eer van WILLEM DEN VIJFDEN recht te doen wedervaren, niettegenſtaande Hij dag op dag op de ongeliniteerdſte wijze in zijne eer benadeeld werdt. Trouwens het een en ander moest al mede dienen, ter bereiking van het groote oogmerk.

verneur niet alleen oogluikende toeliet, dat de Colonisten, niettegenſtaande Hij hun nog als *Onderdanen van Engeland* aanmerken moest, zich aldaar van alles voorzien konden, maar dat men boven dien de *Noord-Americanen* op even denzelfden voet behandelde, als waren zij werkelijk in *Engeland* reeds erkend voor Vrije en Onafhanklijke Volken; dewijl hij zijne toeſtemming gaf, om bij het binnenloopen van één hunner Vaartuigen, hunne nieuwe Vlag te ſalueeren, zoo door het losſen des Geſchuts, als door het ſtrijken van de Vlag, waaijende van het Fort *Oranje*. Een gedrag, dat wel ſpoedig ter ooren kwam van den Commandant op het Engelſche Eiland *St. Christophe*, alwaar het gebeurde op *St. Euſtatius* door beëedigde getuigen bevestigd werdt. — Dit had ten gevolge, het ſchrijven van twee ernſtige brieven van den Commandant van *St. Christophe*, aan dien van *St. Euſtatius*, zijnde de Heer JOHANNES DE GRAAF, dan, deze zich deels op *ignorantie*, deels op *ongehoudenheid om voldoenend te antwoorden*, beroepende, zoo gaf dit gelegenheid, dat het *Britſche Cabinet* van alles werdt onderricht, en de Koning het beſluit nemen deedt, om door den Gezant YORKE in den *Haag*, zich over dat alles bij eene ſchriftelijke Memorie van eenen ſerieuſen inhoud, wel zeer te beklagen; en

te-

tevens van *H. H. Mog.* te eisschen, *dat zij den Commandant* DE GRAAF, *ter oorzake van zijn gedrag, direct opontbieden en over hetzelve corrigeren zouden.* Behoeven wij, na alles wat wij aangaande de heerschende denkwijze van dien tijd, reeds gezegd hebben, hier te vermelden, dat het gedrag van DE GRAAF, even als deze Memorie hier te Lande zeer verschillend beoordeeld werdt? — „ *Het behaagde den Heer* DE GRAAF *niet*, (zegt „ de *Vervolgschrijver* op WAGENAAR,) *zich in* „ *eenig onderzoek, wegens den aan hem gezonde-* „ *nen brief des Commandants, of over zijn gedrag* „ *met zijnen Gelastigden in eenig geval in te la-* „ *ten; dewijl hem zulks geschikt scheen, om hem* „ *rekenschap af te vorderen in zijn eigen Be-* „ *velhebberschap, waar toe niemand op aarde* „ *regt had dan zijne Heeren en Meesters.*" (*) Hoe ongegrond en strijdig met het belang des Vaderlands, in dat criticq tijdstip, deze willekeurige behandeling over zulk een aangelegen onderwerp ook zijn mogt, dewijl daar aan het *behoud van Vrede*, of het *gevaar des Oorlogs* voor den Staat kon afhangen, zoo vondt het echter bij velen hier te Lande, en zelfs bij sommige Staatsleden zeer veel bijvals, oordeelende zij, dat DE GRAAF

(*) Zie zijn *I. Deel Bladz.* 168.

GRAAF zich regt mannelijk tegen den trotſchen Brit gedragen, en te gelijk de eer van de Republiek en van zijne Meesters uitmuntend gehandhaafd had, tegen des Konings hooggeſtemden eisch. — Dan, hoe groot het getal der zoodanigen ook zijn mogt, dat der genen die van een tegenovergeſteld gevoelen waren, was bij anderen, en ook bij de *Algemeene Staten* nog grooter, als van oordeel zijnde, *dat men het gebeurde op* ST. EUSTATIUS *openlijk behoorde af te keuren, door* DE GRAAF *te gelasten, om zijn gedrag hier te Lande te komen verantwoorden, en tevens aan den Koning van Engeland te reſcribeeren, dat men hier gezind bleef om overeénkomstig de Tractaten te willen handelen.* Een beſluit, dat volmaakt met de ſentimenten van Z. H. overéénſtemde, en waar mede de Koning volkomen genoegen nam; doch dat al wederom om die reden aan des Prinſen beſtrijderen eene nieuwe gelegenheid gaf, om zijn gedrag ten ſterkſten af te keuren, ondanks de ſolide gronden waarom Hij *alzoo*, en *niet anders* over die zaak dacht. (*) Het is zoo, dat DE GRAAF, na ver-

(*) Vraagt iemand *welke redenen had de* PRINS VAN ORANJE, *om over dat veel geruchts gemaakt hebbend geval, alzoo te denken?* — Wij kunnen dezelve niet beter beantwoorden dan met de woorden van den Geleerden KLUIT, die over

verloop van eenigen tijd, door zijn overkomst wel gedeeltelijk aan dat bevel voldeedt, maar daar het groote ſtruikelblok niet uit den weg geruimd werdt, vermits den geheimen toevoer aan de *Colonisten* bleef voortduren, en dezen zich op den 4 *October* 1776 door het ſluiten van eene UNIE, of CONFŒDERATIE, van het Moederland afſcheurden, en als onafhangelijke Vrije Staten aan geheel de wereld deden voorkomen, (*) zoo veranderde dit

over dit geval ſprekende, zich dus uitdrukte: „ *Dewijl de* „ *Colonien van bijzondere Natien niet op elkander mogen* „ *varen tegen den wil van den Eigenaar, zoo kwam het* „ *hier aan op de vraag:* SCHENDT MEN DE NEUTRALITEIT „ TUSSCHEN KONING EN COLONIEN, ALS MEN TEGEN ZIJN „ WIL EN BEVEL OP ZIJNE COLONIEN VAART? — *Dit laat* „ *zich ligt beantwoorden* (zegt de Heer KLUIT)." Geen wonder derhalven dat Z. H. het gedrag des Hollandſchen Gouverneurs, en anderen die op dergelijke wijze handelden, condemneerde. Zie 's Mans IETS *over den Engelſchen Oorlog*, Bladz. 59.

(*) „ *Verwonderlijk is het*, (zegt de meergemelde VER- „ VOLGER) *en het ſtrekt der wijsheid onzer Voorvaderen* „ *tot eere, dat deze Bewoneren van een ander Werelddeel,* „ *na verloop van omtrent twee eeuwen, bijkans dezelfde* „ *maatregelen en ſchikkingen hadden als zij, in het bera-* „ *men der* UTRECHTSCHE UNIE; *derwijze, dat eenigen aan* „ *de* UTRECHTSCHE, *en andere aan de* AMERICAANSCHE UNIE „ *den voorrang toekenden.*" — Nog verwondelijker is het, (naar onze gedachten) dat men op even dat zelfde tijdſtip

dit de zaken tusſchen *den Staat* en het *Britſche Rijk* derwijze van gedaante, dat het uitbarsten van eenen Oorlog tusſchen de beide Natien langs hoe oogſchijnlijker werdt, waar door 'er om de verantwoording des Heeren DE GRAAF niet meer gedacht werdt. Het is deze aanmerking, die ons geleid tot de beſchouwing van de verdere oorzaak der gedurig hooger ſtijgende rampen des Vaderlands, geboren uit de Vijandelijke handelingen, welke de *Engelſchen*, bij wijze van represſaille, zich tegen de Republiek veroorloofden, om dat men hier te Lande voortging met de *Colonisten* te onderſteunen, en met *Engelands* bedreigingen opentlijk den ſpot te drijven. Laten wij dezelven, bij wijze van doorloopende ſchets, ſlechts aanſtippen voor zoo verre dit tot den ſchakel dezer Geſchiedenis behoort, ten einde door dien weg des

dat men in *America* de UNIE VAN UTRECHT eene wezenlijke eere bewees, zich HIER TE LANDE met ernst begon toe te leggen om dezelve te ontbinden, derwijze, dat na verloop van ſlechts 18 jaren, *dat meesterſtuk van der Voorvaderen Wijsheid in het vestigen eener Vrije Republiek*, door eenigen van derzelver verbasterde en ondankbare Naneven vernietigd werdt, en uitgekreten voor een *Staatkundig Wanſchepſel*; een *Zevenkoppige Hydra*; een *Federalistiſche Keten waar aan de Vrijheid twee eeuwen gekluisterd was*; en dergenjke onzinnige gezegden meer.

des Vorsten gedrag daar bij gehouden, voor onze Lezeren in het ware daglicht te ſtellen.

Hoe ſterk de geheime Handel met de *Noord-Americanen* ſints eenen geruimen tijd hier te Lande ook mogte geweest zijn, en hoe zeer het *Britſche Kabinet* bij H. H. Mog. daar over was klachtig gevallen, de zoo even opgegeven ſtap der *Colonisten* aan de eene, en den openbaren bijſtand door de *Franſchen* aan hun verleend wordende, ter andere zijde, waren bij onze Kooplieden, even als zoo vele drijfveeren, om dien Handel nog ſterker dan voorheen door te zetten. Een bedrijf, dat aan het beſpiedend oog der *Engelſchen* niet ontſlipte, en te gelijk hunne wraak aanvuurde, om de *Vrije Vaart der Hollanderen* te ſtremmen, en den *geheimen Handel met de Colonisten* door middelen van geweld te beletten. Trotsch op hunne gedeçideerde groote overmacht ter Zee, en bewust van de geringe Zeemacht van den Staat, (*) be-

(*) De werkelijk in dienst zijnde *Schepen* en *Fregatten*, bedroegen met den aanvang des jaars 1777 geen grooter getal dan 23 Bodems, te weten:

1	Linieſchip	van 64 ſtukken.	1	Fregat	van 40 ſtukken.
1	dito	van 60 ——	8	dito	van 36 ——
2	dito	van 56 ——	4	dito	van 26 ——
2	dito	van 50 ——	4	dito	van 24 ——

begonnen zij, even als in vroeger jaren,
vang te maken met hostiliteiten, die
zichtigen met angst en bekommering v
dewijl men het hen niet beletten kon,
vele omstandigheden duidelijk bleek, dat
schen zich hoe langs hoe meer met on
dige zaken wilden bemoeijen; het geen
de luidruchtigste klachten van alle kant
opgaan, maar ook den haat tegen de *E*
langs hoe algemeener maakte. De *A*
sche, *Rotterdamsche*, en *Dordsche Koopl*
Commercie-Compagnie te Middelburg;
de *Repræsentant en Bewindhebberen der*
dische Compagnie, leverden de dringe
questen over de vexatien der *Engelschen*
zelfs bij het drijven van den *onschuldigst*
permitteerdsten Handel, bij H. H. Mog.
ken zich daarover in geene geringe verl
bevonden, dewijl het eenige middel da
tegen te werk konden stellen, bij gebrek
behoorlijke Zeemacht om de Koopvaard
schermen, zich alleen bepaalde *tot het*
de ernstigste vertogen aan het Britsche
door hunnen gewonen Gezant, den GRA
WELDEREN, die, zulks op eenen gepas
uitvoerende, niets verzuimde om aan te
dat de *Engelschen*, door het aanhouden, vi

en opbrengen van velen onzer Schepen, vierkant ſtrijdig met den inhoud des Tractaats van het *jaar* 1674 handelden, dezelven kost- en ſchadeloos reclameerende. — Terwijl dit alles gebeurde, klom het ongenoegen en den haat tegen de *Britten*, en tegen allen die men als eenigermate aan hen geattacheerd beſchouwde, tot eene verbazende hoogte; en niemand moest daarin daaglijksch en bij alle gelegenheden meerder deelen, dan WILLEM DEN VIJFDEN, die dag op dag zich aan de vinnigſte lasteringen in naamlooze Libellen en andere Geſchriften zag blootgeſteld, dewijl men Hem, (die zich zoo vele jaren vermoeid had, om het Vaderland voor dat alles te bevrijden,) op de ſchandelijkſte wijze aan de kaak ſtelde, als ware Hij de oorzaak van het *vijandelijk gedrag der Engelſchen*, en *van den weerloozen ſtaat der Republiek*. Gelukkig, in de daad, zou het voor den goeden Vorst geweest zijn, wanneer Hem dien onbeſchaamden laster alleen ware aangewreven geworden door eenen verachtelijken hoop van ellendige *Paskwilſchrijvers*, en van die weinigen meer aanzienelijken, die zich, ſints het ontſtaan der *Americaanſche Onlusten*, als de *Ondermijners van 's Lands Conſtitutie*, en als *doodelijke Vijanden van het Oranjehuis* kenbaar maakten; maar het bleek wel ras, dat die zelfde manier van denken

ingang gevonden had bij vele *aanzienelijke Koop-lieden* in de voornaamſte Handelſteden, derwijze, dat zij, even als ten tijde van des Vorsten Koninglijke Moeder, de VROUWE GOUVERNANTE, geſchied was, het beſluit namen, zich niet alleen bij de Hooge Staatsvergaderingen, maar ook bij 's LANDS ERFSTADHOUDER te vervoegen, om dien Vorst niet alleen over het vijandelijk gedrag der *Engelſchen*, en de ſchade hun daar door aangedaan, te onderhouden; maar ook op eenen hoogen en nadrukkelijken toon van Hem te vorderen, *dat daar in op eene efficaçieuſe wijze voorzien werde*, even of het aan zijnen wil en keuze afhing, eene formidabele Oorlogsvloot in Zee te brengen, ten einde de weerlooze Koopvaardij tegen alle vexatien te beveiligen! Immers het was in dien geest, dat de Heer JEAN DE NEUFVILLE, als de mond van allen, Z. D. H. (na Hem *den Beſchermer der Zeevaart* genoemd, en de ſchade in 1757 ondervonden, herinnerd te hebben,) in een plechtig gehoor durfde toeduwen: „ *om daar* „ *van eens en voor altoos bevrijd te zijn, zijn* „ *gereſolveerde Oorlogſchepen, zijn 'er Vlooten* „ *noodig.* — *Oorlogſchepen, gelijk 'er reeds ter* „ *diſpoſitie van Uwe Doorl. Hoogheid, onzen Op-* „ *per-Admiraal, gedeeltelijk volkomen paraat* „ *zijn, om met den noodigen, ſtrengen, en ge-*

„ *pas-*

„ *pasten last voorzien, binnen weinige dagen ons*
„ *proviſioneel te kunnen beveiligen en beſcher-*
„ *men, ter plaatſe daar de nood het hoogſte is!*
„ *Dat dan, ſmeken wij, de verleende Convoijen*
„ *niet langer worden opgehouden! Dit hangt in*
„ *deze conjuncture, van Uwe Doorl. Hoogheid al-*
„ *leen af, en tevens de vermeerdering en verdub-*
„ *beling van de Equipagie.*" (*)

Spoe-

(*) Wie, die eenigſints met de *toenmalige Conſtitutie* zich bekend gemaakt heeft, en zich daar bij herinnert wat wij in deze Levensgeſchiedenis reeds gezegd hebben, aangaande *het opzettelijk tegenwerken van* Z. H. *pogingen bijzonder door Amſterdam om de Marine in beter ſtaat te brengen*; en dan het oog vestigd *op de zoo ſtraks door ons opgegevene ſterkte van 's Lands Zeemacht*, wie moet zich dan niet verbazen over deze *ongerijmde wartaal*, geſproken door een Man, die als het *Orakel van de Amſterdamſche Beurs* geëerbiedigd werdt? — De *Vervolger op* WAGENAAR, (die het ſtuk geheel afgeſchreven heeft) noemt het „ *eene recht* MANNELIJKE AANSPRAAK, *waardig der vergetelniſſe te ontrukken.*" Een oordeel zeer verſchillende met dat, het welk wij in vroeger jaren van een *zeer kundig en eerlijk Regent* hoorden, zeggende: „ *Als* NEUFVILLE *geen beter* KOOPMAN „ *als* STAATSMAN *geweest was, zou hij dat groot fortuin in* „ *de wereld niet gemaakt hebben. Hij ſprak van de Tractaten even zoo gefundeert als van de Conſtitutie; en wien het* „ *toen betaamde om van het ſchenden der Tractaten te zwijgen, het was dien Heer, die op dien tijd reeds, zich op* „ *eene inconſtitutioneele en ſtrafbare wijze veroorloofd had,*

Spoedig werdt dit ſtuk door de Drukpers verſpreid, en in dezelfde evenredigheid als een meesterſtuk van cordaat Patriotisme geroemd en tot de wolken verheven, als het antwoord des STADHOUDERS, aan de bezending gegeven, met verguizing en afkeur ontvangen werdt. Want de Prins (zoo als aanſtonds blijken zal) hoorde den Spreker met een zeker ongeduld aan, en met hem in geene bijzonderheden over zijne gezegden verkiezende te treden, liet Hij de bezending vertrekken, met dit algemeen antwoord: „ *Dat ook* „ *Hem den bloei en welvaart van Koophandel* „ *en*

„ *een daad uit te voeren, waar toe alleen de Souve-*
„ *rain gerechtigd was. Dan, waartoe vervoerd de winzuch.*
„ *onze Handelaars niet? Die in vroeger jaren tegen een' vo*
„ *rig Stadhouder zeiden:* MET HUNNE SCHEPEN WEL LANGS D
„ HEL TE ZULLEN DURVEN VAREN, WANNEER ZIJ MAAR WINS
„ DAAR MEDE DOEN KONDEN." — Zoo waar derhalven is h
volgend zeggen van den braven KLUIT. „ *De ondervindi.*
„ *van alle tijden in onze Republiek heeft geleerd, dat h*
„ *met de* KOOPLIEDEN *gaat als met anderen.* AANDRIJVI
„ DE MIDDELEN VAN BUITEN, *kunnen veel bij hun* VOOR
„ TEGEN *doen. Men heeft het* (laat Hij 'er te recht op v
„ gen) *in het jaar* 1787 *gezien, toen allen Handel b:*
„ *ſtilſtond, en echter niemand klaagde, ten minſten*
„ *hard op! En nu,* (in 1778) *klaagde en ſchreeuwde a*
„ *en men deedt intuſſchen grove winsten!*" — Zie zijn v
treffelijk IETS *over den Engelſchen Oorlog*, Bladz. 63.

„ *en Zeevaardij zeer ter harte ging. Dat 'er eene*
„ *Petitie tot den aanbouw van 32 Oorlogſchepen*
„ *gedaan was, en dat men zou trachten den*
„ *Kooplieden alle mooglijke voldoening te ge-*
„ *ven.*" —

Intusſchen, was het ongerijmde van vele uitdrukkingen in de aanſpraak des Heeren DE NEUFVILLE aan Z. H. niet ontſlipt, en Hij verzuimde niet om bij voegzame gelegenheden Zijne gegronde en juiste aanmerkingen op dezelve, (die al vrij talrijk waren, zoo wel over den doorgaanden inhoud, als over eenige bijzondere gezegden daar in voorkomende) aan Zijne welmeenende Vrienden op te geven. Volgens een aan ons medegedeeld bericht, was Z. H. over de aanſpraak der Kooplieden, DEELS *verontwaardigd*, DEELS *mismoedig en bedroefd.* — „ Het is (dus drukte de Vorst zich uit) „ een Pendant, paſ-
„ ſende nevens de aanſpraak die de Amſterdam-
„ ſche Heeren in 1757 aan mijne Vrouwe Moe-
„ der deden, en waar over zich elk kundig mensch
„ verwonderen moet, hoe men, na alles wat 'er
„ reeds geſchied is en nog dagelijks geſchied,
„ zich niet ſchaamt, om met zulk een ſtuk voor
„ den dag te komen. Men klaagt, (en ik er-
„ ken, niet zonder reden) dat men in Engeland,
„ ſtrijdig met het Tractaat van 1674 handeld;

„ maar doen de Heeren Kooplieden, en wèbij-
„ zonder de Amſterdammers, niet even hetzelfde
„ tegen dat van 1663? Tractaten hebben immers
„ een wederzijdsch verbindende en werkende
„ kracht? Die ze tot zijn voordeel reclameert en
„ inroept, behoord ten minſten bewijzen te ge-
„ ven, dat hij anderen niet ſchenden wil, of hij
„ ſteld zich voor even dezelfde beſchuldiging
„ bloot. Hebben wij redenen om ons over Enge-
„ land te beklagen, wegens het ſchenden des Trac-
„ taats van 1674; ook zij kunnen even hetzelfde
„ wegens dat van 1663 doen ten opzichte van ons:
„ want het is niet te ontkennen, dat 'er zoo hier
„ als in onze Colonien, eenen volſtrekt ongeper-
„ mitteerde Sluikhandel met de Noord-Ameri-
„ canen gedreven wordt; en wanneer men dat niet
„ geliefd na te laten, zal het ons in eenen verderf-
„ felijken Oorlog inwikkelen, dien wij niet anders
„ dan met ſchade en ſchande zullen eindigen, de-
„ wijl het ons aan macht ontbreekt, om denzel-
„ ven te kunnen voeren. De Kooplieden oor-
„ deelen dat daartoe Oorlogſchepen en Vlooten
„ noodig zijn; wie moet hun zulks niet toeſtem-
„ men? Maar te zeggen: DAT DIE REEDS TER
„ MIJNER DISPOSITIE PARAAT LIGGEN, EN DAT
„ HET THANS ALLEEN VAN MIJ AFHANGT OM
„ CONVOOIJEN TE VERLEENEN, EN DE EQUIPA-

„ GIE

„ GIE TE VERDUBBELEN, is onzin. Dat men
„ mij die vele OORLOGSCHEPEN en gereedliggen-
„ de VLOOTEN aanwijze; of de qualiteit aantoone
„ om de Equipagien te kunnen verdubbelen! De
„ Amſterdamſche Kooplieden kunnen van het te-
„ gendeel niet ignorant gebleven zijn, zoo min als
„ aan wien het is toe te kennen, dat mijne zoo
„ dikwils herhaalde inſtantien ter verbetering van
„ de Marine zonder eenig ſuccès gelaten zijn!
„ Ik moet die demarche, om die reden, beſchou-
„ wen als met geen ander desſein geſchied te
„ zijn, dan om de Natie tegen mij te indispo-
„ neren, door haar in het denkbeeld te brengen,
„ dat ik de oorzaak van de ſteeds aanhoudende
„ werkeloosheid ten opzichte van 's Lands De-
„ fenſie zijn zoude, en ontäard genoeg, dat ik met
„ genoegen aanſchouwde de nadeelen en belem-
„ meringen, die de Zeevaart en Koophandel thans
„ ondervinden." De Prins wierdt, dit zeggende,
(volgens het bericht) zoo hevig aangedaan, dat
Hij dat onderhoud ten einde brengende, zijn oog
en hand ten Hemel heffende, op eenen nadrukke-
lijken toon uitriep: „ o God, die alles weet en
„ ziet! Gij weet, hoe onrechtvaardig en met wel-
„ ke inzichten mij die beſchuldigingen worden te
„ laste gelegd! Gij weet, hoe ik over den toe-
„ ſtand van mijn Vaderland denke, U daaglijksch

„ bid-

derdeel der Staatsleden in de onderſcheidene Gewesten, van zoo iets niet hooren. Alles wat men, ingevolge een Rapport van de Admiraliteiten ter *Algemeene Staatsvergadering* unanimelijk oordeelde te kunnen doen, beſtond daarin: *dat men behoudens het onbetwistbaar recht op het Tractaat van* 1674, *op den* 19 *November* 1778 het beſluit nam, „ *dat tot nader order niet onder het Convoy* „ *zouden kunnen genomen worden, Schepen, ge-* „ *heel of ten deele geladen met ongezaagd Hout,* „ *tot het bouwen van Schepen van Oorlog ver-* „ *eischt: als* MASTEN, KROMMERS, KNIEËN, „ *en* ZWARE BALKEN. Een beſluit, dat een geſchikte middenweg was, om aan de *eene zijde* den *Engelſchen* te toonen, dat men hun aan de hand gaan; en aan de *andere zijde*, geen' aanſtoot aan het *Hof van Vrankrijk* geven wilde. Doch dat juist daarom, met verachting bij de *voorſtanders van den Oorlog met Engeland* ontvangen werdt. „ *Men verbood* (zegt de beroemde KLUIT) „ *dan wel niet het varen en vervoeren van* ZWAAR „ HOUT, *zoo als* ENGELAND *eischte; maar men* „ *weigerde alleen* 's LANDS BESCHERMING. —— „ *Hier goldt de regel:* HET ZWAARSTE MOET HET „ ZWAARSTE WEGEN. — *Maar* (laat hij 'er op „ volgen) WAT *was het zwaarſte? Bij verdrag* „ *ſtond in de daad het* SCHEEPSHOUT *vrij: en de*

„ *In-*

„ *Ingezetenen hadden hier uit een recht van* SPE-
„ ÇIALE *en* PUBLIEKE PROTECTIE. *Maar* EN-
„ GELAND *weigerde het thans te laten volgen naar*
„ *zijnen Vijand, en toonde genoeg, dit te zullen*
„ *maintineeren. En dat* KON *hij wegens zijne*
„ *Zeemacht doen. — Deedt hij het, en verzet-*
„ *tede zich de* STAAT *daar tegen, zoo had men*
„ *ongetwijffeld Oorlog.*" Het vervolg zal ons doen zien, dat dit laatſte ook eindelijk het geval wierdt! Dan, eer wij dat fataal onheil voor Volk en Vaderland melden, is het voor ons tegenwoordig oogmerk van aanbelang, aan onze Lezeren te doen zien, *op welk eene wijze* 's LANDS ERFSTADHOUDER *over het in den wind ſlaan der aangebodene onderhandelingen dacht.*

Eene voor ons liggende *Anecdote*, (die zeer veel lichts over dit belangrijk gedeelte der *Geſchiedenis van des Prinſen Leven* verſpreid, en voor welks mededeeling wij den geëerden toezender onzen oprechten dank betuigen) verzekerd ons, „ dat de Prins ten ſterkſten aangedaan en
„ zeer getroffen was, toen Hij zag, dat ſommige
„ notabele Leden van Regering, zich vereerd zien-
„ de met het onbepaald vertrouwen van een aan-
„ zienlijk gedeelte der Natie, zoo zeer gekant wa-
„ ren tegen alles wat naar onderhandeling geleek;
„ en dat Hij op eenen zeer nadrukkelijken toon uit-

„ riep

„ riep: *Welk eene verblinding! Hoe jammerlijk*
„ *zal men zich hier over nog eenmaal beklagen,*
„ *wanneer het te laat zal zijn!* — „ YORKE was
„ 'er niet minder over geallarmeerd; en verber-
„ gende zijne gevoeligheid over de belediging die
„ die Hij daar in zijnen Koning, en de Engel-
„ ſche Natie rekende aangedaan te zijn, zoo
„ wendde hij het werk over eenen anderen boeg,
„ te weten, eene proef te nemen, of hij door
„ Conſidentieele onderhandelingen bewerken kon,
„ het geene Hem op eene Diplomatieke wijze
„ was mislukt. En wel ter eerſter inſtantie bij
„ Z. H., van wiens invloed op de Amſterdam-
„ ſche Regeering Hij zich veel goeds beloofde,
„ wel wetende, dat als Hij de Regeering dier groo-
„ te Stad tot bevoordering van zijn oogmerk kon
„ doen overhellen, hij den grootſten tegenſtand
„ zou overwonnen hebben. De Ridder in die
„ gedachten verkeerende, zocht ſpoedig gelegen-
„ heid om den Prins te ſpreken, en, na zich over
„ de weinige Egards, die men Z. M. den Koning
„ bewees, beklaagd te hebben, kwam het verhan-
„ delde in die bijeenkomst hoofdzakelijk hier op
„ neder."

Z. H. „ Ik ſtem gaarne toe, dat de wijze
„ waar op de aanbieding van Z. M. tot teruggave
„ onzer ſchepen, en de voldoening van de Scheeps-

„ be-

„ behoeften in ſommigen gevonden, hier te Lan-
„ de ontfangen wordt, niet zeer aangenaam voor
„ Z. M. en de Britſche Natie is; maar moet de
„ oorzaak daar van niet voornamelijk in Enge-
„ land zelve gezocht worden? Men handeld, door
„ het wegnemen en opbrengen van de Nederland-
„ ſche Schepen, beſtemd naar onze Colonien of
„ naar de Franſche Havens, volſtrekt ſtrijdig met
„ het Tractaat van 1674, betrekkende onder de
„ Contrabande Koopmanſchappen, de zoodanigen
„ die 'er niet toe behooren. De ſchadens daar
„ door aan den Koophandel en de Zeevaart toe-
„ gebragt, zijn important, en men kan de klag-
„ ten der Kooplieden, die eenen eerlijken Handel
„ drijven, niet anders dan als gegrond beſchouwen.
„ Ook is het niet rechtvaardig, dat men, den
„ Smokkelhandel van ſommigen willende belet-
„ ten, te gelijk zoo velen ſtraft, als zich daar
„ van onthouden.

YORKE. „ Daar de uitvoer aan Z. M. Vijan-
„ den van hier, in weerwil der Placaten langs
„ hoe opentlijker en ſtouter geſchied, en Z. M.
„ belang vorderd dat dit een einde neme, zoo
„ kan men zich verzekerd houden, dat de order
„ tot het opbrengen der Hollandſche Schepen,
„ een maatregel van noodzaaklijkheid is, die door
„ de omſtandigheden min of meer gewettigd wordt,

„ offchoon men niet ontkennen kan, dat zulks
„ niet ſtrookt met de ſtrikſte regelen van recht-
„ vaardigheid. — Het nemen van die Schepen
„ geſchied niet, om zich ten koste van de Hollan-
„ deren te verrijken: want zoo dit het geval was,
„ zou *Z.* M. geen teruggave of voldoening aan-
„ bieden; maar alleen, om de Staten tot den weg
„ van onderhandeling te geleiden. De Koning
„ verlangt niets vuriger. Het getal van zijne open-
„ bare vijanden te vermeerderen, ſtrijd met het
„ belang des Konings en dat der Natie; en men
„ zag in Engeland niets liever, dan dat de thans
„ gerezene geſchillen door minnelijke onderhande-
„ lingen getermineerd werden. *Waar op hij* (zoo
„ als hier boven reeds is aangeſtipt) *aan Z. H.*
„ *de gronden, waar op dit zou kunnen geſchieden*
„ *opgaf, met bijgevoegden wensch, hoe aange-*
„ *naam het voor hem zijn zoude, wanneer de*
„ *Prins door zijnen invloed de zaken daar heen*
„ *dirigeerde, dat Hij Ambasſadeur, in eene ver-*
„ *trouwelijke conferentie met een of meerder voor-*
„ *name Amſterdamſche Heeren kon treden, om*
„ *zijne ideën nader te kunnen ontwikkelen, wel-*
„ *ken Hij ook hoofdzaaklijk aan Z. H. mede-*
„ *deelde.* AMSTERDAM VOOR DE HANDELING GE-
„ WONNEN, WAS (*naar des Ridders gedachten*)
„ ALLES GEWONNEN.

Z.

Z. H. (dus vervolgd ons bericht,) *de door* YORKE *genoemde gronden zeer aannemelijk vindende, repliçeerde hier op:* „ Gij vormd U in de „ daad veel te gunstige gedachten van mijnen in„ vloed! Die is thans zeer gering, en de oorzaak „ daar van kan U, die zoo vele jaren in de „ Republiek verkeerd hebt, niet onbekend zijn. — „ Men ijvert daaglijksch om mij mijnen wettigen „ invloed op de publieke zaken te ontnemen, en „ ſints het vijandelijk gedrag van Uwe Natie, „ maken mijne Partijen, en bijzonder de Amſter„ dammers, daar in de grootſte voortgangen. „ Mijn invloed, dien gij imploreert, zou mijns „ oordeels thans meer nadeelig dan bevoorderlijk „ voor Uw Plan zijn, dat ik over het geheel om „ meer dan ééne reden goedkeure, en het is daar„ om, dat ik voor U geen geheim make te ver„ klaren, *dat het mij aangenaam zal zijn te ver„ nemen, dat gij uw oogmerk buiten mij, langs „ eenen anderen convenabelen weg, zult hebben mo„ gen bereiken.*" &c. &c.

Tot dus verre dit bericht inziende, en hetzelve in verband beſchouwende, met het geene de gewezene *Amſterdamſche Burgermeester* RENDORP in zijne ten jare 1792 na zijnen dood uitgegevene MEMORIEN, *tot opheldering van het gebeurde gedurende den kort daar na gevolgden Engelſchen*

Oorlog, aan de Natie bekend gemaakt heeft, dan zijn wij niet vreemd van te denken, dat YORKE, overreed zijnde van de gegrondheid der door Z. H. geopperde zwarigheid, aangaande zijnen toenmaligen geringen invloed op de Amſterdamſche Regeering, als toen, door middel van den *Griffier* FAGEL gelegenheid gezogt hebbe, om met den Heer RENDORP, (als zijnde, buiten alle tegenſpraak, een der kundigſten, en tevens over de Engelſche zaken gematigst denkende Regenten dier Stad) dat aanmerkelijk geſprek te houden, het welk hij de Natie in dat werk te lezen gegeven heeft. Een geſprek, dat wij hier aan onze Lezeren te doen kennen, noodzaaklijk keuren; dewijl daar uit middagklaar blijkt, *dat Engeland op dat tijdſtip in de daad gezind was, den Oorlog even zoo zeer te ontduiken en te ſchuwen, als des Prinſen bittere Vijanden, en bijzonder de Amſterdamſche Politieken, die zoo zeer voor de belangen van Vrankrijk werkten, naar denzelven reikhalsden en verlangden.* Dus luid hoofdzaaklijk het bericht des Burgemeesters RENDORP:

„ Toen in 1778 den Oorlog tuſſchen *Vrankrijk*
„ en *Engeland* op het punt van uitbreken ſtondt,
„ werdt ik door den *Griffier* FAGEL, uit naam
„ van den *Ridder* YORKE verzocht tot het hou-
„ den van een geſprek met dezen Heer, het welk

„ na

„ na eenige bedenkingen en herhaalde aanzoeken,
„ eindelijk in het *Kamertje van den Griffier* ge-
„ houden werdt. YORKE begon met te vragen:
„ of het nu weder zou zijn als in den vorigen
„ Oorlog, in welken men over de Navigatie zoo
„ veel papier had vuil gemaakt? Ik antwoordde:
„ dat dit veel zou afhangen van Engeland: dat
„ zoo men de handeldrijvende Ingezetenen in hun-
„ ne wettige Navigatie, hun volgens de Tracta-
„ ten toekomende, wilde ontrusten, men niet
„ moest verwachten dat daar van gewillig zou
„ worden afgezien: dat niets dan klachten en twis-
„ ten konden verwacht worden, bijaldien de En-
„ gelſchen, gelijk in den vorigen Oorlog, de vrije
„ Vaart en Handel op de Franſche Bezittingen
„ in America wederom wilden beletten. YORKE
„ kwam aanſtonds op de Tractaten van 1674 en
„ 1678, en ſtelde ontwijffelbaar, dat uit hoofde
„ van het eene het Secours kon geëischt wor-
„ den. Doch voegde 'er bij: dat bijaldien zijn
„ Meester, uit toegevenheid, en wetende dat de
„ Republiek geen Oorlog geleek, van het vragen
„ van Secours afzag, Z. M. zich als dan vleidde,
„ dat de Staten niet zouden ſtaan op het gene
„ bij het Tractaat van 1674 wegens de Scheeps-
„ behoeften beſproken was: maar dat, betreffen-
„ de de Vaart op de Franſche Eilanden, Z. M.

„ niet zou kunnen toelaten, dat dezelve gedurende den Oorlog onverhinderd geſchiedde, dewijl „ zij in Vredestijd verboden was. — Ik repliçeerde daar op, (zegt RENDORP) dat ik mij op „ het al of niet beſtaan van het CASUS FOEDERIS niet zou uitlaten, om geſchillen te vermijden; maar dat het beletten van het vervoeren „ van Scheepsmaterialen een onrechtvaardigheid „ was, dewijl men de Ingezetenen der Republiek „ daardoor ontzette van een bij het Tractaat van „ 1674 uitdrukkelijk bedongen voordeel, waar „ van de Engelſchen het genot genoten hadden. „ Dan, geſteld dat men al eens over het een en „ ander elkander wilde verſtaan, alle pogingen „ vruchtloos zouden zijn, wanneer men geene „ gegronde hoope op eenen onbelemmerden handel op de Franſche Eilanden gedurende den „ Oorlog vestigen kon.

„ Hier mede liep het geſprek op dien dag af. — „ Kort daar na werdt het op verzoek van YORKE „ hervat, die toen zeide: Dat Hem bij nader „ bedenken was voorgekomen, dat bijaldien door „ de Republiek wierdt afgezien van de ſtipte „ nakoming van het Tractaat van 1674, Z. M. „ zich als dan veel gemakkelijker zou betoonen „ aangaande de bewuste Vaart. — Ik, hebbende „ voorgewend de weinige hoop dat de Staten op

„ een

„ een recht zouden toegeven, dat Hun bij een ſo-
„ lemneel Tractaat beſproken was, repliçeerde Z.
„ E.: dat Z. M. niet eischte, ten minſten BIJ PRO-
„ VISIE niet, eene volſtrekte vernietiging van het
„ Tractaat, of van de Articulen in verſchil; maar
„ dat, dewijl de Koning tot behoud van de goe-
„ de Harmonie niet zou aandringen op het Secours
„ (dat hij insgelijks volgens het Tractaat kon eis-
„ ſchen) en ook zoo min als mogelijk was, de
„ Vaart op de Franſche Eilanden belemmeren
„ zou; het Hem voorkwam, dat de Republiek
„ ook van haar kant, een gelijk blijk van haare
„ geneigdheid tot behoud van eene goede verſtand-
„ houding zou kunnen geven. — Dat het punt
„ in quæstie, (het vervoeren van Scheepsmateria-
„ len) tot een punt van onderhandeling tuſſchen
„ de beide Natiën zou kunnen gebragt worden,
„ om deswegens elkanderen te verſtaan, of noo-
„ dige ſchikkingen te maken. Terwijl gedurende
„ die handelingen, het vervoeren van Scheepsma-
„ terialen naar Vijandelijke Havens zou blijven
„ als opgeſchort. RENDORP vertoonde toen, dat
„ te handelen over een onbetwistbaar punt, den
„ ſchijn gaf, als of men het hier twijffelachtig be-
„ ſchouwde: — evenwel zou dit kunnen geſchie-
„ den, wanneer men te gelijk handelde, over een
„ dergelijk punt, den Engelſchen even onbetwist-

„ baar toekomende, bij voorbeeld, de beruchte „ ACTE VAN CROMWEL. Welke gegronde aan- „ merking YORKE niet ontkende." En welke uitwerking deedt deze nadere ſtap van YORKE op RENDORP? Laten wij den Burgemeester-zelven hooren.

„ Deze nadere opening van den Ridder (zegt „ hij) kwam mij voor te zijn van zoodanigen „ aart, dat ik mij verplicht achtte, daar van aan „ Lieden die invloed hadden in het beſtuur van „ 's Lands Zaken, kennis te geven. Ik deelde „ dit aan Z. E. mede, en vroeg: waarom Hij „ de Ministers van den Staat zelve daar over niet „ had aangeſproken? Waar op Hij antwoordde: „ dat dewijl de Stad Amſterdam daar het meest „ in betrokken was, Hij vermeend had, allereerst „ hare denkwijze te moeten innemen: en door „ dien Hij onder de Regenten geene andere ken- „ niſſen had, die hij oordeelde tot zoodanige ope- „ ning van zijnent wege geſchikt te zijn, dan „ mij, Hij zich daarom bij mij geaddreſſeert „ had."

Het is bekend, dat het naderhand niet ontbroken heeft aan zulken, die op het uitgegeven Werk des Burgemeesters RENDORP, *en dat wel na zijnen dood*, zeer vele reflectien gemaakt hebben, onder anderen ook deze: *dat de woorden die Hij aan-*

aangaande zich-zelven, YORKE *in de mond leide, niet vrij te pleiten zijn van eene te hooggaande eigenliefde.* — Wij laten dit in het midden, oordeelende het van meerder belang hier te vermelden, 't geen hij 'er bijvoegt, namelijk, „ dat Hij „ van dat geſprek met YORKE, kennis gaf aan den „ Burgemeester EGBERT DE VRIJ TEMMINCK, „ die toen (volgens zijn zeggen) het meeste Cre„ diet had, (*) en dat deze aannam, om 'er met „ an-

(*) Onkundigen onder onze Lezeren, zouden dit gezegde in den Koopmans ſtijl opvatten kunnen. — Dan; dit zou verkeerd gedacht zijn. LIEDEN DIE CREDIET HADDEN, was eene uitdrukking, waar door men in die dagen geene anderen bedoelde, dan de zoodanigen, *die het Vaderland meer naar* HUNNE BIJZONDERE BEGRIPPEN, *dan naar de* WARE GRONDEN DER CONSTITUTIE *wilden geregeerd hebben, en zich als* ANTI-STADHOUDERSGEZINDEN *kenbaar maakten.* — Volgens het gezegde van RENDORP, „ *was de Burgemees„ ter* TEMMINCK, *de Man*, DIE TE AMSTERDAM HET MEESTE „ CREDIET HAD," en dus kon men hem veilig als het *hoofd van de Anti-Stadhoudersgezinden;* als den Man, *die in de daad het geheele Land naar zijne denkbeelden beſtuurde*, aanmerken. Het bewijs voor deze ſtelling is uit RENDORPS gezegde zonneklaar te ontdekken. Want, had TEMMINCK zijne ooren willen leenen naar des Ambasſadeurs aanbiedingen, de zaken zouden eenen anderen keer genomen hebben. Dan *dit verkoos hij niet*, en dus wierd de Oorlog onvermijdelijk. — Welligt vraagd hier iemand: *Hoe was het mooglijk, dat één Lid van Regering zoo iets uitwerken kon?* La-

„ andere Leden der Regeering over te ſpreken,
„ doch dat hij 'er verders geen ander gevolg van
„ vernomen had, dan hooren zeggen, *dat het*
„ *voorſtel van* YORKE *niet was aangenomen ge-*
„ *worden.*" Een gezegde, het welk naar onze gedachten, duidelijk doet zien. 1°. *Dat* RENDORP weinig belang in zijn boodſchap ſtelde, dewijl hij zich verder des niet bekreunde. En 2°. *Dat de Lieden van Crediet te Amſterdam* een opzettelijk beſluit genomen hadden, om hoegenaamd in geene ſchikkingen te willen komen, maar het Vaderland in eenen allernoodlottigſten Oorlog in te wikkelen, om naderhand met dies te meerder

ten wij dit den zoodanigen door het volgende ophelderen! *Amſterdam*, uit hoofde van deszelfs rijkdom en bevolking, het meeste opbrengende in de Lasten, eigende zich van ouds, en toen bijzonder, eenen verbazenden invloed op het Algemeen Beſtuur toe: en die invloed werdt bij de Leden van de Vroedſchap in die dagen, veel al gewijzigd naar de begrippen en het præadvis van Burgemeesteren, dat al wederom gewijzigd werdt naar dien van den *Heere* TEMMINCK, en zoo kreeg hij ongemerkt den klem van de Regering in handen. — Wij zullen in het vervolg zien, dat eenigen te *Amſterdam*, op dat ſpoor doordravende, de ſtoutheid hadden, *om zich het Character van II. H. Mog. in den volſtrekſten zin aan te matigen.* — Een daad, waar van geen voorbeeld in de Geſchiedenis van eenig beſchaafd volk te vinden is.

der ſchijn den klaagtoon 'er over aan te heffen, even als was zulks toe te kennen, aan de voorgewende onbetamelijke *Engelschgezindheid* van *'s Lands* ERFSTADHOUDER en hun die Zijne zijde hielden, in te beweren, dat de hoogſte noodzaaklijkheid het vorderde, alles wat mogelijk was aan te wenden, om eenen Zee-oorlog met *Engeland* te vermijden. Dit toch was de eenige en ware oorzaak, waarom WILLEM DE VIJFDE (gelijk wij zoo even in de ons medegedeelde *Anecdote* gezien hebben,) het voorſtel van YORKE niet alleen goedkeurde, maar hem te gelijk eenen wenk gaf, om het aan de toenmalige *Lieden van Crediet te Amſterdam* ſmaaklijk te maken, wel voorziende, dat wanneer zoo iets van zijne zijde ondernomen werdt, zulks te eerder eene reden zou opleveren, om het voorſtel tot onderhandelingen van de hand te wijzen.

Intusſchen (en dit verdiend hier onze bijzondere aandagt,) is het opmerkelijk, dat de meergenoemde *Burgemeester* RENDORP, in zijne *na zijnen dood uitgegevene Memorien*, aan de Natie verhaalde, *dat Hij ten jare* 1778, *niet minder dan vijf gewichtige redenen aan* TEMMINCK *zou voorgedragen hebben, om zich voor den weg van onderhandelingen met* YORKE *te verklaren.* Want uit het vervolg van het zoo ſtraks door ons me-

de-

degedeelde bericht, ontdekken wij, dat bijna alle die redenen, (echter in eene andere rangſchikking) bij Z. H. in aanmerking kwamen, waarom Hij zoo gaarne dat middel had ter hand zien nemen. — Volgens dat bericht, (want wij moeten en willen ons bekorten) oordeelde de Vorst hoofdzakelijk: A. „ *Dat daar de Engelſchen, door het niet vor-*
„ *deren van Secours of Bijſtand, op de duidelijk-*
„ *ſte wijze toonden, dat wanneer men hen eenig-*
„ *ſints aan de hand wilde gaan, in het niet ſtaan*
„ *blijven op het uiterſte recht dat het Tractaat van*
„ 1674 *gaf, en het welk zij zelven niet ontkenden,*
„ *zij minnelijke gezindheden koesterden; het ook*
„ *dan nu de tijd was, om van hun te begeren, dat*
„ *'er ten aanziene van de zoo nadeelige als druk-*
„ *kende* ACTE VAN CROMWEL, *eene aanmerkelijke*
„ *modificatie geaccordeerd wierde.* B. *Dat eene tem-*
„ *poraire opſchorting van een gedeelte van het recht*
„ *dat de Republiek volgens het Tractaat toekwam,*
„ *geen bewijs voor eene vernederende afhangelijk-*
„ *heid aan Engeland was, (zoo als men in het*
„ *midden bragt;) maar integendeel ten bewijze*
„ *ſtrekte, dat de Staten zich Souverain betoon-*
„ *den, daar in, dat zij uit voorzichtigheid om*
„ *in geenen Oorlog te komen, en met alle Mo-*
„ *gendheden Vrede te houden, voor een' tijd van*
„ *hun Recht geen gebruik wilden maken.* C. *Dat*

„ *hoe*

„ *hoe groot men de voordeelen van den groven*
„ *Houthandel, en de nadeelen die eene vrijwilli-*
„ *ge temporaire opſchorting veroorzaken zou, ſtel-*
„ *len mogt, zulks echter in geen de minste ver-*
„ *gelijking komen kon met de onberekenbare na-*
„ *deelen, die den Koophandel in het generaal on-*
„ *dervinden zou bij het ontſtaan van eenen Oor-*
„ *log; en het dus oneindig verkieslijker was, een*
„ KLEIN *gedeelte voor eenen zekeren tijd op te of-*
„ *feren, om het oneindig* GROOTERE *te behouden,*
„ *dan gevaar te loopen om* ALLES *te verliezen.*
„ D. *Dat de zwakke toeſtand van de Marine*
„ *eene gebiedende noodzaaklijkheid daarſtelde, om*
„ *zoo lang zulks eenigſints mooglijk was, eene*
„ *Rupture ter Zee voor te komen, of ten mins-*
„ *ten te vertragen, door het aangaan van min-*
„ *nelijke onderhandelingen. Men behoorde zich*
„ (volgens des Prinſen gedachten) *dien tijd ten*
„ *nutte te maken, om dadelijk 's Lands Zeemacht*
„ *in eenen beteren ſtaat te brengen.* Eindelijk E.
„ *Oordeelde Z. H. dat het opſchorten van den*
„ *uitvoer der grove Houtwaren als een noodzake-*
„ *lijke maatregel behoorde beſchouwd te worden;*
„ *dewijl men hier te Lande, in gevalle men met*
„ *ernst en nadruk op het ſpoedig aanbouwen van*
„ *Oorlogſchepen bedacht werdt, die Houtwaren*
„ *zelve noodig hadde, en 'er al ligtelijk in dat*

„ ge-

„ *geval, door den aanhoudenden ſterken uitvoer,*
„ *gebrek aan genoegzamen voorraad zou kunnen*
„ *ontſtaan. Niemand der Buitenlanderen, die*
„ *van hier die Houtwaren trokken, kon zich daar*
„ *over met reden t'onvreden toonen. De Republiek*
„ *was zich zelven het naaste, en het behoorde den*
„ *Kooplieden onverſchillig te zijn, aan wien zij*
„ *hunne waaren leverden, wanneer zij maar*
„ *prompt en billijk betaald werden.*" (*)

Voor-

(*) Zulken onzer Lezeren die de uitgegevene *Memorien van den Heere* RENDORP bezitten, zullen bij eene vergelijking van deze bovenſtaande *echte opgave van de redenen die Z. H. vóór het handelen met den Engelſchen Gezant had*, met die *welke* RENDORP *als de zijnen opgeeft*, al vrij wat overeenkomst in ſommige opzichten ontdekken; doch niet te min zal hun het verſchil in beiden niet ontſlippen. — Bij gelegenheid van het ſchrijven dezer bladen, met eenen onzer beste Vrienden over dit onderwerp in geſprek rakende, *was deze zeer in den twijffel, of de* BURGEMEESTER *in* 1778 *zóó en op die wijze zou gedacht hebben, als hij in* 1792 (*en wel na zijn dood*) *te lezen gaf.* Hij was niet vreemd van te denken, *dat* RENDORP, *daar hij na* 1787 *getoond had, dat 'er ook eene omwenteling in zijne voormalige denkwijze gekomen was, die V punten opgevende, meer* NAVOLGER, *dan* INVENTEUR *was, en in dat opzicht met geleende vederen na zijn dood pronkte.* — En in de daad 'er is veel grond om dus te denken, zelfs in de wijze waarop Hij zich ten aanzien van YORKE, na het houden van die twee converſatien gedroeg. *Hij gaf* TEMMINCK, *op des Ridders verzoek*

van

Voortreffelijke denkwijze van den doorzichtigen Stadhouder, in de daad, welken wij in dit belangrijk gedeelte van zijne werkzaamheden in die critique dagen ten duidelijkſte ontdekken! Wie, die een recht Vaderlandlievend Hollandsch hart in zijnen boezem kloppen voelt, vindt zich op het lezen van alles wat wij tot hier toe vermeld hebben, niet tot in de ziele aangedaan over het onrecht dat den goeden Vorst toen reeds werdt berokkend door Lieden, die op den duur door daadzaken

van het verhandelde wel kennis, maar daar bleef het ook bij. *Hij vertrok kort daar op naar* SPA, *en voorts naar* PARIJS: *bleef daar eenigen tijd, als hebbende te Amſterdam niets te verzuimen: interesſeerde zich weinig, hoe en op wat wijze het met zijne confidentieele kennisgeving aan* TEMMINCK *afliep, en vernam zelfs den vruchteloozen uitſlag niet anders, dan van hooren zeggen!! En hij maakt daarop een' overſprong tot op het jaar* 1781, *toen Hij voor het eerst Regeerend Burgemeester wierdt.* — In de daad, men heeft eene groote mate van *blind vertrouwen* noodig, om dat alles voor echte munt, en als een Euangelie aan te nemen. Zoo veel is althans zeker, dat zulk een boodſchap als hij aan TEMMINCK bragt, eenen naderen aandrang verdiende, ook bij anderen, die met TEMMINCK ééne lijn trokken: ten zij dan, dat de reize naar SPA en vervolgens naar PARIJS zoo presſant was, dat dezelve geen uitſtel lijden kon, maar 's Mans tegenwoordigheid in PARIJS in die oogenblikken noodzaaklijker was.

ken toonden, alle zijne goede oogmerken te dwarsboomen; en 's Lands heil te zoeken op eenen weg waar hetzelve nooit kon gevonden worden? Dan, wat baten nu tranen en klachten! Laten wij liever den op Bladz. 334 min of meer nedergelegden draad onzes Geſchiedverhaals wederom opvatten, om te bezien, op welk eene wijze het *Generaliteits Beſluit, opzichtelijk het niet onder Convoy nemen van de grove Houtwaren*, in den Lande ontvangen werdt. —

De *Staten van alle de Gewesten*, zelfs die van *Holland* (ten minſten verre weg de grootſte meerderheid,) zoo ook Z. D. H. mogten dat beſluit als eenen heilzamen middenweg, in den neteligen toeſtand waar in het Vaderland zich bevondt, aanmerken; dan, het bleek weldra, dat toen hetzelve op den 6 *November* 1778 in de *Vergadering van Holland* ter tafel kwam, de *Gedeputeerden der Stad Amſterdam*, daar mede geen genoegen namen; maar, zij hetzelve overnemende, om daar op het goedvinden van de Vroedſchap hunner Stad te verſtaan, zulks ten gevolge had, dat *de Stad Amſterdam*, in onderſcheiding van alle de overige Leden, op den achttienden daaraanvolgende, het Generaliteits Rapport ten ſterkſten afkeurde, en tegen hetzelve een zeer uitvoerig Protest inleverde, met begeerte, dat het in de Notulen werde

ge-

geinfereert. Een Protest, dat volgens gedachten van ſommigen, door den *Penſionaris* F. E. VAN BERCKEL, dien bitteren Vijand van WILLEM DE VIJFDE was opgeſteld, en alſints blijken deedt, *dat men te Amſterdam* (niettegenſtaande 's Lands weêrloozen toeſtand,) *gezind was om op het uiterſte recht te blijven ſtaan, en niets toe te geven. Gezind, om nog liever alles te ſacrifiëeren, dan te gedogen dat men het Recht van de Vrije Vaart losmaakte.* Een ſtuk, dat wij (hoe gaarne anders) hier niet kunnen overnemen, maar welks geest voor onze Lezers genoegzaam kenbaar wordt, uit het bedreigend en inconſtitutioneel ſlot dat dus luidde: „ *Dat de Achtbare Raad, de weigering van de Protectie* (der grove Houtwaren) „ *bij de te nemene Reſolutie van de pluraliteit* „ *der Leden van H. Ed. Gr. Mog., zoude houden* „ *voor eene volſtrekte overtreding van de Grondwetten van den Lande, en voor eene verbreking* „ *van de banden waar door de Leden van dezen* „ *Staat, tot defenſie van elkanders Rechten, en* „ *afwering van alle geweld, aan den anderen verbonden zijn: mitsgaders, dat het natuurlijk* „ *gevolg daar van zal moeten wezen, dat de* „ *Achtb. Raad, zich daar na zoude moeten reguleeren in de aanſtaande Deliberatien, die* „ *'er zullen moeten vallen over het dragen van*

„ *de Lasten van den Staat, die nergens anders toe*
„ *wierden opgebragt, als om de gemeene Zaak,*
„ *en de Rechten en Vrijheden van 's Lands In-*
„ *gezetenen in het generaal, met alle vermogens*
„ *te beſchermen.*"

Het is zoo, de overlevering van dat Protest, belette niet dat de Reſolutie van *bepaald Convoy* buiten *Amſterdam*, met unanime ſtemmen doorging; maar het is niet minder waar, dat het ſingulier gedrag van eenige weinige Leden van deszelfs Regering, die betoonden het werk op de leest te willen zetten, en alles naar hunnen zin door te drijven, de grootſte ſenſatie in het Vaderland veroorzaakte, en het vuur van binnenlandſchen tweedracht langs hoe ſterker opblaken deedt. Want zij, die in alles deze voorgangers van de hand vlogen, veelal ijverende voor eene zaak waar van zij de *ware en eigentlijke oorzaak* niet bevroeden konden, juichten dat gedrag op de uitbundigſte wijze toe. *Amſtels Burgervaderen betoonden*, (volgens hunne mening) *in nadruk ware Patriotten te zijn, die zich in onderſcheiding van alle anderen, voor de ware belangen van de Natie in de breſe durfden ſtellen; en hunne bedreiging om de beurs geſloten te houden, werdt als eene cordate en recht mannelijke ſtap, de grootſte Handelſtad des Vaderlands waardig, tot de*

wol-

Wolken verheven en uitgebazuind! Andere Regenten daar en tegen, die voor dat beſluit geſtemd hadden, werden op de hatelijkſte wijze over hunne Advyzen doorgeſtreken, en onder de benaming van *Anglomannen*, als door Engelsch goud omgekochte Slaven van het Britſche Cabinet, op de onbeſchaamſte wijze in Couranten en uitkomende Blaadjes, met de hatelijkſte coleuren aan de Natie afgemaald. Gelukkig in de daad, zou het onder het aanhoudend heesch geſchreeuw van zulke onbeduidende wezens, voor het Vaderland nog zijn geweest, wanneer zich dit onbetaamlijk gedrag alleenlijk tot hun bepaald had! Dan, daar de Kooplieden in *Holland*, en bijzonderlijk in *Vriesland*, zich op de ſterkſte wijze over dit beſluit beklaagden, in Requesten die weldra in elks handen geſpeeld, en door gehuurde pennen als Cordaat, Mannelijk, en Vaderland- en Vrijheidminnend tot den Hemel verheven werden; (*)

zoo

(*) Toen de meerderheid der *Staten van Vriesland* (ter zake dat van weêrloozen ſtaat waar in de MARINE zich bevondt, om de Navigatie behoorlijk te Protegeren,) tot het *bepaald Convooi* hunne toeſtemming gaf, leverden *Zeven Leden* van hen, in navolging van *Amſterdam*, een Protest daar tegen in, dat met de vinnigſte en hatelijkſte uitdrukkingen was opgevuld. — Dit geval was regt koorn op den molen van de beruchte F. A. VAN DER KEMP, en zijne Vrijheids-

zoo deedt dit de verdeeldheid onder de Natie tot den hoogſten top ſtijgen, en de Factiën en Partijſchappen dag op dag vermeerderen. Een handelwijze, in alle opzichten zeer verſchillende, met die van zoo vele brave Ingezetenen, die terug beefden, op het denkbeeld welke gevolgen deze doldrifuige ſtappen, in 's Lands veegen toeſtand ten aanziene van de Zeemacht, veroorzaken moesten,

heids-gal te ontlasten, in het zingen van eenen LIERZANG *ter eere van die* VRIJE FRIESEN, en tevens zijnen ingekankerden haat tegen den STADHOUDER aan den dag te leggen. Het ſtuk te *Leyden* gedrukt zijnde, werdt 'er den Drukker in Rechten over aangeſproken, en, om dat de *Maker* zich toen nog niet durfde blootgeven, zoo werd deze in eene Geldboete verwezen. Dan het duurde geen jaar, of VAN DER KEMP kwam 'er openlijk voor uit, het welk gelegenheid gaf tot eene PROCEDURE tegen hem die meer kwaad dan goed veroorzaakte. De VERVOLGER *op* WAGENAAR zegt: dat HIJ HET GEDING WON. Eene vertelling, die vrij wat verſchilt, met het geene den *Hoogleeraar* KLUIT in 1793 berichtte, zeggende: „ *Wie verfoeit nu niet dien Lierzang?* „ *Wie ſtaat nu niet verwonderd, dat een Dichter voor* „ *den Gerichtsſtoel, met vollen monde verklaarde* JA! IK „ BEN DE MAKER, *om dat hij het zoo ver had weten te* „ *brengen, dat de Proçedures tegen hem gehouden,* VAN „ HOOGER HAND GEEN' VOORTGANG GEHAD HEBBEN. — Men kan uit dit eene voorbeeld opmaken, welke geduchte voortgangen de toomelooze *Liçentie van de Drukpers* maakte, om CONSTITUTIE en STADHOUDER den voet te ligten.

ten, wanneer men zich door dat alles eenen Oorlog op den halze haalde. En wat 's LANDS ERFSTADHOUDER betreft, „ Hoe wel te vreden „ Hij (volgens een aan ons medegedeelde *Anec-* „ *dote*) zich ook betoonde, dat de Algemeene „ Staten dezen middenweg hadden ingeſlagen, „ om Engeland en Vrankrijk beiden zoo veel „ mogelijk, en behoudens hunne Souverainiteit „ geſchieden kon, genoegen te geven; zoo be- „ ſchouwde Hij echter het gedrag van *Amſter-* „ *dam*, van de ſchromelijkſte gevolgen te kun- „ nen zijn. *Het is mij* (dus drukte zich de Vorst „ uit) *een raadſel, dat de Heeren van Amſter-* „ *dam, die meer dan anderen in de Republiek,* „ *van onzen weêrloozen toeſtand kennis dragen,* „ *tot zoo iets hebben kunnen overhellen.*" Laan, het raadſelachtige werdt daar na op de duidelijkſte wijze ontwikkeld, daar het toevallig en bijna mirakuleus aan den dag kwam, dat de *zeer weinige Hoofdbeleiderен der Regeering te Amſterdam* op dien tijd niet meer in hun geheel waren, om toe te treden tot een beſluit, *dat volgens de ware gronden van eene volſtrekte Onzijdigheid gewijzigd was:* daar het bleek, dat zij onderwonden hadden, om TOEN REEDS *twee maanden geleden*, zich zoo verre met de *Engelſche Noord-Amerikaanſche Colonisten* in te laten, dat zij hoege-

naamd in geene *Conçiliatoire Maatregelen* genoegen nemen konden. (*) Behoeven wij hier, aan een opmerkend en der Vaderlandſche Geſchiedenis eenigermate kundig Lezer te zeggen, wat wij dus ſprekende bedoelen? Wat anders, dan die voorbeeldeloos Inconſtitutionele en roekeloos gewaagde onderhandeling, welke *met voorkennis en op authoriſatie van Heeren Burgemeesteren der Stad Amſterdam, door de aan ons reeds bekend gewordene Amſterdamſche Koopman*, JEAN DE NEUF-

(*) Niets laat zich (onzes inziens) duidelijker verklaren, dan even dat, wat wij hier boven in den Text beweren. Hadden *Burgemeesteren van Amſterdam*, door hun gezach, de geheime konkelaarijen met de Colonisten, in dezelfde evenredigheid te keer gegaan, als zij dezelven hadden geapprobeert en aangebonden, zij zouden tot het beſluit van alle de Gewesten hebben kunnen toetreden. Dan nu, zouden zij zich beſpottelijk en verachtelijk gemaakt hebben bij hunne *nieuwe Vrienden*, wanneer zij geconcurreert hadden tot een beſluit, dat voor hen den toevoer van Houtwaren ſtremde of belette. — *Veel liever dan de geheele Republiek 'er aan gewaagd, dan het eens aangenomen ſyſthema te laten varen!!!* Zie daar de Staatkunde van een VAN BERCKEL, en anderen in die dagen gevolgd en volgehouden, waarom men hen als echte Patronen van Vaderlandlievende Regenten en Ministers bijna vergoodde, en WILLEM DEN VIJFDEN als een belager en vertrapper van 's Lands Vrijheid, op de onbeſchaamdſte wijze, aan eene hem bevorens hartelijk beminnende Natie ten toon ſtelde!

NEUVILLE, *werkelijk ondernomen en tot ſtand gebragt was, met de Hoofden van de in opſtand zijnde Engelſche Volkplantingen*, niets minder bevattende, *dan het arrangeeren en onderteekenen van een Commerçietractaat met de zoo evengenoemde Onderdaanen van Groot-Brittanniën?* Een daad, die aan wat zijde men dezelve beſchouwd, en door welke uitvluchten en bedriegelijke kunstgrepen men dezelve heeft trachten te bewimpelen, zoo onbeſtaanbaar met de UNIE, als vijandig tegen eenen overmagtigen GEALLIEERDEN VAN DEN STAAT was, dewijl dezelve de *eerſte* ondermijnde en verwoestte; en de *tweede* derwijze tegen de geheele Republiek in het harnas joeg, dat het de uitbarsting van eenen verderffelijken Oorlog ten gevolge hebben moest. Oorlog, die voor den Staat op eene nooit gehoorde wijze berokkend werdt! Die met eene onberekenbare ſchade, bij *gebrek van Macht*, gevoerd moest worden; en, die door het verlies van Onafhangelijkheid om 's Lands belangen te doen gelden, op de ſchandelijkſte wijze eindigde. Het is deze aanmerking die ons wenkt, om alvorens dien onbetamelijken Handel met de Colonisten, en de gevolgen die denzelven voor Z. D. H. veroorzaakten te vermelden, eenig verſlag te geven, *Eensdeels:* van de weinige vrucht die WILLEM DEN

VIJFDEN en zoodanige Leden des Beſtuurs, die met Hem eenſtemmig dachten, ſtaande het ontwikkelen van de heimlijk beraamde plannen, ter verwoesting van het heil des Vaderlands, ondervonden, ſchoon zij jaar op jaar bij de Bondgenooten aandrongen, om toch op de defenſie van de Republiek met ernst en nadruk bedacht te zijn: en *Anderdeels* kortelijk op te geven, in welke benarrende omſtandigheden den Staat gebragt werdt, door de tegen elkander botzende eisſchen, die door de Hoven van *Londen* en *Parijs* gedaan werden, om in de Republiek den boventoon te hebben, en den meesten invloed op de te nemene beſluiten uit te oeffenen. Bemoeijingen, welken alleen als gevolgen van 's Lands verwaarloosde Zeemacht zijn aan te merken.

Het is uit de Geſchiedenis bekend, dat de weleer geëerbiedigde Vlag van den Staat, in dat critieq tijdperk niet alleen, van de ſterk gewapende *Britten* allerhande inſultes ondergaan moest, maar dat zelfs de *Maroccaanſche Rovers* de ſtoutheid hadden, om de Nederlandſche Scheepvaart op eene onrechtvaardige wijze te belemmeren: en wanneer men de Petitien van Oorlog van dien tijd inziet, dan lijdt het geen bedenking, om als zeker te ſtellen, dat aan die roverijen de voornaame oorzaak moet worden toegekent, dat 'er

eeni-

eenige meerdere werkzaamheid tot herſtel van de *Marine* beſpeurt werdt. Met dat alles, was dat roofzuchtig Volk door de dapperheid der Heeren DEDEL en BENTINCK derwijze ſpoedig tot rede gebragt, dat het om den Vrede ſmeken moest, die geredelijk op voordeelige voorwaarden getroffen zijnde, door den dapperen RIDDER VAN KINSBERGEN, (te dien tijde den rang van Kapitein ter Zee hebbende,) in naam van H. H. Mog. bevestigd werdt. Dit het geval zijnde, wat was nu natuurlijker te verwachten, dan dat men bij het aangroeijend gevaar met het begonnen werk zou hebben voortgegaan? Dan in plaatſe van dat, liet men, na het beteugelen der *Maroccanen* in dat opzicht al wederom de handen ſlap hangen, *nicttegenſtaande de Ridderſchap van Holland*, OP EXPRESSE BEGEERTE EN VERZOEK VAN Z. H. eene propoſitie deedt, houdende de meest gemotiveerde Inſtantien, dat hoe eer zoo beter, en met allen ernst, mogten bij der hand genomen worden en in het werk geſteld, de noodige middelen om de Republiek zoo te Lande als ter Zee, in een behoorlijk postuur van defenſie te ſtellen, „ en dat de „ zaken door Holland ter Generaliteit daar heen „ werden gedirigeerd, dat de gezamentlijke Col- „ legien ter Admiraliteit ten ſpoedigſten wierden „ beſchreven, om te overleggen, hoedanige meer-

„ dere Equipagie van een bekwaam aantal Oor-
„ logſchepen, behalven de reeds bij Holland ge-
„ geconſenteerde Equipagie, tot genoegzame Pro-
„ tectie der Navigatie en Commerçie zoude kun-
„ nen en behoren gedaan te worden." Want in het jaar 1782, verklaarde Z. H. ter justificatie van zijne directie, ten beste van den Lande, „ dat
„ die Propoſitie het lot van alle de vorigen had,
„ om in beide zijne qualiteiten, zoo van Kapitein
„ Generaal, als van Admiraal Generaal voor de
„ zekerheid van het Land te zorgen, en in die
„ van Erfſtadhouder van alle de Provinçien, tot
„ ieder van welke Hij eene egale betrekking had,
„ de desſentieerende ſentimenten zoo veel moge-
„ lijk te conçilieeren, en ieder der Staatsleden te
„ bewegen, om met afſtand van een al te gepous-
„ ſeerde conſideratie van eigenbelang, voor de con-
„ ſervatie en veiligheid, zoo wel als voor den luister
„ en voorſpoed van het geheele Ligchaam de noo-
„ dige zorge te dragen. — Want ſchoon de mees-
„ te Provinçien, en zelfs in Holland, zich alle
„ Leden, of uit overtuiging, of uit inſchikkelijk-
„ heid favorabel voor de Propoſitie verklaarden,
„ AMSTERDAM ALLEEN bleef perſisteeren bij des-
„ zelfs gevoelen, dat de vermeerdering voor de
„ Landmacht niet noodzaaklijk was."

„ Alle de Provinçien (laat Z. H. hier op vol-

„ gen

„ gen) conſenteerden echter ſucçesſivelijk in de
„ Petitie van *f* 528,990-:-: voor de helfte der
„ kosten van eene Extraordinaire Equipagie voor
„ 1778, waar van H. H. Mog. (overwegende
„ hoe zeer de Provinçien ſints eenigen tijd tot de
„ Zee-equipages gecontribueert hadden) goedge-
„ vonden hadden, dat de wederhelfte uit het
„ Comptoir van het verhoogde Last- en Veilgeld
„ zou genomen worden: gelijk de Provinçie
„ van Zeeland dan ook eindelijk conſenteerde, in
„ de Petitie van 1771 tot aanbouw van 24 Oor-
„ logſchepen, welke dus op den 21 Mei 1778
„ tot concluſie werdt gebragt; en in die van
„ *f* 1,800,000-:-: ter reparatie van oude Oor-
„ logſchepen, en het voorzien der Magazijnen.'

Wanneer men dit leest, dan kan men daar uit wel bemerken, dat des Prinſen voorſtel niet geheel en al vruchteloos was; maar wie ziet te gelijk niet, dat het in vergelijking van 's Lands toeſtand, op zijn best halve maatregulen verdienden genaamd te worden, en dat men bijzonder in *Holland* ongezind bleef, om volgens het gevoelen van den STADHOUDER, toereikende en efficaçieuſe meſures te nemen? Trouwens, dit bleek in het vervolg, toen Z. H. op begeerte van H. H. Mog. daartoe nadere inſtantien deedt, en een nieuw Plan overgaf: want de uitkomst leerde,

zegt

zegt Z. H., „ dat het buiten effect bleef, en 'er „ zelfs te dien tijde reeds, Leden van Regeering „ waren, die begeerte toonden, om zoo onge- „ præpareert als de Republiek was, partij tegen „ Engeland te kiezen. — Zonder dat die Heeren „ bedachten, hoe machtig het Britſche Rijk ge- „ wapend; hoe zwak ons vermogen was; en „ welk eenen tijd 'er vereischt werdt, om eene „ geheel vervallene Marine wederom op te rich- „ ten." — Ongelukkige uitflag derhalven welke die poging hadt! Staat een opmerkzaam Lezer van dit bijgebragte, en het geene wij bevorens reeds bijgebragt hebben, niet in twijffel, waar over hij zich meest verwonderen moet, of, over den onzinnigen tegenſtand die de goede Vorst ondervondt? Of over het taai geduld dat Hij bleef oeffenen, om nacht en dag zijne ziel af te ſloven, om nieuwe middelen uit te denken? Wie bedroefd zich niet, Hem in het vervolg te hooren zeggen: „ Even vruchteloos liep af een nieuw Con- „ ciliatoir, dat op den 20 November bij Holland „ voorgedragen werdt, ten einde aldaar eene Re- „ ſolutie genomen mogt morden, houdende deze „ navolgende 3 Punten. 1°. Dat de Republiek „ onvermindert de Alliantien, ten aanzien van de „ tegenwoordige Troubles, en bijzonder tusſchen „ *Engeland* en *Vrankrijk*, zoude houden en ob-

„ ſer-

„ ſerveeren eene exacte Neutraliteit, zonder zich
„ die Troubles in het minſte aan te trekken, of
„ daar in op eenigerhande maniere deel te ne-
„ men. — 2°. Dat bij het eindigen dier Trou-
„ bles, en het tot ſtand brengen eener generale
„ Vrede, de Diliberatien over het Rapport van
„ 1775, (rakende den voet en wijze, op welke
„ *Zee-* en *Landmacht* in vollen Vredestijd zou
„ behoren gereguleert te worden,) door het vast-
„ ſtellen van eenen vasten jaarlijkſchen Post, we-
„ der op nieuw gereëntameert behoorden te wor-
„ den, met bepaling, dat bij aldien als dan, na
„ verloop van zes maanden, geene afkomst van
„ die zaak mogt worden gemaakt, de meerdere
„ nu te werven manſchap *eo ipſo* zouden worden
„ gehouden voor gereduçeert, en zonder eenige
„ verdere deliberatie van den Staat van Oorlog zou-
„ den geroyeerd worden. 3°. Dat gedurende de
„ Troubles tusſchen *Vrankrijk* en *Engeland*,
„ jaarlijksch ten minsten 20 zoo Oorlogſchepen
„ als Fregatten, of ZOO VEEL MEERDER als de
„ omſtandigheden zouden vereisſchen, tot behoor-
„ lijke Protectie van de Navigatie en Commerçie,
„ in Zee zouden moeten worden gehouden. De
„ kosten te vinden, *voor de helft* bij Negotiatie
„ op het Fonds van het verhoogde Last- en Veil-
„ geld, en *de wederhelft* uit de Fournisſementen

„ van

„ van de gezamentlijke Gewesten." — Heilzaam en gepast voorſtel in de daad! Was 'er ooit een tijdſtip, waar in met postpoſitie van alle inzichten en bedenkingen, het gaaf omhelzen, vastſtellen, en dadelijk ter uitvoer brengen van zulk een heilzaam Plan voor het Vaderland, uit hoofde van zijne volſtrekte weêrloosheid *noodzaaklijk* was, het was het toenmalige, waar in den Staat zich in de benarrendſte omſtandigheden gebragt zag, door de volſtrekt tegen elkander inloopende aanzoeken en bedoelingen van de zoo evengenoemde twee Oorlogvoerende Rijken, en die nog neteliger en bezwarender werden gemaakt, door het aanvuren en dag op dag toenemen der binnenlandſche verdeeldheden, die 'er de gevolgen van waren. Het is deze aanmerking die ons geleid, tot een korte beſchouwing derzelver, dewijl deze door WILLEMS vijanden dienstbaar gekeurd en bij der hand genomen werden, om hunne desſeinen ten uitvoer te brengen, en daarom voor onze minkundige Lezeren, hier verdienen opgegeven te worden, waar mede wij deze *Vijfde Afdeeling beſluiten zullen.*

„ *Beiden de Koningen, of liever hun beider Afgezanten* YORKE *en* DE LA VAUGUION, (zegt de „ Heer KLUIT) *moest men aanmerken, als twee* „ *medevrijërs, die alle hunne krachten en ver-*

„ *ſtand*

„ *ſtand inſpanden, of liever* HUNNE INTRIGUES
„ *gebruikten, om de Republiek aan hunne zijde*
„ *te krijgen of te bewaren, of ten minſten tot*
„ *volledige Onzijdigheid te houden: maar die dit*
„ *deden langs* WEGEN *en* MIDDELEN, *met* OOG-
„ MERKEN *en* UITKOMSTEN, *die zeer veel van*
„ *elkander verſchilden. — Die hier het fijnſte wist*
„ *te brigeren, had nu de beſte koop.*" De *Jaar-*
boekſchrijvers van dit onderwerp gewagende, leg-
gen dit nader uit, zeggende: „ *de wijze waar op*
„ *zij dat deden, had iets zonderlings. De eene*
„ *zegt: dat het tegen onze Onafhangelijkheid*
„ *ſtrijdt, dat Engeland de Republiek zou voor-*
„ *ſchrijven op hoedanige wijze met Vrankrijk te*
„ *handelen. — De andere zegt op denzelfden*
„ *toon, dat het tegen de Onafhangelijkheid ſtrijdt,*
„ *dat Vrankrijk aan de Republiek zou voorſchrij-*
„ *ven, hoe met Engeland te handelen. Beiden*
„ *hebben hier in gelijk, maar beiden willen de*
„ *Onafhangelijkheid der Republiek naar eigenbe-*
„ *lang afmeten. — Vrankrijk verklaart te wil-*
„ *len, dat de Republiek Vrij, Souverain, Onaf-*
„ *hangelijk zij, en die Vrijheid en Onafhange-*
„ *lijkheid handhave: — Maar voegt 'er onmidde-*
„ *lijk bij, dat zij het niet handhaven derzelver,*
„ *als eene inbreuk op de Onzijdigheid zoude aan-*
„ *zien, en derhalven wil, dat men de Ingezetenen*

„ *der*

„ *der Republiek, die Scheepsbouwſtoffen naar hare*
„ *Havens voeren, geleide, en tegen alle geweld*
„ *beſcherme. Engeland, verklaart op gelijke*
„ *wijze, onder de ſterkſte betuigingen van vriend-*
„ *ſchap en aankleven aan de belangen van den*
„ *Staat, te willen, dat de Republiek Souverain,*
„ *Vrij, en Onafhangelijk zij, en die Vrijheid*
„ *en Onafhangelijkheid handhave, door geene ooren*
„ *te leenen aan de aanzoeken van Vrankrijk. En*
„ *tot bewijs, hoezeer zij die Onafhangelijkheid*
„ *eerbiedige, verbiedt zij dezelve van geene*
„ *Scheepsbouwſtoffen naar Vrankrijk te laten*
„ *voeren, want, dat zij dat niet zou kunnen gedo-*
„ *gen, al was het dat men zou kunnen goedvin-*
„ *den die met Oorlogſchepen te doen geleiden.*"

Twee voorſtellingen van den waren ſtaat des gevals, die zoo juist en overeenkomstig de waarheid zijn, dat wij het onnodig achten 'er iets bij te voegen, of eenige moeite aan te wenden, om te betoogen, dat deze pogingen recht geſchikt waren, om de Natie in twee partijen te verdeelen. — Van meer belang is het hier te onderzoeken, wie van de beide partijen met de meeste gronden voor zijn gevoelen pleitte? Of zij die op de onſtuimigſte wijze ijverden, om aan den eisch des Franſchen Cabinets te voldoen, dezelve als beſtaanbaar met 's Lands Onafhangelijkheid, op alle

mo-

moogelijke wijzen aanprijzende? Of zij, die in het begrip ſtonden, dat door het inſlaan van een middenweg, door het opſchorten van het Convooy aan de grove Houtwaren, 's Lands Onafhangelijkheid gekrenkt werdt, en uit dien hoofde het beste van die twee kwaden was, tusſchen welken men hier kiezen moest om van eenen Oorlog met *Engeland* bevrijd te blijven. Een verſchil, dat alleen uit de inwendige verdeeldheid der gemoederen, onder Regenten en Ingezetenen ontſproten zijnde, in kalmer tijd, even zoo goed dan in 1762, overéénkomstig 's Lands ware belangen zou hebben kunnen ter neder gelegd worden; doch dat nu, *deels* door toevallige omſtandigheden; *deels* door de woelingen van de geheime en openbare vijanden van 's LANDS ERFSTADHOUDER; en *eindelijk* door de violente maatregelen der *Engelſchen* zelve, naar de inzichten van eenige weinigen, die in alles den boventoon zongen, ten voordeele van *Vrankrijk* beſlist werdt, en welks rampzalige gevolgen uit dien hoofde, niet zoo zeer aan de bemoeijingen van de Ambasſadeurs der beide in Oorlog zijnde Natien, maar veel meer, aan het onverantwoordelijk gedrag van ontaarte en naar verandering hakende Nederlanders behoren toegeſchreven te worden, als welken door het bewerken van eenen Oorlog, met een ter Zee overmach-

tig Volk, geen andere bedoeling hadden, dan hun eigen bijzonder oogmerk, tot bederf van STADHOUDER en CONSTITUTIE te volvoeren. (*) Het was

(*) Welligt zal dit gezegde door minkundigen zoo duidelijk niet gevat worden, als wij gaarne hadden. Wij willen het darrom eenigermate trachten op te helderen. Het komt hier op neder. De tegenſtrijdige vorderingen der beide Gezanten waren onbeſtaanbaar met de zorg, die zij voorwendden voor onze Vrijheid en Onafhangelijkheid te hebben. Het eigenbelang was alleen het roerſel van beider daden, dewijl Hij die de Republiek aan Zijne zijde had, een groot overwicht verkreeg. Het was alleen de zaak van *'s Lands Hooge Machten* en van den *Stadhouder*, om over den aart en de ſtrekking van die verzoeken te oordeelen, en overeenkomſtig 's Lands toeſtand en belangen een beſluit te nemen. Dit deden de Staten in 1762, en de Natie daar in berustende, bevondt 'er zich wel bij, daar het Land bij den Vrede bewaard bleef, en de rijkdommen van andere Volken, door den bloeijenden Handel naar de Republiek ſtroomden. Wat belette in 1778 de *Staten* en *Z. H.*, om *toen even dat zelfde heil*, door *even dezelfde maatregul*, en in *even hetzelfde geval* als in 1762, voor de Ingezetenen te bewerken? Het antwoord is niet moeijelijk te zoeken. *In* 1778 *was een Partij aanwezig, die ter bereiking van hun beraamd Plan, de in* 1762 *op de proef goed bevonden maatregel der Staten tegenwerkten, door een van de vleijende Ministers in alles van de hand te vliegen, om dat zijn aanzoek hun daar toe dienſtig ſcheen.* Dit het geval zijnde, wiens gedrag was hier het onverſchoonlijkst? Niet dat van YORKE of van DE LA VAUGUION, maar van die Ingeze-

te-

was dus geen *Anglomanie bij verre weg de groote meerderheid der Staatsleden van alle de Gewesten*; het was geene *ſtrafbare Engelschgezindheid ten nadeele van het Vaderland in* WILLEM DEN VIJFDEN, dat men ter Generaliteit met unanime ſtemmen beſloot, om de in 1762 genomene proef te hervatten: het was geen verkeerd en ongerijmd denkbeeld, dat de Republiek VERPLICHT WAS om van een gedeelte der voordeelen van het Tractaat van 1674 voor eenen korten tijd te renunçieeren; maar het was den drang der omſtandigheden, waar in zich het Vaderland door opzettelijke verwaarloozing van de defenſie bevondt, dat men dien middenweg oordeelde te moeten inſlaan, en het was de onrechtvaardigheid zelve, dat zij die zich *Patriotten* noemden, aan dat beſluit dien hatelijken zwaai gaven, en WILLEM DEN VIJFDEN tot het voorwerp van den algemeenen haat ſtelden. Te recht derhalven, mogt *den goeden Stadhouder*, zijne toetreding tot dat *welberaden beſluit* voor de Natie verdedigende, zeggen: „ zoo wij met de grootſte meerderheid ge„ concurreert hebben tot het nemen der Reſolutie, „ waar bij, ter Contemplatie van het Hof van „ LON-

tenen, die de aanzoeken van den laatſten ondersteunden, en den Oorlog daar door voor het Vaderland berokkenden.

„ LONDEN, het Convooy voor de Houtſchepen
„ voor een tijd geſuspendeert wierdt, geſchiedde
„ zulks niet, omdat wij van oordeel waren, dat
„ men ten gevalle van Engeland moest renunçiee-
„ ren van een recht, den Ingezetenen van den
„ Staat uit krachte van de Tractaten competee-
„ rende; maar om dat wij den ſtaat van weer-
„ loosheid kennende, waar in zich de Republiek
„ zoo ter Zee als te Lande bevondt, (en uit
„ welke wij te vergeefsch getracht hadden haar
„ te redden,) overtuigd waren, dat het raadza-
„ mer was, de exercitie van een GEDEELTE van
„ dat recht voor een tijd te ſurcheeren, ten ein-
„ de AL HET OVERIGE te behouden; dan zich
„ door het ſoutineeren van dat gedeelte, (het welk
„ boven dien voor de GENERALE Commerçieele
„ belangen van niet veel conſideratie was,) te
„ exponeeren aan de importante verliezen die de
„ Republiek ſedert geleden heeft: en dat men
„ derhalven het verleenen van Protectie aan dien
„ betwisten tak van Commerçie behoorde uit te
„ ſtellen, TOT DAT DE REPUBLIEK ZICH BEHOOR-
„ LIJK GEWAPEND, en in ſtaat geſteld zoude heb-
„ ben, om zich ter Zee en te Land te defen-
„ deeren. — Ter ZEE, om dat Engeland ſedert
„ jaren een vaste Marine in dienst hebbende, en
„ toen meer dan ooit gewapend zijnde, onze

„ GE-

„ GEHELE COMMERÇIE en onze BESTE BEZITTIN-
„ GEN in Oost- en West-Indien kon ruïneren of
„ overmeesteren, indien wij buiten ſtaat waren
„ dezelven door genoegzame beſcherming te be-
„ veiligen: (*) en TE LAND, om dat wij voor-
„ zagen, dat wanneer het tot een rupture met
„ Engeland zoude mogen komen, het aan dat
„ Rijk mogelijk niet aan middelen ontbreken zou-
„ de, om ons ook aan de Landzijde te attacquee-
„ ren of wel andere Vijanden te berokkenen:
„ heb-

(*) De Zeemacht van *Engeland* beſtond *bij het uitbarſten van den Oorlog*, in 149 *Oorlogſchepen van onderſcheide Charters* van 100 tot 44 ſtukken; een veel grooter getal *Fregatten* en *Kotters*; en eene verbazende menigte *Kapers* en *Commiſſievaarders*. — Onze *Marine* beſtond daar en tegen op dat tijdſtip, in 27 *Oorlogſchepen* meest van 50 ſtukken, 35 *Fregatten* en 2 *Snaauwen*. Dan, men denke niet, dat deze macht werkelijk dienst kon doen: want onder dat getal van 87 Bodems, behoorden 6 onbruikbare Wacht- of Hospitaalſchepen: verſcheidene die begonnen waren op ſtapel gezet, of nog gehuurt, of ingekocht moesten worden, en tot welkers bemanning nog een aanzienlijk aantal koppen ontbrak. — Welk gevaar de *Commerçie* en de *Oost- en West-Indiſche Bezittingen* bedreigden, is genoeg gebleken uit de *klachten der Kooplieden*, en de wegneming van *Negapatnam*, *Trinconomale*, *St. Euſtatius*, *Seba*, en *St. Martin*. — Wie, die dit leest, moet het gezegde van Z. H. in den Text niet aanmerken, als een wichtige drangrede om voor de opſchorting van het Convooy te ſtemmen?

„ hebbende wij in 's Lands Historien, en uit het
„ geene in 1672 gebeurt is, toen de Bisschop
„ van Munster alleen, aan de Republiek in wei-
„ nig tijds twee Provinçien ontweldigde, geleerd,
„ dat 'er MEER DAN EENE Mogendheid is, die
„ haar van de Landzijde attacqueeren kan. (*)
„ Buiten dat voorzagen wij, dat bij eene rupture
„ met Engeland, al bleef dezelve zich bepalen
„ tot een Oorlog ter Zee, de geringe Landmacht
„ van den Staat niet toereikende wezen zoude,
„ om 's Lands Kusten te beveiligen, zonder an-
„ dere Frontieren te ontbloten. Bij al het welke
„ nog kwam eene reflectie, die door onze Expe-
„ rientie mede niet dan al te zeer geverifiëert
„ werdt, namelijk: dat men uitstellende om zich
„ in

(*) De Prins dwaalde in 1778 wel *in de Mogendheid* die de Republiek te Lande kon kwellen; maar niet *in de zaak zelve*, — *Engeland* hitste daartoe niemand op, maar wel *sommige Staatsministers van* LODEWIJK DEN XVI. die Keizer JOSEPHUS als een instrument gebruikten, om den Staat de *Barriere Steden*, en des doenlijk, de *uitsluitende Vaart op de Schelde* afhandig te maken. — De Oorlog met de *Keizer* moest ook dienen tot bereiking van het groote Plan hier te Lande, namelijk *alle Burgers in Soldaten te herscheppen* om het werk door te zetten. — Dit was ook het ware doel waarom men van geen versterking te Lande hooren wilde.

„ in ſtaat van Defenſie te ſtellen tot dat men
„ aangevallen wordt, zich exponeert aan het ge-
„ vaar van zulks niet te kunnen doen, wanneer
„ de nood reeds daar is."

Gewichtige drangredenen in de daad, die het opſchorten van het Convooy aan *grove Houtwaren* noodzakelijk en plichtmatig maakten! Zoo lang nu als deze gronden niet ontkent of weggeredeneert kunnen worden, kan men de onheilen, *door het intrekken van dat beſluit en andere machinatien* veroorzaakt, aan Z. H. niet toekennen; ook niet aan de overdrevene ſtappen die de twistende Ingezetenen, volgens hunne verſchillende begrippen, aan de beide wedijverende Cabinetten of derzelver Gezanten in den *Haage* beurtelings toekenden; maar alleen *aan de bedrijven van die* WEINIGE MATADÔRS, *die de aanzoeken van* YORKE *in dezelfde evenredigheid tegenwerkten, als zij die van* DE LA VAUGUION *op alle wijzen begunſtigden*, niet, om dat zij zich van de nuttigheid van deze hunne bedrijven overtuigd hielden, maar alleen, om dat zij berekenden, door dat alles den *Stadhouder* den voet te zullen ligten, en de *Staats- en Erfſtadhouderlijke Conſtitutie*, in een *Ariſto-Democratiſch Beſtuur* te transformeeren, waar toe verſcheidene *toevallige omſtandigheden*, en de *dag op dag algemeener wordende*

„ RANDING DER SCHEPEN door dezelven; en
„ hunne ONVOORZICHTIGHEID in het doen van
„ eisschen, tegen de KLARE LETTER VAN HET
„ COMMERÇIE TRACTAAT, den weg baande tot
„ de CRISIS bij de Regenten ten voordeele van
„ de Franschgezinde Partij, die allengs toenam.
„ Schoon bedaarde en vooruitziende Regenten,
„ (en ook Z. D. H. voegen wij 'er bij) klaar
„ zagen waar het heenen liep, en waar alles op
„ neêr komen moest, namelijk op eenen ramp-
„ zaligen Oorlog met Engeland. — Niet (zegt
„ die kundige Man) dat ik hier mede zeggen
„ wil, dat zij ALLEN die met DE LA VAUGUION
„ te rade gingen, den OORLOG MET ENGELAND
„ gezocht en bedoeld hebben: dit geloof ik van
„ de meesten niet. Maar het luisteren, (het on-
„ bepaald gehoor geven van de weinige Hoofden
„ des beraamden ontwerps) naar zijnen raad; de
„ inboezemingen van zijne zijde; de afrading van
„ zachte maatregulen; de aanrading van sterke
„ middelen; en het bandeloos veroorloven van
„ gehuurde pennen en geschriften, moesten nood-
„ wendig daar heenen leiden, dat de Republiek,
„ willens of onwillens, in onmin met dat Rijk ge-
„ stort raakte, die door geenen Stadhouder, door
„ geene dieperdenkende Regenten, die men hate-

„ lijk

„ lijk ANGLOMANEN noemde, tegengehouden
„ kon worden. (*)

De

(*) Zie zijn uitmuntend IETS OVER DEN ENGELSCHEN OORLOG, Bladz. 71 en 72. — Alwaar Hij, uit zeker te dien tijde uitgegeven Werkje over de ontſtane Troubles, aanhaalt, welke ſchandelijke middelen 'er door eenigen hier te Lande bij der hand genomen werden, om de in den Text aangeſtipte onderhandelingen met DE LA VAUGUION bij de Natie klem en nadruk bij te zetten. Als 1. *het hier te Lande, en wel in Amſterdam, Leyden, en den Hage emploieeren van bezoldigde Zendelingen, tot het opſtellen van Memorien en andere Schriften.* 2. *Het breedvoerig vermelden van Engelands onrechtvaardig gedrag, en zijn onvermogen om den Oorlog tegen de Republiek te beginnen.* 3. *De kreet over het kwaad beſtuur van Z. H.* (quaſi) *door den onbetamelijken invloed van den* HERTOG VAN BRUNSWIJK. 4 *Het ſchreeuwen over de* INCONSTITUTIONELLE MACHT DES ERFSTADHOUDERS. 5. *De bemoeijingen om de Leden van het Franſche Miniſterie, als belangelooze Vrienden van de Republiek te doen voorkomen, en den toeſtand van dat Rijk in tegenoverſtelling van Engeland af te ſchilderen, als in eenen bloeijenden ſtaat: voorzien van een hooggeklommen Crediet, van een uitgebreidde Commerçie en Zeevaart. — Van eene geduchte Zeemacht en Oorlogsvlooten. — Van talrijke Legermachten. — Zijn Zeewezen in goede order en Krijgstucht. — Zijne Reſſourçes onuitputtelijk.* &c. &c. — Niettegenſtaande weinig tijds daar na, toen LODEWIJK DE XVI. geen raad wist om zijn ongelukkig Rijk te redden, de volſtrekte valschheid van de meesten dezer uitſtrooiſels bleek, geloofde men dezelve als Euangelien, alleen om dat

dit

De heilzame Reſolutie tot het verleenen van een Temporair bepaald Convooy, door welken men, volgens het gevoelen van WILLEM DEN VIJFDEN, het ongenoegen der beide Cabinetten, over het *al* of *niet* uitvoeren van Scheepsbehoeften kon ontduiken, en eene gelukkige Neutraliteit voor het Vaderland verzekeren, was dan nu de oorzaak, dat het vuur van binnenlandſchen twist langs hoe ſterker begon te ſmeulen, en eerlange met zulk een geweld naar buiten ſloeg, dat het alle verbeelding te boven ging. *Engeland* woedende van ſpijt, dat den invloed des Franſchen Cabinets, bij het gemis van Commerçie en Alliantie Tractaten met den Staat, hier te Lande dag op dag in dezelfde evenredigheid vermeerderde, als den zijnen verminderde, bleef op den duur den Koophandel en de Zeevaardij vijandelijk behandelen, het welk de haat tegen de *Britten* zoo zeer vermeerderen deedt, dat de Reſolutie welhaast buiten effect geſteld, en tot het verleenen van een ongelimiteerd Convooy beſloten werdt. Dit beſluit, gevoegd bij de ontdekking van de in het geheim gehoudene ſtrafbare onderhandeling van eenige Amſterdamſche Kooplieden, niet zonder

dit noodzaaklijk was, ter volvoering van het beraamde ontwerp.

der medeweten van Burgemeeſteren dier Stad, met de Americaanſche Colonisten, gaf in *Londen* het ſein, om den Oorlog aan de weêrlooze Republiek te verklaren; en aan de Vijanden van WILLEM DEN VIJFDEN hier te Lande, de ſchoonſte gelegenheid om hunne in het geheim ontworpene maatregulen, ten nadeele van het Oranjehuis op de opentlijkſte wijze door te zetten, en, zoo het niet door het binnentrekken eener Pruisſiſche Legermacht ware belet geworden, te voltooijen. Dit bij de ſtukken te doen zien, zal den inhoud van de volgende bladen uitmaken.

*

ZESDE AFDEELING.

Zagen wij aan het ſlot van de voorgaande Afdeeling, welke *Præparatoire middelen* de voornaamſte eerst geheime, en daarna openbare Ondermijners van 's Lands gevestigde Regeeringsform, en tevens van den gelukſtaat van WILLEM DEN VIJFDEN, hier te Lande in het werk ſtelden, om het naar *Engelands* wensch genomen Staatsbeſluit, aangaande het *bepaald Convooy* vernietigd, en overeenkomstig *Vrankrijks* begeerte, in dat van een *onbepaald Convooy* veranderd te krijgen, en langs dien weg het weêrloos gehouden Vaderland in eenen allerverderffelijkſten *Zeeoorlog* in te wikkelen: thans eischt de order dezer

zer Geſchiedenis, dat wij opgeven, van welke middelen zich DE LA VAUGUION en YORKE, beſchouwd als twee tegen elkander wedijverende Medevrijers naar den Nederlandſchen invloed, ten voordeele van hunne Natien zich bedienden, om hunne bijzondere oogmerken te bereiken; ten einde daar door gelegenheid te verkrijgen, om het lijdzaam gedrag dat WILLEM DEN VIJFDEN, in Zijne hooge kwaliteiten als ERFSTADHOUDER ſtaande die worſtelingen hieldt, aan onze Lezeren te doen bekend worden.

Herinnert men zich, het geen wij hier voren gezegd hebben, dan weten wij, dat velen van de *Hollandſche* en *Vrieſche Kooplieden* over het verleenen van *bepaald Convooy*, de luidſte klachten aanhieven, doch dat het geene verandering in het genomene beſluit ten gevolge had. (*) Daar zijn

(*) Onder de drangredenen die de *Vrieſche Kooplieden* in hun Request aanvoerden, verdiende bij vele doorzichtigen opmerking, dat zij aan de Staten vertoonden. 1. *Dat zij tot hunnen handel gebruikten* 2000 SCHEPEN, *die zij ten minſten op eene waarde van* 20 MILLIOENEN GULDENS *ſtelden.* 2. *Dat daartoe in Vriesland gevonden werden, ten minſten* TWEE EN DERTIG DUIZEND *zoo* REEDERS *als* PARTIÇIPANTEN. — *Volgens eene aan ons medegedeelde Anecdote* (bevattende eenige bijzonderheden, ten bewijze van des PRINSEN *grondige Statistique kennis van Zijn Vaderland*, en

te-

zijn 'er, die beweerd hebben, dat de Kooplieden, ziende hoe weinig effect hunne klachten deden, zich zouden gewend hebben tot DE LA VAUGUION, met bede, dat Hij hun verzoek door het inleveren van eene *Nota*, uit naam van den Koning zijnen Meester zou willen aandringen, en dat het toen niet ontbrak aan lieden die zich de moeite wel geven wilden, om een Conçept op te ſtellen, zoo als men die *Nota* liefst zag ingericht om doel te treffen: en merkt men dit dan aan, als de eerſte ſtap die door de *doordrijvers van den Oorlog met Engeland*, ter inroeping van *Vrankrijks* medehulpe is gedaan geworden. — Wat hier van zij, laten wij in het midden, maar 'er

tevens hoe gelukkig Hij dezelve wist te gebruiken, bij het lezen van Memorien, Requesten, en andere ſtukken,) *kon Z. H. op het lezen van deze tastbare leugens, zich van lagchen niet onthouden.* „ De Provinçie *Vriesland*, moet „ ſints ik aldaar geweest ben, op eene buitengewone wijze „ zijn bevolkt geworden (zei de Vorst) wanneer 'er nu „ 32,000 *Reeders en Partiçipanten in Zeeſchepen* zijn; „ want de gehele bevolking aldaar, bedraagd nog geen „ 150,000 zielen, zoo Mannen, Vrouwen als Kinderen. — „ Ik geloof dat de Heeren Kooplieden niet op hun Comptoir geweest zijn, toen zij de 20 *Millioenen* en de 32,000 „ *Reeders* beçijfferden!" — Uit dit ſtaaltje ziet men, welke grollen men zich op den mouw liet ſpellen, en als Euangelien geloofde.

'er is veel grond om dit te denken, dewijl DE LA VAUGUION reeds op den *7 December* 1778 met zulk een ſtuk bij H. H. Mog. ter bane kwam, en op den 19de daar aan volgende nog eens herhaalde, waar in een toon heerschte, die veel eer naar eene les van een Pedagoog, dan naar eene Nota, ingericht aan eene independente Mogendheid geleek. „ *De Koning zich gerust en zeker* „ *willende ſtellen, nopens hunne te nemen beſlui-* „ *ten, vorderde eene nette verklaring van de* „ *volmaakte Neutraliteit, die hij verwachtte dat* „ *zij in acht nemen zouden. Hij vleidde zich,* „ *dat zij aan hunne Vlag alle die vrijheid zou-* „ *den doen geworden, als hunne Onafhangelijk-* „ *heid vorderde. Dat zij hunnen Koophandel zoo* „ *ongeſchonden zouden bewaren als volgens de Trac-* „ *taten behoorde.* (*) *De minſte afwijking van* „ *die grondbeginzelen zou een eenzijdigheid open-* „ *baren, die Z. M. noodzaken zou, om niet al-* „ *leen de voordeelen in te trekken, die hij aan* „ *hunne Vlag had verzekerd, door zijn Reglement* „ *ten aanziene van de onzijdige Natien; maar* „ *ook tot het opſchorten van de loutere gunſten* „ *die*

(*) Profr. KLUIT merkt hier op (en zeer te recht) aan: „ *Doch juist had men toen met* FRANKRIJK *geene Tracta-* „ *ten: over die met* ENGELAND *kon men alleen handelen.*"

„ *die hunnen Koophandel in alle zijne Havenen*
„ *genoot, uit geene andere beweegredenen, dan en-*
„ *kel die van toegevenheid te hunwaards.*" — In de tweede Nota ging de Koning nog een ſtap verder, om H. H. M. met hun belang en met hunnen plicht bekend te doen worden. Zeggende: „ *De Vrijheid voor hunne Onderdanen zou be-*
„ *drieglijk, en de ongeſchondenheid der Tractaten*
„ *verbasterd worden, wanneer zij die niet door*
„ *eene gepaste beſcherming handhaafden: of in-*
„ *dien zij dulden, dat hunne Onderdanen de Con-*
„ *voyen bleven miſſen. Een beſluit van wat aart*
„ *of natuur ook, eene ſtrekking hebbende om*
„ *hen van die wettige beſcherming te beroven,*
„ *zou bij hem aangezien worden, als een inbreuk*
„ *op de grondbeginſelen eener volſtrekte Neutra-*
„ *liteit, en onvermijdelijk de gevolgen naar zich*
„ *ſlepen, die hij reeds bevorens had aangekondigd,*
„ *en waar omtrent hij als nu een klaar en duide-*
„ *lijk antwoord afvroeg.*" — Het laat zich zonder onze aanwijzing duidelijk vatten, dat deze Nota's als eene Hemelgave bij de Requesteerende Kooplieden beſchouwd, en LODEWIJK DE XVI. als een halve God, om zijne ongehoudene gunsten voor de Republiek, bij hun tot de wolken verheven werdt; en dat zoo dikwijls van het *willekeurig en gewelddadig gedrag der Engelſchen*

ten

ten aanziene van onze Schepen geſproken werdt, de *voorbeeldelooze gunsten en ongehoudene weldaden van Vrankrijk* jegens de Republiek daar nevens gezet werden, hetwelk ten gevolge had, dat DE LA VAUGUION zich met den aanvang des jaars 1779, zoo niet over eenen meerderen, althans over eenen gelijken invloed als dien van zijnen mededinger YORKE, zoo op het geheele Handeldrijvend Ligchaam des Vaderlands, als op de Leden der Regeering beroemen kon. Intuſſchen, de beantwoording dier *Nota's* (welken ten fine van *Præ-advis*, in handen van Gecommitteerden en de Admiraliteiten geſteld waren,) deedt genoeg zien, dat *H. H. Mog.* als nog niet gezind waren, om hun genomen beſluit tot bepaald Convooy, overéénkomſtig den eisch des Franſchen Cabinets in te trekken: want in Conformiteit van het Præ-advis van het Hollands beſoigne, viel het beſluit om aan LODEWIJK DE XVI. in beleefde termen hoofdzaaklijk te reſcribeeren, „ *dat* „ *het Recht der Republiek om vrij te varen, en* „ *Scheepsmaterialen naar de Franſche Havens te* „ *zenden, een zaak was, aan geen twijffel on-* „ *derhevig, en die ook bij hun vast ſtondt: maar* „ *dat men hier in niet te min na eene Staat-* „ *kundige voorzichtigheid te werke moest gaan,* „ *en bij het vorig Staatsbeſluit volharden. Dat*

„ *zij onzijdig wilden blijven, en indien 'er ver-*
„ *ſchil over Tractaten viel, zij daarin de regelen*
„ *van voorzichtigheid zouden volgen.*" (*) Dan, wat gebeurt 'er? Even dat zelfde wat wij den 18de *November* zagen ten uitvoer brengen. Hoe zeer

(*) De gronden waarop H. H. Mog. dit beſluit namen, vinden wij in het *Rapport en Advis van het Hollandsch Beſoigne*, waar in gezegd wordt. „ *Dat, zoo men met*
„ *Engeland over het Tractaat van* 1674 *in onmin kwam,*
„ ZEER ZEKER *alle Navigatie en Commerçie zou ſtilſtaan,*
„ *en men gedompeld zou worden in eene* COMPLEETE INAC-
„ TIVITEIT. *Dat een Reſolutie, om alles op te zetten voor*
„ *de rechten van het Tractaat van* 1674 *gevolgd zou wor-*
„ *den van een* VOLKOMEN RUPTUUR *met Engeland, wijl*
„ *abſolut eene* ATTACQUE *op het ongelimiteerd Convooy tot*
„ *affront van de vlag te vrezen was. Dat men eenen*
„ RUÏNEUSEN OORLOG *zou moeten voeren, waar van het*
„ MINST KWADE *gevolg zou zijn, de geheele vernietiging*
„ *van het Tractaat van* 1674 *&c.* — Gronden, waarmede Z. H. niet alleen toen, maar reeds bevorens volkomen inſtemde, zoo als wij in de *vorige Afdeeling* met 's Vorſten eigen woorden ten duidelijkſten bewezen hebben. — Wanneer men de vervulling van deze voorzegging in overweging neemt, wie bedroefd zich dan niet, dat dit alles door eenige weinige doordrijvers in den wind geſlagen werdt, niettegenſtaande het nog bij hun in verſche geheugenis was, dat men hier geen ander middel defendeerde, dan dat in 1762 op de proeve uitmuntend goed bevonden was, en daarom alle mogelijke navolging bij 's Lands weêrlozen toeſtand verdiende?

zeer *de Staten van alle de Gewesten*; de 18 *ſtemmen van Holland*; en ook Z. H. dat antwoord billijk en betamelijk vonden: *de Gedeputeerden van Amſterdam inhareerden hun bevorens gedaan Protest, het antwoord met de ſterkſte uitdrukkingen afkeurende.* Spoedig werdt een afſchrift van hetzelve aan DE LA VAUGUION gezonden, ten fine van verzending aan zijnen Koning, dan, men had het bij dien Gezant, door kennisgeving van het gebeurde, zoo verre weten te brengen, dat Hij het niet alleen op eene den Souverain hoonende wijze *weigerde aan te nemen*, maar ook eene bedreiging daar bij voegde, „ *om alle* „ *Vrijheden en Privilegien voor de Nederlandſche* „ *Scheepvaart in te trekken, en eene nieuwe Ko-* „ *ninglijke Ordonnantie uit te vaardigen, die* „ *reeds den 14 Januarij te Parijs was vastge-* „ *ſteld, en op den 26 daar aan volgende zou af-* „ *gekondigd worden, indien de Staten langer* „ *draalden om den Koning in het verleenen van* „ *een ongelimiteerd Convooy, dadelijk genoegen* „ *te geven.* De Staten dezen onverdraaglijken hoon niet kunnende beletten, werden derhalven verplicht om het antwoord aan hunnen Gezant LESTEVENON VAN BERKENRODE te zenden, met last, *om het zonder verwijl aan den Koning te overhandigen:* dan het bleek weldra, dat deze

ſints zoo vele jaren geſalarieerden Dienaar van den Staat, tot het Conclave van hen die hier te Lande naar den Oorlog verlangden behoorde; dewijl hij zich ongehoorzaam aan dien last betoonde, door gehoor te geven aan de begeerte van den Minister VERGENNES, daar hij het antwoord onder zich hieldt, en dus de oorzaak was, dat het ſtuk niet ter kennisſe van LODEWIJK DE XVI. kwam. Een gedrag, (het zij men het aan de zijde van DE LA VAUGUION, of van LESTEVENON en VERGENNES beſchouwd,) dat met geen minder recht eene vertrapping van *'s Lands Onafhangelijkheid* en de *Authoriteit der Staten* verdiende genoemd te worden dan dat van YORKE, toen hij vorderde, dat men voor een tijd afzag van het onbetwistbaar recht, dat de Republiek volgens het Tractaat van 1674 tot eene vrije Vaart met Scheepsbehoeften toekwam; ſchoon de ondervinding dag op dag leerde, dat men het ter betere bereiking van het ware doel, in de één hooglijk wraakte en verfoeide, en in de andere als eene belangelooze zucht voor de belangen des Lands en deszelfs Ingezetenen, in het heerlijkſte daglicht plaatſte. (*)

Hoe

(*) Het ontbrak in die dagen niet aan doorzichtigen, *die het weigerend gedrag der drie zoo even in den Text genoem-*

Hoe dit zij, de toon in de bewuste Nota's opgeheven, werdt ſpoedig opgevangen, en drong wel-

noemde Ministers, om der Staten antwoord onder het oog van den goedhartigen LODEWIJK DE XVI. *te brengen*, tot een grond gelegd hebben voor hun gevoelen, dat de Koning zeer weinig inlichting gegeven werd, van het geen 'er zoo in *Parijs* als in den *Haage* en elders gebeurde. Terwijl die Vorst zich op zijn *Draaibank*, of met zijne *Kinderen*, en het *weldoen aan Armen* die hem onder het oog kwamen onledig hieldt; ſpeelden, volgens der zodanigen gedachten, de *Ondermijners van Zijnen Throon*, en de *Onderdrukkers van het goedhartig Franſche Volk* hunne heimelijke rollen, en lieten den Koning in *Edicten* en *Memorien* dat alles zeggen, wat hen in hunne kraam te paſſe kwam. — Toen ons in die dagen die gedachten werden medegedeeld, hielden wij ze voor overdreven en ongerijmd: dan, na dat wij in later tijd gezien hebben, op welk eene ſchandelijke wijze, de *goede* LODEWIJK, in de hand der Intriguanten van allerhanden aart, als een ſpeelbal is gebruikt geworden, zoo vonden wij dezelve zeer waarſchijnlijk. — Die waarſchijnlijkheid, (wij ontveinzen het niet) klom na 1795 tot zekerheid, toen wij van nabij zagen, wat 'er in ſoortgelijke gevallen, *door doldriftige Democraten hier te Lande* daaglijkſch ondernomen werdt. Men deedt de misleide Natie in *Redevoeringen*, *Aanſpraken*, *Publicatien*, *Voordragten*, &c. zeggen wat men wilde, en dat heette dan DE EERBIEDWAARDIGE VOLKS-STEM. „ *Hoe!* (dachten wij dikwijls) „ *Hoe! durven eenige weinigen, en daar on-*
„ *der verachtelijke en niets wetende voorwerpen, de naam*
„ *van een geheel Volk misbruiken, om hunne desſeinen uit-*

welhaast door tot in de Vergaderzalen van de Staten der onderſcheidene Gewesten, waardoor men op den 28 *Januarij* 1779 het Staatsbeſluit *bij proviſie ſchorstte*, doch van het *Convooy* zelve werd niets bepaald, en dus (zegt de Heer KLUIT te recht,) „ *werdt den Kooplieden ſtilzwijgende* „ *geoorlooft, om ook groot Scheepstimmerhout, op* „ *openbaar gezag naar de Franſche Havens te* „ *voeren.*" Een beſluit, waar over Z. H. zich ten hoogſten bekommerde, zoo als bleek, toen Hij aan één zijner Vrienden betuigde, *dat hoe voorzichtig men zich omtrent het Convooy gedroeg, Hij*

„ *gevoerd te krijgen? dan, behoeft men zich niet te verwon-*
„ *deren, dat men even hetzelfde omtrent* LODEWIJK DE XVI.
„ *bewerkſtelligde, toen* DE LA VAUGUION, *hem in zijne No-*
„ *ta's als een pedante Schoolvos liet ſpreken, en de Souve-*
„ *raine Vergadering van H. H. Mog. eenen onverdraag-*
„ *lijken hoon liet aandoen, vierkant ſtrijdig met hunne On-*
„ *afhangelijkheid, waar voor men hem als zoo bijzonder*
„ *bezorgd deedt voorkomen?*" — *Zouden die Nota's ook van* HOLLANDSCHE AFKOMST *geweest zijn, even als des Konings Edict ter vrijſtelling van de* HAARLEMSCHE *en* AMSTERDAMSCHE *Zeehandelaars?* Wie kan hier beſlisſend antwoord opgeven? De vermoedelijkſte ſteller is dood. — DE LA VAUGUION, in 1793 al mede zijn hoofd onder de *Guillottine* verloren hebbende, kan men hem niet raadplegen. — En de nog levenden die in het geheim deelden, zouden thans, na alles wat 'er gebeurt is, zich ſchamen om het aan de dag te brengen.

Hij echter hetzelve als eene nadere ſtap tot verzwaring van 's Lands bekommerlijken toeſtand aanzag. De uitvoer ſtond nu vrij: 's Lands beſcherming werdt aan het Scheepshout niet ontzegd; en dus had DE LA VAUGUION en zijne Vrienden nu alles wat zij begeerden! Wie dus denken mogt, de zoo evengenoemde Gezant, was 'er echter maar in het geheel niet mede te vreden, en gaf dit in eene Memorie, geſteld in denzelfden geest als de voorgaande *Nota's* duidelijk te kennen, willende, „ *dat de Staten zich nog duidelijker omtrent de Protectie verklaarden*, en „ tevens kennis gevende, *dat het beraamde Reglement, waarbij de Hollanders van de voorrechten der onzijdige Mogendheden uitgeſloten werden, met den* 8 *Februarij dadelijk in werking zou geſteld worden, en zij daar en boven nog onderhevig gemaakt worden aan de voldoening van de oude zware Tollen*, (en zoo als kort daar na bleek) *nog bovendien aan de belastingen van een geheel nieuw allerdrukkendst Toltarif, het welk aan de Commerçie niet alleen, maar ook aan de Traficquen dezer Landen eene onberekenbare ſchade moest berokkenen*, en welke bedreigingen hij nog verder aanklemde, door de bijgevoegde bedreiging: *dat ingevalle onverwacht tuſſchen Vrankrijk en Engeland een*

„ *Vrede mogt worden getroffen, alvorens de Sta-*
„ *ten aan Z. M. volkomen genoegen gaven, 'er*
„ *nimmer eene Revocatie, noch van het* EDICT,
„ *noch van het voor handen zijnde* TOLTARIF
„ *zoude te verwachten zijn. Van welke ſtraffen*
„ *de* HAARLEMSCHE *en* AMSTERDAMSCHE *Koop-*
„ *lieden en Zeehandelaars, als eene beloning voor*
„ *den betoonden moed hunner Gedeputeerden, te-*
„ *gen het nemen der bewuste Reſolutie, op eene*
„ *uitſtekende wijze werden vrijgeſteld.*" Een maatregel die hier te Lande was uitgedacht, om de naarijver der overige Ingezetenen van andere Hollandſche Steden, over het voorrecht van *Haarlem* en *Amſterdam* in beweging te zetten, en, even als olij in de vlam te werpen, ook dienstbaar gekeurd werdt, om het vuur van binnenlandſchen tweedragt een nieuw voedſel te verſchaffen, te midden van den benarrenden en zorgvollen toeſtand waar in 's Lands Hooge Machten zich bevonden door de overdrevene eisſchen van de beiden in Oorlog zijnde Natiën, dewijl men daar bij niet vergat, om de onkundige menigte diets te maken, dat men alleenlijk tot dien ſtap genoodzaakt was geworden, door het gereſolveerde aangaande het bepaalde Convooy: (*) en dat *Haarlem* en *Am-*

(*) Dit was intusſchen niets anders, dan een voorwendſel van

Amſterdam nu alleen de voordeelen van den Handel op *Vrankrijk* genieten zouden.

Het

van de zoodanigen om het ware geheim dies te beter bedekt te houden. RENDORP, die aangaande hetzelve zeer wel onderricht was, leerde dit, toen hij zeide: „ *Het was* „ *de Franſchen* (wij zeggen de voornaamſte *Hollandſche* en *Friesſche* bewerkers van den Oorlog) „ *niet alleen te doen* „ *om het Scheepstimmerhout uitgevoerd te krijgen; maar* „ *voornamelijk, om te doen breken de aloude verbindtenis,* „ *die 'er tuſſchen Engeland en de Republiek was:*" want om dit laatſte te voorkomen, namen de Staten de Reſolutie van den 18 *Nov.* 1778, waar door zij den uitvoer *in het generaal* wel is waar niet verboden, maar echter zeer bezwaarlijk en gevaarlijk maakten, door het weigeren van Convooy, gevende dus aan beiden hoegenaamd geen reden tot beklag, volgende het voorbeeld van 1762, dat met eenen goeden uitſlag was bekroond geworden. — Dit het geval zijnde, wie hoorde dan ooit belagchelijker Raiſonnement, dan dat hetwelk RENDORP daar op volgen laat, om zijn onverklaarbaar gedrag, voor- en na 1787 te willen verdedigen en aan elkander knoopen, vragende: „ *Waarom was* „ *het nodig zoo eene Reſolutie te nemen? Waarom zooda-* „ *nig blijk van toegevenheid aan Engeland gegeven? Waar-* „ *om Vrankrijk gemelijk gemaakt? — Het was immers on-* „ *nodig deswegens iets te bepalen? — Het geven van Con-* „ *vooyen verboodt zich van zelven, dewijl wij geen Sche-* „ *pen hadden om genoegſaam Convooy uit te maken, dat* „ *dus niet geſchieden kon, zonder onze Vlag aan hoon bloot* „ *te ſtellen.*" — Zou men Hem, wanneer zijn werk voor zijnen dood in 't licht gekomen was, niet met vrij

wat

Het zou (onzes inziens) eene ingewikkelde beſlediging aan onze Lezeren mogen genoemd worden, wanneer wij ons hier eenige moeite geven wilden, ten betooge, dat deze dispoſitie des Franſchen Cabinets, *waar bij ſlechts de Ingezetenen van twee Hollandſche Steden, als de bijzondere begunſtigde lievelingen der geheele Natie voorkomen*, eene verbazende ſenſatie in de overige Steden verwekte: zoo ook, dat zij die dit huismiddel aan Z. M. Gezant hadden aan de hand gegeven, eene directe inbreuk op de UNIE deden! Dit toch kan den eenvouwigſten onzer Lezeren met de handen tasten. Van meer belang en ſtrokende met ons tegenwoordig oogmerk zal het zijn, hier op te geven hoe Z. D. H. over dat werk dacht, het welk wij uit dit volgend bericht ontdekken kunnen.

„ Toen

wat meerder grond hebben moeten vragen: — *Wel waarom dan te Amſterdam zoo geſchreeuwd om Convooy, daar men wist dat het onnodig en onmooglijk was? Waarom, tegen den raad des* ERFSTADHOUDERS, *Hemel en Aarde bewogen, om de Vlag van den Staat aan den ſchandelijkſten hoon te exponeeren?* Wij zullen het antwoord in het vervolg uit 's Mans gedrag kunnen opgeven, als wij hem op de *Oranjezaal*, in het gezelſchap van TEMMINCK, VISSCHER, en BLEISWIJK aantreffen, om WILLEM DEN VIJFDEN was het mogelijk onder *zijne Curateele, en die zijner Vrienden*, te ſtellen.

„ Toen de Prins (lezen wij) in de maand Ja-
„ nuarij 1779, de Memorien van den Franſchen
„ Gezant, en het op den 14de dier maand vast-
„ geſtelde nieuwe Reglement, aangaande de Com-
„ merçie en Navigatie der Hollanderen onder
„ de oogen kreeg, en daar bij het bericht ont-
„ ving, dat het uitſtel van 14 dagen om hetzel-
„ ve werkelijk aanvang te doen nemen, aan de
„ inſtantien van de *Haarlemſche* en *Amſterdam-*
„ *ſche* Penſionarisſen VAN ZEEBERGH, VAN BERC-
„ KEL, en VISSCHER, bij den Franſchen Gezant
„ gedaan, was toe te ſchrijven, ontſtak hij in
„ eene zichtbare drift, daar hij het oogmerk tot
„ op den bodem doorziende, in ſubſtantie zeide:
„ *Ik kan mij geen idée vormen, aangaande de*
„ *denkbeelden dier in de daad kundige Heeren,*
„ *omtrent de ware independentie van den Staat,*
„ *dat zij het uitſluitend voorrecht voor hunne*
„ *Steden als een uitſtekend gunstbewijs aannemen,*
„ *ten zij dan, dat zij den band der* UNIE *ge-*
„ *heel ontbinden willen. Hunne inſtantien om*
„ *14 dagen uitſtel zijn onnut, want zij kunnen*
„ *niet ignorant zijn, dat dien termijn te kort*
„ *is, om in alle de Gewesten op eene Conſtitutio-*
„ *neele wijze, over Vrankrijks eisſchen en bedrei-*
„ *gingen te raadplegen. Waarom niet voor de*
„ *vrijſtelling hunner Steden op eene heuſche wijze*

„ *voor*

„ *voor als nog bedankt, en liever hunnen invloed*
„ *bij den Franſchen Gezant aangewend, om het*
„ *Franſche Cabinet op eene duidelijke wijze aan*
„ *te toonen, dat zulk eisſchen en dreigen onbe-*
„ *ſtaanbaar is met de égards, die Souveraine en*
„ *Onafhangelijke Mogendheden aan elkander ver-*
„ *ſchuldigd zijn? Dat bij geene mooglijkheid*
„ *in dien korten tijd daar op te beſluiten is? Op*
„ *die wijze hadden zij het Vaderland een vrij*
„ *gewichtiger dienst bewezen, dan die jaloezijver-*
„ *wekkende gunsten aan te nemen, en met terzijde*
„ *ſtelling van 's Lands algemeene belangen, ſlechts*
„ *voor die van hunne Steden te zorgen. Men mo-*
„ *ge zich verbeelden, dat zij met hunne voorbede*
„ *om 14 dagen uitſtel, eenen aanmerkelijken*
„ *dienst aan de Republiek bewezen hebben, maar*
„ *ik beſchouw dit onnut, en de gedane eisſchen,*
„ *bedreigingen, en vrijſtellingen, als middelen om*
„ *de Republiek op eene ſchromelijke wijze inwen-*
„ *dig te verdeelen, en tot beſluiten te noodzaken,*
„ *die eenen ruïneuſen Oorlog met Engeland ten*
„ *gevolge zullen hebben.*" (*)

Om

(*) De PRINS toonde dus ſprekende, zeer wel geinformeert geweest te zijn, dat de *drie genoemde Stedelijke Ministers*, de vrijſtelling van hunne Steden bewerkt hadden, ſchoon het niet ontbrak aan anderen die dat ontkenden. Trouwens,

Om dit uiterſte, was het mooglijk, nog te voorkomen, en de *Staten van Gelderland*, *Zeeland*, *Utrecht*, *Vriesland*, *Overijsſel*, en *Stad en Lande* van de toedragt van zaken te verwittigen, en voor de gevolgen, die het gedrag van de Hollandſche doordrijvers van eene ruptuure met *Engeland* veroorzaken zouden, te waarſchouwen, diende ook de navolgende Circulaire Misſive, die de Vorst te dien tijde liet afgaan, waar in Hij zijne denkbeelden nog duidelijker ontwikkelde, en daarom hier eene plaatzing overwaardig is: zijnde van dezen inhoud: (*)

EDE-

wens, *de Heer* RENDORP heeft dit laatſte gevoelen tegengeſproken, toen Hij te lezen gaf: *dat dé gunsten aan de* HAARLEMMERS *en* AMSTERDAMMERS *toegeſtaan, door de Penſionarisſen* VAN ZEEBERGH, VAN BERCKEL, *en* VISSCHER, VERBEDEN WAREN. — Intusſchen, was het indedaad belagchelijk, in het Edict de Stad HAARLEM als een *Zeehandeldrijvende Stad* te doen voorkomen, daar geheel de Natie wist, dat aldaar geen *Zeehandel* gedreven werdt, maar dat deszelfs welvaart gezogt moest worden in *Weeverijën*, *Twijnderijën*, *Bloemisterijën* &c., die toen reeds tot eenen kwijnenden toeſtand begonden te neigen, en ſints dien tijd, tot heden bijna zijn vernietigd geworden.

(*) Wij hebben de volledige plaatſing van deze interesſante *Misſive* hier noodzaaklijk gekeurd: EENSDEELS, om dat dezelve het gevoelen van de PRINS over de groote zaak in verſchil in het helderst daglicht ſtelt, en ten bewijze ſtrekt,

„ basſadeur van Vrankrijk niet goedgevonden
„ heeft, het voorſchr. antwoord aan te nemen,
„ en dat door deze weigering aan H. H. Mog.
„ niets anders overblaf, om derzelver antwoord
„ ter kennisſe van Z. M. te doen komen, dan
„ om hetzelve te zenden aan derzelver Am bas-
„ ſadeur aan het Hof van Vrankrijk, den Heer
„ LESTEVENON VAN BERKENRODE. — Wij twijf-
„ felen niet, of Uw Ed. Mog zullen ook dezen
„ ſtap approbeeren; en met ons begrijpen, dat
„ een Vrije en Independente Staat als dit Ge-
„ meenebest, op eene enkelde weigering van een
„ Gezant om het aan hem ter hand geſtelde
„ antwoord ter kennisſe van den Koning zijn
„ Meester te brengen, niet kon immediaat van zijn
„ genomen beſluit doen afgaan, zonder alvorens
„ eene proeve te nemen, of het zelve aan dat
„ Hof niet zoude aangenomen worden, wanneer
„ het door Haar Gezant aldaar direct aangebo-
„ den wierdt."

„ Het is niet zonder de uiterſte bevreemding,
„ dat Wij vernomen hebben, dat gemelde Am-
„ basſadeur LESTEVENON VAN BERKENRODE van
„ zich heeft kunnen verkrijgen, om niet aan den
„ last van H. H. Mog. te defereeren, maar op
„ verzoek van den Heer GRAVE DE VERGENNES,
„ Minister der Buitenlandſche Zaken, op zich ge-

„ no-

„ nomen heeft, om dit antwoord niet over te ge-
„ ven, maar alvorens nadere ordres af te wag-
„ ten, waar door zich H. H. Mog. thans in het
„ geval bevinden, van een nader antwoord op
„ voorſchr. Memorien te moeten geven."

„ Wij hebben 't van Onzen plicht geacht Uw
„ Ed. Mog. onder het oog te brengen, de ſitua-
„ tie van zaken, en die gevolgen, die kunnen re-
„ ſulteeren uit eene præçipitante Reſolutie."

„ Volgens het Tractaat van 1674, zijn de In-
„ gezetenen dezer Landen bevoegt, om zonder
„ gemoleſteerd te worden door de Engelſche Oor-
„ logſchepen of Commisſievaarders, alle goede-
„ ren, except Contrabande Waaren, vrijelijk met
„ derzelver Schepen te mogen overbrengen, zoo
„ naar als van Franſche Havenen, en van de
„ eene Haven naar de andere. — Men kan niet
„ ontveinzen, dat de Kroon van Groot-Brittannien
„ geenſints aan dit Gemeenebest gepræsteerd heeft,
„ het geene zij volgens het voorſchr. Tractaat ver-
„ plicht is: maar, om dezen niet te verre te ex-
„ tendeeren, zullen wij deze materie niet verder
„ ophalen als van den 18 *November* jongstleden,
„ toen H. H. Mog. met bewilliging van Uw Ed.
„ Mog. hebben goedgevonden, om, in verwach-
„ ting van het ſucçes der Repræſentatien die
„ Hoogstdezelven te dier tijd goedvonden te

„ doen, geene Schepen, beladen met Masten, Bal-
„ ken, en diergelijk zwaar Hout, tot het bouwen
„ van Schepen gedestineert, nog naar de Engelſche,
„ nog naar de Franſche Havenen, bij proviſie en tot
„ nader order onder Convooy te nemen: des, dat als
„ de Repræſentatien niet van het gewenschte ſuc-
„ çes waren, deze meſure voor anderen van meer
„ nadruk plaatſe zoude maken, en dat de Admi-
„ raliteiten zouden worden beſchreven, om te
„ adviſeeren over de te nemene meſures tot pro-
„ tectie der Commerçie, en van de wettige Rech-
„ ten der goede Ingezetenen."

„ Het antwoord van het Hof van Engeland
„ op deze Repræſentatie, als mede het nieuw ge-
„ publiceerde Kaap-Reglement, is Uw Ed. Mog.
„ bekend. — Hoezeer aldaar wel in het generaal
„ de regel van *Vrij Schip, Vrij Goed*, voor de
„ Ingezetenen dezer Landen is erkend, worden
„ daar van echter geëximeerd *Scheeps-Ammunitien*,
„ en word permisſie gegeven aan de Commisſievaar-
„ ders, om op ſuſpicie, Schepen met Oorlogs of
„ Scheeps-Ammunitien beladen, op te brengen:
„ en zijn ook wel de Schepen die door de Ko-
„ ningsſchepen, maar niet die, welke door Com-
„ misſievaarders opgebragt zijn ontſlagen: doch
„ deze laatſten eerst en alvorens onderworpen
„ aan een gerechtelijk onderzoek voor het Hof

„ der

„ der Admiraliteit in Engeland. — Dus kan niet
„ ontveinsd worden, dat H. H. Mog. niet heb-
„ ben gehad van hunne Repræſentatien dat effect,
„ dat zij reden hadden te verwachten, en dat
„ men dus bevoegd is, om de Reſolutie van den
„ 18 *November*, indien zulks raadzaam word
„ geoordeeld, buiten effect te ſtellen, en zich te
„ houden aan den Letter van het Tractaat, wan-
„ neer men zich gelieft te getroosten de gevolgen
„ die daar uit zullen kunnen en moeten reſultee-
„ ren."

„ Uwe Ed. Mog. hebben ook vernomen, de
„ demarches die door het Hof van Vrankrijk
„ zijn gedaan, zoo in de maand *December*, als in
„ deze maand *Januarij*, en beide Memorien en
„ de explicatoire Nota der eerſte Memorie, die
„ door den Heer Ambasſadeur van Vrankrijk aan
„ H. H. Mog. zijn overgegeven: welke laatſte
„ Memorie tot Bijlage hadde een Edict, *waar*
„ *van Wij denken dat geen Exempel in de His-*
„ *torie te vinden is, waar bij aan de Ingezete-*
„ *nen der Stad Amſterdam alleen, als een re-*
„ *compens voor derzelver Patriottique ſentimen-*
„ *ten, wordt geconſerveert voor derzelver Schepen*
„ *de Privilegien bij het Kaap-Regl ment van den*
„ 26 *Julij* 1778 *alle Neutrale Vlaggen gegeven,*
„ *als mede de exemtie van* 50 *ſols per Vat, zoo*

„ *de Vaart als op de Cabotage, welke aan alle*
„ *de Schepen van de overige Ingezetenen dezer*
„ *Landen worden weggenomen; als of de Souve-*
„ *rainen van alle de Zeven Provinçien getoond*
„ *hadden, geene Patriottique Sentimenten te heb-*
„ *ben, en dat dezelve nergens te vinden waren,*
„ *dan bij de Regeering der Stad Amſterdam.*" (*)

„ Wij houden Ons verzekert, dat Uw Ed.
„ Mog. deze odieuſe diſtinctie niet zonder be-
„ vreemding zullen hebben vernomen, en dat de-
„ zelve zullen begrijpen, dat het aan geen vreem
„ de Mogendheid, hoe groot, hoe aanzienlijk, en
„ hoe formidabel zij ook moge zijn, vrijſtaat,
„ om die te maken ten aanziene van eene Inde-
„ pendente en Vrije Staat, die niets anders ge-
„ daan heeft, dan het geene Haar volkomen vrij-
„ ſtaat, namelijk: *om voor een tijd, en maar bij*
„ *proviſie, te ſuspendeeren de Protectie van éene*
„ *Tak van hare Negotie, die zij door geen Trac-*

„ *taat*

(*) Daar HAARLEM, naa dat Z. H. deze Circulaire deedt afgaan, hetzelfde voorrecht als *Amſterdam* verkreeg, zoo behoort men dit gezegde van dien Vorst ook op die Stad toe te paſſen, te meer, daar *Haarlem* even dien rang boven *Amſterdam* werdt gegeven als dezelve in de Vergadering van *Holland* had, het welk door *de Heer* KLUIT ook is aangemerkt als een bewijs, *dat het* EDICT *en de* MEMORIEN *van Hollandſche afkomst waren.*

„ *taat of Verbindtenisſe met die Mogendheid ver-*
„ *plicht is te protegeeren.* En dit is de waar-
„ achtige ſtaat der quæstie. *De Republiek is*
„ *door geen Tractaat hoegenaamd verplicht, om*
„ *goederen aan Franſche Ingezetenen toebehooren-*
„ *de, onder hare protectie te nemen: maar zij*
„ *heeft een Tractaat met Engeland, waar bij*
„ *geſtipuleert is over en weder, dat in cas van*
„ *Oorlog van eene der Contracteerende Mogend-*
„ *heden met een Derde, de andere Contracteeren-*
„ *de Mogendheid met hare Schepen zal mogen*
„ *transporteeren Vijandelijke Goederen, en dat*
„ *de Regel* VRIJ SCHIP, VRIJ GOED *plaats zal*
„ *hebben, except omtrent de bij het Tractaat ge-*
„ *ſpeçificeerde Contrabande Goederen.*

„ Welk recht (vervolgt Z. H.) geeft dit Trac-
„ taat aan Vrankrijk om de Republiek te dwin-
„ gen, om al het recht het welk zij door dat
„ Tractaat verkregen heeft, in den volſten en
„ uitgeſtrektſten zin te maintineeren? En om niet
„ het minſte daar van, voor een tijd, vrijwillig
„ niet te gebruiken, om het overige rustig en
„ vredig te bezitten? — Zulks kan Vrankrijk
„ nimmer met recht prætendeeren: en Wij laten
„ het aan Uw Ed. Mog. oordeel over, *of het*
„ *is de Independentie van de Republiek mainti-*
„ *neeren, als op de met een dreigement voorziene*

„ *Inſtantien van Vrankrijk, goedgevonden word*
„ *daar aan te defereeren, en nu voor als dan*
„ *te reſolveren, om de Reſolutie van den* 18 *No-*
„ *vember buiten effect te ſtellen, en zoo ras als*
„ *de daar toe nodige Schepen in gereedheid zul-*
„ *len zijn, de Schepen met Masten, Balken, &c.*
„ *onder Convooy te nemen?*"

„ De gevolgen uit eene diergelijke Reſolutie
„ te verwachten, zijn: *dat Vrankrijk, ziende*
„ *dat zij op die wijze de Republiek kan dwingen*
„ *om hare wil en intentien te volgen, daar van in*
„ *andere gevallen gebruik zal maken als zij het*
„ *raadzaam oordeelt, en dat de Republiek daar*
„ *door gebragt zal worden, om van pas tot pas*
„ *verder te gaan, en als een van die Kroon de-*
„ *pendeerend Gewest te handelen, niet volgens*
„ *deszelfs belangen, maar volgens die van de ge-*
„ *melde Kroon, en waardoor de Republiek zijns*
„ *ondanks, vroeg of laat, misſchien genoodzaakt*
„ *zal worden aan dezen Oorlog deel te nemen,*
„ *en van deszelfs wijze en welberaamde Plan*
„ *van Neutraliteit af te gaan.*"

„ Aan eenen anderen kant is te vrezen, dat
„ Engeland, vernemende dat de Republiek ge-
„ zint zij om de Houtſchepen te Convoyeeren,
„ wanneer daar toe in ſtaat zal zijn, en zulks nu
„ voor als dan heeft gereſolveert; dien tijd niet

„ zal

„ zal afwachten, en een Esquader op de Kusten
„ dezer Landen zal zenden, om te obſerveeren
„ al het geene dat in en uitgaat, en zich bij tijds
„ in gereedheid zal houden, om het Convooy
„ met de Houtſchepen te interçepteeren en te
„ attacqueeren, en dat daar uit eene onvermij-
„ delijke ruptuur te verwachten is, waar door de
„ Schepen van den Staat, en bijzonder de Co-
„ lonien zoo in de Oost- als in de West-Indien,
„ in de waagſchaal worden geſteld, en aan het
„ uiterſte gevaar geëxponeert."

„ De ongewapende ſituatie van de Republiek,
„ zoo te Lande als ter zee, disſuädeert, om in
„ dezen ietwes te præcipiteeren, en om niet, dan
„ na dat men dezelve in ſtaat van defenſie zoo
„ te Lande als ter Zee gebragt zal hebben, te
„ reſolveeren omtrent het verleenen der voorſchr.
„ Convoyen, zoo als Uw Ed. Mog. als dan zul-
„ len oordeelen, dat met de ware belangen van
„ dit Gemeenebest in het generaal, en van Uwe
„ Provinçie en van derzelver goede Ingezetenen
„ in het bijzonder overeenkomstig is, en ten
„ dienste van den Lande zal bevonden worden
„ te behoren."

„ Wij hebben van Onzen plicht geacht, deze
„ weinige conſideratien over deze importante en
„ verre uitziende Materie, onder het oog van

„ Uw Ed. Mog. te moeten brengen, die Onze
„ zucht en ijver voor het welzijn van de Repu-
„ bliek, en voor den groei en bloei van deszelfs
„ Commerçie, en in het bijzonder voor die van
„ Uwer Ed. Mog. Provinçie, en de ware be-
„ langen van derzelver goede Ingezetenen, Ons
„ hebben doen aan Uw Ed. Mog. ſuppediteeren."
„ Waar mede &c."

(Was geteekend)

's HAGE
den 24 *Januarij*
1779.

W. PR. D'ORANGE.

Gewichtige en belangrijke Misſive in de daad, die des Vorsten verſtand en hart geene geringe eere aandeedt! Hoe werden de akelige gevolgen, door het in den wind ſlaan van des Prinſen wijzen en heilzamen raad, in dezelve op de duidelijkſte wijze voorgeſteld, weldra door de uitkomst bevestigd! De klachten der niet begunſtigde Kooplieden in *Rotterdam* en andere handeldrijvende Steden, kwamen ſpoedig ten voorſchijn: en daar de Staten van alle de Gewesten, vóór den 8 *Februarij* bij geene mogelijkheid gereed konden zijn, om de bedreigde wrake door Conciliatoire middelen, of vriendnabuurlijke Onderhandelingen

af

af te keren, zoo ſloeg het Franſche Miniſterie, niet alleen met de in het EDICT opgehevene roede toe, maar maakte de ſlagen nog ſnerpender, door op den 27 *April* het TOLTARIF in het licht te geven, waar bij „ *boven en behalven de in ge-* „ *bruik zijnde belastingen op de Koopmanſchap-* „ *pen en Producten van het Gewas, de Viſſche-* „ *rijën, de Fabrieken, en Commerçie van de On-* „ *derdanen van de Republiek, bij hunnen invoer* „ *in de Franſche Havens, eene belasting gelegd* „ *werdt van* VIJFTIEN PCT. *van hunne waarde.* „ *Uitgezonderd* HAARLEM *en* AMSTERDAM."

Akelige uitzichten in de daad, zoo voor de *onbevoorrechte Handelſteden*, als voor de Staten der onderſcheidene Gewesten, die zich alle deze beſchikkingen moesten laten welgevallen, en bij dit alles *buiten ſtaat* of *ongezind* waren, om hetzelve met gelijke munt, ten opzichte van den toevoer der *Franſche Producten* betaald te zetten! *Buiten ſtaat*, dewijl het hun *bij gemis van Zeemacht* ontbrak om hunne Souverainiteit, en de handhaving der Rechten van hunne ingezetenen *in het generaal* te doen gelden, tegen allen die dezelven in eeniger manieren belemmerden: of *ongezind*, dewijl velen zich jeukerig betoonden, dat ook zij de voetſlappen van *Haarlem* en *Amſterdam* drukken zouden, in het ſtemmen voor

een

een ongelimiteerd Convooy. „ *Wie zoude* (zegt de Heer KLUIT, van deze klachten ſprekende,) „ *in de Remonſtrantien der Kooplieden toen niet* „ *verwacht hebben, een allerbitterſt beklag over* „ *den onrechtvaardigen, hoonenden, en de Repu-* „ *bliek vernederenden handel van den Franſchen* „ *Gezant, in het onderdrukken van de Naviga-* „ *tie, en in het bedreigen van nog zwaardere be-* „ *laſtingen, en de hier door te vrezene vernieti-* „ *ging van allen Zeehandel? Maar neen!* (laat hij 'er op volgen) „ *Hier ſtapte men over heen,* „ *en men werkte integendeel den Afgezant in de* „ *hand. Men liet zich zijne bedreigingen welge-* „ *vallen, en gaf die aan de Staten in de volſte* „ *kracht op, zelfs veel ſterker dan de Gezant* „ *met voeglijkheid had kunnen en durven doen:* „ *en* MEN BEDIENDE ZICH VAN DIE DREIGEMEN- „ TEN *om den Staat te dwingen, om toch aan* „ *Vrankrijk toe te geven; deszelfs vorderingen in* „ *te willigen; beſluiten te nemen tot onbepaalde* „ *Convooyen; en daar door met Engeland in* „ RUPTUUR *te komen, gelijk voorſpeld was.*"

Intusſchen liet het Z. D. H. bij het ſchrijven en afzenden van den zoo ſtraks opgegeven brief niet berusten. De Vorst ziende, dat 's Lands toeſtand elk oogenblik verergerde, en alles daar heen werdt geſtuurd, dat het eindelijk op eenen

eenen heilloozen *Oorlog* uitloopen moest, zoo oordeelde Hij het zijnen duurſten plicht te zijn, om op den 10 *Maart*, ter Vergadering van de *Staten van Holland* eene poging te doen, om hen met ernst bedacht te doen worden op 's Lands ongewapenden toeſtand, door deze navolgende mondelinge voordracht, die Hij almede aan de overige Gewesten in geſchrifte deedt toekomen.

EDELE GROOT MOGENDE HEEREN!

„ Ik achte mij verplicht, UEd. Gr. Mog. Mij-
„ ne ſentimenten over het gewichtig onderwerp
„ van derzelver Deliberatien te openbaren, na-
„ melijk: *dat ik verre geëloigneerd ben van te*
„ *oordeelen, dat dit Gemeenebest, om geen Oorlog*
„ *te wagen, behoorde te renunçieeren van de wet-*
„ *tige Rechten aan derzelver Ingezetenen vol-*
„ *gens de ſolemneele Tractaten competeerende:* In
„ tegendeel, *ik begrijp dat dezelve moeten wor-*
„ *den gemaintineerd, door alle middelen die de*
„ *Voorzienigheid in handen van de Republiek heeft*
„ *geſteld: maar dat het aan niemand dan aan*
„ *UEd. Gr. Mog. en aan de Ed. Mog. Heeren*
„ *Staten der andere Provinçien competeerd, om*
„ *te deçideeren wanneer het tijdſtip daar is, dat*
„ *H. H. Mog. behooren te reſolveeren, om eene*

„ on-

„ *ongelimiteerde protectie aan derzelver Commer-*
„ *çieerende Ingezetenen te verleenen.* — Dat H.
„ H. Mog. door geen Tractaat hoegenaamd zich
„ verbonden hebbende, om *alle Takken van Com-*
„ *merçie* zonder distinctie te protegeeren, *nie-*
„ *mand het recht heeft om van dezelve te vorde-*
„ *ren, dat zij Protectie verleenende, zulks aan*
„ *alle Schepen zonder distinctie moeten verleenen,*
„ zonder aan derzelver voorzichtigheid over te
„ laten, om te deçideeren, of zij in ſtaat zijn,
„ alle takken van Commerçie te protegeeren, en
„ of zij in dit tijdſtip het kunnen doen, zonder
„ gewichtige belangen in de waagſchaal te ſtel-
„ len, en zich aan het grootſte gevaar te expo-
„ neeren.

„ Ik ben dan van begrip, dat in dezen op
„ niets behoorde te worden gelet, dan op de wa-
„ re belangens van de Republiek: en derhalven,
„ dat alvorens eene finale Reſolutie genomen wor-
„ de omtrent het Convoyeeren der Houtſche-
„ pen, geëxamineert werde de ſtaat waar in dit
„ Gemeenebest zich bevindt, zoo *te Water* als
„ *te Lande.*"

„ Mijns bedunkens, convenieert niets meer
„ aan deze Republiek, *dan eene ſtipte en exacte*
„ *Neutraliteit, onverminderd de Tractaten die*
„ *zij met Buitenlandſche Mogendheden heeft.*

„ Maar

„ Maar ik denk, dat om dezelve met effect, en
„ niet alleen tot zoo lange dat het aan een der
„ Belligeerende Mogendheden behaagd, om van
„ de Republiek op eene dwingende en dreigende
„ wijze te eisschen dat zij partij kieze, te main-
„ tineeren en te handhaven, de Republiek in
„ eenen gewapenden Staat behoorde te worden
„ gebragt."

„ Dat daar toe noodig zoude zijn het Equi-
„ peeren *van ten minſten* 50 *a* 60 *Schepen*, *waar*
„ *onder niet minder dan* 20 *of* 30 *van Linie*;
„ *en het vermeerderen van de Landmacht tot een*
„ *aantal van* 50 *of* 60,000 *Man:* en, *dat de*
„ *Fronticrplaatſen in behoorlijke ſtaat van defen-*
„ *ſie behooren te worden gebragt;* en *de Maga-*
„ *zijnen met de vereischte Ammunitie van Oorlog*
„ *voorzien.* — In welk geval ik van oordeel ben,
„ *dat de Republiek van alle de Mogendheden zou-*
„ *de worden ontzien, en niet verhinderd worden*
„ *te doen, het geene aan haar volgens de Trac-*
„ *taten competeert, of belet worden zoodanig te*
„ *doen en te handelen, als zij overeenkomſtig met*
„ *hare ware belangen zoude oordeelen.*"

„ Derhalven oordeele ik, dat de Trouwe die
„ ik het lieve Vaderland verſchuldigd ben, van
„ mij vordert, deze Conſideratien onder het ver-
„ licht oog van Uw Ed. Gr. Mog. te brengen,

„ en

„ en naa Uw Ed. Gr. Mo. in bedenken te geven,
„ om eene Reſolutie te nemen, ten einde door
„ den aanbouw van een merkelijk aantal Sche-
„ pen, bijzonder van Linieſchepen, de Zeemacht
„ verſterkt worde: en dat, door de verhoging
„ der Maandgelden of Præmien, of door zooda-
„ nige andere ſchikking als UEd, Gr. Mog. en
„ de Heeren Staten der andere Provinçien zul-
„ len beter oordeelen, geëffectueerd worde, dat
„ het noodige Scheepsvolk gevonden worde om
„ dezelve te bemannen: en dat te gelijk door
„ UEd. Gr. Mog. Conſent gedragen worde in de
„ noodige Augmentatie, om die te brengen tot
„ een aantal van 50 of 60,000 Man, en in de
„ Petitie tot de Fortificatie Werken en de Maga-
„ zijnen.

„ Wanneer zulks, zoo door UEd. Gr. Mog.
„ als door de Heeren Staten der andere Provinçien
„ zal zijn gedaan, en dat deze verſterking zoo
„ van de Zee- als van de Landmacht werkſtel-
„ lig zal zijn gemaakt, denke ik, dat het tijdſtip
„ daar is, waar in de Republiek, als een indepen-
„ dente Mogendheid kan reſolveeren, om te main-
„ tineeren de Rechten van hare Ingezetenen vol-
„ gens Tractaten, en ſpeçiaal dat van Marine
„ van 1674 dezelven competeerende."

„ Maar, voor dat de Republiek in eenen res-

„ pec-

„ peetabelen ſtaat van defenſie is gebragt, zoude
„ ik vrezen, dat eene Reſolutie om alle Sche-
„ pen indistincte, volgens den letter van het
„ Tractaat, en voornamelijk Houtſchepen, onder
„ Convooy te nemen, van zeer kwade gevolgen
„ voor de ware belangen van den Staat zoude
„ kunnen zijn, en de eer van deszelfs Vlag aan
„ affront zoude exponeeren."

„ En derhalven ben ik van oordeel, dat bij
„ nadere Deliberatien zoude dienen te worden
„ gereſolveerd, *dat de Schepen, beladen met*
„ *Masten, Knieën, Krommers, zware Balken,*
„ *en diergelijke Houtwaren tot aanbouw van Oor-*
„ *logſchepen benoodigd, niet mede onder Convooy*
„ *zullen worden genomen, tot dat eene Equipagie*
„ *van* 50 *a* 60 *Schepen, waaronder* 20 *a* 30
„ *van Linie, zal zijn in gereedheid gebragt, en*
„ *dat de Landmacht zal zijn vermeerderd tot*
„ 50 *a* 60,000 *Manſchappen effective.* — Doch,
„ dat inmiddels, om de generale Commerçie
„ van deze Landen zoo veel mogelijk te prote-
„ geeren, zonder de gewichtigſte belangen van
„ den Staat in de waagſchaal te ſtellen, de no-
„ dige Convooyen, zoo als zij geannonçeerd wa-
„ ren, zullen worden verleend aan alle verdere
„ Schepen met geene Contrabande Waaren be-
„ laden zijnde, op dat alle Takken van de Com-

„ merçie niet geſuspendeerd en zonder Protectie
„ gelaten worden, gedurende den tijd, dat over
„ de Protectie van eene enkele Tak word gede-
„ libereerd."

„ Ik verwachte, dat als de Republiek tot dien
„ gewapenden ſtaat zal zijn gebragt, alle Mo-
„ gendheden aan dezelve zullen overlaten om
„ eene ſtipte onzijdigheid te houden, het recht
„ aan dezelve competeerende te exerçeeren, en
„ ook aan haren kant zich te houden aan het gee-
„ ne de Tractaten die zij gemaakt heeft, van
„ haar kunnen vergen. &c."

Mannelijk en recht Vaderlandlievend voorſtel in de daad! Dit dunkt ons hier een of ander Lezer te hooren zeggen, tevens vragende: *welk een onthaal hetzelve ondervond?* — Oppervlakkig beſchouwd, ſcheen het doel te treffen. — De Bondgenooten ſcheenen zoo zeer overtuigd te zijn, van de noodzaaklijkheid om de handen aan het herſtel des Vaderlands te ſlaan, dat men zich alles goeds daar van voorſtellen mogt. Want de Gecommitteerden uit de Admiraliteiten bragten *ten zelven dage*, een bij hun ingenomen Advis van den *Luitenant-Admiraal* VAN WASSENAAR, den *Vice-Admiraal* HARTSINCK, en den *Schout bij Nacht* VIS, bij H. H. Mog. in, het welk van dien

dien aart was, dat men 'er op goede gronden iets goeds van hoopen kon, hoofdzakelijk hier op neêrkomende.

„ De Zeemacht moest bepaald worden op 99 „ Bodems, die in 3 Esquaders verdeeld zij de, „ ageeren moeſten. (*) — Voor het bezetten der „ Zeegaten moest zorg gedragen; alle voor han- „ den zijnde Schepen geëquipeerd; en de uitzijn- „ den uit de Middenlandſche Zee dadelijk t'huis „ ontboden worden. — Daar moesten direct Con- „ vooyen verleend worden naar de Engelſche, „ Franſche, en Ierſche Havens. — Het oprichten „ van Batterijen, en het leggen van Wachtſche- „ gen in en voor de Zeegaten, moest niet ver- „ zuimd worden. — De Soldijen en Handgelden „ moes-

(*) Te weten: in

12	Schepen van	70 ſtukken	550 Man.
30	—— ——	60 ——	450 ——
12	—— ——	50 ——	300 ——
6	—— ——	40 ——	270 ——
12	—— ——	36 ——	230 ——
12	—— ——	20 ——	150 ——
4	Branders		40 ——
6	Advisjachten		60 ——
2	Hospitaalſchepen		70 ——
3	Bombardeergaljoots		50 ——

„ moeſten verhoogt, en de Werving buiten
„ 's Lands beproefd worden. — Een Generaal
„ Pardon aan alle Deſerteurs was hoogstnoodig. —
„ En om de kosten te vinden, behoorde even als
„ in 1688, een algemeen Comptoir, het zij van
„ de UNIE, of van het VERHOOGDE LAST- EN
„ VEILGELD belast te worden. &c. &c." En toen de *Staten van Holland* daar over hun beſluit op den 30 *Maart* uitbragten, ſcheen alles met een gewenschten uitſlag bekroond te zullen worden, ſchoon *Amſterdam*, en op deszelfs voetſpoor, ook *Dord*, *Haarlem*, *Delft*, *Leyden*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schiedam* en *Alkmaar*, zich voor het *ongelimiteerd Convooy* verklaarden, tegens het advis van de *Ridderſchap*, en de Steden *Schoonhoven*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam*, *Monnikendam*, *Medenblik* en *Purmerende*. Dan, toen des Prinſen voorſtel van den 10 *Maart*, om 50 a 60 Schepen, en 50 a 60,000 Man in dienst te ſtellen en te houden, daar na in deliberatie kwam, bleek duidelijk dat men zich met een luchtbel vermaakt hadt. „ *Want* (zeggen de Jaarboek-Schrijvers,) „ *des Prinſen voorſtel*
„ *werdt ſlechts van eenige Leden der Vergadering*
„ *goedgekeurd, terwijl* AMSTERDAM *en anderen*
„ *van gedachten waren, dat 'er geen gevaar van*
„ *Oorlog aan de Landzijde was, en dus geen*
„ *drin-*

„ *dringende nood, om de Landmacht te vermeer-*
„ *deren.* (*) *Dat een Zeemacht van* 50 *of* 60
„ *Oorlogſchepen, in de daad voor de Republiek*
„ *nuttig zoude zijn, maar dat deze vermeer-*
„ *dering te veel gelds en tijds vereischte,* waarom
„ zij oordeelden, *dat het beter was, tot de ande-*
„ *re Provinçien haar aandeel in de kosten der*
„ *Equipagie van* 32 *Schepen, welke op het einde*
„ *des afgelopen jaars beſloten was dadelijk vol-*
„ *daan hadden,* ZICH BIJ DIE EQUIPAGIE VAN
„ 32 SCHEPEN NU VOOR ALS NOG MAAR TE
„ HOUDEN, *en de Koophandel en Scheepvaart te*
„ *beſchermen, volgens de beſluiten den* 26 *Januarij*
„ *bij Holland, en den* 28 *bij H H. Mog. geno-*
„ *men. Zoo dat* (zeggen die Schrijvers) *de zaken*
„ *nog in denzelfden ſtaat blijven, namelijk dat*
„ *het*

(*) Op welke losſe gronden de zekerheid van het Vaderland *aan de Landzijde* ſteunde, is naderhand gebleken, toen *Keizer* JOZEPHUS de horens opſtak, en men de Landlieden bij gebrek van Soldaten tot den Wapenhandel dwong. Daar zijn 'er die wel meenen onderricht te zijn, dat *Z. H.* niet onkundig was, *wat 'er met de Barriere Steden in til was.* En dit zoo zijnde, dan was de Augmentatie te Lande zoo noodig als ter Zee. Intusſchen is het eene ſatisfactie voor de nagedachtenis van Z. H., dat onzen tegenwoordigen Koning, 60 Schepen en 60,000 Man Troupen onontbeerlijk keurt.

„ *het beſluit, om voor als nog geen Convooy aan*
„ *het Scheepshout te verleenen, niet is herroepen.*
„ *Dat de Equipagie van* 32 *Schepen beraamd is. —*
„ *Dat 'er nog geen bepaald antwoord aan het*
„ *Franſche Hof is gegeven. En dat wegens*
„ *dat Hof het nieuw Reglement nopens de Hol-*
„ *landſche Schepen is afgekondigd en in werking*
„ *gebragt, met uitzondering van de Steden*
„ HAARLEM *en* AMSTERDAM."

Zulk eenen ongelukkigen uitſlag had ook dit laatſte Vaderlandlievende voorſtel, van den geduldigen en te gelijk doorzichtigen Vorst! Wanneer het uit de Registers van den Staat niet duidelijk bleek, dat de eerſte Toongevers der Stad *Amſterdam*, zoo telkens, en wederom als nu, de lieden waren, die ter opbeuring van 's Lands weêrlooze Zeemacht een ſpaak in het wiel ſtaken, zou men het niet geloven kunnen, wanneer men daar mede vergelijkt hunne op andere tijden aangehevene klachten over de plaatshebbende *Inâctiviteit*, die zij naderhand opentlijk aan Z. H. te laste lagen! — Vierkant ſtrijdig met de onwederlegbare gronden van 's LANDS ERFSTADHOUDER, *was een getal van* 50 *a* 60 *Oorlogſchepen nu te veel! Het zou te veel tijds en gelds kosten! Het was beter dat men tot* 32 *beſloot. Men moest zich daar nu maar aan houden, en Koophandel*

en Zeevaart beſchermen! De Kusten beveiligen! de Zeegaten bezet houden! De Engelſche Roverijen op Zee beteugelen! De Colonien in veiligheid ſtellen! &c. &c. Wie hoorde immer, bij het bewust zijn van onmacht om in dat alles te voorzien, zulk een raiſonnement? En met dat alles, zij die op die manier handelden en den boventoon zongen, werden voor echte voorſtanders van 's Lands Onafhangelijkheid begroet, en om hun echt Patriottisme tot den Hemel toe verheven!! Heeft men, dit alles nagaande, geene moeite om kalm van ziel te blijven? Was het wonder dat WILLEM DE VIJFDE, vernemende hoe men over Zijnen nuttigen voorſlag dacht, volgens een voor ons liggende Anecdote, op eenen veel beteekenenden toon uitriep: „ *Ongelukkig* „ *Vaderland! Hoe wordt Gij, die weleer den* „ *Evenaar van Europa in de handen hieldt, en* „ *aan allen die het op uwe onafhangelijkheid* „ *toelegden de wet ſteldet, door de Intrigues* „ *van eenige weinigen die gij gevoed hebt,* „ *tot een ſpeelbal van uwe Naburen gemaakt,* „ *dat men zich als het te laat is zeer beklagen zal.*"

Laten wij nu overgaan, om te bezien welke gewelddadige ſtappen door het *Britſche Cabinet*,

ondanks den duidelijken letter des Tractaats van 1674, ter verzwaring van 's Lands kommervollen toeſtand ondernomen werden.

De Ridder YORKE, ſints eenigen tijd in onmin levende met VAN BLEISWIJK, (die reeds in 1766 tot die geenen behoorde, die eenen toeleg vormden, op de beſnoeijing van des Stadhouders Rechten, en op de uitbreiding van hun gezach) beſchouwde den *Raadpenſionaris* thans als zijnen geſlagenen vijand en grootſten tegenſtander, en kon niet dan met den grootſten afkeer zien, hoe zijnen invloed, en dien van Zijnen Meester, door die weg, dag op dag in dezelfde evenredigheid verminderderde, als dien van zijnen medevrijer DE LA VAUGUION vermeerderde. Woedende van ſpijt over den trek die men hem te *Amſterdam* geſpeeld had, in het onwellevend gehoor weigeren aan het voorſtel dat hij aan RENDORP gedaan hadt, om over de verſchillen in Conferentie te treden, verzuimde hij niet, om het geene 'er in den *Haage* omging naar *Londen* over te ſchrijven, om moogljk met de ſterkſte trekken het gedrag van de vertrouwelijke vrienden zijnes tegenſtanders af te ſchilderen, en Zijnen Meester tot een geduchte wraaakneming op dezelven aan te ſpoo-

ren,

ren, (*) en dus duurde het niet lang, of H. H. Mog. werden van wegens het Engelsch Cabinet, met de hevigſte klachten over het proviſioneel genomen beſluit van den 28 *Januarij* 1779, en over het gedrag van het Franſche Miniſterie lastig gevallen, daar YORKE op den 9 *April* eene Memo-

(*) MOOGLIJK (zeggen wij) want wij vinden hoegenaamd geen grond, om in navolging van anderen te verzekeren, „ *dat alle de vijandelijke ſtappen van het Britſche Cabi-* „ *net, aan de hatelijke en leugenachtige oorblazerijen en* „ *opruijingen van* YORKE *moeten toegeſchreven worden.*" — Dat hij, een *Engelschman* van eenen aanzienelijken rang zijnde, en door een 28 jarig verkeer in de Republiek een zeker Crediet verworven hebbende, onverſchillig blijven kon, bij het geen hij daaglijksch zag en hoorde, was onmooglijk, vooral wanneer men het menſchelijk hart raadpleegt, bij het ondervinden van wezentlijke beledigingen. — Het naar waarheid bekend maken van ſtukken en berichten, ſpecteerende de gebeurenisſen van den dag, was een genoegzame drijfveer voor de *Engelſchen*, om in navolging van de *Franſchen*, dat alles te doen, *wat zij* KONDEN *en* WILDEN, en niet *het geene* BETAMELIJK *en* STROOKENDE MET DE INDEPENDENTIE VAN DE REPUBLIEK WAS. — Het *Recht van den ſterkſten*, en niet de *Letter der Tractaten*, of de *voorgewende zorg voor het conſerveeren van 's Lands Vrijheid en Onafhangelijkheid*, kwam bij beiden in aanmerking. En hij, die den *veiligen middenweg*, die Z. H. en 's Lands Staten bewandelen wilden, het eerſte wist toe te muuren, hadt een aanmerkelijk voordeel boven zijnen Tegenpartijder,

morie daar toe dienende overleverde, waar in hij onder anderen dus redekavelde. „ Uw Hoog „ Mog. zijn te zeer verlicht, om niet te voelen, „ dat een vreemde Mogendheid, welke zich het „ recht aanmatigt van een der Leden van hun„ nen Staat, ten nadeele der anderen te begunſti„ gen, met geene mooglijkheid een ander oog„ merk kan hebben, dan tuſſchen de Leden twee„ dracht te zaaijen, en alle de banden die hun „ verbinden, te verbreken. — Dat zoo andere „ Mogendheden een dergelijk voorbeeld kwamen „ te volgen, de Republiek binnen kort in ligte „ laaije vlamme zoude ſtaan, en aan eene geheele „ ſcheuring zich zien blóotgeſteld. Alle die kun„ ſtenarijen hebben een oogſchijnlijk doel om de „ Republiek met den Koning in onmin te bren„ gen, en H. H. Mog. in eenen Oorlog met „ Groot-Brittannien in te wikkelen, en van dit „ alles kan de Koning niet langer een bloot aan„ ſchouwer blijven. Wat recht, (vraagt hij hierop) „ Wat recht heeft toch die Kroon, om aan Uw. „ Hoog Mog. voor te ſchrijven, de maatregulen „ die zij moeten nemen met Engeland? Hoe, en „ wanneer heeft zij dat recht verkregen? Het ver„ bond waarop Uw Hoog Mog. zich beroepen, „ en die welke Z. M. van 's gelijken zoude kun„ nen inroepen, behelzen niets dergelijks. — Ge-

„ duu-

„ duurende de maand October van het voorleden
„ jaar, heeft de Koning aan den GRAVE VAN WEL-
„ DEREN, in eene Memorie opening gedaan van
„ zijne omſtandigheden, en zijne inzichten open-
„ gelegd: en daar en boven zijnen Minister ge-
„ last eene onderhandeling voor te ſlaan, tot het
„ beramen van middelen, ſtrekkende tot zekerheid
„ en nut der beide Staten, doch H. H. Mog. heb-
„ ben tot zijn leedwezen goedgevonden, dat
„ aanbod van de hand te wijzen.

„ Om echter alle nadeelige gevolgen voor te
„ komen, had de Koning hem YORKE uitdruk-
„ kelijk bevolen, H. H. Mog. van zijnen wensch
„ tot behoud der Harmonie te verzekeren: doch
„ tevens gelast 'er bij te voegen, dat niet kon
„ afgezien worden van de uitſluiting, welke de
„ noodzaaklijkheid van eigene verdediging hem
„ gedwongen had te geven, aan het vervoeren
„ van Scheepsbehoeften naar Vrankrijk, en met
„ name van Hout tot Scheepsbouwing: ZELFS IN
„ HET GEVAL, DAT MEN HETZELVE ZOUDE WIL-
„ LEN DOEN GELEIDEN DOOR SCHEPEN VAN OOR-
„ LOG. Het gegeven voorbeeld van eenige Le-
„ den van den Staat ten nadeele van anderen
„ te begunſtigen, was een regelregte inbreuk op
„ de UNIE en Onafhangelijkheid, en de Ko-
„ ning vleide zich, nooit in het geval te zullen

„ we-

„ wezen om hetzelve te volgen, ten zij hij daar
„ toe, door eene verkeerde inſchikkelijkheid voor
„ de inzichten van Vrankrijk, gedwongen mogt
„ worden, om langs dien weg ſchadeloos te ſtel-
„ len de Leden van de Republiek, die zoo veel
„ kwamen te lijden van de partijdigheid van zijne
„ Vijanden." &c. &c.

Het laat zich zonder onze aanwijzing zeer gerédelijk bevatten, dat het geven van een gepast, en met de Onafhangelijkheid des Vaderlands ſtrookend antwoord, minder moeijelijk dan uitvoerlijk was, en dat daarom hetzelve op de lange baan geſchoven werd; gedurende welken tijd *Hollandsch meerderheid* tot een *onbepaald Convooy* overhelde. Eene omſtandigheid, die dubbel noodlottig was voor de Republiek, dewijl *Engeland* al vast de Nederlandſche *Scheepvaart* door *Kaperijen*, en *Vrankrijk* den *Koophandel* door zijne *Uitzonderingen en drukkende Belastingen* de felſte nepen toebragten, waar door de klachten zoo aan 's Lands Staten, als aan Z. H., dag op dag herhaald werden, welken allen, de eene meerder, de andere minder, niet alleen eene zichtbare ſtrekking hadden, om H. H. Mog. te bewegen, aan *Vrankrijks* eisſchen toe te geven; maar waar in ook duidelijk doorſtraalde, dat men het agterblijven des beſluits tot een *onbepaald Convooy*, bij de

ove-

overige Gewesten, en de daar door veroorzaakte nadeelen, van de beide Oorlogende Natien ondervonden wordende, grootdeels aan de denkwijze van dien Vorst toekende, het welk Hem van de liefde van vele Ingezetenen beroofde, en daarom door den goeden Vorst met geene geringe aandoeningen van ſmert vernomen werdt, het welk volgens een aan ons medegedeeld bericht bijzonder het geval was, toen eenige *Rotterdamſche Kooplieden*, ten *vierden maale* bij Z. H. komende, hem dit volgende, ſchoon in deçente termen, hoofdzakelijk toevoegden, om dat beſluit door te dringen:

„ Onze Stad DOORL. VORST! is door Zee-
„ vaart en Handel geworden dat zij is. De vlijt
„ harer Inboorlingen; de aanhoudende arbeid van
„ hare Inwooners; de goede trouw van hare Koop-
„ lieden; en bovenal den zegen van God, hebben
„ haar in Europa aanzienlijk gemaakt, en haren
„ Handel wijd en zijd verſpreid! — Het naburig
„ *Vrankrijk*, het bijgelegen *Engeland* zijn 'er ter
„ markt gekomen; hebben 'er hunne Waaren ge-
„ bragt, andere terug genomen, en door dezen
„ dubbelen Handel den Burger groote voordeelen
„ toegebragt, en de Stad in ſtaat geſteld om een
„ zoo groot, ja, op een na, het hoogſte aandeel
„ in de lasten op te brengen. — Maar die ge-
„ luk-

„ lukkige tijden zijn niet meer! De Navigatie en
„ Commerçie van onze Stad is vervallen! De
„ bron van onze welvaart is geſtopt. De *vexa-*
„ *tien der Engelſchen*, de *Belastingen der Fran-*
„ *ſchen* ſluiten de Zee voor onze Schepen, dwin-
„ gen ons bijna alle Negotie na te laten! Doe-
„ men ons tot eene verdrietige en verderffelijke
„ ledigheid: terwijl anderen, ſchoon Leden van
„ den Staat, *om dat zij ſtoutmoediger geſproken*
„ *hebben*, met uitſluitende voorrechten zijn be-
„ gunſtigd geworden, en nu eenen drievoudigen
„ oogst kunnen genieten."

„ Nu *Holland* deszelfs weloverdacht gevoelen
„ heeft geuit; nu *Holland* tot een onbepaald Con-
„ vooy beſloten heeft; nu *Holland* de ſourçe van
„ het ongenoegen van haren machtigen Nabuur,
„ waar van wij de ſlachtoffers zijn, wil wegne-
„ men, hebben wij vrijheid om aan te dringen,
„ dat dit middel door onzen Souverain overwogen
„ en goedgekeurd, en ter Generaliteit voorge-
„ ſteld, ten ſpoedigſten effect ſorteere, en door
„ geene te langdurende Deliberatien achter blij-
„ ve." — Na hier op een ontroerend tafereel aan Z. H. geſchetst te hebben, wat 'er van *Rotterdam* worden zoude, wanneer 'er niet op de ſpoedigſte wijze in alles voorzien werd, door de toetreding tot het beſluit van de Hollandſche meer-

„ meerderheid, vervolgen zij: „ Wij zijn over-
„ tuigd, DOORL. VORST! dat Uw gevoelig hart,
„ dat nimmer voor ééne enkele ongelukkige ge-
„ ſloten is, oprecht deel neemt in onze rampen!
„ Wij zijn overtuigd, dat Uwen ijver, Uwe on-
„ vermoeide zorg voor de welvaart van den
„ Staat, niet zal toelaten, dat eene Stad die
„ zoo merkelijk aandeel in 's Lands Lasten toe-
„ brengt geruïneerd worde! Maar om dit onheil
„ te voorkomen, is Uw vermogend appui vol-
„ ſtrekt noodzaaklijk. 'Er is ſpoedige, ja bui-
„ tengewone hulpe noodig! Een oogenblik uit-
„ ſtel kan en zal doodelijk zijn! Een prompt en
„ krachtig middel kan mogelijk nog baten, om de
„ oorzaak van de kwaal weg te nemen, en des-
„ zelfs gevolgen te genézen. — Laat 50 of 60,000
„ Zielen die daar in direct belang hebben; laat
„ een veel grooter aantal die zulks mede con-
„ çerneert, die weldaad van Uwe vriendelijke
„ en gunſtige hand ontvangen! Uw voorbeeld,
„ Uwe interçesſie zal veel vermogen! Een woord
„ van Uwe D. H. kan misſchien verſchillende
„ denkbeelden vereenigen! Een woord van Uwe
„ D. H. kan misſchien Deliberatien in Reſolu-
„ tien veranderen! Een woord van Uwe D. H.
„ kan misſchien de Bondgenooten overtuigen,
„ dat Hollandsch Interest hun eigen en ware

„ In-

„ Interest is! Een woord van Uwe D. H. kan
„ de bedeesden moed geven! Door geld kan
„ men zich in ſtaat ſtellen om gevreesde geva-
„ ren af te wenden! Het geld ontbreekt ons niet!
„ Een bloeijende Koophandel brengt nieuwe ſchat-
„ ten aan! En ſchoon wij daar van thans verſto-
„ ken zijn, is ons goed en bloed ten dienſte van
„ ons Vaderland, zoo daar door de Commerçie
„ en Navigatie kan worden gemaintineert!

„ Uwe Voorouders, Doorl. Vorst! hebben
„ het fundament van onze Vrijheid gelegd! Ge-
„ durende Hun Beſtuur is onze Koophandel toe-
„ genomen! Door hunnen moed en zorg, zijn
„ wij zelfs gerespecteerd geweest! Laat onze On-
„ afhangelijkheid geduurende Uw Bewind niet
„ worden verminderd! Laat onzen Koophandel
„ geſoutineerd worden! Laten onze Schepelingen
„ tot U zeggen, gelijk eertijds aan Augustus
„ gezegd wierdt, *Door U leven wij! Door U heb-*
„ *ben wij eene Vrije Scheepvaart! Door U ge-*
„ *nieten wij onze Vrijheid en Welvaart!*"

Dus ſpraken en dachten deze *Rotterdamſche Kooplieden*, die deels door jalouzij, deels door het hand over hand toenemend ongenoegen, geboren uit een ſchadelijk en ongegrond wantrouwen, aangaande des Vorsten Vaderlandsliefde, zulk eene tale voerden! „ *Toen zij vertrokken*

„ *wa-*

„ *waren*, (dus lezen wij in een voor ons liggend ſtuk,) „ *was de goede Vorst derwijze aangedaan*, „ *dat Hij (in ſubſtantie) op eenen mismoedigen* „ *toon, zich dus hooren liet:* Welk eene ingewik- „ kelde belediging doet men mij niet aan, te ken- „ nen gevende, of het *aan mijnen wil* ſtaat, om „ 's Lands onheilen te doen voortduuren of ein- „ digen! *Eén woord zou verſchillende denkbeel-* „ *den veréénigen, Deliberatien in Reſolutien ver-* „ *anderen; de Bondgenooten van hun waar Inte-* „ *rest overtuigen, en de Bedeesden moed geeven!* „ Kan men onkundig gebleven zijn, dat zoo vele „ uitvoerige Voorſtellen, Memorien, Petitien, „ Misſives, en Conçiliatoiren niets vermogten! — „ Hoe miskent en beledigd men mij door zulk „ een discours, dat duidelijk bewijst welke voort- „ gangen de verblinding en begocheling omtrent „ 's Lands belangen gemaakt heeft. Men waant „ *dat met geld alles te bezorgen is*, en eischt, „ *dat ik de Natie bij hare vorige Onafhange-* „ *lijkheid conſerveere*, daar men mij alle midde- „ len onthoud om dat oogmerk te bereiken! „ o God! voor wien mijne gedachten zelfs niet „ verborgen zijn, Gij weet hoe onſchuldig ik al „ dat leed verduwen moet! Ach! maakt de Na- „ tie eens opmerkzaam op de bevoordering van „ hare ware belangen!" &c. —

Intusſchen, hoe juist en gegrond deze reflexien des STADHOUDERS ook wezen mogten, wanneer men het verzoek dezer Rotterdamſche Kooplieden aan Z. H. gedaan bedaardelijk overweegd, dan ziet men, dat hetzelve grootdeels geſchiedde, om door het dadelijk beſchermen des Handels, van de *Vexatien der Engelſchen*, en van *de Belastingen der Franſchen* ontheven te worden, doch dat zij zich wel zorgvuldig onthielden, om op de *ongelimiteerde Convooyen* aan te dringen, waar in zelfs de Collegien van de Admiraliteiten als nog de grootſte gevaren ſtelden, adviſeerende, „ *dat men door inſtantien zoo te* LONDEN „ *als te* PARIJS *beproeven moest de bezwaren* „ *opgeruimd te krijgen*, en wanneer dat gelukte, „ *als dan alle vervoer van zwaar Scheepshout* „ *buiten de Republiek te verbieden, tot zoo lange* „ *dat de bevorens voorgeſlagen verſterking der Ma-* „ *rine dadelijk was geëffectueert, waartoe men* „ *den voorhanden zijnden voorraad zelfs hoog-* „ *noodig had.*" Dan, dien eisch om onbepaald Convooy bleef voor de *Amſterdamſche Kooplieden* bewaard, zoo als bleek uit hun Request op den 19 *Mei* aan *H. H. Mog.* ingeleverd, het welk ten gevolge had, dat reeds op den 24 *Junij* daar aan volgende, *bij* HOLLAND *met* 11 *tegen* 8 *Stemmen* (*ondanks het advis zoo even opgegeven,*) *tot het*

het inwilligen van dat verzoek beſloten werdt; en tevens goedgevonden, *eene Circulaire Miſſive aan de Staten der VI overige Gewesten af te zenden, ten einde hen aan te ſporen, om in dezen hun voetſpoor te drukken.* Een ſtap, die eene rechtſtreekſche ſtrekking had om WILLEM DEN VIJFDEN (die ſtaande al dat twisten en cabaleeren, door een zwerm van vrijwillige en gehuurde Paskwilſchrijvers op de openlijkſte wijze gelasterd en beledigd werdt) bij de Natie nog verder in den haat te brengen, ten einde Hem in het vervolg dies te gereder de teugels van het algemeen Beſtuur uit de Vorſtelijke handen te wringen! „ *Het is natuurlijk te begrijpen* (zegt *Profr.* „ KLUIT) *dat zulk eenen ſtap al den haat op* „ *den halze des* STADHOUDERS *brengen moest* „ INDIEN HET BESLUIT NIET GELUKTE! *En ge-* „ LUKTE HET AL, *zoo kwam het toch weder op* „ *den* STADHOUDER *t'huis, zoo wanneer de beſlo-* „ *tene Protectie niet ſpoedig en krachtdadig volg-* „ *de, want dan had men bij het gebrek van nood-* „ *wendigheden, groote reden om te klagen over de* „ *Inäctiviteit.*" — Dus, hoe men het keerde of wendde, *de zoogenaamde cordate recht Vaderlandlievende Regenten, die* (quaſi) *zich in tegenoverſtelling van eenen aan Engeland verſlaafden Prins, zoo zeer voor de belangen der Ingezetenen in de bres-*

ſe ſtelden, werden bewonderd, toegejuicht, en tot den Hemel verheven; terwijl de Vorst in beide de gevallen voor het werk moest opdraaijen. Toen Z. H. dit uitgebreide ſtuk onder het oog kreeg en gelezen had, kon Hij (volgens een ons gegeven bericht) Zijne verontwaardiging en verbazing niet verborgen houden voor een zeker toenmalig Hollandsch Lid van Regeering, die Hij voor een der voornaamſte doordrijvers van dat beſluit hieldt, en deze hem beduiden wilde, DAT MEN DUS DOENDE VAN DE TWEE KWADEN HET BESTE GEKOZEN HAD. — „ *Gij*, (dit voegde Hem de PRINS, niet zonder eenige driftbetooning toe,) „ *Gij, en de Heeren die over deze importante en* „ *beſliſſende ſtap op die manier denken, mogen* „ *zich flatteeren de beste partij gekozen te heb-* „ *ben, maar ik ben van gedachten, dat dezelve* „ *U wel ſpoedig berouwen zal, en dat onze Kin-* „ *deren de gevolgen 'er nog van zullen ondervin-* „ *den. De* ONZIJDIGHEID, *die wij boven alles in* „ *het oog moeten houden, (en het veiligſte behou-* „ *den kunnen, wanneer wij volgens het Advis* „ *van de Admiraliteiten van den 19 Mei te werke* „ *gaan) wordt door deze ſtap met den voet getre-* „ *den, en wij worden* EENZIJDIG. *Het genomen* „ *beſluit, hoe uitvoerig en beredeneerd het ook* „ *voorkomen mag, is een ſamenſtel van drogre-*

„ *de-*

„ *denen, dat op een losſen zandgrond is neêrgezet.*
„ *Het is een Tafereel, alleen geſchikt om de veel*
„ *al onkundige en misleidde Natie in den waan*
„ *te brengen, dat men in weinige weken in ſtaat*
„ *zijn zal, om door behoorlijke Convooyen een*
„ *krachtdadige Protectie aan de Navigatie te*
„ *bezorgen, het welk men in zoo vele jaren niet*
„ *heeft willen effectueeren, en waar toe men nu*
„ *volſtrekt buiten ſtaat is, ten minſten met dien*
„ *ſpoed welke de op Convooy wagtende Schepen*
„ *behoeven, en recht hebben te vorderen. Welk*
„ *een naam kan men aan die mooije beloften*
„ *geven? Ik noem het niet anders dan een opzet-*
„ *telijke misleiding, ter betere bereiking van het*
„ *ware buit, die de verdeeldheden en klachten ver-*
„ *meerderen moeten wanneer de beloofde Protec-*
„ *tie achter wege blijft, en dan zal het aan mij*
„ *toegeſchreven worden! Maar* (en dit zeggende, wierd de Prins driftig,) „ *Maar God zal te zij-*
„ *nen tijde het pleit beſliſſen, en éénmaal zal*
„ *alles wat nu in het verborgene geſchied open-*
„ *baar worden!*" Dan, laten wij voortgaan!

Het is hier onze taak niet om te vermelden, op welk eene wijze het *Hollandsch beſluit* en de *Circulaire Misſive* bij de VI overige Gewesten ontvangen en beoordeeld werden. Genoeg is het te zeggen, *dat geenen derzelver het voet-*

ſpoor van HOLLAND *volgen wilden.* Van meer belang is het hier aan te ſtippen, dat het *Franſche Cabinet* hetzelve vernemende, terſtond gereed was om de *drukkende Belastingen*, het grootſte deel der Hollanderen opgelegd, in te trekken, en allen met die van *Haarlem* en *Amſterdam* gelijk te ſtellen, waar van het op den 2 *Julij* door DE LA VAUGUION ſchriftelijke kennis gaf. Echter met deze bepaling: „ *dat zoo* „ *wanneer met den* 1*ſte Augustus de uitwerkzels* „ *van de Onzijdigheid der Republiek niet zeker* „ *waren, door de krachtdadige beſcherming der* „ *onbepaalde Convooyen; als dan de vorige beſlui-* „ *ten wederom zouden uitgevoerd worden, zonder* „ *dat daar van eene nadere verklaring zou ge-* „ *geven worden.*" En welke uitwerking deedt dit bij de Staten der onderſcheidene Gewesten? — De Termijn veel te kort zijnde om hunne beſluiten uit te brengen, zoo verklaarde de meerderheid der *Staten van Holland* niet ſlechts bij het beſluit van den 24 *Junij* te zullen volharden; maar de Gedeputeerden van de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Rotterdam*, en *Schiedam* veroorloofden zich een ſtap, *die zoo* INCONSTITUTIONEEL, *als voor alle de overige Steden van Holland noodlottig en ſchadelijk was.* Immers het was bij die gelegenheid, dat de Af-

ge-

gevaardigden der zoo evengenoemde *Vijf Steden*, vermoedende dat de VI overige Gewesten een beſluit tot het verleenen van onbepaalde Convooyen zouden uitſtellen, tot dat men het over de Landmacht eens zoude zijn, of zich in een ſterker ſtaat van tegenweer ter Zee geſteld zou hebben; zoo proponeerden zij: „ *of men ook eenige middelen zou kunnen aanwenden, om de andere Gewesten te noopen, om in de onbepaalde Convooyen te ſtemmen.*" Een voorſtel, dat wel is waar, door de verwerping van de *Ridderſchap* en de *Gedeputeerden der dertien ſtemhebbende Steden* niet ingewilligd werdt; maar dat echter ten gevolge had, „ *dat* DE LA VAUGUION *op den 31 Julij aan den Commisſaris van de Zeeaken bij eene Misſive te kennen gaf*, DAT VOORTAAN GEENE STEDEN DAN DE VIJF GENOEMDEN VAN HET EDICT ZOUDEN UITGEZONDERD ZIJN." (*)

Dat

(*) Wie hoorde immer van zulk eene handelwijze *tuſſchen Leden en Steden van één Gewest*, die door den BAND DER UNIE met elkander vereenigd waren, en uit dien hoofde ten duurſten verplicht om elkanders belangen te bevorderen? „ *Men ziet 'er uit*, (zegt de Prof. KLUIT) *hoe toen weinige Steden of haare Afgevaardigden, indien zij maar eenige anderen op hunne zijde hadden kunnen krijgen, gezind waren, om een ſtuk van dat aanbelang, als* ONBEPAALD

Dat deze maatregel, door het inleveren van nieuwe Klaagſchriften, en eene zichtbare vermeerdering der verwarringen gevolgd werd, behoeven wij hier niet te vermelden. Van meer belang zal het zijn kortelijk op te geven, dat, daar de Staten der VI Gewesten in onderſcheiding van Hollandsch meerderheid, *zich uit hoofde van 's Lands weerloozen toeſtand, tegen het ongelimiteerd Convooy verklaarden*, 'er op den 21 *October* een Rapport ter Generaliteit werd uitgebragt, overéénkomſtig het welke op den 8 *November* 1779 bepaald werdt: 1. *Dat met den meeſten ſpoed een Esquader van* 8 *Schepen zou uitgerust worden tot Convooy aan de Koopvaarders naar Vrankrijk.* — 2. *Een dito Esquader van* 8 *Schepen, tot Convooy naar de West-Indiën.* — 3. *Een dito van* 9 *Schepen, naar de Middenlandſche Zee:* doch met deze bepaling aan de Scheepsbevelhebberen, „ *dat zij hunne Convooyen niet zouden be-*

„ *zwa-*

„ CONVOOY *was, waar voor maar de één ſtem van Hol-*
„ *land, en nog niet eens bij eenparigheid zich verklaard*
„ *had, ter Generaliteit door te zetten.*" — Was dat geen ſpreekend bewijs, dat het met de zaaken toen reeds zoo ver gekomen was, *dat eenige weinige ſtedelijke Regenten of Ministers beſtaan durfden, om met vertrapping van de* UNIE, *het gehcele Land aan hunne heerschzucht onderworpen te maaken?*

„ *zwaren met Houtſchepen, of zulken die zware*
„ *Masten, of ander zwaar Scheepstimmerhout*
„ *voerden,*" met welk beſluit de minderheid van *Holland* verklaarde, zich niet te kunnen vereenigen, daar *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Schiedam* en *Alkmaar*, hunne contra-aantekening reſerveerden, en *Haarlem* en *Amſterdam* alles van de hand wezen.

Onder al dit harrewarren en twisten, lieten H. H. Mog. intuſſchen de door YORKE gedane klachten en aanvrage om de bedongene Hulpbenden onbeantwoord, waar tegen de *Engelſchen* alle Tractaten ſchorsten, en een nieuw Kaap-Reglement afkondigden, het welk de Kaperijen langs hoe meer deedt toenemen. Doch toen de beruchte PAUL JONES met twee door hem op de Engelſchen veroverde Prijzen, in gezelſchap van twee Franſche Fregatten, ter Rhede van *Texel* binnen liep, en zijne gekwetſte gevangenen aldaar niet alleen ontſcheepte, maar ook Hij zelve zich alomme in het openbaar binnen 's Lands vertoonde, en door velen toegejuicht en bewonderd werdt; zoo oordeelde het Britſche Cabinet daar over op nieuw te moeten klagen, en te gelijk op de teruggave der door P. JONES veroverde Schepen, en het verleenen van de bevorens verzochte hulp aan te dringen. Dan, eer daar op eenig bepaald

antwoord gegeven werdt, liep op den 27 *December* 1779 het gewapend Convooy naar *Vrankrijk* beſtemd, onder bevel van den *Schout bij Nacht* GRAVE VAN BYLAND in Zee, het welk door den *Engelſchen Vlootvoogd* FIELDING buiten Gaats opgewacht, en na eene onbeduidende verdediging overmeesterd, en als in zegepraal naar *Engeland* opgezonden zijnde, de zaken derwijze van gedaante veranderde, dat den Evenaar geheel ten nadeele van de *Engelſchen*, en ten voordeele van de *Franſchen* doorſloeg, dewijl de *Algemeene Staten* om dat vijandelijk bedrijf, niet alleen het verzoek om de hulptroepen finaal weigerden, maar ook boven dien, overeenkomſtig het nader Advis van de Admiraliteiten, tot het verleenen van een *onbepaald Convooy* aan de Koopvaardijſchepen beſloten, het welk in *Vrankrijk* met zulk een blijdſchap en genoegen vernomen werdt, dat alle uitzonderingen en drukkende belastingen ten nadeele van den Handel der Nederlanderen, dadelijk opgeheven en buiten werking geſteld, en de uitzichten op het behoud van den Vrede hier te Lande langs hoe donkerder werden. (*)

Het

(*) Toen het gewelddadig en onrechtvaardig opbrengen van het Convooy maar al te waar bevonden werdt, veroorzaakte zulks niet alleen eene geweldige ſenſatie, *maar* (zoo als het gewoonlijk in zulke gevallen gaat) *men ſchreef het*

Het is uit de Geſchiedenis bekend, dat toen de tijding van het gebeurde tuſſchen BYLAND en FIEL-

het toe, aan het laf hartig gedrag van BIJLAND *en de overige Bevelhebberen van de Fregatten*, en daar BIJLAND eene geheime order vóór de ontmoeting van FIELDING, aangaande het *Strijken der Vlaggen* afgegeven had, zoo betoogde men daar uit het onderſteld verraad, bijzonder aan de zijde van den ADMIRAAL-GENERAAL. — De *Vervolger op Wagenaar* heeft zich veele moeite gegeven om dien argwaan te vermeerderen: doch zeer ten onrechte, wanneer men bedenkt, dat het *een Donquichots bedrijf* in BIJLAND zou hebben mogen genoemd worden, wanneer Hij zich in een gevecht had ingelaten met den *overmachtigen Brit.* „*Waarom* „ *zich niet tot den laatſten man verdedigd, en liever met* „ *al de ſchepen naar den grond gegaan, dan de Vlag te* „ *Strijken?*" Dit was de algemeene roep! terwijl men breed opgaf van het *formidabel Convooy* dat in zee gelopen was. En waarin beſtond dat? In 1 *Schip van* 54, 2 *Fregatten van* 44, en 2 *dito van* 24 *ſtukken*. — Deze *Vijf Bodems* moesten de Koopvaarders *naar de Middenlandſche Zee*; naar *de Bogt van Vrankrijk*; en *naar de West-Indiën geleiden!* En hoe ſterk was den vijand die op de Brandwagt lag, om het Convooy zoodraa het *buiten gaats* kwam op te ſlokken? Niet minder dan deze macht:

1	Linieſchip	van	90 ſtukken.
4	dito	—	74 —
1	dito	—	60 —
1	dito	—	50 —
2	Fregatten	—	30 —
2	dito	—	20 —

be-

FIELDING te *Amſterdam* ruchtbaar werdt, zulks op de ſterkſte wijze ontkend, en voor een valsch gerucht, met kwade desſeinen verſpreid, gebrandmerkt werdt, naardien men aldaar onophoudelijk verzekerde, *dat de Engelſchen zoo iets niet zouden kunnen of durven ondernemen:* eene handelwijze, geheel ſtrijdig met die van alle nadenkende en doorzichtige Ingezetenen, die zoo iets met angst en vreze hadden te gemoete gezien, het welk bijzonder het geval bij Z. D. H. was, die (volgens een thans voor ons liggende Anecdote,) de eerſte mare, niet zoo als Zijne Hateren verſpreid hebben, met tekens van genoegen en vreugde ontving, maar integendeel met innige weê-

benevens nog een aantal anderen en Kotters, die niet opgegeven zijn geworden. — Was dit nu een magt waar tegen de Hollanders met hunne 5 Bodems zich behoorden te verzetten? Billijk was derhalven de uitſpraak der Leden van den Hoogen Zee-Krijgsraad, toen dezen bij Sententie verklaarden: *Dat* BIJLANDS *gedrag in het rencontre met* FIELDING *gehouden, was geweest overeenkomſtig de regelen van voorzichtigheid, en van goede Soldaat en Zeemanſchap* &c. Z. H. approbeerde dit vonnis, ook H. H. Mog. maar het nam den argwaan niet weg, bijzonder tegen den ERFSTADHOUDER, die om de historie met het Convooy, op eene onmenſchelijke wijze gelasterd, en in den haat bij velen gebragt werdt.

weêdom en droefheid Zijner ziele! „ *Zie daar* (zei de Vorst) „ *den Oorlog nu onvermijdelijk!* „ *Zie daar de weerlooze Republiek blootgeſteld* „ *aan de wraak van een Volk, dat zich door* „ *de aanblazingen van weinigen, tot den onrecht-* „ *vaardigſten aanval gerechtigd rekend! Onge-* „ *lukkig Vaderland!* (riep Hij uit) *hoe treffen* „ *uwe rampen mijne ziele! daar ik buiten ſtaat* „ *geſteld ben geworden, om dezelve te kunnen ver-* „ *zachten!*" &c. En in de daad, zoo moest ook elk verſtandig mensch, over dat van de *Britten willekeurig* en *onrechtvaardig*; maar van de *voornaamſte doordrijvers*, niet minder *roekeloos* en *onſtaatkundig* gehouden gedrag, oordeelen. Zoo het waarheid is, het geen de Heer RENDORP (*na zijnen dood*) aan de Natie verzekerd heeft, dan dacht hij over de zaken te dien tijde overeénkomſtig met Z. H., zeggende: „ Nimmer zou „ ik de hand hebben gelegd aan het nemen van „ Reſolutien, die bij gebrek van macht niet kon- „ den volbragt worden. Nimmer zou ik eene „ Reſolutie tot het verleenen van onbepaalde „ Convooyen hebben helpen nemen, dewijl men „ daar toe buiten ſtaat was, en bijna zeker kon „ zijn, dat 's Lands Vlag ontëerd, en de Koop- „ vaardijſchepen genomen zouden worden: en dat „ men, in plaats van die aangedane oncer en ge-

„ pleegd

„ pleegd geweld te wreken, zich eenen allerſchan-
„ delijkſten Oorlog op den hals zou halen. Nim-
„ mer zou ik hebben willen medewerken, om ons
„ Land van het Politiek juk der Engelſchen, on-
„ der dat der Franſchen te brengen. Om ten ge-
„ valle van eenige weinige Kooplieden, het wel-
„ zijn van alle de anderen in de treffendſte ver-
„ liezen te doen verkeren. Om den zetel des
„ Koophandels van dit Land naar elders over te
„ brengen. Om tot andere Natien te doen over-
„ gaan, die vervoering van Koopmanſchappen,
„ die wij tot dus verre alleen gedaan hadden.
„ Om onze weêrlooze Colonien in de handen
„ der Vijanden zonder ſlag of ſtoot te doen val-
„ len. Om den Handel en Scheepvaart van on-
„ ze Compagniën te doen ſtilſtaan, en derzelver
„ bloeijenden ſtaat in eenen allerdeerlijkſten voor
„ den Lande en hare Deelgenooten te doen ver-
„ anderen. Om ten gevalle van een nieuw Ge-
„ meenebest, en op de gewaande voordeelen van
„ eenen nieuwen Tak van Koophandel, den toen-
„ maals allerbloeijendſten handel te doen ſtrem-
„ men, en toe te geven aan de inbeelding, op-
„ gekomen in de verhitte hersſenen van ſommi-
„ gen die ons uit *America* goud beloofden. —
„ Wanneer men de eer van eenen Staat wil op-
„ houden, moet men ook de middelen daar toe

„ bij

„ bij de hand hebben: die niet hebbende, (gelijk „ wij ze niet hadden) loopt men gevaar, niet „ dan oneer te behalen (*)."

Intusſchen (op dat wij voortgaan) hoe zeer *'s Lands Erfſtadhouder* door het onheil het Convooy bejegend getroffen was; en hoe zeer Hij de rampzalige gevolgen zich levendig aan zijnen geest voorſtelde, Hij liet echter de handen niet werkeloos hangen, maar trachtte zoo veel mogelijk het ergſte nog te voorkomen, niet alleen, zoo als ons op goede grond verzekerd is, door aan den HERTOG VAN YORK ombewimpeld te verkla-

(*) Zie zijne MEMORIE *I. Deel bl. 66 en 67.* Belangrijke woorden, het zij dan, *dat Hij* ALTOOS *zoo gedacht hebbe;* het zij dan, *dat Hij de zaak* NAA DE UITKOMST *aldus beoordeelde.* — Eene aanmerking, die men hier niet als ongepast in ons wraaken zal: want, zoo Hij in 1779 alzoo gedacht heeft, hoe ſtrookte zulks dan met de manier van handelen die wij hier voren (Bladz. 350) opgegeven hebben, toen Hij zich zoo weinig moeite gaf, om de aanzoeken van YORKE tot convenabele ſchikkingen aan te binden, bij zijne Boezemvrienden en Patroonen, de Heeren TEMMINCK, VAN BERCKEL, VISSCHER en anderen, die zich als de Hooſdbeleiderен van het begonnen werk kennen deeden, en tot welkers maatregelen wij Hem in het vervolg zullen zien toetreden, om hen niets gewonnen te geven, in het kwellen van den *goedhartigſten Vorst*, op wiens val en ondergang men het gemunt had.

klaren: „ *dat de Koning Zijnen Meester, gebruik*
„ *makende van Zijne onbetwistbare overmacht,*
„ *door het opbrengen van het Convooy, zijne ei-*
„ *gene belangen tegenwerkte, en de Natie te-*
„ *gen hem indisponneerde, door de herhaalde en*
„ *ſcherpe Memorien die Hij inleveren deedt. Hem*
„ *tevens herinnerende, dat het nimmer met Enge-*
„ *lands belang kon ſtrooken, om de Republiek in*
„ *het verderf te ſtorten, en den Koophandel van*
„ *deszelfs Ingezetenen te ruïneeren. Inſteerende,*
„ *dat Hij* HERTOG *zijne goede Offiçien wilde*
„ *aanwenden, om de zaken niet verder uit hun*
„ *geheel te brengen, en het opgebragte Convooy,*
„ *benevens zoo vele andere genomene Schepen,*
„ *met den eerſten Kost- en Schadeloos te doen*
„ *ontſlaan!*" &c. maar de werkzame Vorst verzuimde ook niet, om nu, nu het gevaar van eenen Zee-oorlog den Staat reeds van nabij aangrimde, de Bondgenooten nogmaals aan te ſporen tot het dadelijk herſtellen van 's Lands Navale Macht, waar toe de overgifte van den Staat van Oorlog voor het jaar 1781, eene gepaste gelegenheid verſchafte. Laten wij *Z. H.* en de *Leden des Raads van State* zelve hooren, daar zij hoofdzaaklijk zich dus uitdrukten:

„ Z. H. en de Raad, met het einde van het
„ jaar zich wederom naar gewoonte en Ampts-

„ hal-

„ halve verplicht vindende, bij het exhiberen van
„ de Staten van Oorlog aan Uw Hoog Mog.
„ ook voor te dragen hunne Generale Petitie,
„ hebbende tot doelwit, de Bondgenooten niet
„ alleen te brengen tot het dragen der Conſenten
„ voor het volgend jaar, maar ook om dezelve
„ aan te ſporen, tot dat alles wat dienen kan
„ ter bevoordering van het welwezen van den
„ Staat, en tot het doen redresſeeren der verval-
„ lene zaken. Z. H. en de Raad konden aan
„ *H. H. Mog.* niet ontveinſen, dat met innerlijk
„ leedwezen waren aangedaan, toen zij in ernſti-
„ ge en aandachtige overweging genomen hadden
„ de toeſtand van het lieve Vaderland, waarin
„ hetzelve zich in deze duistere en bekommerlij-
„ ke dagen bevindende is, en welke wettige en
„ gegronde aandoening geenſints verminderde, als
„ Z. H. en de Raad, (aan wien de bezorging
„ der gemeene defenſie en zekerheid van den Staat
„ zoo duur was aanbevolen) volgens Eed en Plicht
„ moeſten gedenken, aan de conſervatie van het
„ geene in het Vaderland haar het aangenaamſte,
„ dierbaarſte, en onwaardeerlijk moet zijn, te
„ weten, *Vrede*, *Vrijheid*, en *Godsdienst*, waar
„ voor de Voorvaderen hun goed en bloed zoo
„ menigmalen hadden opgezet."

„ Want offchoon het eene waarheid vermogt

„ zijn, dat de Republiek door Gods onverdiende
„ goedheid, al niet direct in het allesverſlindend
„ Oorlogsvuur, alomme onder de machtigſte Mo-
„ gendheden zoo hevig ontſtoken, begrepen en
„ geconçerneert zijnde, tot dus verre bij den Vre-
„ de was bewaard gebleven; *zoo was nogthans*
„ *dezelve in de daad alleen geweest, een Vrede*
„ *zonder rust*; en het geen ondertusſchen gebeurt
„ was, en dat men nog daaglijksch zag gebeuren,
„ *nevens het eclatante, dat maar weinig dagen*
„ *geleden was voorgevallen*, kon niet nalaten te
„ doen denken, dat 'er thans zeer vele gefundeer-
„ de redenen zich opdoen, die de continuatie
„ van die rust voor dezen Staat, ten eenenmale
„ onzeker ſtelt, en wel zoodanig, *dat het geene*
„ *huiden is, morgen niet meer zoude kunnen zijn:*
„ en alle welke beduchtingen Z. H. en de Raad
„ te meerder op het herte weegden, *wanneer zij*
„ *tot hun uiterſte ſmert en leedwezen moesten re-*
„ *flecteeren, op de weinige ingreſſie, welken alle*
„ *hunne getrouwe pogingen tot het beter in ſtaat*
„ *van defenſie brengen van deze Republiek, bij*
„ *de Bondgenooten gemaakt hadden, zoo als die*
„ *nogthans daar toe vele jaren aan den anderen*
„ *voorgedragen en ten ſterkſten waren aangedron-*
„ *gen, en die, wanneer zij waren opgevolgd ge-*
„ *worden, of zelfs, wanneer maar een gedeelte*

„ *van*

„ *van dien was te werk gelegd, den Staat thans*
„ *in een betere ſituatie en gedaante zoude hebben*
„ *doen voorkomen.* — Dan, hoe het met de za-
„ ken ook vermogt gelegen te zijn, zij moesten
„ bij dezen, na het voordragen van de Staten
„ van Oorlog, nogmaals met een woord van dat
„ alles gewag maken, op dat de Bondgenooten
„ eindelijk mogten geperſuadeert worden, om
„ ter executie te doen leggen, het gunt zij zelfs
„ zullen begrijpen allernoodzaaklijkst te zijn, en
„ wel zoo ſpoedig als zulks kon geſchieden, en
„ de nood vereischte."

„ Wat nu (dus vervolgd *Z.* H.) verder aan-
„ gaat, *het beklaaglijk verval der Zeezaken en*
„ *van 's Lands Navale Macht*; het was al te
„ zeer bekend, dan dat het eenige adſtructie be-
„ hoefde, dat 's Lands Zeemacht van ouds, en
„ al ſedert de erectie van de Republiek altoos
„ was aangezien als het wezentlijkſte gedeelte van
„ 's Lands zekerheid, opkomst en beſtaan: zóó
„ dat men oordeelde derzelver welvaren en voor-
„ ſpoed af te hangen van de veiligheid der Zee:
„ en dat mitsdien de Republiek nimmer konde
„ zijn zonder te hebben een genoegſaam aantal
„ Schepen van Oorlog, niet alleen om derzelver
„ Kusten tegen allen aanval te dekken, maar ook
„ om daar door krachtdadig te kunnen beſcher-

„ men hare afgelegene Colonien en wijduitgeſtrek-
„ te Navigatie en Commerçie, waar aan de mees-
„ te Ingezetenen, zoo niet de geheele Republiek
„ moeſten gerekend worden, hun welvaren ver-
„ ſchuldigd te zijn. Z. H. en de Raad, was
„ niet van intentie nu op te halen en wederom
„ in het brede te detailleeren, alles wat 'er op
„ dit ſubject zou kunnen gezegd worden: zij wil-
„ den zich daarom liever refereeren, tot het geene
„ dienaangaande *zoo dikwijls en met allen ernst*
„ *op verſcheidene wijzen was voorgedragen en aan-*
„ *gedrongen*, echter met bijvoeging, *dat hoe zeer*
„ *het eene waarheid was, dat 's Lands Navale*
„ *Macht ſints eenige jaren in een beter ſituatie*
„ *was gebragt geworden, dezelve echter aan Z.*
„ *H. en de Raad nog geenſints was voorgekomen,*
„ *in dien ſtaat te zijn, dat dezelve met eenige*
„ *gerustheid ſufficient zou kunnen geoordeeld wor-*
„ *den, tot præſtatie van die diensten welken daar*
„ *van behooren verwacht te worden. Het was*
„ *daarom dat Z. H. zich had verplicht gerekend,*
„ *om de verdere verſterking en vermeerdering van*
„ *'s Lands Navale Macht aan de attentie der*
„ *Bondgenooten ten duurſten en zonder tijdver-*
„ *zuim aan te bevelen, en over zulks, zoo wel*
„ *als ten aanzien der aanbouw van nieuwe Sche-*
„ *pen, en wel van die Charter waar aan het*

„ *mees-*

„ *meeste gebrek is, als ten reguarde van het*
„ *meerder aantal van dien.* (*) Dat ten dien
„ einde en vooral in de omſtandigheden, waar
„ in de zaken zich tegenwoordig bevonden, tot
„ meerder ſecuriteit behoorden te worden geëqui-
„ peert en in dienst gebragt, waar toe, als
„ het hoofdartijkel zijnde en de bron waar uit
„ alles moest voortvloeijen, allernoodzaaklijkst
„ zoude zijn, *dat de Bondgenooten niet alleen*
„ *fourneerden en afbetaalden, het gunt op de loo-*
„ *pende Petitien, zoo tot aanbouw als van ge-*
„ *dane Equipagien nog ſchuldig en ten agteren*
„ *waren; maar dat zij ook volvaardig en be-*
„ *reid zullen zijn, om te helpen ſupporteeren de*
„ *meerdere kosten welke tot de voorſchr. meerdere*
„ *nuttige oogmerken ter beveiliging van den Staat*
„ *dienen gecontribueert te worden, zonder zich*
„ *in allen dezen te willen verſchonen of beroepen*
„ *op onmacht of bekrompene Finantien*, dewijl
„ Z. H. en de Raad, hoe zeer zouden wenſchen,
„ dat het daar mede anders mogte gelegen zijn,
„ in de ſituatie waar in de toeſtand van de Re-
„ publiek hun thans voorkomt, daar op niets
„ an-

(*) Z. H. en de Raad ſtelden naa deze Petitie nog voor het Equipeeren van 52 Oorlogſchepen. Doch het een zoo wel als het ander deedt geen nut.

„ anders zouden kunnen antwoorden, *dan, dat*
„ *door alle zaken eene doorkomſte is, als men*
„ *oordeeld het redres van eene abſolute noodzaak-*
„ *lijkheid te zijn, en daar van af te hangen,*
„ *het beſtaan en welvaren van den geheelen Staat;*
„ *en dat 'er geen andere weg is, langs welke*
„ *men de ongelukkige tijden kan voorkomen of*
„ *tegengaan, als wanneer niet gevraagd moet*
„ *worden,* WAAR ZAL HET VAN DAAN KOMEN?
„ *dewijl in diergelijke gevallen het oneindig beter*
„ *is door het vuur te loopen, dan op eene kwij-*
„ *nende wijze verteerd te worden, voordeeliger*
„ *zijnde voor een tijd de Laſten geduldig te dra-*
„ *gen, dan bij nalatigheid van dien, en verſlaau-*
„ *wing van ijver en ernst, het geheele Vaderland*
„ *met alles wat daar in dierbaar behoord te*
„ *zijn, te zien verloren gaan.*"

Mannelijk en cordaat vertoog, dat hier in weerwil van het reeds aangrimmende gevaar door den goeden Vorst aan H. H. Mog. werdt voorgedragen, waarom wij het overwaardig keuren aan onze Lezeren die waarheid zoeken en begeeren, te doen kennen, en hun te doen zien, aan wien 's Lands zwakken en ongewapenden toeſtand te wijten was, en tevens te doen gevoelen hoe onredelijk zij allen handelden, die, het zij uit onkunde, of ter bereiking van hunne geheime be-

bedoelingen, dien toeſtand aan WILLEN DE VIJFDE toekenden, door Hem als de verdervende hand aan de Natie af te ſchilderen, en alle zijne voorſtellen tot herſtel illuſoir te maken, om dusdoende, met dies te meerder ſchijn die aantijging te kunnen voorprediken aan het minkundig deel des Volks, *welks harſſenen*, (zoo als RENDORP te recht aanmerkte) *verhit werden, door de inbeelding, dat 'er goude bergen voor het Vaderland te behalen waren, wanneer men zich bevlijtigde om met Engeland te breken, en in navolging van Vrankrijk, de Noord-Americanen in hunnen opſtand te ſtijven en te ſterken*, al moest het dan ook het dierbaar, en toen nog Rijk en grooten handel drijvend Vaderland, aan alle de onheilen van eenen Oorlog, en het verlies van deszelfs rijke Colonien in de beide Indiën te ſtaan komen. Eene handelwijze, die oppervlakkig beſchouwd, zoo onſtaatkundig als onverklaarbaar was, doch die zich weldra oplosſen en verklaren liet, toen de tijd en de ervaring leerde, dat zulks niet alleen opzettelijk geſchiedde ter betere bereiking dier geheime desſeinen; maar dat men zich daar toe als 't ware verplicht had, door den *onbehoorlijken en geheim gehoudenen handel met de Onderdanen van de Britſche Kroon, doch het welk op de toevalligſte wijze aan het daglicht kwam,*

en al mede niet weinig toebragt, om aan den haat van Engeland voedſel te verſchaffen, en door het weigeren van de gevraagde ſatisfactie, als tot het verklaren des Oorlogs tegen den Staat te dwingen. Laten wij kortelijk opgeven wat 'er in dit opzicht gebeurde, en in hoe verre de ontdekking en openbaarmaking van dien Clandeſtinen Handel gediend hebbe, om WILLEM DE VIJFDE, als een *Belager van de Vrijheid* aan de wereld ten toon ſtellen.

Het was eenen VAN BERCKEL, en andere Hoofdbeleideren van 's Lands hoogſteigerende rampen niet genoeg geweest, om in weerwil van het ſtrengſte verbod der Algemeene Staten, door het protegeeren eenes ongepermitteerden handels, met, of ten voordeele van de *Engelſche Americaanſche Volkplanters*, het ongenoegen des *Britſchen Cabinets* tegen den Staat gaande te maken; en door een blindeling opvolgen van de wenſchen en begeerten van eenige Franſche Staatsministers, om onbepaald Convooy aan de grove Houtwaren te verleenen, de breuke langs hoe grooter te maken, waar door het aangenomen *ſyſthema van Onzijdigheid* den bodem werdt ingeſlagen; maar zij beſtonden zelfs, in het grootſte geheim, en in een tijdſtip dat de *Colonisten* nog als *Engelſche Onderdanen* moesten aangemerkt wor-

worden, eenen ſtap te wagen, die openbaar wordende, (men zegge wat men wil) volgens het oordeel van WILLEM DEN VIJFDEN *volſtrekt inconſtitutioneel*, en *vierkant ſtrijdig met de* UNIE *was*, en (al hadden 'er geene andere redenen van vreze geweest,) eenen verderffelijken Oorlog met *Engeland* onvermijdelijk maakte. (*) Aanleiding tot

(*) Het is aan elk die van het gebeurde in die dagen niet geheel en al onkundig gebleven is, bekend, *dat over de waare oorzaak, waarom Engeland den oorlog aan de Republiek verklaarde, zeer verſchillend gedacht werdt.* Sommigen zochten die, OF, *in de acçesſie tot de Gewapende Neutraliteit:* OF, *in de weigering van de gevraagde Hulptroepen:* terwijl zij beweerden, *dat den geheimen Handel op Noord-America*, en *het maaken van arrangementen met de Hoofden der Colonisten, daar geen oorzaak toe opleveren kon.* — Dat de *toetreding tot de Gewapende Neutraliteit*, bij het *Britſche Cabinet* van dat belang zou zijn geoordeeld geworden, om 'er eenen oorlog om aan te vangen, is (onzes inziens) niet wel te vermoeden, dewijl de doorzichtige Engelſche Staatsministers zeer gemakkelijk voorzien konden, dat die Ruſſiſche Uitvinding waar van zoo veel ophef gemaakt werdt, zeer weinig betekenen en op niets uitlopen zou, zoo als dan ook de uitkomst bevestigde, zelfs bij hun, die het geluk van *Europa* daar aan verbonden rekenden. — Dit het geval zijnde, ſtellen wij zeker, dat *het beſluit tot een ongelimiteerd Convooy*, ZOO OOK, *het weigeren van Hulptroepen, en alle minnelijke Onderhandelingen met* YORKE, terwijl men DE LA VAUGUION in alles van de

tot dat onbetamelijk, en 's Lands Regeeringsvorm ondermijnend gedrag, was te zoeken: *Eensdeels* in den beſlisſenden ſtap der Colonisten, toen zij zich van het Moederland afſcheurden, en met elkander eene *Confœderatie* of UNIE ſloten: *Anderdeels*, in het welgelukken van hunne ijverige po-

hand vloog, en zelfs de beruchte PAUL JONES protecteerde, wel AANLEIDENDE STAPPEN tot een vredebreuk waren; maar dat *de directe Onderhandelingen tuſſchen eenige Amſterdamſche Regeeringsleden, en de Hoofden der Colonisten, de eenige en* WAARE OORZAAK *van het daadelijk uitbersten des Oorlogs geweest zij.* — Prins WILLEM DE VIJFDE dacht 'er ook dus over toen het geheim uitlekte. „ *Nu*, (dit „ hoorde men den verbannsden Vorst zeggen) *Nu is het „ raadſel opgelost, waarom de Heeren van Amſterdam „ zich zoo bijzonder betoond hebben, in het doordrijven van „ hunne ſentimenten, en het protesteeren tegen de heil„ zaamſte, en met eenparigheid of groote meerderheid der „ Gewesten genomene beſluiten. Daar zij zich in* 1778 „ *reeds zoo verre ingelaten hadden, waren zij uit hun ge„ heel, en* (als 't ware) *verplicht, om de zaak van hunne „ nieuwe en bijzondere Geallieerden, door alle zodanige „ middelen te bevoorderen, als waar toe hun de Macht en „ den Rijkdom hunner Stad dienstig ſcheen. — Het in„ ſtemmen met de ſentimenten van de overige Leden van „ Staat, zou geſtreden hebben met het beraamde Commerçie„ Tractaat. Doch nu zal ook eenen ruïneuſen oorlog, in „ onzen weerlozen toeſtand ter zee, het rampzalige gevolg „ zijn.*"

pogingen in VRANKRIJK, om als Vrije en Onafhangelijke Staten openlijk erkent te worden; terwijl *Spanje* en *Zweden* al mede zeer gunstig ten hunnen opzichte dachten en handelden: en *Eindelijk* in de præparatoire maatregulen, die door de Heeren VAN DE CAPELLEN, VAN BERCKEL, VISSCHER, TEMMINCK, en andere voorname Lieden hier te Lande, ter hulpe van de Colonisten beraamd, en door die Heeren zelve, of door Lieden welken zij daar toe geſchikt en dienstbaar keurden, ten uitvoer werden gebragt, en dat op zulk eene zichtbare wijze, dat toen het *Fra:ſche Cabinet* de eerstgenoemde ſtap volvoerde, reeds te *Londen* in openbare Nieuwspapieren te lezen ſtondt, „ *dat 'er een voorſtel tot verdrag* „ *met de Americanen, ter Tafel van H. H. Mog.* „ *was gebragt: met verzekering, dat de Hollan-* „ *ders hun zoo veel mogelijk bijſtonden.*" Een bericht, dat, wel is waar, door den VERVOLGER *op* WAGENAAR als *valsch* en *belagchelijk* gebrandmerkt werdt, doch dat echter naderhand bij alle doorzichtigen, wat de hoofdzaak betreft, als niet zonder grond is beſchouwd geworden. Want toen was het, dat de Hoofden der *Americanen*, aan een hunner Collegen, den Heer WILLIAM LEE in last gaven, om zich naar deze Gewesten te begeven, en aldaar te bewerken, dat men

hen

hen in navolging van *Vrankrijk* als Vrij en Onafhangelijk beſchouwde, en door het ſluiten van een Handelverdrag, als zoodanig openlijk erkende: een daad, die aan de zijde van het Congres beſchouwd als zeer natuurlijk was aan te merken, dewijl deszelfs Leden groot belang hadden, om ter voltooijing van hunne begonnene onderneming nieuwe Bondgenooten aan te winnen. Dan, daar de Heer LEE C. S. hier te Lande komende, wel ſpoedig bemerkten, dat de zaken bij den Souverain dezer Landen, nog in verre na niet tot die maturiteit gebragt waren, om zich van hunnen last bij dezelve te kwijten; daar zij weldra kundſchap verkregen, dat alle de gunstbewijzen aan hunne Landgenooten bewezen wordende, ſlechts aan het bedrijf van *Kooplieden*, aangemoedigd door eenige weinige Leden der *Amſterdamſche Regeering*, en zelfs in vilipendie van 's Lands Placaten waren dank te weten, zoo onthielden zij zich wel zorgvuldig om die ſnaar in den *Haage* aan te roeren. Dienstbaarder, en meer ſtrokende met hun doelwit, oordeelden zij derhalven de Negoçiatien binnen *Amſterdam* te entameeren, dewijl het bekend was, dat de genoemde Leden der Regeering aldaar, zich bijzonder voor hunne Landgenooten, en de bevoordering hunner belangen bereid en genegen toonden. Of VAN

BERC-

BERCKEL de eerſte geweest is, aan wien LEE C. S. hunnen last openbaarden; of dien Minister *in zijn privé*, of in overeenſtemming met de toenmalige *Burgemeesteren van Amſterdam*, en dus *in qualiteit als eerſten Penſionaris dier Stad*, hen gewezen hebbe aan den Heer JEAN DE NEUFVILLE, een voornaam Koopman aldaar, (*) is ons niet duidelijk genoeg gebleken, om zulks hier als zeker te boek te ſlaan: maar zoo veel is waarachtig, dat die zaak *buiten kennis van den Achtb. Raad der Stad*, tot het onderwerp eener delicate deliberatie ter kamere van *Heeren Burgemeesteren* gemaakt zijnde, het reſultat daar van in de *Retroacte* aldus aangeteekend werdt. „ *Ter gelegenheid van* ze-

(*) Was 'er iemand geſchikt in het volkrijk *Amſterdam*, om het oogmerk van LEE bevoorderlijk te zijn, het was *de Heer* DE NEUFVILLE, die wij reeds door zijne Aanſpraak, aan Z. D. H. gedaan (zie hier boven Bladz. 326) als een man van onderneeming hebben leeren kennen. — Gerugſteund door eene qualificatie van de *Edele Groot Achtbaare Heeren Burgemeeſteren*, en *den Eerſten Penſionaris zijner Stad*, kon men van Hem alles goeds verwachten niet alleen; maar zoo onverhooptelijk het geheim aan den dag kwam, dan waren H. H. B. B. altoos gedekt, door te zeggen: *het was een handeling tuſſchen* LEE *en* DE NEUFVILLE: en derhalven *Burgemeeſteren zijn ignorant van het geene er tuſſchen die twee Perſonen verhandeld en beſloten is.* — Hoe listig! Hoe doortrapt ging men hier niet te werk??

„ *zekere deliberatie, gehouden in de Kamer van*
„ *H. H. B. B., rakende de omſtandigheid van*
„ *Noord-America, en van het voordeel dat onze*
„ *Commerçie* CASU QUO *daar van zou kunnen*
„ *trekken, met den Heer Penſionaris* VAN BERC-
„ KEL: *hebben de* VIER BURGEMEESTEREN *het*
„ *nevenſtaande Declaratoir, door gemelde Heer*
„ UIT HUNNEN NAAM GETEEKEND, *gelast te zen-*
„ *den aan den Heer* LEE, *een der Americaan-*
„ *ſche Heeren, om daar van gebruik te maken*
„ *daar het behoord.*" Welk Declaratoir dus luidende was. „ *De Heer* VAN BERCKEL, *zal uit*
„ *naam van Heeren Burgemeesteren der Stad Am-*
„ *ſterdam, en op hare expreſſe last, ſchrijven aan*
„ *den Heere* LEE:" „ „ Dat in eene vaste onder-
„ „ ſtelling 'er in het Congres thans in America
„ „ met de Engelſche Heeren Commisſarisſen
„ „ gehouden wordende, niets in het minſte zal
„ „ vastgeſteld of gereſolveerd worden tot na-
„ „ deel van de Commerçie van deze Republiek,
„ „ H. H. B. B. aan hare zijde genegen zijn,
„ „ om, *zoo dra de Onafhangelijkheid der Ver-*
„ „ *eenigde Staten van America door Engeland*
„ „ *erkend zal zijn*, naar hun vermogen de za-
„ „ ken daar heenen te dirigeeren, dat tusſchen
„ „ de gemelde Vereenigde Staten, en deze Re-
„ „ publiek, een Tractaat van eeuwigdurende
„ „ Vriend-

„ „ Vriendſchap en Commerçie, tusſchen de we-
„ „ derzijdſche Ingezetenen worde geſloten, met
„ „ qualificatie aan bovengem. Heere LEE, met
„ „ behoorlijk menagement, onder de hand van
„ „ deze Haar Ed. Gr. Achtb. oprechte ſenti-
„ „ menten gebruik te maken daar het be-
„ „ hoord." " Van welk beſluit VAN BERCKEL in de Franſche Tale wel kennis gaf aan den Heere LEE C. S., doch echter *eigener authoriteit* daar bij voegde: „ *Ne doutant nullement que*
„ *Mr.* LEE, *ne le fera avec tout le menagement,*
„ *que ſa prudençe trouvera neçeſſaire, pour qu'il*
„ *n'en tranſpire rien, aupres de ceux qui pour-*
„ *raient être intereſſés, de faire échouer, s'il*
„ *étoit poſſible, ou de rendre difficile l'execution*
„ *d'un plan, qui n'a d'autre but, que celui d'avan-*
„ *çer les interèts reçiproques des deux Republi-*
„ *ques.*" (*)

Of de hoofdbeleiderен van dezen geheimen handel

(*) Dat is: „ *Geenzints twijffelende of de Heer* LEE *zal*
„ *het met al dat beleid doen, dat zijne voorzichtigheid*
„ *noodig zal vinden, opdat 'er niets van uitlekke bij de*
„ *geenen die 'er belang bij zouden kunnen hebben, om, zoo*
„ *het mogelijk ware, de uitvoering van een Plan te doen*
„ *mislukken, of moeijelijk te maaken, dat geen ander oog-*
„ *merk heeft, dan de wederzijdſche Belangen der beide*
„ *Republieken te bevoorderen.*"

del de *Stad Amſterdam* niet veilig genoeg keurden om het werk ter hand te nemen, is ons onbekend: echter heeft men alle reden om dit te moeten vaſtſtellen, dewijl *de Heer* DE NEUFVILLE met deze *Burgemeesterlijke qualificatie* gemunieert, nu wel ſpoedig met zijn' Vrienden naar AKEN vertrok, die reeds op den 4 *September* 1778 het werk zoo zeer bevoorderd hadden, dat zij *een Conçept Tractaat van Commerçie, aan te gaan tusſchen H. H. Mog. de Staten van de VII Vereenigde Provinçien van Holland, en de XIII Vereenigde Staten van N. America, beſtaande in* 34 *Artijkelen, ontworpen en wederzijdsch geteekend hadden*, het welk ten fine van approbatie aan het Americaanſche Congres overgeleverd zijnde, na eenige intusſchen gemaakte veranderingen door deszelfs gewezen Præſident, den Heer LAURENS, wederom naar *Holland* werdt afgezonden, zekerlijk om 'er aldaar (door een ſoort van ratificatie) de laatſte hand aan te leggen. Dan, wat gebeurt 'er? Het Vaartuig waar mede de Heer LAURENS naar Europa overſtak, ontmoet den 10 *September* 1780, op de hoogte van *New-Foundland* een Engelsch Fregat, welks Kapitein wel ſpoedig jacht op hetzelve makende, LAURENS zoo beangst voor zijne geheime papieren maakte, dat hij het beſluit nam, om de doos

waar

waar in dezelven zich bevonden in Zee te werpen: doch daar de doos bij gebrek van genoegzame zwaarte om te zinken, op de oppervlakte van het water bleef drijven, zoo vischte de achterdochtige *Brit* dezelve op, terwijl intusſchen het Americaansch Vaartuig genomen, en LAURENS met hetzelve weldra in de Haven van *Dortmouth* werdt opgebragt. — Daar zijn 'er die beweren, dat de *Engelſchen* kennis hebbende gekregen van het oogmerk der reize van den gewezenen Præſident, eenen geruimen tijd op het Schip gekruist hebben: iets, dat zeer wel mogelijk is, dewijl (zoo als naderhand uit de gevondene papieren bleek) ſints 1778 verſcheidene perſoonen in dien geheimen handel deel genomen hadden: doch zekerder is het, dat LAURENS met zijne papieren als Staatsgevangene naar *Londen* gevoerd wordende, het Engelsch Ministerie volledige kennis kreeg van alles wat 'er in het geheim gebrouwen was, en dat de Koning, hoogst verontwaardigd over dat beſtaan, den gevonden buit copieëelijk aan zijnen Gezant YORKE in den *Hage* deedt toekomen, met last, om dezelve in handen van Z. D. H. over te brengen, die dezelve, volgens een thans voor ons liggend bericht, *met eene zichtbare mengeling van hevige gemoedsaandoeningen ontfing, en op den* 20 *October in eigen Perſoon ter Verga-*

dering van de Staten van Holland overbragt, doende bij die gelegenheid deze korte aanſpraak:

EDELE GROOT MOG. HEEREN!

„ *Voor eenige dagen heeft de Heer Ridder* YORKE, *Ambasſadeur van Z. Groot Brittanniſche* „ *Majeſteit bij deze Republiek, mij uit naam* „ *van den Koning Zijn Meester ter hand geſteld,* „ *de nevensgaande Papieren, gevonden onder die* „ *van de gewezen Præſident van het Congres* LAURENS, *thans Staatsgevangen te Londen.* — „ *Ik hebbe van mijnen plicht geoordeeld dezelve* „ *ter kennisſe van UEd. Gr. Mog. te moeten* „ *brengen, om op dezelve door UEd. Gr. Mog.* „ *zoodanig te kunnen worden gereſolveert, als na* „ *derzelver hooge wijsheid zullen oordeelen te be-* „ *horen.* — *Ik kan niet afzijn te betuigen, nim-* „ *mer ietwes gehoord te hebben, van eenige gehou-* „ *dene Deliberatien, veel min gegevene Authori-* „ *ſatie, om een Tractaat met de Noord-Ameri-* „ *caanſche Coloniën aan te gaan.*" — Welk eene ſenſatie dit bij de meeste Leden verwekte, laat zich vatten, en behoeven wij hier niet in 't brede te vermelden. Van meer belang is het te zeggen, dat, na dat men Z. H. in generale termen voor het medegedeelde bedankt hadt, en dien Vorst vertrokken was, het beſluit genomen werdt

om alle de ſtukken Copiëelijk te ſtellen in handen van Heeren Burgemeesteren van Amſterdam, ten einde ſpoedig te dienen van bericht: en nu duurde het niet langer dan vijf dagen, of *Burgemeesteren van Amſterdam* voldeden aan dat beſluit, door het inleveren van een bericht, uit welks inhoud genoegzaam bleek, dat zij wel van de zaak kennis droegen, doch echter in het begrip ſtonden, dat daar in niets onbehoorlijks gelegen was. Een gevoelen derhalven, vierkant ſtrijdig met dat van 's LANDS ERFSTADHOUDER, en alle bedaarddenkende Leden der Regeering, die kennis kregen, niet ſlechts van den inhoud des *geteekenden Tractaats*, (dat zekerlijk niet anders, *dan als præparatoir* beſchouwd moest worden), maar ook te gelijk van de daar bij *onderſchepte Brieven*, die genoegzaam deden zien, wat 'er ſints twee jaren in het grootſte geheim was ondernomen geworden, en welke voorname Lieden tot het complot behoorden, en die daarom even als Z. H., te midden van 's Lands weerloozen toeſtand voor de waarneming der Engelſchen ten hoogſten beducht werden, vooral wanneer men zich huiverig of volſtrekt weigerig betoonde, om Staatsgewijze dien geheimen handel af te keuren, en de *Koning van Eng-land* door het voldoen aan zijn eisch om *compleete ſatisfactie*, (die men

zeker kon te gemoete zien,) te vrede te ſtellen. (*)

Die men zeker kon te gemoete zien zeggen wij: en,

(*) Het is hier de plaats niet, om op te geven de verſchillende gevoelens, die er over dien *heimelijken handel* onder de Ingezetenen plaats vonden. Van meer belang is het hier te zeggen, dat de openbaare afkeuring die Z. H. over dat onbehoorlijk bedrijf blijken liet, de reden opleverde, dat veelen Hem *daarom* op de onzinnigſte wijze *als een Huurling van Engeland belasterden.* Dit was intusſchen zeer onredelijk: want, (volgens eene thans voor ons liggende Anecdote,) „ *was Z. H. niet dwaas genoeg* „ *om te geloven, dat het ontwerpen van het* CONÇEPT- „ TRACTAAT *een genoegſaame grond opleverde om de Hoofd-* „ *beleiders op eene crimineele wijze te vervolgen, dewijl* „ *alles afhangelijk was, aan de voorafgaande verklaring* „ *van Onafhangelijkheid door H. H. Mog.; maar de Vorst* „ *bepaalde zich voornaamelijk* BIJ DE UITGESTREKTHEID „ VAN HET PLAN: bij DE PERSOONEN DIE 'ER IN BETROKKEN „ WAREN: bij DE MAATREGELEN DIE ZIJ WERKELIJK ONDER- „ NOMEN HADDEN: en eindelijk, BIJ DE WIJZE WAAROP HET „ EEDGESPAN TEN ZIJNEN OPZICHTE DACHT." —— Dit was *uit het Conçept-Tractaat niet te ontdekken*, maar wel *uit de daarbij gevondene Brieven*, waar van de bloote Lecture genoeg was, om Z. H. te doen zien, waarop de Eedgenooten het hadden toegelegt: doch dit hieldt men *opzettelijk voor het Hof van Holland verborgen.* Wij zullen ter ſtaving van dit gezegde, *die bedoelde ſtukken* hier achter in de *Bijlagen* plaatſen, om onze Lezeren over dezelven te kunnen doen oordeelen.

en, in de daad, zoo iets werdt wel ſpoedig door de ervaring ten vollen bevestigd, want YORKE niet onkundig gebleven zijnde van het ingeleverd bericht der Amſterdamſche Burgemeesteren, en daar en boven geen onopmerkzaam waarnemer zijnde van alles wat 'er hier te Lande omging, zoo leverde hij reeds op den 10 *November* eene memorie in, die de duidelijkſte kenmerken van des Konings hoog geſtegen ongenoegen, over de ontdekte handelwijzen van VAN BERCKEL en anderen, met voorkennis van *Burgemeesteren der Stad Amſterdam* gehouden, aan den dag leide, niet minder eiſchende, *dan eene Exemplaire ſtraf aan voornoemde Penſionaris, en openbare afkeur van het gedrag der Hoofdbeleiders des werks*, die hij aanmerkte *als verſtoorders van de algemeene rust, en als verbrekers van de Wet der Volkeren.* Het is zoo, dat de meerderheid der *Staten van Holland* het gehouden gedrag afkeurde, en tevens die van de Ridderſchap en de Leden van het Groot Beſoigne in last gaven, om middelen te beramen *dat dergelijke ondernemingen van een Lid der Regeering, buiten kennis en concurrentie van zijne Medeleden, in het vervolg geprævenieert en tegengegaan zouden kunnen worden*; maar dat was het ook al. De menigte van hoonende pamfletten, die dagelijks,

niet zonder toelating van het Publiek Beſtuur het Vaderland overſtroomde, deedt genoeg zien, dat de Hoofdbeleiders van dien clandeſtinen handel zich omtrent het verrichte niet behoefden te bekommeren, vermits de *Staten van Holland*, ondanks het gevoel van hunnen weerlozen toeſtand, zich zeer weinig aan het behoud van den Vrede met de Engelſchen lieten gelegen liggen, dewijl zij zich van de zoo veel geruchts gemaakt hebbende *Gewapende Neutraliteit*, door den *Ruſſiſchen Staatsminister* PANIN uitgevonden, *in tegenoverſtelling van* 's LANDS ERFSTADHOUDER, alles goeds beloofden, en zich, in geval van eenen vijandelijken aanval der *Engelſchen* genoegzaam beveiligd waanden. Het is deze aanmerking die ons wenkt, om voor zoo verre zulks tot den ſchakel dezer Geſchiedenis behoort, eenige bijzonderheden, betrekkelijk tot dat *Staatkundig Apenſpel* voor onze Lezeren aan te ſtippen.

Te midden van de vijandelijkheden die uit hoofde van de *Noord-Americaanſche Onlusten* tusſchen *Engeland*, *Vrankrijk*, en *Spanje* uitgebarsten waren, en terwijl de Republiek door de hatelijkſte twisten inwendig verdeeld en van één gereten werdt, kwam de *Keizerrinne van Rusland* met het Plan van eene *Gewapende Neutraliteit* ter bane, hier in beſtaande, *dat alle Zeemogendheden*

een

een onderling verbond van beſcherming met elkanker aangaan zouden, om den Handel en Zeevaart hunner Onderdanen tegen allen aanval van de drie Oorlogvoerende Mogendheden, door het bijeenbrengen van eene gecombineerde Scheepsmacht, geëvenredigd aan derzelver vermogen, te beſchermen, terwijl die Vorstinne zich als het hoofd van dat Verbond kenbaar maakte. Zweeden, Deenmarken en *Portugal*, door *Rusland* hier toe genoodigd wordende, namen 'er de twee eerstgenoemden zeer gereedelijk deel in: doch toen *Hare Ruskeizerlijke Majeſteit* op den 3 *April* 1780 door haren Gezant GALLITZIN bij de *Algemeene Staten* het aanzoek liet doen, om in dat Verbond deel te nemen, zoo gaf dit in de toenmalige netelige omſtandigheden van het Vaderland zoo buiten als binnen, gelegenheid tot gewichtige raadplegingen, en te gelijk tot nieuwe twisten. — Oppervlakkig beſchouwd, was het tot ſtand brengen van dit Verbond, een ſlagboom tot ſtuiting van alle gewelddadige handelingen, die door de Oorlogvoerende Mogendheden in het generaal, en door *Engeland* in het bijzonder, ten nadeele en tot ſtremming van de vrije Vaart en Handel der overige Volken mogten ondernomen worden; en uit dat gezichtspunt beſchouwd, konnen hier te Lande (wijl men zoo onbeſchrijffe-

lijk veel van de vexatien der *Engelſchen* te lijden had) omtrent hetzelve niet onverſchillig zijn. Alle de Gewesten waren 'er wel toe geneigd, maar, daar men zich door de zoo zeer uitéénloopende eisſchen van *Engeland* en *Vrankrijk* als tusſchen twee vuuren bevondt, zoo vondt men na eenigen tijd het gaaf en gereed aannemen van het aanbod der Keizerrinne, voor de Republiek, in deszelfs weerlozen en verdeelden toeſtand zeer bedenkelijk, daar het Verbond van onderlinge beſcherming zich alleen tot de *Navigeerende Schepen* der Contracteerende Mogendheden, en geenſints tot hunne *Etablisſementen buiten Europa* ſcheen uit te ſtrekken, en het daar en boven zeer duidelijk te voorzien was, dat het *Britſche Cabinet* de toetreding der Staten tot hetzelve niet onverſchillig beſchouwen zoude. Dat de *Regeering der Stad Amſterdam*, en zoodanige Staatsleden die in vele gevallen met hun eenſtemmig dachten, zich over het geheel *vóór de acçeptatie van het aanbod* verklaarden; en dat anderen, die uit hoofde van 's Lands ongewapenden toeſtand, op *ſchikkingen met Engeland bleven aanhouden*, *daar in zwarigheid maakten*, laat zich geredelijk vatten, en is uit de verſchillende Adviſen in de vele raadplegingen over dat onderwerp uitgebragt, ten duidelijkſten te ontdekken, en behoeven wij hier

hier niet nader te betogen. Van meer belang voor ons tegenwoordig oogmerk is het, hier op te geven, „ *dat Z. D. H. van dat gantſche Plan,* „ *waar mede die van Amſterdam en anderen* „ *zoo veel op hadden, zich geen nut hoegenaamd* „ *voor het Vaderland beloofde, zoo lang 'er niet* „ *uitdrukkelijk in te lezen ſtond, dat ook de be-* „ *ſcherming van de Buitenlandſche Bezittingen* „ *'er onder begrepen was.*" — Een begrip, waar in zelfs vele voorname voorſtanders en bewonderaars van het Plan ſtonden, doch, dat door de eerſte toongevers te *Amſterdam* als een hersſenſchim beſchouwd werdt, toen zij op den 1 *Julij* het beſluit doordreven, dat 'er ter *Vergadering van Holland* geadviſeerd werdt: „ *Dat alle vrees* „ *voor een Attacque op de Colonien noodwendig* „ *vervallen, ja verdwijnen moest, wanneer men* „ *conſidereerde het groot getal van vijanden die* „ *Engeland zich reeds berokkend had, en het* „ *dus van dat Rijk zeer onbezonnen zou gehan-* „ *deld zijn, om dat getal nog te vermeerderen.*" Armhartig raiſonnement in de daad, waar van men het ongerijmde zelfs gevoeld moet hebben: want volgens het gezegde van RENDORP, *heeft men die zwarigheden aan de voornaamſte Directeur van dat werk, den* GRAVE VAN PANIN *geopperd;* doch deze ſchijnt 'er zich met een hoofsch

compliment van afgemaakt te hebben, door aan de Staatſche Miniſters, daar toe expresſelijk naar *Petersburg* gezonden, op eene hoofſche manier te verzekeren: „ *dat eene bijzondere Gua-*
„ *rantie van de Indiſche Bezittingen niet noo-*
„ *dig was, dewijl daar van reeds genoeg gezegd*
„ *was* IN DE CONVENTIE MET DEENMARKEN,
„ *het welk tot model zou dienen, en dat men zich*
„ *verlaten kon op de oprechtheid van de Keizerin.*" Gezegden, die voor elken opmerkzamen genoegſaam waren, om tot de onbeduidendheid van het gehele Plan te kunnen beſluiten, en (volgens een aan ons medegedeeld bericht) „ *ook de voorname*
„ *gronden opleverden, waarom Z. H. zich tegen*
„ *de toetreding verklaarde,*" het welk geheel iets anders is dan Zijne vijanden hem hebben te laste gelegd, als of zulks geſchiedde, *uit hoofde van Zijn attachement aan het Britſche Cabinet tot bederf van Zijn Vaderland.* Wie zich met zulke hoofſche Complimenten en algemeene onbeſtemde uitdrukkingen van den Ruſſiſchen Staatsminister in ſlaap mogten laten wiegen, WILLEM DE VIJFDE berekende derzelver waarde op de rechte prijs, en liet 'er zich niet door verſchalken, gelijk met de *meerderheid der Gewesten* het geval was, toen HOLLAND, VRIESLAND, OVERIJSSEL, en STAD EN LANDE op dien rietſtaf leunen-

nende, tot het aannemen van het Plan beſloten, niettegenſtaande de Staten van *Gelderland*, *Zeeland*, en *Utrecht* weigerig bleven hunne voetſtappen te drukken. Eene toetreding, waar van het dwaze en onzekere door de Heer RENDORP wordt opgegeven, 't welk hier over te nemen ons noodzaaklijk voorkomt, dewijl het ten bewijze ſtrekt, dat de *doorzichtige Vorst* in dit opzicht de adder bemerkte die onder het gras verſcholen lag. „ Het „ is opmerkelijk (zegt RENDORP) dat in de Staats„ Reſolutien van *Vriesland*, *Overijsſel*, en *Gro„ ningen*, om tot de Gewapende Neutraliteit te „ treden, deze Provincien verklaard hadden: *dat „ het vertrouwen op die mondelinge beloften, hen „ tot het Tractaat hadden doen beſluiten:* daar „ het integendeel mij voorkomt, dat de zwarighe„ den, die het Hof van *Petersburg* om zich ron„ delijk en in geſchrifte te verklaren, geſtadig ge„ maakt had, hun hadden behoren huiverig te ma„ ken, dewijl die zwarigheden waarlijk niet meer „ dan uitvluchten waren: en men te meerder re„ den had om omzichtig te zijn, dewijl het ant„ woord van het evengemelde Hof op de beden„ kingen van het *Deenſche*, over het te werk ſtel„ len van het bij de Gewapende Neutraliteit be„ ſproken ſecours, zeer bewimpeld en onduide„ lijk was geweest: wordende daarin gevonden:

„ *dat*

„ *dat de Mogendheden* ALLEEN OP ZEE *eene ge-*
„ *meene zaak zouden maken, zoo veel,* DAT DE-
„ ZE VERBINDTENIS ENKEL DE ZEE BETROF,
„ *hebbende geen ander onderwerp dan* ZEEHAN-
„ DEL *en* SCHEEPVAART. — Voorts had het Hof
„ van *Petersburg*, verre van iets te bepalen we-
„ gens het gedrag der Contracteerende Partijen,
„ in de werking dezer vereeniging, en het ge-
„ val dat aan de eene of den andere geweld aan-
„ gedaan of ſchade toegebragt zou worden, in
„ het gemelde antwoord nog met zoo vele woor-
„ den gezegd: *dat het bepaalde bij het Tractaat,*
„ *geene andere Scheepstoerusting onderſtelde, dan*
„ *die met de omſtandigheden zouden overeenko-*
„ *men, volgens welke die noodzaaklijk zou ge-*
„ *maakt worden, of, zoo als men dan zou over-*
„ *eenkomen.* — Geen minder opzien (zegt hij)
„ had ook behoren te veroorzaken, het gedrag
„ van den *Koning van Deenmarken.* Alhoewel
„ Z. M., gelijk de andere Contracteerende Par-
„ tijen, de guarantie van het *Commerçie Tractaat*
„ *dat hij met Engeland had, beſproken had,* zoo
„ was echter bij een uitleggend artijkel tuſſchen
„ *Engeland* en *Deenmarken reeds in Januarij*
„ 1781 bepaald, dat onder de Contrabande Waa-
„ ren mede zouden begrepen worden: *Ruuw*
„ *Timmerhout, Pik, Teer*, &c." Eene uitzon-

„ de-

dering, die, wel is waar, niet *openlijk Gepubliceerd*, maar echter aan de voorſtanders van het *Onbepaald Convooy*, en van de *Gewapende Neutraliteit* hier te Lande niet onbekend gebleven was, en hen uit dien hoofde had kunnen en behoren te overtuigen, *dat den uitvoer van het grof Scheepshout niet verzekert werdt door de Gewapende Neutraliteit*, doordien 'er bereids met *Denemarken* was gecontracteert; „ *dat 'er voor het* „ *zware Scheepshout geene bijzondere beſcherming* „ *van de Gewapende Neutraliteit te verwachten* „ *was.*" — Hoe dit zij, (dus vervolgt de Heer RENDORP) „ op zoodanig onzeker uitzicht, op „ zoodanige twijffelachtige toezegging, in eenen „ tijd dat men op zich zelven niet beſtaan kon, „ en eene allerſpoedigſte hulpe noodig had, heeft „ men kunnen beſluiten, *om met de meerderheid* „ *van éene Provinçie*, te treden in eene verbindtenis, bij welke men bepaaldelijk beoogde het „ handhaven van het geen men moest voorzien „ hebben, dat ons den oorlog op den hals zou „ halen." En (voegen wij 'er bij) eene verbindtenis, die ook door het lang delibereeren en harrewarren, zoo *hier te Lande* als te *Petersburg*, weldra bevonden werdt nul en van onwaarde en ſchadelijk te zijn; dewijl het bij doorzichtigen die eenige kennis van de *Ruſſiſche Staatkunde*

van

van die dagen hadden, niet ontbrak aan zeer waarſchijnlijke gronden om vast te ſtellen, *dat Engeland kennis droeg, geen nadeel van dat geheele Verbond van Gewapende Neutraliteit te vrezen te hebben, en dus zeer onverſchillig wezen moest, over het* AL *of* NIET *toetreden van de Republiek tot hetzelve.* Ja zelfs, *dat het lang dralen en ſlepende houden van de Negotiatien, grootdeels veroorzaakt werdt door eene Partij, waar van men zoo iets niet verwachten kon.* Opmerkelijk, en hoogst belangrijk ter ontwikkeling van die verborgene inzichten en handelingen, is het geene de Geleerde KLUIT aan ons over dat onderwerp te lezen gaf, dus ſchrijvende. „ Wie zal hier „ ſcheidsman zijn, waarom dat *Verbond van Neu-* „ *traliteit* zoo ſlepende gehouden is? — De eene „ partij zegt: *dat de zoogenoemde Engelschgezin-* „ *den tijd zochten te winnen, om Engeland te be-* „ *lieven om in dat verdrag niet te treden.* 't Is „ zeker haatlijk! Doch als het bleek zou men „ het moeten geloven. — De anderen zeggen: „ *dat Vrankrijk 'er onder roeide, en zoodanig* „ *buiten 's Lands het talmen bevoorderde, dat men* „ *ons in den Oorlog had ingewikkeld met Enge-* „ *land, om ons het genot daar van te benemen.* (*)

Dit

(*) Wij zouden hier liever zeggen: EENIGE FRANSCHE STAATS-

„ Dit zou niet minder haatlijk zijn! Maar dan „ waren de Staatsleden (te weten zij die hier te Lande van de Gewapende Neutraliteit zich alle heil beloofden) „ meer verſchoonbaar van opzet- „ telijke oogmerken, want die Ministers voerden „ hen wel aan, doch zeiden aan de zoodanigen „ die van hunne wenken vlogen, niet *alles* wat „ in hun Plan was. — *Maar*, (vraagd de kundige Man hier op) „ *maar, zou 'er ook in Rusland „ iets gehaperd hebben, om de Engelſchen tot ſpoed „ aan te drijven in hunne Oorlogsdeclaratie?* In „ Rusland was de Staatsman PANIN op de Fran- „ ſche zijde, en POTEMKIN begunſtigde de Engel- „ ſchen. — PANIN had de Keizerin de *Gewapende „ Neutraliteit* ſmaaklijk gemaakt: en echter las „ men ergens „ „ dat die zelfde PANIN, *door „ „ de Franſche Staatsministers gebruikt*, den „ „ Engelſchen Minister aanriedt, om eer men „ „ het beſluit van toetreding, ter ratificatie te „ „ *Petersburg* kon hebben, den Oorlog te ver- „ „ haas-

STAATSMINISTERS, die te dien tijde het reeds zoo verre met de ontwikkeling van hunne geheime desſeinen wagen durfden, dat men hen tot het volvoeren van de tegenſtrijdigſte handelwijzen volkomen in ſtaat moest keuren, ſchoon het toen nog voor het *groote gros des goeden Franſchen Volks*, en voor den *goedhartigen* LODEWIJK DE XVI een groot geheim was, waarop men het eigentlijk gemunt had.

„ „ haasten."" — *Welk een fijn en ſubtiel overlegd ſtuk! Welk eene bedrieglijke en verderffelijke Staatkunde!* dit zal welligt hier een of ander opmerkzaam Lezer zeggen, en tevens vragen: *zou dit waarlijk het geval geweest zijn?* Wat zullen wij 'er anders op antwoorden, *dan dat wij op het voetſpoor van den Hoogleeraar zulks niet verwerpen kunnen*, daar hij ter ſtaving van zijne gedachten, hier op volgen laat. „ „ *Het* „ „ *voorgemelde ſtrookt zeer wel met het geen* „ „ *H. H. Mog. op den* 12 *Januarij* 1781 *aan* „ „ *hunne Afgezanten te* PETERSBURG, STOK- „ „ HOLM, *en* KOPPENHAGEN *in last gaven,* „ „ naamlijk: *om bijzonder aan te dringen op* „ „ *de betuiging van* PANIN, *dat zoo ras H. H.* „ „ *Mog. de verklaring hunner toetreding tot de* „ „ *Gewapende Neutraliteit aan de Oorlogende* „ „ *Mogendheden gedaan zouden hebben, de Re-* „ „ *publiek* VAN DIEN DAG AF, *zoude gehouden* „ „ *worden in het verdrag te zijn getreden: en* „ „ *daar van vervolgens,* VAN DIEN TIJD AF, *ge-* „ „ *not te trekken, indien 'er* TUSSCHEN *den tijd* „ „ *der verklaring en het ſluiten van het verdrag* „ „ *iets mogt voorvallen.* — Maar (vraagt hij hier „ „ op) had PANIN ook gezeid: *indien 'er vóór* „ „ *den tijd der verklaring iets mogt voorvallen,* „ „ of, *vóór den dag van de verklaring?* En

„ „ *dat*

„ „ *dat het plaats zou hebben*, VOOR DAT *aan*
„ „ *Engeland en Vrankrijk die verklaring ge-*
„ „ *daan was?*"" (*) Dan de uitkomst leerde dat dit aandringen nutteloos was, dewijl het Rusſisch Cabinet, ondanks de inſtantien door onze Ministers gedaan, bij het begrip bleef perſiſteeren *dat de Republiek op de gewaande voordeelen van het verbond hoegenaamd geen aanſpraak te maken had*, en zulks ook reäliſeerde, *door aan den Ruſſiſchen Admiraal te Cadix liggende bevel te geven, om geene Nederlandſche Koopvaarders naar de Oost-Zee beſtemd onder zijn Convooy te nemen, dewijl de Republiek geene onzijdige Mogendheid was* (†).

Zoo

(*) Behalven het gezegde des Heeren KLUIT in den Text vermeld, is ons die gedachten nog waarſchijnelijker gemaakt, door de mededeeling eenes berichts, bevattende eene opgave hoe *Z. H.* over het Plan van Neutraliteit, (met betrekking op *Vrankrijk* beſchouwd zijnde) gedacht hebbe. „ *Niets verwonderd mij meer*, (zei de Vorst, bij een zekere „ gelegenheid) *dan dat de vrienden van den Hertog* DE LA „ VAUGUION, *zoo veel heils verwachten van een Plan, dat* „ *zoo het beantwoorden zal aan het waare oogmerk, even* „ *zoo zeer tegen Vrankrijk en Spanje, als tegen Engeland* „ *zal moeten werken, en uit dien hoofde door de eerst-* „ *genoemde Hoven, niet geheel onverſchillig beſchouwd moet* „ *worden.*"

(†) Moet men, naa dit gelezen te hebben, zich niet

Zoo veel en niet minder, oordeelden wij tot recht verſtand van de gebeurenisſen van dien tijd, hier

verbazen over de manier, waarop CAPELLEN TOT DE MARSCH zich in de Gelderſche Staatsvergadering hooren liet, toen hij zag dat de meerderheid zwarigheid maakte, om tot het verbond toe te treden, en daar tegen zijn Protest inleverde? „ Ik kan mij niet begrijpen (zeide hij) wat U weerhoud „ om niet in dezen met *Holland* te coöpereeren. — De Natie „ zal verbaasd ſtaan over dit beſluit! En in de daad, men „ geeft aan dezelve redenen om te ſoupçonneeren of hier „ iets agter ſchuilde, daar het zeker is, dat de Natie zich „ quaſie met deze ſijn geſponnen Politique en drogredenen „ niet zal te vreden ſtellen, en geen genoegen nemen, om „ te zien doen een pas die niet dan nadelig zijn kan. — „ Het is het Volk? dat bevoegd is te vragen: *wat weerhoud* „ *dit Gewest, om zich niet te voegen met het heilzaam* „ *beſluit van Holland, als zijnde het eenige middel om den* „ *Staat, en de bijna vervallene Handel en Zeevaart,* „ *voor ondergang te behoeden?* Te willen, *dat de Gewa-* „ *peude Neutraliteit onze Poſſeſſien in de vier werelddeelen* „ *zou Guarandeeren is Chimeriecq: en zulks te eiſchen is* „ *onnodig, daar ons ten dezen opzichte door het Ruſſiſche* „ *Ministerie zulke voldoende aſſertien gedaan worden.* — „ Welk een ſurpriſe zal zulk een beſluit niet veroorzaken? „ Boven en behalven dat hetzelve zeer vernederend en dis- „ graçieus is *voor die uitmuntende Vrouw, aan wien het* „ *geheele menschdom zulk eene heilzaame ſchikking te dan-* „ *ken heeft!* Daar en boven voorzie ik, dat ingevalle Uw „ beſluit bij H. H. Mog. mogt doorgaan, deze Republiek „ de gronden van haaren welvaart zal zien verloren gaan. —

hier te moeten vermelden, om onze Lezeren dus doende wederom eenige ſtappen nader te geleiden, tot de onzalige bron waar uit de onheilen en rampen van WILLEM DEN VIJFDEN, en dien des ongelukkigen Vaderlands ontſproten zijn! Niet de aan dien Vorst *aangetijgde Engelschgezindheid, tot nadeel van zijn dierbaar Vaderland;* — niet de *toetreding der Republiek* (ſlechts met de ſtemmen van vier Gewesten) *tot de Gewapende Neutraliteit;* waren de oorzaken dat de *Britten* eerst de weer-

„ *Geene vreze voor eenen verderſſelijken Oorlog te Lande,*
„ *kan ons in dit geval weerhouden! En die, voor eenen Oor-*
„ *log met Engeland, is ongegrond! Het is dat Rijk niet*
„ *onverſchillig ons tot opentlijke vijanden te hebben.* —
„ Welke avantages kunnen Condescendançes voor Engeland
„ aan den Staat te wege brengen? Hier door word de Re-
„ publiek op het hoonendst beledigd! Hier door zijn wij zoo
„ laag gezonken! — *Evenwel* (dus vervolgde hij) *zoo het*
„ *maar ernst is, zijn wij nog in ſtaat ons te redden!*
„ Zelfs *om onzen moed te koelen, bij aldien Engeland kan*
„ *goedvinden onze Posſesſien aan te randen.* — *Ons Gemee-*
„ *nebest is op dit oogenblik in ſtaat deszelfs aanzien te*
„ *doen herleven!* &c." — Toen Z. H. dit ſtuk onder de oogen kreeg, lag hij het met eene zichtbaare drift neder, zeggende: *tot welke ongerijmdheden holt de Jonker voort, daar hij, in plaats van gehoor te geven aan de ſtem der Reden, die van zijne driften opvolgd!!* Hoe zeer heeft de ondervinding, het dwaaze en ijdele van CAPELLEN's gezegden, niet op de duidelijkſte wijze aan den dag gelegd!!

weerlooze Koopvaardijſchepen wegnamen en opbragten, en daar na het Vaderland eenen openbaren Oorlog aandeden, zoo als RENDORP, den VERVOLGER *op* WAGENAAR, en een legioen van *Week- en Dagbladſchrijvertjes* der Natie hebben diets gemaakt: — maar, *het onophoudelijk tegenwerken van des Prinſen pogingen om de Republiek in ſtaat van defenſie geſteld te krijgen:* maar *het niet zorgvuldig in acht nemen van de ſlipſte Onzijdigheid omtrent alle Volken:* maar *het wuft gehoor geven aan, en ſteunen op de duistere, vleijende, en ingewikkelde verklaringen en toezeggingen van doorſlepene Staatsministers:* maar *den onbehoorlijken handel ten voordeele van, en directelijk met de Noord-Americanen:* en eindelijk, *het blind vertrouwen op éene in het verſchiet geteekende hulp, die men in Rusland nooit gezind was te verleenen, waar door men alle gelegenheden tot minnelijke ſchikkingen van de hand wees*, baanden de weg tot het uitbarsten van eenen Oorlog, die het dierbaar Vaderland op ongemeten ſchatten, en het verlies van gewichtige Bezittingen te ſtaan kwam, en den weleer bloeijenden Handel der Ingezetenen, eensklaps aan eenen toeſtand onderworpen maakte, waar aan het, zelfs na het eindigen van denzelven kwijnen bleef. Het is deze aanmerking, die ons wenkt tot het zoo ſtraks verla-

laten punt te rug te keren, en voor zoo verre zulks tot deze Geſchiedenis behoord, ſchetsgewijze op te geven, *eensdeels* welke ſtappen het *Britſche Cabinet* deedt, toen het uit alle omſtandigheden zag, dat men in den *Hage* niet gereed was om de geëischte ſatisfactie over den geheimen handel met de *Colonisten* aan den Koning te geven: En *anderdeels* welke maatregulen door WILLEM DEN VIJFDEN ter hand genomen werden, om met de voor handen zijnde geringe macht, zoo veel nuts te ſtichten als mooglijk was, om het naderend oorlogs onheil te verminderen.

Hoe bits en wraakbedreigend de *Koning van Engeland*, in deszelfs memorie van den 10 *November* zich had doen horen, zoo Hij niet dadelijk door eene eclatante ſatisfactie bevredigd werdt, zoo toonden de *Algemeene Staten* bij hun beſluit van den 27 daar aan volgende, dat zij niet gezind waren om daar aan te voldoen, dewijl alles neerkwam, „ *op eene betuiging om in Vrede* „ *en Vriendſchap met Z. M. te willen blijven* „ *leven: op eene verklaring, dat zij hoegenaamd* „ *geen kennis van het gehandelde droegen, veel* „ *min dat 'er eenige Raadplegingen bij Hun over* „ *gevallen waren:* en eindelijk, *op eene verzeke-* „ *ring, dat zij het geene door Burgemeesteren van* „ *Amſterdam, of wie het ook wezen mogten, ver-*

„ *richt was, ten eenenmale desavoueerden.*" Een beſluit, waar tegen die van *Amſterdam* en *Haarlem*, zelfs in de *Vergadering van Holland* openlijk protesteerden, als van begrip zijnde, *dat 'er niets onbehoorlijks, veel min ſtrafwaardigs was verricht.* (*) Van hier ook, dat toen het gereſolveer-

(*) De Heer RENDORP, die al mede aan zijne Lezeren ten nadeele van Z. D. II. verhaald, *dat den Oorlog met Engeland, aan de toetreding tot de Gewapende Neutraliteit zij toe te ſchrijven*, heeft zich alle moeite gegeven om het gekonkel van Burgemeesteren en hunne oudſten Penſionaris met de Colonisten, als een *onſchuldige daad* te doen voorkomen, verzekerende zelfs, *dat Burgemeesteren van het ontworpen Plan niets zouden geweten hebben, dan op het oogenblik, dat Z. H. hetzelve in de Vergadering van Holland overbragt.* Daar nu die verzekering vierkant ſtrijdig is *met het geene Burgemeesteren in hun Bericht* ERKEND HEBBEN, zoo trachte hij die bedenking op te losſen, door te zeggen: *dat Burgemeesteren dat onwaarachtig bericht gegeven hadden*, OM HUNNEN PENSIONARIS TE DEKKEN. —— In de daad, men heeft een groote maat van goed vertrouwen nodig, om zulke vertellingen voor goede munt op te neemen. —— Dan, geſteld, (des neen) *dat* RENDORP's verzekering waarachtig zij, dan ſtrekt het (naar ons inzien) tot een bewijs, *dat Burgemeesteren in hunne zielen overtuigd waren, dat 'er eenen onbetaamelijken ſtap gedaan was: want waarom behoefden zij anders* VAN BERCKEL TE DEKKEN? Niet alleen dit, *maar zij oordeelden het verrichte ook* STRAFWAARDIG, *oordeelende het gevaarlijk voor* VAN BERC-

veerde in *Engeland* bekend werdt, des Konings woede nog hooger ſteeg, en Hem tot het overleveren eener *tweede Memorie* door YORKE, op den 12 *December* aandreef, waar in hij met nieuwen ernst *op de dadelijke voldoening van zijne eisſchen drong*, doch welke geen ander gevolg had, dan dat de *Algemeene Staten*, overéénkomſtig het gevoelen van *Holland*, het beſluit namen, *om het* ONT-

BERCKEL *naar den Haag te gaan, hem dringende om te Amſterdam te blijven.* En derhalven, hoe men de zaak keerd of wend; of VAN BERCKEL *alleen*, of met ZIJNE MEESTERS *gecombineerd*, werkzaam zij geweest, *de daad was en bleef onbeſtaanbaar met de* UNIE, *de* VORM VAN REGEERING, *en de* GOEDE TROUW. *Het* DEKKEN *van* VAN BERCKEL *door Burgemeesteren geſchied*, ZOO, *door zijne verrichtingen als de hunnen te erkennen*, ALS *hem in Amſterdam te houden*, bewijst niets meerder, *dan dat men elkander wederkeerig diensten bewees, en altoos middelen bij der hand had, en wist uit te denken, om de in het geheim beraamde Plannen te bevoorderen, en in allen gevalle de* PRINS VAN ORANJE *op het hatelijkſte afteſchilderen*, ZOO als bijzonder hier het geval was. Want daar Z. H. den ontdekten Handel, op de openlijkſte wijze afkeurde, en ſtrafbaar beſchouwde, zoo voerde zijne hateren dit aan als een bewijs, *voor de aangetijgde ſtrafbaare Engelschgezindheid* en *wraakgierigheid om de beste Patriotten te vervolgen.* Misdaden, waarvan den goedhartigen Vorst, ZOO zeer als iemand een afkeer had, en verre verwijderd was.

ONTWERP DES TRACTAATS, *en het* INGEKOMEN BERICHT VAN BURGEMEESTEREN DER STAD AMSTERDAM, (als zijnde naar hun begrip de eenige ſtukken welken in aanmerking kwamen) *aan den Hove van Holland te zenden, om hun te dienen van antwoord op deze Vraag: of in die ſtukken iets gevonden werd, het welk naar Rechten en volgens Placaten, ſtoffe zoude kunnen opleveren tot het aanvangen van Crimineele Procedures tegen Burgemeesteren van Amſterdam, die in* 1778 *geregeerd hadden, mitsgaders tegen hunnen Penſionaris* VAN BERCKEL? met verdere bijvoeging: *dat in gevalle die Procedures noodig mogten bevonden worden, die Heeren voor geene andere Rechtbank, dan die van Schout en Schepenen der Stad Amſterdam zouden behoren te recht te ſtaan.* (*) Dit was hoofdzaaklijk ook het antwoord,

(*) Uit dit *Præadvis van Holland*, dat weldraa in een *Generaliteits Beſluit* veranderd werdt, ziet men duidelijk, 1° dat men alleen het CONÇEPT-TRACTAAT en het BERICHT VAN BURGEMEESTEREN aan het Hof wilde overgegeven hebben, en dat de 6 overige ſtukken bij LAURENS gevonden, in geen aanmerking kwamen, *niettegenſtaande daar uit het onbetaamelijke en ſtrafvaardige van dien geheelen handel duidelijk bleek.* 2° Dat men in allen gevalle, de zaak aan *de Judicatuure van Schepenen der Stad Amſterdam* wilde overgegeven hebben, dewijl men zeer wel berekenen kon, dat

woord, waar mede men den *Griffier* FAGEL aan YORKE afzondt: doch, daar deze het weigerde aan te nemen, zoo had dit ten gevolge, *dat het Britſche Cabinet reeds tuſſchen den* 19 *en* 20 *December het beſluit nam, om den Oorlog aan de Republiek te verklaren, en* YORKE *te gelasten om dadelijk den Hage te verlaten.* Een beſluit, dat reeds op den 23 *December* ter kennisſe van dien Gezant kwam, en de oorzaak was, dat hij op den 25ſte zich proviſioneel naar *Antwerpen* begaf, zijn *Hotel* en *Huishouding* in den *Hage* voor als nog in zijn geheel latende.

Opmerkelijk is het (en dit behoren wij hier niet ongemerkt te paſſeeren) dat 'er bij het nemen van het zoo ſtraks opgegeven *Generaliteits Beſluit*, omſtandigheden plaats hadden, die ons duidelijk doen zien, dat het als met den grootſten drift genomen, en uit dien hoofde in geenen deele als welberaden kon aangemerkt worden. Want niet a-

dat VAN BERCKEL C. S. in dat geval, door hunne Vrienden of Bloedverwanten zouden beoordeeld worden. Het was om die redenen, dat WILLEM DE VIJFDE van oordeel was, *dat het antwoord van H. H. Mog., de ſchromelijkſte gevolgen hebben moest, en de duidelijkſte bewijzen met zich bragt, dat men geen oogmerk had, om zelfs door een behoorlijk onderzoek van zaken, het ongenoegen des Konings van Engeland te doen bedaren.*

alleen weigerde den tijdelijken Præſident, *zijnde de Heer* VAN CITTERS, (die wegens de *Provinçie Zeeland* ſeſſie had) de concluſie als een Raadsbeſluit te proclameeren; maar hij inhereerde op nieuw het gevoelen van *Zeeland*, hier in beſtaande: *dat men als nog de gerezene verſchillen met Engeland moest trachten in der minne te vinden, en het antwoord aan den Koning op zulk eene wijze inrichten, dat daar toe de weg niet werde toegemuurd.* Een gevoelen dat echter geheel in geen aanmerking kwam, daar de *Heer* QUARLES wegens *Holland* zitting hebbende, zich in den Præſidialen zetel plaatſte, en geene de minſte zwarigheid maakte, om door het vallen laten van den hamer een beſluit te bekrachtigen, waar door men, volgens de gedachten van 's LANDS ERFSTADHOUDER en alle weldenkende in den Lande, *de onheilen van den Oorlog, over het weerloos en inwendig verdeelde Vaderland, zoo al niet veroorzaakte, ten minſten aanmerkelijk beſpoedigde, derwijze, dat zij zelven weldra het roekelooze en dwaze van hun gedrag met de handen voelen en tasten konden.*

Hoe dit zij, de door *Z.* H. te regt gevreesde, doch door Zijne bittere vijanden begeerde ſlag, was nu door het beſluit des *Engelſchen Cabinets*, ca ſelijk gegeven! „*Zou het*, (dus vraagd een zeker

voor-

voornaam Regent van dien tijd, in een aan ons toegezonden bericht) „ *Zou het in Z. H. als een mis-*
„ *daad zijn aan te merken geweest, wanneer Hij*
„ *het opzicht over het op lager wal vervallen Schip*
„ *van Staat, overgelaten had aan die onerva-*
„ *rene Stuurlieden, die op de duidelijkſte wijze*
„ *aan den dag legden, dat zij Hem het roer ont-*
„ *weldigen wilden? Maar neen!* (laat hij 'er op
„ volgen) *Hoe zeer de Prins dien noodlottigen*
„ *ſtap in al deszelfs onvermijdelijke gevolgen zich*
„ *voor den geest ſtelde, en zich vrijkende van*
„ *daar toe eenige aanleiding gegeven te hebben';*
„ *Hij trachtte echter dezelve zoo veel mogelijk*
„ *te verzagten, door zijne interçesſie bij* YORKE,
„ *bij deze aanhoudende, om de Koning te bewe-*
„ *gen, dat Z. M., alvorens de Republiek den Oor-*
„ *log te verklaren, bezien wilde, welk een Advis*
„ *het* HOF VAN HOLLAND *over het gedrag van*
„ VAN BERCKEL C. S. *uitbragt, en in hoe verre*
„ *men zich geneigd toonde, om des Konings wrake*
„ *te bevredigen?*" — „ *Het is waar,* (gaat hij
„ VOORT) *dat* YORKE, *uit hoofde van zijne bepaal-*
„ *de orders, aan des Prinſen voorſtellen in het*
„ *geheel geen gehoor gaf; maar het is niet min-*
„ *der zeker, dat de Vorst niets onbeproefd liet,*
„ *om in die critique oogenblikken de oogmerken*
„ *der Engelſchen te verijdelen, zoo als uit de*
„ *open-*

„ *openbare Staatsſtukken ten duidelijkſten blijken* „ *kan.*" Laten wij nu bezien, waarin die pogingen beſtaan hebben.

Hier toe behoord in de *Eerſte plaats*, het voorſtel van Z. H. en de Leden des *Raads van State*, aan H. H. Mog. deedt, *om dadelijk en zonder eenig verwijl, alle Verlofgangers van 's Lands Armée op te roepen, om zich bij hunne Regimenten te vervoegen, en tot ſoulaas van de Militairen, hunne Tractementen voor* 3 *Maanden te verhoogen met eene gratificatie van* 12 *ſtuivers in de week.* In de *Tweede plaats, eene onverwijlde dadelijke oproeping derzelver, en tevens een bevel, om door eene Recruteering alle de Compagnien compleet en voltallig te maken.* In de *Derde plaats, het afkondigen van een Generaal Pardon.* En *eindelijk, de nieuwe aandrang die Z. H. op het ontvangen der Vredebreuk aan de Bondgenooten deedt, om als nog 's Lands weerloozen toeſtand verbeterd te krijgen.* Eene poging, die wij ter verdediging van des Prinſen uitmuntend en vaderlandlievend gedrag, niet beter kunnen leeren kennen, dan door de mededeeling van de circulaire Misſive van H. H. Mog., geſchreven den 26 *December* 1780 aan de Staten der respective Gewesten die 'er het gevolg van was, en in ſubſtantie dus luidde:

EDE-

EDELE MOGENDE HEEREN!

„ ZIJNE HOOGHEID DE PRINS VAN ORANJE
„ EN NASSAU in onze Vergadering gecompa-
„ reerd zijnde, heeft aan ons voorgedragen, dat
„ reeds op den 10 *Maart des voorleden jaars*
„ gemeend had, aan de Heeren Staten der res-
„ pective Provinçien, Hoogstdeszelfs gedachten
„ te moeten mededeelen, omtrent de ſituatie,
„ waarin van begrip was, dat de Republiek be-
„ hoorde geſteld te worden, om met effect des-
„ zelfs wettige Rechten te kunnen beſchermen,
„ namelijk: dat daar toe nodig zoude zijn het
„ equiperen van ten minſten 50 a 60 Schepen,
„ waar onder niet minder dan 20 a 30 van Linie;
„ en het vermeerderen van de Landmacht tot 50
„ a 60,000 Man: en dat de Frontierplaatſen in
„ behoorlijken ſtaat van Defenſie behoorden te
„ worden gebragt, en de Magazijnen voorzien
„ met de vereischte Ammunitie van Oorlog."

„ Dat *Z. Z.* met veel genoegen had gezien,
„ dat wat de *Marine* betrof, dezelve wel eenig-
„ ſints in eenen beteren toeſtand was gebragt,
„ door eene ſterke Equipagie; doch dat *Z. H.*
„ zich vleidde, dat de Heeren Staten van alle
„ de Gewesten van begrip zouden zijn, dat men
„ in de gevaarlijke omſtandigheden, waar in de

„ Re-

„ Republiek zich na het voorgevallene *ſints twee*
„ *dagen* bevondt, niet genoeg op zijne hoede
„ kon zijn, en 'er dus geen zwarigheid zoude
„ worden gemaakt, om in den voorgeſlagenen
„ aanbouw van Linieſchepen, en in de Epui-
„ pagien voor het aanſtaande jaar (welken niet
„ zonder de Republiek aan de grootſte gevaren
„ te exponeren, konden worden nagelaten) gave
„ conſenten te dragen, en door Fournisſementen
„ van Penningen de Admiraliteiten in ſtaat te ſtel-
„ len, om te kunnen præsteeren hunne Quota's
„ in de te doene Equipagien. Maar dat Z. H.
„ zoude denken nalatig te zijn in zijnen plicht,
„ zoo niet te gelijker tijd verklaarde, dat het ook
„ even nodig was de Republiek in een respecta-
„ bel Postuur te Lande te ſtellen. Dat Z. H.
„ met leedwezen had moeten zeggen, dat zijne
„ pogingen tot hier toe aangewend, om mede
„ de Landmacht van den Staat vermeerderd te
„ zien, van geene vrucht waren geweest. &c. —
„ Dat Z. H. geenſints kon inſtaan voor de ge-
„ volgen, aan welke het nalaten van het geene
„ nodig is van de Defenſie van de Republiek
„ *zoo te Water als te Lande*, dezelve zoude ex-
„ ponneeren. Dat oordeelde Hoogst deszelfs
„ plicht te zijn, om de ſituatie naar waarheid
„ aan *H. H. Mog.* onder het oog te brengen, en

„ zulks

„ zulks gedaan hebbende, zich van zijnen plicht
„ hadde gekweten, en vertrouwde, *dat nimmer*
„ *aan hem zou kunnen worden geïmputeerd, in-*
„ *dien de Republiek, door het verzuim van het*
„ *geene ter defenſie vereischt wierd, eenig nadeel*
„ *kwam te lijden, wijl meer als eens had gewaar-*
„ *ſchouwd:* doch dat nu H. H. Mog. moest ver-
„ zoeken, om bij de Heeren Staten der respecti-
„ ve Provinçien, Hoogstdeszelfs Propoſitie te
„ te willen appuiëeren, hoopende dat dezelve
„ in deze gevaarlijke omſtandigheden meerder in-
„ vloed zoude hebben dan in vorige tijden, en
„ dat de Finantieele Conſideratien niet zouden
„ weerhouden van te doen, het geene onvermij-
„ delijk vereischt word, wil men het lieve Va-
„ derland niet exponeeren aan eene vijandelijke
„ invaſie. — Dat het nu weinig kon baten, om
„ te herhalen het geene bevorens zoude hebben
„ moeten geſchieden, en men met allen ernst be-
„ hoorde te denken op het geene nu gedaan moet
„ worden: doch dat, zoo de Republiek zich had-
„ de gelieven in ſtaat te ſtellen, bij den aanvang
„ dezer Troubles, om derzelver aangenomen ſy-
„ ſthema van Neutraliteit met effect te kunnen
„ ſouteneeren, en Hoogstdeszelfs Propoſitie van
„ den 10 *Maart* 1780 ingang hadde gevonden,
„ Z. H. alle redenen had, om te denken, dat

„ de

„ de Belligerende Mogendheden de Republiek
„ zouden hebben gemenageerd, en dat dus dezel-
„ ve zich niet in het actueel predicament zoude
„ bevinden."

Belangrijk voorſtel in de daad, het welk niet alleen als eene korte herhaling van alle de bevorens door *Z. H.* gedane aanſporingen, en als een ſnerpend verwijt over het langdurend en onverantwoordelijk verwaarlozen van 's Lands dierbaarſte belangen beſchouwd moet worden; maar het welk in die bange en bekommerlijke oogenblikken, waar in de ſchrik *over Engelands Oorlogsverklaring*, de zielen van velen overmeesterde, die nog kort geleden met zoo iets den ſpot dreven, eene bekendtenis ten halze uitwrong, *die met volle recht eene complete juſtificatie van des Prinſen gedragingen geheten mag worden, en uit dien hoofde hun nader aangeheven geſchreeuw over des Vorsten voorgewende inactiviteit, als kaf voor den wind verſtuiven deedt.* Dat wij dus ſprekende, niet meer dan de waarheid zeggen, kan best blijken uit het geene wij aangaande des Vorsten propoſitie, en ter zijner volledige verdediging, aan het ſlot van deze Misſive vinden, niet minder dan dit volgende behelzende:

„ UEd. Mog. zullen uit het geproponeerde ge-
„ waar worden, dat *Zijne Hoogheid* altoos be-

zield

„ zield met de zuiverſte liefde voor het Vader-
„ land, aanſtonds zijne gedachten heeft laten gaan
„ over het geene tot beveiliging van den Staat,
„ zonder tijdverzuim diend te worden gedaan;
„ daar de berichten uit *Engeland* ontvangen, en
„ het ſchielijk vertrek van den Ridder YORKE,
„ het bekommerlijk uitzicht geven, van de Re-
„ publiek eindelijk blootgeſteld te zien aan het
„ voorſpelde gevaar, van in den heerſchenden en
„ alvernielenden Oorlog deel te moeten nemen. —
„ *Wenſchelijk ware het derhalven geweest, dat de*
„ *Bondgenooten in tijds het oor hadden gelieven*
„ *te leenen, aan de heilzame en trouwhartige*
„ *vermaningen en aanradingen, door* ZIJNE
„ HOOGHEID, *verſcheiden jaren achter een, doch*
„ *vooral ſedert het begin der tegenwoordige trou-*
„ *bles zoo onvermoeid, en met zoo veel ijver aan*
„ *dezelven voorgedragen. — Dan, nadien een*
„ *terugzien op het gepasſeerde niet als moeite en*
„ *neêrſlagtigheid kan verwekken, en den Staat*
„ *thans alleen door moed en beleid kan behouden*
„ *worden, zullen wij daarom het oog liefst af-*
„ *wenden van het geene gebeurd is, om neevens*
„ ZIJNE HOOGHEID, *de aandacht der Bondgenoo-*
„ *ten alleen te vestigen op het geene nog kan en*
„ *moet gedaan worden, zoo men zich niet in het*
„ *uiterſte verderf wil ſtorten.* — Met reden kan

„ gevraagd worden, of de Zeemacht tot die ſterk-
„ te is gebragt, dat deze die der Belligeerende,
„ en thans zoo ſterk gewapende Mogendheden,
„ die haar zouden willen aanranden, gerust on-
„ der de oogen kan zien? En of dezelve toerei-
„ kende is, om de Commerçie in alle hare tak-
„ ken te beſchermen, en de verre afgelegene Be-
„ zittingen van den Staat tegen allen aanval te
„ dekken? Wij vertrouwen, dat geene der Bond-
„ genooten op zich zal nemen, deze vragen be-
„ vestigender wijze te beantwoorden. — Echter
„ moeten wij nevens Z. H. erkennen dat daar
„ in iets gevorderd is, om de zoo zeer vervallen
„ Zeemacht eenigſints op te beuren: maar het is
„ 'er verre van af dat dit werk zijn volle be-
„ ſlag zoude hebben. Wij vinden ons daarom
„ verplicht, *UEd. Mog.* op het vriendelijkst en
„ presſantst te verzoeken, derzelver deliberatien
„ op dit ſtuk, zoo ras de voorſtellen daar om-
„ trent aan UEd. Mog. zullen toegekomen zijn,
„ met vigeur door te zetten en tot beſluit te bren-
„ gen, indien men anders den arbeid van de Ad-
„ miraliteiten, onderling onder het oog van Zij-
„ ne Hoogheid met zoo veel ſpoed en ijver
„ voortgezet, niet tot totale ruïne van den Staat,
„ in dit tijdſtip vruchtloos wil doen aflopen. —
„ Doch," (dus vervolgd men) „ Doch daar-
„ me-

„ mede alleen is het Vaderland niet behouden. —
„ Het onweêr dat den Staat al vast op Zee na-
„ derd, kan ligtelijk door eene onvoorziene om-
„ wenteling van zaken, die thans gantsch niet
„ onwaarſchijnlijk voorkomt, op het vaste Land
„ ontſtaan. — *Ondertuſſchen, hebben ter beveili-*
„ *ging van de Zeeplaatzen de Frontieren van den*
„ *Staat reeds ontbloot moeten worden. — Ten de-*
„ *zen opzichte alweêr kan* ZIJNE HOOGHEID *zich*
„ *beroepen op Zijne aanhoudende en onvermoeide*
„ *pogingen, om de Bondgenooten over te halen tot*
„ *eene betere voorziening aan de Landzijde.* —
„ Dan, nogmaals het gepaſſeerde daar latende,
„ zullen wij *UEd. Mog.* alleen verzoeken, der-
„ zelver ſerieuſte attentie te willen vestigen, op
„ het geene door ZIJNE HOOGHEID in de voorſchr.
„ Propoſitie, zoo omtrent de hoogstnoodzaaklijke
„ vermeerdering van 's Lands Militie, als ten
„ opzichte van den ſlegten ſtaat van de Fortifi-
„ catien en Magazijnen, met zoo veel kracht
„ word aangedrongen. — Het is eene onbetwist-
„ bare waarheid, welke door de ondervinding
„ van alle tijden, en misſchien door de tegen-
„ woordige ſituatie van de Republiek zelve, be-
„ vestigd word, dat een Staat altoos gevaar
„ loopt, zich door die Mogendheden, tegen
„ welke dezelve het minſte gedekt is, trapsge-

„ wijze in den Oorlog te zien inwikkelen," zoo „ men derhalven volkomen onafhangelijk wil blij- „ ven, is het volſtrekt noodzaaklijk zich in troeble „ tijden aan alle kanten te wapenen." — Sluitende verder met eenen zeer ernſtigen aandrang, om onverwijld, met cordaatheid en moed, en met ter zijde ſtelling van alle bijzondere conſideratien, de uiterſte efforts aan te wenden, om het lieve Vaderland voor deszelfs ondergang te beveiligen.

Wij hebben, niet alleen om de zoo ſtraks opgegevene redenen, dit allerbelangrijkſte Staatsſtuk, dat bij velen, die zich tot het te boek ſtellen der gebeurenisſen van dien tijd verledigden, of, zeer *verminkt* voorgedragen; of, met *ſtilzwijgen* gepasſeerd is geworden, hier eene volledige plaatſing waardig gekeurt; maar ook, om onze onbevooroordeelde en voor overreding vatbare Lezeren in ſtaat te ſtellen, om te kunnen oordeelen wat men te denken hebbe van hen, die uit deze onwederſpreekbare bewijzen van een ware zucht voor het Land, zoo van Z. H. als van het meerderdeel der Leden van 's Lands Hooge Regeering, *zelfs nog op dat outzettend tijdſtip aan den dag gelegd*, aanleiding genomen hebben, om WILLEM DE VIJFDE aan de Natie af te ſchilderen *als had Hij geen ander oogmerk gehad, dan de vijandelijke Britten in de hand te werken.* Waarom?

Om

Om dat Hij onwrikbaar bij zijn gevoelen bleef, dat, zou men het Vaderland voor allen aanval dekken, men hetzelve niet alleen ter ZEE, *maar ook* TE LANDE, *in eenen verdedigbaren Staat moest ſtellen.* Het groot getal van Pamfletten en Schotſchriften, waar in de Samenſtellers zulks opentlijk te lezen gaven, laten geen twijffel over aangaande de zekerheid van dat onzinnige bedrijf, en niets trof 's LANDS ERFSTADHOUDER gevoeliger, dan dat hij moest zien, dat even dien zelfden toon, door verachtelijke en bezoldigde Paskwilſchrijvers opgeheven, in onderſcheidene Gewestelijke en Stedelijke Raadzalen werdt opgevangen, door zoodanige Leden, die hunnen haat tegen den goeden Vorst beſtendig aan den dag legden, door het verwerpen van alle voorziening te Lande, en dus doende een ſpaak in het wiel ſtaken, waar door het een zoo wel als het ander onafgedaan bleef. Dit bleek zoo klaar als de zon op den middag, toen Z. H. benevens de *Raad van State*, zich uit de zoo even opgegevene *Circulaire Misſive van H. H. Mog aan de Bondgenooten*, iets goeds voor het weerloos Vaderland voorſtellende, *eene Petitie overleverden, tot het uitrusten van* 94 *Oorlogſchepen, en het augmenteeren van de Militie tot* 50,000 *Man, met aanbeveling, om tot het vinden van de noodige geld-*

ſommen eene Negotiatie van 14 *Millioenen Guldens, tegens den geringen interest van* $2\frac{1}{2}$ *pCt. te doen, ten einde langs dien weg, in 's Lands hoogen nood krachtdadig en ſpoedig te voorzien.* (*) En in de daad, volgens een thans voor ons liggend bericht, „ *beloofde de Vorst zich nu het beste* „ *gevolg van zijne pogingen, daar de Natie, on-* „ *danks de geringe Rente, met eene voorbeelde-* „ *looze bereidwilligheid bewijzen gaf, om dezelven* „ *door het fourneeren van Penningen te bevoorde-* „ *ren. De Ingezetenen der Stad Amſterdam al-* „ *leen, toonden zich bereid om* 8 *Millioenen bij* „ *een te brengen, en deszelfs Regeering beſloot,* „ *om* 24 *Tonnen Gouds uit Stads Kas in deze* „ *aanzienlijke Geldoperatie te beſteden, waar* „ *uit Z. H. het beſluit opmaakte, dat men nu,*

„ *nu*

(*) Z. H. *en de* RAAD VAN STATE ſtelden voor, om de benodigde $15\frac{1}{2}$ millioenen te beſteden, in dezer voegen:

1. Voor het wapenen en bemannen van Oorlogſchepen en Fregatten . . .	*f* 7,342,536-:
2. Voor het aankopen van Geſchut en Oorlogsbehoeften	- 1,500,000-:
3. Voor $\frac{3}{4}$ in de kosten voor buitengewoone Uitrustingen	- 5,763,135-:
Het overige $\frac{1}{4}$ deel zou op het Last- en Veilgeld komen ter ſomma van . .	- 1,921,045-:
	f 15,526,716-:

„ *nu de nood daar was, eens eindelijk met ernst*
„ *op herſtel van het Defenſiewezen bedacht*
„ *wierdt.*" (*) Dan, het bleek weldra, toen dat gewichtig voorſtel bij de Gewesten in overweging genomen werdt, dat het niet ontbrak aan zulken, die alle hunne vermogens inſpanden, om hetzelve nutteloos te maken: want ſchoon *Holland* de augmentatie te Lande op 14,300 man bepaalde, zoo ſtelde zich *Amſterdam* daar tegen, willende *dat geen ander Volk dan Mariniers voor de Schepen aangeworven werde.* Die van *Dordrecht* weigerden hunne toeſtemming, *ten zij dan dat men bepaalde, dat 'er een jaarlijkſche uitrusting van Oorlogſchepen op de Staat van Oorlog gebragt zoude worden;* terwijl VRIESLAND *volſtrektelijk alle augmentatie te Lande verwierp, zoo lang men ter Zee niet behoorlijk gewapend was.* Eenige nadere voorſtellen van Z.-H., om met de

(*) VIER EN TWINTIG TONNEN GOUDS UIT STADS KAS!! Wie bedroefd zich (dit lezende) niet, wanneer hij in aanmerking neemt, dat ſints die gulde tijd, de Finantie-ſtaat van deze eerſte Stad des geheelen Vaderlands, door de onheilen van den toen ontſtanen Oorlog, en andere Rampen, zoo zeer vervallen is, dat 'er jaarlijks ſints 1795 eenige Tonnen Gouds te kort kwamen, die door middel van geforceerde Geldheffingen moesten gevonden worden. Men vergunne ons deze gepaste aanmerking.

de voorhanden zijnde Militie, de kusten van *Holland* en *Vriesland*, door het afſteken van drie Campementen, voor alle invaliën der *Engelſchen* te verzekeren, daar zij geduurig voor de kust kruisten, en zelfs het Dorp *Scheveningen* beſchoten, en nog meer andere, die wij om ons te bekorten hier niet opgeven, vonden almede geen gunstiger onthaal, daar men met alle gevaar aan de Landzijde ſpotte, en ten aanziene van de *Zeemacht* redekavelde, of een genoegſaam aantal *Oorlogſchepen* en *Fregatten* in weinig dagen als van de boomen te ſchudden was, om de Zeegaten en Kusten te dekken, de Koopvaardij te beſchermen, en tevens voor de Colonien te zorgen. Op dien trant althans ſprak Jonker VAN DE CAPELLEN TOT DE MARSCH, toen de aanvrage des *Raads van State* om een *Millioen Guldens*, ter volvoering van des Prinſen voorſtel, op den Gelderſchen Landdag in overweging kwam: want na gezegd te hebben, „ *dat 'er voor geen aan-*
„ *vallen van de Landzijde te duchten was; dat*
„ *een Veldleger van geen dienst zijn kon; en dat*
„ *het kruiſen van eenige Fregatten, alle bekom-*
„ *mering zou kunnen doen wegnemen, zoo wil-*
„ *de hij liever voor het gevraagde Millioen, 2 of*
„ 3 *Oorlogſchepen gebouwd hebben. De Ingeze-*
„ *tenen hadden billijke redenen, om van het Be-*

„ *ſtuur*

„ *ſtuur te vorderen, dat 'er geen penning onnut*
„ *verſpild werde, en het Volk kon geen genoegen*
„ *nemen in de eigendunkelijke wijze waar op de*
„ *aanvrage geſchiedde.* HET DADELIJK BEWER-
„ KEN, DAT DE VLAG VAN DEN STAAT IN DE
„ VIER WERELDDEELEN GEËERBIEDIGD, EN DOOR
„ DE VIJANDEN GEVREESD WERDT, *dit was het*
„ *daar thans op gedagt moest worden.*" &c.
Schoone woorden, met geen ander oogmerk geſproken, dan om alle des STADHOUDERS ijverige pogingen tegen te werken, en door het *eiſchen van onmooglijkheden*, de Natie in den waan te brengen, OF: dat het ſlechts aan een wenk af hing om een Vloot te ſcheppen en in Zee te brengen, waar door men zich allerwegen tegen den Vijand verdedigen kon: OF, dat men met geld dezelve van elders zich kon aanſchaffen. Toen Z. H. dit advis (het welk oogenblikkelijk door het gehele Land verſpreid werdt,) onder de oogen kreeg, zegt ons een zeer geloofwaardig bericht, „ *merkte Hij het aan, als een nieuwe pijl bij de*
„ *vele anderen die dagelijks op hem afgeſchoten*
„ *werden, om hem bij de Natie gehaat te ma-*
„ *ken; als eene poging, om des Ridders gelief-*
„ *koosd ſyſthema van eene volſtrekte Volksregee-*
„ *ring door te drijven, niettegenſtaande het Va-*
„ *derland zich in de zorgelijkſte omſtandigheden*

„ *bevondt; en als een gevolg van het blind ver-*
„ *trouwen op buitenlandſche hulp, van waar men*
„ *alles verwachtende was, waarom velen zich over*
„ *het dreigend gevaar weinig bekommerden.*" —
Opmerkelijk, (en wij ſchromen niet te zeggen, *tot eeuwige ſchande van ſommige zoogenaamde Nederlandſche Patriotten,*) is het geene de VERVOLGER *op* WAGENAAR, over de aandoeningen die het uitbarsten des Oorlogs veroorzaakten, aan de Natie heeft opgedischt. Zeggende: „ *in den be-*
„ *ginne baarde het geene kleine verſlagenheid on-*
„ *der de meeste Landzaten. Elk ſprak 'er over*
„ *naar zijn inzien: groote kommer ging eenigen*
„ *aan, daar zij zich niets dan ramp uit die*
„ *vredebreuk voorſpelden.* (*) *Angst, was te lezen*
„ *op het aangezicht van ſchat rijken, en minder*
„ *vermogenden in den Lande, die hunne gehele*
„ *Bezitting, of althans het grootſte gedeelte van*
„ *dezelve in Engeland geplaatst hadden, en nu*
„ *voor de betaling der jaarlijkſche renten, zoo*
„ *niet*

(*) Die *eenigen*, waar onder de PRINS VAN ORANJE behoorde, waren niet zonder reden bekommerd. Hoe bejammerend derhalven niet, DAT MEN DEN RAAD VAN DIE EENIGEN, *door de onbetamelijke drijverijen* VAN ANDEREN, *die vrij minder in getal waren, dwarsboomen, en geheel verijdelen zag!!*

„ *niet voor de hoofdſom begonden te duchten,*
„ *ſchoon deze zoo geweldig bekommerden 'er met*
„ *de enkele vrees afkwamen.* (*) *Geene geringe*
„ *verlegendheid beving* (volgens zijn zeggen) *de*
„ *Kooplieden over hunnen vegen ſchat op Zee, die*
„ *men voor de Beurs van Amſterdam op* 30, *en*
„ *voor de overige Koopſteden op* 50 *Millioenen be-*
„ *grootte, en waar van zij eerlang een groot ge-*
„ *deelte in handen der Engelſchen zagen.*" Gegrondde verlegenheid in de daad, die elken eerlijken Koopman op het gevoeligſte treffen moest, wanner hij omtrent zijn belang en crediet niet onverſchillig dacht! Dan de verzekeringen van EENIGEN, hadden op de zielen der *Amſterdamſche, Rotterdamſche, Dordſche,* en *andere Kooplieden*, eene uitwerking van *rustige welgemoedheid* veroorzaakt, die men ongelooflijk zou moeten achten, zoo zulks van eenen anderen kant dan van

(*) De angst van de Rentenieren, hier op den achtergrond in een belagchelijk licht neêrgezet, was in de daad niet ongegrond. *Want al hadden de* ENGELSCHEN *ſlechts beſloten, om ſtaande den Oorlog de* 30 *a* 35 *Millioenen Intereſſen, die zij jaarlijks aan de Hollanders betalen moesten, in de Bank te deponeeren tot den Vrede, in welk eene ſchromelijke ongelegenheid zouden vele duizenden der Ingezetenen niet zijn gebragt geworden?* — Dan, dit kwam bij de Doordrijvers weinig in aanmerking.

van dien Schrijver was verzekerd geworden, zeggende: „ *Velen ſchenen de anders onderſcheiden-*
„ *de en kenmerktekenende charactertrek der Han-*
„ *delaren*, EIGEN WINZUCHT, *af te leggen, en be-*
„ *toonden eene gereedheid om alles voor het Va-*
„ *derland op te zetten.*" Dan, hier bleef het niet bij; daar hij 'er op volgen laat: „ ZIJ VERHEUG-
„ DEN ZICH OVER DEZE VREDEBREUK, en ſpel-
„ den, onaangezien de onmiddelijke ſchade wel-
„ ke hun dreigde, niet dan goede gevolgen uit
„ dezen Oorlog! Zij berekenden de voordeelen die
„ den Handel eerlang daar uit zou trekken, als zijn-
„ de dezelve een geſchikt middel, om alle de druk-
„ kende bezwaren op den NEDERLANDSCHEN HAN-
„ DEL door de Engelſchen gelegd, en de belem-
„ merende hinderpalen aan denzelven, reeds meer
„ dan eene eeuw geleden, geſteld, uit den weg
„ te ruimen, en den Vrijen Handel van dit pran-
„ gend juk der nijdige Nabuuren te ontheffen."
Wie hoorde immer zulk eene Staatkundige Dweperij? — Te recht mogt daarom de *Geleerde* KLUIT, over dat ſchandelijk gedrag ſprekende, aan zijne Lezers vragen. „ *Was dat niet regt*
„ *Patriottisch van eerlijke en brave Kooplieden*
„ *gedacht, blijdſchap te toonen, over eenen Oor-*
„ *log, die zoo vele verwoestingen aanrichten, zoo*
„ *vele zielen ongelukkig maken, zoo vele verlie-*

„ *zen*

„ *zen veroorzaken, 't Land op zoo vele Millioe-*
„ *nen, en de Burgers op zoo vele verzwaringen*
„ *van Lasten zoude te ſtaan komen?*"

Hoe dit zij, de *Kooplieden* en *Regenten*, die op het voetſpoor van eenen buitenlandſchen Journalist zich verbeelden mogten, „ *dat 'er nimmer*
„ *voor de Ingezetenen dezer Republiek een tijd-*
„ *ſtip zoo gunstig geweest ware dan het toenma-*
„ *lige, om alle de voordeelen wederom te halen,*
„ *welken zij ongevoelig door zwakheid of nood-*
„ *zaaklijkheid verloren hadden, daar zij thans*
„ *voor zich hadden, Vrankrijk, Spanje, Rus-*
„ *land, Zweden en Deenmarken, die hen nu wel*
„ *begunſtigen en onderſteunen zouden,*" zij ondervonden met dat alles, hoe dwaas hunne opgevatte hoop, en hoe nadeelig het op den duur verwerpen van des ERFSTADHOUDERS trouwhartige Raadgevingen was, daar men nu red- en radeloos naar verdedigings-middelen omzag, zelfs in *Amſterdam*, daar men zich meer dan elders, door de gasconnades van eenige weinigen, zoo deerlijk om den tuin had laten leiden; en van hier ook, dat men *Kooplieden* en *Regeering* aldaar, in onderſcheiding van andere Steden zag wedijveren, in het uitdenken van middelen, dienstig om de al vast vermeerderende onheilen van den uitgebarsten Oorlog te verminderen. Dan, het

wa-

waren in vele opzichten, *voor her weerloos* VADERLAND *vergeeffche*, en *voor Z. H. ſchadelijke pogingen.* De KOOPLIEDEN mogten hunne hulp aanbieden om *Schepen ten Oorloge*, en groote *geldſommen* tot het aanwerven van Volk op dezelven in gereedheid te brengen, maar men kon met geld geene Schepen ſcheppen, daar de benoodigden nog aangebouwd moesten worden. En wat de *Regering* betreft, met even dezelfde drift als waar mede zij beweerd had, *dat 'er van de toetreding tot de Gewapende Neutraliteit, niet dan de grootſte voordeelen voor den Handel, en eene dadelijke hulpe voor de weerlooze Republiek te wachten was*, trok zij nu bij het achterblijven de alarmklok, om dezelve ter *Staatsvergadering van Holland in te roepen, bij Rusland, Zweden en Deenmarken.* Doch, helaas! met geen ander gevolg, dan dat elk verſtandig Vaderlander op de overtuigendſte wijze overreed werdt, dat 'er voor de Republiek, ook van dien kant geen heil te verwachten was, daar zelfs de *Keizerinne van Rusland* (zoo als wij bevorens reeds aanſtipten,) aan haren Admiraal, met eene Vloot te *Cadix* liggende, het noodlottig bevel gaf, *om geene Hollandſche Koopvaarders onder zijne beſcherming te nemen.* Een bevel, dat (onzes inziens) ten ſprekenden bewijze ſtrekt, dat de *Regeering van Amſter-*

ſterdam onkundig was van de ware bedoelingen dier Hoven, ten zij dan, dat men onderſtellen wilde, dat zij tegen beter weten aan dien raad gave, om ware het mogelijk den neêrgeſlagen moed des Volks, door eene herſchenſchimmige hulp op te beuren, en zich bij de Ingezetenen met dat alles te doen voorkomen, als waren zij de wijze ervarene Stuurlieden, die, in onderſcheiding van WILLEM DE VIJFDE, bij het barnen van den algemeenen nood, wel kans zagen om het ſlingerend Schip van Staat in behouden Haven te brengen, het welk, (wel ingezien) in de toenmalige omſtandigheden voor eene ſchandelijke misleiding verdiende begroet te worden. — Duidelijker echter bleek dit laatſte, toen zij op den 18 *Mei* 1781, in een ſecreet beſoigne, bij het doen van een voorſtel, den hang aannamen, als was 's Lands weerloozen toeſtand althans aan hen niet te wijten, toen zij hunne Gedeputeerden in last gaven, aan *H. Ed. Gr. Mog.* voor te dragen. „ Hoe zij „ zich gevleid hadden, dat eindelijk de pogingen „ ſints eenen geruimen tijd gedaan, om zooda- „ nig een aantal Oorlogſchepen in Zee te bren- „ gen, als noodig ware om den Koophandel en „ de Zeevaart der Ingezetenen van den Staat, „ of ten minſten eenige Takken van dezelve te „ beſchermen, eens van kracht zouden geweest

„ heb-

„ hebben: hoe zij te meer in die verwachting
„ verſterkt waren, toen zij onderricht werden,
„ dat een tamelijk getal Oorlogſchepen gereed
„ was om in Zee te ſteken, dan, dat zij tot hun-
„ ne uiterſte bevreemding hadden verſtaan, dat
„ de Officieren, op het oogenblik dat zij de be-
„ velen hadden behoren uit te voeren, kennis
„ gaven van hun gebrek aan Ammunitie &c., en
„ dus voor eerst buiten ſtaat om aan dezelve te
„ gehoorzamen. Hier over waren zij getroffen,
„ en zij konden niet nalaten rondelijk te verkla-
„ ren, dat 'er redenen van vreze waren, dat door
„ die werkeloosheid zich weinige hope opdeedt
„ voor de zoo hoognodige beſcherming van den
„ Koophandel en de Zeevaart, welks ſtilſtand,
„ groote ſchaarsheid en gebrek ten gevolge zoude
„ hebben, gezwegen van de onmooglijkheid,
„ om den Vijand, die ſints 5 maanden den Staat
„ vijandelijk aangegrepen, zich reeds van een
„ groot aantal kostbare Oorlogs- en Koopvaardij-
„ ſchepen, ja zelfs van eenige Buitenlandſche Be-
„ zittingen hadt meester gemaakt, eenige af-
„ breuk te doen. Zij mogten derhalven niet lan-
„ ger uitſtellen, dat alles met gepasten ijver voor
„ Hun Ed. Gr. Mog. open te leggen, benevens
„ de ſchromelijke gevolgen die voor het Vader-
„ land uit dezen bekommerden toeſtand van za-

„ ken

„ ken te wagten ſtonden! &c. &c. Het was
„ daarom dat zij, (ten einde zich voor 's Lands
„ goede Ingezetenen verantwoordelijk te ſtellen,
„ welkers bederf met rāsſe ſchreden naderde, en
„ die tot hier toe de Lasten blijmoedig in 's Lands
„ Schatkisten hadden opgebragt, en derhalven met
„ recht beſcherming van 's Lands Vaderen eisch-
„ ten) hunne Afgevaardigden wel expresſelijk had-
„ den belast, om ten ſterkſten aan te dringen op
„ een onderzoek, *waar aan de plaatshsbbende*
„ *werkeloosheid en verregaande traagheid ware*
„ *toe te ſchrijven?*" Beſluitende dit alles met den raad, „ dat men de zaken ter Generaliteit daar
„ henen dirigeerde. 1. Dat aan Vrankrijk de
„ nodige voorſtellen werde gedaan, om in onder-
„ handeling te treden, over de wijze waarop men
„ met mededeeling der Plannen van wederzijd-
„ ſche Krijgsverrichtingen, gemeenſchappelijk
„ zouden kunnen en behoren te handelen, en
„ 2. Dat eenige weinige Heeren, gekozen uit de
„ onderſcheidene Gewesten, aan Z. H. *den Heere*
„ ERFSTADHOUDER zouden worden toegevoegd,
„ om het Vaderland bij deszelfs Vrijheid te hel-
„ pen bewaren!" —

Recht tijdige, manlijke, welberadene, en wijze voorſlag, die den Engelschgezinden als een ſchorre donderſlag in de ooren klonk: zegt DE VERVOL-

GER *op* WAGENAAR! Maar zeer ten onrechte, daar dezelve als zeer bedrieglijk beſchouwd moest worden in den mond van de Gedeputeerden eener Stad, welks Regeering zich zoo menigwerven beijvert hadde, om de voorſtellen door den STADHOUDER, ſints vele jaren tot redres van zaken gedaan, te verijdelen, of openlijk af te keuren, zoo als wij in den loop van deze Levensgeſchiedenis bij de ſtukken bewezen hebben! Was het wonder dat toen Z. H. deze demarche van *Amſterdam* te weten kwam, Hij (volgens een aan ons medegedeeld bericht,) daar over in het diepſte zijner ziele getroffen, en door eene mengeling van de hevigſte gemoedsaandoeningen belopen werdt? — „ *Wie hoorde immer* (dit waren des Vorsten woorden) „ *zulk eenen onbeſchaamden aanval* „ *doen op eens anders eere, om eigene verzuimen* „ *te verbloemen, dan in dezen ſchoonſchijnenden* „ *voorſlag duidelijk te ontdekken is? Ik kan het* „ *onrecht, en de belediging mij daar door directe-* „ *lijk aangedaan, bij alles wat mij dagelijks* „ *bejegent, al ligtelijk paſeren: maar dat het* „ *Vaderland door zulke handelingen langs hoe* „ *ongelukkiger gemaakt, en zoo vele brave Inge-* „ *zetenen tegen mij geindisponeert worden, als of* „ IK *daar van de oorzaak zoude zijn, dit griefd* „ *mij, daar ik den Alwetenden* GOD *tot getui-*

„ *gen*

„ *gen kan roepen, hoe zeer ik de welvaart van*
„ *mijn Vaderland, aan mijn eigen geluk en dat*
„ *van mijn Huis verbonden rekene!*" Dan, wat mogt dit alles aan den goeden Vorst in die dagen baten, daar door zulke voorſtellen, aan een legioen van Broodſchrijvers de gelegenheid gegeven werdt, om de Natie tegen Hem en Zijn Beſtuur op te ſtoken, met eene ſtoutheid en ſtraffeloosheid, waar van geen voorbeeld bij eenig beſchaafd Volk te vinden is, dewijl zij 'er opzettelijk hun werk van maakten, om in navolging van het Amſterdamſche voorſtel, breed op te geven van de voor handen zijnde middelen van defenſie, en 's Lands onvermijdelijke rampen, zonder eenig bewijs toe te ſchrijven, OF, aan de Hem aangetijgde *Engelschgezindheid:* OF, aan eene onverſchoonbare *zorgeloosheid.* — *Zonder eenig bewijs*, (zeggen wij,) en zoo wij vertrouwen te recht, daar niemand ondernomen heeft, 's LANDS ERFSTADHOUDERS bewijzen van het tegendeel, (ten jare 1782 de Natie in handen gegeven,) op eene wettige wijze tegen te ſpreken, veel minder te logenſtraffen, toen Hij zich (ſprekende over de vijandelijke Oorlogsverklaring van het *Britſche Cabinet*,) in ſubſtantie dus horen liet.

„ Het zou niet dan de hoogſte injuſtitie zijn,
„ dat men aan ons attribueerde de weerloosheid

„ waar in de Republiek zich nog bevondt, toen
„ het Britſche Manifest de harten der Vader-
„ landlievende Ingezetenen van dit Gemeene-
„ best, *hoe zeer ook verontwaardigd over de on-*
„ *rechtvaardigheid van den aanval*, met bekom-
„ mering vervulde, over de gevolgen van het ge-
„ rezen misverſtand. — Ons inzonderheid (wij
„ ſchroomen niet zulks rondborstig te belijden)
„ trof de tijding van dien *vijandelijken aanval*
„ zeer levendig; *niet, om dat wij, (zoo als men*
„ *ſedert eenen geruimen tijd, met een teugel- en*
„ *ſtraflooze liçentie getracht heeft aan de goede*
„ *Gemeente in te ſcherpen, en door allerhande*
„ *lasterlijke en onwaarachtige voorgevens te doen*
„ *geloven) door een onbehoorlijk attachement aan*
„ *Groot-Brittannien, deszelfs belangen ſtelden bo-*
„ *ven, of zelfs nevens die van het Vaderland;*
„ maar integendeel, om dat, offchoon wij naar
„ wraak verlangden, zoo zeer als iemand onzer
„ Landgenooten, de liefde tot het Vaderland ons
„ reeds deed gevoelen, de gevolgen van de ge-
„ rezene onlusten, in dezelve voorziende impor-
„ tante ſchade voor de Ingezetenen; een complee-
„ te ſtilſtand, en mogelijk een gehele afwending
„ van de ſourçes van hunnen welvaart, door het
„ verlies van de Commerçie; een waarſchijnlijk
„ verlies van een gedeelte ten minſten van ſommi-

„ gen

„ gen van 's Lands Etablisſementen buiten Euro-
„ pa; en een vrij grooter Epuiſement van 's Lands
„ Finantien, dan dat, uit vrees van het welke
„ men tot dien tijd toe belet was, de Republiek
„ in behoorlijken ſtaat van defenſie en onafhan-
„ gelijkheid te ſtellen. — Wij waren bij ons zel-
„ ven overtuigd, dat de middelen die *H. H.*
„ *Mog.* in ſtaat waren ons in handen te geven,
„ op verre na niet konden toereiken, *niet ſlechts*
„ *om onzen vijand het hoofd te bieden, en hem*
„ *zijne onrechtvaardigheid te doen berouwen*;
„ maar zelfs, om *alle* die Objecten, in welk de
„ Republiek en hare Ingezetenen zulk eſſentieel
„ belang hebben, nog *een éénig* derzelver, be-
„ hoorlijk en naar vereisch te beſchermen, of
„ te beletten, dat velen een prooi der vijanden
„ werden, zoo als zulks uit eene comparatie
„ van de Engelſche Zeemacht tegens deze onze
„ Marine nader blijken zou."

„ Daar Wij echter ons bevonden in de onaan-
„ gename ſituatie, van met ongenoegzame, en
„ zeer ver te kort ſchietende middelen te moeten
„ zorgen voor de uitvoering van de nadrukkelij-
„ ke maatregulen en beſluiten, waar toe de Hoo-
„ ge Bondgenooten, door den aanval van den Ko-
„ ning van Groot-Brittannien gedwongen werden:
„ daar Wij ons derhalven geſteld zagen in de om-

„ ſtandigheden *zoo menigmalen bij Ons voorzien,*
„ *en bij zoo vele gelegenheden voorſpelt,* van na-
„ melijk, *met alle de ſchatten van de Republiek*
„ *te zamen genomen, niet te kunnen bekomen*
„ *het gene 'er nodig was tot behoud van het Vader-*
„ *land, tot Protectie van de Navigatie en Com-*
„ *merçie, en tot Conſervatie van deszelfs verafge-*
„ *legene en wijdverſpreide Bezittingen;* immers
„ niet zoo ſchielijk als de nood het vorderde: zoo
„ begrepen wij voor eerst en bij proviſie, ons
„ te moeten bepalen *tot het Defenſief ageeren,*
„ *en tot het verminderen, zoo veel mogelijk, van*
„ *het gevaar met welk de Republiek van alle*
„ *kanten, en in genoeg ſaam elk Werelddeel be-*
„ *dreigd werdt; intuſſchen alles wat mogelijk*
„ *was in het werk te ſtellen, tot volmaking en*
„ *vermeerdering van die middelen, die Wij in*
„ *handen hadden, ten einde met 'er tijd ook in*
„ *ſtaat te geraken, om aan den Vijand te doen*
„ *gevoelen dat men dit Gemeenebest niet ongewro-*
„ *ken beledigd.*" (*)

Wij

(*) Niets is algemeener bekent, dan dat het niet ontbrak aan Lieden, die van oordeel waren, dat men bij de uitbarsting des Oorlogs, al vrij wat kon uitvoeren met 's Lands Zeemacht, waar van men bij herhaling zeer uitvoerige lijsten in druk uitgaf, die het voorkomen hadden, of zij werkelijk om-

Wij hebben de moeite genomen, om voor zulken onzer Lezeren die niet in de gelegenheid zijn geweest, om de nimmer wederlegde of gelogenſtrafte verantwoording van WILLEM DE VIJFDE, berustende in de *Registers vân Staat*, te lezen, (dewijl men om redenen het debiet derzelve zoo veel mogelijk heeft geſtremd) deze regelen uit dezelve af te ſchrijven, om dat wij daar in ten allen tijde gevonden hebben, niet alleen *de ware gevoelens van zijn hart, over het onrechtvaardig gedrag der Engelſchen;* maar ook, *de ware redenen waarom de Prins zich voor het* DEFENSIVE *verklaarde, hoe zeer zijne geheime en openbare vijanden op eene* OFFENSIVE *wijze wilde gehandeld hebben.* — Z. H. was niet (zoo als men algeomtrent de 100 Bodems bedroeg. Intuſſchen was dit onwaar. Want volgens de echte opgave bevonden zich in actueelen dienst 27 *Schepen, meest van* 50 *ſtukken*, 35 *Fregatten*, en 2 *Snaauwen*, waar onder begrepen moesten worden, 6 *oude Wacht- en Hospitaal-ſchepen*, en *verſcheidene anderen* die men nog bezig was te bouwen, behalven de *Adviesjachten* en *Uitleggers*, die mede nog *gebouwd*, *gekocht*, of *gehuurd* moesten worden, en tot welker bemanning nog veel volks ontbrak. De Engelſche Zeemacht daar en tegen telde 150 *Linieſchepen*, en een daar aan geëvenredigd getal van *Fregatten*, *Kotters*, &c. die allen compleet bemand, en voor beste Zeilders gehouden werden.

gemeen vertelde) vóór het *Defenſive*, om dus doende den vijand in de hand te werken; maar om de pas ontluikende, doch echter zwakke Zeemacht van den Staat te conſerveeren, en met dezelve de Kusten, Zeehavens, en Stroomen te dekken, tot dat dezelve ten naasten bij tot zulk eene ſterkte was gebragt geworden, dat men *met vrucht* tegen den vijand iets ondernemen kon. Het *Offenſief* handelen bij den toenmaligen toeſtand der Vlote, beſchouwde Hij roekeloos, in aanmerking nemende de geringheid derzelve in vergelijking met de Engelſche macht, van oordeel zijnde, dat men niet alles, het geene met zoo vele zorgen en moeitens bijéengebragt was, opofferen moest aan eenen meer dan viermaal ſterker vijand, waar door men oogenſchijnlijk van alles zou zijn ontzet geworden. Een gevoelen, dat nog dies te aanneemlijker werdt, daar de *Marine* in weinig tijds, door onderſcheidene *deſastres* en *ongelukken*, een verlies ondervondt van niet minder dan 7 *Schepen van Linie* en 4 *Fregatten*, welke verliezen almede grootdeels door des Prinſen vijanden op zijne rekening zijn geſteld geworden (*).

In-

(*) Te weeten: de PRINÇES CAROLINA en ROTTERDAM ieder van 50; de MARS van 60; de Fregatten de CASTOR en MARS ieder van 36 ſtukken, die door de *Engelſchen* wol ſpoe-

Intusſchen zou men zeer verkeerd denken, wanneer men des Prinſen gedachten, *om ſlechts op eene Defenſive wijze te werk te gaan*, in dien zin opvatte, (zoo als velen in die dagen deden, die alomme verraad meenden te ontdekken,) als of Z. D. H. den Vijand in alles maar wilde laten geworden. Dit toch blijkt geheel anders uit zijne werkzaamheden, met overleg van de kundigſte Scheepsbevelhebberen en de Leden van de Admiraliteits-Collegien, geen ander doel hebbende, dan voor het welzijn des Lands te zorgen, en gemeenſchappelijk middelen te beramen, om de *Britten* op de eene of andere wijze afbreuk te doen. Want toen *H. H. Mog.*, ten gevolge van een verzoek om Convooy, gedaan door Directeuren van den Oosterſchen Handel en Rederijën te *Amſterdam*, op den 26 *Maart* het beſluit namen, Z. H. te verzoeken, om zulks zoo ſpoedig mogelijk te effectueeren, zoo beriep Hij

ſpoedig veroverd werden. — Het Schip HOLLAND van 64 ſtukken, zonk. — De PRINS WILLEM van 70 ſtukken verzeilde op de Haax. — De FREDERICA LOUIZE WILHELMINA van 50, en het Fregat de EENDRACHT van 24 ſtukken, verongelukten beiden: terwijl men uit hoofde van ouderdom, het Schip de MARIA LOUISA van 50 ſtukken, en het Fregat BLOIS van 24 ſtukken, moest verkopen als niet kunnende vertimmerd worden.

Hij op den 29 dito, tot het houden van een Beſoigne, de Heeren VAN LYNDEN TOT HEMMEN, VAN BLEISWIJK, *Elf Leden of Ministers van de Admiraliteiten*, *drie Vlag-Officieren*, en den *Ridder* VAN KINSBERGEN *als Vlag Capitein*, waar in onder anderen twee Vragen werden voorgeſteld en overwogen, die wij uit de antwoorden genoegzaam leeren kennen. Want op de EERSTE werdt door de Admiraliteiten geantwoord: „ *dat* „ *'er nu* 8 *Schepen*; *binnen* 4 *weken* 13; en *in* „ *de maand Mei waarſchijnlijk* 24 *in gereedheid* „ *zouden zijn.*" Die van *Amſterdam* zeiden echter, *maar te kunnen verantwoorden voor de Ligchamen en de Toetakeling*, en derhalven geenſints voor de bemanning, uit hoofde van de ongemeene ſchaarschheid van Volk. Op de TWEEDE werdt geadviſeerd: „ *dat voor als nog met de actueele* „ *Zeemacht geen Convooi kon worden verleent*, „ *maar dat 'er alvorens een meerder aantal moest* „ *zijn.*" De Prins kon derhalven, hoe zeer Hij ook het tegendeel wenschte, aan die Reſolutie niet voldoen, dus bleef het Convooy achter, en Hij moest zich om onvermogen bij het *Defenſive* blijven bepalen. Met dat alles, bleef Hij ſteeds bezield met eene hartelijke zucht om aan alles behoorlijken ſpoed te bezorgen, tot welk oogmerk buiten alle tegenſpraak behoord, de rei-

ze

ze die *Z.* H in de maand *April* naar de *Helder* en *Texel* deedt, ten einde aldaar met eenige weinige Leden van Regeering, verordeningen te maken, dat 'er voor 's Lands Schepen van Oorlog een veiliger legplaats bij den winter in gereedheid gebragt werde. Eene reize, hoe zeer met het beste oogmerk ondernomen zijnde, echter voor *Z.* H., bij het dag aan dag toenemend gemor over *Inäctiviteit* en *Werkeloosheid* van 's Lands Esquader in *Texel* leggende, van de onaangenaamſte gevolgen was, en daarom hier door ons eenigermate omſtandig diend vermeld te worden, dewijl het algemeen, onkundig van de ware reden waarom *Z.* H. derwaarts toog, verzekerde, dat zoo dra de Prins in *Texel* zou gearriveert zijn, als dan het Esquader direct uitlopen zou, om den Vijandelijken Brit te beſtoken, en een Transport van Hanoverſche Troupen, het welk men zeide dat van de *Wezer* naar *Engeland* ſtond over te ſteken, te onderſcheppen en op te brengen. (*)

Zoo

(*) Uit het geene ſtraks in den Text volgd, zal blijken, dat het hoofdoogmerk van des Prinſen reize, niet zoo zeer was *het uitlopen van het Esquader te bevelen*, maar te *bevoorderen:* en meer bijzonder, *de zaak om een veilige Legplaats aan de Schepen te bezorgen.* Het maaken van ſchikkingen om met eenige Schepen uit te zeilen, was een *bijkomende omſtandigheid*, grootdeels veroorzaakt door losſe

ge-

Zoo als gezegd is: Z. H. het voornemen opgevat hebbende, om ter meerdere beſpoediging van zeker Plan, door de Heer BRANDLIGT ontworpen ter verbetering van het *Texelſche* Gat, ge-

geruchten, dat 'er *een Transportvloot met Troepen uit de Weezer komende*; zoo ook *een Convooy van* 100 *Engelſche Koopvaarders*, *naar de Zond moetende*, zonder veel moeite zoude te overmeesteren zijn, wanneer 'er ſlechts eenige Schepen in Zee ſtaken. — Intusſchen waren die berichten alles behalven Echt, en de exclamatien, die de *Post van den Nederrhijn* daar over gedaan heeft houden geen ſteek. Zij dienden nergens anders toe, dan om de Natie te misleiden, en het morren en klagen te vermeerderen. — Ongelooflijk is het bijna wat 'er in die dagen al verteld, verzekerd, en geredelijk gelooſd werdt, vooral wanneer het maar dienstbaar geoordeeld kon worden, om de plaatshebbende argwaan, over het onderſtelde verraad met *Engeland* aan te vuuren, of de hoop op krachtdadige hulp van eenen anderen kant te vermeerderen. Tot dit laatſte kan men betrekken, het geen RENDORP verhaald, hier in beſtaande: *Dat de Penſionaris* VISSCHER *hem verzekerde*, *dat een zeker Fortuinzoeker*, *geheten* MONTAGU, (door RENDORP een QUIDAM genoemd) *had aangenomen*, *om in weinig tijds* 10 *Engelſche Fregatten van Oorlog in Texel te leveren*, *voor* 80,000 *Livres*. — Dit vondt bij *Burgemeesteren van Amſterdam* zoo veel geloof, dat 'er werkelijke onderhandelingen over werden aangelegd. — De Prins in *Texel* zijnde, *ſpotte 'er mede*, en te recht, want de tijd leerde ſpoedig, dat het een loutere bedriegerij was.

gelegen tusſchen het *Hoofd van de Helder* en de zoogenaamde *Hersſens van den Zuidwal*, naar *Texel* te vertrekken, kwam aldaar ruim half *April*, met eenige weinige Leden uit de Vergadering van *Holland* aan, en had de Heer RENDORP, die destijds *Regeerend Burgemeester* geworden was, geïnviteert zich ook derwaards te begeven, dewijl de Stad *Amſterdam*, bij het onderwerp dat aldaar ſtond behandeld te worden, bijzonder geintereſſeert was, en welk Beſoigne bepaald was te houden op *Zondag den* 21 *April*. Toen RENDORP aan de *Helder* kwam, was de Prins bezig met het inſpecteeren van eenige Schepen, en dus niet aan de wal: doch een uur daar na aan Land ſtappende, luisterde de Vorst Hem in het oor, „ *dat* „ *Hij tegen* 6 *uur een Beſoigne belegd had, met* „ *de Heeren* HARTZINCK, REINST, ZOUTMAN „ *en* KINSBERGEN, *tevens zijn verlangen te ken-* „ *nen gevende, dat* RENDORP *daar bij adſiſteer-* „ *de, dewijl in dat Beſoigne eene zaak van aan-* „ *gelegenheid voor den Lande*, (namelijk het uitlopen van eenige Schepen) „ *zou behandeld wor-* „ *den, en dat het Hem Stadhouder zeer aange-* „ *naam zoude zijn, dat daar een Regeerend Bur-* „ *gemeester van Amſterdam bij zijnde, getuigen* „ *kon wezen, van het geene aldaar, ingevolge de* „ *berichten door den Admiraal* HARTZINCK *aan*

„ *Z.*

„ *Z. H. gecommuniçeert, verhandeld en beſloten* „ *zoude worden.*" Dien Vlootvoogd toch, had niet alleen aan de Prins verzekerd, dat 'er 4 *Oorlogſchepen* en 2 *Fregatten* compleet in ſtaat waren om dadelijk in Zee te loopen; maar proponeerde aan *Z.* H. zelfs, „ *dat zij zulks werke-* „ *lijk ondernamen, dewijl hem bericht was, dat* „ *een Vloot, beſtaande uit* 34 *Transportſchepen be-* „ *laden met circa* 3000 *Soldaten, uit de Wezer* „ *naar Engeland vertrekken zou, ſlechts geëscor-* „ *teert door* 4 *Fregatten:* en verder, *dat 'er bo-* „ *vendien nog binnen kort twee Koopvaardijvloo-* „ *ten uit Schotland, al mede met een onbedui-* „ *dend-Convooy vertrekken zouden.*" En zie daar de ware oorzaak, waarom de Prins dat Beſoigne belegd had, en RENDORP (die na zijn zeggen ſchroomvallig was) perſuadeerde, om het zelve bij te wonen. (*) Laten wij nu hem zelve hooren, om

(*) Wanneer de in den Text gemelde bijzonderheid, (door den Heer RENDORP publiek gemaakt) van eenen anderen kant gekomen was, men zou dezelve bezwaarlijk geloven kunnen, dewijl daar in (naar ons inzien) een bewijs te vinden is, dat *Z. H.*, ondanks de moeitens, onaangenaamheden en verdrieten, die Hem door eenige weinige Amſterdamſche Regeringsleden ſints verſcheidene jaaren aangedaan waren, Hij echter geen wrok in zijne ziele betoonde te hebben, maar op eene Christelijke en waarlijk Vorstelijke wijze aange-

om te weten wat 'er in dat Beſoigne gebeurde, en op welk eene wijze Z. H. zich bij die deliberatien gedroeg.

„ Deze tijdingen (*zegt de Burgemeeſter*) waren zoo-

gedaane beledigingen en tergingen vergeven kon. — Zoo Z. H. die *Werkelooze*, *die Engelschgezinde Stadhouder* geweest ware, als waar voor een VAN BERCKEL C. S. hem in de Raadzalen deden voorkomen; zoo de Vorst dat monster geweest ware, als waar voor Hij dag op dag in een menigte van Dagbladen en Pamfletten, *binnen Amſterdam* gedrukt wordende, ten toon geſteld werdt, zou Hij dan begeerd hebben, dat een *Amſterdamsch Burgemeester* ooggetuige van Zijne verrigtingen in *Texel* was? Zou het in RENDORP niet oneindig prijsſelijker zijn geweest, wanneer Hij, weetende wat 'er in *Texel* verhandeld was, als *Burgemeester* gezorgd had, dat Z. H. gedrag gejuſtificeerd werdt, toen het Esquader, naa een vergeefſche Kruistogt weder binnen viel, waar over dien Vorst zoo veel hoon en ſmaad moest ondergaan? — Moet men niet verbaasd ſtaan, wanneer men ondanks dat alles ziet, dat dien man, *in wien de Prins toen nog zoo veel fiduçie ſtelde*, zich echter gebruiken liet, om de Commisſie bij Z. H. te bekleden, waar bij men zich eenen directen aanval op Zijne Waardigheden veroorloofde, en de hooggeſtegen haat des onkundigen gemeens voedzel verſchafte, door te eiſchen, dat de Prins, als onbekwaam tot Regeeringszaken, zich onder de *Curateele* liet ſtellen, van eenige weinigen, wiens Heerschzucht geene palen kende, terwijl zij de hunne met het masker van zucht voor 's volksvrijheid bedekken wilden?

„ zoodanig aanmoedigend, om te trachten met
„ 's Lands Zeemacht, (hoe gering dezelve ander-
„ ſints ook mochte wezen,) den vijand afbreuk
„ te doen; dat, *dewijl Burgemeeſteren nu ver-*
„ *zocht hadden, dat bij aldien gedurende mijn*
„ *verblijf in Texel of aan de Helder, eenige ge-*
„ *legenheid zich mogte opdoen, om daar toe aan*
„ *te moedigen, die niet te laten voorbijgaan,*
„ *maar te zorgen, dat opgemelde Lands Sche-*
„ *pen van Oorlog, die gezegd werden in gereed-*
„ *heid te zijn, daar toe gebruikt mogten worden;*
„ *ik vermeende, thans te moeten trachten aan dit*
„ *verlangen te voldoen.*" — Na hier op gemeld te hebben, dat Z. H. (*tegen zijne gedachten*) van oordeel was, dat de Commisſie van de *Admiraliteit*, die mede in *Texel* was, tot het Beſoigne niet behoefde verzocht te worden, maar dat het alleen uit Z. H., Hem *Burgemeeſter*, benevens de Heeren HARTZINCK, REINST, ZOUTMAN, en KINSBERGEN zou beſtaan, verhaald hij: „ dat
„ deze vraag: *of men dadelijk Schepen zou uit-*
„ *zenden, of wel wachten dat men 'er meerder*
„ *bij elkander konde krijgen?* in deliberatie ge-
„ legd werdt. Eenigen (zegt hij) waren volſtrekt
„ tegen het uitloopen, en vermeenden dat de
„ Schepen en het Volk in geenen genoegzamen
„ ſtaat waren: dat de macht te gering was, en

„ men

„ men niet wagen kon om iets te verliezen, de-
„ wijl het verlies niet geboet kon worden. — Dat
„ men geene genoegzaam kondſchap had van het
„ geene op de Engelſche Kusten omging, nog
„ van de Schepen die de Engelſchen thans op
„ deze hoogte in Zee hadden. Eindelijk: dat
„ men zelfs geene rechte en zekere kennis hadt
„ van den ſtaat, waar in zich het gemelde Trans-
„ port bevondt, en door welken, en hoe vele Sche-
„ pen van Oorlog hetzelve zou gedekt worden. —
„ Anderen ontkenden wel niet de waarheid en
„ gegrondheid van dat alles, maar waren nogthans
„ van oordeel, dat men deze gelegenheid niet
„ moest laten voorbijgaan. Zij beweerden, dat
„ in den Oorlog zonder wagen weinig te doen
„ was: dat de gantſche Natie klaagde over de wer-
„ keloosheid, en verwachtte dat 'er iets onderno-
„ men zou worden: dat het derhalven raadzamer
„ was wat te wagen, al kwam men iets te verlie-
„ zen, dan binnen de Havens te blijven, en oor-
„ zaak te geven tot onvergenoegdheid, neerſlach-
„ tigheid, ja verregaande murmureringen."

Dit waren dan de ſentimenten van de vijf Hee-ren, die door Z. H. geraadpleegd werden! Tot nog toe had de Vorst (volgens dat bericht,) ſlechts Toehoorder geweest, en ſchoon het te bejammeren is, dat de Heer RENDORP ons in het

onzekere laat, *welke Leden voor het laatſte gevoelen waren*, en *wat hij in zijn privé adviſeerde*, zoo geeft hij echter ten aanziene van de Prins een getuigenis, dat niet alleen een bewijs oplevert, *dat dien Vorst aan Zijne qualiteit als Stadhouder en Admiraal Generaal volmaakt beantwoorde*; maar ook, *dat Hij het laatstgenoemde gevoelen omhelsde*, en derhalven geen oorzaak was, dat de hoop en verwachting der Natie te leur geſteld werdt, zoo als men Hem alomme te laste lag.

„ *De Prins*, (zegt RENDORP) *na alvorens de* „ *onderſcheidene Advyſen met veel netheid ontleed* „ *te hebben, trachtte het verſchil te middelen,* „ *en ſtelde Zijne gedachten zoo wel voor, dat de* „ *gevoelens vereenigd wierden, en* (zekerlijk overeenkomſtig des Vorsten præadvis) „ *eenparig,* „ *doch onder ſecretesſe, beſloten wierdt, dat de* „ *Schout bij Nacht* ZOUTMAN, *bijaldien zekere* „ *Schepen* (namelijk *de* 10 *Engelſchen die door* „ *een Gelukzoeker beloofd waren in Texel te le-* „ *veren,*) *niet ingekomen zoude zijn, na den* „ *26 April zou uitzeilen met* 4 *Oorlogſchepen,* „ 4 *Fregatten, en* 1 *Cotter; met last, dat* ZOUT- „ MAN *had te zorgen, door geen overmacht over-* „ *vallen, en van Texel afgeſneden te worden: dat* „ *bijaldien Hij door het uitzenden van de* AJAX, *of*

„ *eenig*

„ *eenig ander Fregat, zoude meenen zekerheid te*
„ *hebben, om voor geene overmacht te moeten vre-*
„ *zen, hij als dan zich zou kunnen verwijderen*
„ *noordwaard aan ſtevenende, en trachten het*
„ *Convooy dat van de Wezer zeilen zou, te*
„ *onderſcheppen.*" De Prins van al het verhandelde een eigenhandig afſchrift gemaakt hebbende, eindigde het Beſoigne, en elk ging, naa het bepalen van ſchikkingen, aangaande het aanleggen van eene veilige legplaats voor de Schepen, zijnes weegs, Z. H. naar den *Haage*, de vier Scheepsvoogden naar hunne *Bodems*, en RENDORP naar *Amſterdam*. — Opmerkelijk is het, dat RENDORP aan Burgemeesteren, (*ondanks de aangenomene ſecretesſe*) van alles bericht gaf, het welk zeker de reden was, dat het in die bijeenkomst gereſolveerde weldra bekent werdt; en nu vertrok hij den 25 naar *Marquette*, alwaar hij den 26, zijnde de bepaalde zeildag, met één' zijner Vrienden, een glaasje dronk op het goed ſucçes van het vermoedelijk uitgezeild Esquader.

Vermoedelijk (zeggen wij): want van het uitloopen kwam niets: en zie daar eene nieuwe reden tot gemor onder de Ingezetenen, buiten alle bedenking veroorzaakt *door het niet in acht nemen van de aangenomene ſecretesſe.* Men vertel-

de zonder eenigen ſchijn van waarheid, dat het niet uitloopen veroorzaakt was, *door het twisten der Scheepsbevelhebberen over den Rang*, en dus beſloot men geredelijk, dat 'er wederom verraad onder ſchuilde, te weten, *de Engelſchen eene vrije paſſagie uit de Wezer en uit de Schotſche Havens te geven*, waar door het ongenoegen tegen den STADHOUDER tot eene onbeſefbare hoogte ſteeg. Dan, zeer ten onrechte, daar het niet uitzeilen was toe te ſchrijven, deels, aan de ingekomen tijding, dat 'er een vrij ſterk Vijandelijk Esquader, onder bevel van den Commandeur STUART voor de *Wezer* kruiste; en deels, dewijl het bleek, dat HARTZINCK, voor dat de Vorst naar *Texel* ging, te ruimſchotig was geweest in zijne opgave aan Z. H. dat 4 *Schepen en* 2 *Fregatten* compleet in ſtaat waren om dadelijk uit te loopen, waarom Hij en ZOUTMAN geraden vonden, aan Z. H. van alles verſlag te doen, en zijne nadere orders in te wagten. Met welke gemoedsaandoeningen dit bericht de Prins ter ooren kwam, laat zich beter door elk onpartijdig Lezer van het tot hier toe verhaalde gevoelen, dan door ons beſchrijven. Een thans voor ons liggend bericht, zegt ons, „ *dat de Prins ten uiterſten verbaasd, en in zekere verwarring uitriep:* „ *Hoe ſmert het mij, dat ik niet in 't Nieuwe*

„ *Diep*

„ *Diep gebleven ben tot ik de Schepen had zien*
„ *vertrekken! — Zouden de berichten van 's Vij-*
„ *ands vermeerderde macht echt of verzonnen*
„ *zijn? Zou men mij ook misleid hebben, aan-*
„ *gaande de gereedheid der aanwezige Schepen?*
„ *Heeft men de ſecretesſe opzettelijk niet in acht*
„ *genomen, om de Natie nog meerder tegen mij*
„ *te indisponeeren? &c. Terwijl Hij oogenblik-*
„ *kelijk het beſluit nam, om op alles het naauw-*
„ *keurigst onderzoek te doen.*" En hier mede draalde Hij ook niet! Bewustheid dragende van de eerlijkheid zijner bedoelingen, aarzelde Hij geen oogenblik, om den *Raadpenſionaris* VAN BLEISWIJK, en den *Luitenant-Admiraal* VAN WASSENAAR van alles te berichten, en hunne conſideratien in te nemen, die van advis waren, „ *dat Z. H. direct aan* HARTZINCK *behoorde te*
„ *gelasten, om dadelijk in eenen Krijgsraad te*
„ *overleggen, of men als nog de Expeditie al of*
„ *niet zou doen voortgaan? requireerende overzen-*
„ *ding van de advyzen, van alle de Capiteinen*
„ *die tot dezelve behoorden.*" Conform dit advis, werdt op den 29 *April* die Krijgsraad gehouden, en nu bleek bij de opneming der ſtemmen, dat, niet de vrees voor een ongelijk ſterker Vijandelijk Esquader, of het opzettelijk vrij vertrekken laten van der Engelſchen vermeende Transport- en

Koopvaardijvloten; maar alleenlijk het gevoel van onvermogen, om iets van belang, en met hoop op eenig ſucçes te kunnen uitrichten, de eenige en ware oorzaak was, dat aan des Stadhouders gegevene orders op den bepaalden Zeildag niet ware voldaan geworden. „ *Zes ſtemmen van de* „ *Negen, waar uit dien Krijgsraad beſtondt,* „ (zegt Z. H.) *waren voor de Negative, zoo uit* „ *hoofde van de al te nadeelige conſequentien die* „ *uit de non reusſite proflueeren zouden; als uit* „ *hoofde van het algemeen gebrek aan bekwame* „ *Officieren en bevarene Equipagien: terwijl de* „ *drie ſtemmen die voor het uitloopen geadviſeert* „ *hadden*, (zijnde de Héeren HARTZINCK, KINS- „ BERGEN, en VAN RECHTEREN,) *ſlechts geſtemd* „ *hadden voor het kruiſen even buiten Texel.*" Het was daarom, (echter al wederom niet zonder kennis van de Heeren VAN BLEISWIJK en WASSENAAR) dat Z. H. hier op reſcribeerde, „ *dat aan het zenden van Schepen naar de We-* „ *zer behoorde te worden gerenunçieert, tot men* „ *weten kon, hoe ſterk het Esquader van* STUART „ *was; en het te wenſchen ware, dat de Schepen* „ *uitliepen om in Zee te recognoſceeren, en dus* „ *te toonen dat men niet geblokkeerd was.*" &c. Wenſchelijk was het (zegt RENDORP) dat men

1. In een bepaalder zin het verſlag van HART-

ZINCK

ZINCK aangenomen had. 2. Dat men in de Krijgsraad van den 19. omtrent den toeſtand der Schepen grondiger onderricht bekomen had. En 3. Dat men het advis der drie Heeren in den Krijgsraad van den 29. volgende, dadelijk een kruistocht voor en boven *Texel* geëntameert had. Doch, hoe dit zij, Z. H. had alles gedaan wat van hem gevoorderd kon worden, en het was de onbillijkheid zelve, dat, *nietegenſtaande alles onder het oog van voorname Politieke en Militaire Perſonen, en met hunne approbatie geſchied was*, de eerstgenoemden niet alleen geene de minſte poging deden, om het lasteren en ſchenden van den goeden Vorst, over het niet uitloopen te beletten; maar dat zij zelfs daar toe aanleiding gaven, in zoo vele adviſen en voorſtellen, als 'er in de Raadzalen gedaan werden, na dat den Admiraal HARTZINCK in den loop van de maand *Maij*, met 4 Oorlogſchepen, 5 Fregatten, 1 Kotter, en 1 Snaauw, eenige dagen in de Noordzee gekruist hebbende, op den 24 derzelver wederom in *Texel* te rug kwam, hebbende geen Transport of Koopvaardijvloot op zijnen tocht ontmoet, waar door het morrend ongenoegen tegen den Vorst, over een onderſteld opzettelijk pligtverzuim, en eene heimelijke verſtandhouding met den vijand, van uur tot uur vermeerderde.

Genoeg gezegd, (onzes inziens) om onze Lezeren eene der oorzaken van Z. H. ſteeds toenemende verdrieten te doen kennen, en elk die de waarheid hulde bewijzen wil, te doen gevoelen en tasten, dat Hij de wettigſte en gegrondſte redenen had, om zich vóór het *Defenſive*, en tegen het *Offenſive* te verklaren, dewijl niemand meer dan Hij overtuigd was, van het roekeloze om tot het laatſte te beſluiten, uit hoofde van den zwakken toeſtand waar in zich de Republiek, zoo wel ten aanziene van hare eigene verdedigingsmiddelen, als ten opzichte van Bondgenootſchappelijke hulpe bevindende was. Volgens eene aan ons medegedeelde *Anecdote*, gaf Z. H. bij zekere gelegenheid aan een voornaam Lid van Regeering, de gronden, waarom hij als nog voor het *Defenſive* was, dus op: „ *Van de Gewapende Neutraliteit is hoegenaamd geen heil te wachten, want terwijl men met Rusland twist over de uitgeſtrektheid der beſcherming, nemen de Engelſchen niet alleen alle onze Schepen, maar ook onze weerlooze Colonien weg. Van Vrankrijk* ALLES *te verwachten, is de dwaasheid zelve, want daar dat Rijk zich in eenen ruïneuzen Oorlog met de Engelſchen ziet ingewikkeld, heeft het zijne Zeemacht tot eigen beveiliging nodig, en is dus, bij den besten wil die het blijken*

„ *ken doet, niet in de moogelijkheid om ons al*
„ *die hulp te verleenen, welken wij in dit mo-*
„ *ment nodig hebben om Offenſief te ageeren. Ik*
„ *beken zoo zeer als iemand, dat onzen tegenwoor-*
„ *digen toeſtand allerzorgelijkst is; dat 'er meer*
„ *tot afwending van reeds drukkende en nog drei-*
„ *gende onheilen behoorde gedaan te worden,*
„ *maar wij beleven de tijden waar in buitenge-*
„ *wone wonderen geſchieden, niet. En of men al*
„ *Plannen maakt en zich daar veel goeds van*
„ *beloofd, het uitvoeren van dezelven blijft toch*
„ *altoos overig. Ik ben en blijve derhalven van*
„ *gevoelen, dat men de voor handen zijnde mid-*
„ *delen niet roekeloos moet wagen, maar conſer-*
„ *veeren ter beſcherming van het Vaderland voor*
„ *allen vijandelijken aanval. Intuſſchen, dezel-*
„ *ven zoo veel en zoo ſpoedig mogelijk te vermeer-*
„ *deren, en hart en handen in één te ſlaan, om*
„ *met agterſtelling van alle twisten en verdeeld-*
„ *heden, het ongelukkig Vaderland, onder in-*
„ *wachting van den Goddelijken zegen voor verder*
„ *verderf te beveiligen, zal in de tegenwoordige*
„ *omſtandigheden wel de beste keuze zijn.*" Gelukkig zou het in de daad voor den braven Vorst geweest zijn, wanneer men zich naar zijn voorbeeld en lesſen gedragen had! Maar in plaatſe dat men eensgezind van hart, alle ſteenen van

aanſtoot uit den weg ruimde, ontbrak het niet aan de zoodanigen, die, (ziende de mislukking van alle hunne hersſenſchimmige Plannen,) nieuwe ſteenen beſtonden in den weg te werpen, om het ongeluk des Vaderlands, en dat van WILLEM DEN VIJFDEN al verder te bewerken. Want om nu niet te gewagen van de nieuwe onlusten die de *Baron* VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL in *Overijsſel* bewerkte, door zijnen onberaden ijver om de zoogenaamde *Drostendiensten* te vernietigen; (*) zoo bleek dit ten klaarſten uit den on-

(*) Wij kunnen ons in deze *Levensbeſchrijving van Z. D. H.* niet breedvoerig uitlaten, over de alarmkreet die CAPELLEN TOT DE POLL in *Overijsſel* ophief over de DROSTENDIENSTEN. Over dezelve een opheſ makende, *even, of de Landlieden in dat Gewest aan den Americaanſchen Slaavenſtand*, ALLEEN TER VETMESTING VAN DE LANDDROSTEN, *onderworpen waren*, daar alles wel ingezien neerkwam, *op het betalen van eenige ſtuivers, in plaats van de van ouds gepræsteerde diensten aan de Drosten, waar aan de Landlieden in andere Gewesten, onder andere benamingen, aan Schouten, Baillieuwen, Ambachtsbewaarders, Heemraden, of ſoortgelijken gewoon zijn.* Die *Drostendiensten* waren in het oog des Ridders onverdraaglijk in een vrij Land. Hij, hunkerende naar de toejuiching van het onkundig deel des volks, dat altoos over zijn ſtand onvergenoegd is, deedt de voorſlag om die *Drostendiensten* vernietigd te krijgen, alleen om een aanhang onder de ſmalle ge-

onbezonnen ſtap die *Heeren Burgemeesteren der Stad Amſterdam*, te midden van alle de plaats-

heb-

gemeente te maken, ten welken einde hij hen Requesten *door kruisjes* &c. ondertekenen deedt, die opgevuld waren met de onbetamelijkſte uitdrukkingen, en welke Requesten Hij verdedigde in een voorſtel, dat bij de *Staten van Overijſſel* als oproerig beſchouwd werdt. En, daar hij die niet terug neemen wilde, ten gevolge had, *dat Hij* van de Vergadering werd uitgeſloten. Het kon niet wel anders, of de *Prins* moest van dat alles kennis krijgen, en toen de Vorst, overeenkomſtig het Advis van verre weg de meeste Staatsleden, en naa het beproeven van alle conçiliatoire middelen, het beſluit der Staaten goedkeurde, bijzonderlijk in het verbieden van ſoortgelijke Adreſſen, als CAPELLEN door onkundige lieden had doen tekenen, zoo moest Hij den bitterſten hoon die men zich verbeelden kon deswegens verdulden. Het was de PRINS VAN ORANJE, die volgens de hatelijkſte geruchten, met de Staaten, zijne afhangelingen, ſamenſpande, om vrije Burgers het ſlavenjuk op de vrije ſchouderen te drukken, en die CAPELLEN, om dat hij voor de rechten der menschheid zich in de breſſe ſtelde, tot het bijzonder voorwerp van zijnen haat ſtelde, en die daarom als een martelaar van de Stadhouderlijke wraak, als een echte Voorſtander van de Vrijheid bewonderd werdt. — De kreet, die over de zaak der *Drostendiensten* door het geheele Vaderland werdt opgeheven, ſtelde alles in rep en roere: en het ſchenden en lasteren van den STADHOUDER kende geene maat of paalen. Men noemde WILLEM DE VIJFDE, die CAPELLEN wel eer tegen het gevoelen van vele Staatsleden, tot Lid van de Ridderſchap bevoegd verklaard,

en

hebbende oneenigheden, goedvonden ten opzichte van 's LANDS ERFSTADHOUDER te doen, geene andere ſtrekking of bedoeling hebbende, dan om de in beweging gebragte Natie in den valſchen waan te verſterken, dat aan dien Vorst 's Lands ongelukken waren toe te kennen, waar in zij gerugſteund werden door ſommige Notabele Leden van *Holland*. Een ſtap, die eene nieuwe bron van de bitterſte zielsverdrieten voor den goeden Vorst, en te gelijk een nieuw veld van de hatelijkſte geſchillen onder de Leden van Regeering opende, tot onberekenbare nadeelen van de wezenlijke belangen des zuchtenden Vaderlands. Behoeven wij hier voor een opmerkend Lezer met veel omſlags te vermelden, wat wij (dus ſprekende) op het ooge hebben? Wat anders, dan het ſchriftelijk voorſtel aan Z. H. om den HERTOG VAN BRUNSWIJK weg te jagen, en dat de Prins Zijne toeſtemming gave, dat men Hem door het toevoegen van eenen Raad, de teugels van

en een afkeer van alle willekeurige daaden had, een *Dwingeland*, een *Onderdrukker van den Landman*, en meer andere Schendnamen, waar mede wij deze Levensgeſchiedenis niet ontçieren willen, en hier alleen aanſlippen, om dat die ſtap van CAPELLEN in verband ſtond, met die, welken in Holland tegen Z. H. ondernomen werden.

van het Bewind afnam, om dezelven te doen overgaan in de handen van eenige weinigen, die door het gedurig opvolgen van hunne bijzondere begrippen, en het geredelijk gehoor geven aan de ſtem der hartstochten, het Vaderland naar hunne zinnelijkheid beheerſchen wilden? *Het ongehoorde, het ſtoute, en gewaagde van dien ſtap; de Perſonen die denzelven beſtonden uit te voeren;* de wijze *waar op zij het werk dadelijk ondernamen;* en eindelijk, *het charactermatig rechtvaardtg gedrag dat* WILLEM DE VIJFDE *bij die gelegenheid aan den dag leide*, zijn even zoo vele drangredenen, die ons bij het vermelden van 's Vorsten treffende Lotgevallen verplichten, hier bij eenige oogenblikken ſtil te ſtaan, ten einde dezelve aan onze Lezeren in een helder daglicht voor te ſtellen, en hun de ware bedoeling van dien onberaden handel te doen vatten. Om hier in wel te ſlagen, is het nodig, dat wij ons het doen van eenen kleinen terugtred veroorloven.

Herinnert men zich het geene wij in het *Eerſte deel dezer Levensgeſchiedenis*, aangaande het gebeurde ten tijde van des Prinſen komſte aan het roer van den Staat te boek geſlagen hebben, dan weten wij, dat het toen reeds niet ontbrak aan zulken, die eenen heimelijken toeleg vormden, om inbreuken maken op de Præëminentien en

Waar-

Waardigheden van WILLEM DEN VIJFDEN, aangemerkt als den *Wettigen Eerstgeboren Erfstadhouder van de Unie*, en derhalven een gezach, waar op Hij bij Zijne komst in de wereld eene wettige aenspraak had, dat op Hem verviel zoo dra Hij het ongeluk had Zijnen Doorluchtigen Vader te verliezen, en dat Hij recht had uit te oefenen, zoo dra Hij den ouderdom van 18 jaren bereikt had. Wij hebben toen bij de stukken bewezen, dat onder de middelen die daar toe bij der hand genomen werden, éene van de meest bedekte, (en daarom voor den niets ergs vermoedenden jongen Vorst, meest gevaarlijkste,) deze was, dat men Hem, uit hoofde van Zijn attachement aan Zijnen Voogd en Opvoeder den HERTOG VAN BRUNSWIJK, overhaalde, tot het overhaastend teekenen van eene *Acte van Verbindtenis*, waar bij de HERTOG zich onder de verplichting liet brengen, *om Z. H. in alle gevallen, waar in Hoogstdezelve Zijnen raad nodig oordeelde, tot een Vraagbaak en Raadgever te verstrekken:* niet, gelijk wij betoogden, om dat Z. H. onbekwaam was om Zijn post te roer te staan; maar om dat men den HERTOG door loftuitingen en milde gaven in zijn belang gekregen hebbende, als een geschikt werktuig aanmerkte, om de Prins, door des Hertogs advyzen eerder te doen overhellen, tot

be-

beſluiten, die een ſtrekking hadden om Zijn wettig gezach te beſnoeijen. Inzichten en handelwijzen, waar aan de HERTOG, *te dien tijde*, dies te gereder deel nam, dewijl hem den tijtel van *'s Prinſen permanenten Conſulent*, de weg naar zijn geliefd Plan, het *Luitenant Stadhouderſchap* baande, doch waar in hij na 's Vorsten Huwelijk, geenen geringen tegenſtand ontmoette in *Hare Koninglijke Hoogheid* MEVROUWE DE PRINÇESSE, aan wien zijn lastig en ſoms onwellevend opzicht geheel niet beviel, en die ook fermiteit genoeg bezat, om Hem daar in paal en perk te ſtellen, met dat gevolg, dat de HERTOG de beſcheidenheid in het vervolg meer in acht nam, en dus op den duur het vertrouwen en de vriendſchap van den Vorst behield, die ook voor Hem, als Zijnen gewezenen Voogd, en daar en boven als een Man van ondervinding en doorzicht, bijzonder in het Militaire vak, eene onbegrensde achting in den boezem koesterde, en derhalven geene de minſte bedenking had, om hem, overéénkomſtig met de door BLEISWIJK opgeſtelde *Acte van Conſulentſchap*, zoo wel van Zijne aangename als onaangename lotgevallen, op eene vertrouwelijke wijze kennis te geven. — Luttel moeite zou het ons kosten, om uit even die zelfde bron, waar uit wij het onbetamelijk gedrag des HERTOGS

in

in de eerſte tijdperken van des Prinſen bewind hebben doen kennen, hier eenige ſtalen op te geven, dat BRUNSWIJK allengs van maatregulen begon te veranderen, bijzonderlijk bij het ontſtaan der *Noord-Americaanſche onlusten*; dat 'er ook eene aanmerkelijke bekoeling te beſpeuren was, tusſchen Hem en Zijne voormalige vertrouwde Vrienden: dan, daar *ons dit te uitvoerig zou* doen worden, en zommigen derzelver niet onmiddelijk tot de lotgevallen van den *Held dezer Geſchiedenis* behooren, zullen wij ons daar van onthouden, ſlechts in het generaal aanmerkende, dat die verandering (naar ons inzien) het natuurlijk gevolg was van de plaatsgrijpende Gebeurenisſen. Want, daar bij het ontſtaan en toenemen der Americaanſche twisten, de aanvallen op den STADHOUDER en Zijne WAARDIGHEDEN door die Perſonen allengs openlijker begonden ondernomen te worden, en ook werkelijk gelukten, (zoo als wij in ons Geſchiedverhaal duidelijk gezien hebben), zoo kon de HERTOG, die het niet aan doorzicht mangelde, zeer gemakkelijk berekenen, dat men Hem ſlechts tot zekere oogmerken gevleid en gebruikt had, en dat nu, nu men het ſpel allengs meester werdt, en men den STADHOUDER zelve openlijk begon in den ſchild te vaaren, het Hem althans niet beter vergaan zou-

de

de dan Z. H. Hij dus, herdenkende de weldaden zoo vele jaren van het Doorluchtig Huis van Oranje genooten, en zijne verplichting, om den zoo ſchandelijk miskend en belaagd wordenden Vorst, door zijnen raad en bijſtand van dienst te zijn, zoo veroorzaakte dit, dat de warme vriendſchap, die tusſchen Hem, den *Raadpenſionaris* VAN BLEISWIJK, en anderen beſtaan had, (zoo als al dikwijls gebeurt,) in eenen zichtbaren haat veranderde, het welk van dat gevolg was, *dat den zoo evengenoemden Minister, en diens vertrouwdſte Vrienden te Amſterdam en elders*, het beſluit namen, om den HERTOG niet ſlechts van den STADHOUDER te verwijderen, maar zelfs derwijze in den haat bij de Natie te brengen, dat hem het verblijf in de Republiek onverdraaglijk werdt. Niet om dat Hij in de daad een Landverrader was, maar, om dat Hij ten aanziene van de ontſtane twisten, in de hoofdzaak met Z. H. eenſtemmig dacht, en zich tegen het breken met Engeland ſtelde. Het is deze aanmerking, die ons, na dit weinige voor af gezonden te hebben, als nu van zelve geleid tot de vermelding: 1 *Van de aanleidende oorzaken tot het doen van dien ſtap.* 2. *Van de wijze waar op, en het oogmerk waarom dezelve ondernomen werdt.* En 3. *Welke uitwerking dezelve had, zoo bij* 's LANDS ERFSTADHOUDER

als bij den HERTOG, *en een verbazend groot aandeel van de in beweging gebragte Natie.* Ons vleijende, dat wanneer wij deze 3 punten aan onze Lezeren zullen hebben voorgeſteld in dat licht, waarin dezelve behoren en moeten beſchouwd worden, zij met ons zullen toeſtemmen, dat dit zoo veel opſpraak gemaakt hebbend geval, ééne van de Hoofdoorzaken was, aan welke den goeden Vorst Zijne verder opgevolgde rampen en verdrieten had toe te ſchrijven.

Wat het EERSTE betreft. De aanleidende oorzaken waren van verſchillenden oorſprong, en zeer onderſcheidenen aart. Uit alles wat wij in het *I. Deel* dezes Werks aangaande den HERTOG gezegd hebben, is ons gebleken, dat het Hem onder Lieden van verſchillende rangen en ſtanden, zelfs in zijnen ſchitterendſten luister, ſtaande Zijne Voogdij, niet ontbrak aan benijders en vijanden, daar zij zagen, dat Hij, alhoewel een Vreemdeling zijnde, echter boven alle Ingeboornen als met Eerampten en Schatten overladen werdt: dat Hij niet vergat Zijne Landslieden bij alle gelegenheden voor te trekken: dat Hij, in het *Veld van Mars* als opgevoed zijnde, met Zijn gehele ziel voor het *Militairè* ingenomen was, en uit dien hoofde zich omtrent het *Zeewezen* met dien ijver niet onledig hieldt, als omtrent da

voor

voor de Republiek allergewichtigst onderwerp, van Hem verwacht kon worden, in zoo verre zelfs, dat Hij verzuimde om Zijnen DOORLUCHTIGEN PUPIL, die Hij zoo wel verplicht was tot een kundig ADMIRAAL, als tot een ervaren KAPITAIN GENERAAL te vormen, behoorlijk te inſtrueeren, of door deskundigen te doen inſtrueeren: en welk verzuim (zoo als wij gezien hebben) door Z. H. zelve, *als een defect in Zijne Educatie*, (hoe voortreffelijk anders,) *is aangemerkt geworden.* Moest het, aan lieden die van het ware geheim en de geteekende *Acte* geen kennis droegen, en echter niet dan ongaarne het ſteeds blijvend bewind des HERTOGS zagen, niet onbegrijpelijk voorkomen, dat daar voorname Leden der Regeering van dat alles niet onkundig waren, zij echter toelieten, dat Hij zich met het Algemeen Beſtuur des Vaderlands nevens den STADHOUDER onledig hieldt? Ja dat zij hem daar toe (als 't ware) door de vleierdſte beſluiten, en het vereeren van ſchatten verplicht hadden? — Dan, na dat wij van het ware geheim, en de wijze waarop de *Acte van Conſulentſchap* in de wereld gekomen is, nader zijn ingelicht geworden, houd alle verwondering op, en het was de onbillijkheid zelve, dat VAN BLEISWIJK zich rangſchikte bij hun, die op een *onbe-*

ſtemde manier, en *zonder legale bewijzen aan te voeren*, de oorzaak van 's Lands rampen, en bijzonder den diep vervallen toeſtand der *Marine* aan een Man toekenden, die Hij zelfs, in 1766 eenen grooten invloed op dezelve bezorgde, niettegenſtaande deze getoond had, dat het *Zeewezen* hem niet zeer ter harte ging, althans niet als tot zijn vak behorende, behandeld hadde. — *Intusſchen* laat het zich zeer zeer gemakkelijk vatten, dat, daar een groot deel der Natie al van ouds tegen den HERTOG geïndisponeert was, niets ligter te bewerken viel, dan Hem te denonçeeren als de eenige bron waar uit alles voorkwam, en dus doende, tot het doelwit van den algemeenen haat te ſtellen. Geloofde men het algemeen geroep, „ dan was Hij de Man, die de Prins op-
„ wondt, om op de Augmentatie van de Armée
„ aan te dringen, niet uit noodzaaklijkheid, maar
„ om zich daar door afhangelingen te bezorgen,
„ en de Steden door Militaire guarnizoenen dies
„ te beter in bedwang te houden. Hij was de
„ Man, die de Prins dat aanraadde, om daar door
„ de herſtelling van de *Marine* te beletten.
„ Hij was het, die de Prins zoo zeer beheerſchte
„ dat deze hem in alles naar de oogen zag. Hij
„ was het, die de oorzaak was, van het onder-
„ ſteide onbehoorlijke attachement van dien Vorst

„ voor

„ voor *Engeland* &c. &c. Kortom, aan Hem
„ en Zijnen invloed, en aan des Prinſen onbe-
„ kwaamheid in Regeeringszaken, (waar van men
„ op de leugenachtigſte wijze eenen grooten ophef
„ maakte,) had men alles dank te weten, en wan-
„ neer Hij zijn afſcheid verkreeg, en den Lande
„ ruimde, dan zou aan alles eene dadelijke ver-
„ andering ten goede beſpeurt worden, vooral
„ wanneer Z. H. in plaats van des HERTOGS
„ raad in te nemen, dien inriep, van eenige wei-
„ nige ware en echte liefhebbers van het Vader-
„ land. &c. &c." Wij noemen hier geene andere daadzaken op, dan die *Burgemeesteren van Amſterdam* in hun voorſtel, zonder eenig bewijs ter neder ſtelden, om niet te uitvoerig te worden, en ook, om dat men dat alles kan en moet beſchouwen, als præparatoire middelen tot het wagen van dien ſtap, die *Burgemeeſteren van Amſterdam*, te midden van al dat onzinnig ſchreeuwen over verraad en bedrog, noodzaaklijk keurden. — *Onzinnig ſchreeuwen over verraad en bedrog*, (zeggen wij,) en in de daad met volle recht: want zoo het waarheid was, (des neen) dat de Prins zich in alles als een machine ſchikken liet, naar het geene den HERTOG Hem aanraadde of voorpraatte; zoo het waarheid was, dat BRUNSWIJK zoo zeer tegen de *Marine* ijver-

de, van waar kwamen dan alle die *Voorſtellen*, *Petitien*, *Conçiliatoiren*, *Drangredenen*, *Gebeden* en *Smekingen*, (als 't ware) die Z. H. zoo vele jaren achter een, ter verbetering van 's Lands Zeemacht aan de Bondgenooten gedaan hadt, en die wij hier voren ſlechts voor een gedeelte aan onze Lezeren hebben medegedeeld, met aanwijzing tevens, aan wien het toekwam, dat die allen, of geheel, of grootdeels, zonder eenige vrucht te bewerken, achter de bank geworpen of geſtremd werden? Is men integendeel, dit alles overwegende, niet verplicht, om veel eer te geloven, dat de HERTOG, ziende waar het op werdt toegelegd, bij zijne voormalige Vrienden doch nu verbitterde Vijanden, mogt gehouden worden als de voornaamſte drijfveer, dat 'er telkens door Z. H. aangedrongen werdt, op de defenſie van het Vaderland, die men te *Amſterdam*, dan om deze, dan om geene redenen onnodig keurde? En dit zoo zijnde, gelijk het is, was het dan de ongerijmdheid zelve niet, dat uit even dien zelfden hoek, de aantijging tegen den HERTOG ten voorſchijn kwam? Trouwens, dit zal nog nader blijken, wanneer wij ons bepalen tot de overweging van het TWEEDE STUK, namelijk de *wijze waarop*, en het *oogmerk waar toe* dien ſtap dienen moest.

Niet

Niet de *Edele Achtbare Raad der Stad Amſterdam*, maar alleen de REGEERENDE BURGEMEESTEREN, *zonder Authoriſatie van den Raad*, en wel bijzonder de Heeren TEMMINCK en RENDORP, waren de Perſonen die het doen van dat voorſtel aan Z. H. ondernemen durfden, en dat wel in eene bijzonder verzochte Audientie, in het bijwezen van den *Raadpenſionaris* VAN BLEISWIJK. Drie Perſonen derhalven, die meer dan eenige anderen volledige kennis droegen, aan welke oorzaken 's Lands weerloozen toeſtand was toe te ſchrijven, die derhalven dat voorſtel als geheel onnodig te beſchouwen hadden, en ook in allen gevalle wisten, dat wanneer men zich van de wettigheid en noodzaaklijkheid van dien ſtap verzekerd hieldt, dezelve door den *Raad van Amſterdam* ter *Vergadering van Holland* had behoren gedaan te worden. — Hoe dit zij, de *wijze* waarop men dus handelde, was gezocht en ongewoon. Het was derhalven wel te verwachten, dat het *oogmerk* almede niet van het beste allooi zijn zoude, *daar* RENDORP *zelfs getuigde dat Hij dit gevoelde*, niettegenſtaande Hij zich tot dat werk gebruiken liet. (*) Hoe was dat in een zaak van zulk

(*) TEMMINCK wist immers, *dat Engeland begeerte getoond had om in ſchikkingen te komen, wetende dat den*

zulk een ver uitzicht, en in een Man die met het bijzonder vertrouwen van Z. H. vereerd was, mogelijk? — Zou dat in waarheid zoo gebeurt zijn? Dit zal welligt hier een of ander onzer Lezeren vra-

Oorlog aan de Republiek niet diende, UIT HOOFDE VAN DESZELFS ONMACHT, doch welk aanzoek Hij in den wind geslagen had. — RENDORP wist dat nog beter, *want Hij had met* YORKE *daar over tot tweemalen toe in Conferentie geweest:* en boven dien, *had hij bij den gehoudenen Krijgsraad in Texel den* 20 *April, op begeerte van Z. H. geadsisteert, en bij die gelegenheid gehoord wat de Prins gezegd, en wat 'er op diens voorstel besloten was, waar van hij aan zijne Collegen had kennis gegeven.* — Was dus het geheimzinnig vragen naa de oorzaak van de werkeloosheid, NAA VERLOOP VAN ZES WEKEN, niet nutteloos, dewijl in dien tijd geen Vloot te scheppen was? — Dat VAN BLEISWIJK al mede van alles ten vollen bewust was, en dat het althans aan de Prins niet haperde, dat moest hij weten uit zijne Amptsbetrekkingen: en dat de HERTOG (als 't ware) geauthoriseert was, om op 's Lands belangen te influënçeeren, dat wist hij meerder en beter dan de beide Burgemeesteren, *want Hij had in* 1766 *de* ACTE *daar toe ontworpen en opgesteld.* Het was dus ongerijmd, te adsisteeren bij eene Audientie, waar in men zich beklagen wilde over des HERTOGS invloed, dezelve als onbetamelijk en ongeoorloofd aanmerkende, alleen op gezag van losse geruchten en vertellingen, terwijl men buiten staat was, om één éénig legaal bewijs voor alle die hatelijke beschuldigingen aan te voeren, zelfs toen, toe den HERTOG zulks van hun eischte.

vragen: laten wij het antwoord hier op van RENDORP zelfs hooren, zoo als hij zich na zijnen dood over dit geval heeft getracht te verdedigen.

„ Had ik kunnen voorzien (zegt hij) de gevol-
„ gen die dezen ſtap gehad heeft, ik zou daarin
„ niet gemakkelijk hebben toegeſtemd. Mijn
„ waarachtig doel was, uit het midden te nemen
„ den ſteen des aanſtoots, die gedurig belette,
„ dat men met Z, H. in deszelfs onderſcheidene
„ hoedanigheden kon handelen, met dat vertrou-
„ wen, dat het welzijn van de gemeene zaak ver-
„ eischte. — Ik geloofde, dat het vertrouwen dat
„ Z. H. in den HERTOG ſtelde, veel te groot
„ was, en dat deez' daaglijksch den Vorst belette
„ gehoor te geven, aan die geenen die volſtrekt
„ belangeloos, Hoogstdenzelven ten zijnen en
„ 's Lands beste rieden. — Ik gevoelde zeer wel,
„ hoe o gemakkelijk dat oogmerk bereikt moest
„ worden. — Men moest van den Vorst eisſchen
„ eene daad, die van Hem, als mensch, ſchier
„ niet te vergen was. — Men wilde, dat Hij
„ Zijnen Voogd, den Beſtierer van Zijne jeugd,
„ den Man aan wien Zijne Vrouwe Moeder Hem
„ betrouwd had, dien Hij niet verdenken kon
„ Hem niet toegedaan te zijn, van zich zou ver-
„ wijderen. &c. &c." — De pen weigert ons hier

bijna den gewonen dienst, om zulke en nog meer andere glimpige voorwendſels, door de Heer RENDORP in het midden gebragt, verder af te ſchrijven, waarom wij het thans hier bij zullen laten berusten, dewijl elk opmerkend Lezer zeer weinig geloof aan dat alles hegten zal. Alleen kunnen wij, alvorens van dit gedeelte dezes onderwerps af te ſtappen, niet nalaten voor minkundige Lezers die nimmer van dit alles iets te weten kwamen, in ſubſtantie op te geven, de naar ons inzien zeer gewichtige reflectien, die wij, ten tijde dat de *Memorien* des Burgemeeſters in het licht verſchenen, uit den mond van een zeer kundig Man hoorden, zeggende: „ *Het ſtrekt een Re-*
„ *gent van die kunde als* RENDORP *was, in de*
„ *daad tot zeer weinig eer, te zeggen: dat Hij*
„ *de gevolgen van dien ſtap niet heeft kunnen voor-*
„ *zien. De gevolgen die dezelve had, konden*
„ *van elk mensch van gezond verſtand, en die*
„ *niet geheel onkundig was van het geene 'er da-*
„ *gelijks in het Land omging, zeer duidelijk voor-*
„ *zien worden. Te zeggen, dat men een ſteen*
„ *des aanſtoots wilde wegruimen, daar men 'er*
„ *wel vijfentwintig op nieuw in den weg wierp,*
„ *is, of eene volſtrekte onwaarheid, of wartaal.*
„ *Niet beter is het gelegen met het geene hij 'er*
„ *op volgen laat, aangaande de mogelijkheid*

„ *die*

„ *die 'er zou zijn, om bij Z. H. gehoor te ver-*
„ *werven, wie dat zoekt en begeerd, kan het al-*
„ *toos verkrijgen, Z. H. ſtaat elk te woord, en*
„ *met Hem te ſpreken, heeft zelfs voor den ge-*
„ *ringſten Daglooner, oneindig minder werks en*
„ *omſlags in, dan bij ſommige Amſterdamſche*
„ *Burgemeeſteren, die al veeltijds te veel geoccu-*
„ *peert zijnde, om elk te hooren,* EEN NIET
„ T'HUIS *door hunnen Kamerdienaar laten ge-*
„ *ven. — Gevoelde* RENDORP *hoe ongemakkelijk*
„ *het zijn zou zijn oogmerk te bereiken: was Hij*
„ *waarlijk overtuigd, dat Hij een daad van Z.*
„ *H. vorderen zou, die van Hem als mensch niet*
„ *te vergen was; wel waarom dat dan evenwel*
„ *tegen dat gevoel en die overtuiging aan, onder-*
„ *nomen? Men wilde dat Hij Zijn Voogd, Zijn*
„ *Vriend van hem verwijderde, en men gaf geen*
„ *één bondige rede op waarom men dit eischte.*
„ *De Natie was t'onvrede, zij hieldt des* HER-
„ TOGS *invloed voor de Bron van alle de onhei-*
„ *len die het Vaderland treffen: dit was alles*
„ *wat men bijbragt. Wie maakte de Natie*
„ *t'onvrede en in beweging? Wie anders dan de*
„ *Libellisten, Courantiers, Graveurs, Liedjes-*
„ *zangſters, en meer anderen, die dag op dag*
„ *het zaad van t'onvredenheid verſpreidden, en*
„ *den* HERTOG *als één die het Rad verdiend had,*

„ *ten*

„ *ten toon ſtelden.* (*) *Kunstgrepen, die wij nader-*
„ *hand, toen den* HERTOG *ten Lande was uitge-*
„ *weken, op evengelijke wijze omtrent Z H. heb-*
„ *ben zien in het werk ſtellen.*" &c. &c.

Uit het tot hier toe gezegde, ziet men (onzes inziens) zoo klaar als de Zon op den middag, dat het met OORZAAK, WIJZE, en OOGMERK van deze onberadene ſtap, zeer gebrekkig geſteld was, en dus was het van een Vorst van dat *ſchrander doorzicht*, die begaafd was met een ziel, afkeerig van alles wat naar willekeur zweemde, of ſtrijdig met de rechtvaardigheid was; en die zich daar en boven geene de minſte ſtap die naar *Inconſtitutioneel* geleek, veroorloofde, wel te vermoeden, dat Hij zich tegen dien ſtap, verzetten zou. Wij zullen dit uit de overweging van ons DERDE STUK, namelijk *welke uitwerking dat alles had, zoo bij Z. H. als bij den* HERTOG, nader te weten komen, waar toe wij nu overgaan, ten welken einde wij ons hoofdzakelijk bedienen zullen, van het gee-

(*) De Spreker doelde, dit zeggende, op een *Print*, verbeeldende *een zeer zwaarlijvig Militair* met geknotte armen en beenen op een Rad liggende. En of dat nog niet duidelijk genoeg was om de zaak te doen vatten, las men met groote letteren boven dit ſchandelijk ſtuk: DE HERTOG OP HET RAD, en het werd zonder eenig menagement openlijk ten toon gehangen en verkocht.

geene de Heer RENDORP daar van te boek geſlagen heeft, te meer, daar Hij in dat Gehoor de meest bedrijvige Perſoon was.

Zoo als gezegd is, *Regeerende Burgemeeſteren*, zonder medeweten of authoriſatie van den Raad, het beſluit genomen hebbende, om bij Z. H. een Tentamen tot bereiking van hun tweeleedig oogmerk (*de verwijdering des* HERTOGS, *en het aanſtellen van eenige geheime Raadslieden*) te doen, zoo lieten zij door den *Raadpenſionaris* VISSCHER een daartoe dienend voorſtel op het papier brengen, en dit gedaan zijnde, vertrok TEMMINCK en RENDORP naar den *Haag*, om het door VISSCHER de Prins te doen voorlezen. „ *In het Jacht werdt* „ *het ſtuk nogmaals naauwkeurig gerevideert, en* „ *men vond noodzaaklijk, hetzelve op vele plaat-* „ *ſen te veranderen, en zoodanig in te richten,* „ DAT ALLE SCHIJN VAN BESCHULDIGING VERMIJD „ WERDT. (*) *Men vermeende te moeten toonen,* „ *dat Burgemeeſteren de algemeene verregaande* „ *be-*

(*) Waarom dat? *Beſchuldigingen, en wel zulken die waarachtig en gegrond waren, moesten immers de Bazis zijn, waarop het geheele voorſtel rusten moest?* Men vergunne ons bij het verhaalen van deze Gebeurenisſen, nu en dan eenige vragen te doen, die voornamelijk dienen kunnen, om minkundige Lezeren het ongerijmde van deze *Actus* te duidelijker te doen opmerken.

„ *beſchuldigingen*, ALLEEN OP PUBLIEKE GERUG-
„ TEN STEUNENDE, AANZAGEN VOOR VERDICHT-
„ SELEN VAN ALLEN GROND ONTBLOOT: *dat*
„ *zij den* HERTOG *hielden voor een Man, die ge-*
„ *voelens had, overeenkomſtig Zijnen rang en ge-*
„ *boorte, die zij alleen vermeenden, dat uit hoof-*
„ *de der afgunſt die men hem toedroeg, en van*
„ *het wantrouwen tegen hem opgevat, niet kon,*
„ *nog behoorde Z. H. als Raadsman, veel min*
„ *als eenigſte Raadsman te dienen.*" (*) In den *Haag* komende, hield men het *ware oogmerk*, (als zijnde alleen een geheime daad van BURGEMEESTEREN en VISSCHER) zorgvuldig verborgen, zelfs voor de Gedeputeerden op den Dagvaart, GRAAFLAND en BIKKER, ook voor de Heer VAN MAARSSEVEEN: doch voor de Heeren van *Dord* en *Haarlem*, maakte men 'er geen geheim van, hen communiceerende: „ *dat 'er om eene particu-*
„ *liere Audientie was gevraagd, om Z. H. over*
„ *de Propoſitie van den* 18 *Mei te onderhouden,*
„ *en dat men te gelijk van den* HERTOG *zou*
„ *ſpre-*

(*) Wij hebben deze Paſſagie gelezen en dikwils herlezen, en wanneer dit iemand anders dan RENDORP, *alzoo verteld had*, wij zouden het nimmer hebben kunnen geloven dat men, ondanks dat alles, echter beſtaan durfde, om zulk een ſtap te doen, die men zelfs als onrechtvaardig beſchouwde.

„ *ſpreken.*" — Intusſchen oordeelde men noodzaak ijk, *dat de Heer* VAN BLEISWIJK *bij de Audientie zou tegenwoordig zijn*, om dat men zich vleidde, *dat, daar Hij zich zoo menigmalen omtrent den* HERTOG *had uitgelaten, als nu geene zwarigheid zou maken, om het te doene voorſtel aan te dringen:* (*) en daar men niet zonder vreze was, dat wanneer men *Z.* H. het voorſtel op eene onverwachte wijze deedt, Hij zulks dadelijk zou afkeuren, zoo beſloot men, dat RENDORP (die toch in een goed blaadje bij *Z.* H. ſtondt,) dien Vorst daags te voren, van het geene 'er gebeuren zou, behoorlijk zou præadverteeren. Leende de Prins als dan het oor aan den voorſlag, dan was men van den goeden uitſlag reeds verzekerd. Dan, wat gebeurt 'er? Hoe onzichtig, en met welke omwegen de Heer RENDORP Z. H. de nuttigheid en het belangelooze van den beraamden ſtap ook voorſtellen mogt; de Prins had

(*) Dit liep echter geheel fout. Integendeel toen hij bij het leezen hoorde dat men zijn naam noemde, tot aandrang van de zaak, *ontkende hij zulks ten ſterkſten.* Het gewoone bedrijf van menſchen die van dubbelhartigheid overtuigd worden, zeker om geene andere reden, dan dat Hij voor *Z.* H. niet weten wilde, dat Hij, in weerwil dat Hij zelfs de *Acte van Conſulentſchap* opgeſteld hebbende, des HERTOGS invloed als onbetamelijk beſchouwen kon.

had 'er een afkeer van. Hij bemerkte duidelijk wat men bedoelde, en antwoordde de Burgemeeſter op eene bedaarde wijze: „ *dat de* HERTOG „ *Zijn Raadsman in alles niet was: dat men* „ *ongelijk had dien Heer te mistrouwen, dat* „ *Hij hem niet kon wegzenden, zoo uit hoofde* „ *van de verplichting die Hij aan Hem had,* „ *als uit de hoofde van de Post die Hij als Veld-* „ *maarſchalk van den Staat bekleedde.*"

Billijk, en met het oprecht character van WILLEM DEN VIJFDEN volmaakt ſtrokend antwoord! Hoe zeer had hetzelve aan RENDORP en TEMMINCK niet behoren te dienen tot een wenk, om als nog het voornemen niet uit te voeren? Dan, in weerwil van dit alles, begaf men zich op den *7 Junij* ter beſtemder uure naar de *Oranjezaal*, en na eene vooraffſpraak, die duidelijk te zien gaf dat men met de zaak zelve verlegen was, begon de Penſionaris het ſtuk aan Z. H. voor te lezen. Spoedig toonde de Prins zijne ontevredenheid over de bogten waar in men zich wrong: doch toen VISSCHER aan de Periode van den HERTOG kwam, was Hem het zwijgen onmooglijk. Want de Penſionaris in de rede vallende, riep Hij uit: „ *Mijne Heeren! dat kan* „ *ik den* HERTOG *niet verzwijgen! Ik zou het* „ *niet kunnen verantwoorden!* RENDORP hier op ver-

verzocht hebbende, dat VISSCHER het overige mogt voorlezen, was deze 'er naauwlijks mede begonnen, of de *Raadpenſionaris* VAN BLEISWIJK zich daar bij horende noemen, zeide: „ *niet te kunnen na-*
„ *laten hem in de reden te vallen, door dien Hij*
„ *zich niet herinnerde iets diergelijks gezegd te*
„ *hebben, en zich alleen, zedert een geruimen tijd,*
„ *om redenen onthouden had met den* HERTOG *te*
„ *ſpreken.*" (*) Waar op Hij ten antwoord kreeg:
„ *Wij hooren met verwondering, Mijn Heer! dat*
„ *Gij U daar van niets herinnert: Wij zouden U*
„ *doch de plaats daar, zoo als wij onderricht*
„ *zijn, U zich dus heeft uitgelaten, en zij die*
„ *tegenwoordig zijn geweest, kunnen opnoemen!*"
Na deze tweede Rencontre, liep eindelijk de le-

(*) Volgens het geen RENDORP in een noot verhaald: *had* VAN BLEISWIJK, *het geene hij hier zoo ferm ontkende, niet alleen gezegd tegen andere Leden van de Amſterdamſche Regeering*; (die Hij ook opnoemd,) *maar zelfs in de Vergadering van Holland, ten aanhoore van vele Leden.* — Word men, dit een en ander lezende, niet gedrongen, om zulk een gedrag, als dubbelhartig, althans als niet ſtrookende met de oude Hollandſche rondborstigheid, aan te merken? Dan, zoo gaat het gewoonlijk: wanneer de mensch zich eene ſchrede tegen de luide ſtem zijnes gewetens veroorloofd, vervald hij al ſpoedig tot meer anderen, om zijn gedrag, was het mogelijk, te rechtvaardigen.

lezing van het ſtuk af. Geduurende hetzelve was het ongenoegen van Z. H. oogſchijnlijk vermeerderd, en aanſtonds gaf de Vorst, ſchoon niet zonder drift, echter op eene Hem bijzonder eigene, cordate en ronde manier van uitdrukken, Zijn oordeel over hetzelve te kennen. Want volgens RENDORPS verhaal, voerde de Prins aan de Voorſtellers te gemoete: „ *dat de ſtap* „ *dien zij deden, ongehoord, en ten uiterſten hoo-* „ *nende voor Zijnen Perſoon was: dat men nooit* „ *iets dergelijks aan één van Zijne Voorzaten ge-* „ *zegd had, of zou hebben durven zeggen. Dat* „ *men op meer toelag, dan op het wegjagen van* „ *den* HERTOG. — *Dat men met dien Heer be-* „ *ginnen, en met Hem en Zijn Huis eindigen* „ *zou. — Dat Amſterdam 'er op uit was om* „ *Hem alle gezach te ontnemen, en* STEÊKIND „ *te maken. — Dat zij op Hem wilden doen ko-* „ *men, de Haat, over het geene zij zelven ge-* „ *daan hadden. — Dat Amſterdam de oorzaak* „ *was van alle de onheilen die het Vaderland* „ *overkwamen. — Dat Hij ondertusſchen niet dul-* „ *den zou, dat den* HERTOG *eenige kleinigheid* „ *wierd aangedaan. — Dat men eene laagheid* „ *van Hem kwam te vorderen, met te eisſchen,* „ *dat Hij Zijnen tweeden Vader, Zijnen Voogd,* „ *die geduurende Zijne Minderjarigheid over*

„ *Hem,*

„ *Hem, door 's Lands Overheid geſteld was ge-*
„ *weest, zou wegjagen Dat, al wilde Hij, Hij*
„ *het niet zou kunnen doen, door dien de* HER-
„ TOG *in dienst van H. H. Mog. was. — Dat*
„ *het ſchandelijk zou zijn, eenen Man van Ge-*
„ *boorte en dien Rang, als eenen Schelm en Ver-*
„ *rader weg te jagen. — Dat Hij nimmer daar*
„ *toe komen zou. &c.* Bewerende verder, *dat*
„ *Hij des* HERTOGS *raad niet altoos volgde*, zulks
„ ſtavende, met het voorbeeld *van het leenen der*
„ *Schotſche Brigade, dat Hij tegen den zin van*
„ *den* HERTOG *begunſtigd had.*" &c. —

Het kon niet wel anders, of deze ronde en onbewimpelde verklaring, (waar in de kundige Vorst, de taal van zijn eerlijk hart, en die der waarheid ſprak; waar door Hij toonde zeer wel te weten, wat 'er in den Lande omging, en wat men op het ooge had,) moest de Afgezondenen verbazen, en op het maken van Bijleggers bedacht doen worden. — De *Raadpenſionaris* VAN BLEISWIJK gaf daar toe in bedenking. „ *Of het*
„ *niet geraden zou zijn, dat de Heeren van Am-*
„ *ſterdam de Memorie wederom te rug namen,*
„ *en dat de zaak geſmoord werdt?*" TEMMINCK ſcheen 'er toe te neigen: maar RENDORP wendde het over eenen anderen boeg, en begon deels te vleijen, deels te plooijen, om de Vorst in den

ſtrik te lokken. Zeggende: „ *dat het de Hee-*
„ *ren leed deedt, dat Z. H. het voorſtel zoo euvel*
„ *opnam. Zij waren echter niet verwonderd dat*
„ *Z. H. 'er gevoelig over was, dewijl het een*
„ *Perſoon betrof, zoo naauw aan Hoogstdenzel-*
„ *ven verbonden. Het deedt hun wel hartelijk*
„ *leed, doch zij waren overtuigd, dat zoo 'er aan*
„ *dit voorſtel niet voldaan werdt, de zaken nim-*
„ *mer zouden wel gaan, dus oordeelden zij dien*
„ *ſtap voor het Gemeenebest volſtrekt nodig te we-*
„ *zen. Zij toch reden willende geven, waarom*
„ *zij dikwijls toonen moesten, in Z. H. dat ver-*
„ *trouwen niet te kunnen ſtellen dat zij zelven*
„ *wenschten, hadden vermeend hunne meening*
„ *rondborstig te moeten verklaren. — Met leed-*
„ *wezen hadden zij vernomen, dat Z. H. hun ver-*
„ *dacht hieldt, als of zij tegens Hem en Zijn*
„ *Huis iets euvels in den zin hadden, doch zij*
„ *konden op het heiligſte Hem van het tegendeel*
„ *verzekeren. — Zij vertrouwden dat het zeggen:*
„ DAT ZIJ EERST DEN HERTOG, EN DAAR NA
„ Z. H. ZOUDEN WILLEN WEGZENDEN, *geen*
„ *ernst was. Wel verre van Z. H. in iets te wil-*
„ *len verkorten, waren zij als altoos gereed, alle*
„ *blijken van verknogtheid aan Z. H. te geven.*
„ *En wat betrof het terug nemen van de Memo-*
„ *rie, zij wilden daar in volgen het goedvinden*

„ *van*

„ *van Z. H. — Niemand dan de vier Burgemee-*
„ *ſteren en de Penſionaris* VISSCHER, *had ken-*
„ *nis van den inhoud.*" *&c.* Mooije woorden, doch die Z. H. zeer wantrouwde, en naar hunne waarde ſchatte, hier op repliçeerende, „ *niet*
„ *te zullen nalaten alles aan den* HERTOG *me-*
„ *de te deelen, om Hem dus gelegenheid te geven*
„ *zich te zuiveren van het geene waar mede men*
„ *hem beticht had.*" — Het ſchijnt, dat hun dit zeer ter harte ging, en dat zij voor erger gevolgen duchten, en dus trachtte RENDORP dien ſtap te voorkomen, door Z. H. te doen opmerken:
„ *dat Hij en Zijne Collegen den* HERTOG *met*
„ *niets beticht hadden, maar alleen gezegd, dat*
„ *de haat en het wantrouwen tegen Hem zoo*
„ *hoog gerezen waren, dat Zijne tegenwoordig-*
„ *heid niet dan ſchadelijk kon zijn: dat Z. H.*
„ *volkomen meester was, de Memorie in handen*
„ *van Hem* HERTOG *te ſtellen, om zich bij het Pu-*
„ *bliek te kunnen verdedigen: doch hij gaf in*
„ *overweging,* OF HET WEL RAADZAAM VOOR
„ DIEN HEER ZIJN ZOU, DAT DE MEMORIE PU-
„ BLIEK WERDE? *Voegende daar eindelijk bij:*
„ *dat het voornemen geenſints was, den* HERTOG
„ *ſchandelijk te doen wegjagen: dat integendeel,*
„ *de Stad van Amſterdam de eerſte zijn zou, om*
„ *te trachten,* ZIJNE RETRAITE HONORABEL EN

„ ZELFS AANGENAAM TE MAKEN, *door aan Hem*
„ *te verzekeren*, HET BEHOUD VAN ALLE ZIJNE
„ TIJTELS EN WEDDEN, *Hem door de Pro-*
„ *vinçie Holland in 't bijzonder, of door de Pro-*
„ *vintien te zamen toegelegd.*" Eene verzachtende pleister voor den HERTOG in de daad op de toegebragte wonde, *die voor de* Prins zelve nog verzachtender gemaakt werdt, door een opeenſtapeling van complimenten en betuigingen van Attachement aan Z. H. en Zijn Huis. Dan, de Vorst ſtelde 'er weinig vertrouwen in, daar hij RENDORP zeer koel beantwoordde, door te zeggen, „ *Ik hoop daar preuves van te zullen heb-*
„ *ben*," terwijl Hij aan de bezending de hatelijke Memorie terug gaf.

Op deze wijze liep het (volgens het verhaal van RENDORP) met dien gewaagden en onbezonnen ſtap af, die Z. H., volgens Zijne verzekering, ook aan den *geaccuſeerden Veldmaarſchalk van den Staat, ter kennisſe bragt.* — Wij zouden te uitvoerig worden, wanneer wij hier lieten volgen, welke demarches dezen daar tegen bij de *Algemeene Staten* in het werk ſtelde, *eisſchende bewijs voor de tegen hem ingebragte beſchuldigingen, en ſatisfactie voor zijne geſchondene eer, bij gebreke van dien.* Zoo ook, wanneer wij verhalen wilden, dat Hij na verloop van eenigen tijd, door

H.

H. H. Mog. completelijk gezuiverd werdt van den blaam die *Burgemeesteren van Amſterdam* op Zijn Perſoon en Character geworpen hadden. Dit dan achter wege latende, oordeelen wij het veel meer overeenkomende met ons tegenwoordig oogmerk, ter nadere ontdekking van 's Vorsten denkwijze over dat hatelijke voorſtel, te zijn, hier op te geven, het geene wij in eene thans voor ons liggende *Anecdote* gevonden hebben, bevattende een aantal trekken, die het Hart en Character van WILLEM DEN VIJFDEN, in dezelfde evenredigheid tot eene onſterffelijke eer verſtrekken, als zij het voorſtel zelve in al deszelfs afzichtelijkheid doen kennen, en dat tot oneer verſtrekte, van allen die 'er deel aan hadden. Het ſtuk dat wij bedoelen, is den ſommieren inhoud van eene merkwaardige brief, die weinig dagen na het afloopen der Audientie, door een toenmalig Regent, aan een zijner Vrienden over dit onderwerp geſchreven is, houdende het verſlag van een geſprek, dat Hij deswegens met Z. D. H. gehouden had, onder anderen dit volgende behelzende:

„ Gister middag de eer gehad hebbende mijne „ opwachting bij Z. H. te maken, beſpeurde ik „ duidelijk, dat Hij zoo opgeruimd van geest niet „ was, als waar in ik hem gewoonlijk aantreffe, „ het welk ik geredelijk hieldt voor een gevolg

„ van de onaangenaamheden, die het zoo veel
„ geruchtsmakend voorſtel van *Amſterdam* aan
„ Hoogstdezelve veroorzaakt hadden. Alhoewel
„ ik voorgenomen had, aan mijne zijde geen ge-
„ legenheid te geven, dat die ſnaar werde aange-
„ roerd, zoo duurde het echter niet lang, of Z.
„ H. begon 'er van te ſpreken, zeggende: *ſints het*
„ *oogenblik dat Hij door* RENDORP *van het voor-*
„ *ſtel was gepræadverteerd* geworden, *zich buiten*
„ *ſtaat bevonden te hebben, om Zijne werkzaamhe*
„ *den met dat genoegen en asſiduiteit te verrichten,*
„ *als Hij* gewoon *was. De ervaring* (zei de Vorst)
„ *heeft mij zedert eenige jaren ten overvloede ge-*
„ *leerd, dat men zich, onder het voorwendſel van*
„ *Vaderlandsliefde, alles tegen mij veroorloofd,*
„ *maar nimmer had ik kunnen denken, dat Bur-*
„ *gemeeſteren van Amſterdam in ſtaat zijn zou-*
„ *den, om mij zulk een voorſtel te doen, dat, zoo*
„ *ik 'er gehoor aan gaf, mij aan eenen Vriend*
„ *en tweeden Vader, eene onrechtvaardigheid zou*
„ *doen begaan, die ik mij voor God en Menſchen*
„ *ſchamen zou aan mijnen ergſten vijand te*
„ *doen ondervinden. De zaak alleen van dien*
„ *kant beſchouwd, is een hoon van de ergſte*
„ *ſoort die men mij kan aandoen, dewijl het*
„ *doen van dien eisch vooronderſteld, dat ik tot*
„ *het plegen van de grootſte injuſtitie in ſtaat*

„ zou-

„ *zoude zijn, en behulpzaam kunnen wezen, om*
„ *op onwaarachtige, frivole, en tot bereiking van*
„ *geheime oogmerken, verſpreidde geruchten, en*
„ *zonder dat 'er eenige bepaalde beſchuldiging op-*
„ *gegeven word, een Man van den aanzienelijk-*
„ *ſten rang, en die grijs in 's Lands dienst ge-*
„ *worden is, als een Schurk weg te jagen, en*
„ *dus doende, het zegel te drukken op alle de las-*
„ *teringen die men door middel van eene voor-*
„ *beeldelooze liçentie der Nouvellisten, dagelijks*
„ *ten zijnen nadeele verſpreid. Het is mij een*
„ *bijna onoplosbaar raadſel, hoe Lieden, die wel*
„ *eer het heilig Rechterampt bekleedden, die met*
„ *het* AUDI ET ALTERAM PARTEM *der ouden be-*
„ *kend zijn, en die weten, dat in dit Land de*
„ *grootſte Booswicht tot geene ſtraf mag veroor-*
„ *deeld worden, ten zij dan, dat de misdaad wer-*
„ *kelijk gepleegd, ook door hem beleden geworden*
„ *is,) zich onderwinden durven, om een voorſtel*
„ *omtrent den* HERTOG *aan mij te doen, dat*
„ *meer dan één bewijs oplevert, hoe zeer zij ge-*
„ *voelen, dat zij het voorwerp van hunnen haat*
„ *onrecht doen: dat zij hem niet alleen niet over-*
„ *tuigen kunnen van de misdaden die eene onkun-*
„ *dige en opgeruide menigte aan hem te laste*
„ *legt; maar dat zij zelfs ſchromen, om hem daar*
„ *over op eene gevoeglijke wijze te onderhouden,*

„ *en het aan mij euvel duiden, dat ik die han-*
„ *delwijze ter Zijner kennisſe gebragt hebbe. Zoo*
„ *de* HERTOG *in de daad de oorzaak van 's Lands*
„ *Rampen en Onheilen is, dan behoord men hem,*
„ *volgens mijn gevoelen, niet ſlechts zijn afſcheid*
„ *te geven, maar het algemeen welzijn vorderd,*
„ *dat Hij ter verantwoording geroepen, en ſchul-*
„ *dig bevonden wordende, volgens de wetten ge-*
„ *handeld worde. Dit is de Koninglijke weg die*
„ *bewandeld moet worden, met allen die zich in*
„ *het geval van den* HERTOG *bevinden, van wien*
„ *ik verzekeren kan, dat hoe hoog zijnen rang*
„ *in den Staat ook wezen mogé, zich nimmer*
„ *arrogeerde dat Hij boven de Wetten verheven,*
„ *dat Hij voor Zijne daden onverantwoordelijk*
„ *was. Is het niet de ongerijmdheid zelve, te*
„ *eiſchen,* DAT IK HEM VAN ZIJNE POSTEN ONT-
„ ZETTE EN HET LAND DOE RUIMEN, *en echter*
„ *de aanbieding doet,* OM HEM DE TIJTELS EN
„ TRACTEMENTEN TE LATEN GENIETEN? *Zoo*
„ *dit geen ſchreeuwend onrecht, en een ſlecht oog-*
„ *merk moge geheten worden, dan verſta ik niets:*
„ *en God Almachtig hoop ik, zal mij bewaren,*
„ *dat ik ooit zoo verre mijne plichten, zelfs jegens*
„ *den geringſten Burger zoude vergeten, dat ik daar*
„ *aan eenig deel nemen, of door mijn ſtilzwijgen*
„ *een ſoort van toeſtemming geven zoude.* — De

„ ernst

„ ernst en aandoening waar mede de Vorst deze
„ woorden ſprak; en het edele van Zijn Cha-
„ racter dat in dezelven doorſtraalde, trof mij tot
„ in de ziel: en daar ik des Vorsten denk- en
„ handelwijze als loffelijk beſchouwen moest, nam
„ ik de vrijheid mijnen wensch te kennen te ge-
„ ven, dat de Hemel ſpoedig eene betere wen-
„ ding aan 's Lands toeſtand, onder Zijn wijs
„ Beſtuur mogt geven, en Z. H., voorzien met
„ eene dubbele mate van den Geest der Wijsheid
„ en der Bedachtzaamheid, om zich niet te la-
„ ten verwarren in de netten die men voor Hem
„ ſpreidde, door Hem voorteſlaan, het aanſtellen
„ van eenige Leden, die hem (quaſi) tot Raads-
„ lieden zouden dienen, het welk naar mijn in-
„ zien, geene andere ſtrekking heeft, dan om Hem
„ niets anders dan de bloote Tijtels van Zijne
„ erffelijke Charges en Digniteiten over te laten!
„ De Prins had de goedheid mij hier op een
„ zeer vereerend compliment te maken, zeg-
„ gende: *zich volkomen overreed te houden van*
„ *mijn attaçhement voor Zijn Perſoon en Huis,*
„ *en voor de conſervatie van 's Lands Conſti-*
„ *tutie:* 'er verder bijvoegende. *Stel U volko-*
„ *men gerust, mijn Heer! ik zal nooit het oor*
„ *leenen aan dien Syrenenzang, of mij zelven*
„ *onderworpen maken, aan het beſtuur van men-*

„ *ſchen*

„ *ſchen, die ſints eenige jaren, door hunne daden*
„ *getoond hebben, met welke desſeinen zij zwan-*
„ *ger gaan. Ik weet de toekomst niet, en kan*
„ *dus bij geene mogelijkheid bepalen, welke ge-*
„ *volgen uit den tegenwoordigen ongelukkigen toe-*
„ *ſtand des Vaderlands voor Mij zullen proſtuee-*
„ *ren, maar dit ſtaat bij Mij onwrikbaar ze-*
„ *ker, dat ik, om den naam en de voordeelen*
„ *van mijne Waardigheden te behouden, Mij nim-*
„ *mer zal laten vervoeren, tot één éénige daad,*
„ *waar uit de Posteriteit zou moeten beſluiten,*
„ *dat ik op eenigerhande manieren tegen mijne*
„ *plichten handelde, die ik aan Mijn Huis en het*
„ *lieve Vaderland mij verſchuldigd rekene.*" &c.
Eene betuiging, die WILLEM DE VIJFDE niet ſlechts in dit geval geſtand deedt, maar die Hij (dit ſtrekke Zijner nagedachtenisſe tot eene onverwelkbare eere), tot Zijnen jongſten ſnik in acht genomen heeft! Want, aan welke feilen, zwakheden, of gebreken, even gelijk alle ſtervelingen, dien goeden Vorst ook moge onderhevig geweest zijn, de Hem naar het hoofd geworpene lasteringen, *als ware Hij bedacht geweest op eene onmatige uitbreiding Zijnes gezachs*, als *had Hij een toeleg op de Burgerlijke Vrijheden der Ingezetenen*, als *koesterde Hij in Zijne Ziele heerschzuchtige en wraakgierige denkbeelden jegens iemand*

mand Zijner Natuurgenooten of Beledigers, bragten de overtuigendſte bewijzen van onwaarheid met zig, bij allen die eenigermate met WILLEMS Character bekend waren, en keerden wel ſpoedig terug op de hoofden van de zoodanigen, die onder het masker van *Patriotisme*, zich aan die onverantwoordelijke handelwijze jegens hunnen Vorst, en *den Weldoener van hunne Geſlachten* ſchuldig maakten. Niemand wrake intusſchen dat wij, dus ſprekende, de eer van den nu Zaligen Vorst behoorlijk recht doen wedervaren! En nog minder beſchouwe men het als eene laffe vleijerij ten koste van de Waarheid, want niets zou ons gemaklijker, door eene menigte van daadzaken te betogen vallen, dan even dit: dat WILLEM DE VIJFDE van alle de zoo even opgenoemde ondeugden den ſterkſten afkeer hadt. Zelfs dan, wanneer het ſlechts aan Zijnen wil ſtond om de hem aangedane beledigingen en mishandelingen, aan derzelver Bedrijveren t'huis te zoeken. Die aan ons gezegde, na alles wat dien ongelukkigen en mishandelden Vorst bejegend is, nog twijffelen moge, leze het alles afdoend uitmuntend en voortreffelijk getuigenis, dat den *Ridder* MEERMAN, (die thans om Zijne Kunde, Deugd, en Braafheid bij onzen tegenwoordigen KONING niet minder in hooge achting ſtaat, dan

Hij

Hij bevorens van 's LANDS ERFSTADHOUDER ondervondt) aangaande Z. D. H. ten jare 1793 openlijk gegeven heeft, en Hij bevredige zich met de ſchim van dien braven Vorst. „ *Hoe* „ *gering* (zegt *de Heer* MEERMAN) *de uitwerk-* „ *zelen van de Revolutie des jaars* 1787 *op de* „ *denkenswijze van een gedeelte onzer Medeburge-* „ *ren gemaakt, mogen zijn, mij is ſedert evenwel* „ *de beſchuldiging nooit meer ter ooren gekomen,* „ *dat de Souverainiteit dezer Landen het bedekte* „ *doelwit zij van de wenſchen en pogingen des* „ *Stadhouders.* (*) — *Men kan het niet meer* „ *ontveinzen, dat zoo er ooit een tijdperk was,* „ *waar in zulk een wensch met weinig moeite* „ *bereikt had kunnen worden, het zekerlijk dat* „ *tijdperk geweest is.* — *Door een onwederſtaan-* „ *baar Heir in Holland terug geleid; door een* „ *halve Natie weérom begeerd, waar van 'er ve-* „ *len*

(*) Dat de Heer MEERMAN hier alleen op LEGAALE BESCHULDIGINGEN doelt, lijdt geen bedenking. Trouwens, die alleen konden ook in aanmerking komen: en geenſints de GRUWELIJKE LASTERINGEN, die door de UITGEWEKENE BATAVEN, ſtaande hunne omzwervingen in *Vrankrijk* en *Vlaanderen*, ook DOOR IN DE REPUBLIEK GEBLEVENE VORSTENHATERS, van 1787 tot 1795 op den duur zijn uitgebraakt, zoo als uit hunne gedrukte, en hier te Lande in groote getallen gedebiteerde Schotſchriften, ten overvloede bewezen is.

„ *len toen voor elke verlosſing gedankt zouden*
„ *hebben, had Hij ſlechts behoeven te ſpreken: en*
„ *de tijtel dien Hij voor zich had uitgelezen,*
„ *ware Hem onherroepelijk opgedragen. — Maar,*
„ *verre van oogmerken te verraden, die men Hem*
„ *zoo dikwijls had aangetijgd, heeft Hij de macht*
„ *welke de omſtandigheden Hem toen in handen*
„ *ſtelden, zoo weinig misbruikt, dat Hij geen*
„ *jota meerder gezachs, geen enkel voorrecht*
„ *meer, dan Zijne geboorte Hem vroeg of laat*
„ *verzekerde, en Zijne meerderjarigheid Hem*
„ *daar na had doen in bezit nemen, voor zich*
„ *afeischte, of zich zedert heeft toegeëigend. —*
„ *Hij verſtond het belang van Zijn Huis, en het*
„ *Zijne te wél, (al wil men dan aan Zijne*
„ *grondbeginzelen geen gerechtigheid laten weder-*
„ *varen) om niet te weten, dat Zijne grootheid*
„ *met de Vrijheid van dit Gemeenebest ten naauw-*
„ *ſten verknocht is: dat* STADHOUDER *van de eer-*
„ *ſte Republiek van Europa, een veel geachter*
„ *Tijtel is in de Cabinetten der Mogendheden,*
„ *dan Souverain van een naauwlijks noemens-*
„ *waardig Vorstendom, gelijk de Nederlanden*
„ *worden zouden, zoo dra, met hunnen tegenswoor-*
„ *digen Regeeringsvorm den Handel, het Crediet,*
„ *en de Rijkdom hunnen bodem verlieten. — Hij*
„ *ken-*

„ *kende het Volks-Character, de diep in aller*
„ *harten gewortelde begeerte, om eene Onafhan-*
„ *gelijkheid, door* 80 *jaren ſtrijdens verkregen,*
„ *op ſtroomen bloeds gevestigd, aan de Nakome-*
„ *lingſchap ongeſchonden te kunnen overgeven. —*
„ *Hij wist, hoe de liefde der Ingezetenen (en die*
„ *liefde alleen) de moeijelijkheden aan Zijn Be-*
„ *ſtuur gehecht, in ſtaat is te verzoeten. En*
„ *zoude Hij dic hebben in de waagſchaal gaan*
„ *ſtellen, gaan opofferen tegen eene ingebeelde*
„ *Heerſchappij? — Hij was niet ononderricht ge-*
„ *bleven van het oordeel, 't welk over elk der*
„ *voorige Stadhouderen, door een onpartijdig Na-*
„ *geſlacht geveld was, en hoe ſcherp men in 't mid-*
„ *den van hunnen Heldenroem, die daden gegispt*
„ *had, waar door men aan de Vrijheid des Lands*
„ *de minſte wonde meende toegebragt te zien.*
„ ZULKEN ZIJN DE GEWICHTIGE DRANGREDE-
„ NEN, DIE OP ANDERE DEUGDEN GEËNT, DEN
„ VORST, (*wiens Regeering God tot in eenen*
„ *grijzen en gezegenden ouderdom doe voortduu-*
„ *ren!*) WEÊRHOUDEN HEBBEN, EN STEEDS WEÊR-
„ HOUDEN ZULLEN, OM ZIJN GEZACH MET EEN
„ UITGEBREIDER TE VERWISSELEN. *Hij heeft ze*
„ *Zijnen Zoonen van hunne jeugd af aan ge-*
„ *leerd, en deze zullen ze wederom aan hunne*

„ Zoo-

„ *Zoonen, als Maximen van hun Huis zoeken*
„ *in te ſcherpen.*" (*) Merkwaardig en alles afdoend getuigenis voorzeker, juist geſchikt om het heesch geſchreeuw van WILLEMS doodelijke vijanden, zoo vele jaren aangeheven, te logenſtraffen, en 't welk daarom door ons ter dezer plaatſe onder het oog van onze waarheidlievende Lezeren is gebragt geworden.

Dit zij genoeg gezegd, om onze Lezeren het veel gerucht gemaakt hebbend voorſtel van *Heeren Burgemeeſteren der Stad Amſterdam* te doen kennen, en te gelijk de rede waarom hetzelve bij Z. H. zoo euvel werdt opgenomen! Het is zoo, de valschheid der aantijgingen tegen den HERTOG, (*die grootdeels op den Stadhouder nederkwamen,*) bleek duidelijk, daar zij, die dezelven ter bane bragten, niet in ſtaat waren, om daar toe uitgedaagd wordende, zulks met één duchtig bewijs te ſtaven, het welk ten gevolge hadt, dat *H. H. Mog.* den HERTOG als vrij van dien

(*) Zie de uitmuntende *Verhandeling over de* BURGERLIJKE VRIJHEID *van dit Land*, door den *Edelen* MEERMAN *uitgegeven ten jaare* 1793. *Bladz.* 19 en 20. Een werkje dat door de kracht der vooroordeelen bij zeer vele Nederlanders nimmer naar waarde is onderzocht, veel min in acht genomen geworden.

dien blaam erkenden; maar dit belette echter de ſchadelijke gevolgen niet, die in den verdeelden toeſtand des Vaderlands daar uit geboren werden, zoo voor het Vaderland in het algemeen, als voor Z. H. in het bijzonder. Want 'er verliepen ſlechts weinige maanden, of 'er wierden over de geheele uitgeſtrektheid der Republiek, eenige duizenden Exemplaren geſtrooit, *van het ſchandelijk Libel*, geïntituleert AAN HET VOLK VAN NEDERLAND. Een Libel, dat in boosheid en hatelijkheid ten opzichte van den goedhartigen ERFSTADHOUDER, in allen deele verre overtrof, alles wat een legioen van ondeugende Paskwillanten, in een menigte van Schotſchriften en Printverbeeldingen tegen den HERTOG hadden uitgebraakt, even als ware WILLEM DE VIJFDE en *Zijne* Voorzaten, de ſnoodſte Dwingelanden en Verraders van hun Vaderland, die ooit de Zon beſchenen had! Een eerrovend en de Conſtitutie boosaartig ondermijnend geſchrift, afkomstig van zich ſchuilhoudende duisterlingen, die aangevuurd door eenen helſchen geest, en ſchrijvende met een pen in gal en bloed gedoopt, de Natie tot het ſchandelijkst oproer aanhitsten, en dat *duidelijke kentekens opleverde*, waar op men het, onder al het ſchreeuwen om *Grondwettig Herſtel*, en het beſchermen der Vrijheid gemunt had.

„ *Het*

„ *Het ontmoette* (zegt de VERVOLGER *op* WA-
„ GENAAR, tot eeuwige ſchande van vele Neder-
„ landeren,) *gretige Lezers, en daar het aller-*
„ *ongunſtigſt* (wij zeggen Godtergend) *ſprak*
„ *van* ZIJNE HOOGHEID, *en alle Zijne Voorza-*
„ *ten; daar het vele Regeeringsperſoonen gispte,*
„ *en ingericht ſcheen, om eene volſlagene Volksre-*
„ *geering aan te prijzen niet alleen, maar des*
„ *noods met geweld te doen ſtand grijpen; ver-*
„ *hie en velen der misnoegden over het tegenwoor-*
„ *dig Beſtuur van 's Lands zaken, dit Werkje ten*
„ *Hemel, als behelzende volgends hun inzien, het*
„ *rechte middel, om zoo als zij het noemden,*
„ *van Dwingelandij, onder welk eene gedaante ook*
„ *bekleed, ontſlagen te worden.*" Was het wonder, (daar alles wat eerlijk in den Lande dacht, zich over de verſpreiding en toejuiching van dat ſchendig ſtuk verbaasde,) dat de Staten der onderſcheidene Gewesten, het debiteeren, lezen, en diſtribueeren van hetzelve, op de ſtrengſte wijze verboden, en zelfs een præmie van 14000 Guldens beloofden, op de ontdekking van den eerloozen Schrijver en Drukker? Meer verwondering ging echter velen aan, dat, toen op voordragt van het *Hof van Holland*, over dat onderwerp ter *Vergadering van Holland* geraadpleegd werdt, *de Afgevaardigden van Amſterdam ten duide-*

lijkſten toonden, dat zij het ſtreng verbod tegen dat oproerig en hoonend Schotſchrift wraakten, ten minſten zeer onnoodig keurden, in het midden brengende, „ *dat men zoo veel haast niet* „ *gemaakt had in het verbieden van het* POLI- „ TIEK VERTOOG, *geſchreven door den Heer Mr.* „ R. M. VAN GOENS," ingericht tegen het gedrag van ſommige Leden der Regeering van hunne Stad, die wij uit hunne denkwijze, ten aanzien *van het weerloos houden des Vaderlands*; van *het onbepaald Convoy*; de *Gewapende Neutraliteit*; en den *onbehoorlijken handel met de Noord-Americanen*; en boven alles *uit het voorſtel betrekkelijk den* HERTOG *en Z. D. H.* hebben leeren kennen. — Zoo als het gewoonlijk gaat, het ſtreng verbod wekte de nieuwsbegeerte bij velen naar het Libel derwijze op, dat zij zelfs aanzienelijke ſommen boden, wanneer men hen ſlechts één Exemplaar te bezorgen wist. (*) Dit maakte de baatzucht

(*) De aanvrage van Lieden, die in hunne qualiteit de verſpreiding van dat ſtuk beteugelen moesten, was zoo groot, dat één derzelver aan ons *drie gouden Rijders* uitloofde, wanneer Hij 'er een Exemplaar van kon magtig worden. Het is zoo, dat zulk een aanbod niet in ſtaat was, om door ons zijnen wensch bevredigd te krijgen: dan, wat baatte zulks? daar het niet ontbrak aan Boekverkopers, die 'er hun werk van maakten, niet alleen om de alom bij nacht geſtrooide Ex-

zucht ſpoedig aan de gang om het te herdrukken, en eerlange durfde een Amſterdamsch Boekverkoper, het proper in klein 12vo uittegeven, onder den tijtel van *Bijlage tot de Historie van* JAN WAGENAAR, zonder dat het krachtdadig belet werdt. — „ *Toen Z. H. het ſtuk in handen kreeg,* „ *was Hij 'er* (volgens een aan ons medegedeeld „ bericht) *derwijze over ontroerd, dat men voor* „ *gevolgen beducht werdt. Dan, ſpoedig verkreeg* „ *Zijne geduldige Ziele haare gewone effenbaar-* „ *heid, onder dit leed, en den onverdraaglijkſten* „ *hoon weder, daar Hij zich van de aangetijgde* „ *gruwelen volkomen vrijkennende, zijne zaak en* „ *lot aan God beval, en het oog ten Hemel ſlaan-* „ *de uitriep:* HEMELSCHE VADER! VERGEEF DE- „ ZE LASTERINGEN AAN MIJNE BITTERSTE VIJ- „ ANDEN, WANT ZIJ WETEN NIET WAT ZIJ „ DOEN!"

Intuſſchen deedt het vergift door dat ſchendig ſtuk, en meer anderen van denzelfden ſtempel, in veler zielen geſtrooit, de ontzettendſte uitwerkingen, om het geluk en aards genoegen van den besten

Exemplaren, die veelal in handen van geringe lieden gekomen waren, voor eenige ſtuivers op te kopen, en met een ongehoorde woeker te verkopen; maar daar en boven nog onbeſchaamd genoeg, om zich daar over te beroemen.

ten Vorst, die wel eer het voorwerp van de liefde der Natie was, op de onzinnigſte wijze te verwoesten, en alle zijne pogingen te dwarsbomen tot onberekenbare nadeelen van Volk en Vaderland. In alles, zelfs in de toevalligſte gebeurenisſen, waande de argwaan een opzettelijk plichtverzuim, ter bevoordering van des vijands oogmerken, en ter onderdrukking van de Vrijheid en den Welvaart der Ingezetenen, aan de zijde van 's LANDS ERFSTADHOUDER te ontdekken, en was voor velen gronds genoeg, om niet alleen Hem, maar ook vele *brave kundige Regenten*, en *dappere Scheepsbevelhebberen*, als opzettelijke Verraders van het Vaderland, in *Couranten*, de *Post van den Nederrhijn*, de *Politieke Kruijer*, en andere Dag- en Weekbladen, openlijk uitgegeven wordende, aan de kaak te ſtellen, waar bij men dan niet verzuimde, om in de laagſten volkstoon, Z. H. als de VERDERVENDE HAND aan het onkundig Volk voor te ſtellen. De vermeerdering der *Marine* ſlappelijk voortgaande, dewijl het, dan aan eenen genoegzamen voorraad van materialen, zoo ruimſchoots ten Lande uitgevoerd wordende; dan wederom aan gebrek van Zeevolk mangelde, was zulks de oorzaak, dat de op Convooy wagtende Koopvaarders, in 's Lands Havens gedurende den geheelen Zomer moesten

blij-

blijven leggen. Hier kwamen de tijdingen van het overmeesteren van verſcheidene *Colonien*, zoo in de *Oost- als in de West-Indiën*, en het wegnemen van vele *Schepen*, even als zoo vele Jobsboden bij, 't welk de laster alleen toekende aan WILLEM DE VIJFDE, die onder al dien hoon en ſmaad echter niets onbeproeft liet, om de verſterking van 's Lands Zeemacht op alle mooglijke wijzen te bevoorderen, met dat gevolg, dat men tegen het begin van *Augustus*, zoo veel machts bij één had, als toereikende geoordeeld kon worden, om met het Convooy in Zee te gaan, het welk gelegenheid gaf, dat ten aanzien van de Scheepsbevelhebberen, de valschheid en kwaadaartigheid der leugenachtige voorwendſels ten volle bewezen werdt, door het roemvol Zeegevecht dat zij op den 5 *Augustus* op de *Doggersbank* aan den overmachtigen *Brit* leverden. Een treffen, het welk bij alle onpartijdigen ten ſprekenden bewijze ſtrekte, dat, zoo men in vroeger dagen, ingevolge de zoo menigmaal herhaalde voorſtellen van Z. H., zich met ernst had toegelegd, om het Vaderland zoo te Land als ter Zee in ſtaat van Defenſie te ſtellen, om dus doende, met genoegzame macht den *Admiraal* PARKER op het lijf te vallen, het den Nederlanderen zeer zeker zou gelukt zijn, om de *Engelſchen*, even

als in de dagen onzer Vaderen, hunne gewaande Heerſchappij over Gods vrije Zee, nadrukkelijk te betwisten. De order der Geſchiedenis zou als nu vereisſchen, dat wij de toedragt van dat roemvol treffen, benevens nog meer andere gelijktijdige gebeurenisſen (voor zoo verre dezelven met de Lotgevallen van Z. D. H. in verband ſtaan,) hier opgaven. Dan, daar zulks *deze Afdeeling te zeer* zou doen uitdijen, zullen wij dat in de volgende behandelen, en hier mede, dit TWEEDE DEEL *dezer Charactermatige Levensbeſchrijving van* WILLEM DEN GOEDEN *beſluiten.*

BIJ-

BIJLAGEN.

Bevattende Copiën van eenige Brieven, gevonden onder de ontdekte Papieren van de Heer LAURENS, geweezen Præſident van het Americaansch Congres: dienende ten betoge, *dat niet zoo zeer het ontwerpen en tekenen van een Præparatoir Commerçie-Tractaat, met kennis van Heeren Burgemeesteren der Stad Amſterdam, bij Z. D. H. beſchouwd werdt als een misdaad van Staat;* maar veel meer, *om dat uit de daar bij gevondene ſtukken bleek, dat 'er een Complot ſints eenige jaaren in de Republiek aanwezig was, die geen ander oogmerk had, dan het weêrloos Vaderland in eenen verderffelijken Zeeoorlog met Engeland intewikkelen, door het ter hand neemen van middelen, die onbeſtaanbaar waren met den vastgeſtelden Regeeringsvorm.* —— Strekkende deze ſtukken ter opheldering van het geene in de Noot op Bladz. 468 hier voren door ons gezegd is.

A. *Copie van een Brief, geſchreven uit Amſterdam op den* 14 April 1779, *door* S. W. STOKTON, *als Agent van wegens de Americaanen zich aldaar ophoudende, gericht aan den* Eerw. Heer WITTERSPOON, *een van de voornaamſte Hoofden der in opſtand zijnde Colonisten.*

MIJN HEER!

„ Ik heb de vrijheid gebruikt, (in de vooronder-
„ ſtelling dat zulks U niet onaangenaam zijn zoude)

„ om U ſedert *Meij* laatstleden verſcheidenmaalen
„ te ſchrijven over de Publieke Zaaken, hebbende
„ ſedert dien tijd, ten verzoeke van den Heer W. Lee
„ Schildkn., gefungeert hebbende als Secretaris van
„ de Americaanſche Commisſie aan de Hoven van
„ Weenen en Berlin, (*) en ben nu op het punt
„ om naar America te retourneeren, met het eerſte
„ goede *transport*. Ik zende dezen aan den Heer
„ Adams, die eenige weken *geleden van Parijs* naar
„ *Nantes* vertrokken is, om de reize te doen met
„ het Fregat de *Alliantie*, het welk men denkt dat
„ eerstdaags zeilree zal zijn naar *Boston*.

„ Ik zelfs zou zekerlijk met hem vertrokken zijn,
„ indien 'er kans geweest was om mijn goed, het
„ welk hier te Lande gebleven is, in tijds naar
„ *Nantes* te doen komen. —— Nu moet ik wagten
„ naar eene volgende *gelegenheid*, en verzoeke,
„ dat gij zoo goed geliefd te zijn, om mijnen Broe-
„ der, aan welken ik bij eene vorige Scheepsgele-
„ genheid geſchreven hebbe, daar van te verwit-
„ tigen.

„ Ik heb mij de moeite gegeven, om zeer naauw-
„ keurig geinformeert te worden nopens den ſtaat
„ van Politieque Zaaken alhier, vermits het belang
„ het welk America daar in heeft, en ik flatteer
„ mij deswegens de beste informatie te hebben.

„ Gij

(*) In het origineel waren de beide Hoven, flechts met de *Eerſte* en *Laatſte* Letters aangeduid. Zoo ook verſcheidene anderen, die wij in deze Copie *met* Capitaale Letters *vol uit zullen opgeven*.

„ Gij hebt zekerlijk, als zijnde een Lid van het
„ CONGRES, reeds voor dit moment gezien, het Plan
„ van een Tractaat van Vriendſchap en Commerçie,
„ als geſchikt om tusſchen de Staaten van Holland
„ en de Staaten van NOORD-AMERICA te worden
„ aangegaan, zijnde daar van verſcheidene Copiën
„ overgezonden. —— Dit Plan werdt op den 4
„ *September* 1778 van de zijde der Stad Amſterdam
„ getekend, door JEAN DE NEUFVILLE Schildkn.
„ Koopman, zijnde daar toe gedeputeert door den
„ *Penſionaris* en *Burgemeesteren* dier Stad, en door
„ den Heer W. LEE Schildkn. Commisſaris van het
„ CONGRES, aan welke de Propoſitien gedaan wa-
„ ren door het Canaal van den Heer DE NEUFVILLE.
„ Naardien mogelijk het Character van den laatst-
„ genoemden Heer U onbekent zal zijn, oordeel ik
„ het gevoeglijk hier te zeggen, dat Hij een van de
„ voornaamſte Kooplieden zijnde van Amſterdam,
„ zich zeer ijverig betoond heeft voor de waare be-
„ langen van zijn Vaderland, waar van Hij juiste
„ begrippen heeft, en mij dikwijls heeft gedecla-
„ reert, veel naauwer verbonden te zijn aan de
„ Commerçiëele belangen van AMERICA en VRANK-
„ RIJK, dan aan die van GROOT-BRITTANNIEN. —
„ Het gedrag van dien Heer uit dat beginſel vloei-
„ jende, en boven dien nog uit een algemeener be-
„ ginſel, te weeten, het verlangen naar het ſucçes
„ der pogingen naar Vrijheid in elk Land, zal,
„ vertrouw ik altoos uniform zijn, en uitblinken
„ in faveur van AMERICA. Ik twijffel derhalven
„ geenſints, of het Commerçieerend deel van AME-

„ RICA

„ RICA zal hem onder de eerſten in het geheugen
„ houden, als een Koopman uit HOLLAND en hun-
„ nen Vriend. Deze Heer heeft zich bij het teke-
„ nen van het Plan, daar toe door de REGEERING
„ VAN AMSTERDAM behoorlijk geauthoriſeerd zijn-
„ de, verbonden: *dat zoo lang* AMERICA *niets doen*
„ *zoude tegen het belang van de* STAATEN VAN
„ HOLLAND, *de Stad* AMSTERDAM *niets doen zou-*
„ *de, ſtrijdig met de belangen van* AMERICA, *maar*
„ *in tegendeel gebruik maaken van haaren invloed*
„ *op de Staaten van de VII Vereenigde Provinçien*
„ *van* HOLLAND, *om de verlangde Connectie te ef-*
„ *fectueeren*. Ik behoeve U niet te melden de groo-
„ te importantie van de Stad Amſterdam in de
„ Publieke Zaken van de Staten Generaal. Gij kent
„ te wel de historie en den ſtaat van elk *Land*,
„ dan dat zulks eenigſints nodig zou zijn: maar
„ het moet de minst wetende Politieken frappeeren
„ te vernemen, dat AMSTERDAM twee derden be-
„ taald in de quota van HOLLAND, en dat de Pro-
„ vinçie van HOLLAND alleen twee derde draagt in
„ de gemeene lasten van de VII Provinçien. De Re-
„ geering dezer Stad is getrouw en ſtandvastig ge-
„ bleven bij haar Engagement, en zal, zoo ik mij
„ niet bedriege, zulks onveranderlijk blijven doen.

„ De Patriottiſche *partij in* HOLLAND, *heeft* veel
„ werks gehad om de desſeinen te keer te gaan van
„ de PRINS VAN ORANJE, of in andere woorden, die
„ van de Engelſche Partij (*). Het Hof van GROOT-
„ BRIT-

(*) Zie daar de ſleutel om het geheim te ontdekken,
waar-

„ BRITTANNIEN heeft een zeer aanmerkelijken in-
„ vloed op de raadſlagen van dit Land, door de be-
„ gunstiging van den PRINS STADHOUDER, die een
„ Bloedvriend is van den KONING VAN GROOT-
„ BRITTANNIEN, en die men vooronderſteld, dat
„ dezelfde bedoeling heeft als hij, ten aanzien van
„ des Volks Vrijheden.

„ Hij (*te weten den Heer* ERFSTADHOUDER) heeft
„ eenige van de min voornaame Provinçien zoo zeer
„ op zijne hand, dat dezen voor als nog niet dur-
„ ven

waarom VAN BERCKEL C. S. zich altoos tegen de voorſtellen van Z. H. tot vermeerdering van *Zee- en Landmacht* aankanteden. MEN HAD ZICH GEËNGAGEERD OM DE DESSEINEN VAN DE PRINS TE KEER TE GAAN, EN MEN HAD DAAR VEEL WERKS TOE GEHAD. — MEN HEETTE DIT GETROUW EN STANDVASTIG TE BLIJVEN. Welke waren nu de desſeinen van Z. H.? Wij hebben die uit des Vorsten *Voorſtellen*, *Misſives*, en *Ceſprekken* leeren kennen, en gezien, welk een verdriet Hij ondervondt, wanneer Hij zag, dat AMSTERDAM altoos zijne Vaderlandlievende, zijne heilzaame maatregelen dwarsboomde. Daar deze zijne vijanden het 'er op gezet hadden, om hun Engagement getrouw te blijven, moesten zij dan ook alles tegenwerken wat ter handhaving van de ONZIJDIGHEID nodig was, en om dat geheime oogmerk voor de Natie te bedekken, beſtonden zij het luidſte te klagen over de *Inäctiviteit*, dezelve op rekening ſtellende van Z. H., die geen ander desſein had, dan het Vaderland bij deszelfs Onafhangelijkheid te bewaren. Wie gevoeld hier niet een traan in het oog drijven, over het onrecht dat men den braven Vorst aandeedt, op zulk eene listige als hoogst ſtrafbaare wijze, tot bederf van Land en Volk??

„ ven weigeren deszelfs verzoeken, en dus hebben
„ de Gedeputeerden van die Provinçien hun conſent
„ terug gehouden in verſcheidene Reſolutien wel-
„ ke de Provinçie van Holland ſedert langen tijd
„ ten voordeele van AMERICA zouden genomen heb-
„ ben, maar ongelukkig voor ons, in dit moment
„ is de eenparigheid van de Staten noodzakelijk, in
„ de *meeste van hare* Reſolutien (*).

„ Het nadrukkelijk *gedrag van* VRANKRIJK on-
„ langs gehouden, door te declareeren, dat zij de
„ Hollandſche Schepen op GROOT-BRITTANNIEN
„ handelende, uitgezonderd die van AMSTERDAM
„ en HAARLEM, wegnemen zouden, bragt ſchielijk
„ de Steden Rotterdam, Dordrecht en anderen tot
„ zich zelven. Deze vrezende om hunne Schepen
„ uit te zenden, en het Volk beginnende te mor-
„ ren, wierden genoodzaakt tot het nemen van de
„ Re-

(*) Dat Z. H. de Staten van de hier genoemde *min voornaame Gewesten*, in het neemen van beſluiten naar zijn wil en wenk deedt handelen, is een onwaarheid, die men voelen en tasten kan, wanneer men maar beziet wat 'er in *Gelderland* en *Overijſſel* (die men hier meest bedoelde) in de Staatsvergaderingen omging. — Meer ſtrokend met de waarheid is het bericht, *dat 'er Eenparigheid van ſtemmen nodig was.* Dan, daar die eenparigheid als beklaaglijk en ſchadelijk beſchouwd wordt, ziet men te gelijk, hoe zeer men het 'er op toelei, om door *Verdeeldheid* het plan te bereiken. — In later tijd vond men een ander Hulpmiddeltje uit om alles gedaan te krijgen, te weten: de *geweldadige Remotien*, het welk men beſtempelde met den naam van *Congediëeren.* —

„ Reſolutie, waarin de Gedeputeerden van alle de
„ Steden der Provinçie van HOLLAND conſenteer-
„ den, om Convooy te verleenen aan hunne Sche-
„ pen, zonder uitzondering van die Artijkelen van
„ Commerçie, om welken de Engelſchen, ſedert
„ den Oorlog met Vrankrijk, de Hollandſche Sche-
„ pen gedurig hebben weggenomen, &c."

Dus beuzelde een *Vreemdeling* over 's Lands dierbaarſte aangelegenheden, terwijl Z. H. en het meerderdeel der Staatsleden zich alle moeite gaven om de Republiek voor de onheilen van den Oorlog te bevrijden, door het in acht neemen van de ſtiptſte Onzijdigheid, jegens de in Oorlog zijnde Partijen!

Het zou eene belediging aan onze zijde mogen genoemd worden, wanneer wij onze Lezeren aanwijzen wilden, dat uit dit ſchrijven duidelijk was optemaaken, dat 'er een Complot beſtond, welks Leden zich in eenen ongepermitteerden Handel hadden ingelaten, niettegenſtaande zij gevoelden, dat het tegen de UNIE, de CONSTITUTIE, en de TRACTATEN ſtreedt. Van meer belang is het, de Perſonen te weten, die nevens de reeds aan ons bekend geworden, tot het Conclave behoorden. Hier toe kan dienen het volgende ſtuk.

B. *Zijnde de Copie van een brief, geſchreven den* 13 *December* 1778 *uit* PHILADELPHIA, *door zeker Perſoon geheten* J. G. DIRCKS, *aan de Heer* H. LAURENS, *zich te dien tijde binnen* Amſterdam *ophoudende.*

MIJN HEER!

„ De herinnering der vriendelijke bejegening van „ Uwe Excellentie, en de vriendſchap aan mij be„ wezen &c. —— Ik ben na Holland geweest, al„ leen met oogmerk om de beide Landen tot der„ zelver wederzijdsch geluk te ſamen te vereenigen, „ en ben zoo wel geſlaagd, als de verſchillende om„ ſtandigheden het hebben toegelaten. —— Ik ver„ zoeke deze Brieven te willen aannemen voor mij„ ne waardige Vrienden en Landgenooten, de *Ba„ rons* VAN DER CAPELLEN, bij welken, en bij hun„ ne Vrienden ik mij vleije dat Uwe Excellentie wel „ haast vinden zal, dat ik, door mijn gedrag vele „ edelmoedige harten voor de zaak der America„ nen gewonnen hebbe. —— Ik wensche, dat dit „ begin vele gelukkige evenenenten voor de beide „ Landen tot gevolg mogen hebben.

„ Ik gebruike de vrijheid hier nevens te voegen „ een lijst van de namen der Heeren, die al te za„ men waardige Vrienden zijn van de zaak der „ Americanen. Ik wensch, dat God Uwe Excel„ lentie moge begeleiden en een volmaakt ſucçes „ verleenen. &c.

„ HEN-

„ HENDRIK HOOFT Danielsz., Oud Burgemees-
„ ter van Amſterdam. DANIEL HOOFT Danielsz.
„ Secretaris van Amſterdam. De *Raadpenſionaris*
„ VAN BERCKEL van Amſterdam. JEAN DE NEUF-
„ VILLE EN ZOON, voornaam Koopmanshuis te Am-
„ ſterdam. Dien Heer kan Uwe Excellentie infor-
„ meeren van alle *huizen van Commerçie, die onze*
„ *Vrienden zijn.* De *Burgemeeſter* HOOFT kan Uwe
„ Exellentie informeeren *welke Heeren van de Re-*
„ *geering onze Vrienden zijn.* —— En de BARONS
„ VAN DE CAPELLEN kunnen Uwe Exellentie in-
„ formeeren *door alle de VII Provinçiën.*"

Dat deze opgegevene Perſoonen, en meer anderen die tot het geheim waren toegelaten, het niet ſlechts berusten lieten *bij het Conçipieeren van het Plan eenes Commerçie-Tractaats*, maar zich onledig hielden om de Colonisten met *Schepen*, *Geld*, en andere zaken, ter volvoering van hun Plan te voorzien, blijkt duidelijk uit het volgende ontdekte ſtuk.

C. *Zijnde de Copie van een brief, geſchreven uit* AMSTERDAM, *door zekere* A. GILLON, *Zaakgelastigden der Americanen, aan den* Gouverneur van Zuid-Carolina, *van dato den* 1. Maart 1780.

MIJN HEER!

„ Ik had het vermaak u den 31. December laatst-
„ leden te ſchrijven, en zende U nu Copiën als te

„ Fort. De Heer IZARD in zijne reize verhinderd
„ zijnde, en het ijs belettende eenig Schip van hier
„ te zeilen, heb ik geen gelegenheid gehad, U van
„ mijne verdere handelingen alhier kennis te ge-
„ ven. — Deze zal U overhandigd worden door
„ de Heer NIXON, deszelfs Copie zal hij U doen
„ toekomen met de eerſte goede gelegenheid, na
„ zijn *arrivement* te *St. Euſtatius*. — Ik zal U
„ toezenden de Copie *van de Correspondentie* tus-
„ ſchen CHAMONT, en een Heer die ik overreed
„ heb hem te ſchrijven, op het ſubject *van de twee*
„ *Schepen alhier gebouwd, waar uit gij zult zien*
„ *dat het haar nooit ernst is geweest om mij deze*
„ *twee Schepen te verkopen.*

„ De Heer FRANKLIN heeft mij nooit geantwoord.
„ Ik dagt dat des Heer ADAMS arrivement te *Parijs*
„ eene goede gelegenheid zoude zijn om de zaak op
„ nieuw aan te roeren: derhalven ſchreef ik aan
„ HEM, aan IZARD, en aan LEE, om zich te za-
„ men te vervoegen bij de Heeren DE SARTINE en
„ DE VERGENNES, Ministers te *Verſailles*, ter be-
„ koming van 10 Schepen; offereerende ten eerſte de
„ kosten te betalen, of dezelve te nemen op tauxa-
„ tie van vier onpartijdige Lieden, te verkiezen bij
„ beiden de Partijen alhier. *Vermits ik alle zwa-*
„ *righeid hier uit den weg geruimt had, door van*
„ HOGER HAND *alle hulp beloofd te zijn, en dat ik*
„ *dezelve mogt uitrusten, het zij als Hollandſchen*
„ *eigendom, om te gaan naar St. Euſtatius, of de-*
„ *zelve uit te rusten als Americaanſchen eigendom.*
„ *Doch de antwoorden laatstleden avond van alle de-*

„ *ze*

„ ze *Heeren ontvangen, noodzaken mij de aange-*
„ *name hoop te verlaten, om U te brengen twee van*
„ *de ſchoonſte Schepen des Werelds van* 186 *voeten*
„ *kiels, te monteeren met* 28 *zes en dertig ponders*
„ *op een Dek.* En alhoewel zij te diep zouden
„ gaan voor onze Baar, zouden ze echter ras Sche-
„ pen genomen hebben, die aan alle oogmerken be-
„ antwoord zouden hebben. Niet, of zij tragten alle
„ mij te helpen in deze en eenige andere mijner
„ zaken; maar zij voorzien, dat dit verzoek indien
„ toegeſtemd wierdt, mij misſchien alleen in ver-
„ dere difficulteiten zou inwikkelen. 'Er zijn in
„ de Franſche Havens verſcheidene Schepen die vol-
„ doen zouden, doch de tegenſtand die ik alrede
„ ondervonden hebbe, overtuigt mij dat ik daar geen
„ hulp zoude vinden. *Dierhalven beſloot ik, heden*
„ *ochtend al Uw geld te beſteden aan Tzere Bou-*
„ *ten, Spijkers, Touwerk, Canafas Doek, Kabels,*
„ *Ankers, Schippers Proviſien, Bootsmans-, Tim-*
„ *mermans-, Conſtapels- en Kuipers-behoeften, Doc-*
„ *tors Inſtrumenten en Mediçijnen. Tzere Hoepen,*
„ *en alles wat ik denk noodig te hebben voor drie*
„ *Fregatten, exept Kanon, Kruit, en Oorlogsgereed-*
„ *ſchappen, welken ik nog niet weet of ingeſcheept*
„ *kunnen worden.* Ik denk de helft meer van de
„ principale artijkels te koopen, als noodig is voor
„ deze Schepen, en eene dubbele quantiteit van de
„ Artijkels: en indien eenig geld overig heb, denk
„ ik het te beſteden in *Lakens, Linnen, Schoenen,*
„ *Kouſſen en Hoeden voor Uwe Troupen, en alle de-*
„ *ze Goederen op St. Euſtatius in verſcheidene Bo-*

„ *dems zoo ſpoedig mogelijk te zenden, van waar*
„ *gij dezelve kunt ordonneren naar Uw goedvinden.*
„ Het zal misſchien noodig zijn, alhier (te Amſter-
„ dam) de Artijkels die voor groote Schepen ſchij-
„ nen te zijn, te laten aſſureeren, of dezelve ſom-
„ tijds door de Engelſchen mogten genomen wor-
„ den, gelijk als *Kabels* en *Ankers*. *De Heeren*
„ NICOLAAS *en* JACOB VAN STAPHORST, *Kooplieden*
„ *alhier, zullen de zaak verrichten, en hebben mij*
„ *een crediet van f* 30,000 *beloofd*, (misſchien zal
„ ik meer van hun kunnen afperſſen) *op mijn eigen*
„ *crediet, tot dat Uwe komt, gelijk ik mits dezen*
„ *verzoeke, welke ſom met de Leening van de Heer*
„ STREIKEIZEN, *en Uwe eigene gelden, een mooi*
„ *beloop zullen maken, om aan de voorſchreven oog-*
„ *merken te beantwoorden, en den ſtaat te bevrijden*
„ *van eenig verlies op het Plan, door U geproponeert*
„ *ter bekoming van eene goede Zeemacht.*

„ Vergeef mij, dat ik nu mijn gevoelen inbreng
„ omtrent het geene tegenwoordig gedaan moet wor-
„ den, het welk is, bij aldien de Staat bij haar
„ voornemen volhard om eene Zeemacht te hebben,
„ dat de drie Fregatten mogen gebouwd worden in
„ *Philadelphia*, *Boston*, of *Portsmouth in Nieuw-*
„ *Hampshire. De tegenſtand die ik in Vrankrijk*
„ *ondervonden hebbe, overtuigt mij, dat zij nooit*
„ *van meening zijn, dat America eene Zeemacht*
„ *zal hebben*, anders zouden zij zekerlijk de 10 Sche-
„ pen, *die zij hier hebben ledig liggen, verkocht*
„ *hebben, terwijl zulks hunne macht niet zou ver-*
„ *minderen, gelijk zij mij gepaſſeerde voorjaar zei-*

„ *den,*

„ *den, wanneer ik een Plan voorſtelde, waar door*
„ *Georgia laatstleden Maij ontzet zoude zijn ge-*
„ *weest; doch zelfs toen weigerden zij om aan U*
„ *een Schip te geven.* (*) Capitein YOYNER heeft
„ alles gedaan wat in zijn vermogen was in alle
„ Uwe zaken, en zal over *St. Euſtatius* met de
„ eerſte gelegenheid retourneeren, gelijk mede zul-
„ len doen alle de andere Officieren. Ik zal hen
„ ſpoedig volgen. &c. —

„ Ik ben niet vereert geweest met eene regel van
„ het Gouvernement ſedert den 31 Januarij 1779,
„ dus

(*) Uit deze paſſagie ontdekt men twee opmerkelijke bijzonderheden, die niet weinig licht over de toenmalige omſtandigheden verſpreiden. De EERSTE is, *dat de Franſche Staatsministers, ondanks alle hunne beloften aan de Americaanen om hen vrij te willen maken, hen echter hinderlijk waren in het aanſchaffen van een Zeemacht.* Zou men om die redenen niet mogen geloven, dat zij veel eer een oogmerk zouden gehad hebben, *om de Colonisten ſlechts van Meester te doen veranderen?* — De TWEEDE is, *dat daar 'er* 10 *Franſche Schepen werkeloos in hunne Havens lagen, de Heeren* VAN BERCKEL C. S. *bij hunne vrienden te Parijs echter niet bewerkten, dat men die Schepen aan de Republiek verhuurde of verkocht, om daar door onze Marine te verſterken.* Zou men hier de bal wel geheel misſlaan, wanneer men dit als een nieuw bewijs aanmerkte, *dat zij, die het meest over* INACTIVITEIT *den mond vol hadden, geen zin hadden dat 'er iets van belang ter Zee ondernomen werdt?* Tien Schepen bij de onzen gevoegd, zou meer nuts gedaan hebben, dan 10 Schepen VAN ONS te vragen, om naar BREST te zenden, dat zoo veel onheils voor Z. D. H. brouwde.

„ dus ben ik verplicht zonder ordres te ageeren. —
„ Gave God, dat ik in ſtaat was geweest meer te
„ doen! Had de kloekzinnigheid Uwer *onderſtelde*
„ *Vrienden* grooter geweest, dan die van *Uwe*
„ *Reëele Vrienden*, ben ik verzekerd dat ik lang
„ voor deze bij U met eene genoegzame hulp ge-
„ weest zoude zijn. (*) Doch ik heb deze troost,
„ dat *ik geloof zoo* veel gedaan te hebben als eenig
„ Perſoon uit America *gezonden, ooit in Europa*
„ verricht heeft, tot het bekomen van crediet, ge-
„ conſidereert zulks voor een Staat was, die op
„ dien tijd, wanneer ik gelden voor haar opnam,
„ volſtrekt geïnvadeert was. —— *Ik heb verſchei-*
„ *dene bijeenkomsten gehad met de Geldſchieters en*
„ *Makelaars in deze zaak, die mij een Millioen*
„ *Guldens zouden bezorgd hebben, binnen zes weken*
„ *tot 5 pCt. interest voor 10 of 15 jaren, indien de*
„ *Volmachten naar hun genoegen geweest waren;*
„ *ſchoon ik hun overreed heb, te beloven, dat bij al-*
„ *dien de guarantie van het Congres aankomt ter-*
„ *wijl ik hier ben, Zijlieden op die ſecuriteit het*
„ *voornoemde Millioen zullen betalen, tot dat dier-*
„ *gelijke volmachten en guarantie komen, als ik nu*
„ *aan U inſluit, dewelken van hun eigen opſtel zijn,*
„ *en overgezet door hunnen Notaris.* —— *Doch ik*
„ *zende U het Hollandsch Origineel*, en het Trans-
„ laat

(*) Wie waren de *Onderſtelde Vrienden?* Wie waren de *Reëele Vrienden?* Uit het vervolg van deze brief zal zich dit duidelijk ontdekken, en te gelijk wat 'er in het geheim hier te Lande al werdt uitgevoerd.

„ laat tot Uwe narichting, *als mede het Hollandsch*
„ *Origineel, en deszelfs Translaat in het Engelsch*
„ *van de Guarantie van het Congres.* — *Had ik*
„ *zulke papieren nu hier* (te Amsterdam), *ik zou*
„ *vier Millioenen Guldens kunnen bezorgen, het welk*
„ *is circa* 3 *Millioenen ponden Carolina Court, tot*
„ 5 *pCt., te betalen in* 15 *jaren, te weten niets voor*
„ *de eerste* 10 *jaren, maar naderhand alle jaar Een*
„ *Millioen af te losſen, tot dat alles zal zijn afbe-*
„ *taald, de intrest jaarlijksch te betalen. De Ma-*
„ *kelaars, Commisſie, of Remediaan, gelijk zij dat*
„ *hier noemen, is van één tot twee pCt. van het*
„ *Capitaal bij de betaling in Uwe handen. Een pCt.*
„ *Commisſie aan den Koopman, voor het behandelen*
„ *der zaak, en een half pCt. van den intrest die*
„ *Hij jaarlijksch betaald, en een pCt. voor aflosſing*
„ *van het Capitaal: het geen den Intrest zou bren-*
„ *gen tot circa* 5 *en een half pCt. in het jaar.*

„ *De Objectien die zij maken tegen mijne tegen-*
„ *woordige Volmachten, zijn, dat het ſpecificeert*
„ *voor drie Fregatten, en dat het gecompeteerd is,*
„ *door te zeggen, dat ik een difficieerende ſom mag*
„ *opnemen, in plaats van een bepaalde ſom te noe-*
„ *men, welke deficieeren op eene wijze dat hun*
„ *geen genoegen kan geven.*"

„ *Uwe Exellentie is nu bewust op wat voet hier*
„ *de ſom bezorgd kan worden, en of de Staat de-*
„ *zelve benoodigd heeft. Zoo ja, en bijaldien de*
„ *wijze geapprobeert word, zou het best zijn een*
„ *bekwaam Perſoon te zenden met zoodanige Vol-*
„ *macht en Guarantie, zendende hem* 2 *of* 3 *Copien*

„ *dan na, of anderſints met zulke Documenten te zen-*
„ *den aan de Heeren* N. *en* J. VAN STAPHORST,
„ *Kooplieden alhier, of aan eenig ander goed Hol-*
„ *landsch Huis alhier, met Uwe bevelen hoe die gel-*
„ *den hier moeten beſteed worden. Doch daar de*
„ *Heeren* VAN STAPHORST *reeds de grond van deze*
„ *zaak gelegd hebben, laat ik aan Uw oordeel over,*
„ *of het niet best zal zijn, hun dezelve te laten ver-*
„ *richten? Ik heb ſedert* 10 *jaren met hun gehan-*
„ *deld, en ben bewust, dat zij hier in het generaal*
„ *geacht worden een ſolide Hollandsch Huis van goed*
„ *Capitaal, en wezentlijke integriteit te hebben.*"

„ *Ik heb gelegenheid om te weten, wat hier ge-*
„ *daan wordt, en heb de berichten, in de nevens-*
„ *gaande Memorie vervat, bekomen van Lieden van*
„ *behoorlijk gezach alhier. De Hollanders hebben*
„ *gedurende deze* 9 *maanden verlangt een Perſoon*
„ *hier te hebben, behoorlijk geauthoriſcert door het*
„ *Congres. Niet, dat zij hem zouden ontvangen*
„ *hebben als een publiek Minister, doch zij zouden*
„ *gaarne duidelijke informatien gehad hebben, en zij*
„ *zouden de grond hebben kunnen leggen van een*
„ *Tractaat met ons, tegen dat de zaken tot meerder*
„ *rijpheid zouden gekomen zijn. Ook zou hij hier*
„ *gelden hebben kunnen erlangen. De objectie te-*
„ *gen de preſente leening van Geld hier voor het*
„ *Congres, is, dat dezelve niet direct uit America*
„ *gekomen is: en om de* OUDE HOLLANDSCHE DONS
„ *hunne woorden te gebruiken,* HET MOET DOOR
„ FRANSCHE HANDEN PASSEEREN. *Ik vertrouw,*
„ *indien Præſident* LAURENS *ſpoedig hier komt, hij*

„ ge-

„ *geredelijk eene groote ſomma zal erlangen. Ik*
„ *heb de vrijheid genomen, aan het Ed. Continen-*
„ *taal Congres te melden, op wat voet ik verzekerd*
„ *ben, dat eene ruime ſomme alhier ter leen zal*
„ *kunnen bekomen worden, tot circa* $5\frac{1}{4}$ *of* $5\frac{1}{2}$ *pCt.*
„ *'s jaars, met alle onkosten.*" *&c.* —

Zie daar, den geheelen inhoud van drie ſtukken, bij LAURENS gevonden, die een menigte van ſtalen in zich bevatten, tot welke ſtappen men zich hier te Lande vervoeren liet, die (wat men ook zeggen moge) in de toenmalige omſtandigheden van het Vaderland bijzonder misdadig en ſtrafbaar waren, dewijl zij bij de ontdekking, de woede der *Engelſchen* tot het hoogſte toppunt moesten doen ſtijgen, wijl daar uit bleek, op welk eene wijze hunne in opſtand zijnde Colonisten, op de krachtdadigſte wijze tegen het verbod van H. H. Mog. geſtijfd en geſterkt werden, om zich van het Moederland af te ſcheuren. — Wat mag toch de rede geweest zijn, zal welligt hier iemand vragen, *waarom men ook deze ſtukken niet aan het Hof van Holland overleverde, en zich alleen bepaalde tot het Concept Plan, en de veranderingen daar in gemaakt?* — Waarom gaf de VERVOLGER *op* WAGENAAR, *die anders zoo uitvoerig was, om met de adviſen en voorſtellen van de Hoofdbeleiders van deze Clandeſtine Handelingen, een groot deel van zijn werk te vullen, zulk een verminkt uittrekzel van dezelve, even of 'er niets onbehoorlijks gebeurt ware?* De redenen zijn indedaad niet moeijelijk te vatten: alle verſtandige Lezeren zouden te zeer verlicht zijn geworden omtrent deze

navolgende punten. „ 1. *Dat Z. D. H. met het* „ *grootſte recht dien geheimen Handel in deszelfs* „ *gehelen omvang en uitgeſtrektheid, als een misdaad* „ *tegen den Staat gepleegd, beſchouwde.* 2. *Dat* „ *het niet zeer tot eer verſtrekte voor de toenmalige* „ *Franſche Staatsministers onder* LODEWIJK DE XVI. „ *dat zij, onder het masker van de Americanen te* „ *willen vrijmaken, hen echter de middelen onthou-* „ *den wilden om zulks te worden, waar uit men* „ *kon vermoeden, dat zij het oogmerk koesterden om* „ *de Engelſche Colonien aan hun afhangelijk te ma-* *ken.*" — Wij hebben het daarom der moeite waardig gekeurt, geen verminkt uittrekſel, maar de ſtukken zelve, onder het oog van onze Lezeren te brengen, en willen nu gerustelijk aan elk overlaten, om te beoordeelen, of WILLEM DE VIJFDE geen recht hadt, om aangaande dat alles te verklaren, *geen voorbeeld van zoo iets gehoord of gezien te hebben? Of Hij ten onrechte zijn ongenoegen daar over aan de Hoofdbeleiderен te kemmen gaf? Of Hij dwaalde toen Hij voor onbetwistbaar zeker ſtelde, dat 'er een Complot tegen Hem in den Lande beſtond, die het op Zijnen ondergang en die van Zijn Huis hadden toegelegd?* En eindelijk, *of* CAPELLEN TOT DEN POLL *zich beledigd kon achten, toen Z. H. hem denonçeerde als het Hoofd derzelver?* Dat toch bleek behalven uit al zijn woelen over de *Drostendiensten*, en wat niet al meerder? ook in dit geval zonneklaar uit *twee brieven*, die de Prins al mede in handen kwamen, in welks eerſte CAPELLEN zich beroemde, over alles wat hij had durven ondernemen, om het ongelukkig Vader-

derland aan de onheilen van den Oorlog bloot te ſtellen, en de Staats- en Erfſtadhouderlijke Regeerwijze te renverſeeren, om 'er eene gedrochtelijke Democratie voor in de plaats geſteld te krijgen. Dezelve was door Hem geſchreven uit *Zwol*, *op den* 28 *April* 1778 aan een, hem in Perſoon onbekend Americaan, allerwegen bewijzen opleverende van zijne overdrevene ſtaatkundige Dweperijen, daar hij zich aldus hooren liet:

MIJN HEER!

„ Terwijl ik de eerſte geweest ben, of liever de „ eenigſte onder de Leden van onzen Staat, die „ openlijk de zaak van *America* heeft durven on„ derſteunen, en dat in een tijd wanneer hare toe„ ſtand zeer Problematiek was, zoo ſpoed ik mij „ om de laatſte niet te zijn, U te feliçiteeren met „ het gelukkig ſucçes waar mede het de Voorzie„ nigheid behaagd heeft U te zegenen. — De vreug„ de welke ik gevoelde op het hooren van de ge„ vangenneming der Armée van BOURGOYNE, (eene „ Epoque die altoos zal uitblinken in de Jaarboe„ ken van America en der Vrijheid) kon niet over„ troffen worden, uitgezonderd door die welke ik „ ondervond, op het ſluiten van het Tractaat tus„ ſchen *Vrankrijk* en *de Republiek der Vereenigde* „ *Staten van America*, dewelke hier door op eenen „ gelijken voet geſteld is met de andere Onafhang„ lijke Machten der Wereld."

„ Weest verzekert Mijn Heer! dat ik menigmaal

„ tra-

„ tranen geſtort heb, en dat wel zeer oprechtelijk,
„ wanneer, voornamelijk te *Long-Island*, de goe-
„ de zaak ſcheen te zullen bezwijken voor het on-
„ rechtvaardig Tribunal, alwaar de Macht alleen
„ de plaats der Argumenten inneemt, en niemand
„ heeft opregter hartelijker intrest genomen in de
„ uitkomſten, die naar alle waarſchijnlijkheid eer-
„ lange *de rechtmatige* begeerten Uwer brave Me-
„ deburgers zullen bekomen.

„ Dewijl ik de eer niet hebbe, Perſoneel bij U
„ bekent te zijn, zoo zij het mij gepermitteerd
„ Mijn Heer, ten einde U te overtuigen van mijne
„ gevoelens, en te doen zien waar in ik het geluk
„ gehad heb de Americaanſche zaak van dienst te
„ zijn, U te præſenteeren een exact Translaat van
„ een Memorie, waar bij ik op het krachtigſte ge-
„ opponeerd heb, tegens de vraag van den *Koning*
„ *van Groot-Brittannien, ten opzichte van de in on-*
„ *zen dienst zijnde Schotſche Brigade.*" — Na over de toen ingeleverde Memorie geſnoefd te hebben, even als of Hij een heldendaad ten beste vau de Americanen bedreven had, (ſchoon het vragen om die Regimenten op niets neerkwam,) geeft hij breed op, welke gevolgen die Memorie had, niet vergetende zich te doen voorkomen, als een Martelaar der Vrijheid; en onderricht zijn onbekende Vriend al verder, wat hij door *zijn Pen* had uitgevoerd, om het zaad van Burgertwist, in navolging van *Dr.* PRICE in zijne uitgegeven geſchriften alomme uit te ſtrooijen. „ *Ik heb* (dus vervolgd hij)
„ *daar van Nederduitſche Vertalingen gemaakt*,

„ *waar*

„ *waar bij ik Voorredenen voegde, in welken ik,*
„ *zonder mij in Controverſien uit te laten, ver-*
„ *zamelde alles wat* LOCKE, HUTCHESON, BURG,
„ en GIJ, *Mijn Heer! het meest aanbelangenſte met*
„ *betrekking tot de rechten van het Volk, de Colo-*
„ *nien, de tegenwoordige Conſtitutie van het En-*
„ *gelsch Parlement, en in het bijzonder van den*
„ *bedurven toeſtand van het Huis der Gemeentens*
„ *gezegd hebben.*" (Waar na hij niet verzuimde, van zijne handelingen over de *Drostendiensten* met de grootſte ophef en de belagchelijkſte zelfsverheffing, over zijnen gewaanden Heldenmoed, in het oproeijen van onwetende Landbewoners, te gewagen.)
„ *Ja, Mijn Heer!* (gaat hij voort) *het zijn nu*
„ *zes jaren zedert ik heb ſtaande gehouden, zonder*
„ *de minſte adſiſtentie, eene Oppoſitie, hier bevorens*
„ *zonder voorbeeld in mijn Land; doch ik kan niet*
„ *langer voortgaan in zoo een ondraaglijke leefwijze.*
„ *Indien een Vrouw, en een Kind van ruim elf ja-*
„ *ren oud, wiens Opvoeding mij niet kan toelaten*
„ *mijn Land te verlaten, mij niet hier gehouden*
„ *hadden, verzekere ik U mijn Heer! dat ik reeds*
„ *voor lang mijn bloed ten dienſte der Americaanſche*
„ *Staten zoude aangeboden hebben.*

„ *Tot hier toe heb ik het niet in mijne macht ge-*
„ *had haar dienst te doen, als met mijn zwakke*
„ *Stem en Pen: doch indien ik van nut kan zijn*
„ *op eenige wijze, overeenſtemmende met de Engage-*
„ *menten waar in ik mij met mijn Land nog be-*
„ *vinde, verzoek ik dat gij over mij wilt disponne-*
„ *ren, met al het vertrouwen dat een Man ver-*

„ *diend*

„ *diend, die geen zwarigheid maakte te declareeren,*
„ *als ik gedaan heb in de Voorredenen voor de bij-*
„ *gevoegde obſervatien.* —— Bezield met zulke ge-
„ voelens, heb ik getracht onze gegoede Landlie-
„ den te overtuigen, dat het crediet van America,
„ hebbende tot deszelfs grond de Inkomſten van
„ een Land, rijk in deszelfs Producten, onder-
„ ſchraagt door eene wezentlijke Republiceinſche
„ Regeering, oneindig *meer ſoliditeit heeft*, als dat
„ van Engeland, welk, waggelende onder het ge-
„ wicht van een enorme Nationale Schuld, geen
„ andere ſteun heeft, als de voordeelen van eene
„ wisſelvallige Commerçie, en geen andere beſcher-
„ ming dan een wezenlijk despotiek en onbekwaam
„ Gouvernement: doch ik heb nog geen ſom ge-
„ vonden, waardig om U aan te bieden, om welke
„ reden ik de vrijheid neem, *Mijn Heer!* aan U
„ voor te ſtellen, of het niet mooglijk zou zijn, dat
„ het Congres zulke voordeelige conditien propo-
„ neerde, waar bij de Hollanders hunne rekening
„ mogten vinden, en overreed worden, om hunne
„ Fondſen in *Engeland* te verkopen, en hun geld
„ in *America* te plaatſen. Kan het Congres niet
„ een Fundamenteele Wet maken, dat men nooit
„ den Intrest zal reduçeeren zonder aanbod van be-
„ taling van het Capitaal? *Het is door gebrek van*
„ *zulk eenen maatregul, dat Vrankrijk deszelfs Cre-*
„ *diet in Holland verloren heeft, tot zulk een trap,*
„ *dat bij mijn weten, een der voornaamſte Make-*
„ *laars alhier, kortelings gedeclareert heeft, dat hij*
„ *niet in ſtaat zijn zoude* 100 *Livres aan die Kroon*

„ *te*

„ *te bezorgen.* (*) Bijaldien dit idée Uwe attentie
„ verdiend, en ik U van nut kan zijn, geliefd het
„ mij in tijds te laten weten. *Ik heb rijke en mach-*
„ *tige Vrienden en Bekenden. Ik mogt hun mis-*
„ *ſchien overhalen.*" &c.

Uit een Tweede Brief, almede bij die gelegenheid aan het daglicht gekomen, blijkt, dat zijn Vriend niet veel haast gemaakt hebbe, om des Ridders ſchrijven te beantwoorden, veel min om van zijnen raad gebruik te maken. Wij zullen dezelve niet afſchrijven, dewijl hij weinig interesſeert. Dan een nader bijgevoegd POSTSCHRIPTUM, levert zoo vele be-

(*) Wij twijffelen zeer of het bericht van dien *Makelaar*, overeenkomſtig de waarheid was, *want wie weet niet met ons, dat in die dagen zijne gelden aan Frankrijk te geven, als een bewijs van echt Patriottisme beſchouwd werdt?* Hoe veelen verkochten in die dagen hunne Inlandſche Effecten, die toen nog meer dan het volle Capitaal waardig waren, en plaatſten het geld in *Frankrijk*, bekoort, DEELS *door de hooge Interesſen:* DEELS *om als een waar Vaderlander aangezien te worden.* Hoe velen hebben zich na verloop van eenige weinige jaren, toen het ongelukkig Franſche Volk onder het Schrikbewind zuchtte, zich deswegens niet beklaagd, daar zij hunne Inkomsten misſen moesten? In de daad, wanneer men op dit gezegde van CAPELLEN doordenkt, dan is men gedrongen om hetzelve niet alleen aantemerken als een verdichtzel, maar ook als een onverſchoonlijke dubbelhartigheid, ten aanzien van de Franſche Ministers van dien tijd, die hij in navolging van zijne Vrienden, in alles van de hand vloog, breed opgevende van de macht en het vermogen des toenmaligen Franſchen Rijks.

bewijzen van zijnen onbehoorlijken ijver, ter aanſtooking van de tweedracht, zoo *hier te Lande* als *in America*, op, dat wij ons verplicht rekenen, 'er ſlechts eenigen hier van aan te ſtippen.

„ Na zich beroemd te hebben, dat hij 20,000 Li-
„ vres op Vrankrijk belegd, verkocht, en bij de
„ *Americanen* beſteed had, en na zich beklaagd te
„ hebben, dat hij had moeten hooren, hoe zeer het
„ getal der Koningsgezinden in America vermeer-
„ derde, verteld hij aan zijn Vriend, op welk eene
„ wijze hij de zwarigheden trachte op te ruimen,
„ door hun onder het oog te brengen, *dat de Ame-*
„ *ricanen zich niet verweerden met die zelfde animo-*
„ *ſiteit en woede, als de Hollanders tegen de Span-*
„ *jaarden gedaan hadden, of als de Zwitſchers te-*
„ *gen de Duitſchers. Daar was in America nog*
„ *niets gedaan, dat te vergelijken was bij het geen*
„ *in de belegeringen van Haarlen, Leyden, en an-*
„ *dere Steden was uitgevoerd.*" Het was daarom, dat hij dit volgend middel, om de gemoederen tot het plegen van de onmenſchelijkheden van de vorige eeuwen op te hitſen, aan zijn Vriend voorſtellende: „ *Bij aldien een Pamphlet in America werdt*
„ *uitgegeven en gemeen gemaakt, verhalende de wij-*
„ *ze op welke ſommige Volkeren heldhaftig hunne*
„ *Vrijheid gedefendeerd hebben. De belegeringen*
„ *van Haarlem, Leyden, en St. John de Lone, in*
„ *Vrankrijk; de hitte met welke de Genueezen den*
„ *Generaal* BOTTA *verdreven in* 1742, *en in het bij-*
„ *zonder de fameuſe Bataille te Morgantan in Zwit-*
„ *zerland! waar van hij eenige bladzijden vertaald*
„ *uit*

„ *uit zeker werk tot een proef overzondt*, vragen-
„ de: *zijn 'er geen wezenlijke Helden in America*
„ *zoo wel als in Zwitzerland? Zijn 'er onder eene*
„ *Natie die zulke uitmuntende grondbeginſelen en*
„ *deugden bezit, geen genoegzaam getal te vinden,*
„ *die de glorie voor de dood verkiezende, door een*
„ COUP D'ECLAT *een einde van den Oorlog willen*
„ *maken, waar door hunne Vrijheid in gevaar ge-*
„ *ſteld, en hun Land vernield wordt door roven en*
„ *plunderen? Waarom zou America niet zoo wel ha-*
„ *re geheiligde Phalanx hebben als Thebes? Zeker-*
„ *lijk behoorden zij die te hebben!*"

Wie gruwt niet, wanneer hij zulke daden en gevoelens te weten komt, van Lieden, die zich boven alle anderen als *Volksvrienden*, echte *Vrijheidszoonen*, en *ware Liefhebbers van het geluk, den welvaart, en de onafhangelijkheid des menschdoms*; als *ware Patriotten* wilden doen voorkomen, alleen om aan hunne grenzenlooze heerschzucht den ruimſten teugel te vieren? Daar wij van oordeel zijn, dat men de daden en bedrijven der menſchen nimmer beter kan leeren kennen, dan uit hunne eigene gezegden, voorkomende in brieven, geſchreven onder het gevoel eener warme vriendſchap, en belangſtelling in hun geluk, (het zij dan ingebeeld of wezenlijk,) zoo oordeelden wij deze ſtukken hier te plaatſen zeer noodzaaklijk, aan *de eene zijde*, om onze minkundige Lezeren de uitgebreidheid van het Eedgenootſchap, ter omwroeting van de CONSTITUTIE en het gezach des ERFSTADHOUDERS te doen kennen: en aan de *andere zijde*, om hun te doen zien,

dat WILLEM DE VIJFDE alle die geheime handelingen met het volſte recht aanmerkte, als bewijzen dat men het op de bewerking van Zijn ongeluk, en den ondergang van Zijn Vorstelijk Huis, met vertrapping van duidelijk gekende plichten, had toegelegd.

EINDE DES TWEEDEN DEELS.

De Lezer gelieve in de 7 *Regel van het Bijſchrift des Heeren* BUSSINGH, geplaatst in het *Eerſte Deel* voor het Pourtrait van wijlen Z. D. H. TRAJANEN, voor TROJANEN te lezen.

Bayerische Staatsbibliothek München

BEREEKENING

van de Inteekenprijs voor dit Tweede Deel.

40 Bladen letterdruk a $2\frac{1}{2}$ ſt. .	*f* 5 - : - :
De Tijtelplaat . . .	- : - 6 - :
	f 5 - 6 - -

De Tijtelplaat met de Uitlegging, nu te plaatzen voor bladz. 1; doch bij het inbinden des Werks voor den Tijtel van het Eerſte Deel.

C. VAN DER AA.

CHARACTER EN LOTGEVALLEN VAN Z. D. H. WILLEM DE V.

II. DEEL.

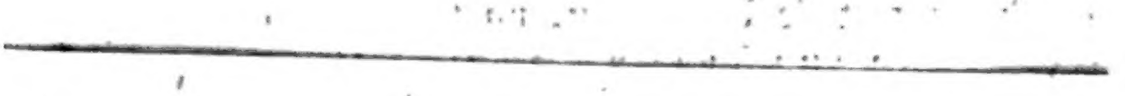

Digitized by Google

Digitized by Google

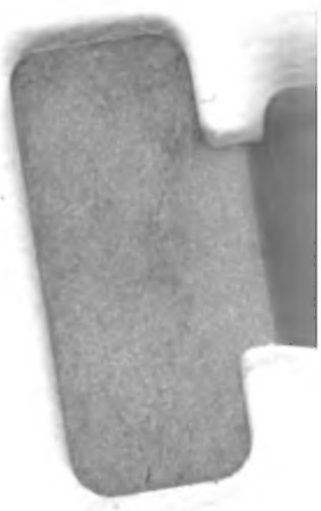

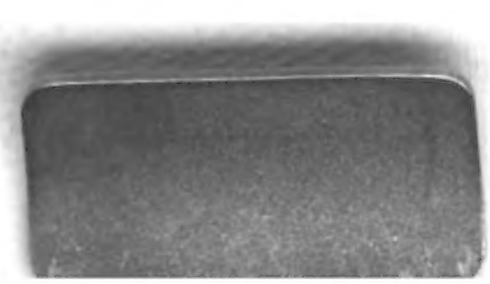

H. HEINRICH
Buchbinderei
Rottenburg

Digitized by Google

Digitized by Google